

DET KONGELIGE
ARBEIDSDEPARTEMENT

Prop. 1 S

(2012–2013)

Proposisjon til Stortinget (forslag til stortingsvedtak)

FOR BUDSJETTÅRET 2013

Utgiftskapitler: 600–667, 2470, 2541–2542, 2620–2690

Inntektskapitler: 3600–3642, 5470, 5607, 5701–5705

DET KONGELIGE
ARBEJDSDEPARTEMENT

Prop. 1 S

(2012–2013)

Proposisjon til Stortinget (forslag til stortingsvedtak)

FOR BUDSJETTÅRET 2013

Utgiftskapitler: 600–667, 2470, 2541–2542, 2620–2690

Inntektskapitler: 3600–3642, 5470, 5571, 5607, 5701–5705

Innhold

Del I	Innledende del	9	Resultatområde 1	
1	Regjeringens mål for arbeids- og velferdspolitikken	11	Administrasjon og utvikling	51
2	Profil og satsingsområder	13	<i>Programkategori 09.00 Administrasjon mv. ...</i>	52
2.1	Samlet budsjettforslag fordelt på programområder og programkategorier	13	Kap. 600 Arbeidsdepartementet	52
2.2	Satsinger og hovedprioriteringer .	14	Kap. 3600 Arbeidsdepartementet	53
2.2.1	Arbeidsmarkedspolitikken	14	Kap. 601 Utredningsvirksomhet, forskning m.m.	54
2.2.2	Arbeids- og velferdsforvaltningen og IKT-modernisering	18	Kap. 3601 Utredningsvirksomhet, forskning m.m.	62
2.2.3	Stønad til bil	19	Resultatområde 2 Arbeid og velferd	63
2.2.4	Et inkluderende arbeidsliv	20	<i>Programkategori 09.10 Administrasjon av arbeids- og velferdspolitikken</i>	89
2.2.5	Styrket og forbedret tilsyn med virksomhetene	21	Kap. 604 Utviklingstiltak i arbeids- og velferdsforvaltningen	89
2.2.6	Styrking av Petroleumstilsynets oppfølging av næringen og nytt finansieringssystem	22	Kap. 605 Arbeids- og velferdsetaten	90
2.2.7	Utvidelse av statens lønnsgarantiordning	23	Kap. 3605 Arbeids- og velferdsetaten	92
2.2.8	Innsats for bedre fordeling og mot fattigdom	23	Kap. 606 Trygderetten	93
2.2.9	Pensjonsreformen	23	Kap. 3606 Trygderetten	94
3	Sentrale utviklingstrekk	25	<i>Programkategori 09.20 Tiltak for bedrede levekår</i>	95
3.1	Innledning	25	Kap. 621 Tilskudd til sosiale tjenester og sosial inkludering	95
3.2	Arbeidsmarkedet	25	<i>Programkategori 09.30 Arbeidsmarked</i>	103
3.3	Økonomisk og sosial trygghet	30	Kap. 634 Arbeidsmarkedstiltak	103
3.4	Arbeidsmiljø- og sikkerhet	33	Kap. 3634 Arbeidsmarkedstiltak	113
3.5	Sentrale ytelser	34	Kap. 635 Ventelønn	113
			Kap. 3635 Ventelønn m.v.	114
4	Anmodningsvedtak	42	<i>Programkategori 29.20 Enslige forsørgere</i>	115
4.1	Anmodningsvedtak nr. 393 av 1. mars 2012	42	Kap. 2620 Stønad til enslig mor eller far	115
5	Oversiktstabeller	43	<i>Programkategori 29.50 Inntektssikring ved sykdom og uførhet</i>	119
5.1	Utgifter og inntekter fordelt på kapitler	43	Kap. 2650 Sykepenges	119
5.2	Årsverksoversikt	47	Kap. 2651 Arbeidsavklaringpenge	123
5.3	Bruk av stikkordet kan overføres	47	Kap. 2655 Uførhet	127
Del II	Budsjettforslag	49	<i>Programkategori 29.60 Kompensasjon for merutgifter ved nedsatt funksjonsevne mv.</i>	132
6	Arbeidsdepartementets budsjettforslag for 2013	51	Kap. 2661 Grunn- og hjelpestønad, hjelpemidler mv.	132
			<i>Programkategori 29.90 Diverse utgifter</i>	138
			Kap. 2690 Diverse utgifter	138
			Kap. 5701 Diverse inntekter	139

<i>Programkategori 33.30 Arbeidsliv</i>	141
Kap. 2541 Dagpenger	141
Kap. 5705 Refusjon av dagpenger	144
Kap. 2542 Statsgaranti for lønnskrav ved konkurs m.v.	144
Kap. 5704 Statsgaranti for lønnskrav ved konkurs	145
Resultatområde 3 Pensjon	147
<i>Programkategori 09.50</i>	
<i>Pensjoner m.v. under Statens pensjonskasse</i> ...	156
Kap. 611 Pensjoner av statskassen	160
Kap. 612 Tilskudd til Statens pensjonskasse	160
Kap. 613 Arbeidsgiveravgift til folketrygden	164
Kap. 614 Boliglånsordningen i Statens pensjonskasse	164
Kap. 3614 Boliglånsordningen i Statens pensjonskasse	166
Kap. 5607 Renter av boliglånsordningen i Statens pensjonskasse	167
Kap. 615 Yrkesskadeforsikring	167
Kap. 3615 Yrkesskadeforsikring	168
Kap. 616 Gruppelivsforsikring	169
Kap. 3616 Gruppelivsforsikring	169
Kap. 2470 Statens pensjonskasse	170
Kap. 5470 Statens pensjonskasse	176
<i>Programkategori 09.60 Kontantytelser</i>	177
Kap. 660 Krigspensjon	177
Kap. 664 Pensjonstrygden for sjømenn	179
Kap. 666 Avtalefestet pensjon (AFP)	182
Kap. 667 Supplerende stønad til personer over 67 år	185
<i>Programkategori 29.70 Alderdom</i>	187
Kap. 2670 Alderdom	187
<i>Programkategori 29.80</i>	
<i>Forsørgertap og eneomsorg for barn m.v.</i>	197
Kap. 2680 Etterlatte	197
Kap. 2686 Gravferdsstønad	202

Resultatområde 4	
Arbeidsmiljø og sikkerhet	204
<i>Programkategori 09.40</i>	
<i>Arbeidsmiljø og sikkerhet</i>	217
Kap. 640 Arbeidstilsynet	218
Kap. 3640 Arbeidstilsynet	223
Kap. 642 Petroleumstilsynet	224
Kap. 3642 Petroleumstilsynet	230
Kap. 5571 Sektoravgifter under Arbeidsdepartementet	230
Kap. 643 Statens arbeidsmiljøinstitutt	231
Kap. 645 Regional verneombudsordning i hotell- og restaurantbransjen og renholdsbransjen	233
Kap. 646 Pionerdykkere i Nordsjøen	233
Kap. 648 Arbeidsretten, Riksmekleren m.m.	234
Kap. 649 Treparts bransjeprogrammer	235
Del III Omtale av særlige tema	237
7 Handlingsplan mot fattigdom. Rapport og status	239
8 Strategi for eit anstendig arbeidsliv globalt	247
9 Likestillingsomtale	251
10 Miljøprofil – sektorovergripande tiltak	264
11 Samfunnstryggleik- og beredskap	267
12 Grunnbeløp, særtillegg og stønader	270
13 Standardiserte nøkkeltal for nettobudsjetterte verksemder – STAMI	273
Forslag	278

Figuroversikt

Figur 3.1	Sysselsatte, personer og rate 15-74 år, sesongkorrigerte og glattede kvartalstall, 1. kvartal 2005-2. kvartal 2012. Personer i 1 000 og pst. av personer 15-74 år.	27	Figur 3.5	Estimat på antall tapte årsverk knyttet til mottak av helserelaterte ytelser (venstre akse) og som andel av befolkningen 18-66 år (høyre akse). Antall i tusen. Andel i pst. Årsgjennomsnitt 2001, 2005, 2009, 2010 og 2011.	35
Figur 3.2	Antall arbeidsledige (AKU), registrerte helt ledige og summen av registrerte helt ledige og tiltaksdeltakere. Sesongkorrigerte månedstall, februar 2006 – august 2012.	28	Figur 3.6	Utviklingen i antall alderspensjonister i folketrygden. Tusen. Historiske tall 1980–2011. Framskrivninger 2012–2050.	36
Figur 3.3	Utgifter til økonomisk sosialhjelp (2011-kroner) og antall stønads-mottakere 1987-2011. Tall for 2003 og 2004 inkluderer mottak av introduksjonsstønad for nyankomne innvandrere.	32	Figur 3.7	Utvikling i antall pensjonister i Statens pensjonskasse.	38
Figur 3.4	Antall mottakere av sykepenges, arbeidsavklaringspenger og uførepensjon (venstre akse) og mottakere av disse ytelsene som andel av befolkningen 18-66 år (høyre akse), justert for dobbelt-tellinger. Antall i tusen. Andel i pst. Tall ved utgangen av året 2001-2011.	34	Figur 6.1	Antall sykepengedager betalt av folketrygden per sysselsatt lønnstaker	120
			Figur 6.2	Utviklingen i sykefraværsprosenten. Årstall 2001-2011.	122
			Figur 6.3	Mottakere av uførepensjon og tidsbegrenset uførestønad. Antall ved utgangen av året (venstre akse) og som andel av befolkningen 18–66 år (høyre akse). Antall i tusen. Andel i pst.	128
			Figur 6.4	Antall mottakere av uførepensjon under 30 år ved utgangen av året.	129
			Figur 6.5	Utvikling i antall permitterte (helt og delvis), 2007-2012, trend	143

Oversikt over bokser

Boks 3.1	Definisjoner	26	Boks 6.2	Arbeidsrettslig regulering fra EU:	216
Boks 6.1	Storulykke – definisjon:	209			

DET KONGELIGE
ARBEJDSDEPARTEMENT

Prop. 1 S

(2012–2013)

Proposisjon til Stortinget (forslag til stortingsvedtak)

FOR BUDSJETTÅRET 2013

Utgiftskapitler: 600–667, 2470, 2541–2542, 2620–2690

Inntektskapitler: 3600–3642, 5470, 5571, 5607, 5701–5705

*Tilråding fra Arbeidsdepartementet 14. september 2012,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Stoltenberg II)*

Del I
Innledning del

1 Regjeringens mål for arbeids- og velferdspolitikken

Arbeid til alle er et hovedmål for Regjeringen. For den enkelte er arbeid en kilde til inntekt, økonomisk trygghet, selvrespekt og selvrealisering. Samtidig vil høy sysselsetting bidra til å sikre velferdsstaten, utjevne økonomiske og sosiale forskjeller og forebygge fattigdom.

Rettferdig fordeling og utjamning er grunnleggende verdier for Regjeringen. En sterk offentlig sektor har vært og er en forutsetning for utjamning og likeverdige vilkår for alle. Frivillig sektor spiller en viktig rolle i velferdssamfunnet og Regjeringen vil videreutvikle samarbeidet med ideelle organisasjoner.

Økonomisk politikk, næringspolitikk, distriktpolitikk, utdanningspolitikk og arbeids- og velferdspolitikken må bidra sammen for å nå målet. Det skal lønne seg å jobbe. Samtidig må de som trenger det, få bistand til å komme i arbeid og gis økonomisk trygghet.

Et arbeidsliv for alle forutsetter et godt arbeidsmiljø uten sosial dumping. Arbeidsmiljøet må bidra til god helse og arbeidsevne gjennom hele yrkeslivet, noe som også gjør at flere kan delta lengre i arbeidslivet.

Avtalen om et mer inkluderende arbeidsliv er videreført og videreutviklet i samarbeid med partene i arbeidslivet. Oppfølging av avtalen og andre tiltak for å forebygge utstøting og fremme inkludering vil være høyt prioritert i årene fremover.

Arbeidsmarked

Personer som står utenfor arbeidslivet kan ha behov for bistand som styrker deres muligheter til å få eller beholde arbeid. Utsatte grupper som ungdom, innvandrere og personer med nedsatt arbeidsevne krever særskilt oppmerksomhet. Det samme gjelder personer med nedsatt funksjonsevne som møter ulike barrierer på vei inn i arbeidslivet.

En aktiv arbeidsmarkedspolitikken skal bidra til å redusere risikoen for langvarig ledighet og varig utstøting fra arbeidslivet.

Arbeidsmarkedspolitikken skal også bidra til å sikre et tilstrekkelig tilbud av kvalifisert arbeidskraft som kan formidles til ledige stillinger, slik at

bedrifter raskt får dekket sine rekrutteringsbehov.

Rammene for arbeidsmarkedspolitikken påvirkes av andre politikkområder, som helse- og utdanningspolitikken. Regjeringen vil, gjennom et nært samarbeid mellom de ulike politikkområdene, bidra til og støtte opp om målet om høy yrkesdeltakelse.

Økonomisk og sosial trygghet

Regjeringen vil føre en politikk for å utjevne økonomiske og sosiale forskjeller i samfunnet. Regjeringen vil bekjempe fattigdom ved å gi alle mulighet til å delta i arbeidslivet og ved å styrke de offentlige velferdsordningene. Regjeringen vil bedre livsbetingelsene og mulighetene for den delen av befolkningen som har de laveste inntektene og de dårligste levekårene, og legge særlig vekt på barns behov når det gjelder tiltak mot fattigdom.

Regjeringen vil legge til rette for at alle barn og unge gis muligheter til å utvikle seg og delta i samfunnet uavhengig av foreldrenes økonomiske og sosiale situasjon.

Regjeringen vektlegger et bredt forebyggende perspektiv gjennom å bidra til å endre forhold som skaper og opprettholder fattigdom i oppvekstmiljø, utdanningssystem, innenfor arbeidsmarked og arbeidsliv og innenfor velferdsordningene. Det skal være en særlig innsats rettet mot de som er avhengige av rusmidler og deres pårørende.

Arbeidstakerrettigheter og et godt arbeidsmiljø

Regjeringen vil sikre og styrke arbeidstakernes rettigheter og føre en ambisiøs politikk for et godt arbeidsmiljø både i privat og offentlig sektor. Gode arbeidsvilkår og et godt arbeidsmiljø er viktige verktøy for å oppnå målet om at så mange som mulig skal delta i arbeidslivet. Hvordan den enkelte har det på jobben, forholdet til kollegaer, ledere og arbeidsgiver, og balansen mellom arbeid og fritid har mye å si for livskvaliteten. Alle skal oppleve sin deltaking i arbeidslivet som god

og meningsfull. Gode arbeidsforhold – og et godt arbeidsmiljø – fremmer god helse, høy produktivitet, læringsvilkår og kompetanse hos arbeidstakerne, og kan ofte være en forutsetning for god verdiutvikling og innovasjonskultur i virksomhetene.

Et godt samarbeid mellom partene i arbeidslivet og offentlige myndigheter legger grunnlaget for et velfungerende arbeidsliv. Dette er også viktig i arbeidet for at seniorene skal ha arbeidslyst og arbeidsevne til å stå lenger i arbeid, og slik kunne bidra til å løse de store arbeidskraftbehovene i framtida.

Å legge til rette for gode og trygge arbeidsvilkår er et viktig virkemiddel i regjeringens samlede strategi for et inkluderende arbeidsliv. Regjeringen ønsker å videreføre arbeidet for et mer inkluderende arbeidsliv i nært samarbeid med partene i arbeidslivet.

Et anstendig og velregulert arbeidsliv uten sosial dumping er avgjørende både for den enkelte arbeidstaker og for at seriøse virksomheter ikke skal tape i konkurranse med useriøse. Dette er også en viktig premisse for styringen av norsk økonomi. Tiltakene i Regjeringens handlingsplaner mot sosial dumping skal følges opp og evalueres. Innsatsen mot useriøse aktører i utsatte bransjer skal styrkes i nært samarbeid med bransjene selv.

Arbeids- og velferdsforvaltningen

Arbeids- og velferdsforvaltningen skal legge til rette for realisering av et velfungerende arbeidsmarked og bidra til å innfri Regjeringens mål om arbeid til alle.

NAV-reformen la grunnlaget for en helhetlig, effektiv og brukerrettet arbeids- og velferdsforvaltning. For Regjeringen er det en sentral målsetting at arbeids- og velferdsforvaltningen gjennom et likeverdig samarbeid mellom kommune og stat videreutvikles for å få flere i arbeid og aktivitet og færre på stønad. Arbeids- og velferdsforvaltningen skal fremme overgang til arbeid og aktiv virksomhet, møte det enkelte mennesket med service og respekt og bidra til sosial og økonomisk trygghet.

Folketrygd og pensjon

Regjeringen vil trygge framtidens pensjoner slik at den enkelte skal ha sikkerhet for en god pensjon. Folketrygdens alderspensjon skal gi et rimelig inntektsnivå i forhold til tidligere inntekt. Samtidig skal personer uten eller med liten tilknytning til arbeidsmarkedet få en god grunnsikring i alderdommen.

På bakgrunn av to brede forlik i Stortinget har Regjeringen reformert folketrygdens alderspensjon. Den nye alderspensjonen stimulerer til arbeid, og bidrar til å sikre bærekraften i den norske velferdsstaten. Samtidig sikres de med lav pensjonsopptjening en god minsteytelse.

Regjeringen vil at folketrygdens øvrige ytelser og pensjoner fra andre ordninger skal støtte opp under målet med pensjonsreformen. Regjeringens forslag til ny uføretrygd fra folketrygden ble vedtatt av Stortinget i 2011. Ny uføretrygd vil legge bedre til rette for å kombinere ytelsen med arbeidsinntekt på en fleksibel måte.

2 Profil og satsingsområder

2.1 Samlet budsjettforslag fordelt på programområder og programkategorier

Betegnelse	mill. kr		
	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013	Pst. endr. 12/13
<i>Programområde 09 Arbeid og sosiale formål</i>			
09.00 Administrasjon	408,2	428,0	4,8
09.10 Administrasjon av arbeids- og velferdspolitikken	10 808,0	11 731,9	8,5
09.20 Tiltak for bedre levekår m.v.	287,4	290,7	1,1
09.30 Arbeidsmarked	7 523,3	7 575,6	0,7
09.40 Arbeidsmiljø og sikkerhet	829,3	882,6	6,4
09.50 Pensjoner m.v. under Statens pensjonskasse	10 830,3	10 055,4	-7,2
09.60 Kontantytelser	3 229,7	3 015,6	-6,6
<i>Sum før lånetransaksjoner</i>	<i>33 916,2</i>	<i>33 979,8</i>	<i>0,2</i>
<i>Lånetransaksjoner</i>	<i>15 200,0</i>	<i>21 000,0</i>	<i>38,2</i>
Sum Arbeid og sosiale formål	49 116,2	54 979,8	11,9
<i>Programområde 29 Sosiale formål, folketrygden</i>			
29.20 Enslige forsørgere	3 802,2	3 638,3	-4,3
29.50 Inntektssikring ved sykdom, arbeidsavklaring og uførhet	134 968,6	136 009,0	0,8
29.60 Kompensasjon for merutgifter ved nedsatt funksjonsevne m.v.	8 852,5	9 031,6	2,0
29.70 Alderdom	146 027,0	162 208,0	11,1
29.80 Forsørgertap m.v.	2 704,5	2 479,5	-8,3
29.90 Diverse utgifter	380,0	460,0	21,1
<i>Sum før lånetransaksjoner</i>	<i>296 734,8</i>	<i>313 826,4</i>	<i>5,8</i>
<i>Lånetransaksjoner</i>	<i>0,0</i>	<i>0,0</i>	<i>0</i>
Sum Sosiale formål, folketrygden	296 734,8	313 826,4	5,8
<i>Programområde 33 Arbeidsliv, folketrygden</i>			
33.30 Arbeidsliv	12 124,0	12 005,0	-1,0
Sum før lånetransaksjoner	12 124,0	12 005,0	-1,0
Lånetransaksjoner	0,0	0,0	0
<i>Sum Arbeidsliv, folketrygden</i>	<i>12 124,0</i>	<i>12 005,0</i>	<i>-1,0</i>
<i>Sum Arbeidsdepartementet</i>	<i>357 975,0</i>	<i>380 811,2</i>	<i>6,4</i>

Arbeidsdepartementets samlede budsjettforslag for 2013 er på 380,8 mrd. kroner. Budsjettforslaget innebærer en samlet vekst i utgiftene på om lag 22,8 mrd. kroner, eller 6,4 pst. sammenlignet med saldert budsjett 2012. Budsjettforslag 2013 for de G-regulerte ytelsene beregnes med gjeldende regulering fra 1. mai 2012. Det betyr at neste års trygdeoppgjør ikke hensyntas i anslagene. 2013-effekten av inneværende års trygdeoppgjør fra 1. mai 2012 utgjør om lag 9,0 mrd. kroner, og antatt lønns- og prisvekst for 2013 om lag 2,7 mrd. kroner av økningen fra saldert budsjett 2012 til budsjettforslaget for 2013. Til sammen utgjør dette om lag 11,7 mrd. kroner. Dette innebærer en økning i bevilgningene eksklusiv G-regulering, lønns- og prisvekst på om lag 11,4 mrd. kroner eller 3,1 pst. Økningen skyldes i hovedsak økte utgifter til alderspensjon.

Folketrygdens ytelser

Folketrygdens utgifter under Arbeidsdepartementet utgjør 325,8 mrd. kroner, eller om lag 86 pst. av de samlede utgiftene i 2013. Dette er 17,0 mrd. kroner høyere enn i saldert budsjett 2012.

Realveksten¹ i folketrygdens stønadsordninger i 2013 er anslått til 11,4 mrd. kroner eller 3,6 pst. Det er utgiftene til alderspensjon som vokser mest. Alderspensjon målt i fast G er anslått å øke med 9,7 mrd. kroner eller 6,3 pst. En oversikt over realveksten for sentrale ytelser i folketrygden under Arbeidsdepartementet er gitt i tabellen *Utviklingen i viktige ytelser under folketrygden- realvekst i 2013- kroner* på side 40.

2.2 Satsinger og hovedprioriteringer

Hovedprioriteringene i budsjettforslaget fra Arbeidsdepartementet for 2013 er:

- En aktiv arbeidsmarkedspolitikk
- En arbeids- og velferdsforvaltning som skal bygge opp under målene for NAV-reformen og pensjonsreformen
- Tiltak for et mer inkluderende og anstendig arbeidsliv

¹ Realveksten viser vekst i utgifter i faste priser. Realveksten 2013 er differansen mellom justerte 2012-tall og forslag budsjett 2013. 2012-tall er basert på nåværende anslag på regnskap for 2012 og deretter justert til 2013-kroner. Utgiftene til arbeidsavklaringspenger, uførepensjon, alderspensjon, enslige forsørgere og etterlatte er omregnet til gjeldende G (pr. 1. mai 2012: 82 122 kroner). For sykepenger og dagpenger benyttes gjennomsnittlig årslønnsvekst. Andre stønader er justert med dels konsumprisindeksen og dels lønnsvekst.

I det følgende gis en overordnet omtale av de viktigste satsingene og prioriteringene på Arbeidsdepartementets ansvarsområde.

2.2.1 Arbeidsmarkedspolitikken

Deltakelse i arbeidslivet er viktig for den enkeltes inntekt, og for muligheten til å utnytte evner og ressurser. Arbeidsmarkedspolitikken skal bidra til at ledige jobber blir besatt av personer med nødvendige kvalifikasjoner. Regjeringen arbeider målrettet med sikte på at flere skal komme i arbeid, hindre utstøting av arbeidstakere og legge til rette for at eldre arbeidstakere motiveres til å være lenger i arbeidslivet. De arbeidsrettede virkemidlene skal bidra til at arbeidsledige lettere kan fylle de ledige jobbene. Personer med nedsatt arbeidsevne som har behov for arbeidsrettet bistand, skal få tilbud om nødvendig individuell veiledning og tilrettelegging, slik at de raskere kan komme tilbake til arbeidslivet.

For å dekke etterspørselen etter arbeidskraft fremover, er Regjeringens hovedstrategi å mobilisere ubenyttede arbeidskraftsressurser som finnes blant ledige, personer med nedsatt arbeidsevne og personer som står utenfor arbeidsstyrken. Arbeidsinnvandring er et supplement for å dekke behovet for arbeidskraft.

Innenfor bevilgningen til arbeidsmarkedtiltak har Arbeids- og velferdsetaten mulighet til å benytte et bredt spekter av tiltak tilpasset den enkeltes behov. Det legges opp til et tiltaksnivå på om lag 70 700 plasser i gjennomsnitt i 2013, jf. omtale under kap. 634, post 76 Tiltak for arbeidsøkere og post 77 Varig tilrettelagt arbeid. Dette er om lag samme samlede tiltaksnivå som i 2012. Av tiltaksplassene vil om lag 16 000 benyttes overfor ledige, og om lag 54 700 for personer med nedsatt arbeidsevne. I tillegg vil regjeringen opprette 150 tiltaksplasser for personer med nedsatt arbeidsevne tilknyttet et nytt forsøk med lønnstilskudd for arbeidsgivere som ansetter personer som har rett til arbeidsavklaringspenger.

Regjeringen styrker innsatsen for personer med nedsatt arbeidsevne med om lag 500 plasser sammenlignet med 2012, hvorav 100 plasser til varig tilrettelagt arbeid. Det høye antallet personer med nedsatt arbeidsevne tilsier at det fortsatt vil være et stort behov for arbeidsrettet bistand for denne gruppen i 2013.

Tiltaksnivået for ledige reduseres med om lag 1 000 plasser sammenlignet med 2012. Reduksjonen i tiltaksnivået for ledige må ses i sammenheng med et godt arbeidsmarked.

Ungdom, innvandrere fra land utenfor EØS-området, langtidsledige og personer med nedsatt arbeidsevne er utsatte grupper på arbeidsmarkedet og skal prioriteres ved inntak til arbeidsmarkedstiltak. Regjeringen vil videreføre satsingen på utsatte grupper, jf. nærmere omtale under resultatområde 2, delmål 1.

Arbeidsmarkedstiltakene varig tilrettelagt arbeid (VTA) og produksjonsverksted foreslås tatt ut av kap. 634 post 76 Tiltak for arbeidssøkere og finansiert på egen post under samme kapittel, post 77 Varig tilrettelagt arbeid. Dette gjøres for å sikre dem som skal ha varig tilrettelegging større forutsigbarhet. Tiltakene for personer med nedsatt arbeidsevne vil fordeles på 45 500 plasser under post 76 Tiltak for arbeidssøkere, og 9 200 plasser under post 77 Varig tilrettelagt arbeid.

Regjeringen ønsker å gjøre ordningen med overgangsstønad for enslige forsørgere mer arbeidsrettet. Enslige forsørgere kan i dag motta ubegrenset antall treårsperioder med overgangsstønad dersom de får nye barn. Gjentatte treårsperioder på stønad bidrar i liten grad til å underbygge målet om selvforsørgelse. Regjeringen foreslår derfor å begrense varigheten på nye perioder med overgangsstønad til barnet får rett til barnehageplass. Etter gjeldende regler kan det gis stønad også i tilfeller hvor den enslige forsørgeren selv har sagt opp arbeidet. Regjeringen foreslår å innføre vilkår om uforskyldt ledighet for rett til overgangsstønad. Begge endringene foreslås iverksatt fra 1. januar 2013, gjeldende for nye tilfeller.

I 2010 ble det opprettet et utvalg som skulle gjennomgå og vurdere skjermede virksomheters plass i arbeidsmarkedspolitikken og det arbeidsrettede tilbudet til brukere med nedsatt arbeidsevne. Utvalget leverte sin utredning, NOU 2012: 6, *Arbeidsrettede tiltak*, i februar 2012. Utvalget står samlet bak flere forslag til endringer, men deler seg samtidig i sentrale spørsmål. Arbeidsdepartementet vil behandle og følge opp utvalgets anbefalinger, bl.a. i lys av de mange høringsuttalelsene som har kommet etter at utredningen ble sendt på en bred høring.

Forsøk med arbeidsavklaringspenger som lønnskudd

Det vil i 2013 bli iverksatt forsøk i Hordaland, Oslo, Vest-Agder og Østfold med tilskudd til arbeidsgivere som ansetter personer som har rett til arbeidsavklaringspenger. Unge mottakere av arbeidsavklaringspenger skal prioriteres. 16 pst. av mottakerne av arbeidsavklaringspenger er

under 30 år. De fleste har liten eller ingen arbeidserfaring. Regjeringen forventer at dette forsøket sammen med Jobbstrategi for personer med nedsatt funksjonsevne skal bidra til at flere unge får en varig forankring i arbeidslivet. Deltakelse vil også være aktuelt for andre aldersgrupper når dette er hensiktsmessig. Tiltaksdeltakerne skal kunne jobbe heltid eller deltid i inntil tre år og skal kunne være midlertidig ansatt i denne perioden. Arbeidstaker og arbeidsgiver skal få tett oppfølging av Arbeids- og velferdsetaten. Dette kommer i tillegg til oppfølgingsansvaret som etaten allerede har for mottakere av arbeidsavklaringspenger. Det forventes at tiltaket vil bidra til å bygge opp kompetansen i forvaltningen på oppfølging og avklaring og gi økt kunnskap om tilretteleggingsbehov for denne gruppen. Videre vil kunnskap om rekruttering av deltakere og arbeidsgivere være sentralt, herunder om terskelen for å ta inn personer med nedsatt arbeidsevne i ordinære virksomheter senkes, og hvilke faktorer som er avgjørende for om deltakerne kommer over i ordinært arbeid på heltid eller deltid. Forsøket starter opp i 2013 og vil gå over fem år. Det legges opp til at 300 deltakere vil komme inn på ordningen i løpet av 2013. Den øvre rammen for antall deltakere er 500. Regjeringen foreslår å opprette 150 tiltaksplasser til forsøk med lønnskudd for arbeidsgivere som ansetter personer med rett til arbeidsavklaringspenger.

Jobbstrategi for personer med nedsatt funksjonsevne

Jobbstrategi for personer med nedsatt funksjonsevne ble iverksatt i 2012, og regjeringen foreslår at strategien videreføres i 2013. Hovedmålgruppen for strategien er uforandret fra 2012, og omfatter aldersgruppen under 30 år.

Gjennom oppfølgingen av den nye IA-avtalen for perioden 2010-2013 har regjeringen og partene i arbeidslivet rettet større oppmerksomhet mot å øke sysselsettingen blant personer med nedsatt funksjonsevne.

Betydningen av samarbeidet med partene i arbeidslivet har stått sentralt i utarbeidelsen av jobbstrategien, og gjennomføringen er et felles ansvar for partene i arbeidslivet og Regjeringen. Partene har en viktig rolle knyttet til å realisere målene med jobbstrategien og øke sysselsettingen av unge med nedsatt funksjonsevne.

Det er i den enkelte virksomhet og på den enkelte arbeidsplass at inkluderingen finner sted. Skal flere komme i arbeid, må flere virksomheter både i statlig, kommunal og privat sektor åpne dørene for unge med nedsatt funksjonsevne. Det

er behov for flere virksomheter som er villige til å rekruttere unge arbeidssøkere med nedsatt funksjonsevne til faste stillinger, sommerjobber, traineeprogrammer, eller som kan stille tiltaksplasser til rådighet. I følge IA-avtalen skal partene i arbeidslivet arbeide aktivt for at enkeltvirksomheter stiller opplærings- og arbeidstreningsplasser til rådighet for personer som ikke har et arbeidsforhold, og personer som har redusert arbeids- eller funksjonsevne.

Regjeringen vil videreføre og styrke tiltak som kan øke mulighetene i arbeidslivet for målgruppen i Jobbstrategi for personer med nedsatt funksjonsevne. For å øke yrkesdeltakelsen og bistå arbeidsgivere som ansetter personer med nedsatt funksjonsevne eller tilbyr praksisplasser, er det lansert en rekke tiltak, herunder tilretteleggings- og oppfølgingstiltak. Innsatsen er et supplement til regjeringens helhetlige politikk som skal bidra til et mer inkluderende arbeidsliv for utsatte grupper.

Regjeringen vil bruke statlige etater som foregangsetater som kan fungere som rollemodeller for andre virksomheter i statlig sektor når det gjelder å gi unge med nedsatt funksjonsevne økte muligheter i arbeidslivet. Foruten at virksomhetene vil forplikte seg til å ta inn unge med nedsatt funksjonsevne for å gi dem praksis og arbeidserfaring, er hensikten å utvikle erfaringer som flere virksomheter kan lære av med hensyn til rekruttering, tilpasning, tilrettelegging, arbeidsorganisering, karrierutvikling mv. Et viktig mål med arbeidet er at virksomheten legger vekt på å etablere gode rutiner for å ansette personer med nedsatt funksjonsevne. I gjennomføringen av forsøket vil det være et nært samarbeid med Arbeids- og velferdsetaten. Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet vil også ta del i forsøket med sikte på å sikre god erfaringsoverføring til andre statlige virksomheter. Arbeidstilsynet og Statens Pensjonskasse er valgt ut til å være foregangsetater.

Kommunene er viktige arbeidsplasser for inkludering. Arbeidsdepartementet har, i samarbeid med KS, invitert kommunene Sandnes, Bergen, Sarpsborg og Lindesnes til å være foregangskommuner når det gjelder å inkludere flere unge med nedsatt funksjonsevne i arbeid. Samarbeidet skal ta utgangspunkt i det virkemiddelapparatet som Regjeringen stiller til rådighet gjennom jobbstrategien, og nytte tilgjengelige ressurser for at flere skal komme i jobb gjennom en systematisk og målrettet innsats. Gjennom dette arbeidet vil kommunene, i samarbeid med Arbeids- og vel-

ferdsetaten, systematisk søke å avdekke og registrere suksessfaktorer og hindringer for økt måloppnåelse. Arbeids- og velferdsetaten vil bistå kommunene med tett og god oppfølgings- og tilretteleggingsbistand.

Liksom arbeidsgiverne i privat og offentlig sektor spiller en sentral rolle i å åpne opp arbeidslivet for unge med funksjonsnedsettelse, er også funksjonshemmedes organisasjoner viktige for å bistå myndighetene og partene i arbeidslivet. Regjeringen tar sikte på å videreføre den forsterkede dialogen og samarbeidet om gjennomføringen av jobbstrategien med partene i arbeidslivet og funksjonshemmedes egne organisasjoner. Dette for å legge til rette for en best mulig gjennomføring av jobbstrategien også i 2013.

Mange av jobbstrategiens virkemidler er rettet mot å redusere arbeidsgivernes opplevde risiko med å ta inn personer fra målgruppen. Sentrale virkemidler i strategien er bruk av lønnstilskudd, oppfølging/personlig bistand og tilrettelegging.

Det vil i 2013 bli avsatt 400 nye tiltaksplasser til strategiens målgruppe. Målgruppen vil også kunne dra nytte av et forsøk med bruk av arbeidsavklaringspenger som lønnstilskudd, samt forsøket med resultatbasert finansiering knyttet til oppfølging av personer med nedsatt arbeidsevne. Forsøket med tilretteleggingstilskudd for arbeidssøkere som ble iverksatt fra 2012, vil bli videreført i 2013. Det samme gjelder bruken av tilretteleggingsgarantier og kontaktpersoner i Arbeids- og velferdsetaten. Dette innebærer tettere oppfølging av jobbstrategiens målgruppe fra Arbeids- og velferdsetaten.

Arbeids- og utdanningsreiser gjøres permanent og landsdekkende

Arbeids- og utdanningsreiser for personer med nedsatt funksjonsevne har til nå vært en forsøksordning. Regjeringen mener det er viktig å legge til rette for at personer med nedsatt funksjonsevne kan delta i arbeid og utdanning. Regjeringen foreslår derfor å gjøre arbeids- og utdanningsreiser til en permanent landsdekkende ordning fra 2013. Ordningen vil delvis finansieres gjennom frigjorte midler i forbindelse med utfasing av særfradraget for store sykdomsutgifter. For nærmere omtale av utfasingen, se Prop. 1 LS (2012-2013) Skatter, avgifter og toll 2013. Arbeids- og utdanningsreiser finansieres over en egen post 78 Tilskudd til arbeids- og utdanningsreiser under kap. 634 Arbeidsmarkedstiltak.

Satsing på særlig oppfølging av ungdom utenfor arbeid og utdanning

Regjeringen er opptatt av å hindre at ungdom blir stående utenfor arbeid og utdanning. Regjeringen forslår derfor å styrke Arbeids- og velferdsetatens arbeid med oppfølging av ungdom gjennom en satsing på 30 mill. kroner i 2013.

Mange unge har sammensatte behov, og trenger koordinert bistand fra flere ulike instanser. Dette er ressurskrevende, og det er erfaringsmessig de største NAV-kontorene som har de største utfordringene i arbeidet med oppfølging av ungdom. Regjeringen vil i 2013 opprette egne kontaktpersoner for arbeidet med oppfølging av unge utenfor arbeid og utdanning ved de største NAV-kontorene. Dette vil særlig styrke kontorenes mulighet til å tilby godt koordinert innsats for ungdom med sammensatte utfordringer. Kontaktpersoner finansieres over kap. 605 post 01 Driftsutgifter.

Garantien for ungdom under 20 år videreføres i 2013. Denne garantien skal sikre tilbud om arbeidsrettede tiltak for ungdom under 20 år som står uten arbeid eller skoleplass. Oppfølgingen av denne garantiens målgruppe kan ses i sammenheng med oppfølging av ungdom innenfor regjeringens satsing for økt fullføring i videregående opplæring, Ny GIV. Ungdom under 20 år som henvender seg på NAV-kontoret har ofte ikke fullført videregående opplæring. Ledigheten blant personer med bare grunnskole har vokst sterkt de siste tiårene, og personer med bare grunnskole har større sjanse enn andre for å motta uførepensjon, uavhengig av andre faktorer. Videregående opplæring blir en stadig viktigere forutsetning både for den enkeltes sjanse til å få en stabil tilknytning til arbeidslivet, for å dekke arbeidslivets behov for kompetanse, og for å redusere sosiale forskjeller. Innenfor Ny GIV samarbeider Arbeidsdepartementet med Kunnskapsdepartementet om å intensivere oppfølgingen av ungdom som har falt fra eller står i fare for å falle fra videregående opplæring. Samarbeid om kombinasjoner av arbeidsrettede tiltak fra Arbeids- og velferdsetaten og opplæring fra fylkeskommunen skal bidra til å hindre at ungdom faller ut av utdanning og arbeidsliv og hjelpe flere til å fullføre videregående opplæring. Prosjektperioden for Ny GIV varer ut 2013.

Oppfølgingsgarantien og tiltaksgarantien for ungdom i alderen 20-24 år har lenge vist svak måloppnåelse. En gjennomgang av garantiordningene viste at de ikke er godt nok tilpasset Arbeids- og velferdsetatens metodikk for oppfølging av

arbeidssøkere, bl.a. ved at de ikke tar nok hensyn til prinsippet om at det er individuelle behov som skal ligge til grunn for den bistanden som gis. På bakgrunn av dette vil Regjeringen endre innretningen på garantiordningene for ungdom i denne aldersgruppen i 2013. Dagens oppfølgingsgaranti og tiltaksgaranti for arbeidsledig ungdom 20-24 år erstattes med garantier for ungdom som har et reelt behov for bistand for å komme i arbeid. Unge som ikke har behov for bistand for å komme i arbeid har plikt til selv å ta ansvar og komme i arbeid eller utdanning ved egen hjelp. Ungdom som har behov for bistand for å komme i arbeid, har rett til bistand tilpasset den enkeltes behov. Målgruppen for garantiordningene skal også omfatte ungdom med nedsatt arbeidsevne og ungdom med nedsatt funksjonsevne.

Personer som har behov for bistand for å komme i arbeid får oppfølgingsvedtak om «situasjonsbestemt innsats» dersom arbeidsevnen ikke er nedsatt. Dersom arbeidsevnen er nedsatt og personen har behov for bistand for å komme i arbeid, fattes det vedtak om «spesielt tilpasset innsats». Begge disse gruppene har i dag rett til å delta i utformingen av en aktivitetsplan for hvordan den enkelte skal komme i arbeid. Aktivitetsplanen kan inneholde både statlige og kommunale virkemidler. Endringene i garantiordningene innebærer bl.a. at ungdom som har fått et oppfølgingsvedtak på NAV-kontoret om at personen ikke har nedsatt arbeidsevne, men har behov for bistand for å komme i jobb (situasjonsbestemt innsats), skal ha en godkjent aktivitetsplan innen en måned. Fra 1. januar 2013 vil Arbeids- og velferdsetaten forberede og begynne arbeidet med dette, men grunnet behov for utvikling av styringsstatistikk, kan denne garantien først iverksettes fra 2. halvår 2013.

Blant ungdom med nedsatt arbeidsevne, som har fått et oppfølgingsvedtak om behov for bistand for å komme i arbeid, settes det et mål om at 90 pst. til en hver tid skal ha en godkjent aktivitetsplan. Det vil hele tiden komme nye brukere inn i gruppen som venter på aktivitetsplan. Et mål om at 90 pst. til enhver tid skal ha en godkjent plan er derfor et høyt og realistisk mål for Arbeids- og velferdsetaten. Denne garantien iverksettes fra 1. januar 2013. På bakgrunn av erfaringer fra 2013, vil det bli vurdert en eventuell garanti basert på tid fram til godkjent aktivitetsplan også for denne gruppen.

Se også omtale av oppfølging av ungdom utenfor opplæring og arbeid under programkategori 09.30 Arbeidsmarked.

Fornyhet og forsterket arbeidslinje

Regjeringen vil legge større vekt på forebygging og tidlig innsats. Langvarig sykefravær gir en betydelig økning i sannsynligheten for å bli ufør. Tiltak som bidrar til å redusere omfanget av langvarige sykefravær og øke bruken av graderte sykemeldinger er viktig for å forhindre uførepensjonering og å styrke arbeidslinja. De nye beregningsreglene for uføretrygd, som etter planen skal tre i kraft i 2015, vil gi et langt mer fleksibelt system enn i dag og vil motivere til arbeid for uføre som har mulighet til å forsøke seg i arbeid eller øke stillingsandelen.

Det skal lønne seg å arbeide, og flere nye virkemidler og endringer de senere årene har hatt som mål at flere skal ta del i arbeidslivet ut fra sine evner. Det gjelder bl.a. IA-avtalen, innføring av arbeidsevnevurderinger og aktivitetsplan, arbeidsavklaringspenger, forsøk med tidsbestemt lønns-tilskudd og kvalifiseringsprogrammet. Det er for tidlig å konkludere med de langsiktige effektene, men det er etter Regjeringens vurdering viktig med en kritisk gjennomgang av virkemiddelbruken som skal støtte opp om arbeidslinja.

Et viktig mål er at en større andel av de som ikke kan yte 100 pst., men som likevel er i stand til å jobbe noe, kan delta i arbeidslivet kombinert med for eksempel en gradert ytelse. I dag får hele 80 pst. av de som får innvilget uførepensjon en uføregrad på 100 pst. Det antas at en del av disse vil kunne arbeide noe dersom forholdene legges til rette. Samtidig vil det være en del som etter gjennomførte kvalifiseringstiltak har en arbeidsevne som er for lav eller ustabil til å kunne få arbeid i det ordinære arbeidsmarkedet.

Regjeringen vil arbeide med ulike løsninger som kan bidra til å øke yrkesdeltakelsen blant grupper med nedsatt arbeidsevne, herunder vurdere behovet for å justere bruken av de eksisterende virkemidlene og vurdere om det er hensiktsmessig å etablere nye eller supplerende virkemidler. Vurderingen skjer i lys av regelverket for ny uføretrygd. Regjeringen tar sikte på å komme tilbake til Stortinget med en vurdering av dette, med sikte på at eventuelle endringer kan tre i kraft senest samtidig med ny uføretrygd.

2.2.2 Arbeids- og velferdsforvaltningen og IKT-modernisering

Arbeids- og velferdsforvaltningen

Arbeids- og velferdsforvaltningen er Regjeringens viktigste verktøy i gjennomføringen av arbeids- og

velferdspolitikken. God måloppnåelse og effektiv drift av Arbeids- og velferdsetatens virksomhet og et godt samarbeide mellom stat og kommune i NAV-kontorene, er avgjørende bidrag for å skape et velfungerende arbeidsmarked, et inkluderende arbeidsliv og et inkluderende samfunn.

NAV-reformen har gjort det mulig for brukerne å møte en enhetlig forvaltning uavhengig av behovet for arbeid, trygd, sosialfaglig oppfølging eller pensjon. Parallelt med gjennomføringen av NAV-reformen er det også innført store endringer i mange av forvaltningens tjenester og virkemidler. Samlet sett har den organisatoriske omleggingen, endringen i tjenester, virkemidler og arbeidsmetodikk vært mer krevende for forvaltningen å gjennomføre enn opprinnelig forutsatt. Dette førte bl.a. til en periode med svekket tjenestetilbud på noen områder sammenlignet med situasjonen før reformperioden. Det har særlig etter 2010 skjedd klare forbedringer i arbeids- og velferdsforvaltningens arbeid, selv om det fortsatt er behov for forbedringer på en rekke områder for å nå de ambisiøse målene som er satt for arbeids- og velferdspolitikken.

Med mange mennesker i yrkesaktiv alder utenfor arbeidslivet, er det sentralt at Arbeids- og velferdsetaten gir god og helhetlig bistand og mulighet til arbeid og aktivitet. Etaten skal derfor fortsette arbeidet med å utvikle gode arbeidsrettede tjenester, individuelt tilpasset oppfølging og god bistand til brukerne. Det har vært en positiv økning i oppfølgingsaktivitetene de siste årene. Samtidig har det vært en erkjennelse av at kvaliteten på brukeroppfølgingen må bedres. Som ledd i dette har Arbeids- og velferdsdirektoratet startet arbeidet med en helhetlig plan for å styrke oppfølgingsarbeidet i arbeids- og velferdsforvaltningen. Dette planarbeidet vil legge klare føringer for den videre utviklingen av NAV-kontorene og den arbeidsrettede oppfølgingen. Parallelt med dette arbeidet pågår det aktiviteter for å bedre kapasitet og kvalitet i ytelsesforvaltningen.

IKT-moderniseringsprogrammet i Arbeids- og velferdsetaten

Arbeids- og velferdsetaten har de siste årene arbeidet målrettet med å bedre kapasiteten og kvaliteten i ytelsesforvaltningen. Ytelsesforvaltningen er nå mer robust enn tidligere, men det er fortsatt behov for forbedringer. Arbeidet med å bedre kapasiteten og kvaliteten i ytelsesforvaltningen i Arbeids- og velferdsetaten er et langsiktig arbeid. Dette har sammenheng med IKT-moderniseringen som vil bidra med nye systemløsninger.

ger for ytelsesforvaltningen. IKT-moderniseringen må forventes å gi gradvis effekt ettersom nye systemløsninger utvikles og tas i bruk.

Arbeidet med IKT-moderniseringen er nå satt i gang etter et langt arbeid med planlegging og kvalitetssikring. Programmet er planlagt gjennomført over seks år, og er delt inn i tre prosjekter. Prosjekt 1 er vedtatt med en ramme på 1 750 mill. kroner. Prosjektet startet opp i august 2012 og har en varighet på ca. 2 ½ år. Størrelsen på investeringen og programmets omfang og kompleksitet fordrer en tett oppfølging fra departementet. Ikke minst vil det være en krevende oppgave å gjennomføre moderniseringsarbeidet med definert kvalitet innenfor fastlagte kostnads- og tidsrammer, samtidig som forventningene til resultatforbedring på sentrale områder opprettholdes.

Det foreslås bevilget 735,5 mill. kroner til IKT-moderniseringsprogrammet i Arbeids- og velferdsetaten i 2013.

Arbeids- og velferdsforvaltningens størrelse og kompleksitet tilsier at planer og tiltak for den videre utviklingen må ha et langsiktig og helhetlig perspektiv og at forbedringer vil ta tid. Dette må sees i lys av at IKT-moderniseringen vil ha en langsiktig karakter. Innenfor denne rammen vil det bli lagt vekt på å balansere hensynet mellom kvalitet og kvantitet, mellom konsolidering og utvikling innen både den arbeidsrettede oppfølgingen og ytelsesforvaltningen. På sikt skal dette også bidra til at brukerne blir mer fornøyd med etatens tjenester og service. Fortsatt forbedringer innenfor oppfølgingsarbeidet og ytelsesforvaltningen samt god planlegging og gjennomføring av IKT-moderniseringen, er derfor de tre viktigste innsatsområdene for Arbeids- og velferdsetaten i 2013.

Arbeids- og velferdsetaten

Driftsbudsjettet til Arbeids- og velferdsetaten har de senere årene blitt betydelig styrket for å bidra til effektiv og god oppgavegjennomføring med økt kvalitet på tjenestene overfor brukerne. Denne styrkingen vil reelt sett videreføres i 2013. Driftsbevilgningen økes noe i 2013, bl.a. som følge av satsing på oppfølging av ungdom utenfor arbeid og utdanning. Regjeringen vil endre innretningen på garantiordningene for ungdom 20-24 år, og vil opprette egne kontaktpersoner for arbeidet med oppfølging av ungdom ved de største NAV-kontorene.

Arbeids- og velferdsetatens arbeid med å forebygge og avdekke trygdesvindler vil bli styrket

med 5 mill. kroner i 2013. Styrkingen vil hovedsakelig bli benyttet til økte ressurser til etatens direkte kontrollvirksomhet. Siktemålet er at flere misbrukssaker blir avdekket og behandlet raskere. Det er videre aktuelt å styrke enheten som jobber mot systematisk og organisert misbruk.

En betydelig andel av etatens saker som gjelder feilutbetaling av stønad gjelder små beløp. Som følge av store restanser på tilbakekrevingsområdet og at kostnadene ved å behandle tilbakekrevingsaker av små beløp er større enn beløpene som skal tilbakebetales, foreslo Arbeidsdepartementet å heve terskelverdien for tilbakekreving av feilutbetalt beløp fra et halvt rettsgebyr til fire ganger rettsgebyret (fra 430 kroner til 3 440 kroner), jf. Prop. 118 L (2011-2012). En slik endring vil frigjøre ressurser slik at større saker behandles raskere enn tidligere og innkrevd beløp vil derfor øke. Det vises for øvrig til omtale under delmål 8 Rett stønad til rett tid under resultatområde 2 Arbeid og velferd.

For å bidra til forsterket innsats mot trygdemisbruk, har Arbeidsdepartementet hatt et lovforslag ute på høring med ytterligere tiltak mot misbruk. Forslagene tar sikte på å styrke kontrollarbeidet i Arbeids- og velferdsetaten, herunder innskjerping av legitimasjonsplikten ved krav om trygdeytelser og å gi etaten bedre mulighet til å verifisere inntektsopplysninger fra næringsdrivende. Det foreslås også regler om elektronisk masseinnhenting av opplysninger ved register-samkjøring for å klargjøre rammene for kontroll ved samkjøring av registre og regler om at utlendingsmyndighetene kan pålegges å gi meldinger om vedtak de treffer som kan ha avgjørende betydning for retten til ytelse. Det tas sikte på å fremme forslagene for Stortinget i løpet av høsten 2012.

2.2.3 Stønad til bil

Det kan gis stønad til bil fra folketrygden til personer som på grunn av varig funksjonsnedsettelse er avhengig av bil for å klare seg i dagliglivet eller komme seg til og fra arbeid eller utdanning. Departementet ser et behov for å vurdere dagens regelverk. Dette gjelder særlig med henblikk på grensesnittet mellom de som har behov for en ordinær bil (såkalt gruppe 1-bil) og de som har behov for spesielt tilpasset kassebil (såkalt gruppe 2-bil) fordi de ikke har gangfunksjon og er avhengig av heis eller rampe for å komme inn i bilen. Som et ledd i denne gjennomgangen, har regelverket våren 2012 blitt evaluert av en ekstern evaluator. Departementet vil foreta en grundig gjen-

nomgang av de funnene som ble gjort og vurdere nærmere behovet for eventuelle endringer i regelverket.

Fra 1. januar 2012 ble gruppe 2-bilordningen utvidet for barn og unge under 18 år slik at også personer med sterkt begrenset gangfunksjon får rett til slik stønad. Uavhengig av det pågående arbeidet med en grundig vurdering av dagens regelverk, mener departementet at det fra 2013 er behov for å gjøre ytterligere justeringer i dagens ordning. Det foreslås at ordningen utvides til også å omfatte personer over 18 år med sterkt begrenset gangfunksjon som har behov for en egen bil for å komme til og fra jobb eller utdanning.

Forslaget støtter opp om regjeringens mål om å få flere personer med nedsatt funksjonsevne i arbeidsliv og utdanning. Tilbud om jobb eller utdanning vil ofte avhenge av at en har tilgang til egnet transport til og fra arbeidsplassen eller utdanningsstedet. Departementet foreslår at merkostnaden finansieres ved å redusere størrelsen på tilskuddet til gruppe 1-bil noe.

2.2.4 Et inkluderende arbeidsliv

Samarbeidet om et mer inkluderende arbeidsliv er et viktig virkemiddel for å oppnå overordnede mål i sysselsettings-, arbeidsmiljø- og inkluderingspolitikken. 24. februar 2010 ble Regjeringen og partene enige om en forsterket intensjonsavtale om et mer inkluderende arbeidsliv for perioden 1. mars 2010 – 31. desember 2013, samt protokoll om felles innsats for å forebygge og redusere sykefraværet og styrke inkluderingen.

Den nye IA-avtalen følges opp tettere og bredere enn de to foregående avtalene. Arbeidet er blitt mer målrettet og stiller tydeligere krav til aktivitet og rapportering. Avtalen bygger på det man vet virker; tett oppfølging av den sykmeldte fra sykmelder, Arbeids- og velferdsetaten og arbeidsgiver, samt økt tilrettelegging for nærvær. I tillegg understrekes i større grad betydningen av forebyggende innsats og systematisk HMS-arbeid i virksomhetene. Gjennom samarbeidet skal de ulike partene aktivt bidra til at den enkelte arbeidsplass kan delta i et forpliktende løft for å nå de felles målene.

Alle de tre delmålene i den tidligere IA-avtalen er videreført. Sykefraværsmålet i IA-avtalen er fortsatt å redusere sykefraværet med 20 pst. i forhold til nivået i 2. kvartal 2001. Dette innebærer at sykefraværet på nasjonalt nivå ikke skal overstige 5,6 pst. I 2. kvartal 2012 var sykefraværet 6,0 pst., dvs. 14,2 pst. lavere enn i 2. kvartal 2001. Nedgangen i perioden har vært sterkere for menn enn for

kvinner. Det er videre store variasjoner mellom næringer.

Gjennom delmål 2 i IA-avtalen er det satt fokus på å få sysselsatt flere med nedsatt funksjonsevne. Målgruppen for IA-avtalens delmål 2 er ikke klart avgrenset, og det foreligger ikke noe tallmateriale som gir grunnlag for å si noe sikkert om utviklingen i forhold til dette delmålet. Statistisk sentralbyrå gjennomfører årlig en tilleggsundersøkelse til Arbeidskraftundersøkelsen, som beskriver arbeidstilknytningen til funksjonshemmede. Gruppen funksjonshemmede består her av personer som selv angir at de har en funksjonshemming. Ifølge denne undersøkelsen har personer med funksjonshemming lavere sysselsettingsrate (41 pst.) enn befolkningen i alt (75 pst.). Forskjellen har ikke endret seg signifikant i perioden 2002-2012. Innsatsen har hittil i liten grad bidratt til å øke inkluderingen av personer med nedsatt funksjonsevne i arbeidslivet, og dette har derfor i større grad blitt satt på dagsorden for IA-samarbeidet i 2012. Regjeringen har også gjennom Jobbstrategi for personer med nedsatt funksjonsevne lagt til rette for økt yrkesdeltakelse i denne målgruppen, jf. nærmere omtale av oppfølgingen av denne strategien under kap. 2.2.1.

Regjeringen følger en bred strategi for å fremme høy yrkesaktivitet blant seniorene. Det legges vekt på et bærekraftig pensjonssystem som et sentralt grunnlag for seniorpolitikken. Samtidig er seniorarbeidet på arbeidsplassene, spredning av kunnskap om seniorene som en viktig arbeidskraftressurs, livslang læring og innsats bl.a. gjennom arbeidsmiljøpolitikken for å motvirke diskriminering og utstøting fra arbeidslivet nødvendig for å få gode resultater i seniorpolitikken. Delmål 3 i IA-avtalen har som formål å øke yrkesaktiviteten for personer over 50 år. I 2011 kunne en 50-åring forvente å tilbringe 11 år i arbeid med full stilling, som tilsvarer omtrent 5 uker mer enn i 2009 og 1,4 årsverk mer enn i 2001. Forventet antall år i arbeid har aldri vært høyere. Indikatoren har vist stabilitet eller økning i hele tiårsperioden, også i perioder da den samlede arbeidsledigheten har økt. For at IA-avtalens mål skal oppfylles må forventet antall år i arbeid for de over 50 år ha økt til 11,4 år innen 2013.

I tillegg til ny IA-avtale ble det i februar 2010 undertegnet en egen protokoll med en rekke tiltak for raskere og tettere oppfølging av sykmeldte. Disse tiltakene skal gjelde for hele arbeidslivet og legge grunnlaget for å redusere sykefraværet. Til grunn for tiltakene ligger en enighet om at sykdom ikke nødvendigvis innebærer at man må være 100 pst. sykmeldt og at syk-

meldte i større grad bør være i arbeid eller aktivitet på arbeidsplassen.

Fra 1. juli 2011 ble endringer i arbeidsmiljøloven og folketrygdloven om raskere oppfølging og sanksjonering av brudd på regelverket ved arbeidstakers sykdom iverksatt. Reglene skal bidra til en god dialog mellom arbeidsgiver, arbeidstaker, sykmelder og Arbeids- og velferds-etaten. Samtidig er det innført mer effektive reaksjoner overfor de aktørene som ikke følger opp sitt ansvar i sykefraværarbeidet. Målet med disse reaksjonene er ikke å straffe, men å få innarbeidet en oppfølgingskultur hvor de ulike aktørenes oppgaver i sykefraværarbeidet løses som forutsatt. Det lovpålagte sykefraværarbeidet bør anses som en selvfølgelig del av prosessen med å få arbeidstakere tilbake i arbeid, for eksempel gjennom gradert sykmelding.

De fleste tiltakene fra protokollen er gjennomført. Et internettbasert veiledningsverktøy i sykmeldingsarbeidet har vært tilgjengelig siden 1. juli 2011. Arbeids- og velferdsdirektoratet har utviklet et system for regelmessige tilbakemeldinger til sykmelder. Systemet har vært tilgjengelig for alle sykmeldere siden november 2011. Opplegg for obligatorisk opplæring for alle sykmeldere, utarbeidet i samarbeid mellom helsemyndighetene og arbeidsmyndighetene, er ferdigstilt. Opplegget vil bli iverksatt gjennom forskrift om obligatorisk opplæring for sykmeldere. Regjeringen har stor tro på at disse tiltakene også vil kunne bidra til å redusere sykefraværet.

Det er etablert et omfattende samarbeid på nasjonalt, regionalt og lokalt nivå for løpende oppfølging av IA-avtalen. Oppfølging av IA-avtalen er et viktig tema i Arbeidslivs- og pensjonspolitisk råd, hvor arbeidsministeren møter lederne av hovedorganisasjonene fire ganger per år. En partssammensatt oppfølgingsgruppe under rådet har ansvaret for den løpende oppfølgingen av avtalen. Det er også nedsatt en partssammensatt faggruppe som bl.a. har ansvar for å følge utviklingen i IA-målene. Faggruppen utarbeider rapporter til Arbeidslivs- og pensjonspolitisk råd. Sammen med myndighetenes og hovedorganisasjonenes rapportering om oppfølging og igangsatte aktiviteter i egen organisasjon, gir dette et godt bilde på status for og omfanget av IA-arbeidet. På fylkesnivå er det etablert regionale IA-råd med partene og myndighetene. Disse har bl.a. som oppgave å drøfte og gjennomføre felles og prioritert innsats mot virksomheter og bransjer i fylket med særlige utfordringer knyttet til frafall og utstøting. Samarbeidet og innsatsen i de regionale IA-rådene er derfor en viktig suksessfaktor når intensjonen i

IA-avtalen skal følges opp med aktivt oppfølgingsarbeid i virksomhetene.

Innen sommeren 2013 skal det gjennomføres en evaluering av måloppnåelse og av om tiltakene i IA-avtalen og protokollen er satt i verk og gjennomført på en tilfredsstillende måte. Prosjektet gjennomføres i regi av SINTEF.

Oppfølging av tiltakene i ny IA-avtale og protokoll av 24. februar 2010 ble tildelt 153 mill. kroner i 2011. Regjeringen foreslo en viss omfordeling av midler til IA-arbeidet i 2012. Regjeringen foreslår at fordelingen som ble lagt til grunn i 2012 videreføres i 2013.

Siden inngåelsen av den nye og forsterkede IA-avtalen er det lagt mye arbeid i å følge opp enigheten mellom avtalepartene. Vi vet at utviklingen i IA-målene påvirkes av mange faktorer, også faktorer som ligger utenfor avtalepartenes kontroll. IA-arbeidet er et langsiktig arbeid og erfaringer tilsier at det er viktig å holde trykket oppe ved å iverksette ulike tiltak over lengre tid. Regjeringen vil derfor fortsette å holde fokuset på IA-arbeidet oppe og sørge for at alle aktører fortsetter å jobbe systematisk for å nå målene i avtalen.

Det vises for øvrig til nærmere omtale under resultatområde 2 Arbeid og velferd og resultatområde 4 Arbeidsmiljø og sikkerhet.

2.2.5 Styrket og forbedret tilsyn med virksomhetene

Arbeidslivet og arbeidsmiljøet i Norge er i hovedsak godt og velfungerende. Samtidig er det fortsatt utfordringer knyttet til arbeidsforhold, arbeidsmiljø og helse innenfor en del næringer og yrker, hvor det er behov for god og effektiv oppfølging fra tilsynsmyndighetene. Regjeringen mener at et mer synlig og slagkraftig Arbeidstilsyn, og økt sannsynlighet for å få tilsynsbesøk vil bidra til en bedre HMS-oppfølging i risikoutsatte virksomheter.

En mest mulig effektiv ressursbruk for Arbeidstilsynet innebærer at tilsynsinnsatsen må rettes mot de områder der risiko for ulykker, skader eller sykdom er størst, dvs. at tilsynet målrettes på grunnlag av en risikovurdering. Flerårige satsinger, rettet mot utvalgte bransjer og tema, har vist seg som best egnet til å skape varige arbeidsmiljøforbedringer.

På tross av den målrettede risikobaserte innsatsen, er det begrenset hvor mange av de risikoutsatte virksomhetene Arbeidstilsynet kan nå hvert år. Antallet tilsyn ligger i dag på ca 15 000 pr år, og det er en ambisjon at dette tallet økes. For å nå målet om et sikkert og inkluderende arbeidsliv

i alle næringer og yrker, er det derfor behov for å øke tilsynsvolumet i forbindelse med de risikobaserte kampanjer og satsinger som skal gjennomføres.

Samtidig må tilsynsmyndighetenes tilnærming tilpasses forholdene i ulike næringer og virksomheter og til ulike arbeidsmiljøutfordring som skal følges opp. Arbeidstilsynet har de senere årene videreutviklet og tilpasset sine tilsynsmetoder i takt med utviklingen i arbeidslivet. Regjeringen vil sette Arbeidstilsynet bedre i stand til fortsatt videreutvikling av gode og tilpassede metoder for tilsynsoppfølging. Det å øke og forbedre tilsynsinnsatsen overfor risikoutsatte næringer og yrker vil også ha en samfunnsøkonomisk nytteverdi ved at arbeidsulykker, arbeidsrelaterte helseskader og utstøting fra arbeidslivet forebygges.

Regjeringen foreslår derfor at Arbeidstilsynet styrkes med 10 mill. kroner til styrket og forbedret tilsyn med virksomhetene.

2.2.6 Styrking av Petroleumstilsynets oppfølging av næringen og nytt finansieringssystem

Petroleumsvirksomheten er en av de viktigste næringene i landet. Det er samtidig en næring preget av høyt risikopotensial for skader på menneske, miljø og materielle verdier.

Slik de senere års oppgaver og utfordringer har utviklet seg, er det behov for å styrke Petroleumstilsynet for å opprettholde og forbedre sikkerhetsnivået på norsk kontinentalsokkel:

- Et stadig høyere aktivitetsnivå i virksomhetene innebærer en økende utfordring når det gjelder å prioritere mellom viktige oppgaver.
- Større antall aktører samt større mangfold blant aktørene gir tilsynsmyndighetene mange nye utfordringer.
- Mulighet for økt utvinningsgrad gjør det økonomisk ønskelig å forlenge levetiden for mange innretninger. Petroleumstilsynets arbeidsmengde knyttet til aldrende innretninger vil øke de nærmeste årene.
- Oppfølging av entreprenører, sosial dumping og risikomessige konsekvenser av organiseringen av arbeidet på landanleggene.
- Skape forståelse for, og tiltak rettet mot, forebygging av hendelser som kan skade ytre miljø.
- IKT – sikkerhet i petroleumssektoren – kunnskapsutvikling
- Utredning av sammenhenger mellom rammebetingelser og risiko for skade og sykdom.

Det har stort sett vært en jevn forbedring i sikkerhetsnivået i norsk petroleumsvirksomhet, men det er også signaler som viser at den vedvarende forbedringen ikke er stabil. Flere alvorlige hendelser og nestenulykker, internasjonalt og nasjonalt, viser det store risikopotensialet som er knyttet til petroleumsvirksomheten. Arbeidsdepartementet har på denne bakgrunn påpekt særlig i Meld. St. 29 (2010-2011) *Felles ansvar for eit godt og anstendig arbeidsliv* at det er behov for økt oppmerksomhet mot HMS-tilstanden i petroleumsvirksomheten.

Disse utviklingstrekkene tilsier behov for å styrke Petroleumstilsynets oppfølging overfor næringen. I hovedsak vil det være behov for å øke etatens bemanning for å sikre tilstrekkelig kapasitet og kompetanse til å møte utfordringene på en preventiv og proaktiv måte.

I tillegg til å styrke etatens bevilgninger er det behov for å endre finansieringssystemet for Petroleumstilsynets oppfølging av næringen. Tradisjonelt har tilsyn vært det viktigste utadrettede virkemiddelet for å sikre at virksomhetene etterlever regelverket. Slik de senere års oppgaver og utfordringer har utviklet seg, utgjør en stadig større del av Petroleumstilsynets arbeid oppgaver som ikke kan klassifiseres som tradisjonelt tilsynsarbeid og hvor det kan kreves refusjon av utgifter fra næringen etter dagens refusjonsordning.

Dette har medført et behov for å endre Petroleumstilsynets finansieringssystem, slik at prinsippet om at næringen skal betale for tilsynets utgifter til oppfølging overfor virksomhetene opprettholdes. Det er også viktig å sikre tilstrekkelig grad av uavhengighet mellom finansieringssystem og valg av virkemidler for å følge opp næringen. Forslaget om utforming av nytt gebyr- og sektoravgiftssystem for Petroleumstilsynet har vært på høring med frist 15. september 2012 og det tas sikte på at ny forskrift skal tre i kraft 1. januar 2013.

Forslaget om nytt finansieringssystem vil innebære at flere av Petroleumstilsynets oppgaver knyttet til tilsyn og annen oppfølging, vil bli krevd dekket av næringen gjennom gebyrer og ny sektoravgift. Den årlige økning i næringens betaling som følge av nytt finansieringssystem vil utgjøre om lag 25 mill. kroner.

I tillegg foreslår Regjeringen at Petroleumstilsynets utgifter og inntekter økes parallelt med 20 mill. kroner fra 2013 på bakgrunn av nye og økte utfordringer og oppgaver. Dette vil i så fall innebære en tilsvarende økning av næringens utgifter til myndighetsoppfølging.

Det vises for øvrig til nærmere omtale under kap. 642 Petroleumstilsynet.

2.2.7 Utvidelse av statens lønnsgarantiordning

Regjeringen foreslår å endre lønnsgarantiregelverket slik at det blir mer rimelig og forutsigbart for arbeidstakerne, og i større grad sikrer at arbeidstakere med utestående lønnskrav kan få dekket disse over lønnsgarantiordningen. Ordningen foreslås utvidet slik at lønnskrav med forfall inntil 12 måneder før konkursens «fristdag», skal kunne dekkes. I dag dekkes i utgangspunktet ikke krav som på fristdagen er eldre enn fire måneder.

Forslaget vil både virke administrativt forenkende og dempe virkningene av sosial dumping, da det ofte er utenlandske arbeidstakere som blir rammet av dagens «foreldelsesregel».

En utvidelse av dekningsperioden til 12 måneder vil ha særlig stor betydning for utenlandske arbeidstakeres dekningsmulighet da disse ofte har dårlige norskkunnskaper og manglende kunnskap om og forståelse av det komplisert regelverket, slik at det da også ofte vil være vanskelig å ivareta kravet om å inndrive utestående lønnskrav uten ubegrunnet opphold. Det er også grunn til å tro at utenlandske arbeidstakere aksepterer lønnsuttsettelse og andre lovnader fra en useriøs arbeidsgiver i større grad enn norske arbeidstakere.

Forslaget vil innebære en effektivisering som frigjør ressurser slik at også den generelle saksbehandlingstiden blir kortere og utbetaling av lønnsgaranti kan skje raskere.

2.2.8 Innsats for bedre fordeling og mot fattigdom

Regjeringen la som en oppfølging av Fordelingsutvalgets innstilling (NOU 2009:10) fram Meld. St. 30 (2010-2011) Fordelingsmeldingen høsten 2011. Regjeringen presenterer i meldingen en bred politikk for en mer rettferdig fordeling. Den brede fordelingspolitikken omfatter virkemidler og innsatsområder som også er grunnleggende i en helhetlig og langsiktig innsats for å forebygge lavinntekt og fattigdom. Regjeringens politikk for å bekjempe fattigdom inneholder langsiktige tiltak og et sterkt forebyggende perspektiv. Målet er at strukturelle og samfunnsmessige forhold skal bidra til å hindre lavinntekt og fattigdom.

Regjeringens mål er et samfunn med små forskjeller og uten fattigdom. Regjeringen vil utjevne forskjeller og bekjempe fattigdom ved å bringe flere inn i arbeidslivet. Bekjempelse av fattigdomsproblemer krever også gode inntektssikringsord-

ninger i de tilfellene der lønnet arbeid ikke er mulig. Inntektssikringsordningene påvirker inntektsfordelingen og gir viktige bidrag til fattigdomsbekjempelse og omfordeling både på kort og lang sikt. Arbeids- og velferdspolitikken står, i samspill med andre politikkområder, sentralt i Regjeringens arbeid for å utjevne økonomiske og sosiale forskjeller og bekjempe fattigdom.

På enkelte områder vil det være behov for en forsterket innsats og mer målrettede tiltak overfor personer med økt risiko for fattigdom og sosial eksklusjon, spesielt overfor barn og unge. Regjeringen la sammen med forslaget til statsbudsjett for 2007 fram en handlingsplan mot fattigdom. Handlingsplanen er fulgt opp med tiltak og styringer i de årlige statsbudsjettene. Handlingsplan mot fattigdom videreføres i 2013. Handlingsplan mot fattigdom er rettet inn mot tre delmål: at alle skal gis muligheter til å komme i arbeid, at alle barn og unge skal kunne delta og utvikle seg og å bedre levekårene for de vanskeligst stilte. Handlingsplan mot fattigdom inneholder tiltak på flere departementers sektorområder. Se nærmere omtale i del II, resultatområde 2, delmål 6 Bedre levekårene for de vanskeligst stilte og del III, punkt 7 Handlingsplan mot fattigdom. Rapport og status. Regjeringen vil i 2013 opprette stillinger for egne kontaktpersoner for arbeidet med oppfølging av unge utenfor arbeid og utdanning ved de største NAV-kontorene, og vil endre innretningen på garantiordningen for ungdom 20-24 år. Se omtale under punkt 2.2.1 over.

2.2.9 Pensjonsreformen

Folketrygdens alderspensjon er reformert for å trygge framtidens pensjoner. Den beste garantien for framtidens pensjoner er at det samlede pensjonssystemet er sosialt og økonomisk bærekraftig. Det nye pensjonssystemet er basert på enkle hovedprinsipper, gir god motivasjon til arbeid, og legger til rette for en fleksibel overgang mellom arbeid og pensjon. Samtidig har det en god fordelingsprofil.

Fra 1. januar 2011 ble det åpnet for fleksibel alderspensjon fra 62 år i folketrygden. Alderspensjon og arbeid kan kombineres fritt uten avkorting av pensjonen. Samtidig ble det innført levealderjustering av folketrygdens alderspensjon. Levealderjustering innebærer at nye pensjonister må arbeide noe lenger for å oppnå samme alderspensjon hvis levealderen i befolkningen fortsetter å øke. Med virkning fra 1. mai 2011 er det også innført nye prinsipper for regulering av alderspensjon. Alderspensjon under utbetaling reguleres i

samsvar med lønnsveksten, og fratrekkes deretter 0,75 pst. Levealdersjusteringen bidrar sammen med ny regulering til å trygge den økonomiske bærekraften i pensjonssystemet.

Nye opptjeningsregler fases gradvis inn for personer født i 1954 eller senere, og gjelder fullt ut for personer født i 1963 eller senere. I den nye opptjeningsmodellen er alle år med inntekt opptjent mellom 13 og 75 år pensjongivende. Samtidig sikres alle en minsteinntekt i alderdommen gjennom garantipensjonen.

For å sikre at det samlede pensjonssystemet bygger opp under prinsippene i den nye alderspensjonen er reglene i en rekke andre ordninger endret, bl.a. i folketrygdens ytelser til uføre, tjenstepensjonsordningene i offentlig og privat sektor og avtalefestet pensjon, Fra 1. januar 2011 trådte den nye AFP-ordningen i privat sektor i kraft. Ny AFP er utformet etter de samme prinsipper som den nye alderspensjonen og stimulerer til arbeid. Fra 1. januar 2012 er det innført en ny pensjonsordning for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer.

Stortinget har vedtatt at dagens uførepensjon fra 2015 skal erstattes av en ny uføretrygd. Den nye uføretrygden skal utgjøre 66 pst. av inntekten før uførhet, skal skattlegges som lønn og blir enklere å kombinere med arbeid. Uføre skal fortsatt få en god alderspensjon. Regjeringen vil foreslå nye regler for uføreytelsen i de offentlige tjenstepensjonsordningene, tilpasset den nye uføretrygden i folketrygden.

Innføring av fleksible uttaksregler i folketrygdens alderspensjon fra 1. januar 2011 gjorde det nødvendig med enkelte tilpasninger i folketrygdens ytelser til etterlatte, de private tjenstepensjonsordningene og tidligpensjonsordningene for

sjømenn og fiskere. Regjeringen vil arbeide med ytterligere tilpasninger i disse ordningene, slik at de fullt ut tilpasses den nye alderspensjonen i folketrygden.

Det er også gjort nødvendige tilpasninger i regelverket for offentlig tjenstepensjon og AFP i offentlig sektor, som følge av innføring av fleksible uttaksregler, ny regulering og levealdersjustering fra 2011. Regjeringen vil foreslå ytterligere tilpasninger for personer som helt eller delvis vil motta alderspensjon i folketrygden opptjent etter nye regler. Reglene vil da være fullt tilpasset den nye alderspensjonen, men offentlige ansatte vil ikke ha like sterke insentiver til å fortsette i arbeid etter 62 år som ansatte i privat sektor. Offentlig ansatte kan heller ikke kombinere arbeid og pensjon fritt uten avkorting. Tidligpensjonister i offentlig sektor har heller ikke reelle muligheter til å motvirke effekten av levealdersjusteringen og får som følge av dette lavere årlig pensjon fra 67 år og livet ut. Regjeringen er åpen for å diskutere offentlig tjenstepensjon videre med partene i arbeidslivet hvis de ønsker det.

Arbeidsdepartementet har satt i gang en evaluering av pensjonsreformen fra 2011. I tillegg til å vurdere om reformen virker etter hensikten skal evalueringen bidra til å bygge opp forskningsbasert kompetanse på temaer knyttet til pensjon og pensjonsreform. Evalueringen er organisert under Forskningsrådet slik at faglig kvalitet og uavhengighet sikres på en best mulig måte. En viktig del av evalueringen vil være en fortløpende formidling av resultatene, bl.a. gjennom brukerseminarer. Det er så langt gjennomført to utlysninger som del av evalueringen og totalt fem prosjekter har fått tildelt midler.

3 Sentrale utviklingstrekk

3.1 Innledning

I det følgende redegjøres det for utviklingstrekk som er viktige for å forstå utfordringene innenfor Arbeidsdepartementets ansvarsområde. Utfordringene og de mål, strategier og tiltak som skal møte disse, er nærmere redegjort for i budsjettproposisjonens del II.

Nedenfor gjennomgås først situasjonen på arbeidsmarkedet. Deretter redegjøres det for utviklingstrekk knyttet til økonomisk og sosial trygghet, arbeidsmiljø- og sikkerhet, samt for sentrale ytelser og stønader på Arbeidsdepartementets ansvarsområde.

3.2 Arbeidsmarkedet

Oppgangen i økonomien har ført til bedring i arbeidsmarkedet. Ledigheten målt ved AKU (sesongjustert) har falt fra 3,3 pst. i juni 2011 til 3,0 pst. for juni 2012. I løpet av det siste året har det vært en markert økning i sysselsettingen. Sysselsettingen har økt klart i bl.a. bygge- og anleggsnæringen og i deler av tjenesteytende næringer. For industrien under ett har sysselsettingen holdt seg forholdsvis stabil det siste året. Det er imidlertid variasjoner på tvers av de ulike næringene.

Arbeidsstyrken

Tall fra Arbeidskraftundersøkelsen (AKU) for 2. kvartal 2012 fra Statistisk sentralbyrå viser at arbeidsstyrken i alderen 15-74 år økte med 60 000 personer fra 2. kvartal i fjor. Veksten i arbeidsstyrken skyldes i stor grad vekst i befolkningen, som økte med 64 000 personer. Mye av befolkningsveksten skyldes innvandring. Med et felles arbeidsmarked i EØS-området og dårlige jobbmuligheter i mange andre land, bidrar konjunkturoppgangen i Norge til høy arbeidsinnvandring.

Yrkesfrekvensen (se boks 3.1 for definisjoner) har økt med 0,4 prosentpoeng, til 72,1 pst. fra 2. kvartal 2011 til 2. kvartal 2012, etter å ha falt fra

2008 til begynnelsen av 2011. Se også figur 3.1. Yrkesfrekvensen har særlig økt blant ungdom.

Antallet personer i arbeidsdyktig alder utenfor arbeidsstyrken er om lag uendret det siste året. Av 1 051 000 personer utenfor arbeidsstyrken i 2011 var 42 pst. 60-74 år, 31 pst. var 25-59 år, og 27 pst. var 15-24 år. Blant unge under 25 år var 90 pst. av alle utenfor arbeidsstyrken under utdanning.

Sysselsatte

Etter en nedgang fra høsten 2008 og gjennom 2009 har sysselsettingen økt på nytt, og AKU-tallene viser at veksten i 2011 har fortsatt inn i 2012. Sysselsettingen har økt med 66 000 personer, eller 2,6 pst., fra 2. kvartal 2011 til 2. kvartal 2012. Andelen sysselsatte i befolkningen har økt fra 69,1 pst. til 69,7 pst. i samme periode, etter å ha falt gjennom 2008, 2009 og 2010. Sysselsettingsandelen blant kvinner og menn har utviklet seg om lag likt de senere årene.

Sysselsettingen blant eldre har utviklet seg positivt de siste årene. Den årlige registerbaserte sysselsettingsstatistikken fra SSB viser at andelen sysselsatte falt fra 4. kvartal 2008 til 4. kvartal 2011 for alle ett-årige aldersgrupper under 58 år og økte for alle aldersgrupper 58 år og eldre. Andelen har økt mer for eldre kvinner enn for eldre menn etter 2008. Fra 4. kvartal 2010 til 4. kvartal 2011 var veksten særlig høy i aldersgruppene 62 til 65 år og klart sterkest blant 62-årige (3,5 prosentpoeng).

Andelen sysselsatte unge under 30 år falt særlig sterkt etter 2008, men har også økt spesielt mye fra 2. kvartal 2011 til 2. kvartal 2012, ifølge AKU. Yrkesdeltakelsen og sysselsettingen blant unge responderer tradisjonelt sterkere på endringer i jobbmuligheter enn andre aldersgrupper.

Arbeids- og velferdsdirektoratets bedriftsundersøkelse fra våren 2012 viser at det nå er færre virksomheter som forventer økt sysselsetting det kommende året, sammenlignet med 2011. For en nærmere beskrivelse av utviklingen i norsk og internasjonal økonomi vises det til Nasjonalbudsjettet 2013.

Boks 3.1 Definisjoner*To offisielle ledighetsstatistikker:*

I Norge finnes det to offisielle statistikker om ledighet, Arbeidskraftundersøkelsen (AKU) fra Statistisk sentralbyrå (SSB) og registrerte arbeidsledige fra Arbeids- og velferdsdirektoratet.

Arbeidskraftundersøkelsen (AKU), Statistisk sentralbyrå

AKU dekker alle personer i alderen 15-74 år som er registrert bosatt i Norge. Hovedkilden for AKU er representative utvalgsundersøkelser. For å være definert som arbeidsledig i AKU må personen være uten inntektsgivende arbeid, ha forsøkt å skaffe seg arbeid og være tilgjengelig for arbeidsmarkedet innen kort tid.

Arbeids- og velferdsdirektoratet

Helt arbeidsledige basert på registerdata fra Arbeids- og velferdsdirektoratet omfatter alle som søker inntektsgivende arbeid ved Arbeids- og velferdsetaten, har vært uten inntektsgivende arbeid de siste to ukene og er tilgjengelig for det arbeid som tilbys.

Arbeidsledighetsprosenten både i AKU og registrerte ledige fra Arbeids- og velferdsdirektoratet regnes i prosent av arbeidsstyrken.

*Statistikk og definisjoner:**AKU (2011-tall)*

Personer i arbeidsdyktig alder defineres som personer i aldersgruppen 15-74 år.

Befolkningen i arbeidsdyktig alder (3 680 000) = arbeidsstyrken (2 629 000) + personer utenfor arbeidsstyrken (1 051 000)

Arbeidsstyrken (2 629 000) = sysselsatte personer (2 543 000) + arbeidsledige personer (86 000) (AKU)

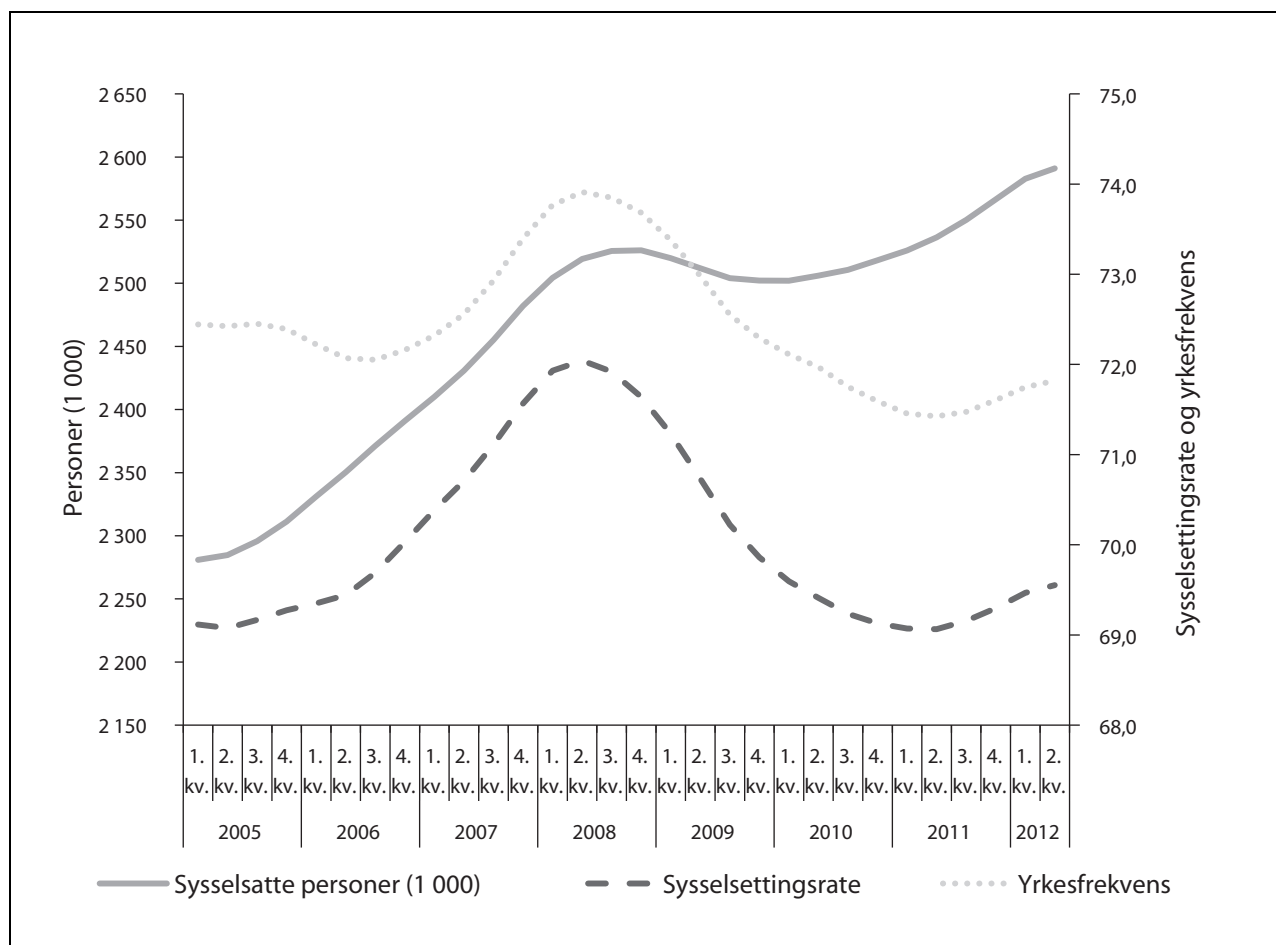
Yrkesfrekvens (71,4) = prosentandelen av befolkningen i arbeidsdyktig alder som inngår i arbeidsstyrken

Sysselsettingsraten (69,1) = prosentandelen av befolkningen i arbeidsdyktig alder som er sysselsatt

Arbeidsledighetsraten (3,3) = prosentandel av personer i arbeidsstyrken som er arbeidsledige

Arbeids- og velferdsdirektoratet (2011-tall)

Helt arbeidsledige personer: (69 400)

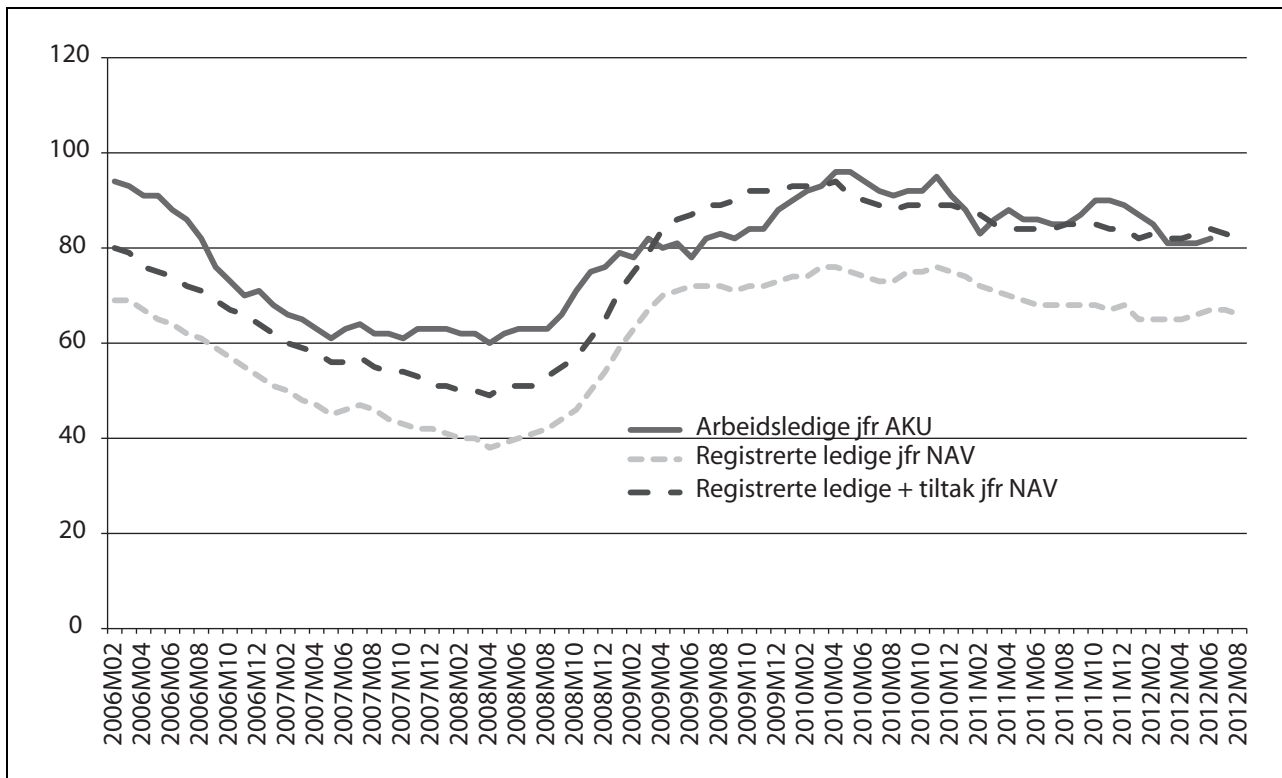
Figur 3.1 Sysselsatte, personer og rate 15-74 år, sesongkorrigerede og glattede kvartalstall, 1. kvartal 2005-2. kvartal 2012. Personer i 1 000 og pst. av personer 15-74 år.

Kilde: Arbeidsdepartementet basert på AKU, Statistisk sentralbyrå

Arbeidsledige

Siden arbeidsstyrken og sysselsettingen økte om lag likt i 2011, var arbeidsledigheten ifølge AKU om lag uendret gjennom året. Sesongjusterte tall viser at antallet ledige og ledige som andel av arbeidsstyrken, falt gjennom 1. kvartal 2012 og har holdt seg om lag uendret fra mars til juni måned. Det var 89 000 arbeidsledige i 2. kvartal,

ifølge AKU, noe som utgjør 3,3 pst. av arbeidsstyrken. Antallet registrerte ledige hos Arbeids- og velferdsetaten falt sterkt fra desember til januar. Sesongjusterte tall viser at antallet ledige er om lag likt i august som i januar. Ved utgangen av august var det 68 400 registrerte helt ledige, tilsvarende 2,6 pst. av arbeidsstyrken, samt 11 900 deltakere på arbeidsmarkedstiltak. Figur 3.2 viser utviklingen i arbeidsledigheten over tid.

Figur 3.2 Antall arbeidsledige (AKU), registrerte helt ledige og summen av registrerte helt ledige og tiltaksdeltakere. Sesongkorrigerte månedstall, februar 2006 – august 2012.

Kilde: Statistisk sentralbyrå og Arbeids- og velferdsdirektoratet

Den registrerte arbeidsledigheten var i august like stor for kvinner og menn med 2,6 pst. av arbeidsstyrken. Det siste året har antallet helt ledige menn falt med 7 pst., mens antallet helt ledige kvinner er uendret. Dette har sammenheng med at ledigheten har gått mest ned i mannsdominerte yrker. Nedgangen i antallet registrerte helt ledige fra sommeren 2011 til sommeren 2012 har særlig kommet blant personer med ingeniør- og ikt-utdanning. Også innen akademiske yrker og bygg- og anleggsvyrker er ledigheten klart lavere enn for ett år siden. Det har bl.a. blitt flere ledige innen reiseliv og transport- og serviceyrker. Det totale antallet permitterte registrert hos Arbeids- og velferdsetaten ble redusert med om lag 35 pst. fra august 2011 til august 2012.

Undersysselsatte er definert i AKU som deltidsansatte som har forsøkt å få lengre avtalt arbeidstid. I 2. kvartal 2012 var det om lag 73 000 undersysselsatte. Antallet er om lag uendret fra 2. kvartal 2011. 50 000 av disse var kvinner. De undersysselsatte utgjør 11 pst. av alle deltidsansatte.

Langtidsledige

Bedringen på arbeidsmarkedet etter 2010 har gitt færre langtidsledige. Langtidsledige er personer

som har vært helt arbeidsledige i mer enn et halvt år. Antallet langtidsledige ifølge AKU økte fra 2008, men har falt betydelig fra 2. kvartal 2011 til 2. kvartal 2012. Andelen langtidsledige av alle ledige har også blitt redusert. Langtidsledige utgjør nå om lag ¼ av alle ledige. Også statistikken for registrerte helt ledige viser en nedgang i antallet langtidsledige på 2 500 personer fra juli 2011 til juli 2012. Samtidig viser statistikken fra Arbeids- og velferdsetaten at 7 300 registrerte helt ledige arbeidssøkere hadde vært arbeidssøkere (ledig eller på tiltak) i over 2 år i august 2012. Dette er 300 færre enn på samme tid i fjor. Risikoen for langtidsledighet øker med alder. Andelen langtidsledige er særlig høy blant registrerte ledige over 59 år.

Unge

Ungdom (15-24 år) har lavere yrkesaktivitet enn resten av befolkningen på grunn av skolegang eller utdanning. Andelen sysselsatte i denne aldersgruppen økte fra 51,1 pst. i 2. kvartal 2011 til 53,5 pst. i 2. kvartal 2012. Økningen kom hovedsaklig i form av flere deltidsysselsatte.

Ledigheten blant ungdom er høyere enn for eldre aldersgrupper. Dette gjelder både i tider

med høy og lav etterspørsel etter arbeidskraft. Samtidig opplever ungdom gjennomgående kortere ledighetsperioder. Ungdom har i det siste året hatt omtrent tilsvarende nedgang i ledigheten som eldre arbeidssøkere. Ungdom som verken er i utdanning, sysselsatt eller arbeidssøker, er en utsatt gruppe. I 2. kvartal 2012 oppga 7,1 pst. av kvinnene og 3,6 pst. av mennene i alderen 15-29 år ifølge AKU at de verken var i utdanning eller i arbeidsstyrken. Dette er omtrent uendret fra samme periode i fjor. Forskjellen mellom kvinner og menn i 20-årene skyldes i stor grad at noen kvinner opplyser at de er hjemmearbeidende.

Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre

Innvandringen til Norge økte sterkt i årene etter EØS-utvidelsen i 2004 og fram mot 2008. Arbeidsinnvandring sto for det meste av økningen. Arbeidsinnvandringen og innvandringen totalt falt litt i 2009, men tok seg opp igjen i 2010 og 2011. I 2011 var nettoinnvandringen til Norge 47 000. Dette er den høyeste nettoinnvandringen noen gang registrert. Arbeid er en viktig innvandringsgrunn for innvandrere fra EU/EFTA-området. I 4. kvartal 2011 var det om lag 307 000 sysselsatte innvandrere. Disse utgjorde 12 pst. av den samlede sysselsettingen.

Sysselsettingsandelen blant innvandrere generelt er noe lavere enn for majoritetsbefolkningen. Blant innvandrere i alderen 15-74 år var om lag 63 pst. sysselsatt i 4. kvartal 2011. Til sammenligning var andelen i hele befolkningen 69 pst. på samme tid. Det var en viss tilnærming i sysselsettingsandelen mellom innvandrere og den samlede befolkningen i perioden 2005-2008. Økt sysselsettingsandel for innvandrere etter 2005 må bl.a. ses i sammenheng med høy arbeidsinnvandring fra land i Øst-Europa. Sysselsettingsandelen blant innvandrere økte med 1,2 prosentpoeng fra 2010 til 2011. Andelen var uendret for befolkningen totalt. Bak disse gjennomsnittstallene er det store forskjeller. Sysselsettingsandelen har økt mest for innvandrere fra Øst-Europa og Norden. Den har falt for personer fra Vest-Europa, men har økt marginalt for innvandrere fra Asia og Afrika. For innvandrere fra Afrika var sysselsettingsandelen 44 pst. i 2011. For innvandrere fra Asia var andelen 54 pst.

Innvandrere har høyere arbeidsledighet enn befolkningen samlet. Ledigheten blant innvandrere falt fra 6,5 pst. i mai 2011 til 6,1 pst. mai 2012. Til sammenligning var den registrerte ledigheten i den samlede befolkningen 2,3 pst. i mai

2012. Tilsvarende som for sysselsettingen, er det store forskjeller i ledigheten etter landbakgrunn. Ledigheten er størst blant personer fra Afrika (12,4 pst. i mai 2012). Etter finanskrisen økte ledigheten særlig mye for personer fra EU-land i Øst-Europa, men har siden falt til 6,1 pst. Dette har sammenheng med bedringen vi har hatt i bygg- og anleggssektoren. Arbeidsledige innvandrere har gjennomgående større behov for bistand og tjenester fra Arbeids- og velferdsetaten, enn ledige i majoritetsbefolkningen. Ved utgangen av mai 2012 utgjorde innvandrere 43 pst. av alle arbeidsledige på tiltak. Til sammenligning utgjorde de 33 pst. av alle registrerte helt arbeidsledige.

Norskfødte med innvandrerforeldre er en ung gruppe og mange er under utdanning. Denne gruppen har gjennomgående en høyere sysselsettingsrate enn jevnaldrende innvandrere, men ikke like høy som majoritetsbefolkningen. Norskfødte med innvandrerforeldre har lavere ledighet enn innvandrere.

Siden 2006 har Arbeidsdepartementet rapportert på indikatorer for sysselsetting, ledighet, tiltaksdeltakelse og hel-/ deltidsarbeid som ledd i Mål for inkludering av innvandrerbefolkningen. For nærmere omtale, se del III Omtale av særlige tema i Prop. 1 S (2012-2013) for Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet.

Personer med nedsatt arbeidsevne

Personer med nedsatt arbeidsevne er en betegnelse som benyttes om personer som på grunn av fysiske, psykiske eller sosiale årsaker har behov for spesiell oppfølging i Arbeids- og velferdsetaten. Gruppen omfatter personer som har gjennomført en *arbeidsevnevurdering* som konkluderer med et behov for betydelig bistand for at personen skal komme i jobb. Antall personer registrert med nedsatt arbeidsevne har blitt redusert fra 217 000 i juli 2011 til 212 000 i juli 2012. Antallet har vært fallende i 2012.

Blant personer med nedsatt arbeidsevne vil en betydelig del, anslagsvis 60 pst., ha behov for arbeidsrettede tiltak. Andre trenger helsemessig bistand. I 1. halvår 2012 var gjennomsnittlig 58 500 personer med nedsatt arbeidsevne registrert som deltakere på arbeidsrettede tiltak.

Statistikk fra Arbeids- og velferdsetaten viser at om lag 70 000 personer forlot status nedsatt arbeidsevne i løpet av 2011. Av disse var om lag 43 pst. registrert som arbeidstaker seks måneder etter at de gikk ut av status nedsatt arbeidsevne.

Funksjonshemmede²

Statistisk sentralbyrå gjennomfører hvert år en tilleggsundersøkelse i AKU om funksjonshemmede. Undersøkelsen omfatter personer som oppgir å ha fysiske eller psykiske helseproblemer av varig karakter. Om lag 15 pst. av befolkningen i alderen 15–66 år (521 000 personer) oppgir i 2012 å være funksjonshemmet. Andelen har holdt seg nokså stabil over tid.

Personer med funksjonshemming har lavere sysselsettingsrate (41 pst.) enn befolkningen i alt (75 pst.). Andelen sysselsatte funksjonshemmede falt fra 2008 til 2011 som for befolkningen ellers. Fra 2011 til 2012 falt andelen sysselsatte funksjonshemmede med ett prosentpoeng. Dette kan skyldes statistisk usikkerhet i utvalgsundersøkelsen. Halvparten av de sysselsatte som oppgir å være funksjonshemmet, jobber deltid. Arbeidsledighetsprosenten er noe høyere for funksjonshemmede (om lag 6 pst. av arbeidsstyrken) enn for befolkningen for øvrig. Antallet arbeidsledige som andel av befolkningen er imidlertid likt for funksjonshemmede og hele befolkningen (3 pst.) Blant funksjonshemmede som ikke er sysselsatt oppgir en av fire at de ønsker arbeid. Denne andelen har vært om lag uendret over tid.

Tall fra tilleggsundersøkelsen i AKU om funksjonshemmede i 2011 tyder på at funksjonshemmede som oppgir at de mottar helserelaterte ytelser og andre funksjonshemmede bør betraktes som to forskjellige grupper. I 2011 var sysselsettingsgapet mellom funksjonshemmede som sier at de mottok en helserelatert ytelse og ikke-funksjonshemmede på 58 prosentpoeng. Sysselsettingsgapet mellom andre funksjonshemmede og ikke-funksjonshemmede var på kun åtte prosentpoeng.

3.3 Økonomisk og sosial trygghet

Norge er blant de land i verden med minst forskjeller i levekår. Forskjellene i Norge er små sammenlignet med andre land med hensyn til tilgang på økonomiske ressurser som inntekt og formue, men også når en tar med andre forhold som

påvirker levekår, som utdanning, helse, bolig og andre velferdsgoder. Flertallet i den norske befolkningen har høy levestandard og gode levekår. Gjennom de siste tiårene har det vært en betydelig velstandsøkning i det norske samfunnet, og de fleste har hatt en markert oppgang i realinntekten. Den generelle langsiktige trenden fra midten av 1980-tallet fram til 2006 er at inntektsforskjellene viste en svak, men jevn økning. Utviklingen i retning av noe større forskjeller fram til 2006 kan bl.a. knyttes til at kapitalinntektene økte. Økt lønnsspredning har også trukket i retning av økende forskjeller. Fra 2006 har det vært små endringer i inntektsfordelingen, men i utjevne retning.

En mye brukt indikator for hvor mange som er utsatt for fattigdom og levekårsproblemer er andelen med inntekt under et gitt nivå, for eksempel 60 pst. eller 50 pst. av den inntekten som deler inntektsfordelingen i to (medianinntekten). Forekomsten av lavinntekt er liten i Norge sammenlignet med andre land. Et godt utbygd tjenestetilbud bidrar til at situasjonen til personer med lavinntekt i Norge er bedre enn i mange andre land. Andelen med lavinntekt i Norge har vært relativt stabil de senere årene, men har i et lengre tidsperspektiv økt noe. Dette må sees i sammenheng med at inntektsforskjellene økte noe fram til 2006. Endrede familie- og livsmønstre med flere enslige forsørgere og enslige som bor alene har bidratt til økt forekomst av lavinntekt. Et økt innslag av personer med innvandrerbakgrunn er også en viktig faktor bak utviklingen.

Andelen med lavinntekt økte fra midten av 1980-tallet til midten av 1990-tallet, med visse variasjoner fra år til år. Mens andelen med lavinntekt gradvis ble redusert under konjunkturoppgangen på siste del av 1990-tallet, var det en viss økning i lavinntektsandelen under konjunkturedgangen på omkring og i de første årene etter årtusenskiftet. I 2003 ble konjunkturbunnen nådd. Fra 2004 var utviklingen i arbeidsmarkedet igjen mer positiv, og flere kom i arbeid. Andelen med lavinntekt har likevel holdt seg noenlunde stabil. Årsaken til dette er delvis knyttet til en kraftig økning i medianinntekten, som har veid opp for det positive bidraget av at flere har kommet i arbeid. Mange i lavinnteksgruppen står utenfor eller har svak tilknytning til arbeidsmarkedet og mottar offentlige stønader. Selv om realinntektsveksten i gjennomsnitt har vært betydelig også for disse, har den vært svakere enn veksten i medianinntekten. Selv i en oppgangskonjunktur vil det være grupper som har problemer med å komme i arbeid. En økning i antall nyankomne innvandrere kan også

² Informasjon om funksjonshemmede er hentet fra Statistisk sentralbyrås tilleggsundersøkelse om funksjonshemmede til arbeidskraftundersøkelsen (AKU). Dette er en spørreundersøkelse, og informasjonen om funksjonshemmede er basert på subjektive oppfatninger av egen helsetilstand. Selv om det er grunn til å anta stor grad av overlapp, må denne statistikken ikke forveksles med Arbeids- og velferdsetatens registerbaserte informasjon om personer med nedsatt arbeidsevne.

være med på å forklare utviklingen. For mange innvandrere tar det relativt lang tid å få fotfeste i arbeidslivet. De siste årene har en sett at økonomiske tilbakeslag og svekkelse i arbeidsmarkedet kan føre til redusert medianinntekt og en lavere andel personer under lavinntektsgrensen.

Lavinntekt over tid øker risikoen for fattigdom og levekårsproblemer. I treårsperioden 2008-2010 hadde 3,3 pst. av befolkningen, eller 147 400 personer (studenter holdt utenfor), en inntekt under 50 pst. av medianinntekten (OECD-ekvivalensskala). Dette er samme andel som i forutgående treårsperiode (2007-2009). I treårsperioden 2008-2010 hadde 7,9 pst. av befolkningen en inntekt under 60 pst. av medianinntekten (EU-skala), hvilket er en nedgang med 0,2 prosentpoeng fra foregående treårsperiode. Om lag 357 000 personer var registrert med lavinntekt med denne målemetoden. Andelen med vedvarende lavinntekt har vært noenlunde stabil i de senere årene. Fordi befolkningen øker totalt sett, har det likevel blitt flere personer i lavinnteksgruppen. Det er stor mobilitet ut av og inn i lavinnteksgruppen.

Andelen av innvandrerbefolkningen med lavinntekt har gått ned i de senere årene. Denne utviklingen har funnet sted samtidig som andelen av befolkningen som helhet med vedvarende lavinntekt har holdt seg noenlunde stabil. Forekomsten av lavinntekt blant innvandrerbefolkningen ligger fortsatt på et høyt nivå. Målt ut fra 50 pst. av medianinntekten (OECD-skala) hadde 16 pst. av alle innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre vedvarende lavinntekt i treårsperioden 2008-2010. Tilsvarende andel målt ved 60 pst. av medianinntekten (EU-skala) var 25 pst. Det er et mål at andelen av innvandrere med vedvarende lavinntekt skal minke ned mot nivået for befolkningen generelt. Forekomsten av lavinntekt blant innvandrere varierer sterkt ut fra landbakgrunn, migrasjonsårsak og botid.

Sammensetningen av lavinnteksgruppen har endret seg over tid. Andelen barn og barnefamilier med lavinntekt har økt de senere år, og dette må ses i sammenheng med økningen i innvandrerbefolkningen. Samtidig har forekomsten av lavinntekt i andre grupper, bl.a. blant pensjonister, falt. Gode trygdeoppgjør og det at nye pensjonistkull har høyere inntektsgrunnlag og høyere tilleggspensjoner har bidratt til at andelen pensjonister med lavinntekt har gått ned. Forekomsten av lavinntekt er høyere blant yngre som bor alene, blant enslige forsørgere, i barnerike familier, innvandrerbefolkningen og i noen grad blant aleneboende eldre, enn blant befolkningen for øvrig. Siden slutten av 1990-tallet er andelen barn i hus-

holdninger med vedvarende lavinntekt om lag doblet. Økningen har funnet sted blant grupper av barn som i utgangspunktet er utsatt for lavinntekt: barn av enslige forsørgere, barn i barnerike familier, barn i husholdninger med svak yrkestilknytning og barn i husholdninger som mottar sosialhjelp eller i stor grad lever av offentlige stønader. Innvandrerfamilier er overrepresentert i disse gruppene. I perioden 2008-2010 levde 4,9 pst. (47 400 barn) av alle barn i husholdninger med vedvarende lavinntekt målt ved 50 pst. av medianinntekten (OECD-skala), mot 5,0 pst. i 2007-2009. Andelen målt med 60 pst. av medianinntekten (EU-skala) var 7,7 pst. (74 300 barn) i perioden 2008-2010, hvilket er samme andel som i perioden 2007-2009. Om lag fire av ti barn i husholdninger med lavinntekt har innvandrerbakgrunn.

For personer i yrkesaktiv alder er det en nær sammenheng mellom svak tilknytning til arbeidslivet og lavinntekt. Lav utdanning, manglende gjennomføring av videregående opplæring og ledighet i ung alder gir økt forekomst av lavinntekt. For en nærmere beskrivelse av inntekt, økonomi og levekår for lavinnteksgruppen vises det til Meld. St. 30 (2010-2011) Fordelingsmeldingen.

Lavinntekt fanger opp noen vesentlige dimensjoner knyttet til fattigdom, mens andre dimensjoner ved fattigdom og levekårsproblemer ikke fanges opp. Enkelte har sammensatte og langvarige levekårsproblemer. Dette gjelder bostedsløse, tungt belastede rusmiddelavhengige, innsatte i fengsler, langtidsmottakere av sosialhjelp og enkelte andre.

Økonomisk sosialhjelp

Antallet mottakere av økonomisk sosialhjelp var relativt stabilt i årene fra 2002 til 2006, med en nedgang i 2006 og 2007, uendret i 2008 og en økning i 2009 og 2010. Antallet mottakere lå på et lavere nivå i 2010 (omlag 119 400) enn i 2002 (omlag 128 800). Utviklingen i antall personer som mottar økonomisk sosialhjelp må bl.a. ses i sammenheng med utviklingen på arbeidsmarkedet.

I løpet av 2011 mottok 118 000 personer, eller 2,4 pst. av befolkningen, økonomisk sosialhjelp. Dette er en nedgang på 1,2 pst., eller drøyt 1 400 personer, siden 2010. Antall mottakere gikk dermed ned etter to år med oppgang, og var omtrent på samme nivå som i 2009. I 2009 var det vekst for første gang etter at antallet i all hovedsak hadde vært fallende siden 1994. Antall mottakere økte med 7,5 pst. fra 2008 til 2009, eller drøyt 8 000 personer, og med ytterligere 1,5 pst. fra 2009 til 2010,

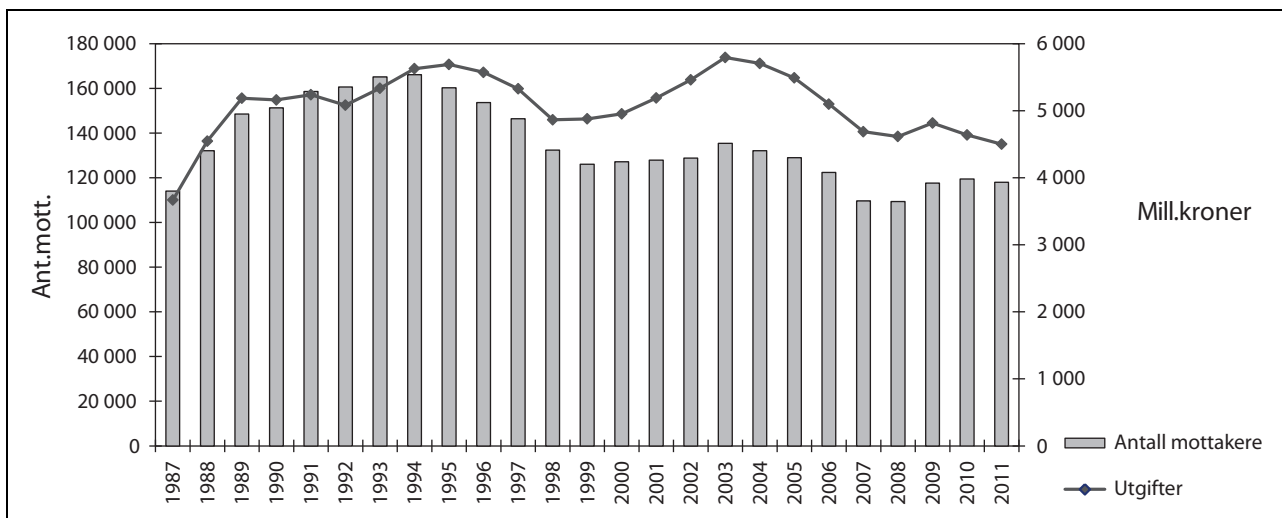
eller om lag 1 700 personer. Økningen i antall stønadsmottakere i 2009 og 2010 skjedde fra et lavt nivå i årene 2007 og 2008. Økningen må sees i sammenheng med svekkelsen i arbeidsmarkedet og at økonomisk sosialhjelp er et nedre økonomisk sikkerhetsnett i velferdsordningene. Antall stønadsmottakere i 2011 lå på et lavere nivå enn årene før 2007.

Tar man hensyn til at en del stønadsmottakere forsørger barn og ektefelle, er det om lag 5 pst. av befolkningen som lever i husholdninger som mottar økonomisk sosialhjelp i løpet av et år.

Unge stønadshyppighet er mer avhengig av utviklingen i arbeidsmarkedet enn befolkningen

ellers. 43 pst. av veksten i økonomisk stønad fra 2008 til 2010 kom i aldersgruppen 18-24 år. Det var særlig fra 2008 til 2009 vekst i antallet i denne gruppen. Av sosialhjelpsmottakerne i 2011 var rundt 37 pst. under 30 år. Dette var samme nivå som i 2010. Som andel av befolkningen i aldersgruppen 16-30 år utgjorde dette 4,8 pst. i 2011. Denne andelen har holdt seg relativt stabil det siste tiåret, men har gått noe ned (fra 5,8 pst. i 2002).

Det ble utbetalt totalt 4,5 mrd. kroner i økonomisk sosialhjelp i 2011. Dette utgjør en nedgang målt i faste kroner fra 2010 til 2011 på i underkant av 80 mill. kroner.

Figur 3.3 Utgifter til økonomisk sosialhjelp (2011-kroner) og antall stønadsmottakere 1987-2011. Tall for 2003 og 2004 inkluderer mottak av introduksjonsstønad for nyankomne innvandrere.

Kilde: Statistisk sentralbyrå. KOSTRA (KOMmune-STat-RApportering).

Gjennomsnittlig stønad per måned med utbetaling var 7 619 kroner i 2011. Dette er en økning på 4 pst. fra 2010. Økningen må sees i sammenheng med at gjennomsnittlig stønadstid gikk ned fra 5,2 måneder i 2010 til 5,0 måneder i 2011. Et flertall av sosialhjelpsmottakerne har et midlertidig og forbigående hjelpebehov. 48 pst. mottok stønad i inn-til tre måneder i 2011, mens 22 pst. mottok stønad i kun en måned. En ikke ubetydelig andel av sosialhjelpsmottakerne som mottar stønad over lang tid, er gjengangere eller har høy grad av stønadsavhengighet. 37 pst. av mottakerne hadde sosialhjelp i seks måneder eller mer i 2011, mens 11 pst. av mottakerne hadde sosialhjelp gjennom hele året.

Etter innføringen av kvalifiseringsprogrammet har det vært en reduksjon i andelen sosialhjelpsmottakere som har økonomisk sosialhjelp som hovedinntekt. Denne tendensen vedvarte også i 2011, med en reduksjon i andelen fra 41 pst. i 2010

til 40 pst. i 2011. I perioden 2008-2011 har det også vært en økning i andelen som har introduksjonsstønad eller kvalifiseringsstønad som hovedinntektskilde. Samlet sett hadde 10 pst. sin hovedinntekt gjennom arbeidsmarkedstiltak, introduksjonsstønad eller kvalifiseringsstønad i 2011. I likhet med året før hadde 10 pst. av sosialhjelpsmottakerne arbeidsinntekt som viktigste inntekt. En stor andel av sosialhjelpsmottakerne mottar også økonomisk sosialhjelp som supplement til ytelser fra folketrygden. I 2011 var denne andelen om lag 37 pst. 33 pst. hadde trygd eller pensjon som hovedinntektskilde. Denne andelen har vært stabil de siste årene. En del personer mottar også sosialhjelp i påvente av behandling av søknad om trygd.

Når det gjelder sosialhjelpsmottakernes tilknytning til arbeidslivet, hadde 13 pst. enten heltids- eller deltidsarbeid som viktigste arbeidssituasjon i 2011. Dette er samme andel som året før. 35

pst. var registrert arbeidsledige, mens 32 pst. ikke var aktive arbeidssøkere.

I 2011 hadde om lag 25 pst. av sosialhjelpsmottakerne barn under 18 år i husholdningen som de eller ektefelle/samboer hadde forsørgerplikt for. Andelen var om lag uendret fra året før. I 2011 levde 58 800 barn i husholdninger som mottok økonomisk stønad.

Kvalifiseringsprogrammet

Kvalifiseringsprogrammet ble innført fra 1. november 2007 som et ledd i arbeidet med å få flere i arbeid og bedre oppfølgingen av personer som er avhengige av økonomisk sosialhjelp over lengre tid. Fra 1. januar 2010 ble programmet en rettighet i alle kommuner. Fra 1. januar 2008 til utgangen av april 2012 var det registrert i overkant av 29 600 søknader om deltakelse og fattet 23 100 vedtak om innvilgelse av program. Antall deltakere i programmet var per 31. desember 2011 7 450. Per 30. april 2012 var antall deltakere i underkant av 6 900. Av dem som i perioden 2008-2011 gjennomførte og avsluttet kvalifiseringsprogram etter avtale med NAV-kontoret gikk 32 pst. til ordinært arbeid, 6 pst. til utdanning og 8 pst. til andre arbeidsrettede tiltak. Andelen som har gått til ordinært arbeid eller til et løp med arbeid som mål har økt betydelig de siste årene fra 41 pst. i 2010 til 48 pst. i 1. tertial 2012. For dem som gjennomførte programmet i løpet av 1. tertial 2012 gikk 36 pst. til ordinært arbeid, 2 pst. til utdanning og 10 pst. til andre arbeidsrettede tiltak. Samtlige deltakere har i utgangspunktet vesentlig nedsatt arbeidsevne og sammensatte problemer. Man har til nå hatt lite kunnskap om hvor lenge de som kommer i jobb forblir i jobb. Foreløpige tall for deltakere med avgang fra kvalifiseringsprogrammet i 1. halvår 2010, og som var registrert med et arbeidsforhold rett etter kvalifiseringsprogrammet, indikerer at 80 pst. av disse fortsatt var i arbeid seks måneder etter avsluttet program. Etter tolv måneder var i underkant av 70 pst. fortsatt i arbeid, mens i overkant av 60 pst. var i arbeid etter 22 måneder.

3.4 Arbeidsmiljø- og sikkerhet

De fleste arbeider under gode og forsvarlige arbeidsforhold i Norge. Likevel mener Regjeringen at vi fortsatt står overfor enkelte utfordringer for å sikre gode arbeidsforhold og et godt arbeidsmiljø for alle. Noen av de viktigste utfordringene er:

- Deler av arbeidslivet er preget av høyt sykefravær og utstøting.
- Enkelte bransjer, for eksempel renholdsbransjen og hotell- og restaurantbransjen, er preget av mange useriøse virksomheter og sosial dumping.
- Risikonivået for storulykker i petroleumsvirksomheten viser ikke en entydig positiv utvikling de siste årene.
- Det må sikres at intensjonene i lovverket og i IA-avtalen etterleves og følges opp på den enkelte arbeidsplass.

I 2011 har Arbeidstilsynet registrert 54³ omkomne personer som følge av ulykker i det landbaserte arbeidslivet. De mest utsatte næringene er jord- og skogbruk, transport og kommunikasjon, bygge- og anleggsvirksomhet og industri. Ingen av dødsfallene skjedde i petroleumsvirksomheten. Med hensyn til antall arbeidsskader meldt til Arbeids- og velferdsetaten, og videre sendt til Arbeidstilsynet, vises det til omtale under Resultatområde 4, delmål 4 – Strategier og tiltak. Her framgår det at nåværende statistikk er preget av underrapportering og kvalitetsproblemer som det arbeides med å forbedre både på kortere og lengre sikt. Således er det ikke ønskelig å publisere arbeidsskadetall på nåværende tidspunkt. På produksjonsinnretninger i petroleumsvirksomheten har frekvensen av alvorlige personskader fortsatt å avta også i 2011.

Vi har fortsatt et betydelig omfang av sykdom og skader som skyldes kjemisk, fysisk og ergonomisk eksponering i arbeidsmiljøet. Det er også utfordringer knyttet til at arbeidstakere blir påført sykdom og skade som følge av organisatoriske og psykososiale arbeidsmiljøbelastninger. Muskel- og skjelettlidelser og psykiske lidelser har gjennom flere år vært de klart største diagnosegruppene bak langtidsfravær og uførepensjonering. Muskel- og skjelettlidelser har de siste ti årene bidratt til ca 39 pst. av det legemeldte sykefraværet. Psykiske lidelser har bidratt til ca 19 pst. av det legemeldte sykefraværet.

Den årlige rapporten *Risikonivå i norsk petroleumsvirksomhet* (RNNP) er sentral i vurderingen av risiko for storulykke i petroleumsvirksomheten. En overordnet vurdering av storulykkesrisikoen er at sikkerheten i petroleumsvirksomheten er god. Det har vært en økning i antall brønnhendelser og gasslekkasjer de siste årene, men endringen fra 2010 til 2011 viser en positiv utvikling. Myndighe-

³ Av disse er 11 omkommet ifm. terrorhendelsen 22 juli 2011.

tene følger denne utviklingen nøye. Se for øvrig omtale under resultatområde 4 under utfordringer i arbeidsmiljø- og sikkerhetspolitikken.

Det kreves en fortsatt aktiv innsats for å unngå sosial dumping i Norge, uten at dette samtidig legger unødige hindringer i veien for arbeidsinnvandringen. Det er også økende oppmerksomhet mot at deler av norsk arbeidsliv og særskilte bransjer og enkeltvirksomheter, ikke har forsvarlige arbeidsforhold. I denne sammenheng kan særlig nevnes renholdsbransjen, hotell og restaurant, transport, fiskeforedling og andre deler av servicenæringene. Det er etablert en godkjenningsordning for renholdsbransjen. Forskrift ble fastsatt 8. mai 2012 og selve ordningen trådte i kraft 1. september 2012.

3.5 Sentrale ytelser

Dagpenger

I gjennomsnitt mottok om lag 59 800 personer *dagpenger* i 2011, noe som er en nedgang på 13 pst. sammenliknet med 2010. Nedgangen fortsatte i 1. halvår 2012: Det var gjennomsnittlig om lag 57 000 dagpengemottakere i 1. halvår 2012, en nedgang på gjennomsnittlig 7 700, eller 12 pst., sammenliknet med 1. halvår 2011. Nedgangen har årsak i økt økonomisk aktivitetsnivå og lavere ledighet.

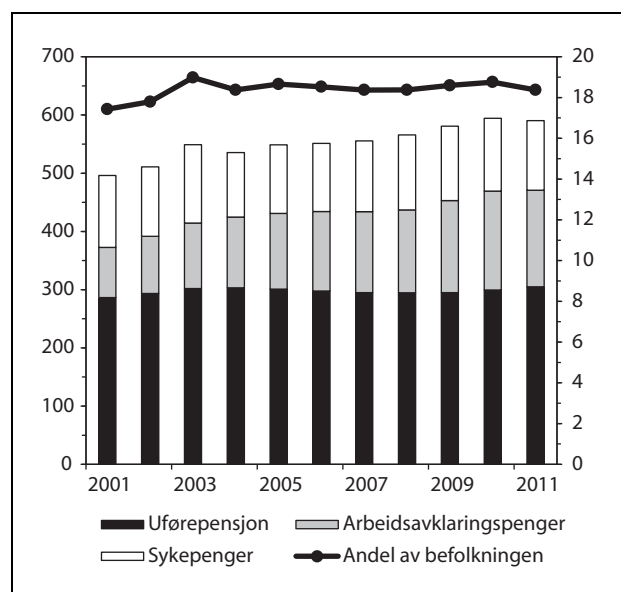
Helserelaterte ytelser

Figur 3.4 viser utviklingen i både antall personer som mottok helserelaterte ytelser fra 2001 til 2011 og som andel av befolkningen. Utviklingen i antallet mottakere av helserelaterte ytelser reflekterer ikke nødvendigvis utviklingen i antall personer som står utenfor arbeidslivet. Mange av personene har tilknytning til arbeidslivet. Mottakere av sykepenger har (med svært få unntak) et arbeidsforhold. Mange har graderte ytelser og jobber samtidig deltid. Også personer som har fulle ytelser, for eksempel full uførepensjon og jobber opp til 1 G, kan ha delvis tilknytning til arbeidslivet. I figuren er det korrigert for at flere kan motta mer enn én ytelse samtidig, i motsetning til tallseriene som tidligere har vært brukt.

Antall mottakere av de helserelaterte ytelsene har økt fra i underkant av 500 000 i 2001 til 590 000 i 2011. Antallet har økt i hele perioden, med unntak av en nedgang fra 2003 til 2004 og fra 2010 til 2011. Det er særlig blant mottakere av arbeidsavklaringspenger⁴ at økningen har vært stor i perioden. Fra 2010 til 2011 har det vært en økning i antall mottakere av uførepensjon, mens det har vært en ned-

gang i antall mottakere av arbeidsavklaringspenger og sykepenger. Antall mottakere samlet sett ble redusert.

Antall mottakere av helserelaterte ytelser målt som andel av befolkningen i alderen 18 til 66 år har økt fra 17,4 pst. i 2001 til 18,4 pst. i 2011. Siden 2004 har andelen vært relativt stabil. Dette til tross for at alderssammensetningen i befolkningen isolert sett trekker i retning av en økning i andelen. Helsen svekkes med alderen, noe som isolert sett tilsier at andelen mottakere av helserelaterte ytelser øker når en større andel av befolkningen er eldre. Det er imidlertid også faktorer som isolert sett trekker i motsatt retning, eksempelvis økt utdanningsnivå.

Figur 3.4 Antall mottakere av sykepenger, arbeidsavklaringspenger¹ og uførepensjon (venstre akse) og mottakere av disse ytelsene som andel av befolkningen 18-66 år (høyre akse), justert for dobbelttelling. Antall i tusen. Andel i pst. Tall ved utgangen av året 2001-2011.

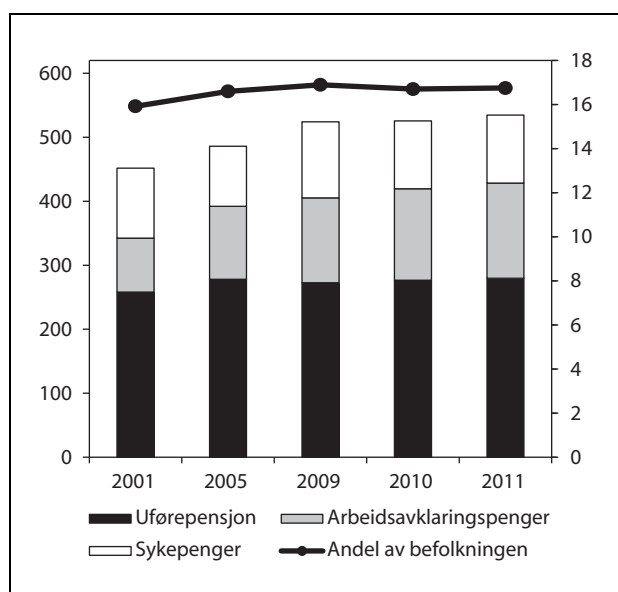
¹ Det som tidligere het attføringspenger, rehabiliteringspenger og tidsbegrenset uførestønad er i figuren slått sammen til arbeidsavklaringspenger.

Kilder: Arbeids- og velferdsdirektoratet og Statistisk sentralbyrå

Mange som mottar helserelaterte ytelser har tilknytning til arbeidslivet. Figur 3.5 tar hensyn til at mange mottakere av helserelaterte ytelser også er sysselsatt. Figuren viser et estimat på utviklingen

⁴ Fra 2001 til 2004 besto denne gruppen av mottakere av rehabiliteringspenger og attføringspenger, mens fra 2004 til februar 2010 besto denne gruppen av mottakere av rehabiliteringspenger, attføringspenger og tidsbegrenset uførestønad.

i antall tapte årsverk knyttet til mottak av helse-relaterede ytelser beregnet av Arbeids- og velferdsdirektoratet. Med tapte årsverk knyttet til mottak av helse-relaterede ytelser menes her hvor mange ekstra årsverk det ville utgjort dersom alle som mottok sykepenger på grunn av legemeldt fravær, som mottok arbeidsavklaringspenger⁵ eller uførepensjon i stedet hadde arbeidet. Ved å beregne tapte årsverk knyttet til mottak av helse-relaterede ytelser tas det hensyn til at trygdemottakere kan ha flere graderte stønader samtidig, eller arbeide ved siden av en gradert stønad.

Figur 3.5 Estimat på antall tapte årsverk¹ knyttet til mottak av helse-relaterede ytelser (venstre akse) og som andel av befolkningen 18–66 år (høyre akse). Antall i tusen. Andel i pst. Årsgjennomsnitt 2001, 2005, 2009, 2010 og 2011.

¹ Det som tidligere het attføringspenger, rehabiliteringspenger og tidsbegrenset uførestønad er i figuren slått sammen til arbeidsavklaringspenger.

Kilde: Arbeids- og velferdsdirektoratet

Tallene gir mål på en teoretisk arbeidskraftreserve, og må ikke tolkes som et mål om at alle skal i arbeid. Det er ikke tatt hensyn til hvor mye en person arbeidet før mottaket av den helse-relaterede ytelsen startet. En person som er blitt fullt ufør, og

som arbeidet i halv stilling før uførheten inntraff, vil eksempelvis telle som et helt tapt årsverk.

I gjennomsnitt for 2011 gikk 535 000 årsverk «tapt» knyttet til mottak av helse-relaterede ytelser. Dette er en økning på om lag 9 000 årsverk, eller 1,7 pst., sammenlignet med 2010. Sammenlignet med 2001 har antall tapte årsverk knyttet til mottak av helse-relaterede ytelser økt med om lag 83 000, eller 18 pst.

Antall tapte årsverk knyttet til mottak av helse-relaterede ytelser tilsvarte 16,8 pst. av befolkningen i alderen 18–66 år i 2011. Andelen har økt med 0,1 prosentpoeng fra 2010, mens det har vært en økning på 0,9 prosentpoeng fra 2001. Fra 2001 til 2011 har det imidlertid vært store demografiske endringer i de aldersgruppene som er mest utsatt for helseproblemer, særlig har det blitt flere personer over 60 år.

Arbeids- og velferdsdirektoratet har beregnet aldersjusterte tall for tapte årsverk knyttet til mottak av helse-relaterede ytelser i 2011. Disse viser hvor mange årsverk som ville gått tapt i 2011 dersom befolkningen var lik i 2011 som i 2001. De aldersjusterte tallene viser en nedgang på 0,3 pst. i tapte årsverk fra 2001 til 2011, fra 452 000 tapte årsverk i 2001 til aldersjustert 451 000 tapte årsverk i 2011. Korrigert for endringer i befolkningssammensetningen, har altså uttaket av helse-relaterede ytelser gått ned fra 2001 til 2011. Den faktiske økningen fra 452 000 til 535 000 tapte årsverk må dermed ses i sammenheng med befolkningsvekst og at befolkningen i yrkesaktiv alder har blitt eldre. Reduksjonen har særlig funnet sted blant befolkningen over 53 år, mens vi har sett en svak økning blant befolkningen mellom 18 og 52 år.

Det er mange personer som bidrar til de tapte årsverkene presentert i figur 3.5. Til sammen har nær 1,3 mill. unike personer tapt hele eller deler av arbeidsåret som følge av mottak av helse-relaterede ytelser. Det er derfor ikke slik at 535 000 personer sto permanent utenfor arbeidslivet som følge av mottak av helse-relaterede ytelser i 2011. I gjennomsnitt stod 2,4 personer bak hvert tapte årsverk i 2011. Det er store forskjeller i hvor mange personer som står bak hvert årsverk i de ulike ordningene. Om lag 835 000 personer bidro til 106 000 tapte årsverk i kategorien sykefravær. De fleste som har sykefravær har kort fravær, og derfor står det nær 8 personer bak hvert tapte årsverk i kategorien sykefravær. I kategorien uførepensjon står det 1,2 personer bak hvert tapte årsverk, mens for personer som mottar arbeidsavklaringspenger står det 1,5 personer bak hvert tapte årsverk.

⁵ Gruppen med arbeidsavklaringspenger har endret seg i perioden. I 2001 består gruppen av mottakere av rehabiliteringspenger og attføringspenger. I 2005 og 2009 består gruppen av mottakere av tidsbegrenset uførestønad, rehabiliteringspenger og attføringspenger. I 2010 inneholder gruppen mottakere av tidsbegrenset uførestønad, rehabiliteringspenger og attføringspenger før mars 2010, og mottakere av arbeidsavklaringspenger etter mars.

Sykefravær

Siden 2005 har sykefraværet vært noenlunde stabilt dersom man ser bort fra 2009, da sykefraværet økte mye. I 2. kvartal 2012 var sykefraværet 6,0 pst. Dette er 7,6 pst. lavere enn i samme periode i 2011. Målet i avtalen om et mer inkluderende arbeidsliv (IA-avtalen) er en reduksjon i sykefraværet med 20 pst. fra 2001-nivået. Sykefraværet er redusert med 14,2 pst. fra 2. kvartal 2001 til 2. kvartal 2012, og det er fortsatt et stykke igjen til IA-avtalens målsetning.

Arbeidsavklaringspenger

Ved utgangen av første halvår 2012 var det i overkant av 170 000 mottakere av arbeidsavklaringspenger. Dette er 3,8 pst. lavere enn ved utgangen av første halvår 2011. Antall mottakere av arbeidsavklaringspenger som andel av befolkningen i alderen 18–66 år var ved utgangen av første halvår 2012 5,3 pst. Andelen er redusert med 0,3 prosentpoeng siden tilsvarende periode i 2011. Fra arbeidsavklaringspenger ble innført i mars 2010 økte antallet mottakere fram til utgangen av første halvår 2011, men har siden dette avtatt.

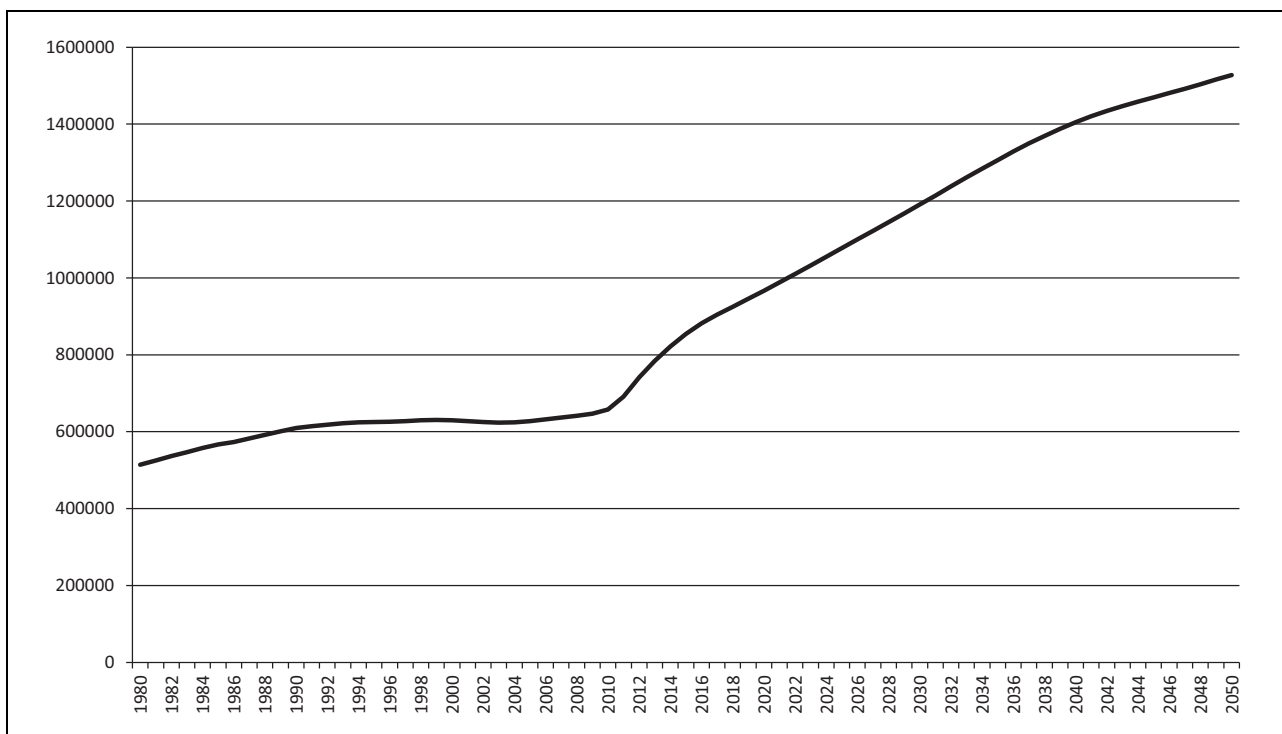
Uførepensjon

Ved utgangen av første halvår 2012 mottok om lag 310 000 personer uførepensjon. Dette er 2,5 pst. høyere enn ved utgangen av første halvår 2011. Antall mottakere av uførepensjon som andel av befolkningen i alderen 18–66 år var ved utgangen av første halvår 2012 9,6 pst. Andelen er 0,1 prosentpoeng høyere enn i 2011.

Alderspensjon i folketrygden

Figuren nedenfor viser den historiske utviklingen i antall alderspensjonister i folketrygden i perioden 1980–2011, samt framskrivninger til 2050.

Ved utgangen av 2011 var det om lag 719 000 alderspensjonister i folketrygden. Antallet alderspensjonister har økt de senere årene, og det forventes en sterk økning i antall alderspensjonister i årene framover, som følge av at de store årskullene født etter 2. verdenskrig vil gå over på alderspensjon. Antall alderspensjonister økte i tillegg kraftig fra 2010 til 2011 som følge av at alderspensjonen fra 2011 kan tas ut fra 62 år og fritt kombineres med arbeidsinntekt. Endringer i mønsteret for når man velger å ta ut alderspensjon vil også framover påvirke årlig vekst i antall alderspensjonister, men over tid vil utviklingen i antall alderspensjonister i hovedsak følge den demografiske utviklingen.

Figur 3.6 Utviklingen i antall alderspensjonister i folketrygden. Tusen. Historiske tall 1980–2011. Framskrivninger 2012–2050.

Kilde: Arbeids- og velferdsdirektoratet

I tillegg til årskullenes størrelse påvirkes antall alderspensjonister av utviklingen i levealderen. Forventet gjenstående levealder ved 67 år i 1973 var om lag 14 år. I 2009 hadde den økt til 18 år, og i befolkningsframskrivingene til Statistisk sentralbyrå anslås den å øke videre til 22 år i 2050.

Fra 1973 til 2010 har pensjonsalderen i folketrygdens alderspensjon vært 67 år, men med mulighet til å utsette uttaket av alderspensjon til 70 år. I denne perioden har det vært en sterk sammenheng mellom utviklingen i antall personer over 67 år og antall alderspensjonister, da de aller fleste har tatt ut alderspensjon ved 67 år.

Fra 2011 ble det mulig å ta ut hel eller delvis alderspensjon fra folketrygden fra 62 år, og det opparbeides pensjonsrettigheter til og med fylte 75 år. Fleksibelt uttak i folketrygden er nøytralt utformet, og årlig pensjon vil bli betydelig høyere jo senere den tas ut. Det er også mulig å kombinere alderspensjon fra folketrygden og arbeid uten avkorting i pensjonen. En kan fortsatt motta uførepensjon i folketrygden fram til 67 år, og uførepensjonister går over på alderspensjon fra 67 år.

Den økte fleksibiliteten har isolert sett bidratt til en økning i antall alderspensjonister i folketrygden ved at om lag 36 000 personer har tatt ut alderspensjon helt eller delvis mellom 62 og 66 år ved utgangen av 2011. Insentivene i det nye pensjonssystemet vil på den annen side over tid bidra til at mange vil ønske å utsette pensjoneringen, også til etter 67 år.

Yrkesaktiviteten for personer over 60 år har økt i de senere årene, og tall fra Arbeidstakerarbeidsgiverregisteret viser at andelen arbeidstakere i den senere tid særlig har økt i aldersgruppen 62–66 år. Det ser dermed ut til at mange ønsker å kombinere arbeid og pensjon, jf. nærmere omtale under Programkategori 29.70 Alderdom.

Avtalefestet pensjon

Fra 2011 beregnes AFP i privat sektor som et livsvarig påslag til alderspensjon fra folketrygden og kan tas ut samtidig med denne. Personer som tok ut AFP i privat sektor før 2011 vil motta AFP etter gammel ordning fram til de fyller 67 år. Fra og med 2011 er AFP-pensjonistene fordelt på grupper som mottar AFP etter gammel og ny ordning i privat sektor og grupper som mottar AFP i offentlig sektor. AFP i offentlig sektor er beholdt i store trekk som tidligere.

AFP-pensjonister som andel av befolkningen mellom 62 og 67 år lå stabilt på 18–19 pst. i perio-

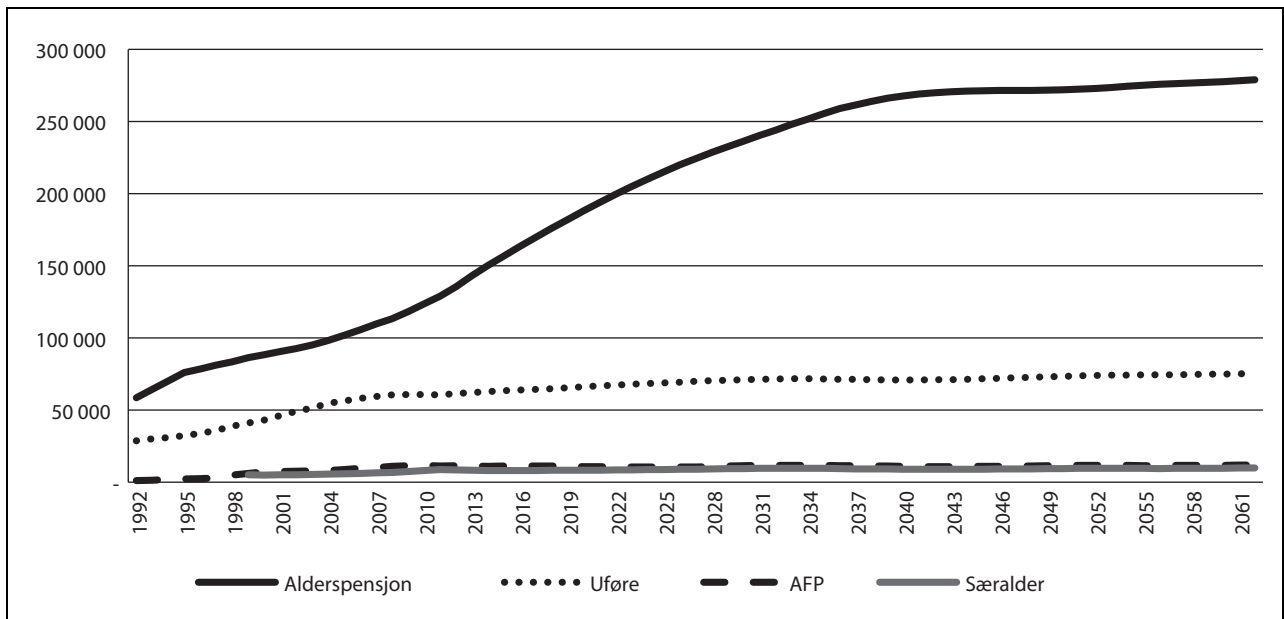
den 2001–2008. Ved utgangen av 2008 mottok i alt 48 000 pensjonister AFP, hvorav 25 000 i offentlig sektor og 23 000 i privat sektor. Statistikken over AFP-pensjonister i offentlig sektor etter 2008 er mangelfull og det finnes av den grunn ikke eksakte tall på totalt antall pensjonister som mottok AFP i 2009 eller senere. Ved utgangen av 2011 var det 33 000 AFP-mottagere i privat sektor, hvorav 23 000 med gammel AFP og 10 000 med ny AFP.

Ny AFP i privat sektor innebærer bl.a. at alle som arbeider i virksomheter i privat sektor og som har avtale om AFP vil få rett til et eget AFP-påslag til folketrygdens alderspensjon. Som følge av at AFP-påslaget er livsvarig og at man har rett til påslaget uavhengig av når pensjonene tas ut vil det over tid bli en sterk økning i antall mottakere av AFP. Siden ytelsen er utformet som et livsvarig påslag til alderspensjon fra folketrygden, blir på den annen side gjennomsnittlig årlig ytelse langt lavere enn ved den gamle ordningen.

Statens pensjonskasse

Som figuren nedenfor viser har antallet pensjonister i Statens pensjonskasse økt kraftig fra 1992 og fram til i dag. Antallet alderspensjoner økte fra 59 000 i 1992 til om lag 129 000 i 2011. Antallet alderspensjoner med særaldersgrense økte fra 5 000 i 1999 til 9 000 i 2011. Tilsvarende har antallet AFP-pensjonister økt fra 1 000 i 1992 til 12 500 i 2011, mens antallet uførepensjonister økte fra 29 000 i 1992 til 60 000 i 2011.

I perioden 2010–2035 forventes en høy vekst i antall alderspensjonister (vekstrate 104 pst). Deretter vil veksten flate ut fram mot 2060. Dette er basert på en forutsetning om at antall aktive medlemmer er stabilt rundt 300 000 i hele framskrivningsperioden, hvilket har vært situasjonen fra tusenårsskifte og fram til i dag. Antall alderspensjoner med særaldersgrense forventes å stabilisere seg på et nivå mellom 9 000 og 10 000, mens antall AFP-pensjonister nådde et toppnivå med 13 000 i 2010 og forventes å stabilisere seg på et nivå mellom 12 000 og 13 000 resten av perioden. Svingningene er drevet av variasjoner i alderssammensetning til den aktive bestanden. Antall uførepensjonister vil i perioden øke jevnt til et nivå på 75 000 i slutten av perioden. I framskrivningen er det forutsatt at uttaksgraden (andel som tar ut i forhold til potensialet) er stabil hvilket også samsvarer med situasjonen fra tusenårsskifte og fram til i dag.

Figur 3.7 Utvikling i antall pensjonister i Statens pensjonskasse.

Andre ytelser i folketrygden

Grunnstønad

Det siste året har antall stønadsmottakere blitt noe redusert, og ved utgangen av 2011 mottok til sammen 127 300 personer grunnstønad. Kvinneandelen blant stønadsmottakerne er 58 pst.

Hjelpestønad

Det siste året har antall stønadsmottakere blitt noe redusert, og ved utgangen av 2011 mottok om lag 83 700 personer hjelpestønad. Kvinneandelen blant stønadsmottakerne er 51 pst.

Ved utgangen av 2011 var 53 pst. av hjelpestønadsmottakerne i aldersgruppen under 30 år. Andelen mottakere under 30 år har økt jevnt i perioden fra 2001 til 2011. I 2001 var andelen mottakere under 30 år 38 pst. Blant stønadsmottakerne under 30 år er de fleste under 18 år. I 2001 utgjorde aldersgruppen 0 – 17 år i alt 32 pst. av alle hjelpestønadsmottakerne. 6 pst. av hjelpestønadsmottakerne var mellom 18 og 29 år. I løpet av tiårsperioden fra 2001 til 2011 har veksten i antall stønadsmottakere vært størst i aldersgruppen 18 – 29 år (økning på 59 pst.). Veksten i blant mottakere i aldersgruppen 0 – 17 år har vært 23 pst. i samme periode.

Ytelser til enslige forsørgere

Enslige forsørgere som mottar *overgangsstønad* har i varierende grad tilknytning til arbeidslivet.

Formålet med overgangsstønad er å bidra til at enslige forsørgere skal bli i stand til å forsørge seg selv gjennom arbeid.

Om lag 60 pst. har en arbeidsinntekt som overstiger et halvt grunnbeløp, og mottar dermed redusert overgangsstønad. Antall mottakere av overgangsstønad ble redusert med om lag 650 personer fra 2010 til 2011, til om lag 22 400 personer i 2011.

Ved utgangen av 2011 var det om lag 7 400 enslige forsørgere som kun mottok stønad til barne-tilsyn. Dette tilsvarer en nedgang på om lag 600 personer.

Samlet utgjør dette en reduksjon i antall mottakere av ytelser til enslige forsørgere på om lag 1 200 personer. Utviklingen i antall mottakere og andelen mottakere med redusert overgangsstønad har sammenheng med utviklingen på arbeidsmarkedet.

Utbetalingene til bidragsforskott har gått ned hvert år siden gjennomføringen av bidragsreformen i 2003. Hovedårsaken antas å være at et økende antall foreldre velger å ordne bidragsspørsmålet seg imellom uten det offentliges hjelp.

Fra 1.mai 2011 ble reglene endret slik at ordningen i større grad er rettet mot enslige forsørgere med de laveste inntektene, som bl.a. innebærer at flere barn får økt bidragsforskudd. Denne endringen gir isolert sett en økning i utgiftene, men utgiftene totalt sett forventes fortsatt å gå nedover de kommende årene.

Se programkategori 29.20 Enslige forsørgere for ytterligere omtale.

Sentrale ytelser – Oversikt

Nedenfor følger en oversikt over utviklingen i antall mottakere for de sentrale stønadene på Arbeidsdepartementets ansvarsområde.

Mottakere¹ av sentrale ytelser ved utgangen av årene 2009-2011 (utvalgte stønadsgrupper):

	2009	2010	2011	Prosentvis endring fra 2009 til 2011	Prosentvis andel av hele befolkningen
<i>1. Varig inntektssikring</i>					
Alderspensjon	650 855	663 799	718 667	10,4	14,4
Uførepensjon ²	296 300	301 088	306 653	3,5	6,2
Pensjon til gjenlevende ektefeller og tidligere familiepleiere	22 397	21 578	20 688	-7,6	0,4
Barnpensjon	13 730	13 525	13 510	-1,6	0,3
I alt	983 282	999 990	1 059 518	7,8	21,3
<i>2. Midlertidig inntektssikring</i>					
Sykepenger	135 651	132 023	125 872	-7,2	2,5
Rehabiliteringspenger	55 033				
Attføringspenger	58 068				
Tidsbegrenset uførestønad	49 885				
Arbeidsavklaringspenger ³		174 275	171 760		3,4
Overgangsøstønad til enslige forsørgere	23 228	23 087	22 431	-3,4	0,4
Dagpenger til arbeidsledige ⁴	61 157	68 999	59 765	-2,3	1,2
I alt	382 960	398 364	379 828	-0,8	7,6
<i>3. Kompensasjon for merutgifter</i>					
Grunn- og hjelpestønad	216 430	213 909	210 962	-2,5	4,2
Stønad til barnetilsyn for personer uten pensjons-/overgangsøstønad	9 336	8 039	7 456	-20,1	0,1
I alt	225 766	221 948	218 418	-3,3	4,4

¹ En person kan ha flere stønader. Summen av antall stønadsmottakere i denne tabellen vil derfor være høyere enn det reelle antall personer som får stønad.

² Inkluderer mottakere av foreløpig uførepensjon.

³ Antall mottakere av arbeidsavklaringspenger og summen av antall rehabiliteringspengemottakere, attføringspengemottakere og mottakere av tidsbegrenset uførestønad er ikke helt sammenliknbare pga. brudd i statistikken i mars 2010 da arbeidsavklaringspenger erstattet de tre andre ytelsene. Vi har derfor ikke inkludert noen prosentvis endring fra 2009 til 2011 i tabellen.

⁴ Totalt antall dagpengemottakere. Årsgjennomsnitt.

Nedenfor følger en oversikt over realveksten i folketrygdens utgifter for de fire mest sentrale stønadene på Arbeidsdepartementets ansvarsområde.

Utviklingen i viktige ytelser under folketrygden - realvekst i 2013 - kroner (mill. kroner)¹

Stønadsutgifter:	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
1. Sykepenger	36 430	35 910	37 930	42 190	38 800	37 350	36 590	37 360
- mill. kroner	1 810	-520	2 020	4 260	-3 390	-1 450	-760	770
- prosent	5,2	-1,4	5,6	11,2	-8,0	-3,7	-2,0	2,1
2. Arbeidsavklaringspenger	30 580	31 040	31 230	34 530	36 960	37 930	36 810	36 660
- mill. kroner	1 300	460	190	3 300	2 430	970	-1 120	-150
- prosent	4,4	1,5	0,6	10,6	7,0	2,6	-3,0	-0,4
3. Uførepensjon	58 260	57 750	58 150	58 340	59 000	59 520	60 900	61 260
- mill. kroner	-430	-510	400	190	660	520	1 380	360
- prosent	-0,7	-0,9	0,7	0,3	1,1	0,9	2,3	0,6
4. Alderspensjon	119 800	122 000	125 230	128 700	133 080	142 610	152 560	162 210
- mill. kroner	2 240	2 200	3 230	3 470	4 380	9 530	9 950	9 650
- prosent	1,9	1,8	2,6	2,8	3,4	7,2	7,0	6,3

¹ Tall for 2006–2011 er basert på regnskapstall. Tall for 2012 er basert på anslag regnskap 2012. For 2013 brukes utgiftsanslag ved uendret regelverk fra 2012 til 2013. Utgiftene til arbeidsavklaringspenger, uførepensjon og alderspensjon er omregnet til gjeldende G (pr. 1.5.2012: 82 122 kroner). For sykepengen benyttes gjennomsnittlig årslønnsvekst. Sykepengen omfatter kap. 2650 unntatt tilretteleggingstilskudd. Arbeidsavklaringspenger omfatter kap. 2651 unntatt legeerklæringer, samt kap. 2652 Rehabiliteringspenger, kap. 2653 Attføringspenger og kap. 2655 post 74 Tidsbegrenset uførestønning fram til innføringen av arbeidsavklaringspenger fra 1. mars 2010. Uførepensjon omfatter kap. 2655 unntatt tidsbegrenset uførestønning og menerstatning ved yrkesskade. Alderspensjon omfatter kap. 2670. Det er korrigert for større tekniske endringer i perioden.

Hovedtrekkene i utviklingen som ligger til grunn for realveksttabellen er:

Sykepengen: Det har vært betydelige svingninger i sykefraværet i perioden. Sykefraværet økte i 2006. Gjennom 2007 var sykefraværet relativt stabilt, før det igjen økte i 2008 og spesielt i 2009. I 2010 var det en betydelig nedgang i sykefraværet sammenlignet med året før. Nedgangen fortsatte i 2011 og inn i første halvår 2012. For 2013 legges det til grunn 1 pst. vekst i det trygdefinansierte fraværet per sysselsatt. Realveksten i sykepengeutgiftene påvirkes også av sysselsettingen. I 2012 og 2013 anslås realveksten i folketrygdens sykepengeutgifter til hhv. -2 pst. og 2,1 pst.

Arbeidsavklaringspenger: Fra 1. mars 2010 er rehabiliteringspenger, attføringspenger og tidsbegrenset uførestønning slått sammen under betegnelsen arbeidsavklaringspenger. Disse ytelsene er derfor gruppert sammen under arbeidsavklaringspenger i tabellen også bakover i tid. Utgiftene til tidsbegrenset uførestønning økte årlig fram til innføringen av arbeidsavklaringspenger. Utgiftene til attføringspenger falt i perioden 2006-2008, antakelig som følge av lavere sykefravær mv. i årene før 2006. I 2009 økte utgiftene til rehabiliteringspenger, attføringspenger og tidsbegrenset

uførestønning samlet sett med om lag 3,3 mrd. 2013-kroner, tilsvarende 10,6 pst. Veksten i 2009 var innenfor alle tre ordninger, og må ses i sammenheng med både utviklingen på arbeidsmarkedet og veksten i sykefraværet. I 2010 økte utgiftene med om lag 7 pst. Utgiftsveksten antas å være knyttet til overgangen til nytt regelverk, og avtok til 2,6 pst. i 2011. Utgiftene anslås nå å reduseres med 3 pst. reelt i 2012 mens det forventes små endringer fra 2012 til 2013.

Uførepensjon: Utgiftene til varig uførepensjon følger i stor grad utviklingen i antall mottakere. Antallet uførepensjonister var relativt stabilt i perioden 2006-2009. Veksten på uføreområdet i denne perioden var hovedsakelig innenfor tidsbegrenset uførestønning. Realveksten i 2010 og 2011 er i tråd med den demografiske utviklingen i befolkningen. I 2012 anslås ekstraordinært høy overgang til uførepensjon fra arbeidsavklaringspenger på grunn av at mange tidligere mottakere av tidsbegrenset uførestønning hadde vedtak om arbeidsavklaringspenger som opphørte i desember 2011. I 2013 forventes utgiftsveksten på uføreområdet igjen å følge den demografiske utviklingen i befolkningen.

Alderspensjon: I perioden 2006-2009 økte antall alderspensjonister relativt svakt, med om lag 4 000 personer i året. Utgiftsveksten i denne perioden skyldes hovedsakelig økte tilleggspensjoner og opptrappingen av minstepensjonen i perioden 2008-2010. Fra 2010 har veksten i antall alderspensjonister over 67 år vært økende. Fra 2012 anslås antallet å øke med om lag 20 000 personer årlig. Fra 2010 til 2011 økte utgiftene til alderspensjon med vel 9,5 mrd. 2013-kroner, tilsvarende 7,2 pst.

Utgiftsveksten skyldes i stor grad økning i antall tidligpensjonister som følge av det fra 2011 er mulig å ta ut alderspensjon fra fylte 62 år. Også i 2012 og 2013 forventes det høy realvekst. I årene framover vil utgiftene til alderspensjoner fortsatt øke kraftig. Dette skyldes både at antallet alderspensjonister øker og at de nye pensjonistene har høyere opptjent pensjon enn gjennomsnittet for de eksisterende alderspensjonistene.

4 Anmodningsvedtak

4.1 Anmodningsvedtak nr. 393 av 1. mars 2012

«Stortinget ber Regjeringen komme tilbake med en vurdering av hvilken grad sosialhjelp

kan og bør kombineres med krav til aktivitet, og med forslag til hvordan dette kan gjøres.»

Nærmere redegjørelse for hvordan Arbeidsdepartementet vil følge opp Stortingets anmodningsvedtak nr. 393 av 1. mars 2012 er omtalt under kap. 601, post 21 Spesielle driftsutgifter.

5 Oversiktstabeller

5.1 Utgifter og inntekter fordelt på kapitler

Forslag til statsbudsjett for 2013 under programområde 09 Arbeid og sosiale formål, 29 Sosiale formål, folketrygden og 33 Arbeidsliv, folketrygden.

Utgifter fordelt på kapitler

					(i 1 000 kr)
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013	Pst. endr. 12/13
Administrasjon					
600	Arbeidsdepartementet	180 558	172 340	177 830	3,2
601	Utredningsvirksomhet, forskning m.m.	229 007	235 890	250 190	6,1
	<i>Sum kategori 09.00</i>	<i>409 565</i>	<i>408 230</i>	<i>428 020</i>	<i>4,8</i>
Administrasjon av arbeids- og velferdspolitikken					
604	Utviklingstiltak i arbeids- og velferdsforvaltningen	488 493	227 568	743 040	226,5
605	Arbeids- og velferdsetaten	10 431 140	10 516 469	10 923 565	3,9
606	Trygderetten	61 211	63 960	65 278	2,1
	<i>Sum kategori 09.10</i>	<i>10 980 844</i>	<i>10 807 997</i>	<i>11 731 883</i>	<i>8,5</i>
Tiltak for bedre levekår m.v.					
621	Tilskudd til sosiale tjenester og sosial inkludering	333 389	287 378	290 670	1,1
	<i>Sum kategori 09.20</i>	<i>333 389</i>	<i>287 378</i>	<i>290 670</i>	<i>1,1</i>
Arbeidsmarked					
634	Arbeidsmarkedstiltak	6 889 448	7 390 316	7 450 600	0,8
635	Ventelønn	167 896	133 000	125 000	-6,0
	<i>Sum kategori 09.30</i>	<i>7 057 344</i>	<i>7 523 316</i>	<i>7 575 600</i>	<i>0,7</i>
Arbeidsmiljø og sikkerhet					
640	Arbeidstilsynet	484 638	479 850	505 000	5,2
642	Petroleumstilsynet	215 844	213 800	236 830	10,8

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013	Pst. endr. 12/13
643	Statens arbeidsmiljøinstitutt	98 000	101 500	104 850	3,3
645	Regional verneombudsordning i hotell- og restaurantbransjen og renholdsbransjen	6 000			
646	Pionerdykkere i Nordsjøen	3 051	3 050	3 150	3,3
648	Arbeidsretten, Riksmekleren m.m.	20 127	20 837	22 213	6,6
649	Treparts bransjeprogrammer	2 428	10 300	10 600	2,9
	<i>Sum kategori 09.40</i>	<i>830 088</i>	<i>829 337</i>	<i>882 643</i>	<i>6,4</i>
Pensjoner m.v. under Statens pensjonskasse					
611	Pensjoner av statskassen	15 575	19 100	18 800	-1,6
612	Tilskudd til Statens pensjonskasse	9 491 020	9 606 000	8 674 000	-9,7
613	Arbeidsgiveravgift til folketrygden	834 000	834 000	988 000	18,5
614	Boliglånsordningen i Statens pensjonskasse	16 394 542	15 254 000	21 066 000	38,1
615	Yrkesskadeforsikring	92 035	79 000	81 000	2,5
616	Gruppelivsforsikring	173 588	157 000	182 000	15,9
2470	Statens pensjonskasse	308 241	81 188	45 587	-43,9
	<i>Sum kategori 09.50</i>	<i>27 309 001</i>	<i>26 030 288</i>	<i>31 055 387</i>	<i>19,3</i>
Kontantytelser					
660	Krigspensjon	598 518	580 000	513 000	-11,6
664	Pensjonstrygden for sjømenn	624 562	311 672	212 586	-31,8
666	Avtalefestet pensjon (AFP)	1 821 259	1 940 000	1 880 000	-3,1
667	Supplerende stønad til personer over 67 år	370 547	398 000	410 000	3,0
	<i>Sum kategori 09.60</i>	<i>3 414 886</i>	<i>3 229 672</i>	<i>3 015 586</i>	<i>-6,6</i>
<i>Sum programområde 09</i>		<i>50 335 117</i>	<i>49 116 218</i>	<i>54 979 789</i>	<i>11,9</i>
Enslige forsørgere					
2620	Stønad til enslig mor eller far	3 809 645	3 802 200	3 638 300	-4,3
	<i>Sum kategori 29.20</i>	<i>3 809 645</i>	<i>3 802 200</i>	<i>3 638 300</i>	<i>-4,3</i>
Inntektssikring ved sykdom, arbeidsavklaring og uførhet					
2650	Sykepenger	34 747 594	37 515 618	37 660 208	0,4
2651	Arbeidsavklaringpenger	36 325 826	38 710 000	36 979 800	-4,5
2655	Uførhet	56 664 869	58 743 000	61 369 000	4,5
	<i>Sum kategori 29.50</i>	<i>127 738 289</i>	<i>134 968 618</i>	<i>136 009 008</i>	<i>0,8</i>

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013	Pst. endr. 12/13
Kompensasjon for merutgifter ved nedsatt funksjonsevne m.v.					
2661	Grunn- og hjelpestønad, hjelpemidler m.v.	8 491 627	8 852 500	9 031 600	2,0
	<i>Sum kategori 29.60</i>	<i>8 491 627</i>	<i>8 852 500</i>	<i>9 031 600</i>	<i>2,0</i>
Alderdom					
2670	Alderdom	135 496 495	146 027 000	162 208 000	11,1
	<i>Sum kategori 29.70</i>	<i>135 496 495</i>	<i>146 027 000</i>	<i>162 208 000</i>	<i>11,1</i>
Forsørgertap m.v.					
2680	Etterlatte	2 504 734	2 524 500	2 279 500	-9,7
2686	Gravferdsstønad	167 985	180 000	200 000	11,1
	<i>Sum kategori 29.80</i>	<i>2 672 719</i>	<i>2 704 500</i>	<i>2 479 500</i>	<i>-8,3</i>
Diverse utgifter					
2690	Diverse utgifter	568 479	380 000	460 000	21,1
	<i>Sum kategori 29.90</i>	<i>568 479</i>	<i>380 000</i>	<i>460 000</i>	<i>21,1</i>
<i>Sum programområde 29</i>		<i>278 777 254</i>	<i>296 734 818</i>	<i>313 826 408</i>	<i>5,8</i>
Arbeidsliv					
2541	Dagpenger	11 112 302	11 540 000	11 300 000	-2,1
2542	Statsgaranti for lønnskrav ved konkurs m.v.	723 145	584 000	705 000	20,7
	<i>Sum kategori 33.30</i>	<i>11 835 447</i>	<i>12 124 000</i>	<i>12 005 000</i>	<i>-1,0</i>
	<i>Sum programområde 33</i>	<i>11 835 447</i>	<i>12 124 000</i>	<i>12 005 000</i>	<i>-1,0</i>
<i>Sum utgifter</i>		<i>340 947 818</i>	<i>357 975 036</i>	<i>380 811 197</i>	<i>6,4</i>

Inntekter fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013	Pst. endr. 12/13
Administrasjon					
3600	Arbeidsdepartementet	3 840			
3601	Utredningsvirksomhet, forskning m.m.	30			
	<i>Sum kategori 09.00</i>	<i>3 870</i>			

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013	Pst. endr. 12/13
Administrasjon av arbeids- og velferdspolitikken					
3605	Arbeids- og velferdsetaten	470 179	43 651	44 365	1,6
3606	Trygderetten	905			
	<i>Sum kategori 09.10</i>	<i>471 084</i>	<i>43 651</i>	<i>44 365</i>	<i>1,6</i>
Arbeidsmarked					
3634	Arbeidsmarkedstiltak	315	1 000	200	-80,0
3635	Ventelønn m.v.	56 023	41 509	46 500	12,0
	<i>Sum kategori 09.30</i>	<i>56 338</i>	<i>42 509</i>	<i>46 700</i>	<i>9,9</i>
Arbeidsmiljø og sikkerhet					
3640	Arbeidstilsynet	40 686	37 373	38 642	3,4
3642	Petroleumstilsynet	97 257	87 809	47 700	-45,7
3648	Arbeidsretten, meklingsinstitusjonen m.m.	76			
5571	Sektoravgifter under Arbeidsdepartementet			74 000	
	<i>Sum kategori 09.40</i>	<i>138 019</i>	<i>125 182</i>	<i>160 342</i>	<i>28,1</i>
Pensjoner m.v. under Statens pensjonskasse					
3614	Boliglånsordningen i Statens pensjonskasse	7 385 264	7 235 000	9 045 000	25,0
3615	Yrkesskadeforsikring	159 778	151 000	154 000	2,0
3616	Gruppelivsforsikring	93 897	87 000	87 000	0,0
5470	Statens pensjonskasse	18 070	18 069	18 070	0,0
5607	Renter av boliglånsordningen i Sta- tens pensjonskasse	1 031 420	1 609 000	1 145 000	-28,8
	<i>Sum kategori 09.50</i>	<i>8 688 429</i>	<i>9 100 069</i>	<i>10 449 070</i>	<i>14,8</i>
	<i>Sum programområde 09</i>	<i>9 357 740</i>	<i>9 311 411</i>	<i>10 700 477</i>	<i>14,9</i>
	<i>Sum inntekter</i>	<i>11 480 637</i>	<i>11 245 211</i>	<i>12 837 132</i>	<i>14,2</i>

5.2 Årsverksoversikt

		Årsverk pr. 1/3-09	Årsverk pr. 1/3-10	Årsverk pr. 1/3-11	Årsverk pr. 1/3-12
600	Arbeidsdepartementet	281,9	182,9	191,0	190,3
605	Arbeids- og velferdsetaten	13 044,8	13 500,4	12 989,2	12 771,8
606	Trygderetten	65,1	63,0	59,4	63,0
612	Statens pensjonskasse	336,0	378,7	389,4	385,3
640	Arbeidstilsynet	536,9	533,4	540,2	556,9
642	Petroleumstilsynet	155,5	154,3	153,6	150,2
643	Statens arbeidsmiljøinstitutt	112,1	113,6	111,6	110,8
648	Arbeidsretten, Riksmekleren m.m. ¹	4,0	3,8	4,0	2,0
664	Pensjonstrygden for sjømenn	37,2	37,9	35,1	34,1
	Sum	14 573,5	14 968,0	14 473,4	14 264,4

¹ Tallmaterialet i tabellen er basert på ansatte som er regulativt lønnet.

5.3 Bruk av stikkordet kan overføres

Under Arbeidsdepartementet blir stikkordet foreslått knyttet til disse postene utenom postgruppe 30-49

Kap.	Post	Betegnelse	Overført til 2012	Forslag 2013
			(i 1 000 kr)	
601	22	Tiltak mot ufrivillig deltid	3 154	26 620
604	21	Spesielle driftsutgifter	84 150	7 540
605	70	Tilskudd til helse- og rehabiliteringstjenester for sykemeldte	98 200	201 735
621	63	Sosiale tjenester og tiltak for vanskeligstilte	9 075	163 330
621	70	Frivillig arbeid	1 437	56 190
634	21	Forsøk, utviklingstiltak m.v.	8 442	89 600
634	76	Tiltak for arbeidssøkere	18 279	6 244 470
634	77	Varig tilrettelagt arbeid		1 053 530
646	72	Tilskudd	70	3 150
648	21	Spesielle driftsutgifter	2 430	1 898
2650	73	Tilskudd til tilretteleggingstiltak mv.	96 438	300 208

Del II
Budsjettforslag

6 Arbeidsdepartementets budsjettforslag for 2013

Resultatområde 1 Administrasjon og utvikling

1. Innledning

Det overordnede målet for politikken på Arbeidsdepartementets ansvarsområde er å bidra til arbeid, velferd og et inkluderende samfunn gjennom å ta i bruk og å utvikle de virkemidler en samlet sosialpolitikk, arbeidsmarkedspolitik og arbeidsmiljø- og sikkerhetspolitikk gir.

For å kunne utføre departementets oppgaver på en god måte er det behov for forskningsbasert kunnskap på departementets ansvarsområder. Forskningsvirksomheten på departementets ansvarsområde er omtalt under kap. 601.

Det er gitt en nærmere redegjørelse for utfordringer, mål og strategier på politikkområdene Arbeidsdepartementet forvalter under resultatområdene:

- 2 Arbeid og velferd
- 3 Pensjon
- 4 Arbeidsmiljø og sikkerhet

I tillegg gis en rapport og en redegjørelse for status innenfor det aktuelle politikkområdet. I del III gis nærmere redegjørelser om følgende tema:

- Handlingsplan mot fattigdom. Rapport og status
- Strategi for et anstendig arbeidsliv globalt
- Likestilling
- Miljøprofil – sektorovergrepene tiltak
- Samfunnssikkerhet og beredskap
- I tillegg redegjøres det for grunnbeløp, særtillegg og stønader som Stortinget fastsetter. Del III inneholder også nøkkeltall fra regnskapet til Statens arbeidsmiljøinstitutt (STAMI), i tråd med prosedyrer fastsatt av Finansdepartementet. Budsjettforslaget for STAMI (kap. 643) omtales under resultatområde 4 i del II.

Programkategori 09.00 Administrasjon mv.

Utgifter under programkategori 09.00 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013	Pst. endr. 12/13
600	Arbeidsdepartementet	180 558	172 340	177 830	3,2
601	Utredningsvirksomhet, forskning m.m.	229 007	235 890	250 190	6,1
	Sum kategori 09.00	409 565	408 230	428 020	4,8

Utgifter under programkategori 09.00 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)					
Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013	Pst. endr. 12/13
01-24	Statens egne driftsutgifter	260 134	256 980	265 220	3,2
50-59	Overføringer til andre statsregnskap	111 940	115 410	125 720	8,9
70-89	Andre overføringer	37 491	35 840	37 080	3,5
	Sum kategori 09.00	409 565	408 230	428 020	4,8

Kap. 600 Arbeidsdepartementet

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013
01	Driftsutgifter	180 558	172 340	177 830
	Sum kap. 0600	180 558	172 340	177 830

Overført fra 2011 til 2012:
Post 01: 8 867 000 kroner

- Riksmekleren
- Statens arbeidsmiljøinstitutt
- Statens pensjonskasse
- Trygderetten

Arbeidsdepartementet har ansvaret for følgende virksomheter:

- Arbeids- og velferdsetaten
- Arbeidsretten
- Arbeidstilsynet
- Pensjonstrygden for sjømenn
- Petroleumstilsynet

Proposisjoner og meldinger fra Arbeidsdepartementet i sesjonen 2011-2012:

- Prop. 136 S (2011-2012) Pensjonar frå statskassa

- Prop. 134 L (2011-2012) Lov om lønnsnemndbehandling av arbeidstvisten mellom LO/Norsk Arbeidsmandsforbund og NHO/NHO Service (vekterkonflikten) ved tariffoppgjøret 2012
- Prop. 125 S (2011-2012) Tilleggsøyvingar som følgje av reguleringa av grunnbeløpet og pensjonar i folketrygda mv. frå 1. mai 2012
- Prop. 118 L (2011-2012) Endringer i folketrygdloven og arbeidsmiljøloven
- Prop. 74 L (2011-2012) Endringer i arbeidsmiljøloven og tjenestemannsloven mv.
- Prop. 72 L (2011-2012) Endringer i folketrygdloven
- Prop. 58 L (2011-2012) Lov om opphevelse av lov 24. juni 1988 nr. 64 om utlendingers adgang til riket og deres opphold her (opphør av overgangsordningene for arbeidstakere fra Bulgaria og Romania)
- Prop. 48 L (2011-2012) Endring i lov om samordning av pensjons- og trygdeytelser (tilpassing av offentlig tjenestepensjon til uføres alderspensjon fra folketrygden)
- Prop. 9 L (2011-2012) Lov om pensjonsordning for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer
- Prop. 7 L (2011-2012) Endringer i folketrygdlova og enkelte andre lover (samleproposisjon hausten 2012)
- Meld. St. 31 (2011-2012) Årsmelding 2011 for Pensjonsordningen for stortingsrepresentanter

De faste budsjettproposisjonene kommer i tillegg til dette.

Kjønns sammensetningen i departementet

Per 1. oktober 2011 var det 201 ansatte. Kvinneandelen var på 61 pst.

4 av 10 personer i departementets administrative toppledergruppe er kvinner. Blant avdelingsdirektørene og underdirektørene var andelen kvinner 43 pst. I saksbehandlergruppene var kvinneandelen 75 pst. Blant seniorrådgivere, spesialrådgivere og fagdirektører var kvinneandelen 59 pst.

Rapport 2011

Regnskapet for 2011 under kap. 600, post 01 viste et forbruk på 180,6 mill. kroner. Midlene er nyttet til å dekke departementets ordinære driftsutgifter. Av det totale regnskapet ble 129 mill. kroner nyttet til å dekke lønnsutgifter og 51 mill. kroner til å dekke øvrige driftsutgifter.

Budsjettforslag for 2013

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen på posten er rettet mot alle resultatområdene under departementet.

Bevilgningen dekker de ordinære driftsutgiftene som er nødvendige for at departementet skal kunne ivareta sine oppgaver. Om lag 125 mill. kroner gjelder lønn til ansatte (inkl. arbeidsgiveravgift) i departementet og om lag 49 mill. kroner går til å dekke utgifter til husleie, utskifting av materiell, inventar og utstyr og løpende drift. De største driftsutgiftene er knyttet til husleie, tjenesteavtaler med Departementenes servicesenter, konsulenttjenester og reiseutgifter.

I 2013 foreslås det en bevilgning på 177,83 mill. kroner på posten.

Kap. 3600 Arbeidsdepartementet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013
02	Diverse inntekter	173		
16	Refusjon fødselspenger	2 463		
18	Refusjon sykepenger	1 204		
	Sum kap. 3600	3 840		

Bevilgningen under kap. 600 Arbeidsdepartementet, post 01 Driftsutgifter, kan overskrides mot til-

svarende merinntekter under kap. 3600, jf. romertallsvedtak II.

Kap. 601 Utredningsvirksomhet, forskning m.m.

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013
21	Spesielle driftsutgifter	57 730	58 870	60 770
22	Tiltak mot ufrivillig deltid, <i>kan overføres</i>	21 846	25 770	26 620
50	Norges forskningsråd	111 940	115 410	125 720
70	Tilskudd	26 151	24 140	24 990
72	Tilskudd til Senter for seniorpolitikk m.m.	11 340	11 700	12 090
	Sum kap. 0601	229 007	235 890	250 190

Overført fra 2011 til 2012:

Post 21: 3 028 000 kroner

Post 22: 3 154 000 kroner

Allmenn omtale

For å kunne utføre departementets oppgaver på en god måte, er det behov for forskningsbasert kunnskap på de områdene departementet har ansvar for. Forskningsvirksomheten som finansieres av Arbeidsdepartementet har følgende hovedmål:

1. Å bidra til langsiktig og målrettet kunnskapsoppbygging innenfor Arbeidsdepartementets sektorområder.
2. Å sørge for at det eksisterer nødvendig kunnskap for politikkutforming og forvaltning, herunder kunnskap om måloppnåelse og effekter av iverksatte tiltak.
3. Det skal være kompetente forskningsmiljøer på alle områder som departementet har ansvaret for.

Et av målene i Regjeringens forskningsmelding (St.meld. nr. 30, 2008-2009) *Klima for forskning*, er at norsk forskning skal bidra til forskningsbasert velferdspolitik og til forskningsbasert profesjonsutøvelse i velferdssektorens yrker. Dette er et av fem strategiske mål i meldingen.

Forskningsbasert kunnskap og kompetanse innhentes bl.a. gjennom støtte til langsiktig forskning i regi av Norges forskningsråd, gjennom oppdragsforskning bestilt av departementet, og gjennom forskning og kunnskapsinnhenting i regi av underliggende virksomheter.

I samarbeid med Norges forskningsråd startet Arbeids- og inkluderingsdepartementet i 2006 en

evaluering av NAV-reformen. For nærmere omtale vises det til kap. 604.

Arbeids- og velferdsetatens midler til forsøks- og utviklingsvirksomhet omtales under kap. 634.

STAMI er det nasjonale forskningsinstituttet for arbeidsmiljø og arbeidshelse. Det overordnede målet for STAMI er å skape og å formidle kunnskap om sammenhengen mellom arbeid og helse. For nærmere omtale vises det til kap. 643 Statens arbeidsmiljøinstitutt.

Forskning i regi av Norges forskningsråd

Bevilgningen til Norges forskningsråd skal i hovedsak ivareta det brede sektoransvaret med særlig vekt på langsiktig kompetanse- og kunnskapsoppbygging. Arbeidsdepartementet finansierer i tillegg enkelte omfattende evalueringer som gjennomføres i regi av Norges forskningsråd.

Direktefinansiert forskning og utredningsvirksomhet

Som grunnlag for utvikling av politikken på departementets fagområder, hentes det inn kunnskap gjennom enkeltoppdrag og rammeavtaler, jf. omtale under post 21 nedenfor. Denne posten finansierer også statistikkproduksjon og evalueringer og analyser av utviklingen på departementets ansvarsområder.

Arbeids- og velferdsdirektoratet, Arbeidstilsynet og Petroleumsstilsynet har også ansvar for bestilling og oppfølging av FoU-oppdrag.

Budsjettforslag for 2013**Post 21 Spesielle driftsutgifter**

Det foreslås bevilget 60,77 mill. kroner for 2013.

Departementets egne anskaffelser av forskning og utredningsvirksomhet finansieres over kap. 601, post 21. Formålet med anskaffelsene er å gi departementet et godt kunnskapsgrunnlag. Evalueringer av virkemidler og tiltak innen departementets ansvarsområder er en nødvendig del av dette kunnskapsgrunnlaget. Posten brukes til forskning og utredning om levekår og tiltak mot fattigdom, inntektssikring, arbeidsmiljø- og sikkerhet, arbeidsmarked og arbeidsliv, pensjonsforskning og til formidling av forskning. Utvikling av statistikk og innhenting av beskrivende statistikk, deltakelse i OECD-prosjekter, EU-samarbeid og andre internasjonale prosjekter finansieres over denne posten.

Posten skal dekke hele bredden av Arbeidsdepartementets fagområde, men fokus vil variere over tid avhengig av særlige kunnskapsbehov innenfor de enkelte politikkområdene. Initiert forskning innen områdene effekter av arbeidsmarkedstiltak og andre arbeidsrettede tiltak, tiltak og virkemidler i innsatsen mot fattigdom, sykefravær og uførepensjon, velferdsstatens økonomi, institusjoner, tjenesteyting, målrettet kunnskap om arbeidsmarkedet og særskilte arbeidsmiljøutfordringer i utsatte sektorer og bransjer, samt pensjonsforskning, kan tjene som eksempler på dette.

5 mill. kroner fra posten fordeles til informasjonsformål i IA-samarbeidet. I løpet av 2011 ble det gjennomført en rekke informasjonsaktiviteter, herunder midler til NHOs portal inkluderende.no utarbeiding av informasjonsmaterieell om nye regler for oppfølging av sykemeldte arbeidstakere (trådte i kraft 1. juli 2011) og kampanjen «Jobb for helse» med fokus på gradert sykemelding. Videre har myndighetene og hovedorganisasjonene i arbeidslivet forpliktet seg til å avholde en årlig fagpolitisk konferanse om IA-arbeidet. Høsten 2012 planlegges konferansen utvidet til også å arrangeres som en nordisk konferanse i forbindelse med at Norge har formannskapet i Nordisk ministerråd.

Bevilgningen er foreslått økt med kr 450 000 som følge av at midlene knyttet til Oljemesse i Stavanger er foreslått overført fra kap. 601, post 70.

Arbeidsdepartementet har tidligere bevilget et direkte tilskudd til tidsskriftet *Søkelys på arbeidslivet* over denne posten. Resten av tilskuddet ble bevilget fra Norges forskningsråd. Departementets tilskudd foreslås fra 2013 som en del av bevilgningen til Norges forskningsråd over kap. 601, post 50 der formålet også omtales. Bevilgningen foreslås derfor redusert med kroner 497 000.

En rekke prosjekter med relevans for arbeidsmiljø- og arbeidssikkerhet ble satt i gang i løpet av

2010 og 2011. Blant sentrale prosjekter er en større evaluering av tiltakene som er gjennomført de seneste årene for å bekjempe sosial dumping, jf. handlingsplanene 1 og 2. Det er gjennomført en grundig kartlegging av arbeidsvilkår og arbeidsmiljøforhold i renholdsbransjen som ledd i det pågående trepartsprogrammet i næringen, samt en kartlegging av omfang og kvalitet på arbeidsmiljøopplæringen for arbeidsgiver. Det er videre gjennomført en større kartlegging av kontrakts-, ansettelses- og arbeidsmiljøforhold i bemanningsbransjen, og et prosjekt for å kartlegge utbredelse og omfang av virksomhetsfaste aldersgrenser i privat sektor vil bli ferdigstilt høsten 2012. Arbeidsdepartementet bidrar også økonomisk sammen med flere andre departementer under ledelse av Helse- og omsorgsdepartementet til å få gjennomført en oversikt over det samlede ulykkes- og skadebilde i Norge og skadetilfellene i hver enkelt sektor. Prosjektet gjennomføres som ledd i Regjeringens nasjonale strategi for ulykkesforebygging (2009-14). Et større evalueringsprosjekt om hvordan varslingsreglene i arbeidsmiljøloven etterleves og fungerer skal gjennomføres i 2012 og 2013.

Departementet har avsluttet en flerårig avtale med FAFO om å bidra til kunnskapsutvikling knyttet til det kollektive arbeidslivet, herunder å utvikle og å vedlikeholde et tariffavtalearkiv i 2011. En ny flerårig avtale på dette området er utlyst og vil bli inngått i løpet av 2012. Videre er FAFO i samarbeid med STAMI tildelt ansvaret som nasjonalt rapporteringssenter overfor European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions (Dublinstiftelsen) fra 2010-2014. Det rapporteres inn data og rapporter om utviklingstrekk og hendelser vedrørende en rekke arbeidslivsrelasjoner og begivenheter.

SINTEF har fått i oppdrag fra Arbeidsdepartementet å evaluere IA-avtalen. Arbeidet skjer i samarbeid med partene i IA-avtalen. Sluttrapport leveres i juni 2013 og skal omhandle gjennomføringen av de ulike tiltakene i IA-avtalen og protokollen av 24. februar 2010.

PROBA, i samarbeid med AFI, evaluerer et forsøk med utvidet egenmeldingsperiode for sykemeldte. Arbeidsdepartementet har en avtale med Frischsenteret og Proba samfunnsanalyse om evaluering av arbeidsmarkedstiltak for personer med nedsatt arbeidsevne. Hensikten med avtalen er å skape et bedre forskningsbasert grunnlag for å forbedre innhold i, organisering av og prioritering mellom tiltak. Ordinær utdanning som arbeidsmarkedstiltak er det første som evalueres under denne avtalen. Det forberedes også et forsøk for å

finne ut om ventetid på tiltak spiller en rolle for utfallet, og i så fall hvor mye, for hvilke tiltak og for hvem.

En rekke mindre evalueringer av arbeidsrettede tiltak har vært gjennomført eller er under arbeid. Blant disse er evaluering av forsøk med arbeids- og utdanningsreiser, bruken av praksisplass og «Raskere tilbake» (tilskudd til helse- og rehabiliteringstjenester for sykmeldte). Arbeidsforskningsinstituttet (AFI) og Frischsenteret evaluerer kvalifiseringsprogrammet. Sluttrapporten fra prosessevalueringen ble publisert i 2011. Resultater fra effektstudien vil foreligge i 2013.

Departementet har en flerårig avtale om forskning på arbeidsinnvandring med FAFO i samarbeid med Frischsenteret. Forskningsavtalen omhandler faktorer som påvirker tilgangen av arbeidsmigranter til Norge, hvordan deres lønns- og arbeidsvilkår er, og hvordan arbeidsmarkedets virkemåte, økonomien og samfunnet i Norge påvirkes av arbeidsmigrasjon.

I 2011 – 2012 deltar Norge i hovedundersøkelsen av OECDs *Programme for International Assessment of Adult Competencies* (PIAAC). Norges deltakelse er et samarbeid mellom utdannings- og arbeidsmarkedmyndighetene. Hensikten med undersøkelsen er å måle ferdigheter og kompetanse i befolkningen i ulike land. OECD vil publisere analyser høsten 2013 med grunnlag i data fra Norge og de 24 andre deltakende landene.

For tiden arbeider OECD med tre landrappporter om ulike sider av norsk arbeidsmarkedspolitikk: arbeidsmarkedspolitikken overfor personer med psykiske problemer, norsk arbeidsinnvandringspolitikk og en nærmere analyse av arbeidsmarkedet for eldre, herunder arbeidsgivernes vilighet til å ansette eldre arbeidstakere.

Viktige deler av pensjonsreformen med fleksibel pensjon fra 62 år, levealdersjustering og ny regulering av pensjoner, trådte i kraft fra 2011. Departementet har satt i gang prosjekter i Statistisk sentralbyrå for å kunne følge utviklingen over tid, bl.a. i eldres yrkesaktivitet og i inntektsutvikling og inntektsfordeling blant eldre. Videre har departementet en langsiktig kontrakt med Statistisk sentralbyrå om mikrosimuleringsmodellen MOSART, for å sikre at Statistisk sentralbyrå kan gjennomføre beregninger av utviklingen i pensjonsutgiftene på lang sikt. Departementet har også inngått en rammeavtale med Actecan for å få hjelp til aktuar tekniske beregninger.

Trygdesvindler er alvorlig økonomisk kriminalitet og en aktiv innsats mot trygdesvindler er viktig bl.a. for å sikre velferdsordningenes legitimitet i befolkningen. PROBA samfunnsanalyse utreder

omfanget av svindel for fem store stønadsområder. PROBA har tidligere utført tilsvarende undersøkelse for sykepengene. Utredningen skal være avsluttet i begynnelsen av 2013. Som oppfølging av undersøkelsene, vil departementet og Arbeids- og velferdsdirektoratet vurdere hvordan funn som fremkommer kan brukes til å styrke arbeidet med å oppdage og forebygge trygdesvindler

Gjennom flere prosjekter i Statistisk sentralbyrå fremmer departementet utviklingen av bedre statistikk innenfor Arbeidsdepartementets område. Dette bidrar til bedre kunnskap bl.a. om sosiale forhold, midlertidig og mer varig arbeidsinnvandring, pensjoneringsatferd og arbeidsmarkedstilpasningen for personer med funksjonshemninger mv. Departementet har en rammeavtale med Statistisk sentralbyrå om årlig rapportering og analyser av økonomi og levekår for ulike lavinntektsgrupper.

Oppfølging av anmodningsvedtak nr. 393, 1. mars 2012

I forbindelse med behandlingen av Dokument 8:4 S (2011–2012) vedtok Stortinget følgende anmodningsvedtak, jf. Romertallsvedtak II i Innst. 204 S (2011–2012):

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake med en vurdering av i hvilken grad sosialhjelp kan og bør kombineres med krav til aktivitet, og med forslag til hvordan dette kan gjøres.»

Det er lyst ut eksternt oppdrag for å utrede NAV-kontorenes praksis med bruk av vilkår i forbindelse med tildeling av økonomisk stønad etter lov om sosiale tjenester. Utredningen skal kartlegge omfanget av vilkårsbruk, hvilke vilkår som stilles, hva som er hensikten og hva som oppnås med vilkårsbruk.

Post 22 Tiltak mot ufrivillig deltid, kan overføres

Regjeringen har trappet opp innsatsen for å redusere antallet arbeidstakere i ufrivillig deltid. Foreliggende kunnskap tyder på at ufrivillig deltid er særlig fremtredende i visse bransjer og yrkesgrupper. Samtidig finnes det flere eksempler på at arbeidsgivere i samarbeid med arbeidstakere har funnet fram til arbeidstidsordninger og bemanningsløsninger som reduserer uønsket og unødvendig deltid.

2011 var det første året i en treårig prosjektperiode hvor det ble utlyst midler til tiltak for ufrivil-

lig deltid. Arbeids- og velferdsdirektoratet og Vox har ansvaret for å forvalte midlene. Etatene innhenter råd fra en partssammensatt referansegruppe før prosjektene velges ut. 32 prosjekter fikk tilsagn om midler i 2011 og 15 prosjekter har fått tilsagn i 2012.

Det er gitt støtte til prosjekter som tar for seg endret organisering av arbeidet i enkeltvirksomheter, for eksempel endrede turnusordninger, vikarpooler og endrede arbeidsoppgaver. I tillegg vil det bli nytted midler til spredning av kunnskap om gode eksempler og utvikling av lokal kompetanse, og til forsøk og piloter rettet mot etter- og videreutdanning av enkeltarbeidstakere. Noe av midlene vil brukes til evaluering av forsøkene. Nesten 80 pst. av prosjektene foregår innenfor kommunal sektor. Resten er innenfor helseforetak, fylkeskommune og privat sektor (2 prosjekter). De fleste forsøkene er i helse- og omsorgssektoren. Den foreslåtte bevilgningen for 2013 vil i hovedsak brukes til de allerede igangsatte prosjektene.

Det er i Prop. 1 S (2010-2011) lagt til grunn at satsingen vil vare i tre år fra og med 2011. Tildelingen av midler skjedde først i 2. halvår 2011, og mange kom først i gang på slutten av året. Nye prosjekter er tildelt midler i 2012. Prosjektene må gå over noe tid for å høste erfaringer. Flere av prosjektene ønsker derfor å fortsette i 2014. Arbeidsdepartementet er enig i at forsøksperioden ikke må bli for kort, slik at en kan høste mest mulig kunnskap. Det vil kunne være formålstjenlig å holde igjen noen midler for å sikre at gjennomføringen og rapporteringen blir god. Det foreslås derfor å tilføye post 22 stikkordet «kan overføres».

Det foreslås en bevilgning på 26,62 mill. kroner for 2013.

Post 50 Norges forskningsråd

Det foreslås bevilget 125,72 mill. kroner for 2013.

Norges forskningsråd (NFR) er Regjeringens viktigste verktøy for gjennomføring av forskningspolitikken. Norges forskningsråd mottar tilskudd fra i alt 16 departementer. Det er utviklet et felles mål- og resultatstyringssystem (MRS) for departementenes tildelinger av midler til Norges forskningsråd. Systemet ble tatt i bruk fra og med budsjettåret 2010. Målstrukturen består av et overordnet mål, som er operasjonalisert i tre mål med tilhørende delmål. Basert på disse målene er det utviklet et sett med styringsparametre som vil være grunnlaget for Forskningsrådets rapportering til departementene. Departementene vil i

samarbeid med Forskningsrådet utvikle det nye MRS-systemet videre.

Målene for departementenes tildelinger er som følger:

Overordnet mål

Forskningsrådet skal bidra til at Norge utvikler seg som kunnskapssamfunn. Norge skal være blant de fremste samfunn når det gjelder å utvikle, dele og å ta i bruk ny kunnskap. Forskningen skal fremskaffe kunnskap som kan øke verdiskaping og velferd, svare på samfunnsutfordringene og utvide grensene for vår erkjennelse.

Mål 1: Økt kvalitet, kapasitet og relevans i norsk forskning i hele landet

Mål 2: God ressursutnyttning og formålstjenlig arbeidsdeling, samhandling og struktur i forskningssystemet

Mål 3: Forskningens resultater tas i bruk i næringsliv, samfunnsnivå og forvaltning i hele landet

For nærmere omtale av systemet og målene, se kap. 5, Forskning og utvikling i Prop. 1 S (2012-2013) Kunnskapsdepartementet.

Arbeidsdepartementet legger denne målstrukturen til grunn for samarbeidet med Norges forskningsråd. For Arbeidsdepartementet innebærer dette at støtte til forskning i regi av Norges forskningsråd i hovedsak skal bidra til langsiktig kunnskapsoppbygging innenfor departementets sektorområder.

Forskningsprogrammene har normalt en varighet på 4-10 år, og gjennomføres i tråd med vedtatte programplaner. Departementet og virksomheter i sektoren har representanter i de aktuelle programstyrene. Norges forskningsråd avgir årsrapport om denne virksomheten.

I tillegg til bevilgningene over kap. 601, post 50 kommer bevilgninger fra kap. 604, post 21 til evaluering av NAV-reformen.

Bevilgningen fra Arbeidsdepartementet går til følgende programmer og satsinger:

Forskningsprogrammer

Velferd, arbeidsliv og migrasjon (VAM)

Velferd i bred forstand er definert som et av hovedinnsatsområdene for norsk forskning i Regjeringens forskningsmelding (St.meld. nr 30, 2008-2009) *Klima for forskning*. I forskningsmeldingen sies det at: «Utvikling av velferdssamfunnet og velferdsordningene er avhengig av sektorovergrepene, bred og tverrfaglig kunnskap og kompetanse.»

Videre heter det at VAM er «et svar på de store behovene for forskningssamarbeid og faglig samordning innenfor velferdsområdet».

VAM er den største og viktigste forskningssatsingen på velferdsområdet, og bidrar til økt innsikt i forutsetningene for et bærekraftig velferds-samfunn. Forskningen som er innrettet mot å etablere ny og bedre kunnskap om velferdssamfunnet, om arbeidslivet, og om internasjonal migrasjon og etniske relasjoner, er viktig for Arbeidsdepartementet. Samordning mellom de ulike områdene har vært sentralt. Programmet har gjennom programplanen etablert gode rammer for kunnskapsutvikling på tvers av faglige avgrensninger.

En grunnleggende utfordring i årene framover er vedlikehold og utvikling av det norske velferds-samfunnet i møtet med en økende sosial og kulturell heterogenitet, globalisering av økonomi, politikk og arbeids- og næringsliv, kombinert med demografiske, sosiale og kulturelle endringer. Utfordringen må møtes med kunnskap av høy kvalitet om velferdssamfunnets økonomiske, sosiale og normative bærekraft, med inkludering og eksklusjon som sentrale perspektiver. Program for velferd, arbeidsliv og migrasjon (VAM) bidrar med forskning som ser de ulike områdene i sammenheng og gir ny viten og innsikt. VAM etterstreber ny kunnskap av høy vitenskapelig kvalitet om velferdssamfunnets grunnlag, virkemåter og prosesser. Fra 2013 styrkes programmet for å ivareta forskning som kan understøtte Jobbstrategien for personer med nedsatt funksjonsevne. Programstyret skal i 2012 utarbeide en midtveisrapport for programmet.

Tidsskriftet *Søkelys på arbeidslivet* er en sentral formidlingskanal for forskning bl.a. relatert til VAM. Arbeidet med formidlingen har vært delfinansiert gjennom separate bevilgninger fra Norges forskningsråd og Arbeidsdepartementet. Arbeidsdepartementets del av bevilgningen foreslås overført fra kap. 601, post 21 til kap. 601, post 50 slik at Norges forskningsråd fra 2013 overtar ansvaret for denne formidlingen i sin helhet.

Program for Sykefravær, arbeid og helse

Regjeringen tok i 2007 initiativ til en tiårig satsing på forskning om årsaker til sykefravær, uførhet og utstøting. Satsingen var en oppfølging av Soria Moria-erklæringen og støttet av partene i IA-avtalen. Det er bred politisk enighet om at det er en prioritert oppgave å redusere sykefraværet, tidlig frafall og utstøting fra arbeidslivet og å øke pensjoneringsalderen. Få land har høyere yrkesdelta-

kelse enn Norge. Dette skyldes bl.a. den høye yrkesdeltakelsen hos kvinner generelt, og hos eldre av begge kjønn. Samtidig har vi en stor og økende andel av den potensielle arbeidsstyrken på offentlige ytelser og trygd. Mens andre land har opplevd en reduksjon i andelen sykemeldte og uføretrygdede, har dette ikke vært tilfellet i Norge. Det er lite som tyder på at befolkningens helsetilstand samlet sett er blitt dårligere, selv om noen diagnoser og sykdommer øker i utbredelse. Dette er for eksempel muskel- og skjelettlidelser, enkelte kreftformer og psykisk betingede plager. Sykefravær og frafall fra arbeidslivet skyldes flere og sammensatte faktorer. Programmet bidrar til mer kunnskap om hvordan helsen, arbeidslivet og trygdeordningene samvirker.

Etter drøftinger med Forskningsrådet og partene i arbeidslivet ble mandatet og programplan for Sykefraværprogrammet revidert i 2011 slik at programmet også ivaretar forskning om arbeid og helse og arbeidsmiljø. Programmet ble omdøpt til Sykefravær, arbeid og helse, og det ble opprettet nytt programstyre. Den første tildelingen med utgangspunkt i den nye programplanen ble gjennomført våren 2012. Flere av de nye prosjektene har arbeidsmiljø og arbeid- og helseprofil. Forskningen om seniorpolitiske problemstillinger i arbeidslivet innenfor programmet videreføres.

Evaluering av pensjonsreformen

Stortinget vedtok våren 2009 lov om ny alderspensjon i folketrygden. Viktige elementer i loven er fleksibel alderspensjon, levealdersjustering av alderspensjonen og ny regulering av alderspensjon under utbetaling som er innført fra 2011. Ny opptjeningsmodell for alderspensjon innføres gradvis for personer født i 1954 og senere, og vil først få effekt på utbetalinger av alderspensjon fra 2016.

Sentrale mål for pensjonsreformen er:

- et økonomisk og sosialt bærekraftig pensjonssystem
- å legge til rette for en fleksibel individuelt tilpasset overgang fra arbeid til pensjon
- å motivere til arbeid
- god fordelings- og likestillingsprofil
- enkle hovedprinsipper og god informasjon

Arbeidsdepartementet satte i gang en evaluering av pensjonsreformen i 2010. Departementet legger opp til at evalueringen får en samlet ramme på om lag 56 mill. kroner for perioden 2011-2018. I tillegg til å vurdere om reformen virker etter hensikten, skal evalueringen bidra til å bygge opp forskningsbasert kompetanse om temaer knyttet til

pensjon og pensjonsreform. Evalueringen er organisert under Forskningsrådet, slik at faglig kvalitet og uavhengighet i gjennomføringen sikres på best mulig måte. En organisering gjennom Forskningsrådet bidrar også positivt til koordinering i forhold til andre nærliggende forskningsprogrammer, slik som evaluering av NAV-reformen, programmet Sykefravær, arbeid og helse, samt VAM-programmet. En viktig del av evalueringen er fortløpende formidling av resultatene, bl.a. gjennom brukerseminarer. Det er så langt gjennomført to utlysninger som en del av evalueringen og totalt fem prosjekter har fått tildelt midler.

Helse, miljø og sikkerhet i petroleumsvirksomheten under PETROMAKS-programmet

Helse, miljø og sikkerhet i petroleumssektoren finansieres over Arbeidsdepartementets budsjett som en integrert del av Forskningsrådets PETROMAKS-program. Overordnede satsingsområder i programperioden 2007–2011 har vært helhetlig styring av helse, miljø og sikkerhet, storulykkerisiko, samspill mellom menneske, teknologi og organisasjon (MTO) og arbeidsmiljø og helse. Det har bl.a vært fokus på arbeidstidsordningene i petroleumssektoren og helsefare ved kjemisk eksponering i næringen. Som det slås fast i Meld. St. 29 (2010–2011) Felles ansvar for eit godt og anstendig arbeidsliv – Arbeidsforhold, arbeidsmiljø og sikkerheit er det et klart behov for fortsatt satsing på HMS-forskning i petroleumsvirksomheten. En videreført satsing fra 2012 er organisert som en integrert del av PETROMAKS-programmet og eventuelle framtidige oppfølgere av dette programmet. Arbeidsdepartementet, Olje- og energidepartementet og Norges forskningsråd vil samarbeide om en fortsatt god og integrert framtidig forskningssatsing

Hovedmålet med HMS-satsingen for perioden 2012–2016 er å fremme ny kunnskap og nye løsninger som kan redusere risiko ved å adressere sentrale sektorutfordringer i petroleumsnæringen. Overordnede fokusområder er: *Strukturelle endringer i petroleumsnæringen, storulykkerisiko og arbeidsmiljørisiko*. Sentrale utfordringer som krever ny kunnskap er bl.a nytt aktørbilde, internasjonalisering av næringen, ny teknologi, nye driftsformer, aldring og forlenget levetid for innretninger og felt. Forskning knyttet til dykkeraktiviteter på norsk sokkel bør også fremover være et prioritert område innenfor HMS-satsingen. Den nye satsingen forutsetter et flerfaglig og tett samarbeid mellom forskningsaktører og arbeidsliv.

Forskning på karbonfangst, -transport, -lagring og fornybar energi

HMS-utfordringene skal også være en integrert del av forskningsprogrammer der hvor det er relevant, f.eks. i forhold til karbonfangst, -transport og -lagring og fornybar energi.

Praksisrettet FoU for utvikling av helse- og velferdstjenestene

Regjeringen uttalte i Meld. St. 13 (2011–2012) Utdanning for velferd at den tar sikte på å etablere et forskningsprogram i Norges forskningsråd der målet er å styrke forskningen for helse- og velferdstjenestene, og samtidig bidra til å øke forskningsforankringen i fagmiljøene som gir helse- og sosialfaglig utdanning. Tjenestene og ytelsene fra arbeids- og velferdsforvaltningen er en del av praksisfeltet i denne satsingen. Stortinget har i 2012 bevilget 6 mill. kroner til oppstart av et slikt program, jf. Prop. 111 S (2011–2012) Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet 2012 og Innst. 375 S (2011–2012). Det foreslås at disse midlene videreføres. I den forbindelse foreslås det at 6 mill. kroner overføres fra kap. 621, post 63 til kap. 601, post 50 for 2013, jf. omtale under kap. 621, post 63.

Programmet finansieres i samarbeid med bl.a. Kunnskapsdepartementet og Helse- og omsorgsdepartementet.

Post 70 Tilskudd

Bevilgningen dekker tilskudd til institusjoner og organisasjoner på departementets politikkområde og departementets forpliktelser knyttet til internasjonale avtaler. Store deler av bevilgningen er bundet opp av internasjonale avtaler og faste tilskuddsmottakere.

Rapport 2011

Av en bevilgning på 26,42 mill. kroner ble det regnskapsført 26,15 mill. kroner i 2011.

Nær 60 pst. av det totale regnskapet på posten knytter seg til departementets internasjonale forpliktelser, hvorav de to største gjelder PROGRESS og Bilbao.

Institusjoner og organisasjoner som ble tildelt midler i 2011 er:

Mottaker/formål	Beløp	Rapportering
<i>Sum internasjonale forpliktelser</i>	15 370 929 ¹	
Tidsskriftet Velferd – driftstilskudd	1 000 000	Midlene er benyttet til å dekke driftsutgifter til tidsskriftet.
Blindeforbundet – erstatningshunder	3 000 000	3 mill. kroner ble i 2011 overført fra kap. 634, post 21 til kap. 601, post 70 til kjøp av erstatningshunder til brukere som deltok i to tidligere prosjekter fra 2001 til 2006 i regi av Norges Blindeforbund og Norges Handikapforbund, jf. Prop. 120 S (2010-2011) og Innst. 420 S (2010-2011). Det ble inngått avtale med Norges Blindeforbund om å forestå tildeling av 6 hunder til aktuelle brukere. Alle hunder er tildelt i første halvår 2012. I det tildelte beløpet er det også innberegnet midler til nødvendig ettervern. Midler avsatt til forsøket med servicehund er nærmere omtalt under kap. 634, post 21.
Rehabilitation International Norge (RI Norge) – driftstilskudd	800 000	Tilskuddet er benyttet til utvikling av hjemmeside for organisasjonen og til styrking av det internasjonale arbeidet i forbindelse med at RI Norge innehar presidentvervet i RI Global.
Fylkesmannen i Vest-Agder – tiltak for unge med nedsatt funksjonsevne	500 000	Tilskuddet er benyttet til å finansiere et prosjekt i NAV-Kristiansand. Formålet med prosjektet er å hjelpe unge under 25 år inn i arbeidslivet. Som et ledd i prosjektet bygger NAV-Kristiansand opp Ung-bedrift, som et redskap til å få fram ressurser og muligheter hos ungdom med tanke på utdanning og arbeid. Ung-bedrift skal samarbeide nært med næringslivet og med fylkeskommunens oppfølgingstjeneste. Det er en målsetning at tjenesten skal inngå i den ordinære driften av kontoret etter endt prosjekt.
Senter for seniorpolitikk – seniorforskning (SSP)	2 000 000	Tilskuddet går til forskningsprosjekter, statistikk og utredninger som grunnlag for å dokumentere og utvikle seniorpolitikken, herunder oppdatert kunnskap om aldring og arbeid. Kunnskapen brukes aktivt overfor departementet og partene i arbeidslivet i oppfølging av IA-avtalen. Det vises til omtale av SSP under kap. 601, post 72.
Mental helse – drift av arbeidslivstelefonen	1 400 000	Tilskuddet går til drift av arbeidslivstelefonen. Arbeidslivstelefonen er et lavterskeltilbud med hovedvekt på svartjeneste og veiledning innen psykososiale problemstillinger og mellommenneskelig rådgivning for enkeltpersoner som har utfordringer i arbeidslivet.
Næringslivets hovedorganisasjon – IA-midler	2 000 000	Tilskuddet er benyttet til arbeidslivsorganisasjonenes opplæringsprogram «Inkluderende.no». Programmet ble lansert 27. september 2011, og inngår som en del av IA-oppfølgingen.
Norsk Arbeidslivsforum – driftstilskudd	80 000	Tilskuddet er benyttet til å styrke aktivitetene i forumet.
<i>Sum tilskudd til andre institusjoner og organisasjoner</i>	10 780 000	
<i>Totalt regnskapsført</i>	26 150 929	

¹ 1 mill. kroner av det regnskapsførte beløpet gjelder en feilutbetaling til Fafo som ble tilbakebetalt til departementet i januar 2012.

Budsjettforslag 2013

Om lag 60 pst. av bevilgningen foreslås avsatt til å følge opp departementets internasjonale forpliktelser. Dette knytter seg bl.a. til Norges deltakelse i EU-programmet for sysselsetting og sosial solidaritet, PROGRESS, jf. St.prp. nr. 51 (2006-2007). Under programmet har Norge tre nasjonale eksperter i Europakommisjonen. Norges nettobidrag til programmet for 2013 er om lag 18,5 mill. kroner, hvorav Arbeidsdepartementets andel utgjør om lag 12 mill. kroner. Programmet løper ut 2013. Arbeidsdepartementets deler av programmet er fra 2014 foreslått å fortsette under et nytt program om sosial endring og innovasjon (Programme for Social Change and Innovation). Dette programmet vil også omfatte EU-programmet EURES, der vi også nå deltar, og et program for tilrettelegging for mikro-kreditt. Forslaget og eventuell deltakelse i nytt program fra 2014 er til vurdering i departementet.

Andre større tilskuddsmottakere knyttet til internasjonale forpliktelser er:

- Eiro Dublin (kontingent)
- Fafo (ivaretagelse av oppgaven som nasjonalt rapporteringssenter for Eiro)
- Det europeiske arbeidsmiljøinstituttet i Bilbao (kontingent)
- Nordiska expertgruppen för kriteriedokument om kjemiska hälsorisker (driftsstøtte)
- Grensetjenesten, Morokulien

Bevilgningen nyttes også til å gi støtte til ulike institusjoner og organisasjoner og for 2013 foreslås å gi følgende tilskudd:

- FN-sambandet (informasjonsvirksomhet om International Labour Organisation)
- Bladet Velferd (driftstilskudd)
- Senter for seniorpolitikk, jf. kap. 601, post 72 Tilskudd til Senter for seniorpolitikk m.m. (seniorforskning)
- Mental helse (tilskudd til drift av telefon for arbeidslivet)
- Norsk arbeidslivsforum (driftstilskudd)
- Rehabilitation International Norge (tilskudd til presidentverv i Rehabilitation International Global)
- Pensjonistforbundet (tilskudd til å gjennomføre Generasjonsting 2013)

I tillegg kan det være aktuelt å gi tilskudd til andre enkeltstående prosjekter og tiltak innenfor departementets politikkområde.

Bevilgningen er foreslått redusert med kr 450 000 som følge av at midlene knyttet til Olje-

messe i Stavanger er foreslått overført til kap. 601, post 21. Videre er bevilgningen foreslått økt med kr 500 000 som følge av at den norske stats støtte til Grensetjenesten Morokulien er foreslått overført i sin helhet til Arbeidsdepartementet, ved at Kommunal- og regionaldepartementet og Nærings- og handelsdepartementet overfører sine andeler på kr 250 000 hver til Arbeidsdepartementet.

Det foreslås bevilget 24,99 mill. kroner for 2013.

Post 72 Tilskudd til Senter for seniorpolitikk m.m.

Senter for seniorpolitikk (SSP) er et kompetansesenter som arbeider med å stimulere til og utvikle en god seniorpolitikk i privat og offentlig virksomhet. De skal synliggjøre seniorennes ressurser og utviklingsmuligheter, inspirere til et inkluderende arbeidsmiljø, bevisstgjøre arbeidsgivere og ledere på seniorutfordringer og arbeide for at arbeidstakere skal velge å stå lenger i arbeidslivet. SSP koordinerer og samarbeider om seniorspørsmål med offentlige myndigheter, virksomheter, arbeidslivets parter, personalfaglige organisasjoner og opplæringsorganisasjoner. I tillegg initierer og støtter SSP forskning innen fagområdet og gir råd og veiledning til partene i arbeidslivet, enkeltvirksomheter og enkeltpersoner.

Tilskuddet går til drift av senteret, utadrettet virksomhet og til forskning for å styrke kunnskapsutvikling om seniorer og arbeid. I SSPs strategiplan 2012-2015 legges det opp til videre arbeid med en lang rekke tiltak og prosjekter innen områdene:

- Samfunnskommunikasjon, herunder bl.a. hjemmeside, tidsskrift og Norsk Seniorpolitisk barometer
- IA-avtalens delmål tre om forlenget yrkesaktivitet
- Kompetanseutvikling i arbeidslivet om praktisk seniorpolitikk
- Forsknings- og utviklingsarbeid
- Samarbeidsavtalen med Arbeids- og velferdsetaten
- Andre innsatsområder som likestillings- og diskrimineringsspørsmål, IKT etc.

SSP rapporterer en økning i opplagstall for både elektronisk versjon og papirversjon av sine nyhetsbrev i 2011. Det har vært jobbet målrettet med samfunnskommunikasjon. Når det gjelder kompetanseutvikling om seniorpolitikk i arbeidslivet er samarbeidet med Arbeids- og velferdsetaten

intensivert i tråd med samarbeidsavtalen. Nasjonal Koordineringsenhet for NAV Arbeidslivsentre har opprettet et nasjonalt fagnettverk for IA-avtalens delmål tre. Nettverket består av rådgivere fra arbeidslivssentrene i hvert fylke. Hovedprosjektet i forsknings- og utviklingarbeidet i 2011 har vært scenarioprojektet «Seniorpolitiske framtidbilder» (FAFO 2012). Prosjektrapport forelå januar 2012. Formidlingskonferanse ble avholdt samme måned i forbindelse med oppstart av EUs år for aktiv aldring 2012. Senter for seniorpolitikk har i 2012 hatt oppgaven som nasjonal koordinator for den norske deltakelsen.

Gjennom året har SSP profilert god seniorpolitikk gjennom seminarer, konferanser, publikasjoner og annet. Våren 2012 ble senteret holdt fram som et eksempel på trepartssamarbeid for å fremme lengre yrkeskarrierer gjennom en Peer Review i Oslo under EUs program om Mutual Learning. Her deltok 12 land.

SSP rapporterer til departementet om sin virksomhet, framdrift og bruk av midlene i mai og oktober.

Det foreslås bevilget 12,09 mill. kroner for 2013.

Kap. 3601 Utredningsvirksomhet, forskning m.m.

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap		Forslag
		2011	Saldert budsjett 2012	2013
02	Diverse inntekter	30		
	Sum kap. 3601	30		

Bevilgningen under kap. 601 Utredningsvirksomhet, forskning m.m., post 21 Spesielle driftsutgif-

ter, kan overskrides mot tilsvarende merinntekter under kap. 3601, jf. romertallsvedtak II.

Resultatområde 2 Arbeid og velferd

1. Innledning

I det følgende gis en omtale av arbeids- og velferdspolitikken. Politikkområdet arbeid og velferd omhandler også pensjonspolitikken. Denne omtales under eget resultatområde 3 Pensjon.

I avsnitt 2 nedenfor presenteres de overordnede målene for arbeids- og velferdspolitikken. I avsnitt 3 drøftes utfordringene og overordnede prioriteringer for arbeids- og velferdspolitikken. Utfordringene drøftes på bakgrunn av de sentrale samfunnsmessige utviklingstrekkene på politikkområdet, jf. omtalen i kap. 3 Sentrale utviklingstrekk i Del I, og de overordnede målene for arbeids- og velferdspolitikken. Siden arbeids- og velferdsforvaltningen er en helt sentral aktør for gjennomføringen av arbeids- og velferdspolitikken, gjennomgår også utfordringer og overordnede prioriteringer knyttet til arbeids- og velferdsforvaltningen i avsnitt 3.

Delmålsomtalen strukturerer den videre teksten under resultatområdet. I omtalen under delmålene, gis det først en kortfattet statusrapport før de gis en nærmere omtale av strategier og tiltak.

Etter omtalen av resultatområdet, følger omtale av de enkelte budsjettkapitlene under følgende programkategorier:

- Programkategori 09.10 Administrasjon av arbeids- og velferdspolitikken
- Programkategori 09.20 Tiltak for bedre levekår
- Programkategori 09.30 Arbeidsmarked
- Programkategori 29.20 Enslige forsørgere
- Programkategori 29.50 Inntektssikring ved sykdom og uførhet
- Programkategori 29.60 Kompensasjon for merutgifter ved nedsatt funksjonsevne mv.
- Programkategori 29.90 Diverse utgifter
- Programkategori 33.30 Arbeidsliv

2. Mål for arbeids- og velferdspolitikken

Målstrukturen for arbeids- og velferdspolitikken består av hovedmål og delmål. Nedenfor redegjøres det kort for hovedmålene i arbeids- og velferdspolitikken. Hovedmålene følges av delmål. Delmålene uttrykker hva Regjeringen vil arbeide for å oppnå. Målstrukturen er ikke et målhierarki i tradisjonell forstand da de fleste delmålene understøtter mer enn ett hovedmål og derfor ikke er knyttet til ett enkelt hovedmål som sådan.

Målstruktur for arbeids- og velferdspolitikken

Hovedmål	Delmål (arbeidsmål)
1. Et velfungerende arbeidsmarked med høy yrkesdeltakelse	1. Flere i arbeid og aktivitet og færre på stønad
2. Et inkluderende samfunn som sikrer alle muligheter til deltakelse	2. Et inkluderende arbeidsliv
3. Sikre økonomisk trygghet for den enkelte	3. Virksomheter med ledige jobber får dekket sitt behov for arbeidskraft
4. Utjevne økonomiske og sosiale forskjeller og bekjempe fattigdom	4. Bidra til at personer med nedsatt funksjonsevne kan ha en aktiv hverdag
5. En helhetlig, effektiv og brukerorientert arbeids- og velferdsforvaltning	5. Et økonomisk og sosialt bærekraftig pensjonssystem
	6. Bedre levekårene for de vanskeligst stilte
	7. Tjenester og informasjon tilpasset brukernes behov
	8. Rett stønad til rett tid
	9. Effektiv forvaltning

Hovedmålene i arbeids- og velferdspolitikken

Arbeids- og velferdspolitikken skal bidra til et *velfungerende arbeidsmarked med høy yrkesdeltakelse*. Høy yrkesdeltakelse og god utnyttelse av arbeidskraften er en forutsetning for høy verdiskaping og for å kunne opprettholde og videreutvikle velferdssamfunnet. Høy yrkesdeltakelse er også viktig for å utjevne økonomiske og sosiale forskjeller og forhindre fattigdom. Tilknytning til arbeidslivet er videre viktig for den enkelte for å sikre inntekt, for å føle seg verdsatt i samfunnet og for opplevelsen av inkludering og medvirkning.

Det er et mål at arbeids- og velferdspolitikken skal bidra til et *inkluderende samfunn som sikrer alle muligheter til deltagelse*. Regjeringen vil føre en politikk som legger til rette for at alle, ut fra sine forutsetninger, får muligheter til å oppnå gode levekår.

Arbeids- og velferdspolitikken skal *sikre økonomisk trygghet for den enkelte*, ved å sikre inntekt og kompensere for særlige utgifter i forbindelse med bl.a. sykdom, arbeidsledighet, midlertidig svikt i arbeids- og inntektsevnen, uførhet, alderdom og ved aleneomsorg for barn. Inntektssikringsordningene skal også bidra til utjevning av inntekt og levekår gjennom livsløpet, mellom grupper, og bidra til selvforsørgelse og at den enkelte skal klare seg best mulig i dagliglivet. Det er derfor viktig å utforme inntektssikringsordningene slik at de stimulerer stønadsmottakerne til å komme i arbeid.

Et velfungerende arbeidsmarked med høy yrkesdeltakelse og velferdsordninger som sikrer den enkelte økonomisk, bidrar til å *utjevne økonomiske og sosiale forskjeller og bekjempe fattigdom*. Arbeids- og velferdspolitikken inngår sammen med andre politikkområder, som bl.a. utdanningspolitikken, integreringspolitikken, oppvekst- og familiepolitikken, boligpolitikken og helse- og rusmiddelpolitikken, i den samlede innsatsen mot fattigdom.

En helhetlig, effektiv og brukerorientert arbeids- og velferdsforvaltning skal bidra til å nå målene i arbeids- og velferdspolitikken. Arbeids- og velferdsforvaltningen skal møte det enkelte menneske med respekt, service, bidra til sosial og økonomisk trygghet og fremme overgang til arbeid og aktivitet.

3. utfordringer og overordnede prioriteringer i arbeids- og velferdspolitikken

I det følgende gjennomgås de viktigste utfordringene og overordnede prioriteringene i arbeids- og velferdspolitikken og i arbeids- og velferdsforvaltningens arbeid, jf. også resultatområde 3 Pensjon.

En mer detaljert beskrivelse av sentrale utviklingstrekk på arbeidsmarkedet og for utviklingen i sentrale ytelser og stønader på Arbeidsdepartementets områder, gis i proposisjonenes del I.

Situasjonen på arbeidsmarkedet er god – sysselsettingen er høy

Mens flere land i Europa nå opplever lav økonomisk vekst og stigende arbeidsledighet, har Norge høy sysselsetting og lav arbeidsledighet. Etter tilbakeslaget under finanskrisen har sysselsettingen nå tatt seg godt opp og arbeidsledigheten har stabilisert seg på et lavt nivå. Store deler av norsk næringsliv har en god utvikling, mens deler av konkurranseutsatte virksomheter har problemer med svekket konkurransevne. Det ser samtidig ut til at de fleste personer som mister arbeidet ganske snart finner ny jobb. Utfordringen framover er derfor å sikre at nødvendige omstillinger skjer uten at mange faller ut av arbeidslivet i en situasjon der usikkerheten i internasjonal økonomi fortsatt er betydelig.

Enkelte grupper har likevel større utfordringer på arbeidsmarkedet enn andre

Enkelte grupper har likevel større utfordringer på arbeidsmarkedet enn andre. Langtidsledige har økt risiko for å falle permanent ut av arbeidsstyrken. Innvandrere har høyere arbeidsledighet enn befolkningen samlet. Ledigheten blant ungdom er høyere enn for eldre aldersgrupper.

Samtidig er et betydelig antall personer registrert hos Arbeids- og velferdsetaten med nedsatt arbeidsevne. Dette er personer som av fysiske, psykiske eller sosiale årsaker vurderes av Arbeids- og velferdsetaten å ha behov for ekstra oppfølging for å komme i arbeid.

Ifølge Statistisk sentralbyrås tilleggsundersøkelse til AKU om funksjonshemmede, har gruppen som sier de mottar en ytelse fra det offentlige betydelig lavere yrkesdeltakelse enn den øvrige befolkningen. Mange funksjonshemmede som er utenfor arbeidslivet sier at de ønsker jobb, men møter utfordringer og hindringer i møte med arbeidslivet. Dette er en indikasjon på at det er mange med nedsatt funksjonsevne som kan og vil jobbe mer enn de gjør i dag.

Antallet mottakere av helserelaterte trygdeytelser har økt de siste årene

Andelen som mottar helserelaterte ytelser (sykepenger, arbeidsavklaringspenger og uførepenger,

sjon) er høy i Norge i forhold til andre land. Antallet mottakere av helserelaterte trygdeytelser har også økt markant de siste 15-20 årene. Endringer i alderssammensetningen i befolkningen kan bidra til å forklare en del av økningen, men årsakene til økningen er sammensatt, og det finnes ingen fullgod forklaring på hvorfor flere faller utenfor i dag enn tidligere. Flere eldre i yrkesaktiv alder tilsier likevel at denne trenden vil fortsette i årene framover. Selv om veksten i antall personer på helserelaterte ytelser nå ser ut til å avta, mottar i underkant av hver femte person i yrkesaktiv alder en eller annen form for helserelatert ytelse. De fleste med nedsatt arbeidsevne kommer fra langtidssykefravær. Det er sammenheng mellom lengden på fraværet og varig utstøting fra arbeidslivet. Dette kan skyldes langvarige og alvorlige skade- og sykdomstilstander, men det er også grunn til å anta at lange perioder utenfor arbeidslivet fører til redusert motivasjon og mestringssevne, og som følge av dette også redusert arbeidsevne.

Utviklingen blant de unge er særlig bekymringsfull

Veksten i antall unge som mottar midlertidig inntektssikring fra det offentlige, i form av helserelaterte ytelser eller sosialhjelp, er særlig bekymringsfull. Et gjennomgående kjennetegn for denne ungdomsgruppen, enten de er registrert som arbeidsledige eller mottar helserelaterte ytelser, er at de mangler videregående utdanning. Det er særlig alvorlig dersom unge, som er i starten av sin yrkesaktive karriere, ikke klarer å etablere seg i arbeidslivet, men blir stående utenfor.

Det er en prioritert oppgave for arbeids- og velferdspolitikken å få flere i arbeid og aktivitet

På bakgrunn av de skisserte utfordringene, er det en prioritert oppgave for arbeids- og velferdspolitikken å fremme et arbeidsliv bedre tilpasset personer med nedsatt arbeids- og funksjonsevne, og øke yrkesdeltakelsen blant personer som mottar helserelaterte ytelser, slik at flere i større grad blir i stand til å utnytte sin arbeidsevne og bruke sine ressurser i arbeidslivet. For den enkelte er arbeid den viktigste sikring for egen inntekt. Høy sysselsetting vil bidra til å sikre velferdsstaten, utjevne økonomiske og sosiale forskjeller og forebygge fattigdom. Det er særlig viktig fordi husholdninger med lavinntekt har gjennomgående svak arbeidsmarkedstilknytning. En hovedutfordring framover er å bremse overgangen til uføreytelser og andre helserelaterte ordninger. Det er også nødvendig for å sikre en stor arbeidsstyrke,

da aldringen av befolkningen isolert sett vil trekke i retning av lavere samlet yrkesdeltakelse. Inntektssikringsordningene skal gi økonomisk trygghet for personer som midlertidig eller varig ikke kan delta i arbeidslivet. Det er en av grunnpillarene i den norske velferdsstaten.

For å møte de sammensatte utfordringene i arbeids- og velferdspolitikken som er omtalt ovenfor, føres det en aktiv og målrettet arbeidsmarkedspolitik hvor virkemidlene tilpasses hver enkelt behov og arbeidsmarkedssituasjonen, og hvor ungdom, innvandrere fra land utenfor EU/EØS, langtidsledige og personer med nedsatt arbeidsevne er prioriterte grupper. Det er også gjennomført flere store og viktige reformer i arbeids- og velferdspolitikken de senere årene som har som formål å bidra til en forsterket arbeidslinje. De mest omfattende er pensjonsreformen og NAV-reformen, i tillegg til ny uføretrygd. Videre er avtalen om et inkluderende arbeidsliv (IA-avtalen) et sentralt verktøy. Det er satt i verk flere endringer som oppfølging av stortingsmeldingen om Arbeid, velferd og inkludering. Kvalifiseringsprogrammet skal bidra til å gi personer som står langt fra arbeidsmarkedet lettere innpass. Det er også iverksatt særskilte tiltak gjennom Ny GIV for å øke andelen unge som gjennomfører videregående opplæring. Jobbstrategien for personer med nedsatt funksjonsevne har som mål å få flere personer med nedsatt funksjonsevne i arbeid, og har et særlig fokus på unge. De fleste tiltakene har foreløpig bare fått virke i kort tid. Det er viktig å sikre at de tiltak som er satt i gang nå får satt seg, før man konkluderer om de langsiktige og samlede effektene av dem.

Regjeringen vil i 2013 iverksette et forsøk i Hordaland, Oslo, Vest-Agder og Østfold med tilskudd til arbeidsgivere som ansetter personer som fyller vilkårene for arbeidsavklaringspenger. Unge mottakere av arbeidsavklaringspenger skal prioriteres. Regjeringen vil også øke tiltaksnivået for Varig tilrettelagt arbeid (VTA). Det legges opp til noen flere plasser i 2013. Jobbstrategien for personer med nedsatt funksjonsevne videreføres, og styrkes med 400 tiltaksplasser i 2013. Regjeringen vil i 2013 endre innretningen på garantiordningene for ungdom mellom 20 og 24 år slik at ordningene bedre ivaretar ungdommenes individuelle behov for bistand. Målgruppen for garantiordningene skal også omfatte ungdom med nedsatt arbeidsevne. Arbeids- og velferdsetatens driftsbevilgning styrkes i 2013 for økt satsing på oppfølging av ungdom utenfor arbeid og utdanning. For øvrig vises det til omtale i punkt 2.2 Satsinger og hovedprioriteringer.

For å nå de ambisiøse målene for arbeids- og velferdspolitikken er det helt sentralt at arbeids- og velferdsforvaltningen fungerer godt

Arbeids- og velferdsforvaltningen er Regjeringens viktigste verktøy i gjennomføringen av arbeids- og velferdspolitikken. NAV-reformen har muliggjort helhetlig bistand og oppfølging uavhengig av om behovet er arbeid, trygd, sosialfaglig oppfølging eller pensjon. Parallelt med gjennomføringen av NAV-reformen er det også innført store endringer i mange av forvaltningens tjenester og virkemidler. Samlet sett har omleggingene vært mer krevende å gjennomføre enn opprinnelig forutsatt. Dette førte i en periode til svekket tjenestetilbud på noen områder sammenlignet med situasjonen før reformperioden. Det har særlig etter 2010 skjedd klare forbedringer i arbeids- og velferdsforvaltningens arbeid, selv om det fortsatt er behov for forbedringer på en rekke områder for å kunne nå de ambisiøse målene som Regjeringen har satt for arbeids- og velferdspolitikken.

I tiden fremover vil det derfor arbeides for en god videreutvikling av arbeids- og velferdsforvaltningen. I en stor og kompleks organisasjon med en så omfattende tjenesteportefølje som arbeids- og velferdsforvaltningen har, vil det til en hver tid være nødvendig å sikre strategiske initiativ, tiltak og handlingsplaner på flere nivåer knyttet til å forbedre tjenestene. Regjeringen vektlegger god videreføring av det systematiske forbedringsarbeidet i arbeids- og velferdsforvaltningen slik at forvaltningen kan møte brukerne med en helhetlig innsats, riktige virkemidler, gode aktiviteter og riktige ytelser.

Arbeids- og velferdsetatens nye virksomhetsstrategi for perioden 2011-2020 synliggjør visjoner og verdier, og identifiserer fem viktige innsatsområder med tilhørende hovedgrep for de neste årene. Innsatsområdene er knyttet til *Arbeid først, Pålitelig forvaltning, Aktive brukere, Kunnskapsrik samfunnsaktør og Løsningsdyktig organisasjon*. Som ledd i dette strategi- og utviklingsarbeidet har Arbeids- og velferdsdirektoratet også utarbeidet en egen Kompetansestrategi som følger opp virksomhetens identifiserte utfordringer og prioriteringer.

Etaten skal fortsette arbeidet med å utvikle gode arbeidsrettede tjenester, individuelt tilpasset oppfølging og god bistand til brukerne. Det har vært en positiv økning i oppfølgingsaktivitetene de siste årene. Samtidig er det en erkjennelse av at kvaliteten på brukeroppfølgingen må bedres ytterligere. Arbeids- og velferdsdirektoratet har derfor startet arbeidet med en helhetlig plan for å

styrke oppfølgingsarbeidet i forvaltningen. Dette planarbeidet vil legge klare føringer for den videre utviklingen av NAV-kontorene og den arbeidsrettede oppfølgingen.

Arbeids- og velferdsetaten har de siste årene arbeidet målrettet med å bedre kapasiteten og kvaliteten i ytelsesforvaltningen innenfor et langsiktig perspektiv. Ytelsesforvaltningen er nå mer robust enn før, men det er fortsatt behov for forbedringer. Det pågår i tillegg et omfattende arbeid med å etablere et helhetlig kvalitetssystem. I første omgang tar en sikte på gradvis å implementere dette i ytelsesforvaltningen. Som del av det helhetlige kvalitetssystemet skal etaten etablere et godt gjennomarbeidet system for kvalitetsmålinger som fremover skal bidra til å skape gode læringssløyfer og gi sikre funn om status og utviklingen av kvaliteten i ytelsesforvaltningen. Forbedringer vil ta tid. Dette har bl.a. sammenheng med IKT-moderniseringen som vil bidra med nye systemløsninger for ytelsesforvaltningen, herunder økt automatisering av vedtaksbehandlingen, nye selvbetjeningsløsninger, og bedre kopling mot sentrale IKT-fellesløsninger i offentlig sektor. IKT-moderniseringen må forventes å gi gradvis effekt etter hvert som nye systemløsninger utvikles og tas i bruk.

Arbeidet med IKT-moderniseringen er nå satt i gang etter en lang periode med planlegging og kvalitetssikring. Programmet er planlagt gjennomført over 6 år, og er delt inn i tre prosjekter. Prosjekt 1 er nå vedtatt med en ramme på 1 750 mill. kroner. Prosjektet har en varighet på ca. 2 ½ år med oppstart i august 2012. Prosjekt 1 vil bl.a. inneholde nye selvbetjeningsløsninger for innsyn i egen sak og søknadsprosessen. Det vil bli utviklet et nytt saksbehandlingssystem for ytelsesområdet med betydelig automatisering i saksbehandlingen. Denne systemløsningen vil i Prosjekt 1 bli benyttet til å realisere nye løsninger for pilotområdet supplerende stønad og deretter for uføreområdet.

Størrelsen på investeringen, programmets omfang og kompleksitet, fordrer en tett oppfølging fra departementet og direktoratet. Ikke minst vil det være en krevende oppgave å gjennomføre moderniseringsarbeidet med definert kvalitet innenfor fastlagte kostnads- og tidsrammer, samtidig som forventningene til resultatforbedring på sentrale områder opprettholdes.

Planer og tiltak for den videre utviklingen av arbeids- og velferdsforvaltningen må ha et langsiktig og helhetlig perspektiv. Det vil bli lagt vekt på å balansere hensynet mellom kvalitet og kvantitet, mellom konsolidering og utvikling innen både

den arbeidsrettede oppfølgingen og ytelsesforvaltningen. Med det brede spekteret av oppgaver som Arbeids- og velferdsetaten har, og på grunn av IKT-moderniseringens langsiktige karakter, vil en måtte forvente at forbedringer vil skje gradvis. På sikt skal dette også bidra til at brukerne blir mer fornøyd med etatens tjenester og service. Fortsatt forbedringer innenfor oppfølgingsarbeidet og ytelsesforvaltningen samt god planlegging og gjennomføring av IKT-moderniseringen, er derfor de tre viktigste innsatsområdene for Arbeids- og velferdsetaten i 2013.

For en nærmere omtale av strategier og tiltak innenfor arbeids- og velferdsforvaltningens ansvarsområder, vises det til omtalen under de enkelte delmålene.

Delmål 1 Flere i arbeid og aktivitet og færre på stønad

Høy sysselsetting og lav arbeidsledighet er overordnede mål for Regjeringen. Flere i arbeid og aktivitet og færre på stønad er sentrale faktorer i Regjeringens politikk for å nå disse målene. En aktiv arbeids- og velferdspolitik skal bidra til høy yrkesdeltakelse og forebygge langvarig ledighet og utstøting fra arbeidslivet. Et annet viktig mål er å forebygge og redusere sykefraværet for å bidra til at flere står i arbeid, og at tilgangen av nye mottakere av helserelevante ytelser reduseres. Aktiv oppfølging av sykmeldte og personer på arbeidsavklaringspenger skal bidra til at færre blir uføretrygd. Regjeringen er opptatt av at alle skal få mulighet til å delta i arbeidslivet ut fra sine evner og ressurser, og vil legge til rette for at personer med nedsatt funksjonsevne kan ivareta sine rettigheter og plikter som samfunnsborgere. Regjeringen legger prinsippet om samfunnsmessig likestilling og universell utforming til grunn for sitt arbeid. Personer som lever med funksjonsnedsettelser må sikres levekår og livskvalitet på linje med den øvrige befolkningen. Retten til arbeid er grunnleggende for å delta i samfunnet. Regjeringens mål er å skape et mer inkluderende arbeidsliv. Visjonen er et arbeidsliv tilgjengelig for alle som kan arbeide.

En nærmere beskrivelse av Regjeringens satsing i samarbeid med arbeidslivets parter for å fremme et mer inkluderende arbeidsliv er omtalt i del 1, kap. 2.2. Satsinger og hovedprioriteringer.

Arbeids- og velferdsforvaltningen har en rekke virkemidler som skal bidra til å styrke mulighetene på arbeidsmarkedet for dem som har problemer med å få eller beholde arbeid. Alle som henvender seg til et NAV-kontor, og som ønsker

eller trenger det, skal få vurdert sitt behov for bistand for å få eller beholde arbeid. Formålet med denne behovsvurderingen er å kartlegge den enkeltes ressurser og barrierer for å komme inn i arbeidslivet, og å avklare bistandsbehov og rett til livsoppholdsytelse. Personer med bistandsbehov skal delta i utformingen av en konkret plan (aktivitetsplan) for å komme i arbeid. Personer som har behov for en mer omfattende vurdering, har rett til en arbeidsevnevurdering.

Alle personer med behov for arbeidsrettet bistand skal få tilbud om dette så raskt som mulig. Dette gjelder særlig personer med nedsatt arbeidsevne som står i fare for utstøting og overgang til uføretrygd. Brukere som har behov for bistand for å skaffe seg, eller beholde arbeid, skal få oppfølging.

Det skal legges til rette for en best mulig tilpasning av de arbeidsrettede tiltakene til behovene for den enkelte og etterspørselen i arbeidsmarkedet. Det er gitt en nærmere redegjørelse for gjennomføringen av arbeidsmarkedstiltak under kap. 634 Arbeidsmarkedstiltak.

Rapport og status

Behovs- og arbeidsevnevurderinger er viktige redskap som grunnlag for å gi god arbeidsrettet bistand. Vurderingene blir stadig bedre innarbeidet som metodikk ved NAV-kontorene, men det er fortsatt utfordringer med hensyn til å sikre ønsket kvalitet på vurderingene og oppfølgingsvedtakene. Arbeids- og velferdsdirektoratet gjennomførte i 2011 et omfattende arbeid med utvikling av Standard for arbeidsrettet brukeroppfølging. Denne standarden er under innføring i hele landet. Standarden vil kunne bidra til å øke kvaliteten på den arbeidsrettede oppfølgingen, bl.a. når det gjelder behovs- og arbeidsevnevurderinger og aktivitetsplaner, og vil kunne gi en mer helhetlig bistand til brukere.

Behovs- og arbeidsevnevurderinger forutsetter at veiledere i Arbeids- og velferdsetaten har god kompetanse på områder som veiledning, skjønn, arbeidsmarked, tiltak og virkemidler. Metodikken stiller dessuten krav til funksjonelle samarbeids- og organiseringsløsninger lokalt. Proba samfunnsanalyse har konkludert med at arbeidsevnevurderinger som metodikk er et godt verktøy. Etatens erfaringer er at metodikken støtter opp om brukermidvirkning, og at den gir større treffsikkerhet i planleggingen av innsats for den enkelte bruker.

Innen de helserelevante ytelser har det vært en økning i antall mottakere av uførepensjon, mens

det har vært en nedgang i antall mottakere av arbeidsavklaringspenger og sykepenger. Antall mottakere samlet sett er redusert. For mer informasjon om utviklingen på arbeidsmarkedet og innen de helserelaterte ytelsene i folketrygden, vises det til omtale i del I, 3 Sentrale utviklingstrekk.

Arbeids- og velferdsdirektoratet har ansvar for å rapportere om oppfølgingen av sykmeldte, basert på opplysninger fra arbeidsgiver, sykmeldere og egen etat. Det er gitt en nærmere redegjørelse for sykefraværsoppfølgingen under delmål 2 Et inkluderende arbeidsliv.

Kvalifiseringsprogrammet ble innført fra 1. november 2007 som et ledd i arbeidet med å få flere i arbeid og bedre oppfølgingen av personer som er avhengige av økonomisk sosialhjelp over lengre tid. Målgruppen er personer med vesentlig nedsatt arbeids- og inntektsevne, som har ingen eller svært begrensede ytelser i folketrygden. Det er gitt en redegjørelse for programmet under delmål 6 og del I, 3 Sentrale utviklingstrekk.

Arbeidssøkere

Andelen arbeidssøkere som har fått oppfølging i løpet av de siste tre månedene var økende for alle aldersgrupper gjennom 2011 og i 1. tertial 2012. Andelen med oppfølging var høyest for ungdom, med 97 pst. blant unge under 20 år, og 89 pst. blant unge i alderen 20-24 år.

For å sikre enkelte grupper av arbeidssøkere tilknytning til arbeidsmarkedet er det etablert flere garantiordninger. Det er garantiordninger for unge under 20 år, og for 20-24 åringer. For personer med særlig lange arbeidsledighetsperioder har Arbeids- og velferdsetaten en langtidsledighetsgaranti som skal sikre tilbud om arbeidsmarkedstiltak. Oppfølgingsgarantien og tiltaksgarantien skal sikre oppfølging og arbeidsmarkedstiltak for ungdom i alderen 20-24 år som har vært ledige i tre og seks måneder. Det er gitt en nærmere omtale av garantiordningene i Del I og under kap. 634 Arbeidsmarkedstiltak.

Arbeidsdepartementet og Kunnskapsdepartementet har siden 2010 samarbeidet om Regjerings store satsing for økt gjennomføring i videregående opplæring – Ny GIV. Satsingen innebærer bl.a. et styrket samarbeid mellom Oppfølgingstjenesten og Arbeids- og velferdsetaten om ungdom som har falt ut eller står i fare for å falle ut av videregående opplæring. Innsatsen har så langt gitt positive resultater i form av økt overgang fra VG1 til VG2 på videregående opplæring, og at Oppfølgingstjenesten har fått bedre oversikt over de ung-

dommene som har falt ut eller ikke startet på videregående opplæring.

Personer med nedsatt arbeidsevne

Personer med nedsatt arbeidsevne som har behov for arbeidsrettede tiltak, skal få tilbud om hensiktsmessige tiltak så raskt som mulig uten at det oppstår unødig ventetid. Andelen mottakere av arbeidsavklaringspenger som hadde en godkjent aktivitetsplan, økte i løpet av 2. halvår 2011. I samme periode økte også antallet mottakere av arbeidsavklaringspenger med oppfølgingsvedtak. Det er gitt en nærmere rapportering om oppfølgingen av mottakere av arbeidsavklaringspenger under kap. 2651 Arbeidsavklaringspenger.

Foreliggende statistikk gir ikke tilstrekkelig informasjon om ventetider for å komme inn i et arbeidsrettet tiltak. Denne statistikken er under utvikling. Det er imidlertid klare indikasjoner på at ventetiden fra det er fattet et oppfølgingsvedtak om arbeidsrettet bistand til det foreligger en godkjent plan har økt i 1. tertial 2012 sammenlignet med 1. tertial 2011. Dette kan dels skyldes at Arbeids- og velferdsetaten har jobbet aktivt med å få ned restanser på dette området.

I 2012 la Regjeringen frem en egen jobbstrategi for personer med nedsatt funksjonsevne. Hovedmålgruppen er personer under 30 år og omfatter også personer med nedsatt funksjonsevne som ikke har nedsatt arbeidsevne. Det er foreløpig for tidlig å vurdere strategiens resultater. Resultatene av strategien skal kartlegges, og en evaluering vil bli igangsatt våren 2013.

I 1. halvår 2012 deltok nesten halvparten av jobbstrategiens registrerte målgruppe på arbeidsmarkedstiltak. Dette er en høyere tiltaksandel enn for gruppen personer med nedsatt arbeidsevne i samme aldersgruppe. Det er også en voksende andel av målgruppen som har vært gjennom en behovs- og arbeidsevnevurdering i Arbeids- og velferdsetaten og fått et oppfølgingsvedtak.

Alle fylker har ansatt en arbeidslivsscoach som arbeider med jobbstrategien. Stillingene er plassert ved arbeidslivssentrene og er rettet mot virksomhetene og arbeidsgiverne i fylket. Det er også ansatt egne fylkeskoordinatorer for jobbstrategien.

Det er utviklet et eget kompetanseprogram rettet mot arbeidslivet og et eget kompetanseprogram for ansatte i Arbeids- og velferdsetaten. Det vil høsten 2012 bli iverksatt et omfattende informasjonsprogram knyttet til jobbstrategien. Det har vært samarbeidet tett med funksjonshemmedes organisasjoner både i arbeidet med kompetan-

seprogrammet og i arbeidet med informasjons- og kommunikasjonsstrategien. Informasjonsarbeidet tar utgangspunkt i kommunikasjonsplanen for jobbstrategien som er utarbeidet i 2012, og som synliggjør informasjons- og kommunikasjonsaktiviteter innen ulike kanaler og medier. Kommunikasjonsarbeidet vil bli sett på som en integrert del av tiltakene under jobbstrategien.

Den nye mentorordningen og styrking av ordningen med funksjonsassistanse har gradvis blitt tatt i bruk i løpet av 1. halvår 2012.

Antall personer med tilretteleggingsgaranti har økt betydelig i 2012. Tilretteleggingsgarantien benyttes både som et redskap for å koordinere ulike former for arbeidsrettet bistand og som en kvalitetssikring av det arbeidet som utføres. Forsøket med tilretteleggingstilskudd for arbeidssøkere som skal dekke ulike kostnader for arbeidsgiver, er foreløpig brukt mindre enn planlagt. Det forventes at bruken vil bli trappet opp i 2. halvår 2012.

Det er i 2012 blitt publisert flere forskningsarbeider med relevans for jobbstrategien. En undersøkelse har gjennomført beregninger av lønnsomheten for samfunnet av å få flere med nedsatt funksjonsevne i jobb. I en intervjuundersøkelse blant arbeidsgivere kartlegges det hvilke problemer arbeidssøkere med funksjonsnedsettelse møter når de skal ut i arbeidslivet. Mange arbeidsgivere vurderer det som risikofyllt å ansette personer med funksjonsnedsettelse, og man vegrer seg derfor for å påta seg et arbeidsgiveransvar. Det er også kommet rapporter om den vanskelige overgangen mellom utdanning og arbeidsliv for unge med funksjonsnedsettelse. Denne informasjonen er viktig for den videre utviklingen av jobbstrategien.

Et offentlig utvalg som skulle gjennomgå og vurdere skjermede virksomheters plass i arbeidsmarkedspolitikken og det arbeidsrettede tilbudet til brukere med nedsatt arbeidsevne, leverte sin innstilling i NOU 2012: 6 Arbeidsrettede tiltak. Utvalget foreslår flere tiltak som skal bidra til å utvikle et bedre tilbud og øke sysselsettingen for personer med nedsatt arbeidsevne. Utvalget går bl.a. inn for mer bruk av ordinært arbeidsliv som arena for arbeidsrettede tiltak. Videre anbefales økt kvalitetskontroll med tiltaksgjennomføring og resultater av arbeidsrettede tiltak og endringer som kan bidra til å redusere ventetid før og mellom tiltak. NOU 2012: 6 Arbeidsrettede tiltak ble sendt på en bred høring i 2012. Innspillene fra høringen vil gi viktige bidrag til den videre oppfølgingen.

Arbeids- og velferdsforvaltningen har gjennomført en betydelig innsats overfor personer med psykiske lidelser, bl.a. som ledd i oppfølgin-

gen av Opptappingsplan for psykisk helse og gjennom Nasjonal strategiplan for arbeid og psykisk helse (2007-2012). En viktig del av innsatsen har vært knyttet til samarbeid og samordning av bistand innenfor arbeids- og velferdssektoren og helse- og omsorgssektoren. Strategiplanen sluttføres ved utgangen av 2012.

Forsøk med tidsubestemt lønnstilskudd (TULT) ble videreført i 2012. Formålet med TULT er å øke muligheten for ordinært arbeid for personer med varig og vesentlig nedsatt arbeidsevne, samt å forebygge uførepensjonering. Det vises til nærmere omtale under Programkategori 09.30 Arbeidsmarked.

Varig tilrettelagt arbeid (VTA) i skjermet virksomhet har om lag 7 900 plasser i 2012. I tillegg er det om lag 800 plasser i ordinære virksomheter. Overgangen fra VTA til ordinært arbeid er relativt lav, noe som innebærer at få plasser blir ledige for nye deltakere. Dette taler for å øke tiltaksnivået for å sikre et godt arbeidsrettet tilbud til den sårbare gruppen. Om lag 500 personer er søkt inn på tiltaket og venter på ledige plasser.

Overgang til jobb

Arbeids- og velferdsdirektoratet har fra 2009 produsert månedlig statistikk som beskriver hvordan arbeidssøkere som slutter å melde seg hos Arbeids- og velferdsetaten tilpasser seg på arbeidsmarkedet. Tallene inkluderer både personer som har deltatt på tiltak, og personer som ikke har det. I løpet av 2011 var gjennomsnittlig om lag 58 pst. av de tidligere arbeidssøkerne i Arbeids- og velferdsetaten i arbeid seks måneder etter at de ikke lenger var registrert som arbeidssøkere. Fram til og med mars 2011 var andelen i arbeid om lag 56 pst. For tilsvarende periode i 2012 var andelen i arbeid gjennomsnittlig om lag 55 pst.

Tilsvarende var overgangen til arbeid blant personer med nedsatt arbeidsevne i 2011 om lag 45 pst. seks måneder etter at de ikke lenger var registrert hos Arbeids- og velferdsetaten. Andelen med overgang til arbeid var i gjennomsnitt om lag uendret fram til og med mars 2012.

Det er også gjort undersøkelser som viser overgang til arbeid for arbeidssøkere som har deltatt på arbeidsmarkedstiltak. Undersøkelser viser at de som har deltatt i et arbeidsmarkedstiltak, gjennomgående kommer raskere i jobb enn om lag like personer som ikke har deltatt i tiltak. Arbeidsmarkedstiltakene kan også ha andre positive effekter enn overgang til jobb. For eksempel kan arbeidsrettet innsats for unge bidra til økt overgang til ordinær utdanning. Det er komplisert

å måle effektene på dette området fordi tiltaksdeltakere kan være forskjellige fra helt ledige som ikke har deltatt på tiltak, for eksempel med hensyn til motivasjon (seleksjonsproblemer). Arbeidsdepartementet har inngått en avtale med Frisch-senteret og Proba samfunnsanalyse for å få til en forskningsbasert analyse av effektene av tiltak for personer med nedsatt arbeidsevne. Dette vil kunne gi resultater som kan være nyttige for den videre politikktutforming. Avtalen har varighet frem til 2014, med mulighet for forlengelse.

For personer med nedsatt funksjonsevne som ønsker å starte egen virksomhet, kan ordningen med tilskudd til jobbskappingsprosjekter være et mulig virkemiddel for å realisere dette. NAV gir støtte til leverandører av kurs hvor det gis opplæring og veiledning til potensielle egenetablerere. En evaluering gjort av Rambøll for Arbeids- og velferdsdirektoratet viser gjennomgående positive effekter av tilskuddsordningen. Egen virksomhet kan være et godt alternativ for personer med nedsatt funksjonsevne da dette kan gi fleksibilitet i arbeidstid, fysisk tilstedeværelse på arbeidsplassen og mulighet til å tilpasse arbeidet i tråd med variasjoner i egen arbeidsevne. Deltakerne i undersøkelsen mente at kursene var lærerike, nyttige og gjorde dem i stand til å starte egen bedrift. Ordningen er innrettet mot arbeidsledige og personer med nedsatt arbeidsevne.

Strategier og tiltak

Gjennom arbeids- og velferdspolitikken skal personer som har problemer med å få eller beholde arbeid, gis tilbud om arbeidsrettet bistand som er tilpasset deres behov, og som kan bidra til raskere overgang til arbeid. Systematiske arbeidsevnevurderinger og et bredt spekter av arbeidsrettede virkemidler er sentrale verktøy for arbeids- og velferdsforvaltningen i møte med brukerne. Samarbeid med andre sektorer og etater lokalt, for eksempel knyttet til helse og utdanning, er viktig for å lykkes med oppfølging av overlappende målgrupper.

Arbeidssøkere

Regjeringen vil legge stor vekt på at personer som rammes av ledighet, formidles raskt til arbeid, slik at så mange som mulig unngår lange ledighetsperioder. Arbeidsmarkedstiltak skal benyttes for å styrke den enkeltes muligheter til å skaffe seg varig tilknytning til arbeidsmarkedet og forebygge utstøting fra arbeidslivet. Ungdom, langtidsledige, innvandrere fra land utenfor EØS-området og personer med nedsatt arbeidsevne er

utsatte grupper på arbeidsmarkedet, og flere av disse vil ha behov for arbeidsrettet bistand. Disse gruppene skal prioriteres ved tildeling av arbeidsmarkedstiltak. Brukere med svake kvalifikasjoner kan ha behov for koordinert bistand fra flere ulike instanser.

Arbeids- og velferdsetaten vil legge vekt på å styrke sin kompetanse og kontakt med det lokale arbeidsmarkedet og arbeidsgiverne de nærmeste årene. Den pågående NAV-evalueringen har påpekt at det er en hovedutfordring for Arbeids- og velferdsetaten å utvikle yrkesrollen med nye kompetansekrav knyttet til individuell oppfølging av brukere der etaten skal veilede, koordinere og motivere den enkelte med sikte på arbeid og aktivitet. Arbeids- og velferdsetatens formidlingsarbeid er nærmere beskrevet under delmål 3 Virksomheter med ledige jobber får dekket sitt behov for arbeidskraft.

Behovs- og arbeidsevnevurderinger er som nevnt blitt stadig bedre innarbeidet som metodikk ved NAV-kontorene. Arbeids- og velferdsdirektoratet har påbegynt et arbeid med å utvikle en felles plattform i etaten med prinsipper for god veiledning. Dette er ledd i en mer langsiktig satsing, hvor målet er å styrke etatens kompetanse på veiledningsområdet.

Basert på bestemte forutsetninger om tiltakenes priser og sammensetning legges det til grunn et tiltaksnivå på om lag 70 700 plasser i 2013. I tillegg vil regjeringen etablere om lag 150 tiltaksplasser til et forsøk med lønnstilskudd til arbeidsgivere som ansetter personer som har rett til arbeidsavklaringspenger.

Regjeringen er opptatt av å hindre at ungdom blir stående utenfor arbeid og utdanning. Regjeringen vil i 2013 opprette stillinger for egne kontaktpersoner for arbeidet med ungdom ved de største NAV-kontorene. Dette vil særlig styrke kontorenes mulighet til å tilby godt koordinert innsats for ungdom med sammensatte behov. Arbeidsdepartementet viderefører i 2013 også samarbeidet med Kunnskapsdepartementet om satsing for økt fullføring i videregående opplæring, Ny GIV.

Ungdomsgarantien, som skal sikre tilbud om tiltak for ungdom under 20 år som står uten arbeid eller skoleplass, videreføres i 2013. På bakgrunn av Arbeidsdepartementets gjennomgang av oppfølgingsgarantien og tiltaksgarantien for ungdom 20-24 år, vil Regjeringen endre innretningen av garantiordningene for denne aldersgruppen i 2013. Regjeringen viderefører langtidsledighetsgarantien. Det vises for øvrig til nærmere omtale under kap. 634 Arbeidsmarkedstiltak.

Regjeringen er opptatt av å øke sysselsettingen blant innvandrergupper som i dag har lav sysselsetting. Satsing og tilpasning av arbeidsmarkedspolitiske virkemidler vil skje innenfor rammen av oppfølging knyttet til NOU 2011:7 Velferd og migrasjon og NOU 2011:14 Bedre integrering. Som en del av oppfølgingen av utredningene på integreringsområdet vil Regjeringen i 2012 legge frem en melding om integreringspolitikken for Stortinget. Integreringspolitikken skal inneholde en målrettet innsats for å motvirke forskjeller i sysselsetting og levekår og for å bygge et fellesskap med rom for mangfold. Meldingen om integreringspolitikk er nærmere omtalt i Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementets Prop. 1 S (2012-2013) under programområde 11.05 Integrering og mangfold.

Regjeringen vil gjøre overgangsstøtten for enslige forsørgere ytterligere arbeidsrettet. Regjeringen foreslår derfor å begrense varigheten på nye stønadperioder for enslige forsørgere som tidligere har mottatt en full periode med overgangsstønad, dvs. tre hele år. Det foreslås også å innføre vilkår om uforskyldt ledighet for rett til overgangsstønad, for å hindre at personer kan velge å motta stønad framfor å være i arbeid.

Permitterte arbeidstakere er erfaringsmessig vanskelige å formidle til annet arbeid, og kan derfor gå uvirksomme unødig lenge sammenliknet med andre personer. Det foreslås derfor å redusere maksimal dagpengeperiode fra 104 uker til 52 uker for nye tilfeller ved permitteringer i fiskeindustrien, med virkning fra 1. januar 2013. Det vises til nærmere omtale av dagpenger under kap. 2541.

Personer med nedsatt arbeidsevne

Regjeringen er opptatt av at flere med nedsatt arbeidsevne skal få og beholde arbeid. I 2013 legges det opp til økt satsing på tiltak i ordinært arbeidsliv. Regjeringen viderefører Jobbstrategien for personer med nedsatt funksjonsevne som ble lansert i 2012. Jobbstrategien innebærer en ekstra innsats for mennesker med nedsatt funksjonsevne. Hovedmålgruppen for jobbstrategien er personer under 30 år med behov for arbeidsrettet bistand på vei inn i arbeidslivet etter gjennomført utdanning, samt langtidsmottakere av arbeidsavklaringspenger. Jobbstrategien bygger bl.a. på delmål 2 i avtalen om et inkluderende arbeidsliv, og iverksettingen gjennomføres i et nært samarbeid med partene i arbeidslivet og funksjonshemmedes organisasjoner. Innsatsen skal bidra til økt måloppnåelse under delmål 2 i IA-avtalen og

styrke mulighetene i arbeidslivet for unge med nedsatt funksjonsevne.

Nasjonal strategiplan for arbeid og psykisk helse (2007-2012) utgjør en særlig innsats rettet mot å få personer med psykiske helseproblemer i arbeid. Strategiplanen slutføres ved utgangen av 2012 og ressursene knyttet til Nasjonal strategiplan videreføres innenfor ordinære rammer i Arbeids- og velferdsetaten fra og med 2013. Videreføringen av Jobbstrategien vil også komme unge med psykisk lidelser eller problemer til gode.

I tillegg fortsetter et samarbeid mellom Arbeids- og velferdsetaten og Helsedirektoratet om å prøve ut en form for individuell jobbstøtte. Denne er utviklet for å gi personer med psykiske lidelser nødvendig helsebistand kombinert med individuell oppfølging med sikte på ansettelse i ordinært arbeidsliv. Den internasjonale betegnelsen på denne formen for oppfølging er «Individual Placement and Support» (IPS). Oppfølgingen bygger på et tett og forpliktende samarbeid mellom kommune, helsetjeneste og NAV, og er med på å understøtte og videreutvikle virkemidlene knyttet til Jobbstrategien for personer med nedsatt funksjonsevne.

Innenfor rammen av arbeidsmarkedstiltakene foreslår Regjeringen 400 nye tiltaksplasser til målgruppen i jobbstrategien for personer med nedsatt funksjonsevne i 2013. Målgruppen skal i tillegg prioriteres innenfor den samlede rammen av arbeidsmarkedstiltak. Det vil bli lagt vekt på å øke bruken av arbeidspraksisplasser i ordinært arbeidsliv, lønnstilskudd og oppfølgingsordninger som arbeid med bistand. Nytt forsøk med tilskudd til arbeidsgivere for å ansette personer som fyller vilkårene for arbeidsavklaringspenger vil også kunne nyttes av målgruppen for jobbstrategien, jf. nærmere omtale nedenfor.

Regjeringen foreslår at forsøksordningen med arbeids- og utdanningsreiser gjøres til en permanent landsdekkende ordning fra 2013. I tillegg foreslås det at forsøket med funksjonsassistanse i arbeidslivet og tilretteleggingstilskudd for arbeidssøkere med nedsatt arbeidsevne videreføres i 2013, jf. omtale under kap. 634, post 21. Gjennom tilretteleggingstilskuddet vil arbeidsgiver kunne få dekket eventuelle kostnader forbundet med ulike tilpasninger i arbeidssituasjonen. Mentorordningen som ble innført i 2012, har som mål å styrke oppfølgingen av målgruppen for strategien ute i virksomhetene. Denne videreføres i 2013.

For å legge til rette for Arbeids- og velferdsetatens arbeid med gjennomføringen av jobbstrate-

gjen, foreslås det å videreføre bevilgningen til egne stillinger som arbeidslivscoacher ved arbeidslivssentrene, og stillinger som fylkeskoordinatorene for jobbstrategien i alle fylker. Det er også satt av midler til å videreføre arbeidet med informasjons- og kompetanseutvikling knyttet til Jobbstrategien i regi av Arbeids- og velferdsetaten. Dette omfatter både et kompetanseprogram rettet mot arbeidslivet, og et program utviklet for ansatte i NAV.

Personer med nedsatt funksjonsevne er blant de prioriterte målgruppene både i idrettspolitikken og i arbeidsmarkedspolitikken. Regjeringen har bl.a. lagt fram en egen jobbstrategi for personer i denne gruppen. Fysisk aktivitet som gir bedret helse gir grunnlag for inkludering i samfunn og arbeidsliv. Det er ulike former for kontakt og samarbeid mellom arbeids- og velferdsforvaltningen, kommunene og idrettsorganisasjonene lokalt. Samarbeidet omfatter bl.a. ulike prosjekter og tiltak knyttet til rehabilitering og inkludering. En av målsettingene med samarbeidet er at personer med nedsatt funksjonsevne gjennom dette kan motiveres og rekrutteres til å delta i arbeidslivet. Regjeringen ønsker ellers å stimulere til samarbeid mellom arbeidsmyndighetene og idrettsorganisasjonene med mål om å gi et aktivitetstilbud til mennesker som av ulike grunner befinner seg utenfor det ordinære arbeidslivet, jf. Meld. St. 26 (2011-2012).

Det vil også på andre departementers områder være saker med relevans for jobbstrategiens målgruppe. Dette vil bli omtalt i de respektive departementers budsjettproposisjoner.

Det tas sikte på å opprette et forsøk med resultatbasert finansiering knyttet til oppfølging av personer med nedsatt arbeidsevne i 2013. Hensikten med forsøket vil være å prøve ut om økonomiske insentiver har effekt når det gjelder å stimulere tiltaksarrangører til innsats som bidrar til at flere med nedsatt arbeidsevne kommer over i arbeid. Det vil også vurderes iverksatt et forsøk med en særskilt oppfølgingsmetodikk som går under betegnelsen Supported Employment. Målet er tidlig utplassering og tett oppfølging av personer med nedsatt arbeidsevne, som skal sikre ansettelse og jobbfastholdelse i ordinært arbeidsliv. Forsøk med tidsbestemt lønnstilskudd (TULT) vil også bli videreført i 2013. Det vises til nærmere omtale av arbeidsmarkedstiltakene under kap. 634.

Stortinget uttrykte i Innst. 15 S (2010-2011) et ønske om mer sikker kunnskap om det reelle behovet for VTA-plasser (Varig tilrettelagt arbeid), og ba Regjeringen om en vurdering av hvordan slik kunnskap kan frambringes. Arbeidsfors-

kningsinstituttet (AFI) fikk i 2011 i oppdrag å foreta en kartlegging av behovet for VTA-plasser. Departementet har nå mottatt denne kartleggingen. Resultatene tyder på det i dag er et udekket behov for VTA-plasser. Departementet vil vurdere disse resultatene nærmere, og de vil utgjøre en del av grunnlaget for vurderingen av behovet for plasser i tiltaket framover. Det er flere forhold som taler for å øke tiltaksnivået for Varig tilrettelagt arbeid. Innenfor rammen av arbeidsmarkeds-tiltakene foreslår Regjeringen 100 nye tiltaksplasser til Varig tilrettelagt arbeid i 2013. Fra 2013 vil tiltakene varig tilrettelagt arbeid og produksjonsverksted finansieres over en egen post 77 Varig tilrettelagt arbeid under kap. 634 Arbeidsmarkeds-tiltak.

I forsøk med kjerneoppgaver i NAV legges det opp til at Arbeids- og velferdsetaten i større grad gjennomfører avklarings- og oppfølgingstjenester i egen regi, som alternativ til kjøp av slike tjenester i form av tiltak fra eksterne leverandører. Forsøket iverksettes i 2. halvår 2012. Se også omtale under kap. 634, post 76.

Regjeringen vil iverksette et forsøk i Hordaland, Oslo, Vest-Agder og Østfold med tilskudd til arbeidsgivere som ansetter personer som fyller vilkårene for arbeidsavklaringspenger. Unge mottakere av arbeidsavklaringspenger skal prioriteres. 16 prosent av mottakerne av arbeidsavklaringspenger er under 30 år. De fleste av disse har liten eller ingen arbeidserfaring. Det forventes at dette tiltaket, sammen med jobbstrategien for personer med nedsatt funksjonsevne, skal bidra til at flere får en varig forankring i arbeidslivet etter en periode på tiltak. Tiltaksdeltakerne skal kunne jobbe hel- eller deltid i inntil tre år, og skal kunne være midlertidig ansatt i denne perioden. Arbeidsgiver skal få dekket 40 pst. av lønnskostnadene. Forsøket starter opp i 2013 og vil gå over fem år. Det legges opp til 300 deltakere det første året og en øvre ramme på 500 deltakere. Tiltaket skal utformes innenfor en kostnadsnøytral ramme. Forsøket finansieres ved å overføre midler fra kap. 2651, post 70 Arbeidsavklaringspenger til kap. 634, post 76 Tiltak for arbeidssøkere og kap. 605, post 01 Driftsutgifter. Det vises til nærmere omtale under de nevnte postene. I tillegg til tilskudd til arbeidsgiver vil det bli avsatt midler til oppfølging av arbeidsgiver og tiltaksdeltaker. Erfaringer fra andre forsøk viser at god oppfølging av både deltaker og arbeidsgiver betyr mye for å lykkes. Aktiv oppfølging vil derfor være en del av forsøket. Det forutsettes at arbeidsgivere og arbeidstakere skal følges tettere opp enn i eksisterende tiltak. Det vil være aktuelt å prøve ut

ulike former for oppfølging. Aktuelle virkemidler vil være tilrettelegging av arbeidsplass og arbeidsoppgaver, koordinering av samarbeid med f.eks. hjelpemiddelsentral og andre hjelpeinstanser, vurdere bruk av kompletterende virkemidler, og sikre god kommunikasjon med bedriften om arbeidsmiljø, progresjon for deltaker og tilpasninger underveis.

Hjelpemidler i arbeidslivet er en viktig forutsetning for at personer med nedsatt funksjonsevne kan delta i arbeidslivet. Regjeringen ser behov for å knytte virkemidler på hjelpemiddelområdet tettere til de øvrige virkemidlene som er innrettet mot å få flere i arbeid. For nærmere omtale av hjelpemiddelområdet vises det til Delmål 4 Bidra til at personer med nedsatt funksjonsevne kan ha en aktiv hverdag.

Sykmeldte

Bedre og tidligere oppfølging av sykmeldte skal benyttes for å bidra til at flest mulig opprettholder sitt arbeid og inntektsgrunnlag. Innsatsen gjennomføres i samarbeid med arbeidslivets parter, jf. nærmere omtale under delmål 2 Et inkluderende arbeidsliv.

Delmål 2 Et inkluderende arbeidsliv

Å skape et mer inkluderende arbeidsliv basert på enkeltmenneskets ressurser og forutsetninger er et viktig mål for sysselsettings-, arbeidsmiljø- og inkluderingspolitikken. Et inkluderende arbeidsliv innebærer både å skape et arbeidsliv som forebygger helseskader og utstøting, og at forholdene legges til rette for personer som midlertidig eller varig har fått nedsatt funksjonsevne eller arbeids- evne.

Avtalen om et mer inkluderende arbeidsliv er videreført og videreutviklet i samarbeid med partene i arbeidslivet. Arbeidet med oppfølging av avtalen og andre tiltak for å forebygge utstøting og fremme inkludering har høy prioritet. En nærmere beskrivelse av Regjeringens satsing i samarbeid med arbeidslivets parter for å fremme et mer inkluderende arbeidsliv er omtalt i del 1, kap. 2.2. Satsinger og hovedprioriteringer.

IA-avtalens overordnede mål er å forebygge og redusere sykefravær, styrke jobbnærværet og bedre arbeidsmiljøet, samt hindre utstøting og frafall fra arbeidslivet. De tre delmålene i IA-avtalen er:

1. Reduksjon i sykefraværet med 20 pst. i forhold til nivået i andre kvartal 2001. Dette innebærer at sykefraværet på nasjonalt nivå ikke skal overstige 5,6 pst.

2. Økt sysselsetting av personer med redusert funksjonsevne. De konkrete målene fra tidligere tilleggsavtaler videreføres.
3. Yrkesaktivitet etter fylte 50 år forlenges med seks måneder.

Regjeringens innsats for et inkluderende arbeidsliv innebærer innsats innen flere politikkområder.

Det systematiske forebyggende HMS-arbeidet i virksomhetene for å forebygge arbeidsrelatert skade og sykdom er nærmere omtalt under resultatområde 4 Arbeidsmiljø og sikkerhet, delmål 1 Bidra til å forebygge arbeidsrelaterte sykdommer, skader/ulykker og fremme inkludering.

Innsatsen gjennom en aktiv arbeids- og velferdspolitik, som skal bidra til høy yrkesdeltakelse og forebygge langvarig ledighet og utstøting fra arbeidslivet, er nærmere omtalt under delmål 1 Flere i arbeid og aktivitet og færre på stønad.

Hjelpemidler og tilrettelegging er sentrale virkemidler for å inkludere flere personer med funksjonsnedsettelse i arbeidslivet. En nærmere beskrivelse av Regjeringens satsing for å bidra til at personer med nedsatt funksjonsevne kan ha en aktiv hverdag er omtalt under delmål 4 Bidra til at personer med nedsatt funksjonsevne kan ha en aktiv hverdag.

Under dette delmålet omtales oppfølgingen av sykmeldte, og Arbeids- og velferdsetatens innsats gjennom arbeidslivssentrene.

Rapport og status

Tettere oppfølging av sykmeldte gjennom tidligere gjennomføring av dialogmøter i regi av Arbeidsgiver og Arbeids- og velferdsetaten vil kunne bidra til raskere avklaring av behov for bistand og kortere stønadsperiode. Implementeringen av tiltakene som ble innført fra 1. juli 2011 stiller store krav til alle aktører i arbeidet med å følge opp sykmeldte.

Sykefraværsoppfølgingen i 2012

Fra 1. juli 2011 ble endringer i arbeidsmiljøloven og folketrygdloven om raskere oppfølging og sanksjonering av brudd på regelverket ved arbeidstakers sykdom iverksatt. Status for rapport på sykefraværsoppfølgingen er basert på 1. tertial 2012.

Gjennom 1. tertial 2012 mottok Arbeids- og velferdsetaten 55 000 oppfølgingsplaner fra arbeidsgivere. Antall mottatte planer har økt med 41 pst. i forhold til 1. tertial 2011. Økningen har i hovedsak

sammenheng med at tidspunkt for innsending av oppfølgingsplan er fremskyndet.

Nytt fra 1. juli 2011 er at arbeidsgivere innen 9 uker skal sende rapporteringsskjema med informasjon om oppfølgingsarbeidet til Arbeids- og velferdsetaten. I løpet av 1. tertial 2012 ble det sendt 54 500 rapporteringsskjema til etaten. I 79 pst. av rapportene er det oppgitt at det er utarbeidet en oppfølgingsplan, mens det i 17 pst. av tilfellene oppgis at det ikke er utarbeidet oppfølgingsplan. Den vanligste årsaken til at en oppfølgingsplan ikke er utarbeidet er at det er åpenbart unødvendig grunnet arbeidstakers situasjon.

Etter lovendringen 1. juli 2011 skal arbeidsgiver innkalle til dialogmøte med arbeidstakeren uavhengig av om han/hun er på gradert sykmelding eller ikke. Fristen for å avholde dialogmøte på arbeidsplassen er fremskyndet til 7 ukers sykmelding.

Rapporteringsskjemaene fra arbeidsgiver ved 9-ukerstidspunktet viser at det i gjennomsnitt ble avholdt 9 100 dialogmøter på arbeidsplassene per måned i 1. tertial 2012, til sammen 36 500 dialogmøter. I 68 pst. av rapportene er det oppgitt at det er avholdt et dialogmøte på arbeidsplassen, mens det i 28 pst. av rapportene er oppgitt at det ikke er avholdt et dialogmøte. Hovedårsaken til at dialogmøter ikke avholdes er at dette er åpenbart unødvendig grunnet arbeidstakers situasjon. Langt de fleste dialogmøtene blir avholdt på arbeidsplassen (76 pst.). Sykmelder ble invitert til å delta på om lag 30 pst. av dialogmøtene som arbeidsgiver har avholdt. Sykmelder deltok på 3 av 4 møter de ble invitert til.

Arbeids- og velferdsetaten skal avholde et dialogmøte etter seks måneders sykmelding mellom sykmeldt arbeidstaker og arbeidsgiver, unntatt når et slikt møte antas å være åpenbart unødvendig. I 1. tertial 2012 ble det i sum avholdt om lag 19 700 dialogmøter. Om lag 92 pst. av dialogmøtene blir avholdt innen 26 uker. Økningen i antall gjennomførte dialogmøter fra 1. tertial 2011 til 1. tertial 2012 er på 13 pst.

Arbeids- og velferdsetaten har utviklet statistikk som viser antall sykmeldte som er aktuelle for dialogmøte 2. I løpet av 1. tertial 2012 deltok 85 pst. av de sykmeldte i målgruppen på dialogmøte innen 26 uker. Andelen var på 62 pst. i 1. tertial 2011. Sykefraværsoppfølgingen i regi av Arbeids- og velferdsetaten har økt sammenlignet med tilsvarende periode i 2011.

Etter 1. juli 2011 skal det avholdes et dialogmøte 3 når dette er hensiktsmessig. Dialogmøte 3 er ikke obligatorisk, men møtet kan fungere som

et ekstra stoppunkt og forum for dialog, for eksempel der bedriftsinterne tiltak fortsatt vil kunne bidra til tilbakeføring til arbeid. Dersom en av partene tar initiativ til et slikt møte, skal Arbeids- og velferdsetaten innkalle og gjennomføre møtet. 1. tertial 2012 ble det avholdt i alt 1 600 dialogmøte 3. Sykmelder ble invitert til å delta på om lag 61 pst. av dialogmøte 3 som ble avholdt i 1. tertial 2012⁶. Sykmelder deltok på om lag 87 pst. av dialogmøte 3 som de ble invitert til.

I 1. tertial 2012 er det sendt ut nærmere 43 000 varsel til arbeidsgivere om manglende 9-ukersrapport og/eller manglende oppfølgingsplan. Disse varslene genereres automatisk. I samme periode er det fattet 750 sanksjoneringsvedtak overfor arbeidsgivere. Statistikk over sanksjonsoppfølgingen viser at et stort antall arbeidsgivere ikke overholder frist for rapportering, noe som medfører at Arbeids- og velferdsetaten sender ut et stort antall varsler om sanksjon til arbeidsgivere. Erfaringen hittil er at 80 pst. av arbeidsgivere som får varsel om sanksjon, oppfylder sine forpliktelser etter regelverket. Men mange arbeidsgivere rapporterer for sent og i stor grad på papir. Manuell innregistrering av rapportering fra arbeidsgivere er ressurskrevende for Arbeids- og velferdsetaten, men må prioriteres for å unngå automatisk utsendelse av varsler. Videre er saksbehandlingen av hver sanksjonssak arbeidskrevende, da hver enkelt sak må gjennomgås for å sikre at det ikke ilegges sanksjoner på feilaktig grunnlag. Det har derfor i løpet av 2012 bygget seg opp restanser i forhold til utsending av vedtak om sanksjon til arbeidsgivere. Departementet følger utviklingen tett og har løpende dialog med Arbeids- og velferdsetaten om nødvendige tiltak for å redusere restansene.

I løpet av 1. tertial 2012 sendt ut 228 varsler og vedtatt sanksjonering av 24 sykmeldte. Når det gjelder sanksjonering av gruppen leger/sykmeldere, forutsetter loven gjentatte pliktbrudd, og det er ennå ingen leger/sykmeldere som er blitt varslet om manglende oppfølging av sykmeldte.

Arbeids- og sosialkomiteen har i Innst. 15 S (2010-2011) vist til at det i enkelte tilfeller kan være hensiktsmessig om graderte sykmeldte kan arbeide i en annen og eventuelt samarbeidende virksomhet i sykmeldingsperioden. Arbeidsdepartementet har tatt problemstillingen opp til drøfting med partene i arbeidslivet. Drøftingene er ikke avsluttet.

⁶ Dette basert på statistikk for mars og april 2012.

Oppfølging av delmål 3 i IA-avtalen

Delmål tre i IA-avtalen er å øke yrkesaktiviteten for personer over 50 år med seks måneder. Med dette menes en økning sammenliknet med 2009 i gjennomsnittlig periode med yrkesaktivitet (for personer over 50 år). I følge rapportering fra faggruppen for IA-avtalen viser målinger at en 50-åring kunne forvente å tilbringe 11 år i arbeid med full stilling i 2011. Dette er 0,1 år, eller 5 uker mer enn for en som var 50 år i 2009. Forventet antall år i arbeid har aldri vært høyere selv om økningen er beskjeden. Antall år i arbeid har vist en jevn eller stigende utvikling hvert år i perioden 2001-2010, også i perioder med stigende arbeidsledighet. Rapporten peker på forhold som økt andel med høyere utdanning, samt holdningsendring blant arbeidstakere og arbeidsgivere som mulige forklaringsfaktorer. En mulig forklaring er også pensjonsreformen da det fra 2011 ble mer gunstig å kombinere arbeid med pensjon. Det vises også til omtale under resultatområde 3 Pensjon.

Arbeids- og velferdsetatens innsats gjennom arbeidslivssentrene

NAV Arbeidslivssenter har gjennom intensjonsavtalens mandat et viktig oppdrag i å støtte opp under virksomhetenes egen innsats for å forebygge sykefravær og overgang til passive trygdeordninger. Arbeidslivssentrene skal aktivt bistå virksomhetene i dette arbeidet og ta initiativ til gode felles tiltak og aktiviteter overfor øvrige aktuelle etater og samarbeidspartnere som kan bistå virksomhetene i dette arbeidet.

Omfanget av tjenesteytingen til IA-virksomheter har økt fra 2011 til 2012. Det som leveres er en kombinasjon av systemrettede tjenester og mer individrettede tjenester.

1. januar 2010 etablerte Arbeids- og velferdsdirektoratet en nasjonal koordineringsenhet for arbeidslivssentrene. Responsen fra NAV Arbeidslivssenter har vært positiv til enhetens aktiviteter knyttet til utviklingen av mer enhetlige nasjonale tjenester. Koordineringsenheten har i 2012 innført et kvalitetssystem for å sikre større grad av enhetlig nasjonal praksis.

Arbeidslivssentrene skal gi veiledning og bistand til virksomhetene innen alle IA-avtalens operative delmål. NAV Arbeidslivssenter skal bidra til at sykmeldte kommer raskere tilbake i arbeid gjennom systemrettet veiledning og bistand mot IA-virksomheter, samt bidra i etatens øvrige sykefraværsoppfølging, herunder dialogmøter i samarbeid med NAV-kontor, eller alene

der det anses hensiktsmessig. Når det gjelder delmål 3 om forlenget yrkesaktivitet, samarbeider den nasjonale koordineringsenheten og de enkelte arbeidslivssentrene med Senter for seniorpolitikk. I tillegg er delmål 2 i fokus gjennom Jobbstrategien.

Det er et gjennomgående fokus for NAV Arbeidslivssenter å gjøre arbeidsplassen til den sentrale arena for oppfølging. Dette gjøres gjennom dyktiggjøring av ledere og tillitsvalgte, etablering av gode rutiner og prosedyrer samt veiledning rundt tilrettelegging og forebygging.

Gjennom samarbeidsavtalene har NAV arbeidslivssenter utviklet gode relasjoner til ledere og tillitsvalgte i store deler av norsk næringsliv og forvaltning. Det er i 2012 også lagt ned et stort arbeid på å utvikle relasjoner og samarbeid med partene i fylkene, jf. det økte fokuset på IA-rådene og midlene til IA-rådene.

I 2011 ble lagt ned mye tid og ressurser i forbindelse med re-signering av samarbeidsavtaler med IA-virksomheter. I 2012 er det kommet til ca. 5 000 nye IA-avtaler.

Strategier og tiltak

Den nye IA-avtalen er blitt mer målrettet og stiller tydeligere krav til aktivitet og rapportering, jf. omtale i del 1, kap. 2.2 om satsinger og hovedprioriteringer.

Regjeringen vil videreføre sin strategi ved å bidra til å forebygge sykefravær og fokusere på at alle som kan, skal ha mulighet til å bruke sine ressurser i arbeidslivet.

Arbeids- og velferdsetaten har sammen med arbeidsmiljømyndighetene et omfattende oppdrag i innsatsen for et mer inkluderende arbeidsliv, innenfor IA-avtalens tre delmål. Dette oppdraget vil bli videreført i 2013.

Implementeringen av tiltakene som ble innført fra 1. juli 2011 stiller store krav til alle aktører. Det må forventes at det også i 2013 vil være utfordrende for alle parter å følge opp sine lovpålagte plikter. Arbeidsdepartementet vil følge Arbeids- og velferdsetatens arbeid på dette feltet særlig tett i denne fasen.

Administrasjonen av oppfølging av sykmeldte etter de nye reglene har vist seg relativt ressurskrevende for Arbeids- og velferdsetaten. Departementet vil derfor fortsatt legge stor vekt på tiltak som kan bidra til å effektivisere saksbehandlingen, herunder tiltak for å sikre mest mulig elektronisk kommunikasjon mellom aktørene.

NAV arbeidslivssenter skal fortsatt være Regjeringens virkemiddel overfor virksomheter

med IA-avtale. Alle IA-virksomhetene skal ha en fast kontaktperson i arbeidslivssentrene, som skal bistå virksomheten i å arbeide målrettet og resultatorientert med utvikling av mer inkluderende arbeidsplasser.

Det vises også til omtale under delmål 1 Flere i arbeid og aktivitet og færre på stønad, resultatområde 4 Arbeidsmiljø og sikkerhet og kap. 640 Arbeidstilsynet.

Regjeringen har som mål å få flere eldre til å stå lenger i arbeid. Regjeringen legger vekt på et bærekraftig pensjonssystem som et sentralt grunnlag for seniorpolitikken. Seniorarbeidet på arbeidsplassene, livslang læring og innsats for å motvirke diskriminering og utstøting fra arbeidslivet er nødvendig for å få gode resultater i seniorpolitikken. Det vises til omtale under kap. 601, post 72 Tilskudd til Senter for seniorpolitikk mv.

Delmål 3 Virksomheter med ledige jobber får dekket sitt behov for arbeidskraft

Arbeids- og velferdsetatens formidlingsarbeid skal bidra til at arbeidssøkere raskt kan komme i arbeid, og at arbeidsgivere raskt kan få tilgang på arbeidskraft. Arbeids- og velferdsetaten samler informasjon om ledige stillinger og yter rekrutterings- og formidlingsbistand til bedrifter og foretak. Dette fordrer god kunnskap om arbeidsmarkedet, som bl.a. innhentes gjennom kontakt med arbeidsgivere.

Arbeids- og velferdsdirektoratets databaser over ledige stillinger og ledige personer er tilgjengelig på www.nav.no, og er gratis for arbeidssøkere, arbeidsgivere og bemanningsbyråer.

Rapport og status

Arbeids- og velferdsdirektoratet kartlegger regelmessig bedriftenes sysselsettingsforventninger og behov for arbeidskraft. Årets bedriftsundersøkelse ble gjennomført i perioden februar-mars blant 12 000 virksomheter. Undersøkelsen viste at det i år var færre virksomheter som forventet økt sysselsetting det kommende året sammenlignet med 2011. Sysselsettingsforventningene i årets undersøkelse var på samme nivå som i 2010 og langt lavere enn i 2007 og 2008. I årets undersøkelse oppga videre 14 pst. av bedriftene at de hadde opplevd rekrutteringsproblemer i løpet av den siste tiden. 43 pst. av disse bedriftene hadde måttet ansette personer med annen formell kompetanse enn det de søkte etter. Grunnet enkelte

endringer i årets undersøkelse er ikke denne andelen sammenlignbar med andel fra tidligere år.

Andelen ledige stillinger meldt til NAV-kontor, som NAV tilviste arbeidssøkere til, var 87 pst. i 2011. Dette var en liten økning sammenlignet med 2010. I 1. tertial 2012 var andelen 84 pst. Dette er to prosentpoeng lavere enn samme periode i 2011.

EØS-borgere har fri tilgang til det norske arbeidsmarkedet. Fra 15. juni 2012 gjelder dette også for borgere fra Bulgaria og Romania. Deres EØS-borgere ønsker å oppholde seg eller arbeide i Norge i mer enn tre måneder, må de registrere seg hos politiet. Etter fem år med lovlig opphold vil EØS-borgere få varig oppholdsrett. Dagens regler innebærer at det er enkelt å rekruttere arbeidskraft fra EØS-området.

Rekruttering av arbeidskraft fra land utenfor EØS omfatter for det meste faglært arbeidskraft eller spesialister. Utlendingslov med tilhørende forskrift, som trådte i kraft i januar 2010, la til rette for enklere rekruttering av utenlandsk arbeidskraft også fra land utenfor EØS/EFTA. Dette bl.a. gjennom ordningen med tidlig arbeidsstart hvor faglærte kan begynne å arbeide før tillatelsen foreligger.

Fra 2011 ble det stilt krav om fire ukers saksbehandlingstid for 80 pst. av sakene i utlendingsforvaltningen. Målene er foreløpig ikke nådd, men saksbehandlingstiden nærmer seg dem. I 1. tertial 2012 var 73 pst. av sakene behandlet innen fire uker. Den årlige kvoten på 5 000 nye tillatelser til arbeidstakere som minst er faglærte har så langt ikke medført noen reell begrensning. Innvandringen fra land utenfor EØS utgjør 25 pst. av den samlede arbeidsinnvandringen (eksklusive Norden). I løpet av 1. halvår 2012 utstedte UDI i gjennomsnitt 1 100 nye arbeidsrelaterte tillatelser (faglærte, sesong og øvrige arbeidstillatelser) per måned, en økning på 24 pst. på ett år.

Arbeids- og velferdsetaten samarbeider med de andre europeiske arbeidsmarkedsetatene og EU-kommisjonen gjennom EURES (EUROpean Employment Services). EURES har som oppgave å bistå arbeidsgivere med å skaffe arbeidskraft fra utlandet, og arbeidssøkere som søker arbeid i utlandet. NAV EURES har EURES-rådgivere som dekker alle fylkene.

Det er relativt få personer som formidles fra Norge til andre land. Etterspørselen etter EURES rekrutteringsbistand fra norske arbeidsgivere er imidlertid økende. Noe av økningen kan skyldes økt etterspørsel etter særlig kompetanse hos norske arbeidsgivere.

Strategier og tiltak

Regjeringens hovedstrategi for 2013 er å mobilisere innenlandske arbeidskraftsressurser til å møte etterspørselen etter arbeidskraft. Tilbudet av arbeidskraft bestemmes av hvor mange personer som søker jobb, og hvor intensivt og effektivt de søker. Jo større tilbud av arbeidskraft, jo lettere er det for virksomhetene å rekruttere.

Det er en viktig oppgave for Arbeids- og velferdsetaten å tilrettelegge for rask kobling mellom arbeidsgivere som har et rekrutteringsbehov, og aktuelle arbeidssøkere. Arbeids- og velferdsetaten samler og videreformidler utlyste stillinger som gjør det enklere å holde oversikten over det samlede stillingsmarkedet. Videre bistår NAV-kontorene arbeidssøkerne med formidling for å bidra til raskere overgang til arbeid. Formidlingsrettet bistand bygger på kjennskap til arbeidsmarkedet, nettverk og kontakt med arbeidsgivere. Bedriftenes behov skal være utgangspunktet for formidlingen av arbeidssøkere til den enkelte stilling. Både arbeidssøker og arbeidsgiver kan motta oppfølging fra Arbeids- og velferdsetaten.

Arbeids- og velferdsetaten vil prioritere å styrke sin kompetanse og kontakt med det lokale arbeidsmarkedet og arbeidsgiverne de nærmeste årene. Se mer om Arbeids- og velferdsetatens utviklingsarbeid under delmål 9 Effektiv forvaltning.

Arbeidsinnvandring er et supplement for å dekke behovet for arbeidskraft. Arbeids- og velferdsetaten informerer om arbeidsmarkedet, og kan være et viktig bindeledd mellom bedrifter som etterspør arbeidskraft og arbeidssøkere som innehar relevant kompetanse.

Arbeids- og velferdsetaten har etablert et prosjekt med sikte på å etablere en egen nettportal som inngang til all relevant informasjon som gjelder arbeidsinnvandring og tjenesteimport. Videre har Arbeids- og velferdsetaten igangsatt arbeidet med utforming av pilotprosjekt for rekruttering av arbeidskraft ved et par utenriksstasjoner i tredjeland, jf. St.meld. nr. 18 (2007-2008) Arbeidsinnvandring.

For nærmere omtale av den aktive arbeidsmarkedspolitikken og arbeidsrettede tiltak, se delmål 1 Flere i arbeid og aktivitet og færre på stønad.

Delmål 4 Bidra til at personer med nedsatt funksjonsevne kan ha en aktiv hverdag

Regjeringens mål er å legge til rette for at personer med nedsatt funksjonsevne skal sikres like-

verdige levekår, livskvalitet og aktive, selvstendige liv på linje med den øvrige befolkningen. Virkemidler og tiltak som er beskrevet under delmål 1 og 2 gjelder også personer med nedsatt funksjonsevne. Det vises i denne sammenheng til at regjeringen har utarbeidet en jobbstrategi for personer med nedsatt funksjonsevne. Arbeidet bygger bl.a. på delmål 2 i avtalen om et inkluderende arbeidsliv, som innebærer å øke sysselsettingen blant personer med nedsatt funksjonsevne.

Mens Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet har ansvaret for koordineringen av politikken overfor personer med nedsatt funksjonsevne, har flere andre departementer ansvar for tiltak innen sin sektor. Arbeidsdepartementet har det overordnede ansvaret for velferds- og arbeidsmarkedspolitikken, herunder arbeidet med å få flere personer med nedsatt funksjonsevne i arbeid, og færre på stønad. Kunnskapsdepartementet har bl.a. ansvar for at alle gis et likeverdig opplærings tilbud. Dette krever bl.a. individuell tilpasning for funksjonshemmede med utgangspunkt i læreplaner innenfor de ulike opplæringsområdene.

Arbeidsdepartementet har videre et særskilt ansvar for politikktutforming og virkemidler innen hjelpemiddelområdet. Hjelpemidler inngår som viktige virkemidler ikke bare når det gjelder arbeidsliv, men henger nært sammen med politikken innenfor ulike sektorer som for eksempel bolig, helse- og omsorg, utdanning og barnehage. Arbeids- og velferdsetaten har det overordnede ansvaret for forvaltning av de fleste hjelpemidler for personer med varige funksjonsnedsettelse, med unntak av behandlingshjelpemidler som ligger til de regionale helseforetakene. Kommunene har delvis finansieringsansvar for hjelpemidler til beboere i institusjoner, samt personer med midlertidige hjelpemiddelbehov.

For at funksjonshemmedes hverdag skal fungere godt, må hjelpemidler og tilpasning i hjem og dagligliv, ses i sammenheng med behov for tilpasning og tilrettelegging i arbeidsliv og samfunnet for øvrig. Det krever at hjelpemiddelsentralene og førstelinjetjenesten innenfor sine respektive ansvars- og kompetanseområder finner fram til helhetlige og likeverdige løsninger for den enkelte bruker med varige, funksjonelle hjelpebehov av teknisk eller ergonomisk art. Hjelpemiddelsentralene gjennomfører årlig om lag 500 ulike kurs og opplæringstiltak overfor kommunene, for å øke kunnskapen om hjelpemidler og for å sikre gode løsninger.

Rapport og status

Folketrygdens samlede utgifter til hjelpemidler, tilskudd og tjenester som formidles via Arbeids- og velferdsetaten var i 2011 om lag 5,1 mrd. kroner. I perioden 2002 til 2011 økte folketrygdens utgifter på dette området med om lag 0,3 pst., målt i faste priser. Det var 137 040 enkeltbrukere som fikk ett eller flere hjelpemiddelutlån dette året. Av disse var rundt 64 pst. personer over 67 år.

Det årlige antall brukere ved hjelpemiddelsen- tralene ble i perioden 2002 – 2011 redusert med om lag 15 pst. Denne nedgangen skyldes primært endringer i stønadsregler mv., slik at det ikke len- ger gis stønad til enkelte hjelpemiddelgrupper over folketrygden, som f.eks. medisinske hjelpe- midler. Det er også reduksjon i stønader til diverse utstyr.

På bakgrunn av de manglene som har blitt avdekket i Arbeids- og velferdsetatens forvaltning av bilstønadsordningen, jf. Riksrevisjonens Dok. nr. 3:6 (2006-2007), er området fortsatt gjenstand for særskilt oppfølging. Den endrede organisering- en med fem regionale bilsentre på landsbasis, istedenfor de tidligere 18 sentre, forventes på sikt å gi større og mer robuste kompetansmiljøer, som vil gi brukerne et bedre og mer likeverdig til- bud. Etter planen vil omorganiseringen være gjen- nomført fullt ut i løpet av 2012 med fem fullver- dige bilsentre, som både har ansvar for å fatte ved- tak og formidling av bil og spesialutstyr. Dette vil gi et godt grunnlag for mest mulig ensartet regel- verksforståelse og forvaltningspraksis.

Strategier og tiltak

NOU 2010: 5 Aktiv deltakelse, likeverd og inkludering – et helhetlig hjelpemiddeltilbud ble avgitt i mai 2010. Regjeringen har i Prop. 1 S (2011–2012) redegjort for arbeidet som er satt i gang når det gjelder å vurdere nærmere noen av utvalgets forslag og vil på egnet måte komme tilbake til eventuelle forslag når det er konkludert.

Både hjelpemiddelutvalget og høringsinstan- sene har pekt på behovet for en forsterket innsats når det gjelder hjelpemidler og tilrettelegging i arbeidslivet. I 2012 ble det igangsatt en egen jobb- strategi for personer med nedsatt funksjonsevne, for å legge til rette for at flere personer med ned- satt funksjonsevne kommer i arbeid. Jobbstrate- gien videreføres i 2013, og er nærmere omtalt i Del I og under delmål 1.

I tråd med forslaget fra Hjelpemiddelutvalget, ser Regjeringen det som hensiktsmessig å samle ansvaret for alle behandlingshjelpemidler og fore-

slår at ansvaret for de resterende behandlingshjel- pemidler i folketrygden overføres til de regionale helseforetakene. Spesialisthelsetjenesten har med dette ansvaret for å vurdere hvilke behandlingshjelpemidler som det skal gis stønad til for den enkelte pasient.

Departementet ser et behov for å gå gjennom dagens regelverk for stønad til bil. Som et ledd i denne gjennomgangen, har regelverket våren 2012 blitt evaluert av en ekstern evaluator. Departementet vil foreta en grundig gjennomgang av de funnene som ble gjort og vurdere nærmere beho- vet for eventuelle endringer i regelverket.

Uavhengig av det pågående arbeidet med dagens regelverk, mener departementet at det fra 2013 er behov for å gjøre ytterligere justeringer i dagens ordning. Det foreslås at ordningen med såkalt gruppe 2-bil utvides til også å omfatte per- soner over 18 år med sterkt begrenset gangfunk- sjon som har behov for en egen bil for å komme til og fra jobb eller utdanning. Det vises til nærmere omtale under del 1 og under kap. 2661, post 74.

I 2012 leverte Utvalg for arbeidsrettede tiltak sin innstilling i NOU 2012: 6 Arbeidsrettede tiltak. For nærmere omtale vises til omtale under delmål 1 Flere i arbeid og færre på stønad

Delmål 5 Et økonomisk og sosiale bærekraftig pensjonssystem

Status og strategier knyttet til målet om et økono- misk og sosialt bærekraftig pensjonssystem er nærmere redegjort under resultatområde 3 Pen- sjon.

Delmål 6 Bedre levekårene for de vanskeligst stilte

Rettferdig fordeling og utjamning er grunnleg- gende verdier for Regjeringen. Regjeringens mål er et samfunn med små forskjeller og uten fattig- dom. Alle skal, uavhengig av økonomisk og sosial bakgrunn, ha like muligheter, rettigheter og plik- ter til å delta i samfunnet. Arbeids- og velferdspoli- tikken står, i samspill med andre politikkområder, sentralt i Regjeringens arbeid for å redusere ulik- heter i levekår, utjevne økonomiske og sosiale for- skjeller og bekjempe fattigdom.

Rapport og status

Regjeringen la sammen med statsbudsjettet for 2007 fram en handlingsplan mot fattigdom. Hand- lingsplan mot fattigdom er rettet inn mot tre del- mål: at alle skal gis muligheter til å komme i arbeid, at alle barn og unge skal kunne delta og

utvikle seg, og å bedre levekårene for de vanskeligst stilte. Handlingsplanen mot fattigdom omfatter tiltak under flere sektordepartementer. Handlingsplanen er fulgt opp med tiltak og styrking i de årlige statsbudsjettene.

Kvalifiseringsprogrammet for utsatte grupper ble innført fra 2007 som et ledd i arbeidet med å få flere i arbeid og bedre oppfølgingen av personer som er avhengige av økonomisk sosialhjelp over lengre tid. Kvalifiseringsprogrammet er et landsomfattende tilbud fra 2010. Ved utgangen av 1. tertial 2012 deltok 6 900 personer i programmet. Av de som gjennomførte og avsluttet kvalifiseringsprogram etter avtale med NAV-kontoret i løpet av 1. tertial 2012 gikk 36 pst. til ordinært arbeid. I tillegg gikk 2 pst. til utdanning og 10 pst. til andre arbeidsrettede tiltak. Dette innebærer at 48 pst. gikk over i en situasjon enten med ordinært arbeid eller til et løp med arbeidsdeltakelse som målsetting. Deltakerne har i utgangspunktet vesentlig nedsatt arbeidsevne.

Program for basiskompetanse i arbeidslivet er styrket og bidrar til grunnleggende lese-, skrive-, regne- og IKT-ferdigheter blant voksne arbeidstakere og arbeidssøkende. Regjeringen har innført gratis leksehjelp etter obligatorisk skoletid på 1.-4. trinn. Regjeringen har økt satsingen på tiltak for å øke gjennomføringen i videregående opplæring, Ny GIV. Som et ledd i å øke motivasjon og bedre læringsresultater innfører Regjeringen valgfag på 8. trinn fra høsten 2012. De særlige satsingene på tilskudd til tiltak for å forebygge og redusere fattigdom blant barn og barnefamilier er styrket. Det er igangsatt utviklingsarbeid overfor barn og unge i risikosoner. Omlegging av bostøtteordningen i 2009 bidrar til at flere husstander mottar bostøtte. Det er iverksatt en forsterket innsats mot bostedsløshet, bl.a. gjennom tilskudd til boligsosialt arbeid og tiltak overfor personer i midlertidige botilbud slik at disse får tilbud om varig bolig. Økonomisk rådgivning er styrket gjennom kompetansetiltak rettet mot ansatte i NAV-kontorene og tilskudd til utvalgte kommuner for å legge til rette for interkommunalt samarbeid. Tiltak for rusmiddelavhengige er styrket. Lavterskeltilbudet for retts- og hjelpssøkende er styrket. Regjeringen har styrket samarbeidet og dialogen med frivillige organisasjoner og representanter for sosialt og økonomisk vanskeligstilte. Det er etablert et kontaktutvalg mellom Regjeringen og disse organisasjonene. Tilskudd til egenorganiserte nettverk og frivillige organisasjoner som arbeider for sosialt og økonomisk vanskeligstilte er styrket.

I del III, punkt 7, gis en samlet rapportering på tiltak mot fattigdom som er iverksatt eller styrket i

årene 2006-2012 knyttet til handlingsplan mot fattigdom. Mange av tiltakene, bl.a. kvalifiseringsprogrammet, reduserer fattigdom direkte gjennom å bidra til at personer kommer i arbeid. Også andre tiltak har bidratt til bedre levekår, økt livskvalitet og bedre muligheter for enkeltpersoner og familier.

Regjeringen har økt minstepensjonene i folketrygden og den garanterte tilleggspensjonen for unge uføre. Minstepensjonen er økt betydelig i årene 2008-2010, se resultatområde 3. Dette er med på å bedre levekårene for grupper med lav inntekt.

Regjeringen oppnevnte i 2008 Fordelingsutvalget for å se på utviklingen i økonomiske forskjeller over tid, hvilke faktorer som påvirker fordelingen og hvilke tiltak som kan bidra til en jevnere fordeling. Utvalget overleverte sin innstilling (NOU 2009:10) til Finansdepartementet våren 2009. Regjeringen la som en oppfølging av Fordelingsutvalgets innstilling fram Meld. St. 30 (2010-2011) Fordelingsmeldingen høsten 2011.

Strategier og tiltak

Regjeringen har i Meld. St. 30 (2010-2011) presentert en bred politikk for en mer rettferdig fordeling. Den brede fordelingspolitikken omfatter virkemidler og innsatsområder som også er grunnleggende i en helhetlig og langsiktig innsats for å forebygge lavinntekt og fattigdom. Regjeringens politikk for å bekjempe fattigdom inneholder langsiktige tiltak og et sterkt forebyggende perspektiv.

En viktig forutsetning for å skape et samfunn med små sosiale og økonomiske forskjeller er å gi alle barn og unge samme muligheter til å delta og utvikle seg i samfunnet, uavhengig av foreldrenes økonomiske bakgrunn og sosiale situasjon. Målsettingen er å endre forhold som skaper og opprettholder sosial og økonomisk ulikhet, og som bryter den sosiale arven. Bredden i perspektivet innebærer forebyggende innsats overfor barnefamilie, i barn og unges oppvekstmiljø, i barnehagene, i skolen, arbeidslivet, arbeidsmarkedet og innenfor velferdsordningene.

Arbeidsmarkedet er den viktigste arenaen for å forebygge og bekjempe fattigdom. Regjeringen vil utjevne økonomiske og sosiale forskjeller og bekjempe fattigdom ved å bringe flere inn i arbeidslivet slik at flest mulig kan leve av egen inntekt. Regjeringen viderefører innsatsen for et mer inkluderende arbeidsliv og for å redusere barrierene som den enkelte kan møte i arbeidsmarkedet. En samlet arbeids- og velferdsforvaltning skal bidra til å få flere i arbeid og aktivitet og

færre på stønad. Regjeringen har lagt fram og følger opp jobbstrategien for personer med nedsatt funksjonsevne. Se resultatområde 2.

Regjeringen vil gjennom velferdsordningene sikre økonomisk trygghet for mennesker som på grunn av sykdom eller andre forhold ikke kan arbeide. Inntektssikringsordningene og skattesystemet påvirker inntektsfordelingen og gir viktige bidrag til fattigdomsbekjempelse og omfordeling både på kort og lang sikt.

Regjeringen vil styrke innsatsen for barn og unge i utsatte livssituasjoner. Gjennom tidlig innsats og samordnet bistand fra ulike deler av hjelpeapparatet vil Regjeringen bidra til å styrke vanskeligstilte barn og unges utviklingsmuligheter uavhengig av foreldrenes situasjon.

Regjeringens politikk på flere sektorområder støtter opp under målet om å utjevne økonomiske og sosiale forskjeller og bekjempe fattigdom: oppvekstpolitikken, utdanningspolitikken, arbeids- og velferdspolitikken, helsepolitikken, den sosiale boligpolitikken mv.

Handlingsplan mot fattigdom og tiltakene mot fattigdom videreføres i 2013. Tiltakene er rettet inn mot handlingsplanens mål om at alle skal gis muligheter til å komme i arbeid, at alle barn og unge skal kunne delta og utvikle seg, og å bedre levekårene for de vanskeligst stilte. Se en samlet omtale av tiltak mot fattigdom i proposisjonens del III, punkt 7.

Regjeringen har lagt vekt på målrettede tiltak overfor grupper i arbeidsmarkedet med svake kvalifikasjoner. Et svært viktig tiltak mot fattigdom er kvalifiseringsprogrammet for utsatte grupper. Regjeringen vil i 2013 vektlegge tilretteleggende og kompetansehevende tiltak for å bidra til at alle i målgruppen blir vurdert for deltakelse i programmet, og at alle deltakere får et individuelt tilpasset arbeidsrettet program som bidrar til å styrke deltakerens tilknytning til arbeidsmarkedet. Regjeringen vil også bidra til å sikre at iverksatte program er i samsvar med lovens krav om deltakelse i program og at kvaliteten på programmet er tilfredsstillende.

Å øke sysselsettingen blant innvandrere er sentralt i innsatsen for å forebygge og redusere fattigdom. Regjeringen vil i 2013 iverksette tiltaket Jobbsjansen. Formålet med tiltaket er å øke sysselsettingen blant innvandrere som står langt fra arbeidsmarkedet, og som ikke er målgruppe for andre ordninger. Tiltaket retter seg særlig mot kvinner. Se nærmere omtale i Prop. 1 S (2012-2013) for Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet. Tiltaket er en del av den styrkede arbeidslinjen i integreringspolitikken. En helhet-

lig integreringspolitikk vil presenteres i en melding til Stortinget høsten 2012.

Regjeringens tilbakeføringsgaranti skal bidra til å bedre levekårene til innsatte etter løslatelse. Sentralt i tilbakeføringsgarantien er bolig, muligheter for arbeid eller opplæring, og ved behov tilbud om helsetjenester og sosiale tjenester. Ulike prosjekter er igangsatt med sikte på å finne gode modeller som sikrer innsatte samordning av tiltak og tettere individuell oppfølging i overgangen fra fengsel til frihet.

Regjeringen vil i 2013 opprette stillinger for egne kontaktpersoner for arbeidet med oppfølging av unge utenfor arbeid og utdanning ved de største NAV-kontorene, se nærmere omtale under delmål 1. Regjeringen fortsetter satsingen for å øke gjennomføringen i videregående opplæring, Ny GIV, i 2013. Erfaringer fra utviklingsarbeid overfor barn og unge i risikosoner vil bli brukt inn mot Ny GIV.

Satsingen på tiltak mot fattigdom innenfor tilskuddsordningen Barne- og ungdomstiltak i større bysamfunn videreføres. Tilskudd til tiltak for å forebygge og redusere fattigdom blant barn, unge og barnefamilier som er i kontakt med de sosiale tjenestene i NAV-kontoret videreføres. Tilskudd til ferie og aktivitetstilbud i skolens ferier vil gis økt prioritet i 2013. Tilskuddsmidler brukes til å stimulere til en samordnet og helhetlig innsats i kommunene. Regjeringen vil utrede hvordan aktivitetsstøtte til barn og unge i familier berørt av fattigdomsproblemer kan ivaretas.

Tiltak mot vanskeligstilte på boligmarkedet, bl.a. tilskudd til boligsosialt arbeid, videreføres. Innsatsen for å heve kompetanse, kvalitet og tilgjengelighet til økonomisk rådgivning videreføres. Tiltak for personer med rusproblemer videreføres.

Tiltak for å redusere sosial ulikhet i helse, tiltak for personer med rusproblemer og tiltak for mennesker med psykiske lidelser er viktige innsatsområder i en samlet innsats mot fattigdom. Regjeringen har lagt fram en stortingsmelding om rusmiddelpolitikken (Meld. St. 30 (2011-2012)), som vektlegger forebygging, tidlig innsats, samhandling og bruker- og pårørendeperspektiv. Regjeringen vil i 2013 styrke innsatsen på rusfeltet med 45 mill. kroner, bl.a. knyttet til kompetanse, overdosestrategi og tiltak som er rettet mot særlige utsatte barn og pårørende. Regjeringen foreslår å styrke tannhelsefeltet i 2013, bl.a. er det avsatt 40 mill. kroner til gratis tannhelsekontroll for personer over 75 år. Regjeringen har startet arbeidet med en nasjonal folkehelsestrategi. Se

nærmere omtale i Prop. 1 S (2012-2013) for Helse- og omsorgsdepartementet.

Regjeringen vil legge fram en stortingsmelding om boligpolitikken i 2013, der vanskeligstilte vil være et sentralt tema. Regjeringen foreslår å styrke tilsagnsrammen for tilskudd til utleieboliger med 44,4 mill. kroner til en samlet ramme på 488,6 mill. kroner i 2013. Tilskuddet er et viktig virkemiddel for å skaffe flere og mer egnede kommunalt disponerte boliger til vanskeligstilte på boligmarkedet. Boliger til personer uten bolig, flyktninger, personer med behov for oppfølgings-tjenester, og barnefamilier prioriteres. Se nærmere omtale i Prop. 1 S (2012-2013) for Kommunal- og regionaldepartementet.

Kommunesektoren har fått et betydelig økonomisk løft under denne regjeringen. Dette, sammen med en omorganisering av velferdstjenestene gjennom NAV-reformen, er viktige ledd i innsatsen for bedre fordeling og mot fattigdom. Gjennom økte inntektsrammer også i 2013, legger Regjeringen forholdene til rette for flere og bedre tjenester til innbyggerne. I perioden fra 2005 til og med 2012 har realveksten i kommunesektorens samlede inntekter vært vel 60 mrd. kroner, tilsvarende 2,7 pst. per år.

Regjeringen vil videreføre og videreutvikle dialogen med representanter for sosialt og økonomisk vanskeligstilte gjennom Kontaktutvalget for disse gruppene. Regjeringen vil videreutvikle samarbeidet med frivillige aktører og se nærmere på hvordan en kan legge til rette for at sosiale entreprenører kan bidra med nye og utradisjonelle løsninger på sosiale problemer.

Delmål 7 Tjenester og informasjon tilpasset brukernes behov

Arbeids- og velferdsforvaltningens brukere skal bli møtt med service og respekt samt god informasjon og tilgjengelighet. Det skal legges vekt på å gi alle et likeverdig tilbud uavhengig av bakgrunn.

Rapport og status

Arbeids- og velferdsetaten har de siste årene iverksatt en rekke tiltak for å bedre servicen og tilgjengeligheten for brukerne.

En rekke nettbaserte tjenester på nav.no er videreutviklet og forbedret. Flere av disse har ført til økt bruk av nettstedet og selvbetjeningsløsningene. I 2011 ble bl.a. skjemaveilederen for innsending av søknader videreutviklet og omfatter nå alle stønadsområder. Det ble også mulig å sende

inn serviceklager via nav.no, og det ble opprettet et eget nettsted for sykmeldere. I forbindelse med innføringen av pensjonsreformen, ble det utviklet en ny selvbetjeningsløsning kalt «Din pensjon».

Arbeids- og velferdsforvaltningens lokaler skal sikre tilgjengelighet for alle brukergrupper, og det skal tas spesielt hensyn til mennesker med nedsatt funksjonsevne. Mange av fylkene oppgir nå at alle NAV-kontorene i fylket er universelt utformet. Det samme gjelder for alle spesialenhetene i Arbeids- og velferdsetaten. I andre fylker er det fortsatt behov for ytterligere tiltak. Enkelte kontorer vil først bli fullt ut universelt utformet ved omfattende ombygginger av eksisterende lokaler eller ved etablering i nye lokaler.

For å bedre tilgjengeligheten per telefon, har Arbeids- og velferdsetaten etablert kontaktsentre for mottak av telefonhenvendelser. Telefonhenvendelser fra brukerne vil nå bli kanalisert til den veilederen som raskest kan bistå vedkommende. Kontaktsentrene dekker nå alle landets fylker for henvendelser fra brukerne på pensjon, foreldre-penger, utenlandsområdet og henvendelser fra arbeidsgivere. Arbeids- og velferdsetaten rapporterer at andelen besvarte henvendelser innen 30 sekunder har økt med fire prosentpoeng i 2011 sammenlignet med 2010.

Etatens arbeid med å bedre informasjon og tilgjengelighet for brukerne, har ført til at brukerne nå gir Arbeids- og velferdsetaten mer positive tilbakemeldinger i brukerundersøkelsene på telefonområdet. Brukerne oppgir nå i litt større grad at de er tilfreds med ventetiden for å komme gjennom per telefon. Brukernes tilfredshet med ventetiden for å komme i kontakt med rett person ved NAV-kontoret har også økt. I 2012 er brukerne for første gang spurt om de fikk svar på det de ringte om og om samtalen ble avsluttet på en hyggelig måte. På begge spørsmålene gir brukerne gode tilbakemeldinger.

Arbeids- og velferdsetatens sentrale brukerundersøkelse blant personbrukere viser at brukerne samlet sett er mer fornøyd med etatens service og tjenester enn de har vært de tre foregående årene. Brukernes tillit til Arbeids- og velferdsetaten økte betraktelig fra 2011 til 2012. Det har vært framgang i brukertilfredshet i samtlige fylker og i nesten alle brukergrupper. 68 pst. av de spurte oppgir at de er fornøyd med servicen helhetlig sett, og 74 pst. oppgir at de blir møtt med respekt når de henvender seg til etaten. Resultatene i 2012 er likevel kun tilbake til samme nivå som brukertilfredsheten i 2008, så det er fortsatt forbedringsbehov.

Årets brukerundersøkelse blant arbeidsgivere viser imidlertid at arbeidsgiverne er litt mindre

fornøyd med servicen i 2012 enn de var i fjor. Resultatene viser at det fortsatt er utfordringer når det gjelder etatens tilgjengelighet for arbeidsgiverne. Arbeids- og velferdsdirektoratet arbeider bl.a. med å forbedre arbeidsgivertjenester på telefoniområdet, forbedre rapporteringsløsningene for arbeidsgivere med sykmeldte arbeidstakere og å styrke arbeidsmarkedskompetansen og arbeidsgiverkontakten i etaten.

Arbeids- og velferdsetaten gjennomførte ved utgangen av 2011 en omorganisering av behandlingen av serviceklager. Formålet med omorganiseringen er bedre klagesaksbehandling og bedre publikumskontakt. NAV Klageinstans koordinerer og følger opp serviceklagene. Det er i 1. tertial 2012 mottatt om lag 1 800 serviceklager. Serviceklager vil fortsatt bli behandlet der de oppstår, slik at klagene kan bidra til læring og forbedring. Oppfølging av klagene skal skje både individuelt og som en del av etatens systematiske kvalitetsarbeid og intern kontroll. Dette vil fortsette å gi grunnlag for forbedring av etatens service til brukerne.

Strategier og tiltak

I arbeidet for å nå målet om god informasjon og tilgjengelighet legges det fortsatt vekt på at flere brukere skal kunne innhente informasjonen på nav.no og benytte selvbetjeningsløsningene. Det arbeides for at brukerne og arbeidsgiverne skal motta effektiv, kompetent og brukervennlig service, og det legges til rette for at stadig flere kan ta i bruk moderne teknologi i sin kommunikasjon med forvaltningen, slik at deres behov løses så raskt og enkelt som mulig. Dette vil kunne frigjøre ressurser til bedre oppfølging av brukere som har behov for det.

Dagens IKT-løsninger setter imidlertid begrensninger for hva etaten kan tilby av selvbetjeningsløsninger. I første fase av IKT-moderniseringsprogrammet (2013-2015), er det derfor planlagt å videreutvikle selvbetjeningsløsningene på nav.no, bl.a. tjenesten «innsyn i egen sak» som vil gi brukeren oversikt over informasjon og vedtak i egen sak. For uføreordningen og dagpenger er det også planlagt nye selvbetjeningsløsninger. Videre er det planlagt løsninger som vil gjøre det mulig å sende krav om ytelse elektronisk, jf. også omtalen under delmål 9.

I forbindelse med behandlingen av Prop. 1 S (2010-2011), jf. Innst. 15 S (2010-2011) ba arbeids- og sosialkomiteen om at det ble nærmere vurdert om det skal etableres en ordning der det gis varsel på SMS om fristen for å levere meldekort. Etablering av en slik ordning vil nå mange brukere,

men bare et fåtall vil ha et reelt behov for ordningen. SMS-varsling om fristen for å levere meldekort krever IKT-utvikling i etaten, og vil derfor underlegges de samme vurderingene som andre brukerrettete løsninger i forbindelse med IKT-moderniseringen.

For å bedre rettsikkerhet og service overfor brukere av de lovpålagte kommunale oppgavene i arbeids- og velferdsforvaltningen vil det tidlig i 2013 bli etablert et to-årig forsøk ved fylkesmannsembetene i Rogaland, Østfold og Akershus. Da vil fylkesmennene tilføres ekstra ressurser for å gi veiledning om lovgivning og saksbehandling av saker om økonomisk sosialhjelp og kvalifiseringsprogram. Dette skal bidra til å styrke fylkesmenenes informasjons- og veiledningsrolle overfor brukerne og legge til rette for økt kommunikasjon med NAV-kontorene, herunder innhenting av informasjon i enkeltsaker og tilrettelegging av møter mellom bruker og NAV-kontor.

Arbeids- og velferdsetaten legger vekt på å sikre at etatens informasjonsmaterieell, søknadsskjema, vedtak mv. er utformet på et klart og forståelig språk for brukerne. Etaten har derfor lagt til grunn at all skriftlig informasjon til brukerne skal bygge på prinsippene for klarspråk slik de er definert i prosjektet «Klart språk i staten». Sommeren 2011 startet et eget klarspråkprosjekt i etaten som bl.a. skal utvikle ny brevstandard og forbedre brevene som sendes til brukerne for områdene foreldrepenger, arbeidsavklaringspenger og tilbakekreving. Det videre arbeidet med «Klart Språk»-prosjektet vil stå sentralt fremover.

Tiltakene under handlingsplanen for personell som har deltatt i internasjonale operasjoner – «I tjeneste for Norge» – vil bli videreført i 2013. Arbeids- og velferdsetaten bidrar bl.a. med et kompetansemiljø for veteransaker ved NAV Elverum. I samarbeid med bl.a. Forsvaret, Elverum og Åmot kommuner er det høsten 2012 igangsatt et pilotprosjekt for oppfølging av veteraner og deres pårørende.

Delmål 8 Rett stønad til rett tid

Den enkeltes rettigheter til stønader gjennom trygdlovgivningen og andre sosiale overføringsordninger skal forvaltes på en god og effektiv måte.

Rapport og status

Arbeids- og velferdsetaten har de siste årene arbeidet målrettet med å bedre kapasiteten og kvaliteten i ytelsesforvaltningen innenfor et lang-

siktig perspektiv. Arbeids- og velferdsetaten har satt i verk en rekke tiltak for å redusere saksbehandlingstidene og har også igangsatt et systematisk arbeid for å bedre kontroll og kvalitet i ytelsesforvaltningen.

Innenfor ytelsesforvaltningen har det funnet sted en restansenedbygging siden 2009. En økende andel av etatens saker blir nå behandlet innen normert tid. For noen saksområder er utviklingen i saksbehandlingstid ikke god nok eller den varierer over tid. Dette gjelder bl.a. for saker med utenlandstilsnitt og for familieytelsene jf. også omtale i Prop. 1 S (2012-2013) Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet.

Arbeids- og velferdsetaten har over tid hatt utfordringer knyttet til forvaltningen av saker med utenlandstilsnitt. Dette har bl.a. sammenheng med komplekse og kompetansekrevene saker og regelverk, og at etaten ikke har egnet IKT-basert saksbehandlingsstøtte for disse sakene. Dette kombinert med økende saksmengde over tid på grunn av økt mobilitet over landegrensar og høy arbeidsinnvandring, har gitt særlige utfordringer. Det er i de siste årene gjennomført en rekke tiltak for å bedre situasjonen for saker med utenlandstilsnitt. Noen forhold er blitt bedre, men tiltakene har så langt ikke hatt tilstrekkelig effekt på saksbehandlingstidene. Tiltakene som er iverksatt på utenlandsområdet har et langsiktig preg, og det forventes gradvise forbedringer. Den pågående moderniseringen i etaten og utviklingen av kvalitetssystemet forventes også å bidra til at situasjonen på sikt blir tilfredsstillende.

Arbeids- og velferdsetaten har fortsatt det målrettede arbeidet med å bedre forvaltningen av ytelser til revurdering. Produksjonen av revurderingssaker har økt jevnt i 2011 og 2012. Det ble iverksatt ny automatisert løsning for tilbakekreving for pensjon fra høsten 2011 som vil effektivisere saksbehandlingen og regnskapsføringen. Antall restanser har imidlertid fortsatt å øke, da inngangen av saker også har økt. Dette henger sammen med nedbyggingen av restanser og at etaten nå bedre avdekker feilutbetalingssaker.

En betydelig andel av feilutbetalingssakene er saker med små beløp. I Prop. 118 L (2011-2012) foreslo derfor Arbeidsdepartementet å heve terskelverdiene for tilbakekreving av feilutbetalt beløp fra et halvt til fire ganger rettsgebyret (fra 430 kroner til 3 440 kroner). Forslaget er begrunnet med at Arbeids- og velferdsetaten har store restanser på tilbakekrevingsområdet, og kostnadene ved å behandle tilbakekrevingssaker som dreier seg om mindre beløp er større enn beløpene som skal tilbakebetales. En slik endring vil

frigjøre kapasitet til å behandle saker som omfatter større beløp slik at disse sakene kan behandles raskere enn tidligere. Innkrevde beløp vil som følge av dette øke. I Innst. 396 L (2011-2012) har arbeids- og sosialkomiteen enstemmig gått inn for forslaget. Stortinget vil behandle innstillingen høsten 2012.

Arbeids- og velferdsetaten har høy oppmerksomhet på arbeidet med å forebygge og avdekke feilutbetalinger og svindel av ytelser. Arbeids- og velferdsetatens arbeid med å forebygge og avdekke svindel av trygdemidler samt avdekke feilutbetalinger ble styrket med i alt 15 mill. kroner i 2011. Etaten har iverksatt flere tiltak som gjør at den nå får behandlet flere saker enn tidligere. Samlet har dette bidratt til å avdekke mer svindel og gitt grunnlag for flere anmeldelser. Nærmere 1 360 personer ble anmeldt for trygdesvindel for til sammen 189 mill. kroner i 2011. Det er 40 pst. flere personer enn året før. Det anmeldte beløpet representerer en økning på om lag 40 pst. sammenlignet med anmeldt beløp i 2010, og er det høyeste svindelbeløpet Arbeids- og velferdsetaten noen gang har avdekket. De fleste anmeldelsene dreier seg om svindel av dagpenger, arbeidsavklaringspenger, sykepenger og stønad til enslige forsørgere.

I regi av Proba samfunnsanalyse ble det i 2011 gjennomført et prosjekt for å anslå omfanget av svindel med sykepengeordningen i folketrygden. Undersøkelsen indikerte at den reelle trygdesvindelen trolig er langt høyere enn de saker som avdekkes og anmeldes til politiet. Som ledd i oppfølgingen av rapporten, har Arbeids- og velferdsetaten satt i verk tiltak for å redusere svindel knyttet til sykepengeordningen. Det anmeldte beløpet under sykepenger er nesten doblet fra 2010 til 2011. Økningen skyldes i stor grad, ifølge Arbeids- og velferdsdirektoratet, at etaten har anvendt en mer målrettet kontrollmetode for å avdekke saker der det er gitt uriktige opplysninger til Arbeids- og velferdsetaten.

Strategier og tiltak

Arbeidsdepartementet legger vekt på at de disposisjoner som gjøres gjennom forvaltningen av folketrygdens ytelser skal være i samsvar med gjeldende regelverk. Kvalitet og robusthet i ytelsesforvaltningen vil fortsatt være en utfordring for etaten fremover, og arbeidet med å redusere saksbehandlingstidene og sikre god kvalitet i ytelsesforvaltningen skal fortsette.

Arbeids- og velferdsetaten arbeider aktivt med forbedring av kvaliteten gjennom strategi og

handlingsplan for intern kontroll, systematisk oppfølging av ytelser under revurdering og videreutvikling av kvalitetssystem.

For å bidra til å sikre god kvalitet i saksbehandlingen i Arbeids- og velferdsetaten, er det utarbeidet en kontrollstrategi for perioden 2009-2015. Egne handlingsplaner for intern kontroll oppdateres årlig. I tråd med handlingsplanene er det de siste årene prioritert å etablere godt definerte kontroller i saksbehandlingen, såkalte nøkkelkontroller, knyttet til ulike stønadstyper. Innføringen av nøkkelkontroller har vært viktig for å sikre et tilstrekkelig kontrollnivå i stønadsforvaltningen. Arbeids- og velferdsdirektoratet legger derfor vekt på jevnlig å vurdere nøkkelkontrollregimet for å forebygge og avdekke flest mulig feil på en effektiv måte, og etaten arbeider også aktivt med å sikre at identifiserte avvik korrigeres i etterkant.

Arbeidet med å utvikle et kvalitetssystem for ytelsesforvaltningen som skal bidra til å sikre rett kvalitet på tjenester og ytelser videreføres i 2013. Det samme gjelder for arbeidet med å etablere god informasjon om feilsituasjonen innen ytelsesområdene. Systemet skal bidra til å skape gode læringssløyfer og kontinuerlig forbedring. Det vil gjøre det mulig å følge kvalitetsutviklingen etter hvert som planlagte tiltak gjennomføres og gir effekt. Dette vil være et viktig grunnlag for styring og oppfølging av ytelsesforvaltningen i etaten. Det gjennomføres stikkprøvemålinger på enkelte utvalgte ytelser, men sikre resultatdata vil foreligge først i 2013.

Siden omfanget av saker som ikke behandles innen rett tid fremdeles er høyt, må arbeidet med å øke kvaliteten i ytelsesforvaltningen avveies mot å få saksbehandlingstidene ytterligere ned og å redusere feilutbetalinger. Det legges derfor vekt på å tilpasse ressurser og forbedringer slik at saksbehandlingstiden balanserer med et kontrollnivå som gir trygghet for at vesentlige feil og mangler forebygges og avdekkes. Etatens kontrollstrategi gir et godt grunnlag for å trekke opp de vesentligste elementene i å utvikle god kvalitet, samtidig som etaten opprettholder høy produksjon slik at brukerne også får en rask behandling av sine saker og forespørsler. Det jobbes systematisk med å planlegge håndtering av store og varierende saksmengder i etaten, og det er grunn til å tro at standardisering av arbeidsprosesser på enkeltområder og produksjonsstyring vil gi videre effekt når det gjelder nedgang i saksbehandlingstid. Spesialisering av forvaltningsenhetene forventes å gi effekt på noe lengre sikt, jf. også omtalen under delmål 9.

Arbeidet med å bedre intern kontroll i Arbeids- og velferdsetaten er også et langsiktig arbeid. Dette har sammenheng med at et fullverdig regime for intern kontroll tidligst vil kunne foreligge når planlagt moderniseringsarbeid på etatens IKT-systemer er gjennomført, jf. også omtalen under delmål 9. IKT-moderniseringen har et tidsperspektiv frem mot 2018 og må forventes å gi gradvis effekt etter hvert som nye systemløsninger utvikles og tas i bruk.

Trygdemisbruk er alvorlig økonomisk kriminalitet, og en aktiv innsats mot trygdemisbruk er viktig bl.a. for å sikre velferdsordningenes legitimitet i befolkningen. Arbeids- og velferdsetatens arbeid med å forebygge og avdekke trygdemisbruk vil bli styrket med 5 mill. kroner i 2013. Styrkingen vil hovedsakelig bli benyttet til økte ressurser til etatens direkte kontrollvirksomhet. Siktemålet er at flere misbrukssaker blir avdekket og behandlet raskere. Det er videre aktuelt å styrke enheten som jobber mot systematisk og organisert misbruk.

Det er tidligere gjennomført en undersøkelse om sykepengeordningen i regi av Proba samfunnsanalyse. Tilsvarende undersøkelser vil nå bli gjennomført for fem andre store stønader. Utredningen skal være avsluttet innen begynnelsen av 2013. Departementet og Arbeids- og velferdsetaten vil vurdere hvordan funn som fremkommer kan brukes til å styrke arbeidet med å oppdage og forebygge trygdesvindler.

For å bidra til forsterket innsats mot trygdemisbruk har Arbeidsdepartementet hatt et lovforslag ute på høring med ytterligere tiltak mot misbruk. Forslagene tar sikte på å styrke kontrollarbeidet i Arbeids- og velferdsetaten, bl.a. innskjerping av legitimasjonsplikten ved krav om trygdeytelser og bedre mulighet for etaten til å verifisere inntektsopplysninger fra næringsdrivende. Det foreslås også regler om elektronisk masseinnhenting av opplysninger ved registersamkjøring for å klargjøre rammene for kontroll ved samkjøring av registre og regler om at utlendingsmyndighetene kan pålegges å gi meldinger om vedtak de treffer som kan ha avgjørende betydning for retten til ytelser. Det tas sikte på å fremme forslagene for Stortinget i løpet av høsten 2012.

Datatilsynet har våren 2012 gjennomført tilsyn med arbeids- og velferdsforvaltningens kontroll av ytelser. Tilsynet har i sin rapport gitt uttrykk for behov for endringer i regelverket. Bl.a. oppleves kontrollhjemlene som for vide til at tilsynet kunne prøve lovligheten av etatens kontrolltiltak. Reglene om kontroll av ytelser anses også å skape for liten forutberegnelighet for dem som blir eller

kan bli utsatt for kontroll. Arbeids- og velferdsdirektoratet har svart Datatilsynet at de tar deler av kritikken til etterretning og varsler en gjennomgang av rutiner og retningslinjer. Arbeidsdepartementet vil i 2013 se på mulighetene for ytterligere tilpasninger i regelverket med sikte på å imøtekomme personvern hensyn, bl.a. bedre forutberegnelighet for stønadsmottakere som blir eller kan bli kontrollert.

Delmål 9 Effektiv forvaltning

Den organisatoriske delen av NAV-reformen er fullført, og det er de siste årene gjennomført flere endringer i regelverk og ordninger for å styrke arbeidslinja i arbeids- og velferdspolitikken. Arbeids- og velferdsetaten og kommunene skal nå rette innsatsen mot å videreutvikle forvaltningen slik at man gradvis kan nå de ambisiøse målene for reformen.

I Prop. 1 S (2011-2012) ble oppfølgingsarbeidet, ytelsesforvaltningen og IKT-moderniseringen satt som de tre viktigste innsatsområdene for Arbeids- og velferdsetaten i 2012. Dette videreføres i 2013. I en stor og kompleks organisasjon med en så omfattende tjenesteportefølje som arbeids- og velferdsforvaltningen har, vil det til en hver tid være strategiske initiativ, tiltak og handlingsplaner på flere nivåer knyttet til å forbedre tjenestene. I det følgende trekker vi frem noen av de mest sentrale forholdene knyttet til status og tiltak som gjennomføres i 2013.

Rapport og status

De senere årene har en gjennomført en rekke endringer med sikte på å stimulere til arbeid. Det er store forventninger knyttet til arbeids- og velferdsforvaltningens arbeidsrettede oppfølging av brukere og det har vært en positiv økning i oppfølgingsaktivitetene de siste årene. Dette er dels et svar på en økning i antallet som skal følges opp, og dels at større andeler innen ulike undergrupper får oppfølging. Samtidig har ulike evalueringer og etatens egne rapporter vist at kvaliteten på brukeroppfølgingen må forbedres dersom målene innen dette området skal nås. Dette er et komplekst felt da det innebefatter en rekke tjenester, ytelser og ulike brukergrupper med sammensatte bistandsbehov.

Arbeids- og velferdsetatens virksomhetsstrategi for perioden 2011-2020 identifiserer fem viktige innsatsområder med tilhørende hovedgrep for de neste årene. Innsatsområdene er knyttet til

Arbeid først, Pålitelig forvaltning, Aktive brukere, Kunnskapsrik samfunnsaktør og Løsningsdyktig organisasjon.

Arbeids- og velferdsdirektoratet har også på oppdrag fra departementet startet arbeidet med en helhetlig plan for å styrke oppfølgingsarbeidet i arbeids- og velferdsforvaltningen.

I februar 2012 la regjeringen frem Meld. St. 13 (2011-2012) Utdanning for velferd. Samspill i praksis. Her ble det bl.a. understreket at NAV-reformen stiller nye kompetansekrav til medarbeiderne. Det skal bl.a. legges vekt på å styrke grunnutdanningen og tverrprofesjonelt samarbeid.

Arbeids- og velferdsdirektoratet sluttførte i september 2012 en kompetansestrategi for Arbeids- og velferdsetaten etter at utkast til strategi hadde vært forelagt KS-Kommunesektorens organisasjon, fylkesmenn, brukerorganisasjoner og arbeidsgiverorganisasjoner.

Et velfungerende partnerskap mellom stat og kommune er avgjørende for at NAV-kontoret skal kunne tilby gode, helhetlige tjenester til brukerne. For å videreutvikle partnerskapet startet direktoratet senhøsten 2011 en kartlegging av erfaringene med partnerskapet så langt. Hensikten med kartleggingen var å innhente erfaringer og å identifisere utfordringer og muligheter for å styrke samarbeidet i NAV-kontorene.

Kartleggingen viser at partnerskapet i all hovedsak fungerer godt i de fleste kontorene. Etter en krevende omstillingsperiode har det lokale partnerskapet langt på vei funnet sin form, og det er etablert lokale tilpasninger som gjør at det praktiske arbeidet i NAV-kontorene nå går lettere.

Arbeids- og velferdsdirektoratet har også kartlagt i hvilken grad det har vært endringer det siste året i kommunal tjenesteportefølje og ledelsesmodell ved NAV-kontorene. Kartleggingen viser at i alle fylker, utenom Oslo, er det kommuner som har endret tjenesteportefølje. Det er ingen klar trend i endringene da det rapporteres om kommuner som både legger inn og trekker ut tjenester. Den kommunale rustjenesten er den tjenesten som det hyppigst ble rapportert om ble tatt ut fra kontorene. Variasjonen i kommunal tjenesteportefølje viser at det løpende er en vurdering av hensiktsmessig lokal organisering av NAV-kontorene. Foreløpig har ikke samhandlingsreformen påvirket tjenesteporteføljen i vesentlig grad, men direktoratet forventer at reformen på sikt vil få større betydning og opplyser at en del kommuner allerede har begynt å vurdere endringer.

Om lag 20 pst. av NAV-kontorene har to-ledermodell og det er først og fremst knyttet til storbyene Bergen og Oslo som har flere NAV-kontorer. Direktoratet rapporterer at det er få kommuner som har endret ledelsesmodell. Fire kommuner har gått fra to-leder til én leder (Lier, Stavanger, Haugesund, Meland), mens en kommune har innført to-ledermodell (Eidskog).

Riksrevisjonen gjennomførte i 2011 en forvaltningsrevisjon av partnerskapet mellom stat og kommune i arbeids- og velferdsforvaltningen. Undersøkelsen ble oversendt Stortinget i juni i år (Dok 3:16, 2011-2012). Riksrevisjonen undersøkte om det er et flertall av NAV-lederne mener at samarbeidet mellom den statlige og den kommunale delen av kontoret alt i alt fungerer godt. Riksrevisjonen viste også til at det er et potensial for å videreutvikle partnerskapet.

Arbeidsdepartementet og KS inngikk i august 2012 en utviklingsavtale om partnerskapet hvor formålet er å understøtte samarbeidet mellom stat og kommune og bidra til videreutvikling av NAV-kontorene. Partene er enige om at det er behov for å styrke kunnskapen om partnerskapet generelt og hvordan det praktiseres lokalt. Avtalen angir også temaer som er sentrale for videreutvikling av NAV-kontoret.

Stortinget ga ved behandling av Prop. 111 S (2011-2012) sitt samtykke til å igangsette Prosjekt 1 i IKT-moderniseringsprogrammet i Arbeids- og velferdsetaten som bl.a. skal forbedre systemløsningene for ytelsesforvaltningen. Dette vil medføre betydelige forbedringer for brukerne og bidra til at etaten kan forbedre kvalitet og effektivitet i sin oppgaveutførelse. Programmet er planlagt gjennomført over seks år og er delt inn i tre prosjekter. Prosjekt 1 frem til 2015 er nå besluttet gjennomført med en ramme på 1 750 mill. kroner. For 2013 foreslås bevilget 735,5 mill. kroner, jf. omtale under kap. 604 Utviklingstiltak i arbeids- og velferdsforvaltningen.

I forbindelse med IKT-moderniseringen i Arbeids- og velferdsetaten har arbeids- og velferdsdirektøren besluttet en endret organisering av forvaltningsenhetene. Hovedgrepet er at saksbehandlingen blir mer spesialisert ved at hver ytelse behandles ved færre forvaltningsenheter, og at sakene kan behandles uavhengig av fylkesvis tilknytning. Organisatorisk vil forvaltningsenhetene inngå i spesialenhetslinjen og ikke lenger være underlagt fylkesdirektørene. Det vil fortsatt være forvaltningsenheter i hvert fylke.

Riksrevisjonen gjennomførte i 2011 en forvaltningsrevisjon av produktiviteten i ytelsesforvaltningen i Arbeids- og velferdsetaten. Den viste bl.a.

at det er betydelig variasjon i produktivitet mellom fylkene. Arbeids- og velferdsdirektoratet har i 2012 gjennomført tilsvarende analyser som Riksrevisjonens. De bekrefter at det fortsatt er en betydelig variasjon i produktivitet mellom fylkene. Arbeids- og velferdsdirektoratet ble i tildelingsbrevet for 2012 bedt om en redegjørelse for deres metodiske tilnærming til produktivitetmåling og arbeidet med å måle etatens produktivitet. Direktoratet opplyser at de gjennom dette arbeidet har gjennomført analyser og utviklet målemetoder som gir et langt bedre grunnlag for å følge opp variasjon i produksjonen i ytelsesforvaltningen. Endret organisering av forvaltningsenheten og IKT-moderniseringen vil over tid gi jevnere produktivitet.

Arbeids- og velferdsdirektoratet har nedlagt et omfattende arbeid med å forbedre det tekniske regnskapet og regnskapspresentasjonen. Arbeids- og velferdsdirektoratet utarbeidet i 2011 en langsiktig plan for utvikling og kvalitetssikring av etatens økonomiforvaltning, som nå følges opp. Planen er konkretisert med en aktivitetsplan med tiltak som skal gjennomføres i 2011/2012. For de underliggende disposisjonene i regnskapet, som særlig er knyttet til kvaliteten i ytelsesbehandlingen, vises det til omtalen under delmål 8.

Evalueringen av NAV-reformen som gjennomføres i regi av Norges Forskningsråd omfatter både en følgeevaluering av gjennomføringen av reformen, og en evaluering av effekter sett i forhold til reformens hovedmål. Følgeevalueringen ble sluttført i 2011. I 2012 har de første resultatene fra effektstudiene kommet. Datamaterialet for effektanalysene omfatter foreløpig bare brukerforløp til og med året 2008. Ved sammenligning av etablerte NAV-kontor med kommuner hvor det foreløpig ikke var etablert NAV-kontor, viser analysene at etableringen av NAV-kontor foreløpig ikke har hatt positive effekter for overgangen til arbeid eller utdanning, til dels er utviklingen signifikant negativ. Forskerne antyder at forklaringen kan ligge i en turbulent etableringsperiode, og at det på denne bakgrunn ikke kan konkluderes med at reformen på lenger sikt likevel vil ha positive effekter.

NAV-evalueringen trekker foreløpig i svært begrenset grad konklusjoner med klare og entydige anbefalinger om endringsbehov eller konkrete løsningsforslag knyttet til de problemstillinger som analyseres. Likevel belyser rapportene problemstillinger og utfordringer som, sammen med andre kilder, danner et samlet kunnskapsgrunnlag med relevant betydning for departementets prioriteringer og styringssignaler.

Evalueringen viser at mange NAV-kontor har gjennomført organisatoriske endringer underveis for å finne balansen mellom samarbeid på tvers og leveransekrav på spesialiserte oppgaver. Med opprettelsen av forvaltningsenhetene og et tydeligere fokus på at NAV-kontoret skal rendyrke de arbeidsrettede oppgavene, synes utviklingen å kunne gå i retning av å legge til rette for en ny yrkesrolle i NAV-kontorene med vekt på veiledning og individuell oppfølging. Dette kan medvirke til at det lokale NAV-kontoret kan ha fokus på helhetlige, brukerrettede og arbeidsrettede tjenester.

Strategier og tiltak

NAV-reformen har lagt grunnlaget for en helhetlig, effektiv og brukerrettet arbeids- og velferdsforvaltning. Den nye forvaltningen gir et bedre utgangspunkt for bistand til personer som er i utkanten av arbeidsmarkedet, og som har behov for et bredt spekter av statlige og kommunale tjenester. Et fortsatt godt samarbeid mellom stat og kommune i NAV-kontorene og mellom arbeids- og velferdsforvaltningen lokalt og relevante kommunale og statlige tjenester utenfor NAV-kontorene, er viktig for å styrke arbeidsdeltakelsen for personer med særlig behov for bistand for å komme i arbeid.

Departementet vil ha en tett dialog med Arbeids- og velferdsdirektoratet for å følge opp de strategiske hovedgrep som nå er nedfelt i etatens vedtatte virksomhetsstrategi.

Det har de siste årene vært gjennomført flere endringer av regelverk og ordninger for å styrke arbeidslinja i arbeids- og velferdspolitikken. I forbindelse med oppfølgingen av Brofossutvalget (NOU 2012: 6) og meldingsdelen av uføreproposisjonen (Prop. 130 L (2010-2011) pågår det utredningsarbeid med sikte på å videreutvikle dette perspektivet, og ikke minst gjennomgå politikk-områder som bør fornyes og forbedres i lys av resultater som er oppnådd og for å få mer effekt ut av NAV-reformen.

Arbeidsrettet oppfølging er grunnsteinen i ambisjonen om å bidra til at brukere med behov for ekstra innsats kommer i arbeid. Det må derfor være et klart mål å øke ressursinnsatsen på dette området bl.a. gjennom tiltak som gjør det mulig for etaten å redusere arbeid med andre oppgaver i betydelig grad. For å møte kravet om god kvalitet og effektiv ressursutnyttelse innenfor en desentral forvaltningsstruktur, satses det nå også mye på å utvikle etatens kvalitetssystem både innenfor ytelsesforvaltningen og den arbeidsrettede oppfølgingen. Det vil si at man får på plass metoder,

arbeidsprosesser, rutiner og verktøy basert på «god praksis» som bidrar til økt kvalitet og effektivitet i tjenesteproduksjonen.

Ambisjonene om flere i arbeid og flere i ordinært arbeidsliv krever i tillegg at Arbeids- og velferdsetaten styrker sin kompetanse og kontakt med arbeidsmarkedet og arbeidsgiverne. Etaten vil prioritere dette de nærmeste årene.

I forbindelse med behandlingen av NAV-reformen ble behovet for kompetanseheving i arbeids- og velferdsforvaltningen understreket (jf. St.prp. nr. 46 (2004-2005) og Innst. S. nr. 198 (2004-2005)), bl.a. for å ivareta målene med reformen, imøtekomme nye krav til oppgaveløsning, nye arbeidsmåter og ny forvaltningsorganisering. Som bl.a. NAV-evalueringen også har påpekt, er det en hovedutfordring for arbeids- og velferdsforvaltningen å utvikle yrkesrollen med nye kompetansekrav knyttet til individuell oppfølging av brukere der etaten skal veilede, koordinere og motivere den enkelte med sikte på arbeid og aktivitet der forutsetningene ligger til rette for det.

Med 456 NAV-kontorer er det en utfordring å rekruttere, utvikle og beholde både nødvendig bredde og dybde i kompetanse ved alle kontorer. Arbeids- og velferdsetaten har siden etableringen brukt betydelige ressurser på kompetanseheving.

Kompetanseutvikling av medarbeiderne vil stå helt sentralt også de neste årene. Dette er derfor ett av hovedpunktene i etatens virksomhetsstrategi, som er konkretisert ytterligere i etatens nylig vedtatte kompetansestrategi.

Som ledd i en helhetlig tilnærming til kompetanse, vil departementet og Arbeids- og velferdsdirektoratet også delta aktivt i oppfølgingen og konkretiseringen av tiltakene som er foreslått i Meld. St. 13 (2011-2012) Utdanning for velferd.

Tjenesteutvikling og praksis i arbeids- og velferdsforvaltningen skal være fundert i pålitelig kunnskap. En god forståelse av hva som påvirker forvaltningens resultater er nødvendig for å utvikle tjenestene. Det handler både om å få mer kunnskap om hva som bidrar til effektiv tjenesteutøvelse, og hvordan kvaliteten er i tjenestene til brukerne. Departementet og direktoratet vil arbeide videre med å utvikle kunnskapsfunksjonen for å sikre en god koordinering av kunnskapsutviklingen, herunder hvilke krav som skal stilles til direktoratets statistikk- og kunnskapsproduksjon og hvordan de samlede ressursene som brukes på forskning og kunnskapsutvikling best kan benyttes i årene fremover.

Partnerskapet utøves lokalt i NAV-kontorene. Erfaringene viser at det er stor variasjon i hvordan dette skjer. De fleste er fornøyd med hvordan

partnerskapet utøves i eget NAV-kontor. Samtidig er det en skepsis hos mange i kommunesektoren til at partnerskapsmodellen ikke er balansert og gir en for sterk statlig dominans. Dette situasjonsbildet viser at det i partnerskapet er innebygget potensielle konflikter som krever en stor bevissthet blant aktørene. Lokalt lykkes man i stor grad med å finne løsninger. I den videre utviklingen av partnerskapet vil det derfor være viktig at man ved igansetting av sentrale initiativ og aktiviteter er bevisst at det skal være et godt lokalt handlingsrom. Samtidig må gode lokale erfaringer systematiseres og formidles slik at det gir grunnlag for en løpende utvikling av det enkelte NAV-kontor. Den nylig inngåtte avtalen mellom KS og departementet vil danne et overordnet grunnlag for den videre utviklingen av partnerskapet.

Arbeids- og velferdsetaten skal de neste årene utvikle nye rutiner og systemløsninger for alle statlige ytelsesområder. Målet er å utvikle enkle, brukervennlige og døgnåpne tjenester på nett. På en helt ny måte vil brukeren få innsyn i egen sak, og kunne benytte selvbetjeningsløsninger som gir rask og brukervennlig saksbehandling. Den første tjenesten basert på disse prinsippene er allerede etablert på pensjonsområdet. Her er det utviklet nettbaserte løsninger der bruker kan logge seg på nav.no og få full oversikt over personlig informasjon, offentlig opptjening og i mange tilfeller også privat opptjening. Samhandlere vil også i økende grad oppleve at de kan kommunisere elektronisk med Arbeids- og velferdsetaten og at opplysninger som er gitt til det offentlige ikke behøver å rapporteres på nytt. De nye løsningene vil gjøre det mulig å automatisere en rekke arbeidsoppgaver i ytelsesforvaltningen. For etaten vil de nye løsningene frigjøre betydelige ressurser til tjenester som krever direkte dialog med bruker, og der individuell behandling og oppfølging er viktig.

Nye fleksible IKT-løsninger vil forenkle gjennomføring av politikk- og regelverksendringer og gi økt fleksibilitet i organisering av ytelsesforvaltningen. Dette gjør det bl.a. mulig å innføre nytt regelverk for utføre uten bemanningsøkninger. Når programmet er gjennomført vil Arbeids- og velferdsetaten tilfredsstillende krav til informasjonssikkerhet, personvern og økonomiregelverket. Løsningene vil gi stabil IKT-drift og en enklere hverdag for medarbeiderne.

Prosjekt 1 i IKT-moderniseringen er nå i gang etter en omfattende planlegging og ekstern kvalitetssikring i henhold til Finansdepartementets regime for kvalitetssikring av store investeringer (KS1 og KS2). Gjennom denne prosessen er det funnet en balanse mellom utviklingsbehov, mål-

bilde og risiko. Gjennomføringsstrategien er derfor grundig planlagt og dokumentert, bl.a. i Sentralt styringsdokument (SSD) for prosjektet og programmet som helhet. Anbefalingene fra kvalitetssikringsprosessen er fulgt opp og forberedelsesaktivitetene før prosjektstart følges nøye av departementet. Prosjektets omfang og kompleksitet tilsier imidlertid at oppgaven blir utfordrende og sentrale risikoelementer vil følges nøye, herunder Arbeids- og velferdsdirektoratets håndtering av prosjektorganiseringen og programmets ev. følger for ressurs- og produksjonsstyringen i etaten. Ikke minst vil det være en krevende oppgave å gjennomføre moderniseringsarbeidet med definert kvalitet innenfor fastlagte kostnads- og tidsrammer, samtidig som forventningene til resultatforbedring på sentrale områder opprettholdes.

Arbeids- og velferdsforvaltningen er stor og sammensatt med mange ulike tjenester og enheter. Arbeids- og velferdsdirektoratet har et selvstendig ansvar for å fordele ressurser mellom tjenester og enheter for å få best mulig måloppnåelse. Direktoratet har overordnet sett en god budsjettstyring som sikrer at tildelt ramme overholdes. Det er likevel et potensial for å utvikle den økonomiske styringen. Arbeidsdepartementet vil derfor i samarbeid med direktoratet sette i gang et arbeid som skal sikre bedre økonomisk nøkkelinformasjon som grunnlag for å analysere ressursutnyttelse og sammenhenger mellom ressursbruk og oppnådde resultater.

For å frigjøre ressurser til den arbeidsrettede oppfølgingen, må effektiviteten i ytelsesforvaltningen heves samtidig som kvaliteten i saksbehandlingen også forbedres. For IKT-moderniseringen er dette et klart effektmål, ettersom nye systemer gjør det mulig å arbeide mer effektivt dels gjennom økt automatisering, dels fordi informasjon, oppgaver og saker i langt større grad kan flyttes mellom enheter uten at dette går ut over brukeropplevelse eller kvalitet. Den nye organiseringen av forvaltningsenhetene vil spesialisere saksbehandlingen i større kompetansemiljøer. Det gjør det mulig å ta ut gevinstene (årsverk) ved IKT-moderniseringen uten at det går ut over saksbehandlingstider og kvalitet. Fleksible IKT-systemer som gir bedre data for produksjonsstyring vil bidra til at etaten kan styre saksmengde i forhold til ledig kapasitet på en langt bedre måte enn i dag. Departementet vil i tett dialog med direktoratet legge til rette for en videreutvikling av styringssystemene med sikte på god balanse mellom kravene til kvalitet og effektivitet i tjenesteproduksjon og ytelsesforvaltning.

Programkategori 09.10 Administrasjon av arbeids- og velferdspolitikken

Utgifter under programkategori 09.10 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013	Pst. endr. 12/13
604	Utviklingstiltak i arbeids- og velferdsforvaltningen	488 493	227 568	743 040	226,5
605	Arbeids- og velferdsetaten	10 431 140	10 516 469	10 923 565	3,9
606	Trygderetten	61 211	63 960	65 278	2,1
	Sum kategori 09.10	10 980 844	10 807 997	11 731 883	8,5

Utgifter under programkategori 09.10 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)					
Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013	Pst. endr. 12/13
01-24	Statens egne driftsutgifter	10 151 428	10 176 701	10 553 218	3,7
30-49	Nybygg, anlegg m.v.	645 802	436 006	976 930	124,1
70-89	Andre overføringer	183 614	195 290	201 735	3,3
	Sum kategori 09.10	10 980 844	10 807 997	11 731 883	8,5

Kap. 604 Utviklingstiltak i arbeids- og velferdsforvaltningen

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres, kan nyttes under post 45</i>	80 399	27 568	7 540
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres, kan nyttes under post 21</i>	408 094	200 000	735 500
	Sum kap. 0604	488 493	227 568	743 040

Overført fra 2011 til 2012:
Post 21: 84 150 000 kroner

Allmenn omtale

Bevilgningen dekker utgifter til særskilte utviklingstiltak i arbeids- og velferdsforvaltningen. Gjennomføringen av NAV-reformen, evaluering av

NAV-reformen og IKT-investeringer til pensjonsreformen har vært finansiert over dette kapitlet. For 2013 vil bevilgningen dekke utgifter til evalueringen av NAV-reformen og utgifter knyttet til IKT-modernisering i Arbeids- og velferdsetaten.

Stortinget har gitt sin tilslutning til at Arbeidsdepartementet i 2012 kan starte opp Prosjekt 1 i IKT-moderniseringsprogrammet i Arbeids- og velferdsetaten med en kostnadsramme på 1 750 mill. kroner, jf. Prop. 111 S (2011-2012) og Innst. 375 S (2011-2012).

Det er utarbeidet et sentralt styringsdokument for programmet og for Prosjekt 1 med vedlegg og tilleggskravdokumenter som er fremlagt for ekstern kvalitetssikring (KS2) i henhold til Finansdepartementets retningslinjer. Dokumentet beskriver et

program og et Prosjekt 1 basert på rammene og føringene gitt i KS1-rapporten. Prosjekt 1 planlegges med en varighet fra august 2012 til april 2015, dvs. ca. 2 ½ år oppdelt i 4 leveranser. Første leveranse planlegges i oktober 2013. Prosjekt 1 skal levere systemløsninger bl.a. for uføreordningen. For nærmere omtale av IKT-moderniseringen se delmål 9.

Budsjettforslag for 2013

Basert på estimater og usikkerhetsanalyser foretatt som del av KS2-vurderingen, er prosjektkostnadene for Prosjekt 1 beregnet som følger (tall i tusen 2012-kroner):

	Total	2012	2013	2014	2015
Forventet (P50)	1 510 000	183 488	620 398	566 092	140 022
Øvre ramme (P85)	1 750 000	212 652	719 003	656 067	162 278

Justert for 2,3 pst. forventet prisstigning foreslås en bevilgning for 2013 på 735,5 mill. kroner, hvorav 101 mill. kroner er departementets usikkerhetsavsetning.

Til evaluering av NAV-reformen foreslås det bevilget 7,54 mill. kroner.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres, kan nyttes under post 45

For 2013 foreslås det bevilget 7,54 mill. kroner til evaluering av NAV-reformen under post 21.

Post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, kan overføres, kan nyttes under post 21

For 2013 foreslås det bevilget 735,5 mill. kroner til arbeidet med IKT-modernisering i Arbeids- og velferdsetaten under post 45.

Kap. 605 Arbeids- og velferdsetaten

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013
01	Driftsutgifter	9 985 547	10 057 290	10 451 600
21	Spesielle driftsutgifter	24 271	27 883	28 800
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	237 708	236 006	241 430
70	Tilskudd til helse- og rehabiliteringstjenester for sykemeldte, <i>kan overføres</i>	183 614	195 290	201 735
	Sum kap. 0605	10 431 140	10 516 469	10 923 565

Overført fra 2011 til 2012:
Post 01: 185 696 000 kroner
Post 21: 1 328 000 kroner
Post 45: 23 789 000 kroner
Post 70: 98 200 000 kroner

Allmenn omtale

Arbeids- og velferdsetaten har ansvaret for gjennomføringen av sentrale deler av arbeids- og velferdspolitikken på statlig side. Arbeids- og velferdsetaten ledes av Arbeids- og velferdsdirektoratet. Arbeids- og velferdsdirektoratet ivaretar også oppgaver som direktorat for kommunale sosiale tjenester og levekårsområdet.

Rapportering om Arbeids- og velferdsetatens oppgavegjennomføring er gitt under de aktuelle delmålene, jf. også resultatområde 3 Pensjon. For omtale av utfordringer og prioriteringer for 2013, vises det til den innledende omtalen under resultatområde 2.

Budsjettforslag for 2013

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen under post 01 Driftsutgifter skal dekke lønns- og driftsutgifter i Arbeids- og velferdsetaten. Det foreslås bevilget i alt 10 451,6 mill. kroner under post 01 Driftsutgifter.

Driftsbudsjettet til arbeids- og velferdsetaten har de senere årene blitt betydelig styrket for å bidra til en god gjennomføring av hovedprioriteringene innenfor arbeids- og velferdspolitikken. Denne styrkingen vil reelt sett videreføres i 2013. Bevilgningsforslaget innebærer samlet sett en økning på 394, 31 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2012, inkludert lønns- og prisjustering for 2013.

Driftsbevilgningen foreslås økt som følge av satsing på oppfølging av ungdom utenfor arbeid og utdanning i 2013. Regjeringen vil endre innretningen på garantiordningene for ungdom 20-24 år, og vil i 2013 opprette stillinger for egne kontaktpersoner for arbeidet med oppfølging av ungdom ved de største NAV-kontorene, jf. omtale om satsing på oppfølging av ungdom utenfor arbeid og utdanning i del I under pkt. 2.2.1 og under del II, programkategori 09.30.

Det skal fra 1. januar 2013 iverksettes et forsøk med lønnstilskudd til arbeidsgivere som ansetter personer som har rett til arbeidsavklaringspenger. Forsøket skal være provenynøytralt der innsparinger i AAP-utbetalinger benyttes til oppfølging og kompensasjon til arbeidsgivere. Det foreslås å øke bevilgningen under kap. 605, post 01 for økt oppføl-

ging av etaten mot tilsvarende reduksjon under kap. 2651, post 70.

For å sikre en helhetlig og målrettet innsats med å forebygge, avdekke og følge opp feilutbetalinger, herunder trygdesvindler styrkes driftsbevilgningen med 5 mill. kroner. Styrkingen vil hovedsakelig bli benyttet til økte ressurser til etatens direkte kontrollvirksomhet, jf. omtale under del II, under delmål 8.

Personellressursene knyttet til Nasjonal strategiplan for arbeid og psykisk helse (2007-2012) videreføres i Arbeids- og velferdsetaten fra og med 2013.

Formålet med EDAG (Elektronisk Dialog med ArbeidsGiver) er i første rekke å forenkle arbeidsgivers innrapportering til Skatteetaten, Arbeids- og velferdsetaten og SSB. For Arbeids- og velferdsetaten vil EDAG gi vesentlig forenkling og forbedring av innhenting av inntektsopplysninger, som er viktig for kontroll og saksbehandling i ytelsesrutinene. EDAG-prosjektet koordineres av Skattedirektoratet. Driftsbevilgningen er styrket med Arbeids- og velferdsetatens andel av prosjekt-kostnadene.

Ifølge en EU-forordning skal all utveksling av trygdeinformasjon mellom EU/EØS-land skje ved bruk av elektroniske dokumenter. Det er igangsatt et prosjekt, EESSI som skal innfri de krav som følger av EU-forordningen. Som følge av forsinkelser i prosjektet reduseres ressursbehovet for Arbeids- og velferdsetaten i 2013, og etatens driftsbevilgning reduseres tilsvarende.

Driftsbevilgningen reduseres også som følge av lavere behov for prosjektmidler knyttet til prosjektene Altinn II og prosjekt med utvikling av metadataregister.

Forvaltningsansvaret for helserefusjoner ble overført fra Arbeids- og velferdsetaten til Helsedirektoratet fra 1. januar 2009, og det har skjedd en gradvis overføring av oppgaver. Det foreslås å redusere bevilgningen under kap. 605, post 01 mot tilsvarende økning på Helse- og omsorgsdepartementets område, kap. 720, post 01.

Folketrygdloven § 22-19 bestemmer at alle stønader som administreres av trygdens organer eller utbetales av dem kan slås sammen, og at summen av utestående stønadsbeløp som overstiger bagatellgrensen på 50 kroner skal utbetales. Denne samordningen er administrativt krevende å gjennomføre da etatene ikke har tilgang til informasjon på tvers av etatsgrensene, og fordi refusjon av egenandeler utover egenandelstak 1 utbetales automatisk og derfor ikke er omfattet av samordningen. Med virkning fra 2013 foreslås det på denne bakgrunn å endre folketrygdloven § 22-

19 slik at plikten til å samordne småbeløp mellom Arbeids- og velferdsetaten og Helfo bortfaller. Det vises for øvrig til omtalen i Prop. 1 S (2012-2013) Helse- og omsorgsdepartementet.

Post 21 Spesielle driftsutgifter

Bevilgningen nyttes bl.a. til utgifter til ordningen med tilretteleggingsgaranti og ulike tiltak i tilknytning til ordningen med tilskudd til helse- og rehabiliteringstjenester for sykmeldte. Det foreslås bevilget 28,8 mill. kroner for 2013.

Post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, kan overføres

Bevilgningen nyttes bl.a. til ordinære IT-investeringer i Arbeids- og velferdsetaten, bl.a. til utskifting og oppgradering av utstyr som ikke lenger tilfredsstiller gjeldende krav til funksjonalitet og driftssikkerhet, samt til utskifting av programvare.

Det foreslås bevilget 241,43 mill. kroner for 2013.

Post 70 Tilskudd til helse- og rehabiliteringstjenester for sykmeldte, kan overføres

Formålet med ordningen med tilskudd til helse- og rehabiliteringstjenester for sykmeldte, også

kalt Raskere tilbake, er å bidra til redusert sykefravær ved at personer som mottar sykepenger blir raskere tilbakeført til arbeidslivet. Ordningen skal stimulere spesialisthelsetjenesten til å etablere nye tilbud rettet mot sykemeldte arbeidstakere og legge til rette for at Arbeids- og velferdsetaten kan tilby arbeidsavklaring, oppfølging og arbeidsrettet rehabilitering samt behandlingstilbud for personer med lettere psykiske lidelser og/eller sammensatte lidelser. Ordningen er rettet mot brukere med ulike bistandsbehov, fra mindre tilretteleggingsbehov til mer omfattende og sammensatt problematikk. Det utvikles tverrfaglige prosjekter lokalt som bidrar til å styrke samspillet mellom aktører på helsesiden og Arbeids- og velferdsetaten.

I 1. halvår 2012 ble det gjennomført om lag 1 800 plasser i gjennomsnitt innenfor Arbeids- og velferdsetatens tilbud. Ordningen har bidratt til å utvide og videreutvikle tilbudet for sykemeldte. Tjenestene i spesialisthelsetjenesten og i Arbeids- og velferdsetaten gir til sammen stor variasjon i tilbudet.

International Research Institute of Stavanger (IRIS) har igangsatt en evaluering, der delrapport foreligger. Sluttrapport etter revidert plan vil foreligge våren 2013. Det er satt i gang et metodeutviklingsprosjekt innen arbeidsrettet rehabilitering som evalueres jf. omtale under kap. 634, post 76.

Det foreslås bevilget 201,735 mill. kroner i 2013 under kap. 605, post 70.

Kap. 3605 Arbeids- og velferdsetaten

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap	Saldert	Forslag
		2011	budsjett 2012	2013
01	Administrasjonsvederlag	19 607	21 651	22 365
02	Refusjoner m.m.	52		
04	Tolketjeneste	2 283		
05	Oppdragsinntekter	62 911		
06	Gebyrinntekter for fastsettelse av bidrag	26 121	22 000	22 000
15	Refusjon arbeidsmarkedstiltak	20 403		
16	Refusjon fødselspenger	98 590		
17	Refusjon lærlinger	133		
18	Refusjon sykepenger	240 079		
	Sum kap. 3605	470 179	43 651	44 365

Bevilgningen under kap. 605 Arbeids- og velferdsetaten, post 01 Driftsutgifter kan overskrides med tilsvarende beløp som inntektene under kap. 3605, post 15-18 utgjør.

Post 01 Administrasjonsvederlag

Post 01 består av vederlag for etatens administrasjon av enkelte andre ytelser enn folketrygdens egne ytelser.

Kildene for administrasjonsvederlag er:

- Fellesordningen for Tariffestet Pensjon
- Kommunale tilleggsytelser
- Pensjonstrygden for sjømenn
- Statens pensjonskasse
- Refusjon fra EU

Arbeids- og velferdsetaten kan overskride bevilgningen under kap. 605, post 01 mot tilsvarende merinntekter under denne posten, jf. forslag til vedtak.

Det foreslås bevilget 22,365 mill. kroner for 2013.

Post 02 Refusjoner mm.

Under post 02 inntektsføres refusjoner fra forskningsinstitusjoner som får utarbeidet spesielle dataleveranser fra etaten mv. Kap. 605, post 21 kan overskrides mot tilsvarende inntekter under denne posten, jf. forslag til vedtak.

Kap. 606 Trygderetten

Overført fra 2011 til 2012:
Post 01: 3 087 000 kroner

Allmenn omtale

Trygderetten er en uavhengig ankeinstans som skal treffe avgjørelser om enkeltpersoners rettigheter og plikter etter lov om folketrygd mfl., jf. lov av 16. desember 1966 nr. 9 om anke til Trygderetten.

Trygderetten er formelt sett ingen domstol, men har mange trekk til felles med de alminnelige domstolene. Trygderetten kan ikke instrueres av

Post 04 Tolketjenester

Under post 04 regnskapsføres inntekter fra tolkeoppdrag som skal dekkes av andre instanser enn folketrygden. Arbeids- og velferdsetaten kan overskride bevilgningen under kap. 605, post 01 mot tilsvarende inntekter under denne posten, jf. forslag til vedtak.

Post 05 Oppdragsinntekter mv.

Under post 05 inntektsføres bl.a. oppdrag, fremleie og kantinesalg i Arbeids- og velferdsetaten. Arbeids- og velferdsetaten kan overskride bevilgningen under kap. 605, post 01 mot tilsvarende inntekter under denne posten, jf. forslag til vedtak.

Post 06 Gebyrinntekter for fastsettelse av bidrag

Ved offentlig fastsettelse og endring av barnebidrag skal hver av partene i bidragssaker betale gebyr, forutsatt at inntekten overstiger en fastsatt grense. Gebyrets størrelse er fastsatt til ett rettsgebyr.

Arbeids- og velferdsetaten kan overskride bevilgningen under kap. 605, post 01 mot tilsvarende merinntekter under denne posten, jf. forslag til vedtak.

Det foreslås bevilget 22 mill. kroner for 2013.

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013
01	Driftsutgifter	61 211	63 960	65 278
	Sum kap. 0606	61 211	63 960	65 278

noe annet organ om avgjørelsene, og Trygderettens leder kan ikke instruere retten i den enkelte sak. Trygderettens kjennelser kan bringes inn for de alminnelige domstolene med lagmannsretten som første instans.

Rapport

Sakstilgangen til Trygderetten ble halvert i perioden 2004-2009. I 2009 var saksinngangen på 2 329 saker. Saksinngangen i 2010 og 2011 var noe høyere enn i 2009. I 2011 var saksinngangen på 2 738 saker.

Saksbeholdningen per 1. januar 2011 var på 946 saker. Gjennomsnittlig saksbehandlingstid i 2011 var på 3,8 måneder, en økning fra 2010 på 0,1 måneder. Målsettingen er en gjennomsnittlig saksbehandlingstid på mindre enn 4 måneder. Saksbehandlingstiden varierer noe fra område til område. Om lag 88 pst. av sakene i 2011 ble behandlet innen seks måneder.

75 pst. av alle kjennelser fra Trygderetten var med full grunngiving i 2011, mot 73 pst. i 2010. I alle andre saker ble det gitt en forenklet grunngiving der det går fram hva retten særlig har lagt vekt på i sin avgjørelse. Alle saker avgjort i Trygderetten har dermed en selvstendig begrunnelse.

Trygderetten omgjorde 13 pst. av sakene som ble behandlet i 2011. Om lag 10 pst. av sakene ble opphevet og returnert til ny behandling, i hovedsak fordi sakene var for dårlig opplyst. I de resterende sakene ble tidligere vedtak stadfestet.

Trygderettens kjennelser kan bringes inn for domstolene med lagmannsretten som første instans. I 2011 har Trygdretten fått melding om at det er tatt ut stevning i 50 saker som gjaldt Trygderettens kjennelser. I 2011 er det avsagt 41 dommer. Staten ble frifunnet i 32 saker, mens Trygderettens kjennelser ble opphevet eller kjent ugyldige i 9 saker.

Sakstilgang, avgang og restanser 2004-2011

	2004	2008	2009	2010	2011
Innkomne saker	5 280	2 747	2 329	2 637	2 738
Avgjorte saker	5 730	3 370	2 419	2 612	2 563
Restanser	1 902	835	739	764	946

Strategier og utfordringer for 2013

Trygderetten skal avsi kjennelser i overensstemmelse med de lover og regler som gjelder. Trygderetten skal behandle og avgjøre sakene slik at vilkårene som er stilt til behandlingen i lov om anke til Trygderetten er oppfylt.

Trygderetten skal avgjøre sakene med en forsvarlig saksbehandlingstid, og behandle og avgjøre sakene på en slik måte at det gir tillit både hos den ankende part og ankemotparten.

Saksinngangen til Trygderetten forventes å ligge på om lag samme nivå i 2013 som de siste par år, dvs. rundt 2 700 saker per år. Et sentralt

mål for Trygderetten er å avgjøre sakene i takt med endringer i saksinngangen.

Det er videre viktig at Trygderetten avsier prinsipielle kjennelser, som er retningsgivende for forvaltningen, og at Trygderetten koordinerer egen praksis.

Budsjettforslag for 2013

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen under post 01 Driftsutgifter skal dekke lønns- og driftsutgifter i Trygderetten.

Det foreslås bevilget 65,278 mill. kroner for 2013.

Kap. 3606 Trygderetten

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013
16	Refusjons fødselspenger, Trygderetten	122		
18	Refusjon sykepenger	783		
	Sum kap. 3606	905		

Bevilgningen under kap. 606 Trygderetten, post 01 Driftsutgifter kan overskrides med tilsvarende beløp som inntektene under post 16-18 utgjør.

Programkategori 09.20 Tiltak for bedrede levekår

Utgifter under programkategori 09.20 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013	Pst. endr. 12/13
621	Tilskudd til sosiale tjenester og sosial inkludering	333 389	287 378	290 670	1,1
	Sum kategori 09.20	333 389	287 378	290 670	1,1

Utgifter under programkategori 09.20 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)					
Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013	Pst. endr. 12/13
01-24	Statens egne driftsutgifter	37 999	38 260	60 620	58,4
60-69	Overføringer til kommuneforvaltningen	232 680	184 525	163 330	-11,5
70-89	Andre overføringer	62 710	64 593	66 720	3,3
	Sum kategori 09.20	333 389	287 378	290 670	1,1

Kap. 621 Tilskudd til sosiale tjenester og sosial inkludering

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013
21	Spesielle driftsutgifter	37 999	38 260	60 620
62	Kvalifiseringsprogrammet, <i>kan overføres</i>	54 648		
63	Sosiale tjenester og tiltak for vanskeligstilte, <i>kan overføres</i>	178 032	184 525	163 330
70	Frivillig arbeid, <i>kan overføres</i>	52 820	54 396	56 190
74	Tilskudd til pensjonistenes organisasjoner m.v.	9 890	10 197	10 530
	Sum kap. 0621	333 389	287 378	290 670

Overført fra 2011 til 2012:
 Post 21: 914 000 kroner
 Post 63: 9 075 000 kroner
 Post 70: 1 437 000 kroner

Kap. 621 omfatter bevilgninger til utvikling av sosiale tjenester i kommunene og tiltak for sosial inkludering i regi av frivillige organisasjoner på Arbeidsdepartementets område. Bevilgningene

forvaltes av Arbeids- og velferdsdirektoratet, som ivaretar oppgaver på sosial- og levekårsområdet.

Post 21 Spesielle driftsutgifter

Bevilgningen går til tiltak for å legge til rette for kompetanse- og kvalitetsutvikling av sosiale tjenester i kommunene. Størsteparten av midlene går til å dekke drift av Arbeids- og velferdsdirektoratets og Fylkesmannens kompetanse- og kvalitetsutviklingstiltak ovenfor kommunene og NAV-kontorene knyttet til kvalifiseringsprogram for utsatte grupper og bevilgningen til sosiale tjenester og tiltak for vanskeligstilte på kap. 621, post 63.

I 2012 ble rundskriv til lov om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen ferdigstilt. Et hovedsatsingsområde i 2012 og 2013 er opplæring av ledere, ansatte og eventuelt samarbeidspartnere i lov om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen med utgangspunkt i nytt rundskriv. Fylkesmannen har det lokale ansvaret for opplæringen på området.

Arbeids- og velferdsdirektoratet har et særlig ansvar for kompetanseutvikling, utvikling av arbeidsmetoder og andre tiltak for å sikre at alle i målgruppen for kvalifiseringsprogrammet blir vurdert for deltakelse i programmet, og at alle som fyller lovens vilkår får et individuelt tilpasset arbeidsrettet program. Fylkesmannen er hovedkontakt for kvalifiseringsprogrammet i fylkene og samarbeider med NAV fylke om oppfølgingen av programmet.

Det har i 2011 og 2012 blitt gjennomført en rekke tiltak for å sikre gjennomføring av kvalifiseringsprogrammet i henhold til lovens krav, herunder jevnlige fagmøter mellom aktørene på nasjonalt, regionalt og lokalt nivå. Rapporteringer om gjennomføringen av programmet viser at NAV-kontorene har fått økt kunnskap om målgruppen for programmet og hvem som fyller vilkårene for program. Videre viser rapporteringene at NAV-kontorene har fått økt kompetanse i å utarbeide arbeidsrettede program. Tiltak for å sikre at alle i målgruppen for kvalifiseringsprogrammet blir vurdert for deltakelse og at de som fyller vilkårene i loven får tilbud om program, skal fortsatt prioriteres. Blant disse er opplæring og veiledning i regelverket. Direktoratet vil også i 2012/2013 igangsette en undersøkelse for å kartlegge problemstillingen nærmere. Kvalifiseringsprogrammet vil videre være tema for landsomfattende tilsyn i 2013 og 2014.

Andre viktige innsatsområder i 2011 og 2012 har vært boligsosialt arbeid og økonomisk rådgivning, tiltak for å forebygge og redusere fattigdom

blant barnefamilier og innsats overfor barn og unge i risikosoner, samt forsøk med tettere individuell oppfølging ved overgang fra fengsel til frihet. Kompetanse- og utviklingstiltak knyttet til disse formålene videreføres i 2013. Forsøk med nye samarbeidsformer mellom forskning, utdanning, praksis og brukere i sosialtjenesten (HUSK) ble avsluttet i sin nåværende form ved utgangen av 2011. For nærmere omtale av videre innsats på dette området se kap. 621, post 63.

Da lov om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen trådte i kraft 2010, ble det etablert tilsyn med tjenestene. Statens helsetilsyn har gjennom landsomfattende tilsyn både i 2011 og 2012 avdekket flere lovbrudd og mangelfull styring av økonomisk sosialhjelp ved NAV-kontorene. Enkelte NAV-kontor har ikke tilstrekkelig kompetanse på tjenesteområdet. I tilretteleggingen av kompetanse- og kvalitetsutviklingstiltak skal avvik fra tilsyn danne grunnlaget for å styrke kompetansen blant de ansatte ved NAV-kontorene. I 2012 gjennomføres det landsomfattende tilsyn med kommunens behandling av søknader om økonomisk stønad til personer med forsørgeransvar for barn. Foreløpig oppsummering fra tilsynene viser avvik bl.a. i forhold til manglende kartlegging og vurdering av barnas behov. Tilsynet følger opp alle avvik inntil kommunen har rettet opp og sikret rutiner og kompetanse, slik at tilsvarende feil ikke skal gjøres i fremtiden. Både rundskriv og opplæring presiserer også at barn og unges behov skal vurderes og vektlegges, og at hensyn skal være synlig i alle vurderinger og avgjørelser.

Deler av midlene går også til å drifte enkelte landsdekkende nasjonale tiltak på sosialtjenesteområdet.

En landsdekkende økonomirådstelefon, 800GJELD, ble opprettet i oktober 2009. Økonomirådstelefonen gjør økonomisk rådgivning lettere tilgjengelig og bidrar til at personer med økonomiske problemer kommer raskere i gang med å finne en løsning. Tjenesten gir enkel rådgivning med sikte på hjelp til selvhjelp. Tjenesten har også begynt med oppfølgingssamtaler. I 2011 fikk 5 570 personer bistand fra økonomirådgiverne på 800GJELD. Dette er i underkant av 500 personer per måned. I første tertial 2012 viste antall henvendelser en økning på 777 sammenlignet med første tertial 2011. Mulige forklaringer kan være bedre kjennskap til tjenesten i befolkningen, at NAV-kontorene er mer oppmerksom på tjenesten og at NAV-kontorene i større grad viser brukerne til dette tilbudet.

Justis- og beredskapsdepartementet koordinerer Handlingsplan mot menneskehandel (2011-

2014). Innsatsen har som mål å gi bistand og beskyttelse til ofre for menneskehandel og bidra til selvhjulpenhet gjennom bl.a. aktivisering og arbeidstrening. NAV Grünerløkka har hatt et særskilt ansvar for ofre for menneskehandel med innvilget refleksjonsperiode siden 2006. NAV Grünerløkka inngår i Oslopiloten som er et samarbeid mellom offentlige og private aktører som yter ulike typer bistand. Også i Bergen kommune er det tverretattlig innsats overfor mennesker i prostitusjon og ofre for menneskehandel. NAV Grünerløkka og Bergen kommunes arbeid med ofre for menneskehandel evalueres i 2012. Innsatsen videreføres i 2013.

Budsjettforslag for 2013

Midler til overføring av erfaringer fra forsøket med tettere individuell oppfølging (TIO) til arbeidet med kvalifiseringsprogrammet, og til dekning av enkelte utgifter til drift av Fylkesmannens kompetanse- og kvalitetstiltak overfor kommuner/NAV-kontor på fagområdet for øvrig, har blitt bevilget over kap. 621, post 63. Det foreslås at midlene i stedet bevilges over kap. 621, post 21. Det vises til nærmere omtale under kap. 621, post 63.

Det foreslås i alt bevilget 60,62 mill. kroner for 2013.

Post 62 Kvalifiseringsprogrammet, kan overføres

Kvalifiseringsprogrammet med tilhørende kvalifiseringsstønad retter seg mot personer med vesentlig nedsatt arbeids- og inntektsevne, som har ingen eller svært begrensede ytelser i folketrygden. Formålet med kvalifiseringsprogrammet og kvalifiseringsstønden er å bidra til at flere i målgruppen kommer i arbeid.

Posten opphørte fra og med 2011. Bevilgningen til dekning av kommunale merkostnader til kvalifiseringsprogrammet er fra 2011 innlemmet i rammetilskuddet til kommunene (kap. 571 Rammetilskudd til kommunene, post 60 Innbyggertilskudd). Bevilgningen til dekning av kommunale merkostnader knyttet til programmet har i en overgangsfase i 2011 og 2012 vært gitt en særskilt fordeling i inntektssystemet for kommunene (tabell C). Midlene til dekning av kommunale merkostnader knyttet til programmet blir fordelt fullt ut etter sosialhjelpsnøkkelen i rammetilskuddet f.o.m. 2013.

For nærmere omtale av rapport og status, se delmål 6 og del I, 3 Sentrale utviklingstrekk.

Post 63 Sosiale tjenester og tiltak for vanskeligstilte, kan overføres

Bevilgningen går til kompetanse- og utviklingstiltak og prosjekter i kommunene rettet mot sosialt og økonomisk vanskeligstilte. Kommunene har ansvar for viktige fellesoppgaver knyttet til å sikre alle innbyggere gode levekår. Bevilgningen har de senere årene blitt styrket som ledd i innsatsen mot fattigdom. Her redegjøres for noen viktige innsatsområder.

Tiltak for å inkludere flere vanskeligstilte i arbeid

Det nasjonale forsøket med tettere individuell oppfølging (TIO) ble avsluttet i 2008. Midlene har blitt videreført og benyttet til ulike tiltak for å inkludere flere vanskeligstilte i arbeid.

Deler av bevilgningen har gått til finansiering av kompetanseveiledere som gir råd og veiledning om kvalifiseringsprogrammet til NAV-kontor i eget fylke. Disse midlene foreslås, sammen med midler til dekning av enkelte utgifter til drift av Fylkesmannens kompetanse- og kvalitetstiltak på fagområdet for øvrig, ført opp under kap. 621, post 21 fra 2013, jf. omtale under budsjettforslag for 2013.

I et samarbeid mellom Arbeids- og velferdsdirektoratet og Kriminalomsorgens sentrale forvaltning ble det igangsatt et treårig nasjonalt forsøk i 2009 hvor formålet er å finne fram til modeller som sikrer innsatte kontinuitet, integrerte tjenesteforløp og tettere individuell oppfølging i overgang fra fengsel til frihet. Som ledd i gjennomføringen av forsøket skal det også prøves ut metoder for å motivere innsatte som fyller vilkårene for kvalifiseringsprogram til å benytte seg av programmet ved løslatelse. Sju lokale fengsler og NAV-kontor deltar i forsøket som etter planen avsluttes i desember 2012.

Rapporter fra gjennomføringen viser at de fleste innsatte har sammensatte behov. Mange mangler bolig, har rusproblemer, gjeld, og behov for et nytt sosialt nettverk for å kunne stå i arbeid. For mange vil derfor et bredt spekter av kommunale tjenester, både i og utenfor arbeids- og velferdsforvaltningen, være nødvendig når det nærmer seg løslatelse.

Det er i løpet av prosjektperioden utarbeidet ulike rutiner, bl.a. for kartlegging av innsatte, innhenting av samtykkeerklæring og samarbeid mellom fengsel og hjemkommuner.

Forsøket evalueres av Arbeidsforskningsinstituttet (AFI), hvor en sluttrapport fra evalueringen skal foreligge i 2014. Med utgangspunkt i erfarin-

gene fra forsøket skal det arbeides videre med nasjonal implementering av modeller og rutiner for lokalt samarbeid.

Forsøket med tettere individuell oppfølging i overgang fra fengsel til kvalifiseringsprogram må sees i sammenheng med andre tiltak rettet mot innsatte, bl.a. innføring av en tilbakeføringsgaranti. Som en del av dette arbeidet vil Arbeidsdepartementet og Arbeids- og velferdsetaten videreføre samarbeidet med Kunnskapsdepartementet, Justis- og beredskapsdepartementet (Kriminalomsorgen) og Kommunal- og regionaldepartementet om forsøksprosjektet «Tilbakeføring gjennom arbeid, fritid og utdanning (TAFU)», rettet mot personer som har sonet ferdig en fengselsstraff.

Det ble høsten 2010 igangsatt et treårig forsknings- og utviklingsprosjekt hvor formålet er å utvikle kunnskapsbaserte metoder for oppfølging av deltakere i kvalifiseringsprogram. Et viktig mål for prosjektet er også å samle kunnskap som kan bidra til videreutvikling av metoder for oppfølging av andre vanskeligstilte grupper på arbeidsmarkedet. Modellen som anvendes har betegnelsen «Helhetlig, prinsippstyrt, metodisk tilnærming (HPMT)» og bygger bl.a. på erfaringer fra tidligere forsøk med tett individuell oppfølging av personer med sammensatte behov.

Prosjektet gjennomføres i samarbeid med utvalgte Fylkesmenn og NAV-kontor, og er innrettet mot veiledere som jobber med oppfølging av deltakere i kvalifiseringsprogram. Forskningsdelen av prosjektet er lagt opp som en kombinert prosess- og effektevaluering og gjennomføres av Høgskolen i Oslo og Akershus. Alle opplæringsaktiviteter har blitt gjennomført etter planen, og det er etablert en struktur som sikrer de involverte systematisk veiledning i ett år etter endt opplæring. Resultater fra prosjektet vil bli presentert i flere delrapporter i løpet av 2013. Prosjektet avsluttes i 2013.

Boligsosialt arbeid

I 2003 ble det opprettet en tilskuddsordning til oppfølgingstjenester i bolig i kommunene. Formålet med tilskuddsordningen er å styrke og utvikle de ordinære tjenestene i kommunene for å bedre ivareta den enkeltes behov for oppfølging i bolig. Målgruppen er bostedsløse og rusmiddelmissbrukere. Tilskuddsordningen ble fra 2005 knyttet opp mot målene i den nasjonale strategien *På vei til egen bolig*. Strategiperioden ble avsluttet i 2007, men det strategiske arbeidet og samarbeidet mellom Arbeids- og velferdsdirektoratet, Fylkesmannen og Husbanken for å forebygge og bekjempe

bostedsløshet er videreført. Tilskudd til forsøk knyttet til bruk av midlertidige botilbud og tilskudd til tiltaksplan for alternativer til rusmiljøene i Oslo sentrum ble innlemmet i ordningen fra 2010, som siden har hatt benevnelsen tilskudd til boligsosialt arbeid.

Ved utgangen av 2011 mottok 121 kommuner tilskudd til 144 tiltak. Tilskuddet har bidratt til å finansiere i overkant av 131 årsverk i de 100 kommunene som har rapportert, og i underkant av 3 500 personer mottok tjenester gjennom ordningen. Det ytes et bredt spekter av tjenester, herunder råd og veiledning, bistand til å skaffe bolig og etablere seg i denne, praktisk bistand/miljøtiltak i hjemmet, økonomisk rådgivning, helsefremmende tiltak og arbeids-, aktivitets- og fritidstiltak.

Omlag hver fjerde tjenestemottaker var under 25 år. Mange har behov for bistand til å finne egnet bolig og tett oppfølging for å gjennomføre videregående opplæring, delta i arbeidsrettede tiltak, eller ordinært arbeid.

Det blir høsten 2012 i samarbeid med Diakonhjemmets Høgskole startet en videreutdanning i metodisk boligsosialt arbeid. Formålet er økt kompetanse for å sikre brukerne et mest mulig helhetlig tjenestetilbud.

Det meldes i rapporteringen fra kommunene både om utfordringer knyttet til mangel på midlertidige og egnede boliger, og utfordringer knyttet til kompetanse og kapasitet til oppfølging i bolig. Tilskudd til boligsosialt arbeid videreføres i 2013. Viktige innsatsområder i 2013 er tiltak for å redusere bruk av midlertidige botilbud, tiltak for å legge til rette for et helhetlig boligsosialt arbeid lokalt og tiltak overfor ungdom og yngre voksne i etableringsfasen. Tilskuddsordningen skal innrettes best mulig for å ivareta Oslo kommunes spesielle utfordringer som hovedstad og storby.

Økonomi- og gjeldsrådgivning

Det har siden 2004 vært gjennomført en rekke tiltak for å utvikle kvaliteten på kommunenes tilbud til personer med økonomi- og gjeldsproblemer. Formålet er å bidra til at enkeltpersoner og familier med økonomiske problemer og gjeldsbyrder får kontroll og styring over egen økonomi. Økonomisk rådgivning er en obligatorisk tjeneste i NAV-kontorene. Den har i utgangspunktet alle kommunenes innbyggere som målgruppe, men er også et viktig virkemiddel for å unngå eller redusere bruk av økonomisk sosialhjelp.

Det er i 2012 gitt tilskudd til 18 interkommunale nettverk, som involverer 65 kommuner, for å stimulere til samarbeid mellom små kommuner

og utvikling av tjenestene. Tilskuddsmidler til interkommunalt samarbeid har vist seg å være et godt virkemiddel for å styrke tjenestetilbudet regionalt. Kunnskapsoverføring, redusert sårbarhet og økt forebygging trekkes fram som suksesskriterier. En evaluering utført av SIFO viser at det gir god effekt å samordne ressursene gjennom interkommunale nettverk. Tilskudd til interkommunale nettverk videreføres i 2013.

Økonomisk rådgivning krever god, og i enkelte tilfeller spesialisert, kompetanse, noe som krever et tilpasset og differensiert opplæringsopplegg. Opplæring av ansatte gjennom grunnkurs, videregående kurs og oppfølgingskurs overfor ansatte videreføres i 2013. Fylkesmannen har ansvaret for å gjennomføre opplæringen. En årlig nasjonal konferanse om økonomisk rådgivning, «Penger til besvær», er også et viktig virkemiddel for kunnskaps- og erfaringsdeling på området. Se omtale av økonomirådstelefon, 800GJELD, under kap. 621, post 21.

Innsats overfor utsatte barn og unge

I 2005 ble det etablert en tilskuddsordning for å stimulere til kompetanse- og utviklingstiltak i kommunene for å forebygge og redusere fattigdom blant barn og unge. Målgruppen for tiltakene er barn, unge og barnefamilier som er i kontakt med de sosiale tjenestene. Ungdom mellom 18-24 år kan vurderes som målgruppe. Formålet med ordningen er å styrke det sosiale og forebyggende arbeidet i kommunene, utvikle nye tiltak overfor målgruppen, bedre samordningen av lokale tiltak og å styrke og utvikle kunnskap og kompetanse blant aktørene i lokalsamfunnet.

I 2012 er det fordelt midler til 81 kommuner og bydeler. I 2011 ble det gjennomført 233 tiltak for tilskuddsmidlene. Flertallet av tiltakene rettet seg direkte mot målgruppen, bl.a. støtte til ferie- og fritidsaktiviteter og aktiviteter knyttet til skolegang som for eksempel utstyrsbanker, leksehjelp og sunn skolemat. Det er også gitt støtte til større satsinger i samarbeid med Fylkesmannen og andre direktorater og departementer som bl.a. Sjumilssteget i Troms.

Fafo og NOVA evaluerte satsingen i 2009. Tilskuddsordningen har bidratt til inkludering ved å skape anledninger for barn og unge til å delta i aktiviteter og på sosiale arenaer, og til økt bevissthet i kommunene om fattigdom og sosial eksklusjon blant barn og unge. Det er et etablert samarbeid i kommunene som mottar tilskudd, også med frivillige organisasjoner. Tiltakene har gitt rom for å arbeide forebyggende og utvikle nye tiltak. Eva-

lueringen pekte på utfordringer knyttet til forankring av tiltakene i kommunene, og behov for en mer helhetlig innsats for å bedre situasjonen for barn og unge i disse familiene.

Det er åpnet for å gi støtte til arbeid med å lage handlingsplaner for forebygging og bekjempelse av fattigdom blant barn og unge. I 2012 har det vært en økning i antallet kommuner som utarbeider handlingsplaner. Direktoratet vil i 2013 bidra med midler og samarbeide med Fylkesmannen for å stimulere flere kommuner til å utarbeide handlingsplaner. Direktoratet vil styrke innsatsen når det gjelder kunnskapsformidling og erfaringsspredning ved å arrangere samlinger og konferanser i 2013. Det vil bli lagt vekt på å øke kunnskapen om sosiale tjenester og hvordan bestemmelsene i lov om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen kan anvendes og bidra til å forebygge og redusere fattigdom blant barn og unge. Tilskuddsmidlene videreføres i 2013. Tiltak for barn og unge med foreldre som deltar i kvalifiseringsprogram med sikte på å komme i arbeid er prioritert. Tilskudd til ferie og aktivitetstilbud i skolens ferier til barn og deres familier vil gis økt prioritet innenfor tilskuddsordningen i 2013.

Som et ledd i innsatsen mot fattigdom ble det i 2008 igangsatt et utviklingsarbeid overfor barn og unge i risikosoner. Målgruppen for satsingen er ungdom 15-25 år. Innsatsen konsentreres om ungdom som står i fare for eller har falt ut av videregående opplæring, utvikler kriminell adferd, tester ut rusmidler, og minoritetsungdom. Innsatsen tar utgangspunkt i lov om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen og skal bidra til å iverksette modellforsøk og utviklings- og kompetansetiltak. I tiltaksporteføljen inngår 12 kommuner, samt fire interkommunale prosjekter. Utviklingsarbeidet videreføres i 2013. Satsingen er under evaluering av Arbeidsforskningsinstituttet (AFI). Evalueringen ser spesielt på de organisatoriske løsningene og hvordan de ulike tiltakene og virkemidlene bidrar i en helhetlig oppfølging av ungdom. Sluttrapport vil foreligge i 2015. Et viktig utviklingsområde er samordning av tjenester og tiltak mellom NAV-kontor, videregående opplæring, Oppfølgingstjenesten og andre kommunale tjenester. Erfaringene fra utviklingsarbeidet blir benyttet inn i satsingen for å øke gjennomføringen i videregående opplæring, Ny GIV. I halvveisevalueringen av Ny GIV pekes det på behovet for tett oppfølging av ungdom som ofte har sammensatte behov. Arbeids- og velferdsdirektoratet vil arbeide for å understøtte gjennomføring i videregående opplæring ved å øke kunnskap om og kompetanse i bruk av sosiale tjenester overfor ungdom hos veiledere i NAV-kontorene.

Nordlandsprosjektet, «Ungdom i svevet», ble avsluttet som prosjekt i 2010. Prosjektet høstet gode erfaringer. Arbeids- og velferdsdirektoratet og Helsedirektoratet har ansvaret for at erfaringer, kunnskap og kompetanse spres og videreføres. Fylkesmannen i samarbeid med NAV fylke skal formidle og videreføre erfaringene ut til de lokale NAV-kontorene, kommunen og fylkeskommunen. Fylkesmannen i Nordland og Universitetet i Nordland har en særlig pådriver- og veilederrolle overfor andre fylkesmannsembeter med utgangspunkt i det enkelte embetes behov for bistand.

Samarbeid mellom forskning, utdanning, praksis og brukere

Det har i perioden 2006-2011 i et samarbeid mellom Arbeidsdepartementet og Helse- og omsorgsdepartementet blitt gjennomført et forsøk med nye samarbeidsformer mellom forskning, utdanning og praksis i sosialtjenesten (HUSK). Formålet har vært å styrke samarbeid og kobling mellom praksis, utdanning, forskning og brukere samt å styrke praksisbasert forskning og kunnskapsbasert praksis.

Det har også vært gjennomført et samarbeid om fag- og kompetanseutvikling i fem kommuner som opprettet NAV-kontor i 2009. Formålet med utviklingsarbeidet har vært å styrke utviklingen av en helhetlig, felles arbeidsmetodikk i NAV-kontorene og tilrettelegge for utvikling av en mer kunnskapsbasert praksis. Tiltaket har vært inspirert av modeller som ligger til grunn for etableringen av Undervisningssykehjem og erfaringer fra Sverige og Finland knyttet til dette.

HUSK ble avsluttet i 2011, mens forsøket med fagutviklingsstillinger avsluttes i 2012. Både slutt-evalueringen av HUSK og en følgeevaluering av forsøket med fagutviklingsstillinger viser at det er gjort verdifulle erfaringer og fremskaffet kunnskap som bør følges opp videre. Dette gjelder ikke minst erfaringer med nye former for brukervedvirkning.

Arbeidsdepartementet vil bygge videre på erfaringene fra HUSK og bidra til kunnskapsbasert praksis og nye samarbeidsformer mellom forskning, utdanning, praksis og brukere i en ny satsing, «Praksis- og kunnskapsutvikling i NAV-kontorene», som igangsettes i 2012. Hovedformålet er å bidra til god kompetanse og kvalitet i det samlede tjenestetilbudet i NAV-kontorene, herunder både kommunale og statlige ansvarsområder og oppgaver. NAV-kontorenes oppfølging av personer med sammensatte behov skal ha et særskilt fokus, og satsingen skal bidra til at disse mot-

tar helhetlig bistand med inkludering i arbeid og samfunnsniv som mål.

Regjeringen viser i Meld. St. 13 (2011-2012) *Utdanning for velferd* til at man tar sikte på å etablere et program i regi av Norges Forskningsråd (NFR) for praksisrettet forskning for helse- og velferdstjenestene. Arbeidsdepartementet har i 2012 bidratt med 6 mill. kroner til finansiering av programmet, jf. Prop. 111 S (2011-2012) Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet 2012. NFR lyste i juni 2012 ut midler innenfor den nye satsingen *Praksisrettet FoU for helse- og velferdstjenestene*. Satsingen retter seg mot helse- og velferdstjenestene og de høyskoler og universiteter som tilbyr utdanninger for disse tjenestene, og som dermed har ansvar for å utvikle kompetanse og kvalifisert personell for tjenestene. For å styrke kvaliteten i tjenestene er det nødvendig å skape bedre samhandling mellom forskning, utdanning, praksis og brukere av de ulike tjenestene. Jf. omtale under kap. 601, post 50.

Det vises også til omtale i Prop. 1 S (2012-2013) for Helse- og omsorgsdepartementet og Kunnskapsdepartementet.

Budsjettforslag for 2013

Det foreslås overført 21,1 mill. kroner fra kap. 621, post 63 til kap. 621, post 21. Midlene er knyttet til overføring av erfaringer fra forsøk med tettere individuell oppfølging (TIO) til arbeidet med kvalifiseringsprogrammet og til dekning av enkelte utgifter til drift av Fylkesmannens kompetanse- og kvalitets tiltak overfor kommuner på fagområdet for øvrig. Det vises til omtale under kap. 621, post 21.

Det foreslås overført 6 mill. kroner fra kap. 621, post 63 til kap. 601, post 50 til et program i regi av Norges Forskningsråd (NFR) for praksisrettet forskning for helse- og velferdstjenestene. Jf. omtale under kap. 601, post 50.

Det foreslås i alt bevilget 163,33 mill. kroner for 2013.

Post 70 Frivillig arbeid, kan overføres

Bevilgningen går til frivillige organisasjoner og private stiftelser som utfører arbeid for vanskeligstilte. Disse fungerer som talerør for sosialt og økonomisk vanskeligstilte og utfører likemanns- og selvhjelpsarbeid. Enkelte tilbyr tjenester og tiltak til målgruppen. Utviklingen av et levende og godt samfunn forutsetter at organisasjoner for sosialt og økonomisk vanskeligstilte deltar. Egenorganisering bidrar til bredere deltakelse i samfunnet og legger bedre grunnlag for fellesskap.

Bevilgningen er styrket i de senere år som en del av innsatsen mot fattigdom.

Som et ledd i å styrke og videreutvikle dialogen og samarbeidet med frivillige organisasjoner ble det i 2008 etablert et kontaktutvalg mellom Regjeringen og representanter for sosialt og økonomisk vanskeligstilte. Kontaktutvalget hadde tre møter i 2011 og ett møte i 1. halvår 2012. Samtidig ble det etablert et samarbeidsforum for organisasjonene som deltar i Kontaktutvalget. Samarbeidsforum er sekretariat for organisasjonene i Kontaktutvalget. Forumet har utviklet seg til en arena for erfaringsutveksling og dyktiggjøring i samfunnsdebatt og deltakelse, og stimulerer til samarbeid mellom organisasjonene. Batteriet, som er et landsdekkende ressurscenter i regi av Stiftelsen Kirkens Bymisjon Oslo, er sekretariat for Samarbeidsforum. Det er etablert Batterier i Bergen, Trondheim, Bodø og Kristiansand. Batteriene driver hjelpe- og støttearbeid for organisasjoner og til etablering av nye organisasjoner, og er i kontakt med et stort nettverk av organisasjoner lokalt.

Det ble i 2008 etablert en tilskuddsordning for tilskudd til drift av organisasjoner som arbeider mot fattigdom og sosial eksklusjon og til prosjekter/aktiviteter i regi av frivillige organisasjoner. Målgruppen er sosialt og økonomisk vanskeligstilte som opplever fattigdom og står i fare for sosial ekskludering. Formålet er å styrke mulighetene for egenorganisering, selvhjelpsaktiviteter, brukerinnflytelse og interessepolitisk arbeid. I tillegg til driftsstøtte til Samarbeidsforum med Kontaktutvalget og Batteriene ble det i 2012 gitt driftsstøtte til 16 organisasjoner og tilskudd til 21 prosjekter. Gjennom driftsstøtten til ulike organisasjoner er mulighetene for egenorganisering og selvhjelpsaktiviteter for mange sosialt og økonomisk vanskeligstilte styrket. Departementet har i samarbeid med Arbeids- og velferdsdirektoratet og i dialog med Samarbeidsforum gjennomgått regelverket for støtte til frivillige organisasjoner, herunder sett på forholdet mellom drifts- og prosjektstøtte. Tilskuddsregelverket er noe justert for i større grad å ivareta behovet for forutsigbarhet og kontinuitet i driften av organisasjonene. Følgende prioriteringskriterier for fordeling av tilskudd er nedfelt i regelverket: Batteriene og Samarbeidsforum med Kontaktutvalget og organisasjoner som tidligere har fått tilskudd gjennom Stortingets budsjettbehandling eller gjennom tildelingsbrev skal, etter en vurdering av om de fortsatt oppfyller vilkårene for støtte, prioriteres. Det legges videre opp til en klarere prioritering av prosjekter som er rettet inn mot kjerneområdet for ordningen, dvs. egenorganisering, selvhjelpsaktiviteter, bruke-

rinnflytelse og interessepolitisk arbeid, og til prosjekter i regi av brukerorganisasjoner og egenorganiserte. Det er også foretatt enkelte andre endringer som kan gi større fleksibilitet i tilskuddsforvaltningen. Revidert regelverk vil bli gjort gjeldende fra 2013.

I 2011 ble det etablert en tilskuddsordning for å stimulere til utvikling av sosialt entreprenørskap og sosiale entreprenører som retter sin virksomhet mot bekjempelse av fattigdom og sosial eksklusjon. Et viktig formål med ordningen er også å bidra til at egenorganiserte som har erfart fattigdom og sosial og økonomisk eksklusjon, stimuleres til utvikling av sosialt entreprenørskap, der kompetanse og erfaringsbasert kunnskap er relevant. Målgruppen er sosialt og økonomisk vanskeligstilte som enten opplever eller står i fare for å oppleve fattigdom og sosial eksklusjon. Det er utarbeidet tilskuddsregelverk hvor krav og retningslinjer for ordningen er angitt.

I alt seks virksomheter som jobber mot fattigdom og sosial eksklusjon mottok tilskudd i 2011, og sju virksomheter har mottatt tilskudd i 2012. Midlene videreføres i 2013.

I 2005 ble det etablert en tilskuddsordning med formål å stimulere til utvikling av nye tiltak og metoder for aktivisering og arbeidstrening i regi av frivillige organisasjoner. Formålet er å gi sosialt og økonomisk vanskeligstilte et tilbud om aktivisering og arbeidstrening som et ledd i målet om å gi alle muligheter til å komme i arbeid og å bedre levekårene for de vanskeligst stilte. Målgruppen er personer som står svært langt fra arbeidsmarkedet, og som i mange henseender er sosialt ekskluderte. Siktemålet vil for enkelte være rehabilitering, inkludering og økt livskvalitet, mens andre vil kunne nytte seg av mer arbeidsrettede tiltak. Ordningen er evaluert av Fafo. Tiltakene bidrar til at personer som ønsker seg aktivitets- og arbeidstrening, men som ikke mestrer terskelen i vanlige arbeidsmarkedstiltak, får et tilbud. Tiltakene omfatter et bredt spekter av tiltak fra sosial trening og hverdagsmestring til mer arbeidsrettede tiltak. Brukerne får erfaringer med hvordan de kan fungere i arbeid og hvilke muligheter og begrensninger de har i arbeidslivet. Tilskuddsordningen ble styrket i 2009 med rusmiddelavhengige og tidligere rusmiddelavhengige som en særlig prioritert målgruppe. Nyskapende tiltak har hovedprioritet. I tillegg gis tiltak som har et samarbeid med kommunen eller arbeids- og velferdsforvaltningen, inngår i en tiltakskjede eller som inngår som en del av tilbudet om kvalifiseringsprogram, prioritert. Totalt ble 41 prosjekter tildelt tilskudd i 2012, hvorav 21 var

videreføring av igangsatte prosjekter og 20 nye prosjekter. I 2012 er det gitt tilskudd til tiltak bl.a. i regi av Kirkens Sosialtjeneste, Stiftelsen Kirkens Bymisjon, Frelsesarmeens Rusomsorg og Røde Kors. Tilskuddsmidlene videreføres i 2013.

Budsjettforslag for 2013

Det foreslås i alt bevilget 56,19 mill. kroner for 2013.

Post 74 Tilskudd til pensjonistenes organisasjoner mv.

Arbeidsdepartementet viser til omtale i Prop. 1 S (2011-2012) om at den fremtidige organiseringen av ordningen er under vurdering.

Arbeidsdepartementet har utarbeidet utkast til et regelverk om ny ordning om tilskudd til pensjonistenes organisasjoner slik at tildelingen kan skje etter et formalisert regelverk og etter klare kriterier. Det aktuelle utkastet har vært på ordinær høring.

Etter forslaget skal tilskuddsordningen gi økonomiske bidrag til pensjonistorganisasjoners drift

og eldrepolitiske arbeid. Målet er økt engasjement og aktivitet på området. Det legges opp til en åpen tilskuddsordning slik at alle relevante pensjonistorganisasjoner kan søke.

Målgruppe for tilskuddsordningen er landsdekkende pensjonistorganisasjoner som har som formål å fremme eldrepolitiske interesser, herunder pensjonistenes sosiale, økonomiske, helsemessige og kulturelle interesser, og styrke pensjonistenes stilling i samfunnet.

Det er videre foreslått enkelte nærmere vilkår for tilskudd.

Tilskuddsordningen skal forvaltes av Arbeids- og velferdsdirektoratet.

Direktoratet skal føre kontroll med at tilskuddsmidlene benyttes etter forutsetningene, jf. Stortingets bevilgningsreglement § 10 andre ledd.

Det tas sikte på at det nye regelverket gis virkning for behandling og tildeling av tilskudd for 2013.

Budsjettforslag for 2013

Det foreslås bevilget 10,53 mill. kroner for 2013.

Programkategori 09.30 Arbeidsmarked

Utgifter under programkategori 09.30 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013	Pst. endr. 12/13
634	Arbeidsmarkedstiltak	6 889 448	7 390 316	7 450 600	0,8
635	Ventelønn	167 896	133 000	125 000	-6,0
	Sum kategori 09.30	7 057 344	7 523 316	7 575 600	0,7

Utgifter under programkategori 09.30 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)					
Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013	Pst. endr. 12/13
01-24	Statens egne driftsutgifter	240 381	248 779	214 600	-13,7
70-89	Andre overføringer	6 816 963	7 274 537	7 361 000	1,2
	Sum kategori 09.30	7 057 344	7 523 316	7 575 600	0,7

Kap. 634 Arbeidsmarkedstiltak

(i 1 000 kr)					
Post	Betegnelse	Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013	
21	Forsøk, utviklingstiltak m.v., <i>kan overføres</i>		72 485	115 779	89 600
76	Tiltak for arbeidssøkere, <i>kan overføres</i>		6 816 963	7 274 537	6 244 470
77	Varig tilrettelagt arbeid, <i>kan overføres</i>				1 053 530
78	Tilskudd til arbeids- og utdanningsreiser				63 000
	Sum kap. 0634		6 889 448	7 390 316	7 450 600

Overført fra 2011 til 2012:
Post 21: 8 442 000 kroner
Post 76: 18 279 000 kroner

Allmenn omtale

Arbeidsmarkedstiltakene har til hensikt å bedre arbeidssøkernes arbeidsevne og mulighet til å

komme i arbeid, og må ses i sammenheng med de overordnede målene for arbeids- og velferdspolitikken slik de framgår av omtalen under resultat-område 2. Arbeidsrettede tiltak kan benyttes for å avklare arbeidsevne, å øke mulighetene for overgang til inntektsgivende arbeid, eller å gi personer som har vanskeligheter med å få arbeid på ordi-

nære lønns- og arbeidsbetingelser et meningsfullt arbeid.

Samlet gir departementets forslag til satsing på arbeidsrettede virkemidler en ramme på 7 450,6 mill. kroner for 2013 under kap. 634 Arbeidsmarkedstiltak, jf. omtale under de enkelte postene nedenfor. I tillegg kommer behovet for tilsgangfullmakt på 3 234,442 mill. kroner.

Post 21 Forsøk, utviklingstiltak mv., kan overføres

Rapport

Midlene under kap. 634, post 21 disponeres av Arbeids- og velferdsdirektoratet. De ble i 2011 og 2012 benyttet til forsøk med funksjonsassistenter i arbeidslivet, arbeids- og utdanningsreiser, servicehund, TV av og med psykisk utviklingshemmede (Empo TV) og ulike utrednings- og forsøksprosjekter, herunder Arbeids- og velferdsdirektoratets program FARVE-Forsøksmidler ARbeid og VElferd.

Det ble i 2012 i tillegg iverksatt et landsomfattende forsøk med tiltretteleggingstilskudd for arbeidssøkere med nedsatt arbeidsevne. Målgruppen for forsøket er personer med nedsatt arbeidsevne som står utenfor arbeidslivet. Gjennom tiltretteleggingstilskuddet vil arbeidsgiver kunne få dekket eventuelle kostnader forbundet med ulike tilpasninger i arbeidssituasjonen. Virksomheter som tiltrettelegger for at arbeidssøkere med nedsatt arbeidsevne kan komme i arbeid, eller delta på tiltakene tidsbegrenset lønnsstilskudd, tidsubestemt lønnsstilskudd og arbeidspraksis i ordinær virksomhet, kan få dette tilskuddet. Det kan også ytes tilskudd til kurs og kortere opplæringstiltak. Det vil videre kunne dekkes utgifter til kjøp av gjenstander og arbeidshjelpemidler, slik det er innenfor den eksisterende ordningen for sykmeldte arbeidstakere.

Formålet med forsøksordningen funksjonsassistanse i arbeidslivet er å gjøre det lettere for personer med sterk fysisk funksjonsnedsettelse å være i arbeid. Ordningen innebærer at en assistent bistår den enkelte med hjelp til praktiske gjøremål i arbeidshverdagen. Ordningen ble styrket i budsjettet for 2012, og hadde per juli 2012 om lag 110 brukere.

Arbeids- og utdanningsreiser har vært en forsøksordning som har omfattet alle fylker, unntatt Oslo. Formålet med ordningen er å gi transporttilbud som sikrer funksjonshemmede muligheter for deltakelse i arbeidsliv og utdanning, samt kompensere for merutgifter knyttet til transport. Evaluering fra Universitetet i Nordland viser bl.a. at

arbeids- og utdanningsreiser bidrar til at flere personer med funksjonsnedsettelse kommer i arbeid og kan arbeide mer enn de ellers har kunnet gjøre. Det er registrert i underkant av 450 brukere av arbeids- og utdanningsreiser ved utgangen av 1. tertial 2012.

Det ble i 2011 satt av 5 mill. kroner til prøveordning med servicehund. Formålet med forsøksprosjektet er å kartlegge og vurdere nytte og behov for servicehunder i et samfunnsøkonomisk perspektiv, herunder om dette skal være et offentlig ansvar. På grunn av vansker med å rekruttere aktuelle brukere til forsøket, ble midler bevilget til formålet i 2011, overført til 2012. Det arbeides fortsatt med å rekruttere et tilstrekkelig antall brukere. Ubrukte midler i 2012 vil bli overført til 2013. Midlene skal også dekke en evaluering etter at brukerne har hatt servicehund i to år. I løpet av 2012 har Arbeids- og velferdsdirektoratet, i samarbeid med Helsedirektoratet utvidet søkerområdet, og har per 1. juli 2012 til sammen syv brukere til vurdering. En bruker er allerede testet og godkjent av hundeskolene og er klar for tildeling av hund. Ubrukte midler til formålet i 2012 til innkjøp av hunder og sluttevaluering vil kunne overføres til 2013. Midler avsatt til erstatningshunder er nærmere omtalt under kap. 601, post 70.

Programmet FARVE, Forsøksmidler ARbeid og Velferd, skal gjennom forsøks-, forsknings- og analyseprosjekter øke kunnskapen og bidra med kunnskapsformidling om hvordan målene innen arbeids- og velferdspolitikken kan nås på en bedre måte. FARVE gir tilskudd til prosjekter som ligger innenfor programmets formål, basert på utlysninger og anbud. I løpet av 2011 ble det publisert 33 rapporter under FARVE-programmet på områder som gjelder arbeidsliv, etniske minoriteter, redusert funksjonsevne, ungdom, sykefravær og seniørpolitikk.

Budsjettforslag

Det foreslås bevilget i alt 89,6 mill. kroner for 2013.

Arbeids- og velferdsdirektoratet fordeler via FARVE-prosjektet midler til forsøk og ekstern forsknings- og utredningsvirksomhet innen Arbeids- og velferdsforvaltningens ansvarsområde, herunder forskningsmessig evaluering av disse forsøkene. Formålet med bevilgningen er å bidra til politikk- og kunnskapsutvikling på prioriterte deler av arbeids- og velferdsområdet. Resultater av disse aktivitetene skal formidles slik at de kan gi grunnlag for kompetanseutvikling i forvaltningen. FARVE-midlene skal brukes til bl.a. effek-

tevaluering av forsøkene med individuell jobb- støtte (IPS) i samarbeid med Helsedirektoratet, evaluering av forsøk med kjerneoppgaver i NAV, drift av forsøksprosjektet TV av og med psykisk utviklingshemmede, Empo TV, og evaluering av metodeutviklingsprosjekt innenfor arbeidsrettet rehabilitering, se omtale under kap. 634, post 76.

Regjeringen foreslår å videreføre bevilgningen på 25 mill. kroner fra 2012 til forsøksprosjektet med tilretteleggingstilskudd for arbeidssøkere med nedsatt arbeidsevne.

Innsatsen knyttet til forsøket med funksjonsassistans i arbeidslivet ble styrket i 2012. Innsatsen på 30,309 mill. kroner foreslås videreført i 2013.

Arbeids- og utdanningsreiser ble etablert som en forsøksordning i 2001, men foreslås nå å bli en landsdekkende permanent ordning. Bevilgningsforslaget og omtalen er derfor flyttet til kap. 634, post 78.

Post 76 Tiltak for arbeidssøkere, kan overføres

Arbeidsmarkedstiltak skal tildeles ut fra den enkeltes individuelle behov for arbeidsrettet bistand, uavhengig av hvilken målgruppe brukeren tilhører eller hvilke ytelser brukeren mottar. Arbeids- og velferdsetaten har en stor portefølje av arbeidsrettede tiltak som kan tildeles personer med behov for bistand for å komme i arbeid.

Noen tiltaksformer av lengre varighet og med tettere oppfølging er forbeholdt personer med nedsatt arbeidsevne.

Tiltakene kan grovt deles inn i tiltaksgruppene avklaring, arbeidsrettet rehabilitering, opplæring, arbeidspraksis, oppfølging, lønnstilskudd og varig tilrettelagt arbeid.

Avklaringstiltak har som formål å kartlegge behov for videre bistand. Tilbud om avklaring kan gis til en person som har behov for bistand utover det Arbeids- og velferdsetaten selv kan tilby. Avklaringstiltak kan skje hos tiltaksarrangør, eller på en ordinær arbeidsplass med bistand fra en tiltaksarrangør. Tiltaket finansieres etter fast sats i forhåndsgodkjente bedrifter eller anskaffes gjennom åpne anbudskonkurranser etter lov om offentlig anskaffelse.

Arbeidspraksis har som formål å styrke mulighetene til å skaffe eller beholde arbeid. Deltakerne får anledning til å prøve ut arbeidsformer, tilpasset sin kompetanse og sine utfordringer. I tillegg gis det oppfølging fra en veileder etter behov. Tiltaket kan gjennomføres hos tiltaksarrangør eller i en ordinær bedrift. Det ytes tilskudd etter en gitt sats.

Arbeidsrettet rehabilitering er aktuelt for personer som er sykmeldte og/eller har fått sin arbeidsevne nedsatt, slik at de hindres i å skaffe eller beholde inntektsgivende arbeid. Arbeidsrettet rehabilitering skal gi et tilbud om rehabilitering til brukere med sammensatte og uklare lidelser, med behov for arbeidstrening i kombinasjon med opptrening og individuell oppfølging for å forbedre mestrings- og arbeidsevnen.

Lønnstilskudd skal motivere arbeidsgivere til å ansette personer som har problemer med å komme inn på arbeidsmarkedet på vanlige lønns- og arbeidsbetingelser. Lønnstilskudd ytes til ordinære private bedrifter og offentlige virksomheter i en begrenset del av tiden deltakeren er ansatt. Lønnstilskudd uten tidsbegrensning kan brukes for personer med nedsatt arbeidsevne og et varig behov for bistand.

Opplæringstiltak skal bidra til at arbeidssøkere kvalifiseres til ledige jobber. Videre skal opplæringstiltak hindre utstøting av personer som står i fare for å falle ut av arbeidslivet, eller er i en usikker sysselsettingssituasjon og har behov for kvalifisering. Opplæring kan skje gjennom det ordinære utdanningstilbudet, gjennom spesialtilpassede arbeidsmarkedskurs eller i arbeidsmarkedsbetjent bedrift. Opplærings- og kvalifiseringstilbud kan anskaffes gjennom åpne anbudskonkurranser, tilskudd etter fast sats for tilbud i forhåndsgodkjente bedrifter, eller på grunnlag av de faktiske utgiftene, innenfor maksimalsatser, til ordinære utdanningsinstitusjoner.

Oppfølgingstiltak er tiltak som er direkte rettet mot å gi brukere bistand og veiledning med sikte på ansettelse i ordinært arbeidsliv. Oppfølging anskaffes etter lov om offentlig anskaffelse, eller ved tilskudd.

Varig tilrettelagt arbeid er et tiltak for personer som har eller i nær framtid ventes å få innvilget uførepensjon. Tiltaket har ikke overgang til ordinært arbeid som hovedmål, men mulighetene for overgang til ordinært arbeid vurderes jevnlig. Varig tilrettelagt arbeid kan gjennomføres hos forhåndsgodkjente tiltaksarrangører eller i ordinært arbeidsliv. Varig tilrettelagt arbeid finansieres gjennom tilskudd etter faste satser.

Rapport

Tall fra Arbeids- og velferdsdirektoratet viser at det var en gjennomsnittlig tiltaksgjennomføring for ledige og personer med nedsatt arbeidsevne på om lag 73 100 plasser i 2011. Dette er gjennomsnittlig om lag 1 700 flere tiltaksplasser i måneden enn planlagt nivå. Tabellen under viser antall gen-

nomførte tiltaksplasser for personer med nedsatt arbeidsevne og for ledige de siste 3 årene.

Antall gjennomførte tiltaksplasser for ledige og personer med nedsatt arbeidsevne. Gjennomsnitt for året. 2009 – 2011

	2009	2010	2011
Ledige	16 700	18 500	15 900
Personer med nedsatt arbeidsevne	51 600	58 300	57 200

I Prop. 1 S (2011-2012) ble det bevilget midler som, gitt visse forutsetninger om tiltakenes sammensetning og priser, i utgangspunktet skulle gi rom for en gjennomsnittlig gjennomføring av om lag 71 200 plasser for ledige og personer med nedsatt arbeidsevne i 2011. For å sikre fleksibilitet ble det i 2012 lagt til grunn et intervall rundt måltallet for tiltaksgjennomføringen i departementets styringsdialog med Arbeids- og velferdsetaten. Ordningen videreføres i 2013.

Individstønad ved deltakelse i arbeidsrettede tiltak finansieres over kap. 634 Arbeidsmarkedstiltak, og gir en inntekt i tiltaksperioden for personer som ikke har rett til dagpenger eller arbeidsavklaringspenger. Arbeidsdepartementet har, sammen med Arbeids- og velferdsdirektoratet, hatt en gjennomgang av hvordan individstønaden både kan stimulere positivt til aktivitet eller relevant arbeidserfaring, og på den andre siden kan tenkes å bidra til å trekke enkelte ut av videregående skole for å delta i et arbeidsrettet tiltak med individstønad. Gjennomgangen ga ikke grunnlag for å foreta endringer i stønaden. I lys av at Ny GIV ikke har avsluttet sin prosjektperiode ennå, samt behov for økt kunnskap om individstønadens insentiveffekter for unge, foreslås ikke endringer i stønaden.

For å synliggjøre Arbeids- og velferdsetatens fordeling av tiltaksressursene og oppfølgingen av særskilte arbeidssøkergrupper, rapporteres det i det følgende separat om gjennomføringen for henholdsvis ledige og personer med nedsatt arbeidsevne for 2011 og 1. halvår 2012.

Gjennomføring av tiltak for ledige

I 2011 gjennomførte Arbeids- og velferdsetaten om lag 15 900 tiltaksplasser i gjennomsnitt for ledige. I 1. halvår 2012 ble det gjennomført om lag 19 200 tiltaksplasser. Dette er 2 300 flere plasser enn i samme periode året før.

Den arbeidsrettede bistanden skal tilpasses den enkelte arbeidssøkers behov. Samtidig skal utsatte grupper som ungdom, innvandrere fra land utenfor EØS-området og langtidsledige prioriteres ved inntak til arbeidsmarkedstiltak. I 2011 utgjorde personer under 20 år om lag 3,5 pst. av alle registrerte ledige. Samtidig var om lag 10 pst. av deltakerne i tiltak for ledige under 20 år. I 1. halvår 2012 utgjorde denne aldersgruppen 3,3 pst. av alle registrerte ledige, og 10 pst. av deltakerne i arbeidsmarkedstiltak for ledige. Dette indikerer at de yngste arbeidssøkerne er prioritert i tråd med ungdomsgarantien som skal gi tilbud om arbeidsmarkedstiltak til ungdom under 20 år som står uten arbeid eller skoleplass.

I 2011 utgjorde 20-24-åringene 14,8 pst. av alle registrerte ledige. Samtidig utgjorde 20-24-åringene 19,9 pst. av deltakerne i arbeidsmarkedstiltak for ledige. I 1. halvår 2012 var 14,9 pst. av de helt ledige i alderen 20-24 år, og samme aldersgruppe utgjorde 19,6 pst. av tiltaksdeltakerne.

Regjeringen innførte i 2007 en oppfølgingsgaranti for arbeidssøkere i alderen 20-24 år, som har vært ledige de siste tre månedene eller lenger. Den gjennomsnittlige andelen av målgruppen som var registrert med utvidet oppfølging i 2011 var på 67 pst. I de fire første månedene av 2012 hadde i gjennomsnitt 73 pst. av de helt ledige i alderen 20-24 år med ledighetsperiode på mer enn 3 måneder fått oppfølging.

I 2009 ble det innført en tiltaksgaranti for arbeidssøkere i alderen 20-24 år som har vært registrert sammenhengende ledige de siste seks månedene eller lenger (jf. St.prp. nr. 1 (2008-2009)). Ifølge Arbeids- og velferdsdirektoratet var til en hver tid om lag 1 400 personer omfattet av garantien i 1. tertial 2012. Blant disse fikk 22 pst. tilbud om tiltak gjennom garantiordningen.

Oppfølgingsgarantien og tiltaksgarantien for ungdom i alderen 20-24 år har vist svakere måloppnåelse enn ønskelig. I 2011 og 2012 har Arbeidsdepartementet, i samarbeid med Arbeids- og velferdsdirektoratet, gjennomgått garantiordningene for å få en bedre forståelse av bakgrunnen for resultatene, og for å finne ut hva som kan gjøres for at garantiordningene skal fungere bedre som virkemidler i oppfølgingen av ungdom ved NAV-kontorene.

Arbeidet har vist at garantiene ikke er godt nok tilpasset NAVs metodikk for oppfølging av arbeidssøkere, bl.a. ved at garantiene ikke tar nok hensyn til prinsippet om at det er individuelle behov som skal ligge til grunn for den bistanden som gis. Mange ungdommer har behov for individuelt tilpasset bistand, og raskere bistand, enn de

får i dag. Dagens utforming gjør det også vanskelig å måle hvorvidt garantiene innfris.

Det kan være hensiktsmessig å innrette garantiene i større grad mot den delen av ungdomsgruppen som har et reelt behov for bistand for å komme i arbeid, samt legge større vekt på hensynet til individuelle behov i den bistanden som gis. Det kan også være hensiktsmessig å utforme garantiene i større grad som prioriteringer i tilknytning til de ordinære arbeidsprosessene i NAV. Regjeringen vil endre innretningen på garantiordningene for ungdom i alderen 20-24 år i 2013. Dette er beskrevet i Del I og under omtalen av budsjettforslaget under post 76 Tiltak for arbeidssøkere.

Arbeidsdepartementet vil i 2013 videreføre samarbeidet med Kunnskapsdepartementet om forsøk med utvikling av opplæringsmodeller for voksne arbeidssøkere uten fullført videregående opplæring. I 2010 satte Kunnskapsdepartementet i gang et forsøk i fire fylker for utvikling av modeller for videregående opplæring, fortrinnsvis fag- og yrkesopplæring, for voksne arbeidssøkere uten fullført videregående opplæring. Opplæringen skal gjennomføres utenfor normal arbeidstid, og skal kunne fullføres selv om arbeidssøkeren kommer i jobb i løpet av opplæringstiden. Arbeidssøkeren skal kunne beholde dagpenger som livsoppholdsytelse i ledighetsperioden.

Innvandrere er en utsatt gruppe på arbeidsmarkedet, og utgjorde 33 pst. av de registrerte ledige i 2. kvartal 2012. Ifølge tall fra Statistisk sentralbyrå, har innvandrere fra Afrika høyest ledighet med 12 pst.

I 2. kvartal 2012 utgjorde innvandrerne 43 pst. av alle deltakere i tiltak for ledige. Det var flere innvandrerkvinner enn -menn som deltok på arbeidsmarkedstiltak.

Det er etablert en langtidsledighetsgaranti som skal sikre personer med langvarige ledighetsperioder tilbud om arbeidsrettet tiltak i Arbeids- og velferdsetaten. Garantien omfatter personer med minst toårig arbeidssøkerperiode og seks måneders sammenhengende ledighet. Rapportering fra Arbeids- og velferdsdirektoratet har vist svakere måloppnåelse for langtidsledighetsgarantien enn ønsket. Tall for april 2012 viser at garantien er oppfylt for bare 15 pst. av målgruppen. Det har imidlertid vært en nedgang i andelen av de ledige som var langtidsledige gjennom 2011. Andelen holdt seg om lag uendret første kvartal 2012. Det var en reduksjon i antallet langtidsledige i hele perioden.

Langtidsledighetsgarantien ble fra 1. januar 2012 utvidet til å inkludere overgangstilfellene

etter avviklingen av særreglene for eldre dagpengemottakere som ikke tidligere var omfattet av langtidsledighetsgarantien. Det innebar at garantiutvidelsen var knyttet til personer som ved utgangen av 2011 fremdeles mottok dagpenger etter overgangsordningen som ble avviklet fra 1. juli 2012, og som hadde vært delvis ledige de siste seks månedene. Den utvidede langtidsledighetsgarantien rettet mot overgangstilfellene etter avviklingen av særreglene for eldre dagpengemottakere vil ikke bli videreført i 2013 da overgangsordningen opphørte 1. juli 2012.

Gjennomføring av tiltak for personer med nedsatt arbeidsevne

I 2011 ble det gjennomført i gjennomsnitt om lag 57 200 tiltaksplasser for personer med nedsatt arbeidsevne. I 1. halvår 2012 var tilsvarende tall om lag 58 000 tiltaksplasser. Det vises for øvrig til omtale av personer med nedsatt arbeidsevne under del 1, avsnitt 3 Sentrale utviklingstrekk.

Arbeids- og velferdsforvaltningen har gjennomført en betydelig innsats overfor personer med psykiske lidelser, bl.a. som ledd i oppfølgingen av Opptrappingsplan for psykisk helse, og gjennom Nasjonal strategiplan for arbeid og psykisk helse (2007-2012). Arbeids- og velferdsdirektoratet har oppsummert sine erfaringer med gjennomføringen av strategiplanen. Her vises det bl.a. til at en viktig del av innsatsen har vært knyttet til samarbeid og samordning av bistand innenfor arbeids- og velferdssektoren og helse- og omsorgssektoren. Strategiplanen slutføres ved utgangen av 2012. Om lag 1 000 tiltaksplasser knyttet til Nasjonal strategiplan for arbeid og psykisk helse (2007-2012) videreføres innenfor ordinære rammer i Arbeids- og velferdsetaten fra og med 2013.

Kvalifiseringsprogrammet retter seg mot personer med vesentlig nedsatt arbeids- og inntekts-evne, som har ingen eller svært begrensede ytelser i folketrygden. Programmet skal bidra til at flere kommer i arbeid, og er en lovpålagt oppgave for kommunene. Den som fyller vilkårene i loven, har rett til et individuelt tilpasset program og en tilhørende kvalifiseringsstønad. Arbeidsmarkedstiltak i statlig eller kommunal regi inngår som viktige elementer i programmet. I 2012 ble det satt av til sammen om lag 5 700 statlige tiltaksplasser til kvalifiseringsprogrammet og personer som mottar legemiddelassistert rehabilitering (LAR). Ved utgangen av 1. tertial 2012 deltok 6 900 personer i kvalifiseringsprogrammet. For nærmere omtale, se delmål 6 og del I, 3 Sentrale utviklingstrekk.

Det ble i 2012 avsatt 500 tiltaksplasser til tiltak i ordinært arbeidsliv til målgruppen for Jobbstrategien for personer med nedsatt funksjonsevne. Dette er plasser som inngår i Arbeids- og velferdsstatens totale tiltakstilbud. I juni 2012 deltok i overkant av 9 000 personer i målgruppen for jobbstrategien på arbeidsmarkedstiltak generelt. Dette utgjorde nesten halvparten av strategiens registrerte målgruppe.

Forsøk med tidsubestemt lønnstilskudd (TULT) ble igangsatt i 2007. TULT skal bidra til å øke mulighetene for ordinært arbeid blant personer med varig og vesentlig nedsatt arbeidsevne, samt forebygge uførepensjonering. Tiltaket ble gjort landsomfattende i 2008. Forsøket med tidsubestemt lønnstilskudd hadde gjennomsnittlig om lag 2 300 deltakere i 2011. Antallet deltakere var om lag det samme i perioden januar til juli 2012. Regjeringen pekte i Prop. 130 L (2010-2011) på behovet for en grundig gjennomgang av erfaringene med TULT og lignende ordninger, og internasjonale erfaringene fra tilsvarende ordninger. Arbeids- og velferdsdirektoratet er bedt om å foreta en vurdering av ordningen og brukergruppen. Regjeringen har videre tatt initiativ til en kunnskapsoppsummering av bruk av lønnstilskudd og lignende ordninger i noen europeiske land, avgrenset til ordninger i ordinært arbeidsliv for personer med varig nedsatt arbeidsevne. Resultatene vil foreligge høsten 2012. Regjeringen vil bl.a. på bakgrunn av disse erfaringene komme tilbake til Stortinget med en vurdering av spørsmålet om varige lønnstilskuddsordninger.

I 2011 deltok i gjennomsnitt 7 900 personer i tiltaket varig tilrettelagt arbeid (VTA) i skjermet sektor. 800 personer deltok i VTA i ordinær virksomhet. I perioden januar til juni 2012 hadde VTA i skjermet sektor i gjennomsnitt om lag like mange deltakere, mens VTA i ordinær virksomhet hadde om lag 1 000 deltakere. De fleste deltakerne i dette tiltaket mottok uførepensjon. Antallet tiltaksplasser er økt i senere år. Stortinget uttrykte i Innst. 15 S (2010-2011) et ønske om mer sikker kunnskap om det reelle behovet for VTA-plasser, og ba Regjeringen om en vurdering av hvordan slik kunnskap kan frambringes. Arbeidsforskningsinstituttet (AFI) fikk i 2011 i oppdrag å foreta en kartlegging av behovet for VTA-plasser. Departementet har nå mottatt denne kartleggingen. Resultatene tyder på at det i dag er et udekket behov for VTA-plasser. Departementet vil vurdere disse resultatene nærmere, og de vil utgjøre en del av grunnlaget for vurderingen av behovet for plasser i tiltaket framover, bl.a. i forbindelse med de årlige statsbudsjettene.

Fra 1. juli 2012 er betalingspraksis for tiltakene varig tilrettelagt arbeid, arbeidspraksis og avklaring i skjermet sektor endret. Ny betalingspraksis innebærer at det gis tilskudd per gjennomførte plass. Tidligere ble tilskudd gitt per avtalte plass. For å sikre en mest mulig smidig overgang til ny betalingspraksis, har Arbeids- og velferdsdirektoratet gjennomført samtaler med bransjeorganisasjonene om praktisk gjennomføring av endringen. Arbeids- og velferdsetaten har implementert rutiner for å sørge for at avviket mellom avtalte og gjennomførte plasser blir minst mulig.

I forsøk med kjerneoppgaver i NAV legges det opp til at Arbeids- og velferdsetaten i større grad gjennomfører avklarings- og oppfølgingstjenester i egen regi, som alternativ til kjøp av slike tjenester i form av tiltak fra eksterne leverandører. Forsøket iverksettes i 2. halvår 2012.

Budsjettforslag

Forslaget til bevilgning under post 76 må ses i sammenheng med omtalen under delmål 1 Flere i arbeid og aktivitet og færre på stønad.

Gitt visse forutsetninger om arbeidsmarkedstiltakenes sammensetning og priser, foreslår Regjeringen et gjennomsnittlig tiltaksnivå på om lag 70 700 plasser i 2013. Plassene fordeles mellom post 76 og post 77. I tillegg vil Regjeringen opprette 150 tiltaksplasser til et nytt forsøk med lønnstilskudd for arbeidsgivere som ansetter personer med rett til arbeidsavklaringspenger. Av det totale antallet tiltaksplasser vil om lag 16 000 plasser benyttes for ledige, og om lag 54 700 for personer med nedsatt arbeidsevne. Forutsetningen om tiltakspriser som ligger til grunn for bevilgningen for 2013 fordrer en tiltakssammensetning som gir noe lavere gjennomsnittlig tiltakspris sammenlignet med foregående år. Endringen har bakgrunn i erfaring fra de siste to årene der faktisk tiltakssammensetning har gitt lavere tiltakspris enn budsjettet.

Regjeringen prioriterer spesielt arbeidsrettet innsats for personer med nedsatt arbeidsevne og ledig ungdom, langtidsledige og innvandrere fra land utenfor EØS-området. I 2012 var innvandrere fra alle land omfattet i den prioriterte gruppen. Regjeringen foreslår å spesifisere denne prioriteringen til kun å gjelde innvandrere fra land utenfor EØS-området. Siden 2004 har arbeidsinnvandringen fra EØS-land vært høy. Denne gruppen møter i stor grad de samme utfordringene på arbeidsmarkedet som andre arbeidssøkere. Regjeringen foreslår derfor at innvandrere fra EØS-land skal følges opp på lik linje med andre arbeidssøkere.

Regjeringen styrker innsatsen for personer med nedsatt arbeidsevne med 500 plasser sammenlignet med 2012. Tiltaksnivået for ledige reduseres med 1 000 plasser sammenlignet med 2012. Det store antallet personer med nedsatt arbeidsevne tilsier at det vil være et stort behov for arbeidsrettet bistand for denne gruppen også i 2013. Innsatsen for å få flere med nedsatt arbeidsevne i arbeid innrettes mot økt bruk av ordinært arbeidsliv som tiltaksarena. Reduksjonen i tiltaksnivået for ledige har sammenheng med forventningene om et godt arbeidsmarked i 2013.

Regjeringen foreslår å avsette 400 nye tiltaksplasser til målgruppen i Jobbstrategien for personer med nedsatt funksjonsevne i 2013. Målgruppen for strategien skal prioriteres innenfor den samlede rammen av arbeidsmarkedstiltak. Det vil bli lagt vekt på å øke bruken av arbeidspraksisplasser i ordinært arbeidsliv, lønnstilskudd og oppfølgingsordninger som arbeid med bistand, samt øke bruken av mentorer for å styrke oppfølgingen av målgruppen ute i virksomhetene.

Regjeringen vil sette i gang et forsøk med lønnstilskudd for arbeidsgivere som ansetter personer med rett til arbeidsavklaringspenger. Unge mottakere av arbeidsavklaringspenger skal prioriteres. Regjeringen forventer at dette tiltaket, sammen med jobbstrategien for personer med nedsatt funksjonsevne, skal bidra til at flere unge får en varig forankring i arbeidslivet. Deltakelse vil også være aktuelt for andre aldersgrupper når dette er hensiktsmessig. Forsøket vil ha et gjennomsnittsnivå på 150 plasser i 2013. Disse tiltaksplassene kommer i tillegg til den øvrige satsingen på arbeidsrettede tiltak for personer med nedsatt arbeidsevne.

Regjeringen foreslår at det settes av 7 289,979 mill. kroner til gjennomføring av tiltaksplasser i 2013. Dette er det samlede behovet for økonomiske ressurser knyttet til anslått tiltaksnivå i 2013 (ressursbehov). Deler av kostnadene knyttet til tiltaksaktiviteten i 2013 vil bli utbetalt i 2014 som følge av regnskapsmessig etterslep. Tilsva-

rende vil deler av aktiviteten i 2012 komme til utbetaling i 2013. Dette innebærer et behov for tilsagnsfullmakter. Regjeringen viser til at tilsagnsfullmakten for regnskapsmessig etterslep for aktivitet i 2012 som kommer til utbetaling i 2013 ble økt med 157,1 mill. kroner i Revidert nasjonalbudsjett 2012. Dette medfører at bevilgningen i 2013 øker med 157,1 mill. kroner. Forskyvningen av utgiftene skyldtes endret betalingspraksis for tiltakene arbeidspraksis, avklaring og varig tilrettelagt arbeid i skjermet sektor, som fikk virkning fra 1. juli 2012. I tillegg til tilsagnsfullmakter knyttet til regnskapsmessig etterslep, er det behov for tilsagnsfullmakt for å starte opp arbeidsmarkedstiltak i 2013 som fortsetter inn i 2014, og dermed sikre opprettholdelse av aktiviteten over årsskiftet før budsjettet for 2014 er vedtatt av Stortinget. Tilsagnsfullmakter gir tillatelse til å inngå forpliktende avtaler om utbetaling av midler i påfølgende budsjettår, og kommer i tillegg til bevilgningen for inneværende år.

Av ressursbehovet knyttet til tiltaksgjennomføring i 2013, vil anslagsvis 925,881 mill. kroner utbetales i 2014. I 2013 vil det også bli utbetalt anslagsvis 933,875 mill. kroner for å dekke betalingsforpliktelser fra tiltaksaktivitet i 2012.

Bevilgning og tilsagnsfullmakter for arbeidsmarkedstiltak under kap. 634, fordeles på post 76 og post 77. Samlet sett foreslår regjeringen en bevilgning i 2013 på 6 244,47 mill. kroner under kap. 634, post 76 og 1 053,53 mill. kroner under kap. 634, post 77. Det bes i tillegg om samtykke til å pådra staten forpliktelser i 2014 tilsvarende 2 538,84 mill. kroner under kap. 634, post 76 og 695,601 mill. kroner under kap. 634, post 77. Disse kostnadene er knyttet til tiltaksplasser som gjennomføres i 2013, men hvor kostnadene kommer til utbetaling i 2014, og til opprettholdelse av tiltaksaktiviteten over årsskiftet 2013/2014.

Tabellene nedenfor oppsummerer ressursbehov, bevilgning og de tilsagnsfullmakter det er redegjort for over.

Behovet for bevilgning og tilsagnsfullmakter under kap. 634, post 76 og post 77 i 2013

	Kap. 634, post 76 (i mill. kroner)	Kap. 634, post 77 (i mill. kroner)
Totalt ressursbehov i 2013 (behovet for midler knyttet til all tiltaksaktivitet som gjennomføres i 2013, uavhengig av utbetalingstidspunkt)	6 119,064	1 170,915
- Behovet for tilsagnsfullmakt (pga. regnskapsmessig etterslep) til tiltaksaktivitet som gjennomføres i 2013 og utbetales i 2014	808,500	117,381
+ Behovet for tilsagnsfullmakt (pga. regnskapsmessig etterslep) til tiltaksaktivitet som gjennomføres i 2012 og utbetales i 2013	933,875	0
= Totalt bevilgningsbehov i 2013	6 244,439	1 053,53

Nærmere om behovet for tilsagnsfullmakter i 2013

	Kap. 634, post 76 (i mill. kroner)	Kap. 634, post 77 (i mill. kroner)
Behovet for tilsagnsfullmakt for å opprettholde tiltaksnivået over årsskiftet 2013/2014	1 730,340	578,221
+ Behovet for tilsagnsfullmakt (pga. regnskapsmessig etterslep) til tiltaksaktivitet som gjennomføres i 2013 og utbetales i 2014	808,500	117,381
= Totalt behov for tilsagnsfullmakt 2013	2 538,840	695,601

Nærmere om enkelte satsinger knyttet til arbeidsmarkedstiltakene

Det vises til omtale av arbeidsmarkedspolitikken innretning under delmål 1 Flere i arbeid og aktivitet og færre på stønad.

Oppfølgingen av NOU 2012: 6 Arbeidsrettede tiltak vil stå sentralt i videreutviklingen av politikken for å øke sysselsettingen blant personer med nedsatt arbeidsevne.

Det tas sikte på å opprette et forsøk med resultatbasert finansiering knyttet til oppfølging av personer med nedsatt arbeidsevne i 2. halvår 2013. Hensikten med forsøket vil være å prøve ut om økonomiske insentiver har effekt når det gjelder å stimulere tiltaksarrangører til innsats som bidrar til at flere med nedsatt arbeidsevne kommer over i arbeid. Det vil også vurderes iverksatt et forsøk med en særskilt oppfølgingsmetodikk som går under betegnelsen Supported Employment. Målet er tidlig utplassering og tett oppfølging av personer med nedsatt arbeids-

evne, som skal sikre ordinært arbeid og jobbfastholdelse.

Det er behov for å styrke Arbeids- og velferdsstatens kvalitetsarbeid knyttet til tiltakenes innhold, måten tiltakene gjennomføres på, samt sluttresultat. Arbeidsdepartementet vil be Arbeids- og velferdsdirektoratet om å igangsette et utviklingsarbeid for å bedre kvaliteten på de arbeidsrettede tiltakene. Det er behov for et systematisk arbeid, bl.a. med gjennomgang av rutiner for henvisning og oppfølging av brukere, og rutiner for oppfølging og kontroll av innholdet i og resultater av tiltakene.

Å stimulere til deltakelse i arbeidslivet er viktig for å nå regjeringens ambisjoner knyttet til målene om et inkluderende arbeidsliv, fattigdomsbekjempelse og et inkluderende samfunn. Jobbstrategien for personer med nedsatt funksjonsevne, iverksatt 1. januar 2012, skal understøtte disse målene ved å legge til rette for at flere med nedsatt funksjonsevne kommer i arbeid. Arbeidet bygger bl.a. på avtalen om et inkluderende

arbeidsliv og avtalens delmål 2 om å øke yrkesdel-takelsen blant personer med nedsatt funksjons-evne. Jobbstrategien videreføres i 2013. Det settes av 400 nye tiltaksplasser til jobbstrategien i 2013. For en nærmere beskrivelse av jobbstrategien vises det til særtrykk til Prop. 1 S (2011-2012), Jobbstrategi for personer med nedsatt funksjons-evne. Det vises også til omtale under Del I og Del-mål 1.

Arbeidsmarkedstiltakene inngår som sentrale elementer i introduksjonsprogrammet for nyan-komne innvandrere, og i satsingen på kvalifise-ringsprogrammet og for personer som mottar legemiddelassistert rehabilitering. Den arbeids-markedspolitiske innsatsen på disse områdene videreføres i 2013.

Nasjonal strategiplan for arbeid og psykisk helse (2007-2012) slutføres ved utgangen av 2012. Om lag 1 000 tiltaksplasser knyttet til strategi-planen videreføres innenfor ordinære rammer i Arbeids- og velferdsetaten fra og med 2013. Departementet vil fortsette arbeidet med å utvikle tiltakstilbudene for denne gruppen.

Det foreslås avsatt tiltaksmidler til forsøksprosjektet med TV av og med psykisk utviklingshemmede, Empo TV. Forsøksprosjektet hadde oppstart i 1. halvår 2009 og er planlagt å gå over fem år.

Forsøk med metodeutvikling innen tiltaket arbeidsrettet rehabilitering, med sikte på inkludere-ning av flere mennesker i arbeidslivet, videreføres. Hensikten med forsøksprosjektet er å prøve ut, videreutvikle og evaluere metoder og modeller innen arbeidsrettet rehabilitering med sikte på å gjøre brukere bedre i stand til å få eller beholde arbeid. Forsøket vil bli evaluert. Det foreslås 13,1 mill. kroner som tiltaksmidler til metodeutviklingsprosjektet for arbeidsrettet rehabilitering i 2013.

Ungdom er en utsatt gruppe på arbeidsmarke-det, og regjeringen er opptatt av å hindre at ung-dom blir stående utenfor arbeid og utdanning. Det er viktig å komme inn på et tidlig tidspunkt for å avklare den enkeltes behov for bistand, og dermed motvirke at ungdommen blir stående utenfor skole og arbeidsliv. Mange unge har sammensatte behov, og trenger koordinert bistand fra flere ulike instanser. Dette er ressurskrevende, og det er erfaringsmessig de største NAV-kontorene som har de største utfordringene i oppfølgingen av ungdom. Regjeringen vil i 2013 opprette stillinger for egne kontaktpersoner i arbeidet med oppføl-ging av unge utenfor arbeid og utdanning ved de største NAV-kontorene. Dette vil særlig styrke kontorenes mulighet til å tilby godt koordinert

innsats for ungdom med sammensatte behov. Kontaktpersoner finansieres over kap. 605, post 01 Driftsutgifter.

Arbeidsdepartementet samarbeider med Kunnskapsdepartementet i regjeringens satsing for økt fullføring i videregående opplæring, Ny GIV. Her samarbeider departementene om å intensivere oppfølgingen av ungdom i alderen 15-21 år, for å hindre at ungdom faller utenfor utdan-ning og arbeidsliv. Samarbeid om kombinasjoner av arbeidsrettede tiltak fra Arbeids- og velferdse-taten og opplæring fra fylkeskommunen skal bidra til å hindre at ungdom faller helt ut av utdan-ning og arbeidsliv, og hjelpe flere til å fullføre vide-regående opplæring. Prosjektperioden for Ny GIV varer ut 2013.

Ungdomsgarantien for unge under 20 år skal sikre tilbud om arbeidsrettede tiltak for ungdom som står uten arbeid eller skoleplass. Garantien for ungdom under 20 år videreføres i 2013.

Regjeringen vil endre innretningen på garanti-ordningene for ungdom i alderen 20-24 år i 2013. Dagens oppfølgingsgaranti og tiltaksgaranti for arbeidsledig ungdom 20-24 år erstattes med garantier for ungdom som har et reelt behov for bistand for å komme i arbeid. Unge som ikke har behov for bistand for å komme i arbeid, har plikt til selv å ta ansvar og komme i arbeid eller utdan-ning ved egen hjelp. Ungdom som har behov for bistand for å komme i arbeid, har rett til bistand tilpasset den enkeltes behov. Målgruppen for garantiordningene skal også omfatte ungdom med nedsatt arbeidsevne.

Personer som har behov for bistand for å komme i arbeid får oppfølgingsvedtak om «situa-sjonsbestemt innsats» dersom arbeidsevnen ikke er nedsatt. Dersom arbeidsevnen er nedsatt, og personen har behov for bistand for å komme i arbeid, fattes det vedtak om «spesielt tilpasset inn-sats». Begge disse gruppene har rett til å delta i utformingen av en plan for hvordan den enkelte skal komme i arbeid, en aktivitetsplan. Aktivitets-planen kan inneholde både statlige og kommunale tiltak og virkemidler, som arbeidsrettede tiltak fra NAV, egenaktivitet, tjenester tilknyttet rus, psykia-tri, helse og utdanning. Endringene innebærer at ungdom som har fått et oppfølgingsvedtak fra NAV om at personen ikke har nedsatt arbeidsevne, men har behov for bistand for å komme i jobb (situa-sjonsbestemt innsats) skal ha en godkjent aktivi-tetsplan innen en måned. Fra 1. januar 2013 vil Arbeids- og velferdsetaten forberede og begynne arbeidet med dette, men grunnet behov for utvik-ling av styringsstatistikk, kan denne garantien først iverksettes fra 2. halvår 2013.

Blant ungdom med nedsatt arbeidsevne, som har fått et oppfølgingsvedtak om behov for bistand for å komme i arbeid, settes det et mål om at 90 pst. til en hver tid skal ha en godkjent aktivitetsplan. Det vil hele tiden komme nye brukere inn i gruppen som venter på aktivitetsplan. Et mål om at 90 pst. til enhver tid skal ha en godkjent plan er derfor et høyt og realistisk mål for Arbeids og velferdsetaten. Denne garantien kan iverksettes fra 1. januar 2013. På bakgrunn av erfaringer fra 2013, vil det bli vurdert hva som vil være en rimelig tid for en eventuell tidsbasert garanti også for denne gruppen.

I forsøk med kjerneoppgaver i NAV legges det opp til at Arbeids- og velferdsetaten i større grad gjennomfører avklarings- og oppfølgingstjenester i egen regi, som alternativ til kjøp av slike tjenester i form av tiltak fra eksterne leverandører. Forsøket finansieres innenfor en fullmakt på om-disponering av inntil 40 mill. kroner fra kap. 634, post 76 Arbeidsmarkedstiltak til kap. 605, post 01 Driftsutgifter, som knyttes til avklarings- og oppfølgingsressurser internt i Arbeids- og velferdsetaten. Det legges til grunn at etaten gjennom om-disponeringen gir avklarings- og oppfølgingstjenester til minst like mange personer som det om-disponerte beløpet ville gitt av tiltaksplasser. Om-disponeringen videreføres i 2013.

Endret poststruktur

Fra og med 2008 ble budsjettpostene som tidligere finansierte arbeidsmarkedstiltak for ordinære og yrkeshemmede arbeidssøkere samlet under én budsjettpost – kap. 634, post 76 Tiltak for arbeidssøkere. Erfaringene med en felles tiltakspost for tiltak for ledige og tiltak for personer med nedsatt arbeidsevne viser at dette forenkler budsjetteringen og saksbehandlingen i Arbeids- og velferdsetaten, og gjør det enklere å gi brukeren et arbeidsrettet tilbud tilpasset den enkeltes behov. Regjeringen foreslår derfor at tiltak for ledige og tiltak for personer med nedsatt arbeidsevne, som har overgang til arbeid som hovedformål, fortsatt skal finansieres under én budsjettpost. Regjeringen foreslår samtidig at tiltakene varig tilrettelagt arbeid og produksjonsverksted budsjetteres på egen post, post 77 Varig tilrettelagt arbeid under kap. 634 fra 2013. Hovedformålet med varig tilrettelagt arbeid og produksjonsverksted er å gi et meningsfullt arbeid og sikre deltakelse for personer som har liten mulighet til å få arbeid på normale lønns- og arbeidsbetingelser.

Fullmakt til å omdisponere midler fra kap. 634, post 76 til kap. 605, post 01

I Prop. 1 S (2011-2012) foreslås det at Arbeidsdepartementet i 2012 kan omdisponere inntil 40 mill. kroner fra kap. 634 Arbeidsmarkedstiltak, post 76 Tiltak for arbeidssøkere til kap. 605 Arbeids- og velferdsetaten, post 01 Driftsutgifter. Det legges til grunn at omdisponeringsfullmakten kan benyttes til avklarings- og oppfølgingsarbeid i etatens regi, herunder et forsøk med gjennomføring av avklarings- og/eller oppfølgingstiltak som tidligere har vært gjennomført av eksterne tiltaksarrangører. Omdisponeringsfullmakten videreføres i 2013.

Post 77 Varig tilrettelagt arbeid

Budsjettforslag

Regjeringen foreslår å overføre 1 041,0 mill. kroner fra post 76 Tiltak for arbeidssøkere til post 77 Varig tilrettelagt arbeid for å dekke ressursbehovet knyttet til tiltaksnivået innen varig tilrettelagt arbeid og produksjonsverksted ved utgangen av 2012. I tillegg ønsker regjeringen å styrke varig tilrettelagt arbeid under post 77 med 100 plasser i 2013. Samlet gir dette et ressursbehov på 1 170,92 mill. kroner i 2013. Av ressursbehovet vil 12,5 mill. kroner utbetales først i 2014. Bevilgningen gir, gitt forutsetninger om tiltakssammensetningen, rom for å gjennomføre om lag 9 200 plasser i 2013. Dette er en styrking på om lag 200 plasser sammenlignet med faktisk antall plasser i juli 2012.

Fullmakt til å omdisponere midler fra kap. 634, post 77 til kap. 634, post 76

Regjeringen foreslår at Arbeidsdepartementet gis fullmakt til å omdisponere inntil 10 pst. av bevilgede midler under kap. 634, post 77 Varig tilrettelagt arbeid til kap. 634, post 76 Tiltak for arbeidssøkere.

Post 78 Tilskudd til arbeids- og utdanningsreiser

Det vises til rapportering under kap. 634, post 21 Forsøk, utviklingstiltak mv. ovenfor.

Budsjettforslag

I tråd med forslaget i Prop. 1 LS (2011-2012) Skatter, avgifter og toll 2012 vedtok Stortinget i forbindelse med statsbudsjettet for 2012 å fase ut særfradraget for store sykdomsutgifter over tre år.

For nærmere omtale av utfasingen, se Prop. 1 LS (2012-2013). Utfasingen åpner for å styrke eksisterende ordninger, deriblant ordningen med arbeids- og utdanningsreiser for personer med nedsatt funksjonsevne.

Arbeids- og utdanningsreiser ble etablert som forsøksordning i 2001. Ordningen skulle bidra til at personer med nedsatt funksjonsevne ikke må takke nei til arbeid eller utdanning på grunn av manglende transporttilbud. Forsøket skulle tilpasses etablerte ordninger for transport og støtte, og fange opp funksjonshemmede som falt utenfor disse ordningene.

Evaluering fra Universitetet i Nordland viser at Arbeids- og utdanningsreiser har bidratt til at flere personer med funksjonsnedsettelse har kommet i arbeid og kan arbeide mer og lenger enn de ellers hadde kunnet gjøre. På bakgrunn av dette foreslår Regjeringen at forsøksordningen avsluttes og gjøres om til en permanent landsdekkende ordning i 2013. Ordningen vil i 2013 baseres på de samme inngangskriteriene og vilkår for øvrig som i forsøksordningen.

Forsøket har omfattet brukere fra alle fylker unntatt Oslo. Dette har vært begrunnet i at Oslo har en egen kommunal ordning. Forslaget om en permanent landsdekkende ordning i 2013 innebærer at den statlige ordningen utvides til også å omfatte brukere i Oslo. Den statlige ordningen skal ikke være til hinder for at kommunene kan ha egenfinansierte transportordninger som et supplement.

Det foreslås å styrke budsjetttrammen med 33 mill. kroner, slik at det samlet avsettes 63 mill. kroner til arbeids- og utdanningsreiser i 2013. 30 mill. kroner som i 2012 er bevilget på kap. 634, post 21 foreslås flyttet til post 78.

Det vil bli arbeidet videre med hvordan brukere i Oslo kan fases inn i den landsdekkende ordningen, herunder hvordan en i en overgangsperiode sikrer utformingen av ordningen i Oslo. Arbeidsdepartementet vil i 2013 vurdere regelverket for arbeids- og utdanningsreiser nærmere. Deler av transportoppdragene utføres i dag i helsesektoren. Helse- og omsorgsdepartementet vil derfor bidra i dette arbeidet.

Det foreslås bevilget 63 mill. kroner til arbeids- og utdanningsreiser i 2013.

Kap. 3634 Arbeidsmarkedstiltak

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013
85	Innfordring av feilutbetaling, Arbeidsmarkedstiltak	315	1 000	200
	Sum kap. 3634	315	1 000	200

Budsjettforslag for 2013

Post 85 Innfordring av feilutbetaling, arbeidsmarkedstiltak

Inntektene under post 85 har sammenheng med innfordringer av feilutbetalinger til tiltaksarrangø-

rer og enkelte tiltaksdeltakere. Inntekten anslås til 0,2 mill. kroner i 2013.

Kap. 635 Ventelønn

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013
01	Driftsutgifter, <i>overslagsbevilgning</i>	167 896	133 000	125 000
	Sum kap. 0635	167 896	133 000	125 000

Allmenn omtale

Ventelønnsordningen gir oppsagte tjenestemenn rett til ventelønn på bestemte vilkår, og fortrinnsrett til ny stilling i staten. Ordningen er hjemlet i lov av 4. mars 1983 nr. 3 om statens tjenestemenn m.m. (tjenestemannsloven). I tillegg er oppsagte arbeidstakere fra utskilte, tidligere statlige, virksomheter gitt midlertidige rettigheter til den statlige fortrinnsretts- og ventelønnsordningen. Disse rettighetene er gitt i særlover som normalt varer tre år etter omdanningstidspunktet. Rettigheter som er utløst i denne perioden består imidlertid etter særlovens opphør. Eventuelle ventelønnskostnader som er hjemlet i særlov skal dekkes av virksomhetene/selskapene selv gjennom refusjonsplikt. Ordinære forvaltningsorganer er også pålagt refusjonsplikt. Arbeids- og velferdsetaten skal beregne og utbetale ventelønn.

Rapport

Det har de seneste årene vært en betydelig nedgang i antall mottakere av ventelønn. Det gjennomsnittlige antallet ventelønns-mottakere gikk

ned fra om lag 2 320 i 2006 til 710 i 2011, en nedgang på 69 pst. Utbetalingene ble redusert fra 395 mill. kroner i 2006 til 168 mill. kroner i 2011. Reduksjonen har sammenheng med lav nyttilgang til ordningen med ventelønn, samt overgang fra ventelønnsordningen til uførepensjon, AFP, alderspensjon og arbeid. Det forventes en fortsatt lav nyttilgang av ventelønns-mottakere i årene fremover.

Per august 2012 var det om lag 630 personer som hadde ventelønnsrettigheter. Av disse var det om lag 550 personer som mottok løpende utbetaling av ventelønn, mens om lag 80 personer hadde midlertidig stans i ytelsen pga. midlertidig arbeid eller sykdom.

92 pst. av ventelønns-mottakerne med løpende utbetaling av ventelønn er over 60 år. Det er ingen personer under 50 år som mottar en løpende utbetaling av ventelønn per august 2012.

Budsjettforslag for 2013**Post 01 Driftsutgifter, overslagsbevilgning**

For å dekke utbetalinger til ventelønn foreslås det en bevilgning på 125 mill. kroner i 2013.

Kap. 3635 Ventelønn m.v.

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013
01	Refusjon statlig virksomhet m.v.	53 875	40 009	45 000
85	Innfordring av feilutbetaling av ventelønn	2 148	1 500	1 500
	Sum kap. 3635	56 023	41 509	46 500

Budsjettforslag for 2013**Post 01 Refusjon statlig virksomhet mv.**

Under posten føres refusjonspliktige inntekter. Refusjonsbeløpet anslås til 45 mill. kroner i 2013.

Post 85 Innfordring av feilutbetaling av ventelønn

Innfordring av feilutbetaling av ventelønn har sammenheng med størrelsen på utbetalingene av ventelønn. Inntekten anslås til 1,5 mill. kroner i 2013.

Programkategori 29.20 Enslige forsørgere

Utgifter under programkategori 29.20 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013	Pst. endr. 12/13
2620	Stønad til enslig mor eller far	3 809 645	3 802 200	3 638 300	-4,3
	Sum kategori 29.20	3 809 645	3 802 200	3 638 300	-4,3

Utgifter under programkategori 29.20 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)					
Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013	Pst. endr. 12/13
70-89	Andre overføringer	3 809 645	3 802 200	3 638 300	-4,3
	Sum kategori 29.20	3 809 645	3 802 200	3 638 300	-4,3

Kap. 2620 Stønad til enslig mor eller far

(i 1 000 kr)					
Post	Betegnelse	Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013	
70	Overgangsstønad, <i>overslagsbevilgning</i>	2 553 131	2 522 000	2 428 000	
72	Stønad til barnetilsyn, <i>overslagsbevilgning</i>	365 359	364 000	370 000	
73	Utdanningsstønad	53 902	56 000	55 000	
75	Tilskudd til flytting for å komme i arbeid	255	200	300	
76	Forskuttering av underholdsbidrag	836 998	860 000	785 000	
	Sum kap. 2620	3 809 645	3 802 200	3 638 300	

Hovedtrekkene i regelverket

Formålet med stønadene er å bidra til at enslige forsørgere skal bli i stand til å forsørge seg selv gjennom arbeid. Full overgangsstønad utgjør to ganger grunnbeløpet i folketrygden. Den er inntektsprøvd og reduseres med 40 pst. for inntekt som overstiger halvparten av folketrygdens grunnbeløp. Stønad til barnetilsyn, utdanningsstønad og stønad til flytting for å komme i arbeid kan

også gis på bestemte vilkår. Overgangsstønadene gis som hovedregel i inntil tre år, fram til yngste barn fyller åtte år.

Fra 1. januar 2012 ble det stilt krav om yrkesrettet aktivitet fra yngste barn fyller ett år for nye tilfeller. Dette for å redusere den passive stønadsperioden, og for å bidra til at den enslige forsørgeren raskere kan bli i stand til å forsørge seg selv ved eget arbeid. Aktivitetskravet kan fylles ved å være i arbeid som utgjør minst 50 pst. av

full tid, under utdanning som utgjør minst 50 pst. av utdanning på full tid eller ved å stå tilmeldt Arbeids- og velferdsetaten som reell arbeidssøker.

Bidragforskott ytes til barn under 18 år som ikke bor sammen med begge foreldrene, også i saker der farskap ikke er fastsatt. Forskottet er inntektsprøvd ut fra mottakerens inntekt, antall egne barn i egen husstand og om vedkommende er enslig eller gift/samboende. Fra 1. mai 2011

ble grensen for høyeste forskottssats hevet betydelig, og inntektsprøvingen ble gjort fullt ut gjeldende også for barn uten oppgitt far mv. Det tas refusjon i eventuelt bidrag fra bidragspliktige, og mulighetene for bidrag må være utnyttet dersom forskott skal kunne ytes. Før forskott blir utbetalt, skjer en automatisk kontroll av om bidrag er innbetalt og med hvilket beløp. Forskott utbetales bare i den utstrekning forskottet overstiger innbetalt bidrag.

Rapport

Utgiftsutviklingen

Stønadsutgifter til enslig mor eller far, løpende kroner (i 1 000 kroner) ved utgangen av 2010-2011

År	2010	2011	Endring 2010-2011 pst.
Overgangsstønad	2 539 865	2 553 131	0,5
Stønad til barnetilsyn	386 080	365 359	-5,4
Utdanningsstønad	50 867	53 902	6,0
Tilskudd til flytting for å komme i arbeid	319	255	-20,1
Sum totalt	2 977 131	2 972 647	-0,2

Fra 2010 til 2011 gikk utgiftene til stønader til enslig mor eller far ned med 0,2 pst. målt i løpende kroner. Utbetalingene av overgangsstønad økte med 0,5 pst. Målt i fast G gikk utgiftene ned med 3,7 pst. Fast G innebærer at regnskapstallene er justert for utviklingen i grunnbeløpet i folketrygden, slik at de årlige utgiftene i større grad blir sammenliknbare. Nedgangen i utgifter målt i fast G skyldes færre mottakere av overgangsstønad og en nedgang i gjennomsnittlig ytelse målt i fast G.

Det var en nedgang i utgiftene til stønad til barnetilsyn på 5,4 pst. fra 2010 til 2011 målt i løpende kroner. Nedgangen skyldes færre mottakere og en reduksjon i gjennomsnittlig ytelse. Antall mottakere gikk ned fra 18 100 ved utgangen av 2010 til 17 500 ved utgangen av 2011.

Utgiftene til utdanningsstønad gikk opp med 6,0 pst. fra 2010 til 2011. Økningen skyldes flere mottakere av utdanningsstønad. Det var samtidig en reduksjon i gjennomsnittlig ytelse per mottaker.

En redegjørelse for antall stønadsmottakere og kjennetegn ved disse er gitt i Del I, 3 Sentrale utviklingstrekk.

Mottakere av overgangsstønad

Ved utgangen av 2011 var det om lag 22 400 mottakere av overgangsstønad og til sammen om lag 29 900 som mottok overgangsstønad og/eller stønad til barnetilsyn. Det har vært en nedgang i antallet mottakere av overgangsstønad og/eller stønad til barnetilsyn med om lag 1 200 personer fra 2010 til 2011. Det har også vært en nedgang i antall mottakere på 3,5 pst. ved utgangen av 1. halvår 2012 sammenlignet med tilsvarende periode i 2011. Situasjonen på arbeidsmarkedet kan ha betydning for utviklingen i antall mottakere av overgangsstønad.

Andelen mottakere med full overgangsstønad har vært avtakende over flere år. Dette skyldes at en større andel av mottakerne har en arbeidsinntekt som overstiger et halvt grunnbeløp i folketrygden, og dermed får overgangsstønadens avkortet. Reduksjonen i andelen mottakere med full overgangsstønad fortsatte i 1. halvår 2012. Gjennomsnittlig ytelse var tilnærmet uendret i denne perioden.

Av mottakerne av overgangsstønad med yngste barn på ett år eller eldre var 76 pst. i aktivitet i form av utdanning eller arbeid ved utgangen av 1. halvår 2012. Av de aktive var 71 pst. i arbeid og

29 pst. under utdanning. Andelen aktive gikk noe opp sammenlignet med utgangen av 1. halvår 2011 da andelen aktive var på 74 pst. Andelen aktive har vært økende over flere år. I juni 2006 var 67 pst. av overgangsstonadsmottakere med yngste barn på ett år eller eldre aktive. Siden 2006 har andelen av de aktive i arbeid økt. Andelen under utdanning har blitt redusert tilsvarende. Sysselsettingsnivået blant kvinner og utviklingen i det generelle utdanningsnivået for mottakere av overgangsstonad vil være med på å påvirke aktivitetsnivået, og fordelingen mellom arbeid og utdanning.

Det har vært en jevn nedgang i andelen mottakere som kun mottok stonad til barnetilsyn. Fra 2010 til 2011 var det en nedgang fra om lag 8 000 til 7 500 mottakere. Denne utviklingen kan til dels skyldes at flere når inntektstaket på 6 G som er grensen for å kunne motta stonad til barnetilsyn.

Det vises til Innst. 15 S (2011-2012) og merknad om behov for å bedre situasjonen for den av foreldrene som blir alene om omsorgen for barn når den andre forelder soner. Etter lov om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen skal søkerens faktiske situasjon legges til grunn ved vurdering av søknader om økonomisk stonad. Dette innebærer at søkere som har ektefelle i fengsel, ofte vil måtte vurderes som enslig da ektefellen ikke har mulighet til å bidra økonomisk til familiens underhold. Dette er tydeliggjort i rundskriv til loven (hovednummer 35, 2012).

Utgiftsutviklingen i 2012

I 1. halvår 2012 ble det regnskapsført 1 261 mill. kroner i overgangsstonad til enslige forsørgere under kap. 2620, post 70. For 1. halvår 2011 var utgiftene på samme post 1 250 mill. kroner. Dette tilsvarer en nominell økning i utgiftene til overgangsstonad på 0,9 pst.

Statens utgifter til bidragsforskott

Statens utgifter til forskott var i 2011 på 837 mill. kroner, og refusjon fra de bidragspliktige var på 379,2 mill. kroner jf. kap. 5701, post 73. Dvs. at statens nettoutgifter var på 457,8 mill. kroner.

Budsjettforslag 2013

Fordi stonadene til enslig mor eller far skal bidra til selvforsørgelse gjennom arbeid, bør det være et mål å gjøre stonadene mer arbeidsrettet. Enslige forsørgere kan i dag motta ubegrenset antall tre-

årsperioder med overgangsstonad dersom de får nye barn. Gjentatte treårsperioder med stonad bidrar i liten grad til å underbygge målet om selvforsørgelse. Regjeringen foreslår derfor at varigheten på nye perioder med overgangsstonad begrenses til barnet har rett til barnehageplass etter barnehageloven § 12a. Forslaget innebærer at enslige forsørgere som tidligere har mottatt en full periode med overgangsstonad, dvs. tre hele år, får begrenset varigheten på nye stonadsperioder. Begrensningen endrer ikke gjeldende adgang til forlenget stonadsperiode. Endringen foreslås iverksatt for nye tilfeller fra 1. januar 2013. Endringen anslås å redusere utgiftene på post 70 Overgangsstonad med om lag 44 mill. kroner.

Regjeringen foreslår også at det fra 1. januar 2013, for nye tilfeller, stilles krav om uforskyldt ledighet for rett til overgangsstonad når enslig mor eller far har hatt arbeid umiddelbart før han eller hun ble aleneforsørger. Etter gjeldende regler kan det gis stonad også i tilfeller hvor den enslige forsørgeren selv har sagt opp arbeidet. For å underbygge målet om selvforsørgelse, er det viktig at regelverket ikke bidrar til at personer kan velge å motta stonad fremfor å være i arbeid. Endringen anslås å gi reduserte utgifter på post 70 Overgangsstonad med om lag 8 mill. kroner.

For overgangsstonaden bidrar reguleringen av stonaden pr. 1. mai 2012 til å øke inneværende års utgifter med 61 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett 2012. Utgiftene for 2013 er beregnet med G pr. 1. mai 2012, og det tas ikke hensyn til neste års regulering av overgangsstonaden i anslaget for 2013, jf. omtale under del I pkt. 2.1.

Post 70 Overgangsstonad, overslagsbevilgning

Anslag for mottakere av overgangsstonad, 2012-2013

	2012	2013
Mottakere av overgangsstonad, gjennomsnitt	21 630	21 200

I 2012 anslås det et gjennomsnitt på om lag 21 600 mottakere av overgangsstonad. På bakgrunn av utviklingen i 2012 ventes det en videre nedgang i antall mottakere i 2013, og 21 200 mottakere i gjennomsnitt. Det ventes en uendret gjennomsnittlig ytelse på om lag 121 000 kroner. Det foreslås bevilget 2 428 mill. kroner til overgangsstonad i 2013.

Post 72 Stønad til barnetilsyn, overslagsbevilgning

Det har vært en nedgang i antall mottakere av stønad til barnetilsyn i 1. halvår 2012, og det ventes et gjennomsnittlig antall mottakere på om lag 15 100 i 2012. Det ventes også en svak nedgang i antall mottakere i 2013 og anslås et gjennomsnitt på om lag 14 950 mottakere. Det anslås en gjennomsnittlig ytelse på om lag 23 450 kr. i 2013. På bakgrunn av dette foreslås det bevilget 370 mill. kroner til stønad til barnetilsyn i 2013.

Post 73 Utdanningsstønad

Det var en svak økning i antallet mottakere av utdanningsstønad i 1. halvår 2012 på om lag 1 pst. Det ventes et uendret antall mottakere av utdanningsstønad i 2013 sammenlignet med 2012 på om lag 1 470 mottakere. I tråd med utviklingen i første halvår 2012 anslås det en nedgang i gjennomsnittlig ytelse i 2013. Det anslås en gjennomsnittlig ytelse på om lag 35 000 kr. Det foreslås det bevilget 55 mill. kroner til utdanningsstønad i 2013.

Post 75 Tilskudd til flytting for å komme i arbeid

Tilskudd til flytting kan gis til enslig mor eller far dersom det er nødvendig for at han eller hun skal komme i arbeid. Det foreslås bevilget 0,3 mill. kroner til tilskudd til flytting i 2013.

Post 76 Forskottering av underholdsbidrag

Anslaget fastsettes på bakgrunn av forventet endring i antall barn i saker med forskudd og i utbetaling per barn.

Antall barn i saker med forskudd gikk ned med 6 pst. fra 2009 til 2010 og med 5,6 pst. fra 2010 til 2011. Utbetaling per barn har økt etter at inntektsgrensen for forhøyet forskudd ble hevet fra 1. mai 2011. Antall barn i saker med forskudd er ventet å gå ned med 5,4 pst. i 2012 og med 5 pst. i 2013. Det er ikke ventet vesentlig endring i utbetaling per barn. Det anslås at 43,3 pst. av innbetalingene i 2013 blir refundert, jf. kap. 5701 Diverse inntekter, post 73 Refusjon fra bidragspliktige.

Det foreslås bevilget 785 mill. kroner for 2013.

Programkategori 29.50 Inntektssikring ved sykdom og uførhet

Utgifter under programkategori 29.50 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013	Pst. endr. 12/13
2650	Sykepenger	34 747 594	37 515 618	37 660 208	0,4
2651	Arbeidsavklaringspenger	36 325 826	38 710 000	36 979 800	-4,5
2655	Uførhet	56 664 869	58 743 000	61 369 000	4,5
	Sum kategori 29.50	127 738 289	134 968 618	136 009 008	0,8

Utgifter under programkategori 29.50 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)					
Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013	Pst. endr. 12/13
70-89	Andre overføringer	127 738 289	134 968 618	136 009 008	0,8
	Sum kategori 29.50	127 738 289	134 968 618	136 009 008	0,8

Kategorien omfatter utgifter til sykepenger, arbeidsavklaringspenger og uførepensjon. Under sykepenger inngår sykepenger, omsorgs- og pleiepenger, tilskudd til tilretteleggingstiltak, samt utgifter til feriepenger av sykepenger etter reglene i folketrygdloven kapittel 8 og 9. Under

arbeidsavklaringspenger inngår arbeidsavklaringspenger og tilleggsstønader etter folketrygdloven kapittel 11 og legeerklæringer. Under ytelseser til uføre inngår uførepensjon og menerstatning ved yrkesskade etter folketrygdloven kapittel 12 og 13.

Kap. 2650 Sykepenger

(i 1 000 kr)					
Post	Betegnelse	Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013	
70	Sykepenger for arbeidstakere m.v., <i>overslagsbevilgning</i>	30 653 720	33 050 000	33 280 000	
71	Sykepenger for selvstendige, <i>overslagsbevilgning</i>	1 615 482	1 830 000	1 720 000	
72	Omsorgs- og pleiepenger ved barns sykdom m.m., <i>overslagsbevilgning</i>	507 525	530 000	550 000	
73	Tilskudd til tilretteleggingstiltak mv., <i>kan overføres</i>	248 912	290 618	300 208	
75	Feriepenger av sykepenger, <i>overslagsbevilgning</i>	1 721 955	1 815 000	1 810 000	
	Sum kap. 2650	34 747 594	37 515 618	37 660 208	

Overført fra 2011 til 2012:
Post 73: 96 438 000 kroner

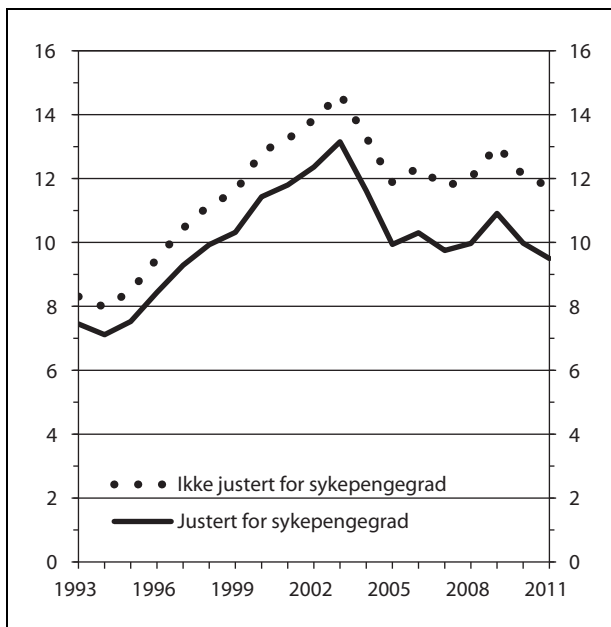
Innledning

Formålet med sykepenger er å gi kompensasjon for bortfall av arbeidsinntekt som følge av sykdom eller skade. Ordningene med omsorgspenger, pleiepenger mv. gir kompensasjon for bortfall av arbeidsinntekt ved barns og nære pårørendes sykdom.

Rapport

Uendrede utgifter til sykepenger

Folketrygdens totale utgifter til sykepenger var 34 748 mill. kroner i 2011. Det tilsvarer en vekst på 0,3 pst. sammenlignet med 2010.

Figur 6.1 Antall sykependedager betalt av folketrygden per sysselsatt lønnstaker

Kilde: Arbeids- og velferdsdirektoratet

Folketrygden utbetaler som hovedregel sykepenger for fravær ut over 16 dager. Arbeidsgiver utbe-

taler sykepenger for de første 16 dagene (arbeidsgiverperioden). I 2011 ble det utbetalt sykepenger for 11,7 dager per sysselsatt lønnstaker totalt, se figur 6.1. Dersom en justerer for gradert sykefravær, ble det utbetalt sykepenger for 9,5 dager i 2011. Dette er en reduksjon fra 2010 hvor det ble utbetalt sykepenger for 10,0 dager⁷. Dette tilsvarer en nedgang på 5,0 pst.

Svak vekst i sykepengeutgiftene til arbeidstakere

Det totale sykefraværet⁸, i henhold til sykefraværstatistikken, ble redusert med 1,4 pst. fra 2010 til 2011. Likevel økte utgiftene til sykepenger til arbeidstakere med 1,0 pst. fra 2010 til 2011. Dette skyldes økning i sykepengegrunnlaget og i sysselsettingen. Det har i 2011 vært en nedgang både i antall sykepengetilfeller, gjennomsnittlig varighet og gjennomsnittlig sykepengegrad.

95 pst. av sykepengeutgiftene til arbeidstakere (29 245 mill. kroner) gjelder sykepenger ved egen sykdom etter arbeidsgiverperioden på 16 dager. Fra 2010 til 2011 er utgiftene til sykepenger til arbeidsledige økt med 6,9 pst. til 562 mill. kroner. Refusjon til ordningen for kronisk syke var 501 mill. kroner i 2011, tilsvarende en økning på 6,2 pst. fra 2010. Utgiftene for personer som mottok pleiepenger ved pleie av nær pårørende i terminalfasen økte fra 5,6 mill. kroner i 2010 til 14,3 mill. kroner i 2011. Dette har sammenheng med at retten til å motta pleiepenger for å pleie pårørende i livets slutfase ble utvidet fra 20 til 60 dager fra 1. juli 2010.

⁷ Høsten 2011 foretok SSB en revisjon av nasjonalregnskapet for perioden 1970-2009 og foreløpig årlig nasjonalregnskap for 2010. Dette medførte en endring i SSB sysselsettningstall, som igjen medførte mindre endringer i beregningen av antall sykepengedager per sysselsatt lønnstaker. Følgelig ble antall sykepengedager justert for gradert sykefravær for 2010 beregnet til 9,5 dager i Prop. 1 S (2011-2012), mens det tilsvarende antallet dager for 2010 nå beregnes til 10,0 dager.

⁸ Sykefraværet måles som tapte dagsverk på grunn av egen sykdom i prosent av avtalte dagsverk (sykefraværsprosenten). Det totale sykefravær består av legemeldt og egenmeldt fravær.

Sykepengeutgifter på post 70 Arbeidstakere mv. etter formål (mill. kroner)

	2010	2011	Endring i pst.
Sykepenger ved egen sykdom etter arbeidsgiverperioden	29 019,7	29 245,2	0,8
Forsikringsordning for frilansere	0,8	0,8	-5,2
Sykepenger til yrkesaktive midlertidig ute av inntektsgivende arbeid	141,6	137,9	-2,5
Sykepenger til arbeidsledige	525,6	561,6	6,9
Refusjon til ordningene for			
– Små bedrifter	20,9	18,5	-11,7
– Kronisk syke	471,4	500,6	6,2
– Tilskudd ved arbeidsreiser	8,1	8,9	10,7
– Gravide	111,0	109,2	-1,6
– Opplæringspenger ved omsorg for funksjonshemmet barn	53,2	56,8	6,8
– Pleiepenger ved pleie av nær pårørende i livets slutfase	5,6	14,3	166,1
Sum	30 357,8	30 653,8	1,0

Lavere utgifter til sykepenger for selvstendige næringsdrivende

Utgiftene til sykepenger til selvstendig næringsdrivende var 1 615 mill. kroner i 2011. Dette tilsvarer en nedgang på 7,5 pst. fra 2010 til 2011.

Liten økning i utgifter til pleiepenger ved barns sykdom mv.

Utgiftene til omsorgs- og pleiepenger økte med 1,8 pst. til 508 mill. kroner i 2011. Av dette utgjorde utgiftene til omsorgspenger nær 23 mill. kroner. Dette tilsvarer en økning på 19,7 pst. fra 2010. Utgiftene til pleiepenger var 485 mill. kroner i 2011, som innebærer en økning i forhold til året før på 1,1 pst. Utgiftsøkningen har sammenheng med veksten i sykepengegrunnlaget. Antall omsorgs- og pleiepengedager per sysselsatt ble redusert fra 2010 til 2011.

Økt utgifter til tilretteleggingstilskudd og refusjon av bedriftshelsetjeneste

For å bidra til å nå målene i Intensjonsavtalen om et mer inkluderende arbeidsliv ble Tilretteleggingstilskuddet og Refusjon av bedriftshelsetjenester igangsatt i 2002. De totale utgiftene til tilretteleggingstiltakene var 239 mill. kroner i 2010 og 249 mill. kroner i 2011.

Utgiftene til sykepenger hittil i 2012

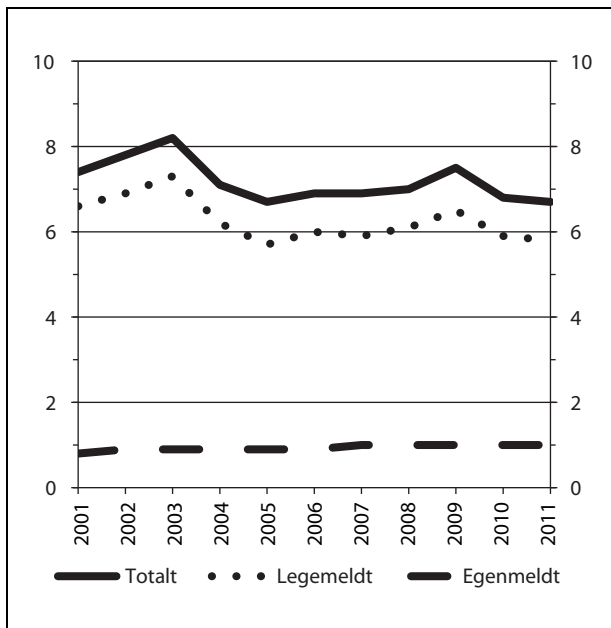
I 1. halvår 2012 er det regnskapsført 14 507 mill. kroner i sykepenger til arbeidstakere. Dette tilsvarer en nominell nedgang i utgiftene på 2,6 pst. sammenlignet med utgangen av 1. halvår 2011. Utgiftsreduksjonen har sammenheng med at sykefraværet hittil i 2012 har vært lavere enn i 2011. Samtidig har det vært økning i sykepengegrunnlaget og i sysselsettingen.

I 1. halvår 2012 er det regnskapsført 782 mill. kroner i sykepenger til selvstendig næringsdrivende. Dette er en nedgang på 5,8 pst. sammenlignet med utgiftene etter 1. halvår 2011.

Utgiftene til omsorgs- og pleiepenger var på 234 mill. kroner etter 1. halvår 2012, hvilket tilsvarer en økning på 3,5 pst. i forhold til samme periode i 2011.

Utviklingen i sykefraværet

Utviklingen i sykefraværet måles som antall tapte dagsverk pga. sykdom i pst. av alle avtalte dagsverk for arbeidstakere. Sykefraværstatistikken publiseres kvartalsvis av SSB og Arbeids- og velferdsdirektoratet. Statistikken oppgir totalt sykefravær, som består av legemeldt og egenmeldt sykefravær.

Figur 6.2 Utviklingen i sykefraværsprosenten. Årstall 2001-2011.

Kilder: Arbeids- og velferdsdirektoratet og Statistisk sentralbyrå.

Det totale sykefraværet økte kraftig fra midten av 1990-tallet og frem til 2003. Fra 2001 til 2003 økte det totale sykefraværet, målt med årstall fra 7,4 pst. til 8,2 pst. Fra 2003 til 2005 fant det sted en brå og markant nedgang, og i 2005 var det totale fraværet nesten 20 pst. lavere enn i 2003. Det er flere forhold som kan ha påvirket utviklingen i sykefraværet i denne perioden. Endret regelverk knyttet til bedre oppfølging av de sykmeldte og strengere krav for å bli langtidssykmeldt i mer enn åtte uker, samt økt bruk av gradert sykemelding, er kanskje de viktigste årsakene til nedgangen i sykefraværet i perioden. Siden 2005 har sykefraværsprosenten vært noenlunde stabil dersom vi ser bort fra 2009 som var et spesielt år med kraftig økning i sykefraværet.

Fra 2009 til 2010 er det totale sykefraværet (årgjennomsnittet) redusert fra 7,5 til 6,8 pst., som tilsvarer en reduksjon på 9,3 pst. I 2011 er det totale sykefraværet ytterligere redusert til 6,7 pst. Dette innebærer en nedgang på 1,5 pst.

Sykefraværet i 2011 var på 8,6 pst. for kvinner og 5,3 pst. for menn. Nedgangen i fraværet fra 2010 til 2011 kan i sin helhet tilskrives redusert sykefravær blant menn. Menns fravær var i 2011 på det laveste nivået siden den første IA-avtalen ble signert. Kvinners fravær har imidlertid økt fra 2010 til 2011. Den relative forskjellen i sykefraværet mellom kjønnene har følgelig økt fra 2010 til 2011.

Siden 2001 har det vært en økning i det egenmeldte fraværet. I 2001 var det egenmeldte syke-

fraværet 0,8 pst., mens det i 2011 var 1,0 pst. Det er særlig i næringer dominert av offentlig sektor hvor veksten har vært tydelig. Dette kan være en indikasjon på at økt egenmeldingsperiode som følge av IA-avtalen har hatt betydning siden andelen med økt egenmeldingsperiode har økt mest i offentlig sektor.

Sykefraværsutviklingen hittil i 2012

Sykefraværet gikk mye ned i 2010, men viste økning gjennom 1. halvår i 2011 og nedgang i annet halvår 2011. Gjennomsnittlig nivå i 2011 viste en nedgang på 1,4 pst. i forhold til gjennomsnittsnivået i 2010. Hittil i 2012 har sykefraværet vært lavere enn i fjor. I 2. kvartal 2012 var sykefraværet 6,0 pst. mot 6,5 pst. i 2. kvartal 2011. Dette tilsvarer en nedgang på 7,6 pst. Både kvinner og menn har hatt en betydelig reduksjon, selv om kvinner (-6,1 pst.) har hatt en mindre nedgang enn menn (-9,0 pst.). Sykefraværet har gått ned i alle næringer unntatt private tjenester hvor det var en liten økning på 0,3 pst. Den næringen hvor nedgangen i totalt sykefravær var størst i 2. kvartal 2012 var jordbruk, skogbruk og fiske (-12,3 pst.). Andelen med gradert sykefravær økte også i 2. kvartal 2012. Andelen graderte sykefraværstilfeller var 25,9 pst. i 2. kvartal 2012. Dette er den høyeste registrerte andelen siden den første IA-avtalen ble inngått.

Målet i avtalen om et mer inkluderende arbeidsliv er en reduksjon i sykefraværet med 20 pst. fra 2001-nivået. Sykefraværet er redusert med 14,2 pst. fra 2. kvartal 2001 til 2. kvartal 2012. Nedgangen er størst blant menn (-20,2 pst.) og noe mindre blant kvinner (-9,6 pst.).

Ytelser for pårørendeomsorg, herunder pleiepenger

I NOU 2011: 17 Når sant skal sies om pårørendeomsorg, fra usynlig til verdsatt og inkludert, ble levert i oktober 2011. Utvalget utredet ytelser for pårørende med særlig tunge omsorgsoppgaver og så på grenser mellom offentlig og privat ansvar. Hovedformålet med utredningen har vært å få fram forslag til ordninger som kan gjøre det enklere å kombinere yrkesaktivitet med omsorg for barn og voksne med særlig omfattende omsorgsbehov. Utvalget har sett på hvordan valg av framtidige ytelser kan forene sentrale utfordringer i dagens og framtidens omsorgstjeneste. Det gjelder særlig mangel på arbeidskraft, behov for omsorgsinnsats fra pårørende og muligheten for pårørende til å kombinere arbeid og yrkesaktivitet.

Helse- og omsorgsdepartementet har i samarbeid med Arbeidsdepartementet hatt utredningen på bred høring. Utredningen vil bl.a. bli sett i sammenheng med NOU 2011: 11 Innovasjon i omsorg, og arbeidet med stortingsmelding som oppfølging av denne. Departementene vil komme tilbake til Stortinget på egnet måte med forslag til løsninger.

Budsjettforslag for 2013

Post 70 Sykepenger for arbeidstakere mv., overslagsbevilgning

På bakgrunn av utviklingen i sykefraværet hittil i år, legges det til grunn forutsetninger om en reduksjon i det trygdefinansierte sykefraværet på 4 pst. på årsbasis i 2012, sammenlignet med 2011⁹. For 2013 legges det til grunn en vekst på 1 pst. i sykefraværet i forhold til det gjennomsnittlige nivået i 2012. I tillegg til sykefraværet, påvirkes sykepengeutgiftene av sysselsettingsutviklingen og lønnsveksten. I budsjettforslaget for 2013 er det lagt til grunn en økning i sysselsettingen på 2,1 pst. i 2012 og på 1,3 pst. i 2013. Videre er det lagt til grunn en økning i sykepengegrunnlaget (lønnsvekst blant sykmeldte) på 4,1 pst. i 2012 og på 4,0 pst i 2013.

Det foreslås bevilget 33 280 mill. kroner for 2013.

⁹ Sykefraværstatistikken viser utviklingen i det totale sykefravær, som omfatter både egenmeldt og legemeldt fravær. Anslag på utviklingen i det trygdefinansierte sykefravær omfatter kun sykefravær etter 16. fraværsgdag. Anslag for 2012 er oppdatert med statistikk til og med juli 2012. Ulik periode og mer oppdatert informasjon på anslag til sykepenge forklarer avvik mellom anslag på sykepengeutbetalinger og sykefraværstatistikken.

Post 71 Sykepenger for selvstendige, overslagsbevilgning

På bakgrunn av utviklingen i sykefraværet hittil i år, legges det til grunn forutsetninger om en reduksjon i det trygdefinansierte sykefraværet for selvstendige på 6 pst. på årsbasis i 2012, sammenlignet med 2011. For 2013 legges det til grunn en vekst i sykefraværet på 1 pst. sammenlignet med det gjennomsnittlige nivået i 2012. I tillegg er det lagt til grunn en økning i sysselsettingen på 2,1 pst. i 2012 og på 1,3 pst. i 2013. Videre er det lagt til grunn en økning i sykepengegrunnlaget (lønnsvekst blant selvstendige) på 4,1 pst. i 2012 og på 4,0 pst. i 2013.

Det foreslås bevilget 1 720 mill. kroner for 2013.

Post 72 Omsorgs- og pleiepenger ved barns sykdom m.m., overslagsbevilgning

For 2013 er det lagt til grunn nullvekst i antall mottakere av pleie- og omsorgspenger, samt en økning i omsorgs- og pleiepengegrunnlaget på 3,75 pst.

Det foreslås bevilget 550 mill. kroner for 2013.

Post 73 Tilskudd til tilretteleggingstiltak mv., kan overføres

Det foreslås bevilget 300,208 mill. kroner for 2013.

Post 75 Feriepenger av sykepenger, overslagsbevilgning

For 2013 er det lagt til grunn en feriepengeandel på 5,8 pst. av anslått utbetaling til sykepenger til arbeidstakere i 2012.

Det foreslås bevilget 1 810 mill. kroner for 2013.

Kap. 2651 Arbeidsavklaringpenger

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013
70	Arbeidsavklaringspenger, <i>overslagsbevilgning</i>	35 531 473	37 850 000	36 164 800
71	Tilleggsstønad, <i>overslagsbevilgning</i>	501 481	530 000	465 000
72	Legeerklæringer	292 872	330 000	350 000
	Sum kap. 2651	36 325 826	38 710 000	36 979 800

Innledning

Formålet med arbeidsavklaringspenger er å sikre inntekt for medlemmer som har fått sin arbeids- evne nedsatt på grunn av sykdom, skade eller lyte, mens de får aktiv behandling, deltar på arbeidsrettet tiltak eller får annen oppfølging med sikte på å skaffe seg eller beholde arbeid. Formålet med tilleggsstønader er å kompensere for utgifter til bøker og undervisningsmateriell, reiser, flytting, barnetilsyn og bosted som stønads- mottaker har i forbindelse med deltakelse på arbeidsrettede tiltak. Posten legeerklæringer gjelder dekning av honorar til erklæringer som Arbeids- og velferdsetaten innhenter fra leger og andre behandlere i tilknytning til behandling av krav om ytelser fra folketrygden. Posten omfatter også honorar til leger i forbindelse med deltakelse på dialogmøter for sykmeldte.

Rapport

Økte utgifter til arbeidsavklaringspenger

I 2011 ble det utbetalt 35 531 mill. kroner til mottakere av arbeidsavklaringspenger. Dette tilsvarer en økning på 7,3 pst., sammenlignet med utbetalingene til mottakere av arbeidsavklaringspenger, rehabiliteringspenger, attføringspenger og tidsbegrenset uførestønad i 2010. Over halvparten av utgiftsøkningen kan forklares med økt grunnbe- løp.

I 2011 ble det utbetalt 501,5 mill. kroner i til- leggsstønader. Dette innebærer en reduksjon på 13 mill. kroner fra 2010, tilsvarende 2,5 pst.

Utgifter til legeerklæringer var 292,7 mill. kro- ner i 2011. Dette innebærer en økning på 3,8 pst. fra 2010. Økningen i utgifter til legeerklæringer

har sammenheng med økte takster for legeerklæ- ringer, samt en økning i antall dialogmøter der lege deltar.

Økning i antall mottakere fra 2010 til 2011, men nedgang i antall mottakere fra sommeren halvår 2011

Gjennomsnittlig antall mottakere av arbeidsavkla- ringspenger økte fra 169 750 i 2010 til 174 373 i 2011, dvs. en økning på 2,7 pst. Det var 174 275 mottakere av arbeidsavklaringspenger ved utgan- gen av 2010 og 171 760 ved utgangen av 2011, til- svarende en reduksjon på 1,4 pst. Antall motta- kere økte i gjennomsnitt med 250 pr måned fra desember 2010 til mai 2011 da antallet var 175 521. Sommeren 2011 snudde imidlertid utviklingen, og antall mottakere ble i gjennomsnitt redusert med om lag 540 pr måned i perioden juni–desember 2011. Dersom en sammenlikner tilgang og avgang i perioden juni–desember 2011 med samme peri- ode i 2010, ser en at nedgangen i antall mottakere først og fremst skyldes økt avgang, men redusert tilgang er også en viktig faktor.

Den økte avgangen skyldes både økt avgang til uførepensjon, til arbeid og til «andre» som bl.a. kan omfatte utdanning og status som ordinær arbeidssøker. Den økte avgangen til uførepensjon må ses i sammenheng med at personer som tidli- gere mottok tidsbegrenset uførestønad har blitt avklart og innvilget uførepensjon.

Andelen mottakere av arbeidsavklaringspen- ger som hadde en godkjent aktivitetsplan, var om lag 59 pst. i mai 2011. Andelen steg til 74 pst. i desember 2011. I samme periode økte antall mot- takere av arbeidsavklaringspenger med oppføl- gingsvedtak fra knappe 49 pst. til 77 pst.

Antall mottakere av arbeidsavklaringspenger i gjennomsnitt for 2011. Etter alder og kjønn

	Under 30 år	30–49 år	50 år og over	Totalt
Kvinner	15 359	58 214	29 204	102 777
Menn	12 990	36 725	21 882	71 597
Sum	28 349	94 939	51 086	174 374

54 pst. av mottakerne av arbeidsavklaringspenger er i aldersgruppa 30–49 år. 29 pst. er 50 år og

eldre, mens andelen i aldersgruppa under 30 år er om lag 16 pst. Andelen kvinner er 59 pst.

Mottakere av arbeidsavklaringspenger på tiltak¹. Totalt antall og prosentvis andel på ulike tiltak. Årsgjennomsnitt 2010² og 2011.

	2010	2011
Arbeidspraksis	27,1	29,3
Arbeidsrettet rehabilitering	0,4	0,7
Avklaringstiltak	4,4	4,9
Helsemessig utredning/ behandling	0,2	0,1
Jobbskaping og egenetablering	0,4	0,3
Lønnstilskudd	2,4	2,1
Oppfølging	16,6	17,5
Opplæring	47,5	44,4
Sysselsettingstiltak, permisjoner og vikariater	0,0	0,0
Tilrettelagt arbeid	0,8	0,6
Tilrettelegging	0,1	0,0
Totalt antall på tiltak	37 766	37 631

¹ Mottakere av arbeidsavklaringspenger på tiltak er her definert etter rettighet til ytelsen ved utgangen av måneden.

² Siden arbeidsavklaringspenger ble innført 1. mars 2010, omfatter årsgjennomsnittet i 2010 mottakere av arbeidsavklaringspenger på tiltak i mars-desember 2010.

Om lag 25 pst. av alle mottakerne av arbeidsavklaringspenger var på tiltak i 2011¹⁰. Av disse var flest under opplæring (44,4 pst.), 29,3 pst. var i

arbeidspraksis og 17,5 pst. var på tiltaket oppfølging, et tiltak som i stor utstrekning foregår i det ordinære arbeidslivet. Mange mottakere av arbeidsavklaringspenger er under aktiv medisinsk behandling, noe som ikke er fanget opp i tabellen over.

¹⁰ Mottakere er her definert etter utbetaling av ytelsen i løpet av måneden.

Mottakere av arbeidsavklaringspenger¹ i desember 2010 og desember 2011 fordelt etter nivået på årlig ytelse².
G= 75 641 kroner i desember 2010 og G=79 216 kroner i desember 2011.

Ytelse i G	Desember 2010	Desember 2011	Desember 2010	Desember 2011
	Antall	Antall	Andel	Andel
Mindre eller lik 2G	31 700	35 493	18,2	20,9
2G–3G	71 362	67 605	41,0	39,4
Over 3G	71 056	68 075	40,8	39,7
Sum	174 118	171 623	100,0	100,0

¹ Antall mottakere av arbeidsavklaringspenger er 174 275 i desember 2010 og 171 760 i desember 2011. Noen enkelte typer av etterbetalinger, er ikke medregnet i tabellen.

² Ytelsene i tabellen er før gradering pga. meldekortopplysninger.

Nær 21 pst. av mottakerne av arbeidsavklaringspenger hadde i desember 2011 en ytelse som var lik minsteytelsen på 2G eller lavere¹¹. 39,4 pst. av mottakerne mottok en ytelse mellom 2 og 3G, og en om lag like stor andel (39,7 pst.) mottok en

ytelse som var høyere enn 3G. Sammenliknet med desember 2010 har andelen med en ytelse på 2G

¹¹ På grunn av samordning med andre ytelser kan en motta arbeidsavklaringspenger som er lavere enn minsteytelsen

eller lavere økt, mens andelen med ytelse i de øvrige intervallene er redusert. Økningen i andelen med en ytelse på mindre eller lik 2G har sammenheng med en reduksjon i antall av mottakere som kom inn i ordningen fra tidsbegrenset uførestønad, og som hadde kompensasjon for bortfall av skattemessig særfradrag for alder og uførhet¹². I desember 2010 var det om lag 34 800 overgangssaker fra tidsbegrenset uførestønad og i desember 2011 om lag 14 400.

Status etter avgang fra arbeidsavklaringspenger

50,3 pst. av de som avsluttet et stønadsløp på arbeidsavklaringspenger i 2011 mottok uførepensjon tre måneder etter at stønadsmottaket ble avsluttet. Dette er i overkant av 3 prosentpoeng flere enn i 2010 (2010-tallene omfatter avgangen i perioden mars–desember 2010). Økningen må ses i sammenheng med økt avgang for personer som tidligere mottok tidsbegrenset uførestønad, og økt avgang som følge av ekstrainsats på uføresaksområdet på grunn av innføring av ny saksflyt. Ekstrainsats førte til at mange saker ble tatt unna på uføreområdet, herunder også saker for tidligere mottakere av tidsbegrenset uførestønad. For å få rett til tidsbegrenset uførestønad, var det et krav at vedkommende hadde gjennomgått hensiktsmessig behandling og attføringsopplegg.

Om lag 22 pst. av de som har avsluttet mottak av arbeidsavklaringspenger, var i arbeid tre måneder etter at stønadsmottaket ble avsluttet samtidig som de ikke kombinerte arbeid med noen trygdeytelse fra Arbeids- og velferdsetaten. Dette tilsvarer en reduksjon på om lag 2 prosentpoeng fra 2010. 27,7 pst. er verken gjenfunnet på uførepensjon eller i arbeid uten noen trygdeytelse fra Arbeids- og velferdsetaten. Dette kan eksempelvis være personer som mottok sosialhjelp, var privat forsørget eller ordinære arbeidssøkere. Tilsvarende andel i 2010 var 28,6 pst.

Økte utbetalinger av arbeidsavklaringspenger hittil i 2012

I juli 2012 var det totalt om lag 168 600 mottakere av arbeidsavklaringspenger. Dette er om lag 6 200 færre enn på samme tid i fjor. Gjennomsnittlig antall mottakere for 2012 er anslått til 169 200 personer. Dette tilsvarer en nedgang på 2,9 pst. i forhold til gjennomsnittlig antall mottakere i 2011.

¹² Kompensasjonen faller bort når vedtaket i overgangssaken løper ut, og ytelsen regnes ut etter de ordinære reglene for arbeidsavklaringspenger.

I 1. halvår 2012 er det regnskapsført om lag 17 500 mill. kroner i arbeidsavklaringspenger, hvilket innebærer en nedgang i utgiftene på 0,9 pst. i forhold til utgangen av 1. halvår 2011. Utgiftsutviklingen har sammenheng med reduksjon i antall mottakere av arbeidsavklaringspenger og vekst i gjennomsnittlig utbetaling av arbeidsavklaringspenger.

I 1. halvår 2012 er det regnskapsført 240 mill. kroner i tilleggsstønader, hvilket innebærer en nedgang i utgiftene på 8,4 pst. i forhold til utgangen av 1. halvår 2011.

Avkorting av arbeidsavklaringspenger ved godtgjørelse for politiske verv

I forbindelse med behandlingen av Prop. 1 S (2010-2011) ønsket arbeids- og sosialkomiteen at regjeringen skulle gå gjennom regelverket for avkorting av arbeidsavklaringspenger ved godtgjørelse for politisk verv og vurdere om det i tilstrekkelig grad legger til rette for deltakelse i folkevalgte eller frivillige verv. Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, ønsket at regjeringen skulle vurdere regelverket etter at nytt regelverk for uføre var behandlet i Stortinget.

Forholdet mellom nytt regelverk for uføre og godtgjørelse for politiske verv ble behandlet gjennom Stortingets behandling av Prop. 130 L (2010–2011) Endringer i folketrygdloven (ny uføretrygd og alderspensjon til uføre), jf. Innst. 80 L (2011–2012). Det ble bestemt at pensjonsgivende inntekt fra politiske verv skal likestilles med annen pensjonsgivende inntekt, da det vanskelig kan begrunnes at personer med politiske verv skal ha høyere uføregrad enn personer med samme pensjonsgivende inntekt fra andre kilder.

Departementet er kjent med at godtgjørelsen for politiske verv kan være lav sett i forhold til de timene som går med og at en del mottakere opplever det som urimelig at det skal gjøres fradrag i arbeidsavklaringspenger for alle timene de faktisk deltar på møter. Dagens regelverk er likevel ikke til hinder for bred deltakelse i folkevalgte forsamlinger. Etter departementets syn vil det heller ikke for mottakere av arbeidsavklaringspenger være riktig å gi særregler for denne typen inntekt.

Budsjettforslag 2013

For arbeidsavklaringspenger bidrar reguleringen av grunnbeløpet pr. 1. mai 2012 til å øke innværende års utgifter med 849 mill. kroner sammenliknet med saldert budsjett 2012. Utgiftene for

2013 er beregnet med G per 1. mai 2012, og det tas ikke hensyn til neste års regulering av pensjonene i anslaget for 2013, jf. omtale under del 1 punkt 2.1.

Post 70 Arbeidsavklaringspenger, overslagsbevilgning

For 2013 er det lagt til grunn et gjennomsnittlig antall mottakere av arbeidsavklaringspenger på 171 000 og en gjennomsnittlig utbetaling per mottaker på om lag 211 560 kroner.

Regjeringen vil sette i gang et forsøk i Hordaland, Oslo, Vest-Agder og Østfold med lønnstilskudd for arbeidsgivere som ansetter personer med rett til arbeidsavklaringspenger jf. omtale under kap. 634, post 76 og kap. 605, post 01. I den forbindelse omdisponeres det samlet 25,2 mill.

kroner fra kap. 2651, post 70 til kap. 605, post 01 og kap. 634, post 76.

Det foreslås bevilget 36 164,8 mill. kroner i 2013.

Post 71 Tilleggsstønad, overslagsbevilgning

For 2013 er det lagt til grunn en reduksjon i antall mottakere av tilleggsstønader på 2,3 pst. Videre er det lagt til grunn en vekst i satsene med 3,3 pst. og på 1,9 pst. for satser som er regulert i henhold til utviklingen i KPI.

Det foreslås bevilget 465 mill. kroner i 2013.

Post 72 Legeerklæringer

Det foreslås bevilget 350 mill. kroner i 2013.

Kap. 2655 Uførhet

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013
70	Grunnpensjon, <i>overslagsbevilgning</i>	21 231 729	21 965 000	23 110 000
71	Tilleggspensjon, <i>overslagsbevilgning</i>	33 117 035	34 390 000	35 830 000
72	Særtilllegg, <i>overslagsbevilgning</i>	2 117 577	2 180 000	2 249 000
73	Foreløpig uførepensjon, <i>overslagsbevilgning</i>	14 112	13 000	
75	Menerstatning ved yrkesskade, <i>overslagsbevilgning</i>	111 871	115 000	114 000
76	Yrkesskadetrygd gml. Lovgivning, <i>overslagsbevilgning</i>	72 545	80 000	66 000
	Sum kap. 2655	56 664 869	58 743 000	61 369 000

Innledning

Formålet med uførepensjon er å sikre inntekt til personer som har fått inntekts- eller arbeidsevnen varig nedsatt pga. sykdom, skade eller lyte. For å ha rett til uførepensjon, må inntekts- eller arbeidsevnen være varig nedsatt med minst 50 pst. pga. sykdom, skade eller lyte. Det er videre krav om at søkeren skal ha gjennomgått hensiktsmessig behandling og hensiktsmessige arbeidsrettede tiltak.

Stortinget vedtok i 2011 at dagens uførepensjon fra folketrygden skal erstattes av en ny uføretrygd fra 2015. Uføretrygden vil legge bedre til rette for å kombinere ytelsen med arbeidsinntekt på en fleksibel måte.

Rapport

Utgifter til uførepensjon

Utgiftene til uførepensjon økte med 5,3 pst. eller 2 870 mill. kroner fra 2010 til 2011. Totalt var utgiftene til uførepensjon i 2011 på 56 465 mill. kroner mot 53 595 mill. kroner i 2010. Utgiftsveksten har i hovedsak sammenheng med økningen i grunnbeløpet i forbindelse med trygdeoppgjøret for 2011. Videre kan utgiftsveksten forklares med en økning i antall uførepensjonister. Spesielt i 2. halvår 2011 var det høy tilgang til uførepensjon fra arbeidsklaringspenger. Dette var i stor grad tidligere mottakere av tidsbegrenset uførestønad.

Flere personer mottar uførepensjon

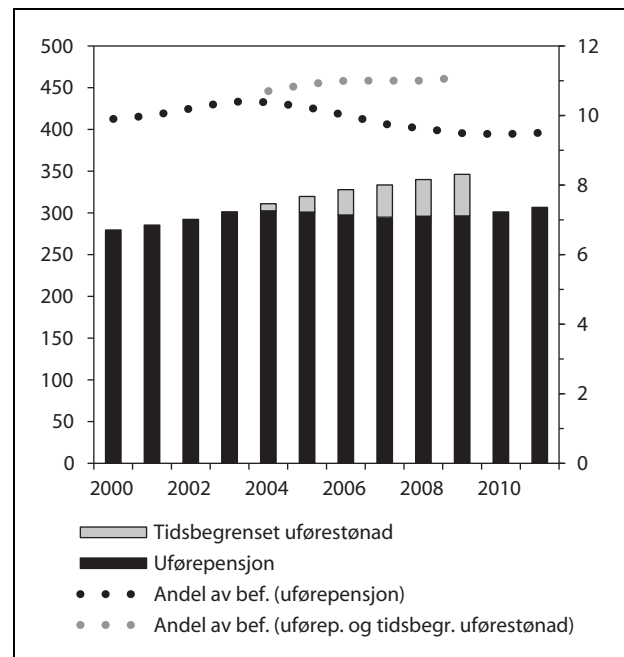
Ved utgangen av 2011 mottok om lag 306 650 personer uførepensjon. Dette er en økning på 1,7 pst. sammenliknet med utgangen av 2010, eller nær 5 560 personer. Ved utgangen av 2011 var 9,5 pst. av befolkningen mellom 18 og 66 år mottakere av uførepensjon. Andelen har vært uendret i perioden 2009–2011.

Figur 6.3 viser utviklingen i antall personer som mottok uføreytelser fra 2001 til 2011. I perioden fra 2001 til 2009 økte antall mottakere av uføreytelser med 60 800, fra om lag 285 400 til nær 346 200. Dette tilsvarer en vekst på rundt 21 pst. Målt i forhold til befolkningen i alderen 18–66 år, økte andelen mottakere av uføreytelser fra 10,0 til 11,1 pst. i samme periode.

Fra 1. mars 2010 ble tidsbegrenset uførestønad sammen med attførings- og rehabiliteringspenger erstattet av arbeidsavklaringspenger. Dette har ført til en reduksjon i antall mottakere av uføreytelser med om lag 50 000 personer. Dette innebærer at antall mottakere av uføreytelser som andel av befolkningen er redusert fra 11,1 til 9,5 pst.

I perioden fra 2000 til 2011 har antall mottakere av uførepensjon (ved utgangen av året) økt med 27 000 personer, tilsvarende en økning på 9,7

pst. Målt i forhold til befolkningen i alderen 18–66 år, avtok andelen mottakere av varig uførepensjon fra 9,9 til 9,5 pst. i samme periode.

Figur 6.3 Mottakere av uførepensjon og tidsbegrenset uførestønad. Antall ved utgangen av året (venstre akse) og som andel av befolkningen 18–66 år (høyre akse). Antall i tusen. Andel i pst.

Kilde: Arbeids- og velferdsdirektoratet

Antall nye mottakere av uførepensjon i løpet av året og prosentvis endring fra året før. 2008–2011

År	Antall nye mottakere av uførepensjon			Prosentvis endring fra året før		
	I alt	Menn	Kvinner	I alt	Menn	Kvinner
2008	22 082	10 372	11 710	10,5	8,8	12,1
2009	25 502	11 658	13 844	15,5	12,4	18,2
2010	28 252	12 846	15 406	10,8	10,2	11,3
2011	30 934	13 233	17 701	9,5	3,0	14,9

I 2011 ble det 30 934 nye uførepensjonister. Dette er en økning på om lag 2 680 personer sammenliknet med 2010, tilsvarende en økning på 9,5 pst. Økningen i tilgangen til uførepensjon kan i hovedsak forklares med demografiske endringer. Alderssammensetningen i befolkningen er endret, og andelen eldre i befolkningen har økt. Økningen i antall nye uførepensjonister i 2011 må også ses i sammenheng med at det har vært en økning i antall personer som avsluttet mottak av arbeidsavklaringspenger. Dette gjelder i stor grad perso-

ner som tidligere har mottatt tidsbegrenset uførestønad og som nå har fått innvilget uførepensjon. Dette er av stor betydning for økningen i tilgangen totalt sett, og er en viktig årsak til den høye økningen i tilgangen for kvinner.

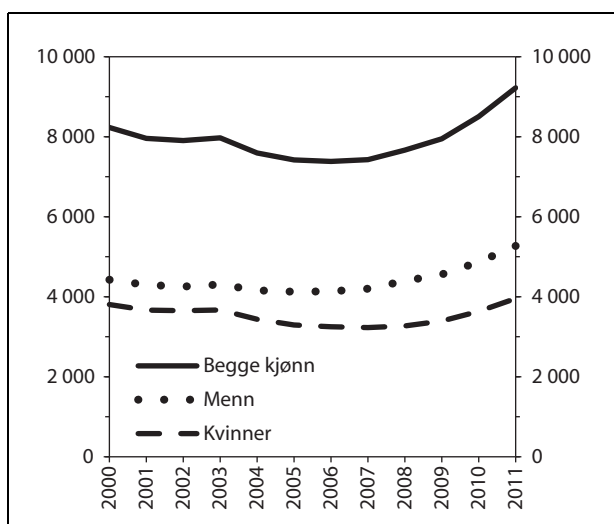
Kvinneandelen blant uførepensjonister er høy

Det er flere kvinner enn menn som mottar uførepensjon. Ved utgangen av 2011 var 57 pst. av uførepensjonistene kvinner. Som andel av befolkning-

gen i alderen 18–66 år, mottok 11,1 pst. av kvinnene uførepensjon, mens tilsvarende andel for menn var 8 pst. Med unntak av aldersgruppene under 34 år, er uføreandelen blant kvinner høyere enn blant menn i alle aldersgrupper. Det er særlig i aldersgruppene fra 50 år og over at kvinners uføreandel er høy sammenlignet med menn.

Økt antall uførepensjonister under 30 år

Siden 2002 har antall uførepensjonister under 30 år økt med om lag 1 300 personer. Økningen har funnet sted i aldersgruppen 19–24 år, mens i aldersgruppen 24–29 år har antallet uføre avtatt. Uføre under 30 år som andel av befolkningen i samme aldersgruppe, har økt fra 3,0 til 3,3 pst. i perioden 2002 til 2011.

Figur 6.4 Antall mottakere av uførepensjon under 30 år ved utgangen av året.

Kilde: Arbeids- og velferdsdirektoratet.

Utviklingen i mottakere av uførepensjon under 30 år må ses i sammenheng med utviklingen av mottakere med tidsbegrenset uførestønad. Ved utgangen av 2009 var det om lag 3 000 mottakere av tidsbegrenset uførestønad under 30 år. Mange unge uføre som tidligere ville fått innvilget uførepensjon fikk i perioden fra 2004 til februar 2010 i stedet tidsbegrenset uførestønad. Fra 2007 har antallet uførepensjonister under 30 år økt, og økningen var spesielt høy i 2010 og 2011. Veksten kan ha sammenheng med at flere unge som fikk innvilget tidsbegrenset uførestønad og senere fikk ytelsen konvertert til arbeidsavklaringspenger nå har fått innvilget uførepensjon.

De fleste har 100 pst. uførepensjon

Nær 252 000 av 306 650 uførepensjonister mottok 100 pst. uførepensjon ved utgangen av 2011. Dette tilsvarer om lag 82 pst. av alle uførepensjonistene. Kun 18 pst. av uførepensjonistene mottok en gradert ytelse. Andelen er uendret fra 2010 til 2011.

Få uføre får redusert sin uføregrad

Sett i forhold til det totale antallet uførepensjonister er det en svært liten andel av uførepensjonistene som får redusert sin uføregrad i løpet av et år. I 2011 gjaldt dette 1 084 personer. Mange av de som prøver seg i arbeid har inntekt innenfor friinntekten på 1 G, og får dermed ikke endret uføregrad ved økt arbeidsinnsats.

23,4 pst. av uførepensjonistene med 100 pst. uførepensjon i 2010, hadde arbeidsinntekt ved siden av pensjonen. Andelen har vært om lag uendret de siste årene. Det er relativt sett flere menn enn kvinner som har arbeidsinntekt, og menn har i tillegg en høyere inntekt enn kvinner.

Yrkesskadetrygd, gammel lovgivning

Yrkesskadetrygden har avtakende betydning, fordi den bare omfatter skader inntruffet før 1971. I 2010 utgjorde utgiftene 74 mill. kroner, mot 73 mill. kroner i 2009.

Vurdering av yrkesskadesystemet

I dag to er det to ulike yrkesskadeordninger: Folketrygdlovens særregler ved yrkesskader og yrkessykdommer administrert av Arbeids- og velferdsetaten og en lovpålagt yrkesskadeforsikringsordning administrert av arbeidsgivers skadeforsikringsselskap. Arbeidstakere og arbeidsgivere må dermed forholde seg både til to ulike regelsett og til to administrative systemer.

Som en oppfølging av NOU 2004: 3 Arbeidsskadeforsikring, arbeider Arbeidsdepartementet med et forslag om å slå sammen de to yrkesskadeordningene lovmessig og organisatorisk. Departementet hørte i 2007 et nytt forslag som innebærer bl.a. at det opprettes en uavhengig enhet i offentlig regi som skal avgjøre krav om erstatning ved yrkesskade etter ny lov. På bakgrunn av høringsinstansenes innspill ble forslaget utdypet og konkretisert, og sendt på ny høring i 2008. I NOU 2008: 11 Yrkessykdommer har et medisinsk ekspertutvalg foreslått endringer i dagens yrkessykdomsliste. Innstillingen ble hørt parallelt med det utdypede forslaget til ny organisering av yrkesskadeområdet.

Hovedtrekkene i en ny ordning ble omtalt i Prop. 111 S (2011–2012) -Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet 2012. Stortingets flertall sluttet seg til opplegget. Det arbeides videre med et konkret lovforslag, som det tas sikte på å legge fram i vårsesjonen 2013. I proposisjonen vil det også bli gjort nærmere rede for den organisatoriske løsningen, herunder alternativer til denne og de ulike høringsinstansenes syn.

Budsjettforslag for 2013

Følgende prognoser er lagt til grunn ved fastsetting av budsjettforslaget for 2013.

	2011	2012	2013
Antall uførepensjonister med grunnpensjon (middelbestand)	303 000	311 000	312 700
Antall uførepensjonister med tilleggspensjon (middelbestand)	294 844	302 600	304 570
Antall uførepensjonister med sært tillegg (middelbestand)	57 604	58 160	57 850
Gjennomsnittlig grunnpensjon, inkl. etterbet., kroner	70 072	73 015	73 890
Gjennomsnittlig tilleggspensjon, inkl. etterbet., kroner	112 321	116 252	117 650
Gjennomsnittlig sært tillegg, inkl. etterbet., kroner	36 761	38 420	38 880

Beløpene i tabellen er basert på gjennomsnittlig G for det enkelte år.

Samlet for uførhet bidrar reguleringen av pensjonene pr. 1. mai 2012 til å øke inneværende års utgifter med 1 447 mill. kroner sammenliknet med saldert budsjett 2012. Utgiftene for 2013 er beregnet med G per 1. mai 2012, og det tas ikke hensyn til neste års regulering av pensjonene i anslaget for 2013, jf. omtale under del 1 punkt 2.1.

Post 70 Grunnpensjon, overslagsbevilgning

For 2013 er det lagt til grunn et gjennomsnittlig antall mottakere av grunnpensjon på 312 700 og en gjennomsnittlig årlig utbetaling per mottaker på om lag 73 890 kroner.

Det foreslås bevilget 23 110 mill. kroner for 2013.

Post 71 Tilleggspensjon, overslagsbevilgning

For 2013 er det lagt til grunn et gjennomsnittlig antall mottakere av tilleggspensjon på 304 570 og

Utviklingen i 2012

Ved utgangen av juni 2012 mottok om lag 310 400 personer uførepensjon, mot 302 800 personer ved utgangen av juni 2011, en økning på 2,5 pst. I løpet av 1. halvår 2011 fikk 17 300 nye personer uførepensjon. Det ble 2 700 flere nye uførepensjonister i løpet av 1. halvår 2012 sammenliknet med 1. halvår 2011. Ved utgangen av 1. halvår 2012 var 9,6 pst. av befolkningen mellom 18 og 66 år mottakere av uførepensjon.

en gjennomsnittlig årlig utbetaling per mottaker på om lag 117 650 kroner.

Det foreslås bevilget 35 830 mill. kroner for 2013.

Post 72 Sært tillegg, overslagsbevilgning

For 2013 er det lagt til grunn et gjennomsnittlig antall mottakere av sært tillegg på 57 850 og en gjennomsnittlig årlig utbetaling per mottaker på 38 880 kroner.

Det foreslås bevilget 2 249 mill. kroner for 2013.

Post 75 Menerstatning ved yrkesskade, overslagsbevilgning

Utgiftene på posten har de senere år stort sett vært relativt stabile. I 2011 ble utgiftene på 111,9 mill. kroner, som er en økning på 1,1 mill. kroner eller 1 pst. fra året før, mens vedtatt budsjett for 2012 er 115 mill. kroner. Det forventes ikke vesentlige endringer i utgiftene for 2013 sammenliknet med de foregående år.

Det foreslås bevilget 114 mill. kroner for 2013.

**Post 76 Yrkesskadetrygd gml. lovgivning,
overslagsbevilgning**

Posten dekker utgifter til uførepensjon for yrkesskader inntruffet før 1971 og har derfor en

nedgangående trend i utgiftene over tid. Ytelsen er en livsvarig ytelse og nedgangen i nominelle utgifter og antall mottakere er derfor svak fra år til år. Det foreslås bevilget 66 mill. kroner for 2013.

Programkategori 29.60 Kompensasjon for merutgifter ved nedsatt funksjonsevne mv.

Utgifter under programkategori 29.60 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013	Pst. endr. 12/13
2661	Grunn- og hjelpestønad, hjelpemidler m.v.	8 491 627	8 852 500	9 031 600	2,0
	Sum kategori 29.60	8 491 627	8 852 500	9 031 600	2,0

Utgifter under programkategori 29.60 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)					
Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013	Pst. endr. 12/13
70-89	Andre overføringer	8 491 627	8 852 500	9 031 600	2,0
	Sum kategori 29.60	8 491 627	8 852 500	9 031 600	2,0

Kap. 2661 Grunn- og hjelpestønad, hjelpemidler mv.

(i 1 000 kr)					
Post	Betegnelse	Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013	
70	Grunnstønad, <i>overslagsbevilgning</i>	1 699 311	1 730 000	1 770 000	
71	Hjelpestønad, <i>overslagsbevilgning</i>	1 720 018	1 740 000	1 740 000	
73	Hjelpemidler m.v. under arbeid og utdanning	124 580	137 000	145 000	
74	Tilskudd til biler	665 336	783 500	740 000	
75	Bedring av funksjonsevnen, hjelpemidler	2 628 825	2 728 000	2 731 600	
76	Bedring av funksjonsevnen, hjelpemidler som tjenester	192 037	220 000	245 000	
77	Ortopediske hjelpemidler	984 705	1 060 000	1 160 000	
78	Høreapparater	476 815	454 000	500 000	
	Sum kap. 2661	8 491 627	8 852 500	9 031 600	

Innledning

Kapitlet omfatter grunnstønad, hjelpestønad og hjelpemidler, dvs. stønad til alle typer hjelpemidler for personer med varig nedsatt funksjonsevne i dagliglivet, arbeidslivet og i tilknytning til utdanning etter reglene i folketrygdløven kapittel 6 og 10.

Stortinget vedtar satsene for grunn- og hjelpestønad i eget romertallsvedtak. Forslag til sats for 2013 framgår av budsjettforslaget for 2013.

Rapport 2011**Grunn- og hjelpestønad**

Tabellene under viser antall grunn- og hjelpestønadmottakere etter alder og sats per 31. desember 2011. Ved utgangen av 2011 mottok til sammen 127 300 personer grunnstønad og 83 700 hjelpestønad. Antall mottakere er litt lavere enn i 2010.

Antall grunnstønadmottakere etter alder og sats per 31. desember 2011.

Alder	I alt	0-17 år	18-66 år	67 år og eldre
Antall i alt	127 267	14 513	80 734	32 020
Sats 1	60 504	6 858	33 051	20 595
Sats 2	10 872	1 355	5 947	3 570
Sats 3	23 098	956	13 179	8 963
Sats 4	28 703	4 959	17 956	5 788
Sats 5	2 777	280	1 789	708
Sats 6	1 313	105	942	266

Om lag 48 pst. av grunnstønadmottakerne mottok sats 1 ved utgangen av 2011.

Ved utgangen av 2011 var i alt 4 234 nye personer tilkjent grunnstønad, mens 6 641 nye personer ble tilkjent hjelpestønad.

Antall hjelpestønadmottakere etter alder og sats pr. 31. desember 2011.

Alder	I alt	0-17 år	18-66 år	67 år og eldre
Antall i alt	83 659	35 671	29 161	18 827
Sats 0	16 688	-	6 342	10 346
Sats 1	43 785	12 641	22 677	8 467
Sats 2	16 176	16 058	104	14
Sats 3	5 215	5 181	34	-
Sats 4	1 795	1 791	4	-

Om lag 52 pst. av hjelpestønadmottakerne mottok sats 1 ved utgangen av 2011. Det er i hovedsak barn og ungdom i alderen 0–17 år som mottar hjelpestønad etter sats 2–4.

Hjelpemidler mv. under arbeid og utdanning

Utgiftene på denne posten var 124,6 mill. kroner i 2011, mot 110 mill. kroner i 2010. Utgifter til tolkehjelp for hørselshemmede i arbeid- og utdannings-

livet har hatt en betydelig årlig økning fra 2008 til 2011. Flere unge hørselshemmede tar høyere utdanning. Det har også vært økt satsing på tolking i arbeidslivet gjennom prøveordningen «Tolk på arbeidsplass» i regi av hjelpemiddelsentralene i fire fylker. Utgiftene til fysisk tilrettelegging av arbeidsplasser har vært stabile de siste tre årene.

Antall innkomne saker til Arbeids- og velferds-etaten som gjelder hjelpemidler på arbeidsplass har gått ned i perioden fra 2008 til 2011. Nedgangen

kan tyde på at arbeidsgivere i noe større grad enn tidligere dekker utgifter til tilpasninger på arbeidsplass i stedet for å søke om stønad. Utstyr som tidli-

gere ble ansett som spesialutstyr er nå i større grad blitt standard vare. Kostnadene pr. sak har økt noe, slik at utgiftene til dette formålet har stabilisert seg.

Utgiftsutvikling for de enkelte stønadene i perioden 2009-2011 (mill. kroner)

	2009	2010	2011
I alt	102,5	110,1	124,6
Lån og tilskudd til tilrettelegging til arbeid	33,0	31,6	32,3
Tolkehjelp døve	55,0	61,3	70,7
Tolkehjelp døvblinde	3,7	4,8	4,6
Lese- og sekretærhjelp	10,8	12,5	12,5

Tilskudd til biler

Utgiftene til stønad til bil var på ca 662 mill. kroner i 2011 mot 703 mill. kroner i 2010. Nedgangen var på 5,8 pst. Nedgangen de siste par årene har sammenheng med omlegging til regionale bilsentra i 2009. I omleggingsperioden er det bygget opp ny

kompetanse på området, som har medført noe redusert saksbehandlingskapasitet i perioden. Omleggingen har ført til en mer enhetlig saksbehandling over hele landet. Kapasiteten har økt fra høsten 2011, slik at antall saker til behandling er redusert.

Kostnadsutvikling på de enkelte stønadene på bilområdet, hele året i perioden 2009 – 2011 (mill. kroner)

	2009	2010	2011
I alt	850,1	703,3	662,2
Kjøp av bil gruppe 1	160,1	137,4	157,1
Kjøp av bil gruppe 2	349,9	297,2	273,2
Utstyr, ombygging, kjøreopplæring	382,6	307,7	274,1
Andre kostnader/avregninger	-42,5	-39,0	-42,2

Over 90 pst. av de samlede utgiftene til utstyr, ombygging og kjøreopplæring gjelder biler i gruppe 2.

Bedring av funksjonsevnen, hjelpemidler

Utgifter på denne posten var på 2 633 mill. kroner i 2011. I 2010 var utgiftene 2 819 mill. kroner. De største utgiftspostene i 2011 var hjelpemidler til husholdning og bolig (711 mill. kroner) og elektrisk rullestol (467 mill. kroner). Utgiftene til flere andre hjelpemiddelgrupper, spesielt datahjelpemidler, ble redusert fra 2010 til 2011.

Det blir fortløpende vurdert hvilke hjelpemidler som er vanlige også for personer som ikke har nedsatt funksjonsevne, og som det derfor ikke skal gis stønad til. Grensen mellom hva som defineres som et hjelpemiddel og hva som er en van-

lig forbruksvare vil endre seg over tid. Stønad til innkjøp av standard datautstyr ble avvirket fra 1. juli 2010. Ordningen er delvis opprettholdt for barn i skolepliktig alder, skoleelever og personer som er på utdanningstiltak fra Arbeids- og velferdsetaten. Disse kan fortsatt gis utlån av ordinært datautstyr dersom krevende tilpasninger av datautstyr og hjelpemidler gjør det mest hensiktsmessig å tilstå en totalløsning. Det gis fortsatt stønad til spesialtilpasset datautstyr og programvare for bruk både i dagligliv og i arbeidslivet dersom det er nødvendig. Dette innebærer at elever med behov for spesielle dataprogrammer for lesing, skrivestøtte og talestyring fortsatt vil kunne få stønad til dette.

Hjelpemiddelsentralene gjennomfører årlig om lag 500 ulike kurs og opplæringstiltak overfor kommunene og andre samarbeidspartnere for å

øke kunnskapen om hjelpemidler og for å sikre gode løsninger for brukerne.

Flest brukere over 67 år

I 2011 var det 137 040 brukere som mottok et eller flere utlån gjennom hjelpemiddelsentralene. Dette er en nedgang på 6,4 pst. fra 2010. Nedgangen har bl.a. sammenheng med at en del enkle og rimelige hjelpemidler er tatt ut av sortimentet. I tillegg er det om lag 25 000 brukere som får service på hjelpemidler, og 15 000 som får råd, veiledning mv. Om lag 10 pst. av alle registrerte hjelpemiddelbrukere er barn og unge under 18 år. Andelen i yrkesaktiv alder er om lag 37 pst. Rundt 53 pst. av brukerne er personer over 67 år. Kommunene satser i stor grad på hjemmebasert omsorg i egne boliger framfor institusjoner. Dette vil, spesielt på litt sikt, øke etterspørselen etter hjelpemidler for eldre.

Bedring av funksjonsevnen, hjelpemidler som tjenester

Utgiftene på denne posten var 192 mill. kroner i 2011. Det var en økning på 17,4 pst. fra 2010. Det meste av utgiftene er knyttet til førerhunder, tolkehjelp og tilpasningskurs. Utgiftene til reise og opphold er også store, og har økt betydelig de siste årene. Samlede utgifter til tolkehjelp for døve og døvblinde, i arbeid og i dagliglivet, økte fra om lag 116 mill. kroner i 2010, til om lag 133 mill. kroner i 2011.

Tolketjenesten er en del av hjelpemiddelsentralens tjenestetilbud og yter tolking for om lag 3 500 tolkebrukere, hvorav om lag 85 pst. er døve og 15 pst. døvblinde eller døvblindblitte. Ifølge Arbeids- og velferdsdirektoratet fikk tolketjenesten i 2011 inn 63 612 bestillinger på tolking. Dette tilsvarer en økning på 8,8 pst. fra 2010.

Av disse ble 7 828 oppdrag avbestilt av bruker. Av de gjenstående bestillingene ble 50 254 oppdrag dekket. Dette utgjør en dekningsgrad på 90 pst. I 2010 var dekningsgraden på 88 pst.

Det arbeides med utvikling av et mer fleksibelt tolketilbud, bl.a. gjennom bildetolking. Behovet for tolking er økende. Den begrensede tilgangen på offentlig ansatte tolker gir utfordringer med å møte det økende behovet. Det er særlig utfordringer knyttet til å fylle behovet for tolkning innen utdanning, arbeid og tolking for barn på ulike arenaer.

Ortopediske hjelpemidler

Utgiftene til ortopediske hjelpemidler var 985 mill. kroner i 2011. Det var en økning på 3,6 pst. fra 2010. De største produktgruppene det ble gitt støtte til i 2011 var ortoser og fotsenger (374 mill. kroner), proteser (280 mill. kroner) og fottøy (248 mill. kroner). Utgiftsveksten henger først og fremst sammen med økt antall produserte hjelpemidler og økte materialkostnader.

Høreapparater og tinnitusmaskerere

Utgiftene til høreapparater var i 2011 på 477 mill. kroner. Det var en nedgang på 12,2 pst. fra 2010. Det var i 2010 en del ekstraordinære innkjøp av høreapparater. I 2011 ble det kjøpt inn 73 723 høreapparater gjennom folketrygden, mot 89 575 i 2010. Det var nedgang i reparasjonskostnader med 4,7 pst. Tinnitusmaskerere representerte en total kostnad på om lag 9 mill. kroner i 2010.

Reparasjon av hjelpemidler

Reparasjon av hjelpemidler prioriteres etter hvor viktige de er for brukeren. Det foretas en vurdering av om det vil lønne seg å gjenbruke hjelpemiddelet, kontra å kjøpe nytt. I 2010 ble kravene til reparasjon av hjelpemidler skjerpet. Reparasjonsoppdragene er inndelt i akutt reparasjon, prioritet 2, og prioritet 3, etter avtale med bruker. I løpet av 2011 ble det til sammen utført 50 292 reparasjoner. 89 pst. av akuttreparasjonene er utført innen kravet på 24 timer. 79 pst. av reparasjonsoppdragene i prioritet 2 (innen 7 dager) er utført innen normtiden (kravet er 75 pst.). De resterende oppdragene er utført etter avtale med bruker.

Prøveordninger som videreføres

Under posten Hjelpemidler mv. under arbeid og utdanning gjennomføres følgende prøveordninger:

Arbeids- og velferdsetaten igangsatte høsten 2007 et forsøk med hjelpemidler til personer som stammer. Forsøksordningen er avgrenset til personer over 18 år som er i arbeid eller utdanning og hvor hjelpemiddelet er nødvendig og hensiktsmessig for at de fortsatt skal kunne være i slik aktivitet. Prøveordningen videreføres i 2013.

Prøveordningen med administrativ organisering av «Tolk på arbeidsplass» i regi av hjelpemiddelsentralene og prøveordningen med tilpasningskurs under Resonaremodellen videreføres i 2013.

Under posten Bedring av funksjonsevnen, hjelpemidler, samarbeider Arbeidsdepartementet og Kommunal- og regionaldepartementet om prøveordningen med tilskudd til tilrettelegging av bolig i stedet for trappeheis og /eller løfteplattform.

Budsjettforslag 2013

Post 70 Grunnstønad, overslagsbevilgning

Utgiftene på posten i 2011 var på 1 699 mill. kroner. Utgifter til grunnstønad var 863 mill. kroner etter 1. halvår 2012. Dette er en økning på 14 mill. kroner i forhold til utgiftene etter 1. halvår 2011, som tilsvarer en økning på 1,7 pst.

Det er lagt til grunn et gjennomsnittlig antall grunnstønadmottakere på 126 430 i 2012 og 125 800 i 2013.

Det foreslås at satsene, fra 1. januar 2013, justeres med 1,9 pst. og økes til:

- Sats 1: 7 716 kroner
- Sats 2: 11 796 kroner
- Sats 3: 15 468 kroner
- Sats 4: 22 788 kroner
- Sats 5: 30 888 kroner
- Sats 6: 38 580 kroner

Det foreslås bevilget 1 770 mill. kroner for 2013, jf. eget romertallsvedtak.

Post 71 Hjelpestønad, overslagsbevilgning

Utgiftene på posten i 2011 var på 1 720 mill. kroner. Utgifter til hjelpestønad var 855 mill. kroner etter 1. halvår 2012. Dette er en reduksjon på 4 mill. kroner i forhold til utgiftene etter 1. halvår 2011, som tilsvarer en reduksjon på 0,4 pst.

Det er lagt til grunn et gjennomsnittlig antall hjelpestønadmottakere på 82 800 i 2012 og 82 220 i 2013.

Det foreslås at satsene, fra 1. januar 2013, justeres med 1,9 pst. og økes til:

- Sats 0: 12 864 kroner
- Sats 1: 13 836 kroner
- Sats 2: 27 672 kroner
- Sats 3: 55 344 kroner
- Sats 4: 83 016 kroner

Det foreslås bevilget 1 740 mill. kroner for 2013, jf. eget romertallsvedtak.

Post 73 Hjelpemidler mv. under arbeid og utdanning

Utgiftene på posten i 2011 var på 125 mill. kroner. Utgifter til hjelpemidler under arbeid og utdan-

ning var 56,5 mill. kroner etter 1. halvår 2012. Dette er en reduksjon på 2,5 mill. kroner i forhold til utgiftene etter 1. halvår 2011, som tilsvarer en reduksjon på 4,2 pst.

For 2012 er det lagt til grunn nullvekst i volum og en prisøkning på 3 pst. For 2013 er det lagt til grunn en volumvekst på 2 pst. og en prisøkning på 3,3 pst.

Det foreslås bevilget 145 mill. kroner for 2013.

Post 74 Tilskudd til biler

Endringer i forskrift om stønad til motorkjøretøy

I henhold til forslag i Prop. 111 S (2011–2012) er reglene for gjenanskaffelse, jf. forskrift om stønad til motorkjøretøy § 8 tredje ledd, presisert slik at de kan gis gjenanskaffelse for kjøretøy i gruppe 1 etter åtte år uavhengig av hvor mange kilometer kjøretøyet har gått. Presiseringen anslås å øke utbetalingene til stønad til bil i gruppe 1 med om lag 2 mill. kroner i 2013.

Reglene for gjeldsoppgjør, jf. forskriften § 15, er presisert slik at Arbeids- og velferdsetaten kan kreve tilbakebetalt verdiforringelse som følge av manglende service, reparasjon og vedlikehold i henhold til gjeldsdokumentene. Presiseringen anslås å gi reduserte utgifter til stønad til bil på 1 mill. kroner i 2013.

Utvidelse av tildelingskriteriene for gruppe 2-bil for personer med sterkt begrenset gangfunksjon

Fra 1. januar 2012 ble tildelingskriteriene for gruppe 2-bil endret slik at barn og unge opp til 18 år med sterkt begrenset gangfunksjon etter en nærmere vurdering kan tildeles gruppe 2-bil. Utvidelse av vilkårene for innvilgelse av gruppe 2-bil til barn og unge med sterkt begrenset gangfunksjon gir et merbehov på 9 mill. kroner i 2013.

Det foreslås å utvide tildelingskriteriene for gruppe 2-bil fra 1. januar 2013 slik at også personer over 18 år med sterkt begrenset gangfunksjon som har behov for egen bil for å komme seg til og fra arbeid eller utdanning, kan tildeles gruppe 2-bil. Forslaget til justering støtter opp om regjeringens mål om å få flere personer med nedsatt funksjonsevne i arbeidsliv og utdanning. Utvidelsen anslås å gi årlige merutgifter på 11,7 mill. kroner. Det legges til grunn at 60 pst. av helårseffekten vil komme i 2013, det vil si om lag 7 mill. kroner. For å kunne gi rom for en slik utvidelse, foreslås det å redusere størrelsen på tilskuddet til gruppe 1-bil noe. Maksimal stønadssats for gruppe 1-biler i 2013 settes til 147 980 kroner.

Utgiftene på posten i 2011 var på 665 mill. kroner. Utgifter til biler var 349 mill. kroner etter 1. halvår 2012. Dette er en økning på 8 mill. kroner i forhold til utgiftene etter 1. halvår 2011, som tilsvarer en økning på 2,4 pst.

For 2012 er det lagt til grunn volumvekst på 3 pst. og en prisøkning på 0,9 pst. For 2013 er det lagt til grunn en volumvekst på 2 pst. og en prisøkning på 1,9 pst.

Det foreslås bevilget 740 mill. kroner for 2013.

Post 75 Bedring av funksjonsevnen, hjelpemidler

Ansvar for behandlingshjelpemidler med tilhørende forbruksmateriell ble overført fra folketrygden til de regionale helseforetakene fra 1. januar 2003, jf. St.prp. nr. 1 (2002-2003). Folketrygden har også etter 2003 gitt stønad til en uttømmende liste av behandlingshjelpemidler uten klar hjemmel. Departementet ser det som hensiktsmessig å samle ansvaret for alle behandlingshjelpemidler. Ansvaret for de resterende behandlingshjelpemidler foreslås overført til de regionale helseforetakene. Det foreslås å redusere Folketrygdens kap. 2661, post 75 med 3,4 mill. kroner mot en tilsvarende økning på kap. 732 Regionale helseforetak, post 72-75 Basisbevilgning til regionale helseforetak. Videre foreslås det å redusere Arbeids- og velferdsetatens driftsbevilgning kap. 605, post 01 med 140 000 kroner, tilsvarende 0,2 årsverk mot en tilsvarende økning på kap. 732 Regionale helseforetak, post 72-75 til å administrere ordningen. Denne endringen innebærer at behandlingshjelpemidler ikke lenger er stønadsberettiget i folketrygden. Spesialisthelsetjenesten vurderer heretter hvilke behandlingshjelpemidler det skal gis stønad til for den enkelte pasient.

Utgiftene på posten i 2011 var på 2 629 mill. kroner. Utgifter til bedring av funksjonsevnen, hjelpemidler var 1 276 mill. kroner etter 1. halvår 2012. Dette er en økning på 24 mill. kroner i forhold til utgiftene etter 1. halvår 2011, som tilsvarer en økning på 2,0 pst.

For 2012 er det lagt til grunn volumvekst på 2 pst. og en prisøkning på 0,9 pst. For 2013 er det

lagt til grunn en nullvekst i volum og en prisøkning på 1,9 pst.

Det foreslås bevilget 2 731,6 mill. kroner for 2013.

Post 76 Bedring av funksjonsevnen, hjelpemidler som tjenester

Utgiftene på posten i 2011 var på 192 mill. kroner. Utgifter til bedring av funksjonsevnen, hjelpemidler som tjenester var 100 mill. kroner etter 1. halvår 2012. Dette er en økning på 12 mill. kroner i forhold til utgiftene etter 1. halvår 2011, som tilsvarer en økning på 13,5 pst.

For 2012 er det lagt til grunn volumvekst på 9 pst. og en prisøkning på 3 pst. For 2013 er det lagt til grunn en volumvekst på 9 pst. og en prisøkning på 3,3 pst.

Det foreslås bevilget 245 mill. kroner for 2013.

Post 77 Ortopediske hjelpemidler

Utgiftene på posten i 2011 var på 985 mill. kroner. Utgifter til ortopediske hjelpemidler var 495 mill. kroner etter 1. halvår 2012. Dette er en økning på 52 mill. kroner i forhold til utgiftene etter 1. halvår 2011, som tilsvarer en økning på 11,8 pst.

For 2012 er det lagt til grunn volumvekst på 8 pst. og en prisøkning på 0,9 pst. For 2013 er det lagt til grunn en volumvekst på 6 pst. og en prisøkning på 1,9 pst.

Det foreslås bevilget 1 160 mill. kroner for 2013.

Post 78 Høreapparater

Utgiftene på posten i 2011 var på 477 mill. kroner. Utgifter til høreapparater mv. var 242 mill. kroner etter 1. halvår 2012. Dette er en økning på 16 mill. kroner i forhold til utgiftene etter 1. halvår 2011, som tilsvarer en økning på 7,3 pst.

For 2012 er det lagt til grunn volumvekst på 8 pst. og en nullvekst i pris. For 2013 er det lagt til grunn en volumvekst på 5 pst. og en prisøkning på 1,9 pst.

Det foreslås bevilget 500 mill. kroner for 2013.

Programkategori 29.90 Diverse utgifter

Utgifter under programkategori 29.90 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013	Pst. endr. 12/13
2690	Diverse utgifter	568 479	380 000	460 000	21,1
	Sum kategori 29.90	568 479	380 000	460 000	21,1

Utgifter under programkategori 29.90 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)					
Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013	Pst. endr. 12/13
70-89	Andre overføringer	568 479	380 000	460 000	21,1
	Sum kategori 29.90	568 479	380 000	460 000	21,1

Kap. 2690 Diverse utgifter

(i 1 000 kr)					
Post	Betegnelse	Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013	
70	Sykestønadsutgifter i utlandet		446 120	285 000	330 000
77	Pasienter fra gjensidighetsland mv.		122 359	95 000	130 000
	Sum kap. 2690		568 479	380 000	460 000

Post 70 Sykestønadsutgifter i utlandet

Posten gjelder stønad til helsetjenester i utlandet for personer som omfattes av bestemmelsene i folketrygdloven § 5-24.

De grupper som kommer inn under stønadsreglene er bl.a. sjøfolk på norske skip i utenriksfart, norske statsborgere som er statens lønnede tjenestemenn i utlandet, norske studenter i utlandet og utsendte arbeidstakere. Turister omfattes ikke av reglene.

Nødvendige utgifter til ambulansetransport og til opphold og behandling i helseinstitusjon dekkes fullt ut. Det betales egenandel for legebehand-

ling, tannlegebehandling for sykdom, fysioterapi, behandling hos psykolog og for viktige legemidler. Utgiftene refunderes i hovedsak av Helseøkonomiforvaltningen (HELFO) Utland.

Utenlandsboende pensjonister, med rettigheter etter norsk folketrygd, gis stønad etter de bestemmelser som gjelder for tilsvarende behandling i Norge, men med de særregler at utgiftene dekkes etter særskilte satser, og at utgifter til sykehusopphold dekkes med opptil et beløp som fastsettes av Stortinget. For 2013 er det maksimale stønadsbeløpet foreslått til 3 300 kroner pr. døgn. Ambulansetransport dekkes fullt ut.

HELFO Utland har inngått avtale med et utenlandsk selskap om administrasjon av refusjon for helsetjenester for en del medlemmer som omfattes av folketrygden og oppholder seg i USA, så som studenter, arbeidstakere i utenriktjenesten og krigspensjonister. Departementet har gitt forskrift som avskjærer retten til medisinsk stønad fra trygden for personer som er sikret rett til dette etter gjensidighetsavtale med annet land. Dette har gitt betydelig reduksjon i folketrygdens utgifter til helsetjenester i utlandet.

Posten omfatter også refusjon for utgifter til helsetjenester som medlemmer av norsk trygd har mottatt i utlandet (EØS-land og Sveits) etter hhv. EØS-avtalen og EFTA-konvensjonen.

Utgiftene var 446 mill. kroner i 2011, mens det er bevilget 285 mill. kroner for 2012.

De høye utgiftene i 2011 knyttes i hovedsak til økninger i Norges refusjonsutbetalinger til andre EØS-land, og da særlig i forhold til refusjonsutbetalingene for norske pensjonister bosatt i Spania. Refusjonskravene kan etter det opplyste gå lang tilbake i tid. Bakgrunnen for at refusjonsutbetalin-

gene ikke har blitt foretatt tidligere er også sammensatt. Bl.a. er det ikke uvanlig at land oversender krav puljevis lang tid etter at utgiftene er påløpt. I tillegg ble det iverksatt tiltak for å bedre landoppgjørssituasjonen mellom Norge og andre EØS-land. Utgiftsposten kan derfor variere avhengig av når det enkelte land sender inn kravene, og den avspeiler nødvendigvis ikke de behandlingsutgifter som påløper i løpet av det enkelte år.

Det foreslås bevilget 330 mill. kroner for 2013

Post 77 Pasienter fra gjensidighetsland mv.

Posten omfatter utgifter for utenlandske pasienter som behandles i Norge, og som kommer fra EØS-land, og land vi har gjensidig avtale med om dekning av utgifter. Posten dekker også utgifter til behandling i Norge av stønadsberettigede nordmenn bosatt i utlandet.

Utgiftene var 122,4 mill. kroner i 2011, mens vedtatt budsjett for 2012 er på 95 mill. kroner. Det foreslås bevilget 130 mill. kroner for 2013

Kap. 5701 Diverse inntekter

Post	Betegnelse	(i 1 000 kr)		
		Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013
02	Diverse inntekter	524 973	350 100	570 000
03	Hjelpemiddelsentraler m.m.	34 060	35 000	35 805
71	Refusjon ved yrkesskade	932 497	925 000	960 150
73	Refusjon fra bidragspliktige	379 239	405 000	340 000
74	Refusjon medisinsk behandling	14 706	21 000	20 000
80	Renter	1 470	1 700	1 700
Sum kap. 5701		1 886 945	1 737 800	1 927 655

Post 02 Diverse inntekter

Post 02 består i det vesentligste av følgende inntekter:

- Renter og avdrag på attføringslån
- Tilbakebetaling på grunn av for mye utbetalt til leger
- Tilbakebetaling på grunn av for mye utbetalt til stønadsmottakere
- Avdrag bidragslån
- Prosjektinntekter
- Andre refusjoner og inntekter

Det foreslås bevilget 570 mill. kroner for 2013.

Post 03 Hjelpemiddelsentraler m.m.

Posten omfatter bl.a. salg av hjelpemidler og biler.

Det foreslås bevilget 35,805 mill. kroner for 2013.

Post 71 Refusjon ved yrkesskade

Bakgrunn

En vesentlig del av folketrygdens utgifter ved yrkesskade blir finansiert av arbeidsgivere ved en refusjonsordning knyttet til den obligatoriske yrkesskadeforsikringen etter lov av 16. juni 1989 nr. 65.

Refusjonen skjer gjennom en fastsatt prosent/sats/refusjonssats av de faktiske erstatningsutbetalinger fra forsikringsselskaperne. Refusjonssatsen skal således avspeile forholdet mellom trygdens utgifter og erstatningsutbetalingene, men tar ikke sikte på å få dekket de faktiske trygdeutgifter i de enkelte yrkesskadedetilfeller.

Av praktiske grunner følger oppgjørsåret kalenderåret, men forsikringsselskaperne kan først ha oppgjøret ferdig beregnet og utbetalt 1. mars i det etterfølgende året. Fra 1. januar, fram til forfall 1. mars, blir selskaperne belastet renter i henhold til dagslånsrenten i Norges Bank.

Nærmere om folketrygdens utgifter og refusjonsinntekter ved yrkesskade

Folketrygdens faktiske utgifter ved yrkesskade er langt større enn beløpet som blir refundert. Dette skyldes at stønadsarter, i hovedsak korttidssytelser som sykepenge og utgifter til helsetjenester, er holdt utenfor refusjonsordningen. Refusjonsordningen omfatter heller ikke enkelte persongrupper som hører inn under det offentliges ansvar, som for eksempel skoleelever og innsatte i fengsler.

I tabellen nedenfor framgår de faktiske refusjonsinnbetalinger som folketrygden har fått fra forsikringsselskaperne til og med juli 2012.

Refusjonsinnbetalinger fra forsikringsselskaperne

	2006	2007	2008	2009	2010	2012
Inntekt	875	932	910	970	1 080	819

Refusjonssatsen har vært fastsatt til 120 pst. av erstatningsutbetalingene siden 1991, da ordningen ble innført. Departementet vil bemerke at

refusjonsordningen bygger på en forenklet modell basert på at man medregner de kapitaliserte uføreytelser fullt ut i beregningsgrunnlaget, mens andre trygdeytelser ikke medregnes. Refusjonssatsen beholdes uendret på 120 pst. av erstatningsutbetalingene også i 2012.

Det foreslås bevilget 960,15 mill. kroner for 2013.

Post 73 Refusjon bidragspliktige

Det tas refusjon for utbetalt bidragsforskott (se kap. 2620, post 70) i innbetalt bidrag for samme periode, maksimalt tilsvarende det beløp som er utbetalt i forskott.

I 2011 ble det innbetalt 379,2 mill. kroner fra bidragspliktige.

Anslagene som legges til grunn på denne posten utgjør en andel av det beløp som forventes utbetalt i bidragsforskott i samme periode. Det anslås at inntektene i 2012 vil utgjøre 43,3 pst. av utgiftene på kap. 2620, post 76. For 2013 anslås inntektene på kap. 5701, post 73, således å bli på 365 mill. kroner.

Det foreslås bevilget 340 mill. kroner for 2013.

Post 74 Refusjon medisinsk behandling

Denne posten omfatter refusjon fra utlandet for pasienter som har fått medisinsk behandling i Norge etter EØS-avtalen.

Det foreslås bevilget 20 mill. kroner for 2013.

Post 80 Renter

Posten gjelder vesentlig renteinntekter av bankinnskudd og av lån og innskudd for kontorlokaler.

Det foreslås bevilget 1,7 mill. kroner for 2013.

Programkategori 33.30 Arbeidsliv

Utgifter under programkategori 33.30 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013	Pst. endr. 12/13
2541	Dagpenger	11 112 302	11 540 000	11 300 000	-2,1
2542	Statsgaranti for lønnskrav ved konkurs m.v.	723 145	584 000	705 000	20,7
Sum kategori 33.30		11 835 447	12 124 000	12 005 000	-1,0

Utgifter under programkategori 33.30 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)					
Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013	Pst. endr. 12/13
70-89	Andre overføringer	11 835 447	12 124 000	12 005 000	-1,0
Sum kategori 33.30		11 835 447	12 124 000	12 005 000	-1,0

Kap. 2541 Dagpenger

(i 1 000 kr)					
Post	Betegnelse	Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013	
70	Dagpenger, <i>overslagsbevilgning</i>	11 112 302	11 540 000	11 300 000	
Sum kap. 2541		11 112 302	11 540 000	11 300 000	

Allmenn omtale

Dagpenger under arbeidsledighet skal gi økonomisk trygghet ved inntektsbortfall på grunn av arbeidsledighet og samtidig stimulere til å komme tilbake i arbeid. Personer som har tapt arbeidsinntekt og fått arbeidstiden redusert, kan ha rett til dagpenger under arbeidsledighet dersom de oppfyller kravet om tidligere arbeidsinntekt av en viss størrelse. Utformingen og praktiseringen av dagpengeregelverket er en del av den aktive arbeidsmarkedspolitikken ved at det stilles krav om å være reell arbeidssøker. Dette forutsetter aktivitet

og mobilitet hos den arbeidsledige. Oppfylles ikke lovens krav, kan dagpengene falle bort for en periode. Arbeidstakere som permitteres, kan på bestemte vilkår og i en avgrenset periode motta dagpenger. Det legges vekt på en rask behandling av dagpengesøknader og rask utbetaling av dagpenger.

Rapport

Nedgang i antall dagpengemottakere

Flere år med avtakende ledighet ble avløst av økt ledighet og betydelig vekst i antall dagpengemot-

takere i forbindelse med den internasjonale finanskrisen som startet høsten 2008. Etter sterk økning i antall dagpengemottakere fra slutten av 2008 til 1. halvår 2009, var utviklingen i 2. halvår 2009 mer stabil. Gjennomsnittlig var veksten i antall dagpengemottakere i 2010 avtakende sammenliknet med 2009, mens det i 2011 gjennomsnittlig var nedgang i antall dagpengemottakere sammenliknet med foregående år: I 2011 mottok gjennomsnittlig tilnærmet 59 800 personer dagpenger, noe som er en nedgang på 13 pst. sammenliknet med 2010. Det var gjennomsnittlig om

lag 57 000 dagpengemottakere i 1. halvår 2012. Dette er en nedgang på gjennomsnittlig 7 700, eller 12 pst. sammenliknet med samme periode i 2011.

Utgiftene til dagpenger var i 2011 tilnærmet 11,1 mrd. kroner. I 1. halvår 2012 summerte utgiftene over dagpengekapitlet seg til om lag 5,7 mrd. kroner. Dette er en nedgang i utgiftene på 12 pst. sammenliknet med 1. halvår 2011.

Tabellen under viser omfang og sammensetning av dagpengemottakere for 2010, 2011 og 1. halvår 2012.

Gjennomsnittlig antall dagpengemottakere 2010 – 1. halvår 2012

	2010	2011	1. halvår 2011	1. halvår 2012
Helt ledige ikke permitterte	37 902	33 990	35 682	31 977
Helt ledige permitterte	6 836	4 445	5 736	3 799
Delvis ledige ikke permitterte	11 895	11 618	12 279	11 439
Delvis ledige permitterte	5 502	3 635	4 577	3 233
Andre (inkl. tiltaksdeltakere)	6 864	6 077	6 402	6 521
Sum	68 999	59 765	64 676	56 969

Kilde: Arbeids- og velferdsdirektoratet

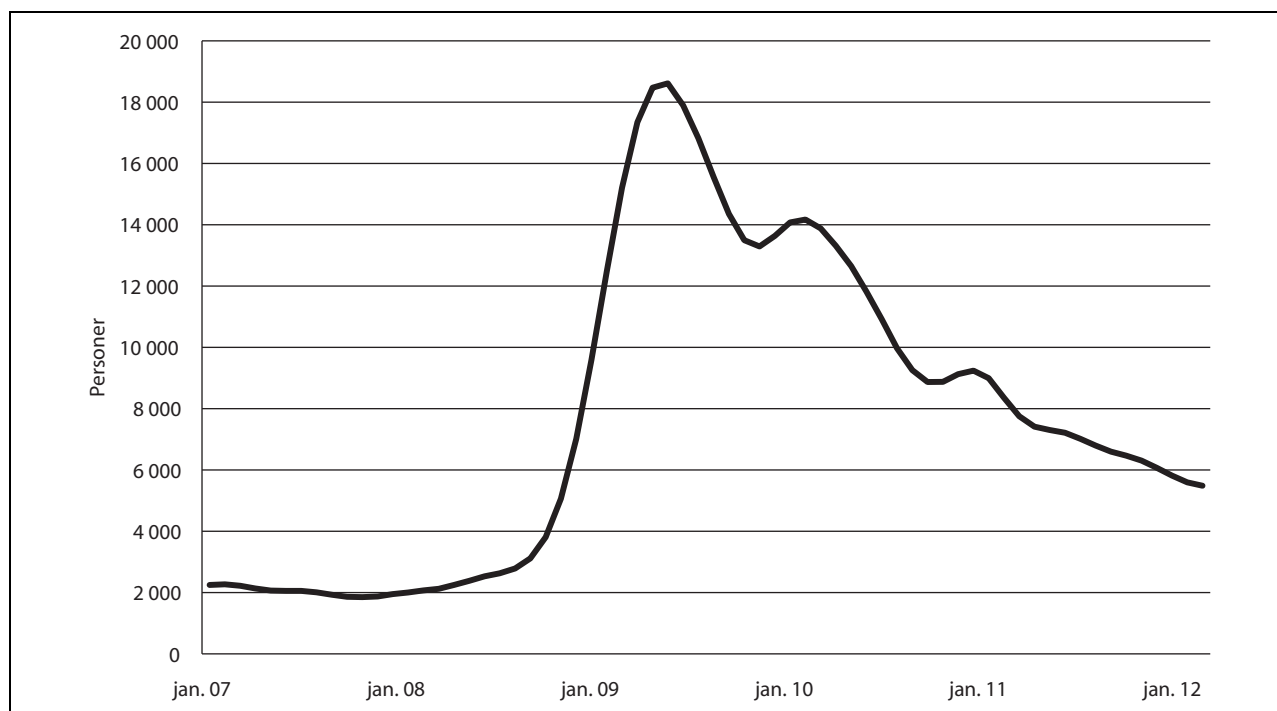
Regelverket for dagpenger under permittering ble i løpet av 1. halvår 2009 tilpasset et svekket arbeidsmarked ved flere endringer, bl.a for å sette bedriftene i stand til å holde på viktig kompetanse i en midlertidig nedgangskonjunktur. Etter at en bedret situasjon i arbeidsmarkedet ikke lengre tilsa at det var samme behov som før for å beholde utvidelsene, ble regelendringene reversert med virkning fra 1. januar 2012.

Gjennomsnittlig mottok dagpengemottakere dagpenger i 20 uker i 2011 mot 21 uker i 2010. Flertallet av dagpengemottakerne er helt ledige arbeidssøkere. I 2011 var det gjennomsnittlig om lag 38 400 personer i denne gruppen (inkl. helt permitterte). I 1. halvår 2012 var det i gjennomsnitt om lag 35 800 helt ledige dagpengemottakere. Dette utgjør 54 pst. av alle registrerte helt ledige. Antallet delvis ledige dagpengemottakere

(inkl. delvis permitterte) har også avtatt fra 1. halvår 2011 til 1. halvår 2012, jf. tabell ovenfor om gjennomsnittlig antall dagpengemottakere.

Færre permitterte

Etter omslaget på arbeidsmarkedet høsten 2008 oppsto en kraftig vekst i antall permitterte, men fra et lavt nivå. I løpet av 2. halvår 2009 avtok den sterke veksten. *Permitteringer* finner først og fremst sted i industrien og i bygg og anlegg. Antall permitterte dagpengemottakere avtok med gjennomsnittlig 4 200 personer (-34 pst.) fra 2010 til 2011, fra 12 300 til 8 100 personer i gjennomsnitt. Fra 1. halvår 2011 til 1. halvår 2012 avtok antall permitterte gjennomsnittlig med om lag 3 300 personer, til om lag 7 000 personer i 1. halvår 2012.

Figur 6.5 Utvikling i antall permitterte (helt og delvis), 2007-2012, trend

Kilde: Arbeids- og velferdsdirektoratet

Forlenget ventetid/tidsbegrenset bortfall av retten til dagpenger

I 2011 innvilget Arbeids- og velferdsetaten totalt om lag 89 800 nye søknader om dagpenger. I tillegg ble det fattet om lag 10 000 vedtak om *forlenget ventetid*. Forlenget ventetid fastsettes dersom stønadssaker innenfor de siste seks månedene før vedtakspunktet har sagt opp eller sluttet i arbeidsforhold uten rimelig grunn, er avskjediget på grunn av forhold som vedkommende selv har vært årsaken til eller uten rimelig grunn har nektet å motta tilbud om arbeid. Antall vedtak med forlenget ventetid gikk ned med om lag 200 fra 2010 til 2011.

Det ble fattet om lag 6 700 vedtak om *tidsbegrenset bortfall* av retten til dagpenger i 2011, mot om lag 5 900 i 2010. I 2011 mistet om lag 3 400 personer midlertidig retten til dagpenger fordi de nektet å møte til konferanse hos Arbeids- og velferdsetaten, og 1 600 personer mistet dagpengene fordi de nektet å delta på tilbudt tiltak. Av de 1 700 øvrige vedtakene gjaldt om lag 100 bortfall som følge av å takke nei til tilbud om arbeid.

Budsjettforslag for 2013

Post 70 Dagpenger, overslagsbevilgning

Dagpengebevilgningen for 2012 er redusert til 10 504 mill. kroner etter behandlingen av Revidert

nasjonalbudsjett. For 2013 foreslås en dagpengebevilgning på 11 300 mill. kroner.

I gjeldende dagpenge- og permitteringsregelverk er det gitt flere særregler for fiskeindustrien. Bl.a. er maksimal periode med dagpenger under permitteringer 104 uker i fiskeindustrien mot 30 uker ellers. Dette fordi råstofftilgangen i bransjen er mer uforutsigbar enn i annen industri, noe som gjør det vanskelig å ha jevn produksjon og stabil bemanning. Med bakgrunn i at permitterte arbeidstakere erfaringsmessig er vanskelige å formidle til annet arbeid og derfor kan gå uvirksomme unødig lenge sammenliknet med øvrige helt ledige personer, foreslås en reduksjon av maksimal dagpengeperiode fra 104 uker til 52 uker for nye tilfeller ved permitteringer i fiskeindustrien, med virkning fra 1. januar 2013. Kun en mindre andel av permitteringenene i fiskeindustrien varer utover 52 uker. En dagpengeperiode på 52 uker vil fortsatt innebære en mer sjenerøs permitteringsordning for fiskeindustrien enn for andre næringer. Regelendringen har ikke effekt i 2013, og anslås å gi en innsparing på om lag 1,5 mill. kroner i 2014. Departementet vil følge utviklingen i permitteringer nøye.

Særreglene for eldre dagpengemottakere ble avviklet med virkning fra 1. januar 2011. Personer som pr. 1. januar 2011 mottok dagpenger og som hadde fylt 63 år, kunne likevel motta dagpenger etter særreglene i en overgangsperiode fram til 1. juli 2012, jf. behandling av Prop. 1 S (2011-2012)

for Arbeidsdepartementet. For å sikre oppfølging av personene i overgangsordningen, ble langtidsledighetsgarantien utvidet fra 1. januar 2012 slik at også personer i overgangsordningen som hadde vært delvis ledige siste seks måneder, var i målgruppen for garantien. Langtidsledighetsgarantien innebærer tilbud om arbeidsmarkedstiltak. Personene som omfattes av garantien vil motta individstønad eller lønn ved tiltaksdeltakelse,

avhengig av hva slags tiltak de deltar på. Også personer i overgangsordningen som faller utenom garantiordningene skal få tilbud om tiltak eller arbeid. Den utvidede langtidsledighetsgarantien målrettet mot overgangstilfellene etter avviklingen av særreglene for eldre dagpengemottakere vil ikke bli videreført i 2013, da overgangsordningen opphørte 1. juli 2012.

Kap. 5705 Refusjon av dagpenger

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013
01	Refusjon av dagpenger, statsgaranti ved konkurs	58 083	50 000	55 000
03	Refusjon for dagpenger fra EØS-land	3 031	6 000	4 000
	Sum kap. 5705	61 114	56 000	59 000

Budsjettforslag for 2013

Post 01 Refusjon av dagpenger, statsgaranti ved konkurs

Arbeids- og velferdsetaten kan forskuttere lønns- og garantimidler i form av dagpenger dersom vilkårene for dekning gjennom lønns- og garantiordningen er tilstede. Arbeids- og velferdsetaten fremmer krav i konkursboet for utbetalte dagpenger når det blir klart at det vil bli utbetalt lønns- og garantimidler til arbeidstaker. Refusjon av dagpenger i forbindelse med lønns- og garanti- og krav ved konkurs inntektsføres under kapitlet.

Inntektene under post 01 Refusjon av dagpenger, statsgaranti ved konkurs anslås til 55 mill. kroner i 2013.

Post 03 Refusjon av dagpenger fra EØS-land

Arbeids- og velferdsetaten utbetaler dagpenger til EØS-borgere med dagpengerettigheter fra andre EØS-land mens de søker arbeid i Norge. Arbeids- og velferdsetaten søker i etterkant refundert sitt utlegg fra den enkeltes hjemland.

Inntektene under post 03 Refusjon av dagpenger fra EØS-land anslås til 4 mill. kroner i 2013.

Kap. 2542 Statsgaranti for lønnskrav ved konkurs m.v.

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013
70	Statsgaranti for lønnskrav ved konkurs m.v., <i>overslagsbevilgning</i>	723 145	584 000	705 000
	Sum kap. 2542	723 145	584 000	705 000

Post 70 Statsgaranti for lønnskrav ved konkurs m.v., overslagsbevilgning

Posten dekker utgifter for staten i henhold til lov av 14. desember 1973 nr. 61 om statsgaranti for lønnskrav ved konkurs mv. Målet er å sikre utbetaling av krav på lønn og annet vederlag for arbeid i tjenesteforhold som ikke kan dekkes pga. arbeidsgivers

konkurs. Ordningen dekker i utgangspunktet alle arbeidsforhold hvor det betales arbeidsgiveravgift til folketrygden. Selvstendige næringsdrivende og oppdragsmottakere er ikke dekket av ordningen. I tillegg til skriftlig søknadsbehandling innebærer også lønns- og garantiarbeidet muntlig informasjon og veiledning om garantiordningen til bl.a. arbeidstakere, bobestyrere og tingretter.

Utbetalingene gjennom lønnsgarantiordningen er sterkt konjunkturavhengige. Antall konkurser på landsbasis, antall ansatte, ansiennitet og lønnsnivå i de bedrifter som rammes av konkurs, påvirker utbetalingenes samlede størrelse. Økonomien i det enkelte bo har også stor betydning for utbetalingene og mulighetene for innbetaling av dividende. Utover dette vil svingninger i restansesituasjonen i NAV Lønnsgaranti påvirke utgiftene i de enkelte år.

Utbetalingene ett år refererer seg i hovedsak til innkomne saker i utbetalingsåret, samt innkomne saker foregående år. Bobestyrere vil ofte måtte bruke noe tid på å få oversikt over konkursboet. Det vil derfor kunne ta litt tid før kravene sendes inn. Nivået på utbetalingene i det enkelte bo vil også avhenge av andre underliggende forhold som næringssammensetningen av konkurser, varierende lønnsforhold i de enkelte bransjene, ulikt antall ansatte i de enkelte bransjer etc.

Antall åpnede konkurser og konkurser med utbetaling fra lønnsgarantien

År	2008	2009	2010	2011
Antall konkurser	3 637	5 013	4 435	4 355
Herav med lønnsgaranti	1 678	2 669	2 061	2 044

Veksten i antall konkurser i 2009 og 2010 var svakt avtagende. Den samme utviklingen ble registrert i antall nye saker/bo innrapportert til lønnsgaranti-enheten. Det var i 2010 en betydelig restanseoppbygging i NAV Lønnsgaranti. Utviklingen i antall konkurser var om lag stabil fra 2010 til 2011, med en nedgang på 1,8 pst. og nedgangen i antall lønnsgarantisaker var på 0,8 pst. Gjennom 2011 og inn i 2012 har det vært en betydelig nedbygging av saker til behandling.

Budsjettforslag for 2013

Utviklingen i antall konkurser i 2012 og antall nye bo under lønnsgarantiordningen er usikker, og vil bl.a. avhenge av utviklingen i norsk og internasjonal økonomi fremover. Tendensen per i dag viser en viss nedgang i antall konkurser, mens NAV Lønnsgaranti forventer en fortsatt nedbygging av restanser. Anslaget for 2013 er ut fra dette på 700 mill. kroner.

Utvidelse av lønnsgarantiordningen

Bevilgningen foreslås styrket med 5 mill. kroner til en utvidelse av lønnsgarantiordningen til også å gjelde dekning av lønnskrav som har forfalt siste 12 måneder før fristdagen i en konkurs.

Etter dagens regelverk gis kun dekning for lønnskrav som har forfalt de siste fire månedene før fristdagen, med mindre kravet er forsøkt inn-drevet uten ugrunnet opphold. Styrkingen innebærer at denne perioden, inkludert renter og inn-drivelsesomkostninger, utvides til 12 måneder før fristdagen. Denne fristen er i utgangspunktet ment å være absolutt. Nærmere regelteknisk utforming vil imidlertid bli utredet i forbindelse med fremleggelse av lovforslag om saken. Utvidelsen vil både bidra til å dempe virkningene av sosial dumping samt medføre en effektivisering av saksbehandlingen og redusere saksbehandlingstiden.

Med utgangspunkt i anslaget for 2013, samt forslag om utvidelse av ordningen, anslås at de samlede utbetalinger vil være i størrelsesorden 705 mill. kroner i 2013.

Kap. 5704 Statsgaranti for lønnskrav ved konkurs

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013
02	Dividende	174 838	140 000	150 000
	Sum kap. 5704	174 838	140 000	150 000

Post 02 Dividende

Dividenden kan til en viss grad ses i sammenheng med endringene i utbetalingene, samt den generelle økonomiske situasjon i boene. Innbetalingene relaterer seg både til inneværende og tidligere års utbetalinger. Økonomien i det enkelte bo har også stor betydning for utbetalingene og mulighetene for innkreving av dividende. Dette kan igjen ha sammenheng med sammensetningen av hvilke bransjer/næringer som har økonomiske problemer. En annen årsak kan være bobestyrers muligheter og ressurser i forbindelse med inn-drivning av midler til boet. Det er slik et betydelig etterslep i dividenden i forhold til utbetalingene.

I 2009, 2010 og 2011 ble det innbetalt dividende tilsvarende 133, 155 og 175 mill. kroner. Hovedtyngden av dividenden etter de mange konkursene i 2009 er trolig innbetalt. Utbetalingene i garantiordningen er likevel økende på grunn av restansenedbygging.

Anslag for 2013

Ut fra utviklingen i utbetalinger under lønnsgarantiordningen, og sett i sammenheng med utviklingen i antall konkurser, samt restansenedbygging anslås en dividendeinngang på 150 mill. kroner for 2013.

Resultatområde 3 Pensjon

1. Innledning

Pensjonssystemet skal sikre inntekt i alderdommen, ved uførhet og ved tap av forsørger. Regjeringen har reformert folketrygdens alderspensjon bl.a. for å gjøre den mer robust og bærekraftig ved en aldrende befolkning, og viktige endringer trådte i kraft 1. januar 2011. Pensjonsreformen bygger på to brede forlik i Stortinget i 2005 og i 2007.

Pensjonsreformen trygger framtidens pensjoner og bidrar til å sikre bærekraften i den norske velferdsstaten. Reformen er en avveining mellom ulike hensyn, som å sikre gode pensjoner og en god minstesikring, å stimulere til høy yrkesdeltakelse, samt å sikre at systemet kan finansieres på lang sikt. Reformen vil bidra til at flere ressurser blir tilgjengelig til fellesoppgaver som helse, omsorg og utdanning.

En aldrende befolkning stiller offentlige finanser overfor store utfordringer på flere områder. Et viktig svar på utfordringene er å stimulere til høy yrkesdeltakelse både gjennom utformingen av pensjonssystemet, men også gjennom den generelle velferdspolitikken og en aktiv arbeidslivspolitik. For å motvirke tidlig avgang fra arbeidslivet er det viktig med en aktiv seniorpolitikk som legger til rette for at den enkelte kan fortsette i yrkeslivet.

Nedenfor presenteres først sentrale utfordringer på pensjonsområdet. Deretter gjennomgås status for gjennomføringen av pensjonsreformen. Avslutningsvis presenteres hoved- og delmålene for pensjonspolitikken. Under de aktuelle delmålene gjennomgås kort status på området og strategier framover. Etter resultatområdeomtalen følger omtale av relevante budsjettkapitler under programkategoriene 29.70 Alderdom, 09.50 Statens pensjonskasse, 09.60 Kontantytelser og 29.80 Forsørgertap og eneomsorg for barn mv.

Arbeidsdepartementet har ansvar for folketrygdens pensjoner og for store deler av den øvrige lovgivningen på pensjonsområdet, herunder offentlig tjenestepensjon og privat og offentlig AFP.

Arbeidsdepartementet har tre underliggende virksomheter som administrerer pensjonsordnin-

ger, Arbeids- og velferdsetaten, Statens pensjonskasse og Pensjonstrygden for sjømenn.

Arbeids- og velferdsetaten administrerer folketrygdens alderspensjon. Etatens arbeid med pensjonsreformen er omtalt nedenfor, mens status og utfordringer knyttet til etatens virksomhet mer generelt er omtalt under kap. 605 Arbeids- og velferdsetaten.

Statens pensjonskasse (SPK) administrerer tjenestepensjonsordningen for statsansatte og store deler av undervisnings- og forskningssektoren, se programkategori 09.50.

Pensjonstrygden for sjømenn yter alderspensjon til sjømenn, i hovedsak i alderen 60–67 år. Ordningen finansieres ved avgifter fra sjømenn og rederier, samt ved tilskudd fra staten, se programkategori 09.60, kap. 664.

2. Utfordringer i pensjonspolitikken

Hovedutfordringen i pensjonspolitikken er å sikre at pensjonssystemet både er økonomisk og sosialt bærekraftig. Dette innebærer at pensjonssystemet skal sikre både dagens og kommende generasjoner forutsigbare og gode pensjoner. Pensjonssystemet må ha en god likestillings- og fordelingsprofil, oppleves som rettferdig av den enkelte og ha god oppslutning i befolkningen. Videre må pensjonssystemet være fleksibelt slik at den enkelte selv kan tilpasse seg sine egne behov og ønsker og være oversiktlig og forutsigbart for den enkelte.

Levealderen i befolkningen øker stadig. Det blir dermed relativt færre yrkesaktive til å finansiere framtidens pensjoner. I 1980 var forventet levealder for menn 72 år og for kvinner 79 år. I 2011 hadde menns og kvinners forventede levealder økt til henholdsvis 79 år og 83 år. Forventet levealder anslås å øke videre til 85 år for menn og 88 år for kvinner i 2050. Som følge av at flere tar høyere utdanning kommer dessuten mange senere ut i yrkeslivet enn tidligere. Antall yrkesaktive pr. pensjonist har sunket fra nær 4 da folketrygden ble etablert i 1967 til om lag 2,6 i dag, og forventes å reduseres ytterligere fram til 2050.

Aldringen av befolkningen vil føre til en sterk økning i pensjonsutgiftene i folketrygden. Det er

bl.a. på denne bakgrunn at pensjonssystemet nå er lagt om.

3. Status for gjennomføringen av pensjonsreformen

I arbeidet med pensjonsreformen er det lagt stor vekt på at pensjonssystemet må stimulere til at en arbeider lenger når levealderen i befolkningen øker. Gjennom vedtak i mai 2005 og april 2007 klargjorde Stortinget hovedtrekkene i det nye pensjonssystemet. Regjeringen har i forlengelsen av pensjonsforlikene fulgt opp med forslag til nødvendige lovendringer som ble innført ved lov 5. juni 2009 nr. 32 om endringer i folketrygdloven (ny alderspensjon).

Nye opptjeningsregler innføres gradvis for årskullene 1954–1962, og gjelder fullt ut for personer født fra og med 1963. Fra 1. januar 2011 kan alderspensjon tas ut fra 62 år, og kombineres med arbeid uten avkorting. Levealdersjustering av alderspensjon trådte også i kraft fra 1. januar 2011, som innebærer at den enkelte må arbeide noe lenger for samme årlige pensjon når befolkningens levealder øker. Med virkning fra 1. mai 2011 reguleres alderspensjon under opptjening med lønnsveksten i samfunnet og alderspensjoner under utbetaling reguleres med lønnsveksten og fratrekkes deretter 0,75 pst.

Folketrygdens alderspensjon er bærebjelken i pensjonssystemet og de øvrige pensjonsordningene er tilpasset denne. Innføringen av fleksibelt uttak av alderspensjon i folketrygden og levealdersjustering har derfor gjort det nødvendig å justere en rekke tilstøtende ordninger, både i og utenfor folketrygden.

Ved lov 16. desember 2011 nr. 59 er det bestemt at dagens uførepensjon skal erstattes med ny uføretrygd fra 2015. Den nye uføretrygden skal tilsvare 66 pst. av den inntekten som har falt bort på grunn av uførhet, skal skattlegges som lønn og blir enklere å kombinere med arbeid. Uføre skal fortsatt overføres til alderspensjon ved 67 år. Uføre skal fortsatt få godskrevet opptjening til alderspensjon som om de var i arbeid, og slik opptjening gis til fylte 62 år for pensjon opptjent etter nye regler. Videre skal uføre født i 1944–1951 ved overgangen til alderspensjon skjermes for 0,25 prosentpoeng av den årlige virkningen av levealdersjusteringen. I 2018 skal det vurderes hvordan uføres alderspensjon videre skal skjermes for virkningen av levealdersjusteringen, ut fra en helhetlig vurdering der utviklingen av arbeidsføres tilpasning og utviklingen i antall uføre vektlegges.

Folketrygdens ytelser til etterlatte er midlertidig tilpasset fleksibelt uttak og levealdersjustering av folketrygdens alderspensjon. Arbeidsdepartementet har satt i gang en utredning av den langsiktige løsningen for folketrygdens ytelser til etterlatte.

Regjeringen vil foreslå nye regler for uføreytelsen i de offentlige tjenstepensjonsordningene, tilpasset den nye uføretrygden i folketrygden. Regjeringens utgangspunkt for tilpasningen er at uføreytelsen fra tjenstepensjonsordningen utformes som et direkte tillegg til uføretrygden fra folketrygden. Departementet tar sikte på å sende ut et høringsnotat i løpet av 2012.

Offentlig tjenstepensjon og AFP i offentlig sektor er videreført med nødvendige tilpasninger til innføring av fleksibel alderspensjon i folketrygden fra 2011 og med de tilpasninger som følger av Stortingets vedtak fra mai 2005. Tilpasningene gjelder de gamle opptjeningsreglene i folketrygdens alderspensjon som gjelder fullt ut for årskull født til og med 1953. Nye opptjeningsregler i folketrygden alderspensjon innføres gradvis fra årskullet født i 1954 og gjelder fullt ut for alle født i 1963 eller senere. Regjeringen vil foreslå tilpasninger av offentlig tjenstepensjon til disse nye opptjeningsreglene. Departementet tar sikte på å sende forslaget på høring i løpet av 2012.

Ved lov 17. desember 2010 nr. 83 er lovverket for de private tjenstepensjonsordningene tilpasset nye regler om fleksibelt uttak av alderspensjon i folketrygden. Banklovkommisjonen overleverte 28. juni 2012 en utredning til Finansdepartementet med forslag om etablering av et system for forsikringsbaserte tjenstepensjonsordninger som er tilpasset alleårsopptjening og levealdersjustering av folketrygdens alderspensjon. Rapporten er sendt på høring med frist 1. oktober. Banklovkommisjonen skal høsten 2012 starte arbeidet med å se på spørsmål knyttet til sammenkobling av eksisterende og nye tjenstepensjonsordninger og hvilke overgangsregler og overgangsperioder som er nødvendig i denne sammenheng.

Med virkning fra 1. januar 2011 ble det innført samme regulering av tidligpensjonsordningene for sjømenn og fiskere som for andre alderspensjonsytelser, jf. lov 17. desember 2010 nr. 77 og Prop. 18 L (2010–2011). Departementet vil i samarbeid med redernes, sjømennenes og fiskernes organisasjoner sette i gang en bredere gjennomgang av disse ordningene med sikte på å finne fram til en varig løsning tilpasset prinsippene i pensjonsreformen.

Det har vært nødvendig å vurdere hvordan regelverket for korttidsytelser som dagpenger, sykepenger og arbeidsavklaringspenger skal tilpasses ny alderspensjon. Arbeidsdepartementet har tidligere varslet at det skal sendes ut et høringsnotat om hvordan forholdet mellom alderspensjon og folketrygdens øvrige ytelser for personer over 62 år bør være. Arbeidet med høringsnotatet er forsinket.

4. Mål for arbeids- og velferdspolitikken og pensjonspolitikken

Pensjonspolitikken er en del av arbeids- og velferdspolitikken. Det innebærer bl.a. at politikken på pensjonsområdet skal bidra til å realisere de overordnede målene for arbeids- og velferdspolitikken. Disse overordnede målene er operasjonalisert gjennom følgende målstruktur:

Målstruktur for arbeids- og velferdspolitikken

Hovedmål	Delmål (arbeidsmål)
1. Et velfungerende arbeidsmarked med høy yrkesdeltakelse	1. Flere i arbeid og aktivitet og færre på stønad
2. Et inkluderende samfunn som sikrer alle muligheter til deltakelse	2. Et inkluderende arbeidsliv
3. Sikre økonomisk trygghet for den enkelte	3. Virksomheter med ledige jobber får dekket sitt behov for arbeidskraft
4. Bekjempe fattigdom og utjevne økonomiske og sosiale forskjeller	4. Bidra til at personer med nedsatt funksjonsevne kan ha en aktiv hverdag
5. En helhetlig, effektiv og brukerorientert arbeids- og velferdsforvaltning	5. Et økonomisk og sosialt bærekraftig pensjonssystem
	6. Bedre levekårene for de vanskeligst stilte
	7. Tjenester og informasjon tilpasset brukernes behov
	8. Rett stønad til rett tid
	9. Effektiv drift og god gjennomføring av reformer

Målstrukturen over er ikke et målhierarki i tradisjonell forstand, det vil si at delmålene ikke tilordnes ett og bare ett hovedmål. I de fleste tilfeller vil delmålene bidra til flere av hovedmålene. Det vises til resultatområde 2 for nærmere omtale av målstrukturen.

Mål for pensjonspolitikken

Pensjonspolitikken primære bidrag til de overordnede målene i arbeids- og velferdspolitikken er å sikre økonomisk trygghet for den enkelte i alderdommen. Dette skjer dels gjennom en god minstesikring, og dels gjennom en inntektsavhengig pensjon som står i forhold til arbeidsinntekten.

Pensjonspolitikken skal også bidra til et velfungerende arbeidsmarked med høy yrkesdeltakelse. Pensjonsreformen åpner for en fleksibel og individuell tilpasset overgang mellom arbeid og pensjon. Det skal lønne seg å arbeide, og uttaksreglene er derfor nøytralt utformet. Den som venter med uttak av pensjon får en høyere årlig pensjon som følge av at en kan forvente å motta pensjonen over færre år. De nye opptjeningsreglene i folketrygdens alderspensjon stimulerer også til arbeid fordi alle år i arbeid gir pensjonsopptjening.

Pensjonspolitikken skal bidra til et inkluderende samfunn som sikrer alle muligheter til deltakelse. Mulighetene for og ønskene om å fortsette lenge i arbeid vil variere mellom ulike personer. Et system med fleksibel pensjonsalder der den enkelte fritt kan kombinere arbeid og pensjon, gir bedre muligheter for å delta i arbeidslivet etter egne ønsker og behov enn et system med en fast pensjonsalder.

Pensjonssystemet bidrar til å bekjempe fattigdom og utjevne økonomiske og sosiale forskjeller. Folketrygden gir bl.a. en god minstesikring til personer uten eller med lav tidligere arbeidsinntekt. Minstepensjonen har økt sterkt i de senere årene. Samtidig er det gode ordninger for pensjonsopptjening ved omsorg for egne barn, eldre, syke og funksjonshemmede, samt ved arbeidsledighet og uførhet.

For at befolkningen skal få god informasjon om pensjonssystemet og pensjonsreformen, er det viktig med en helhetlig, effektiv og brukerorientert arbeids- og velferdsforvaltning. Flest mulig skal gjøre bruk av Arbeids- og velferdsetatens netjtjenester for å skaffe informasjon og beregne egen pensjon, samt søke om pensjon. Nettjenestene skal også gi informasjon om verdien av andre pensjonsordninger enn folketrygden som AFP og tje-

nestepensjoner. De som ikke kan eller vil benytte nettjenestene, skal få tilsvarende informasjon ved å henvende seg til Arbeids- og velferdsetaten.

Nedenfor gis en nærmere omtale av status samt strategier og tiltak knyttet til:

- Delmål 1. Flere i arbeid og aktivitet og færre på stønad
- Delmål 5. Et økonomisk og sosialt bærekraftig pensjonssystem
- Delmål 6. Bedre levekårene for de vanskeligst stilte
- Delmål 7. Tjenester og informasjon tilpasset brukernes behov
- Delmål 8. Rett stønad til rett tid
- Delmål 9. Effektiv drift og god gjennomføring av reformer

Dette er delmålene som er relevante på pensjonsområdet. For omtale av status, strategier og tiltak for de øvrige delene av arbeids- og velferdspolitikken vises det til resultatområde 2.

Delmål 1 Flere i arbeid og aktivitet og færre på stønad

Det er Regjeringens mål at pensjonssystemet skal stimulere til arbeid. Ved at flere står lenger i arbeid bidrar dette til å sikre finansieringsgrunnlaget for videreføring og videreutvikling av våre velferdsordninger. Gjennom pensjonsreformen er et nytt pensjonsregelverk nå trådt i kraft som legger til rette for en fleksibel overgang mellom arbeid og pensjon.

Rapport og status

Ved utgangen av 2011 mottok om lag 719 000 personer alderspensjon fra folketrygden. Dette er en økning på om lag 55 000 personer siden utgangen av 2010. Fra 1. januar 2011 ble det åpnet for fleksibelt uttak av alderspensjon fra 62 år. Ved utgangen av juni 2012 var det 50 000 personer under 67 år som mottok alderspensjon fra folketrygden, hvorav de fleste tok ut full pensjon. Selv om mange har tatt ut fleksibel alderspensjon, ser det ikke ut til at yrkesaktiviteten for eldre arbeidstakere over 62 år har blitt redusert. Tall fra Arbeidstaker- og arbeidsgiverregisteret viser at andelen av befolkningen i alderen 60–74 år som er i registrert arbeidsforhold gjennomgående er høyere ved utgangen av 2011 enn ved utgangen av 2010. Det ser dermed ut til at mange ønsker å kombinere arbeid og pensjon, jf. nærmere omtale under Programkategori 29.70 Alderdom.

Det er fortsatt kort tid siden pensjonsreformen trådte i kraft, og det er derfor for tidlig å trekke klare konklusjoner ut fra de første observasjonene av uttak av alderspensjon og yrkesaktivitet. Over tid er det grunn til å vente at pensjonsreformen har positive effekter på eldres arbeidstilbud som følge av at insentivene til arbeid styrkes.

Strategier og tiltak

Ettersom det blir en større andel eldre i befolkningen, blir yrkesaktiviteten blant eldre stadig viktigere i årene som kommer. For bl.a. å stimulere til høy yrkesaktivitet er det fra 1. januar 2011 innført et nytt pensjonssystem. Innføringen av nøytrale uttaksregler i folketrygdens alderspensjon for aldersgruppen 62–75 år innebærer at årlig pensjon øker jo senere pensjonen tas ut, og de nye reglene gir en sterk stimulans til å fortsette i arbeid sammenlignet med tidligere.

Det er mulig å kombinere arbeid og pensjon uten avkorting av pensjonen, noe som legger til rette for en gradvis avtrapping av yrkesaktiviteten og en fleksibel overgang til pensjonstilværelsen etter den enkeltes ønsker og behov. Dette vil ventelig føre til at flere velger å fortsette noe i arbeid framfor å pensjonere seg helt. Det er viktig at pensjonsreformen følges opp med en aktiv seniorpolitikk for å sikre eldres muligheter til å delta i arbeidslivet. Overgangen fra en fast pensjonsalder på 67 år til en ny alderspensjon med mulighet for uttak av pensjon fra 62 år har ført til at antall alderspensjonister i folketrygden har økt, selv om det nye alderspensjonssystemet på lengre sikt ventes å øke yrkesdeltakelsen blant eldre.

Under lønnsoppgjøret i privat sektor i 2008 ble partene enige om en ny, tilpasset AFP-ordning. AFP er lagt om fra en tidligpensjonsordning for de mellom 62 og 67 år, til en supplerende pensjonsordning til den nye fleksible alderspensjonen i folketrygden. Den nye ordningen er basert på de samme prinsippene som i folketrygdens alderspensjon, slik at den årlige pensjonen blir høyere jo senere den tas ut. Ny AFP kan i likhet med alderspensjon fra folketrygden kombineres med arbeidsinntekt uten avkorting. Den nye AFP-ordningen i privat sektor understøtter dermed arbeidsinsentivene i ny alderspensjon i folketrygden.

Under lønnsoppgjøret i offentlig sektor i 2009 valgte partene å videreføre eksisterende AFP som en tidligpensjonsordning for aldersgruppen 62–66 år. Det innebærer at årlig pensjon ikke påvirkes av når den tas ut, og pensjonen avkortes mot arbeidsinntekt. Offentlig ansatte har dermed ikke like

sterke insentiver til å fortsette i arbeid etter 62 år som ansatte i privat sektor. Dersom et bredt flertall av arbeidstakerorganisasjonene i offentlig sektor ønsker det, er Regjeringen villig til å diskutere utformingen av offentlige tjenstepensjonsordninger på nytt.

Fra 2011 er det også innført levealdersjustering av alderspensjonen for nye årskull. Levealdersjusteringen innebærer at nye årskull må arbeide noe lenger enn tidligere årskull for å få samme pensjon i forhold til inntekten hvis levealderen fortsetter å øke. Siden levealdersjusteringen innføres gradvis for nye årskull, vil effekten på yrkesaktiviteten blant eldre trolig øke over tid.

De nye opptjeningsreglene for alderspensjon i folketrygden gir opptjening fra første krone og alle år med opptjening gir høyere pensjon. De nye reglene fases gradvis inn fra og med 1954-kullet og bidrar også til å øke arbeidsinsentivene.

Delmål 5 Et økonomisk og sosialt bærekraftig pensjonssystem

Pensjonssystemet skal bidra til å styrke finansieringen av framtidens pensjoner, slik at både dagens og kommende generasjoner sikres forutsigbare pensjoner. I tillegg må pensjonssystemet ha en god likestillings- og fordelingsprofil. Det er viktig at pensjonssystemet oppleves som rettferdig av den enkelte, og at det har god oppslutning i befolkningen.

Rapport og status

Da alderspensjonen i folketrygden ble etablert i 1967, var det om lag 4 yrkesaktive bak hver pensjonist, mens forholdstallet i dag er 2,6. Uten pensjonsreformen antas det at dette forholdstallet ville synke til 1,8 i 2050. Med en slik utvikling ville finansieringsbyrden for kommende generasjoner blitt uforholdsmessig høy. På denne bakgrunn er det gjennomført en reform av alderspensjonen i folketrygden, og viktige endringer er:

- Nøytralt fleksibelt uttak av alderspensjon i aldersgruppen 62–75 år
- Levealdersjustering av alderspensjonen
- Ny regulering av alderspensjon under utbetaling
- Ny modell for opptjening av alderspensjon som innføres gradvis fra og med 1954-kullet.

Reformen av folketrygdens alderspensjon har også medført behov for endringer og tilpasninger i en rekke andre ordninger som folketrygdens uførepensjon, AFP og ulike tjenstepensjonsordninger.

Strategier og tiltak

Levealdersjusteringen er sammen med ny regulering av pensjon under utbetaling de viktigste tiltakene for å gjøre pensjonssystemet økonomisk bærekraftig på sikt.

Levealdersjusteringen innføres gradvis for årskullene fra og med 1943-kullet. Den gradvise innfasingen innebærer at de første årskullene som kan ta ut pensjon, i noen grad skjermes for effekten av den sterke økningen i levealderen de siste årene. Fra og med 1963-kullet får levealdersjusteringen full effekt.

De økonomiske effektene av levealdersjusteringen er små på kort sikt, men vil gradvis øke over tid forutsatt at forventet levealder fortsetter å øke.

Ny regulering innebærer at alderspensjonen under utbetaling vil reguleres med lønnsveksten og deretter fratrekkes 0,75 pst.

Etter nye opptjeningsregler skal inntektspensjonen avhenge av inntekten fra 13 til 75 år, og alle opptjeningsår teller med. Den enkelte vil hvert år tjene opp pensjonsrettigheter tilsvarende 18,1 pst av pensjonsgivende inntekt. All inntekt teller med, fra første krone og opp til et tak på 7,1 G. Nye opptjeningsregler trådte i kraft 1. januar 2010 og innføres gradvis for årskull fra og med 1954-kullet. Utbetaling av pensjon som er delvis opptjent etter nye opptjeningsregler vil dermed først skje i 2016 når 1954-kullet fyller 62 år og kan ta ut pensjon etter nye fleksible uttaksregler. De nye opptjeningsreglene er i gjennomsnitt anslått å være noe gunstigere enn dagens opptjeningsregler når en ser bort fra levealdersjusteringen og ny regulering.

Samlet sett bedrer de nye elementene i alderspensjonen den økonomiske bærekraften til pensjonssystemet betydelig.

En viktig del av arbeidet med pensjonsreformen har vært å sikre at pensjonssystemet fortsatt skal ha en god fordelings- og likestillingsprofil. I tillegg til å videreføre en god minstesikring er det flere andre elementer i ny alderspensjon som bidrar til en god fordelingsprofil:

- personer med lave og midlere inntekter får høyere kompensasjonsgrad i alderspensjonen enn de med høye inntekter
- omsorgsopptjening bidrar til at de som er helt eller delvis ute av arbeidslivet i en periode for å ta seg av barn eller eldre syke og funksjonshemmede, kompenseres for dette
- pensjonsopptjeningen for dagpengemottakere er forbedret
- uføres opptjening og overgang til alderspensjon gir uføre en alderspensjon som står i et rimelig forhold til arbeidsføres alderspensjon

Arbeidsdepartementet har satt i gang en forskningsbasert evaluering av pensjonsreformen. Evalueringen organiseres under Norges forskningsråd for å sikre best mulig faglig kvalitet og uavhengighet i gjennomføringen.

I arbeidet med evalueringen av pensjonsreformen er det også ønskelig med løpende kontakt mellom Regjeringen og partene i arbeidslivet. Regjeringen har derfor opprettet et arbeidslivs- og pensjonspolitisk råd, hvor opplegget for og resultatene av evalueringsarbeidet skal gjennomgås.

Arbeidsdepartementet vil i samarbeid med Statistisk sentralbyrå og Arbeids- og velferdsdirektoratet følge effektene av pensjonsreformen, herunder utviklingen i uttak av alderspensjon, yrkesaktivitet for personer over 62 år og inntektsfordelingen blant alderspensjonister.

Delmål 6 Bedre levekårene for de vanskeligst stilte
Pensjonssystemet er sentralt i Regjeringens arbeid for å redusere ulikheter i levekår, utjevne sosiale og økonomiske forskjeller og bekjempe fattigdom. Et av målene for folketrygdens alderspensjon er å sikre en rimelig levestandard og å unngå fattigdom for pensjonister som har hatt ingen eller lav arbeidsinntekt tidligere i livet.

Rapport og status

Minstesikringen i dagens alderspensjon i folketrygden er ivaretatt gjennom satsene for minste pensjonsnivå. Med virkning fra 1. mai 2012 ble satsene for minste pensjonsnivå hevet med 3,2 pst. og utgjør nå 162 615 kroner for enslige og 150 425 kroner for gifte.

I 2011 utgjorde minstepensjonister om lag 25 pst. av alle alderspensjonister i folketrygden. I årene 2008–2010 ble minstepensjonen økt betydelig, og minstepensjonistene hadde en langt bedre inntektsutvikling enn de fleste andre grupper i samfunnet. Andelen minstepensjonister har blitt redusert over tid som følge av at nye alderspensjonister gjennomgående har høyere opptjent tilleggspensjon enn tidligere årskull. En økning i minstepensjonen bidrar på den annen side isolert sett til at andelen pensjonister med minstepensjon øker fordi flere med lav tilleggspensjon vil få pensjonen supplert med sært tillegg. Antall minstepensjonister økte derfor fra 2007 til 2008, men har blitt noe redusert fra 2008 til 2011. For 2011 påvirkes også andelen av at det da var adgang til å ta ut alderspensjon fra 62 år, mens minstepensjonen først kan tas ut fra 67 år.

Det er fortsatt en langt høyere andel kvinner enn menn med pensjon på minste pensjonsnivå som følge av at kvinner gjennomgående har hatt en svakere tilknytning til arbeidslivet og lavere pensjonsopptjening. Blant kvinner som nå blir alderspensjonister er det stadig flere som har vært yrkesaktive, og andelen med pensjon på minste pensjonsnivå blant kvinner forventes derfor å gå ned også i årene framover.

Strategier og tiltak

Regjeringen legger vekt på at pensjonssystemet skal ha en god minstesikring og at minstepensjonister skal ha en god inntektsutvikling.

Satsene for minste pensjonsnivå skal reguleres med lønnsveksten fratrukket effekten av levealdersjusteringen, men aldri lavere enn alderspensjon under utbetaling. Dette betyr at satsene normalt reguleres noe gunstigere enn alderspensjon under utbetaling for andre pensjonister og sikrer en god kjøpekraftsutvikling for pensjonistene med de laveste pensjonene.

Ordningen med en god minstesikring videreføres i ny alderspensjon i folketrygden gjennom en garantipensjon. Garantipensjonen avkortes med 80 pst. mot inntektspensjonen, slik at alle som har hatt pensjonsopptjening gjennom arbeid eller på annen måte vil få høyere pensjon enn de som aldri har hatt noen form for pensjonsopptjening. På lang sikt er det dermed anslått at stadig færre bare vil få garantipensjon.

Pensjonssystemet skal også gi god alderspensjon for de som av ulike grunner har vært ute av arbeidslivet i kortere eller lengre perioder, på grunn av omsorg for barn, eldre eller syke, arbeidsledighet og uførhet.

Delmål 7 Tjenester og informasjon tilpasset brukernes behov

Gjennom pensjonsreformen øker den enkeltes valgmuligheter i overgangen mellom arbeid og pensjon. Pensjonssystemet åpner for helt eller delvis uttak av pensjon mellom 62 og 75 år. I tillegg kan arbeid kombineres med pensjon uten avkorting. Regjeringen er opptatt av det legges til rette for tilstrekkelig informasjon og veiledning bl.a. slik at den enkelte skal kunne ta beslutninger tilpasset egne behov.

Rapport og status

Arbeidsdepartementet har tre underliggende virksomheter som administrerer pensjonsordninger,

Arbeids- og velferdsetaten, Statens pensjonskasse og Pensjonstrygden for sjømenn.

En sentral oppgave for Arbeids- og velferdsetaten er å gi god informasjon om pensjonssystemet og pensjonsreformen.

Stadig flere har tilgang til og kompetanse på bruk av netjtjenester. For at den enkelte skal kunne få best mulig informasjon om egen pensjon, har Arbeids- og velferdsetaten utviklet pensjonsportalen Din pensjon på internett. Et viktig element i portalen er en pensjonskalkulator som gir den enkelte mulighet til å beregne nivået på pensjonen ved ulike tidspunkt for uttak. Det er også mulig å søke om pensjon elektronisk. Portalen innhenter i tillegg informasjon fra offentlige tjenestepensjonsordninger, og fra private ordninger gjennom et samarbeid med Norsk Pensjon, noe som bidrar til at den enkelte kan få en samlet framstilling av egne pensjonsrettigheter. Nettjenesten Din pensjon vant i juni 2012 IKT-priser i en internasjonal konkurranse arrangert av Computerworld International.

I 1. halvår 2012 ble 44 pst. av søknadene mottatt elektronisk gjennom Din pensjon.

Personer som ikke benytter netjtjenester kan henvende seg til Arbeids- og velferdsetaten ved telefon eller oppmøte, og få den samme informasjonen der. For å sikre best mulig kvalitet i informasjons- og veiledningsarbeidet ble det etablert en midlertidig saksbehandlingsenhet NAV Ny pensjon som sto for veiledning og saksbehandling av ny alderspensjon fram til medio 2011. Fra medio 2011 har Arbeids- og velferdsetaten opprettet NAV Kontaktsenter Pensjon som svarer på spørsmål om hele bredden av pensjonsytelser både på gammelt og nytt regelverk med unntak av uførepensjon.

I 2010 sendte Arbeids- og velferdsetaten ut informasjon til de årskullene som først kunne ta ut fleksibel alderspensjon fra 2011. Parallelt ble det arrangert informasjonsmøter rundt om i landet og informasjonskampanjer i ulike medier for å øke kunnskapen om pensjonsreformen. Informasjonsaktivitetene i 2011 fokuserte i større grad på de yngre målgruppene.

Statens pensjonskasse (SPK) skal drive målrettet informasjon til medlemmer og medlemsvirksomheter om rettigheter og plikter. SPK skal årlig gjennomføre en kunde- og medlemsundersøkelse for å måle utviklingen av servicenivået over tid. I 2011 sier 72 pst. av kundene at de har et godt helhetlig inntrykk av Statens pensjonskasse. Dette ligger over gjennomsnittet for bedriftskundebetjening i Europa. Tilsvarende tall for 2010 var 71 pst.

Videre sier 62 pst av medlemmene i 2011 at de har et godt helhetsinntrykk av SPK. Målingen i 2011 er noe annerledes enn målingen fra 2010 og tallene kan derfor ikke sammenlignes direkte. Det er imidlertid grunnlag for å si at tilfredsheten synes å øke noe. SPK arbeider videre med forbedringspunkter for effektiv og god betjening til kunder og medlemmer.

Pensjonstrygden for sjømenn (PTS) har som mål at både arbeidsgiverne og arbeidstakerne skal være tilfreds med det arbeidet som gjøres. Det gjelder bl.a. service, informasjon, tilgjengelighet og kompetanse og et godt tilpasset tjenestetilbud.

PTS har gjennomført en brukerundersøkelse hvor det er blitt sendt ut spørreskjema til 1 000 ansatte hos arbeidsgivere og til 1 800 medlemmer. Brukerundersøkelsen viser at kundene har tillit til PTS, og at virksomheten oppfattes som et solid og ordentlig selskap med høy etisk standard, lang erfaring og god faglig forankring og som har god kontroll. Videre viser undersøkelsen at PTS må tilby bedre tilgjengelighet og service. Brukerundersøkelsen vil være et viktig utgangspunkt for tiltak som skal gjennomføres eller planlegges for å kunne leve opp til kundenes og medlemmenes forventninger.

Strategier og tiltak

For å gjøre det enklere for brukerne og for at tjenestene skal tilpasses brukernes behov, har Arbeids- og velferdsetaten iverksatt en rekke tiltak, som for eksempel utvikling av nettsidene nav.no og bedret tilgjengelighet på telefon. Det er et mål at stadig flere brukere kan ta i bruk moderne teknologi i sin kommunikasjon med etaten, slik at deres individuelle behov løses så raskt og enkelt som mulig.

SPK har gjennom IKT-programmet Perform, som avsluttes i 2012, lagt til rette for mer automatisering av arbeidsprosessene og ulike selvbetjeningsløsninger. Å videreutvikle ulike selvbetjeningsløsninger og nye informasjonstjenester både mot arbeidsgiverne og medlemmene (enkeltpersoner) er hovedstrategien for SPK for å gi tjenester og informasjon tilpasset brukeres behov.

PTS har startet opp et IKT-fornyelsesprosjekt (PTS 2013) som bl.a. skal gi bedre tilgjengelighet og service gjennom smarte selvbetjeningsløsninger for arbeidsgiverne og medlemmene. Prosjektet er planlagt ferdigstilt i desember 2013.

Delmål 8 Rett stønad til rett tid

Den enkeltes rettigheter til pensjoner skal forvaltes på en god og effektiv måte, og rett pensjon skal utbetales til rett tid.

Arbeids- og velferdsdirektoratet viderefører arbeidet med å utvikle et kvalitetssystem for ytelsesforvaltningen som skal bidra til å sikre rett kvalitet på tjenester og ytelser.

SPK skal utbetale korrekt pensjon til rett tid. SPK skal oppfylle utbetalingsgarantien som sikrer at medlemmene får sin pensjon første måned etter siste lønning. Av utbetaling av nye pensjoner skal minimum 96 pst. være korrekte ved første gangs utbetaling. For endrede pensjoner er kravet at minimum 94 pst. skal være korrekte ved første gangs utbetaling.

PTS skal sikre den enkeltes rettigheter gjennom forvaltning av lov om pensjonstrygd for sjømenn på en god og effektiv måte. Brukerne skal sikres korrekte vedtak om pensjon og utbetaling til rett tid. Av nye pensjoner skal minimum 96 pst. være korrekte ved første gangs utbetaling.

Rapport og status

Når det gjelder rapportering om Arbeids- og velferdsetatens arbeid med å sikre brukerne rett stønad til rett tid, vises det til omtalen under delmål 8 i resultatområde 2. Som redegjort for der, arbeides det med å utvikle et helhetlig kvalitetssystem som i første omgang gradvis implementeres i ytelsesforvaltningen. Som ledd i dette arbeidet, gjennomføres det nå kvalitetsundersøkelser på manuelt behandlede førstegangsvedtak om alderspensjon. For å kunne gi et mer fullstendig bilde av kvaliteten på førstegangsvedtak alderspensjon, vil det også i løpet av 2. halvår 2012 gjennomføres stikkprøvemålinger på automatiske førstegangssaker i pensjonsløsningen. Sikre resultatdata vil først foreligge i 2013.

SPKs resultat i 2011 for nye pensjoner var en rettprosent på 93,1 pst. Resultatet for endrede pensjoner viste en rettprosent på 93,1 pst. Resultatene for disse i 2011 er noe under resultatkravet på hhv 96 og 94 pst. Resultatene for 1. tertial 2012 viser en forbedring i resultatopptakelsen. Resultatopptakelsen for utbetalingsgarantien i 2011 var på 99,9 pst.

I PTS har resultatene av månedlige kvalitetsmålinger i form av stikkprøvekontroller, vist at samtlige saker som er gjennomgått er korrekt behandlet ut i fra de opplysningene som forelå i sakene på vedtakstidspunktet.

Videre har PTS gjennomført et omfattende arbeid for å iverksette regulering av pensjoner fra 1. mai 2011 etter nytt regelverk fra 1. januar 2011.

Strategier og tiltak

De disposisjoner som gjøres gjennom forvaltningen av folketrygdens ytelser skal være i samsvar med gjeldende regelverk. Departementet har derfor bedt Arbeids- og velferdsdirektoratet om å igangsette arbeid med å utvikle metoder for å måle og følge opp feil, samt etablere helhetlige krav for kvalitet i forvaltningen av folketrygdens ytelser.

SPK har ferdigstilt gjennomgangen av kvaliteten på alle historiske grunnlagsdata til alle medlemmer (700 000 medlemmer). I 2011 har SPK utviklet nye IT-løsninger, prosesser og rutiner for å sikre god kvalitet på løpende innrapportering av lønns- og stillingsdata fra arbeidsgiverne. Dette skal sikre et godt og stabilt nivå på innrapporterte medlemsdata. Det er i denne sammenheng etablert interne måleparametre for oppfølging av at arbeidsgivere rapporterer jevnlig og at dataene er korrekte. Dette er en prioritert løpende oppgave og et viktig tiltak for å sikre god kvalitet på medlemsdata.

SPK har over tid utført månedlige stikkprøver av vedtak, de siste årene både for nye pensjoner og endrede pensjoner. Resultatene fra stikkprøvekontrollene av kvaliteten på pensjonsutbetalinger er innarbeidet i den ordinære resultatrapporteringen til departementet. Metode og omfang på kvalitetsmålingene videreføres i 2013 for å sikre sammenlignbare data over utviklingen.

PTS har en rekke interne kontroller og tiltak for å sikre måloppnåelse med hensyn til kvalitet og servicegaranti. Beregning av pensjon samt kontroll utføres delvis manuelt og delvis gjennom maskinelle prosesser. Gjennom IKT-prosjektet er det et mål å effektivisere prosessene internt i PTS og øke sporbarheten samt legge til rette for å håndtere generasjonsskifte og redusere sårbarheten i PTS.

Delmål 9 Effektiv drift og god gjennomføring av reformer

Pensjonsreformen er en av de største reformene siden folketrygden ble innført i 1967. Som følge av pensjonsreformen har det vært nødvendig å utvikle nye IKT-løsninger på pensjonsområdet både i Arbeids- og velferdsetaten og Statens pensjonskasse. Dette arbeidet har pågått over tid og vil i 2012 i all hovedsak være avsluttet.

Pensjonstrygden for sjømenn startet i 2011 en IKT-satsing som i hovedsak skal være avsluttet i 2013.

Rapport og status

Utvikling av IKT-løsningene i Statens pensjonskasse og Arbeids- og velferdsetaten på pensjonsområdet har stort sett vært vellykkede IKT-prosjekter. Begge prosjektene ble gjennomført innen tidsfristen, til avtalt kostnadsramme og til planlagt kvalitet og funksjonalitet. Samlet sett er gjennomføringen av disse to IKT-prosjektene det største IKT-prosjektet som er gjennomført i offentlig forvaltning i den senere tid. Utviklingsperioden har vært krevende for begge virksomheter. Det må påregnes en viss stabiliserings- og konsolideringsperiode med videreutvikling, og retting av feil og mangler i pensjonsløsningene.

Det ble ved lov 15. desember 2011 nr. 60 innført ny lov om pensjonsordning for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer. Loven trådte i kraft 1. januar 2012. Den nye alderspensjon bygger på de samme prinsippene som pensjonsreformen. Medlemmet tjener opp en pensjonsbeholdning og får utbetalt en nettoppensjon.

Det er vedtatt midlertidige tilpasninger i de to pensjonsordningene Pensjonstrygden for sjømenn og Pensjonstrygden for fiskere til endret alderspensjon i folketrygden med virkning fra 1. januar 2011, jf. Prop. 18 L (2010-2011) Endringer i lov om pensjonstrygd for sjømenn, lov om pensjonstrygd for fiskere og i enkelte andre lover (tilpasninger til endret alderspensjon i folketrygden). Tilpasningene innebærer at sjømannspensjon og fiskerpensjon under utbetaling skal reguleres som alderspensjon i folketrygden, dvs. at pensjonene fra 2011 skal reguleres med lønnsveksten fratrukket 0,75 pst. Sjømannspensjonen og fiskerpensjonen skal kunne ytes ved siden av alderspensjon fra folketrygden mellom 62 og 67 år

uten avkorting, og det foretas ingen levealdersjustering av sjømannspensjonen og fiskerpensjonen. Tilpasningene trådte i kraft 1. januar 2011.

Strategier og tiltak

De nye IKT-løsningene i Arbeids- og velferdsetaten og Statens pensjonskasse skal bl.a. bidra til å sikre korrekte utbetalinger til rett tid. For begge virksomheter vil det være viktig at det arbeides videre med å sikre god intern kontroll på pensjonsområdet som skal sikre en effektiv og sikker forvaltning av pensjonsområdet.

I 2012 har begge virksomhetene prioritert å arbeide med overleveringsaktiviteter fra IKT pensjonsprogrammene til den ordinære linjeorganisasjonen. Dette skal bidra til å sikre et helhetlig fagansvar, korrekte utbetalinger og tilstrekkelig styring og kontroll på pensjonsområdet. Dette innebærer bl.a. at det skal etableres tilstrekkelig kapasitet og kompetanse. Virksomhetene skal ha stor oppmerksomhet på å håndtere gjestående risiko.

SPK har opplevd en markert økning i antall henvendelser fra medlemmene i 2011 og har således hatt utfordringer med å møte det økte informasjonsbehovet. Hoveddelen av økningen gjelder henvendelser om hvordan nytt regelverk og individuelle valg vil påvirke bruttoppensjonen.

I samarbeid med redernes, sjømennenes og fiskernes organisasjoner, vil departementet igangsette en større gjennomgang av de to tidligpensjonsordningene for sjømenn og fiskere, med sikte på en varig løsning tilpasset de grunnleggende prinsippene i pensjonsreformen.

IKT-prosjektet i Pensjonstrygden for sjømenn (PTS) skal også legge til rette for et justert pensjonsregelverk i forbindelse med den langsiktige tilpasningen til pensjonsreformen.

Departementet avholder jevnlig møter med PTS om IKT-prosjektet.

Programkategori 09.50 Pensjoner m.v. under Statens pensjonskasse

Utgifter under programkategori 09.50 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013	Pst. endr. 12/13
611	Pensjoner av statskassen	15 575	19 100	18 800	-1,6
612	Tilskudd til Statens pensjonskasse	9 491 020	9 606 000	8 674 000	-9,7
613	Arbeidsgiveravgift til folketrygden	834 000	834 000	988 000	18,5
614	Boliglånsordningen i Statens pensjonskasse	16 394 542	15 254 000	21 066 000	38,1
615	Yrkesskadeforsikring	92 035	79 000	81 000	2,5
616	Gruppelivsforsikring	173 588	157 000	182 000	15,9
2470	Statens pensjonskasse	308 241	81 188	45 587	-43,9
	Sum kategori 09.50	27 309 001	26 030 288	31 055 387	19,3

Utgifter under programkategori 09.50 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)

Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013	Pst. endr. 12/13
01-24	Statens egne driftsutgifter	10 544 260	10 684 204	9 917 634	-7,2
30-49	Nybygg, anlegg m.v.	308 241	29 084	29 753	2,3
70-89	Andre overføringer	113 046	117 000	108 000	-7,7
90-99	Utlån, statsgjeld m.v.	16 343 454	15 200 000	21 000 000	38,2
	Sum kategori 09.50	27 309 001	26 030 288	31 055 387	19,3

Inntekter under programkategori 09.50 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013	Pst. endr. 12/13
3614	Boliglånsordningen i Statens pensjonskasse	7 385 264	7 235 000	9 045 000	25,0
3615	Yrkesskadeforsikring	159 778	151 000	154 000	2,0
3616	Gruppelivsforsikring	93 897	87 000	87 000	0,0
5470	Statens pensjonskasse	18 070	18 069	18 070	0,0
5607	Renter av boliglånsordningen i Statens pensjonskasse	1 031 420	1 609 000	1 145 000	-28,8
Sum kategori 09.50		8 688 429	9 100 069	10 449 070	14,8

Inntekter under programkategori 09.50 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)					
Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013	Pst. endr. 12/13
01-29	Salg av varer og tjenester	289 035	273 000	286 000	4,8
30-49	Inntekter i forbindelse med nybygg, anlegg mv.	18 070	18 069	18 070	0,0
50-89	Overføringer fra andre	1 031 420	1 609 000	1 145 000	-28,8
90-99	Tilbakebetalinger mv.	7 349 904	7 200 000	9 000 000	25,0
Sum kategori 09.50		8 688 429	9 100 069	10 449 070	14,8

Allmenn omtale

Programkategorien 09.50 Pensjoner mv. under Statens pensjonskasse omhandler både den administrative driften av Statens pensjonskasse (SPK) og de ytelsene som ordningene til Statens pensjonskasse gir rett til. Statens pensjonskasse er en forvaltningsbedrift, jf. § 7 i bevilgningsreglementet. Dette innebærer at Statens pensjonskasses driftsbudsjett er nettobudsjettet. Det går et klart skille mellom pensjons- og forsikringsordningene og det administrative apparatet i virksomheten som forvalter og administrerer ordningene. Det vises til nærmere omtale under kap. 2470.

Statens pensjonskasse forvalter Norges største tjenstepensjonsordning. Ytelsene fra Statens pensjonskasse omfatter:

- Alderspensjon
- Uførepensjon
- Enke- og enkemannspensjon
- Barnpensjon

Statens pensjonskasse administrerer også egne pensjonsordninger for bl.a. apotekvirksomhet, statsråder, stortingsrepresentanter, det kunstneriske personale ved Den Norske Opera & Ballett samt følgepersoner i utenriktjenesten. I tillegg administrerer Statens pensjonskasse:

- Gruppelivsforsikring
- Erstatning ved yrkesskade
- Erstatning etter bilansvarsloven for personskade forårsaket av statens biler
- Tariffbaserte personskadeerstatninger (særvtaler for reiser innenlands, utenlands, stasjonering i utlandet m.m.)
- Enkelte særordninger for forsvarspersonell (kompensasjon for psykisk belastningsskade etter tjenestegjøring i internasjonale operasjoner m.m.)
- Engangserstatningsordning for vernepliktige m.m.
- Vartpenger
- Pensjoner av statskassen

- Førtidspensjon
- Avtalefestet pensjon (AFP)
- Boliglån

Statens pensjonskasse dekker, gjennom premieinnkrevning eller bevilgning over statsbudsjettet, de ytelser som etter lov om Statens pensjonskasse eller andre lover/avtaler skal utbetales til medlemmene. Verdien av opptjente rettigheter ble ved utgangen av 2011 estimert til om lag 384 mrd. kroner, hvorav 259 mrd. kroner er forpliktelser knyttet til alderspensjon.

Medlemmer

Staten har siden 1917 hatt en lovhjemlet tjenestepensjonsordning for sine embets- og tjenestemenn og for skoleverket. Pr. 31. desember 2011 var om lag 990 000 medlemmer knyttet til pensjonsordningene som Statens pensjonskasse administrerer. Av disse er det om lag 229 000 pensjonister, 288 000 yrkesaktive medlemmer og 17 000 som er delvis yrkesaktive i kombinasjon med pensjon. 456 000 har rett til såkalt oppsatt pensjon, dvs. at de tidligere har opparbeidet seg pensjonsrettigheter i Statens pensjonskasse, men at de for tiden ikke er ansatt i en medlemsvirksomhet.

Medlemskap er obligatorisk for statsansatte (ansatte i staten som juridisk enhet), som utgjør om lag halvparten av de 288 000 yrkesaktive medlemmene. De yrkesaktive medlemmene kan deles inn i fire hovedgrupper med hensyn til arbeidsgiver:

- Statsforvaltningen, Stortinget og domstolene (52 pst.)
- Skoleverket i kommunal og fylkeskommunal sektor (36 pst.)
- Selskap/foretak (8 pst.)
- Stiftelser/organisasjoner m.v. (4 pst.)

Regelverk

Tjenestepensjonsordningen i staten er utformet som en bruttoordning. Fram til pensjonsreformen trådte i kraft 1. januar 2011, ble alderspensjonen fastsatt i henhold til følgende hovedregel:

«Det blir først beregnet brutto alderspensjon, som ved full opptjeningstid (30 år), utgjør 66 pst. av pensjonsgrunnlaget (sluttlønn), opp til en inntekt på 12 G. Ved kortere tjenestetid enn 30 år og når gjennomsnittlig deltidsprosent er lavere enn 100 pst., reduseres pensjonen forholdsmessig. Bruttopenasjonen samordnes der-

etter med alderspensjon fra folketrygden. Regelverket innebærer at pensjonisten er garantert en samlet pensjon på minst 66 pst. av sluttlønnen (bruttogarantien) ved full opptjeningstid i full stilling. De detaljerte samordningsreglene er utformet slik at de fleste alderspensjonister i praksis gjennomgående får utbetalt mer enn bruttogarantien på 66 pst. i samlet pensjon ved full opptjeningstid».

I tariffoppgjøret i offentlig sektor i 2009 ble det inngått avtale om AFP i offentlig sektor og offentlig tjenestepensjon. Denne avtalen innebar at eksisterende regler for offentlig tjenestepensjon (bruttopenasjon) og AFP i offentlig sektor skulle videreføres med nødvendige tilpasninger til innføring av fleksibel alderspensjon i folketrygden fra 2011 og med de tilpasninger som følger av Stortingets vedtak fra mai 2005.

Reglene for offentlig tjenestepensjon og AFP i offentlig sektor ble endret ved lovene 25. juni 2010 nr. 28 og 29. Endringene gjelder fra 1. januar 2011 og gjelder fullt ut for årskull til og med 1953. Disse årskullene får folketrygdens alderspensjon i sin helhet opptjent og beregnet etter gammelt regelverk, men med fleksibelt uttak, levealdersjustering og ny regulering fra 2011.

Det følger av avtalen fra 2009 at det skal gis en individuell garanti for opptjente rettigheter i de offentlige tjenestepensjonsordningene pr. 1. januar 2011 som sikrer årskullene til og med 1958-kullet en samlet pensjon (tjenestepensjon og folketrygd) på 66 pst. av pensjonsgrunnlaget ved 67 år og 30 års opptjening.

De tre viktigste endringene i reglene for offentlig tjenestepensjon er:

- Alle som er født i 1943 eller senere vil få alderspensjonen sin levealdersjustert. Det betyr at den opptjente pensjonen fordeles på antatt forventet levetid. Dette gjelder både for folketrygden og offentlig tjenestepensjon.
- Den enkelte kan kompensere for levealdersjusteringen ved å fortsette i stillingen etter fylte 67 år. Dog ligger den individuelle garantien i bunn for årskull til og med 1958-kullet.
- I den nye tjenestepensjonsordningen skal pensjon under utbetaling reguleres etter gjennomsnittlig lønnsvekst fratrukket en fast faktor på 0,75 pst. Tidligere ble pensjonsutbetalingene regulert i forhold til folketrygdens grunnbeløp.

Regelverket for hvordan offentlig tjenestepensjon skal samordnes med folketrygdens alderspensjon opptjent etter nye regler er ikke fastlagt. Departe-

mentet tar sikte på å sende ut et høringsnotat i 2012.

Departementet vil foreslå hvordan uføreytelsen fra offentlige tjenstepensjonsordninger skal tilpasses den nye uføretrygden i folketrygden fra 2015. Departementet tar sikte på å sende ut et høringsnotat i 2012.

Overføringsavtalen

Det er inngått en avtale (Overføringsavtalen) mellom Statens pensjonskasse og andre leverandører av offentlige tjenstepensjonsordninger i kommunale pensjonskasser, livsforsikringsselskap og løvfestede pensjonsordninger som skal sikre at medlemmenes pensjon ikke blir påvirket når de skifter arbeidsgiver i offentlig sektor.

Statens pensjonskasse er koordinerende organ for Overføringsavtalen, og administrerer bl.a. regelverket for oppgjør mellom pensjonsordningene.

Premiebetaling i Statens pensjonskasse og synliggjøring av statens pensjonskostnader

Hovedprinsippet for statlige virksomheter (bruttobudsjetterte) er at de ikke betaler arbeidsgiverpremie. Statlige nettobudsjetterte virksomheter betaler imidlertid arbeidsgiverpremie til Statens pensjonskasse. Blant de ikke-statlige medlemsvirksomhetene er premiebetaling et hovedprinsipp. En rekke ideelle organisasjoner, religiøse organisasjoner og arbeidslivorganisasjoner utgjør videre et unntak fra hovedregelen, da de kun betaler medlemsinnskudd og AFP-premie.

Samlet sett blir det ikke betalt premie (verken arbeidsgiverpremie eller medlemsinnskudd) for om lag 30 pst. av den yrkesaktive medlemsmassen. De resterende 70 pst. som det blir betalt premie for, kan deles inn i fire hovedkategorier:

- Bare medlemsavgift (1 pst.).
- Bare medlemsavgift og AFP-ordning (1 pst.).
- Full premiebetaling uten bruk av fiktive fond/forsikringstekniske oppgjør (58 pst.). Gruppebasert oppfølging som hovedprinsipp.
- Full premiebetaling med bruk av fiktive fond/forsikringstekniske oppgjør (10 pst.). Individuell oppfølging.

Oppfølging med bruk av fiktive fond innebærer at en simulerer avsetning av pensjonsmidler. Bak-

grunnen for denne ordningen er ønsket om å kunne få en mest mulig korrekt aktuariell premieoppfølging av medlemsvirksomhetene. Medlemsvirksomhetene betaler til enhver tid det pensjonsordningen koster, og en unngår at virksomhetene enten får overdekning eller blir subsidierte. En slik målsetting er bl.a. uttrykt i St.meld. nr. 33 (1993–1994) *Om medlemskap i Statens pensjonskasse*, jf. Innst. S. nr. 159 (1993–1994). Ordningen muliggjør at Statens pensjonskasse kan foreta forsikringstekniske oppgjør.

Hovedutfordringer

Statens pensjonskasse har de siste årene gjennomført et omfattende IKT-prosjektet Perform (Pensjon for fremtiden) og ble avsluttet i 2012. Det har vært krevende for organisasjonen å gjennomføre et så stort prosjekt og det er derfor behov for en periode med konsolidering. Den viktigste utfordringen for Statens pensjonskasse fremover er å sikre en god overgang fra avslutningen av Perform, til en god, effektiv og sikker driftssituasjon med ny IT-plattform og saksbehandlingssystem i linjeorganisasjonen. Perform legger til rette for mer automatisering av arbeidsprosessene og ulike selvbetjeningsløsninger. Perform skal bidra til å sikre korrekte utbetalinger av pensjoner. En sentral utfordring for Statens pensjonskasse fremover blir å realisere gevinstmuligheter både med hensyn til kostnadseffektiv drift og god kvalitet på tjenestene til medlemmene.

Videre skal Statens pensjonskasse bidra til at pensjonsreformen sluttføres og blir implementert i virksomheten.

Nytt regelverk om ektefellepensjoner

EFTA-domstolen krevde i dom av 30. oktober 2007 at det ble gjennomført likestilling for kvinner og menn i lov om Statens pensjonskasse. Alle saker vedrørende etterbetaling av løpende pensjoner og etterbetaling til arvinger i henhold til det nye regelverket er ferdigbehandlet.

Hovedmål i 2013

Resultatmål og prioriteringer til det enkelte hovedmål er nærmere omtalt under kap. 2470 Statens pensjonskasse.

Kap. 611 Pensjoner av statskassen

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013
01	Driftsutgifter, <i>overslagsbevilgning</i>	15 575	19 100	18 800
	Sum kap. 0611	15 575	19 100	18 800

Allmenn omtale

Pensjoner av statskassen er en særordning som ytes med hjemmel i Grunnloven § 75 bokstav i. Ordningen omfatter grupper som ikke har tjent opp pensjonsrettigheter i Statens pensjonskasse, men får utbetalt pensjoner likevel. Følgende hovedgrupper er omfattet av ordningen:

- Stedlig tilsatte arbeidstakere ved norske utenriksstasjoner kan få billighetspensjon av statskassen ut fra forholdene på stedet. Denne ordningen blir administrert i samarbeid med Utenriksdepartementet, og pensjonen blir utbetalt gjennom utenriksstjenesten.
- Arbeidstakere som har hatt statlige tjenesteforhold uten mulighet til å bli medlem av Statens pensjonskasse, kan få tilleggspensjon når de senere har blitt medlem med rett til pensjon. Det finnes særlige retningslinjer om pensjon for krigstjeneste. I tillegg omfattes tilfeller hvor det er rimelig å tilstå pensjon av statskassen.

Det utstedes stadig færre pensjoner av statskassen. En alternativ pensjonsløsning for disse aktuelle gruppene er vurdert, jf. Prop. 136 S 2011–2012. I vurderingen framgår at det i dag er svært få som får pensjon fra statskassen. Ut fra en samlet vurdering mener departementet at det ikke er tungtveiende grunner for å endre denne praksisen. Pensjon fra statskassen blir bare gitt unntaksvis, og representerer en viktig sikringsventil som

har stor verdi for de få det gjelder. Etter departementets vurdering bør Stortinget også i framtida kunne gi pensjon fra statskassen i særskilte tilfeller.

Rapport 2011

Arbeidsdepartementet gir tilsagn om pensjoner av statskassen etter søknad. Det ble gitt tilsagn om elleve nye pensjoner av statskassen i 2011. Tilsvarende ble det gitt tilsagn om ni nye pensjoner i 2010.

Budsjett 2013

Reguleringen av pensjonene pr. 1. mai 2012 bidrar til å øke inneværende års utgifter på kap. 611 Pensjoner av statskassen med 0,4 mill. kroner sammenliknet med saldert budsjett 2012. Utgiftene for 2013 er beregnet med nivået på G pr. 1. mai 2012, og det tas ikke hensyn til neste års regulering av pensjonene i anslaget for 2013, jf. omtale under del 1 punkt 2.1.

Post 01 Driftsutgifter, overslagsbevilgning

Bevilgningen på posten skal dekke forventede utbetalinger til pensjoner av statskassen. Det forventes en reduksjon i utbetalingene på 4 pst. i 2013.

Det foreslås en bevilgning på 18,8 mill. kroner for 2013.

Kap. 612 Tilskudd til Statens pensjonskasse

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013
01	Driftsutgifter, <i>overslagsbevilgning</i>	9 369 745	9 500 000	8 579 000
22	Sluttoppgjør, <i>overslagsbevilgning</i>	17 061		
70	For andre medlemmer av Statens pensjonskasse, <i>overslagsbevilgning</i>	104 214	106 000	95 000
	Sum kap. 0612	9 491 020	9 606 000	8 674 000

Allmenn omtale

Kapitlet er nettobudsjettert. De årlige pensjonsutbetalingene blir delvis finansiert av innbetalingene fra premiebetalende virksomheter. Dette er regulert i lov om Statens pensjonskasse § 41, der det også går frem at den delen av netto pensjonsutgifter som ikke blir finansiert av pensjonsinnskudd og fondsavkastning, skal dekkes av staten ved årlige tilskudd. Inntektssiden er bl.a. regulert i § 16, som sier at alle medlemmer skal betale innskudd med 2 pst. av pensjonsgrunnlaget. I tillegg er en rekke virksomheter pålagt å yte en del fra arbeidsgiver. Det blir betalt arbeidsgiverdel for om lag 70 pst. av alle medlemmer, bl.a. for nesten alle som ikke er statsansatte.

Inntektssiden utgjør i første rekke medlemsinnskudd og arbeidsgiverpremie fra de av medlemsvirksomhetene som er premiebetalende. Dette er innskudd for pensjonsrettigheter som skal utbetales langt fram i tid, mens utbetalingene

er til de som tidligere har vært yrkesaktive. Det er derfor ikke noen direkte sammenheng mellom utgiftene og inntektene på kapitlet i det enkelte budsjettår. Arbeidsgiverdelen blir i de fleste tilfeller regnet ut som en fellessats for grupper av virksomheter. En del virksomheter får likevel premien regnet ut individuelt, bl.a. de fleste aksjeselskapene. Arbeidsgiverdelen varierer derfor fra virksomhet til virksomhet, eller for ulike grupper av virksomheter, avhengig av f.eks. lønnsnivå, aldersfordeling og pensjonsalder. I tillegg inntektsføres refusjon for bl.a. yrkesskadeutbetalinger og førtidspensjoner.

Utgiftssiden utgjør i første rekke utbetalinger til alderspensjon, uførepensjon, enke- og enkemannspensjon, barnpensjon og avtalefestet pensjon (AFP). I tillegg blir det budsjettert avskrivninger, administrasjonsutgifter og refusjonspensjoner. Det blir også budsjettert utbetalinger til yrkesskadeforsikring før 1. januar 1996 som ikke blir dekket av premieinnbetalinger.

Rapport 2011*Økning i antall pensjoner 2010–2011*

Pensjonsart	2010	2011	Endring 10/11	Pst. endring 10/11
Alderspensjon	130 540	139 040	8 500	6,51
Avtalefestet pensjon	12 877	13 457	580	4,50
Førtidspensjon	663	279	-384	-57,92
Uførepensjon ¹	57 665	61 283	3 618	6,27
Ektefellepensjon	46 773	46 583	-190	-0,41
Barnpensjon	2 073	2 099	26	1,25
Alle pensjonsarter	250 591	262 741	12 150	4,85

¹ Spesielt for uføre er det et etterslep i vedtakene (vedtak tilbake i tid) som vil påvirke tallene de ulike årene

Netto økning i antallet pensjoner var på 12 150 i 2011 eller 4,9 pst., fra 250 591 pr. 31. desember 2010 til 262 741 pr. 31. desember 2011.

Budsjett 2013

Det er anslått netto utbetalinger i 2013 på 8 674 mill. kroner. Dette omfatter bl.a. en reduksjon på 221 mill. kroner som følge av lønns- og trygdeoppjøret i 2012, fordelt med 8 579 mill. kroner på post 01 og 95 mill. kroner på post 70. Dette er 817 mill. kroner lavere enn regnskap 2011, og 932 mill. kroner lavere enn saldert budsjett 2012.

Reduksjonen i 2013 i forhold til saldert budsjett 2012 skyldes i første rekke økte premieinntekter.

Pensjonsutbetalinger

Kategorien «pensjonsutbetalinger» i tabellen nedenfor inkluderer alderspensjon, enke- og enkemannspensjon, barnpensjon, uførepensjon og vartpenger. Utbetalingene er ventet å utgjøre 19 002 mill. kroner i 2013. Dette er en økning på 1 304 mill. kroner sammenlignet med regnskap 2011, og 804 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett 2012. Av denne differansen utgjør

trygdeoppgjøret i 2012 560 mill. kroner. Det er lagt til grunn en vekst på 2,7 pst. i utbetalingene i 2013.

Effekten av pensjonsreformen i forhold til pensjonsutbetalinger er relatert til levealdersjustering og lavere regulering av pensjoner, og er beregnet til ca 220 mill. kroner i 2013.

Avtalefestet pensjon

Det er budsjettert med en utbetaling på 2 952 mill. kroner til avtalefestede pensjoner i 2013. Dette er en økning på 29 mill. kroner sammenlignet med regnskap 2011, og en nedgang på 11 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett 2012. Effekten av trygdeoppgjøret i 2012 utgjør 83 mill. kroner. Det er lagt til grunn en nedgang på 3,9 pst. i utbetalingene i 2013.

Førtidspensjoner

Utbetalingene til førtidspensjoner er beregnet å utgjøre 6 mill. kroner i 2013. Dette er en nedgang på 111 mill. kroner sammenlignet med regnskap 2011 og en nedgang på 44 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett 2012. Alle førtidspensjonsordninger i SPK er lukkede ordninger (en lukket ordning består av de som er medlemmer på det tidspunkt ordningen lukkes og tar ikke opp nye medlemmer). Følgelig forventes det ingen tilgang av nye førtidspensjoner i budsjettperioden.

Fordi utgiftene til førtidspensjoner blir refundert fra virksomhetene, er nettoeffekten på kap. 612 budsjettneutryl.

Premieinntekter – medlemsinnskudd

Anslaget for medlemsinnskudd er på 1 858 mill. kroner. Dette er 132 mill. kroner høyere enn regnskap 2011 og 153 mill. kroner høyere enn saldert budsjett 2012. Av dette medfører lønnsoppgjøret i 2012 og anslag for 2013 en økning i innskuddet med 118 mill. kroner.

Premieinntekter – arbeidsgiverandel

Anslaget for innbetaling av arbeidsgiverandel er 11 645 mill. kroner. Dette er 2 014 mill. kroner høyere enn regnskap 2011 og 1 580 mill. kroner høyere enn i saldert budsjett 2012. Økningen i premieinntektene sammenlignet med saldert budsjett 2012 skyldes flere forhold:

- Effekten av lønnsoppgjøret i 2012 er ventet å øke premieinntektene i 2013 med 454 mill. kroner
- Anslag for lønnsveksten i 2013 er ventet å øke premieinntektene i 2013 med 284 mill. kroner
- Endrede premiesatser og oppdatert premiegrunnlag utgjør 842 mill. kroner.

Inntekter og utgifter til Statens pensjonskasse (i 1 000 kroner)

	Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013
Sluttoppgjør	17 061	0	0
Pensjonsutbetalinger	17 697 607	18 198 000	19 002 000
AFP-pensjoner	2 923 379	2 963 000	2 952 000
Førtidspensjoner	116 950	50 000	6 000
Yrkesskadeforsikring	3 623	8 000	4 000
Renter pensjonsutbetalinger	8 142	7 000	7 000
Renter refusjonspensjoner	138	2 000	2 000
Avskrivninger	34 668	36 000	36 000
Administrasjonsutgifter	422 331	431 000	450 000
Utgifter i alt	21 223 898	21 695 000	22 459 000
Medlemsinnskudd	1 726 201	1 705 000	1 858 000
Arbeidsgiverinnskudd inkl. AFP	9 630 565	10 065 000	11 645 000
Refusjon yrkesskade	4 898	8 000	4 000
Refusjon førtidspensjoner	121 814	50 000	6 000
Refusjonspensjoner andre pensjonsordninger	249 402	259 000	270 000
Renteinntekter refusjonspensjoner andre ordninger	0	2 000	2 000
Inntekter i alt	11 732 880	12 089 000	13 785 000
Samlet tilskudd (utgifter-inntekter)	9 491 019	9 606 000	8 674 000

Reguleringen av pensjonene pr. 1. mai 2012 bidrar til å øke inneværende års utgifter på kap. 612 Tilskudd til Statens Pensjonskasse med 417 mill. kroner sammenliknet med saldert budsjett 2012. Utgiftene for 2013 er beregnet med nivået på G pr. 1. mai 2012, og det tas ikke hensyn til neste års regulering av pensjonene i anslaget for 2013, jf. omtale under del 1 punkt 2.1.

Post 01 Driftsutgifter, overslagsbevilgning

Bevilgningen på posten gjelder differansen mellom premieinntekter og pensjoner utbetalt for tidligere opptjente rettigheter for medlemmer i Statens pensjonskasse.

Det foreslås en bevilgning på 8 579 mill. kroner for 2013.

Post 22 Sluttoppgjør, overslagsbevilgning

Bevilgningen på posten skal dekke sluttoppgjør for virksomheter som melder seg ut av Statens pensjonskasse i 2013. Det er ikke varslet om utmeldinger fra Statens pensjonskasse i 2013. Det er således ikke budsjettert med utbetalinger eller innbetalinger til sluttoppgjør.

Post 70 For andre medlemmer av Statens pensjonskasse, overslagsbevilgning

Bevilgningen på posten gjelder differansen mellom premieinntekter og pensjoner utbetalt for ansatte i ikke-statlige sosiale og humanitære institusjoner som er medlemmer av Statens pensjonskasse.

Det foreslås en bevilgning på 95 mill. kroner for 2013.

Kap. 613 Arbeidsgiveravgift til folketrygden

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013
01	Driftsutgifter, <i>overslagsbevilgning</i>	825 000	825 000	977 000
70	For andre medlemmer av Statens pensjonskasse, <i>overslagsbevilgning</i>	9 000	9 000	11 000
	Sum kap. 0613	834 000	834 000	988 000

Allmenn omtale

Postene omfatter arbeidsgiveravgift til folketrygden av beregnet arbeidsgiverandel og medlemsinnskudd for virksomheter som ikke er pålagt å betale arbeidsgiverandel og medlemsinnskudd direkte til Statens pensjonskasse. Avgiften omfatter arbeidsgiveravgift for statsforvaltningen og for andre medlemmer i Statens pensjonskasse som ikke betaler premie til pensjonskassen.

Endringen i beregnet tilskudd i forhold til foregående år kommer av oppdatert beregnet premiegrunnlag for de ikke-premiebetalende medlemsvirksomhetene i Statens pensjonskasse. Kapitlet utgjør en teknisk beregning av arbeidsgiveravgiften.

Budsjett 2013**Post 01 Driftsutgifter, overslagsbevilgning**

Bevilgningen på posten skal dekke beregnet arbeidsgiveravgift for arbeidsgiverdelen av pensjonsinnskuddet og for medlemsinnskuddet for

statsforvaltningen for virksomheter som ikke er pålagt å betale arbeidsgiverandel og medlemsinnskudd direkte til Statens pensjonskasse. Arbeidsgiveravgiften i 2013 er beregnet til 977 mill. kroner. Dette er 152 mill. kroner høyere enn regnskap 2011 og saldert budsjett 2012. Økningen i 2013 i forhold til saldert budsjett 2012 skyldes en generell økning i det beregnede premiegrunnlaget for disse virksomhetene.

Det foreslås en bevilgning på 977 mill. kroner for 2013.

Post 70 For andre medlemmer av Statens pensjonskasse, overslagsbevilgning

Bevilgningen på posten gjelder beregnet arbeidsgiveravgift for arbeidsgiverandelen av pensjonsinnskuddet og for medlemsinnskuddet for andre medlemmer i Statens pensjonskasse som ikke betaler slikt innskudd direkte til Statens pensjonskasse.

Det foreslås en bevilgning på 11 mill. kroner på denne posten for 2013.

Kap. 614 Boliglånsordningen i Statens pensjonskasse

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013
01	Driftsutgifter	51 256	52 000	64 000
70	Tap/avskrivninger	-168	2 000	2 000
90	Utlån, <i>overslagsbevilgning</i>	16 343 454	15 200 000	21 000 000
	Sum kap. 0614	16 394 542	15 254 000	21 066 000

Allmenn omtale

I hovedtariffavtalen i staten fremgår det at boliglån kan ytes med inntil 1,7 mill. kroner etter regler fastsatt av Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet. Lån kan gis til pensjonister og yrkesaktive medlemmer av Statens pensjonskasse. Dersom det foreligger særskilte grunner, kan Statens pensjonskasse også gi lån til barn som grunnet begge foreldrenes død må flytte fra tjenestebolig. Statsråder og stortingsrepresentanter kan også få lån.

Lån blir gitt for å skaffe bolig eller for å refinansiere boliglån. Lån blir gitt mot sikkerhet innenfor 80 pst. av markedsverdien til boligen.

Lånet har en maksimal nedbetalingstid på 30 år, der fem år kan være avdragsfrie.

Renten på boliglån i Statens pensjonskasse følger normalrenten for rimelige lån i arbeidsforhold (normrenten). Rentesatsen kan endres inntil seks ganger pr. år. Det blir ikke tilbudt faste renter knyttet til boliglånsordningen i Statens pensjonskasse.

Metode for beregning av flytende rente blir presentert på Statens pensjonskasses internett-nettsider sammen med kvalitetssikrede renteobservasjoner av flytende rente. Med utgangspunkt i renteobservasjonene blir det beregnet en årlig effektiv rente og aktuelle nominelle renter etter betalingsfrekvens.

Rapport 2011

Utviklingen i Boliglånsordningen i Statens pensjonskasse

År	Antall		Total utlånsportef. 31.12.	Mill. kroner		
	Nye lån	Lån totalt		Brutto utlån	Avdrag	Kapitalbehov
2002	10 581	38 181	14 293	6 159	2 499	3 660
2003	4 296	33 640	13 108	2 710	3 895	-1 185
2004	2 320	30 467	11 935	1 447	2 620	-1 173
2005	3 947	29 985	12 205	2 529	2 259	270
2006	4 620	29 368	13 100	3 859	2 964	895
2007	6 564	30 206	16 100	6 395	3 395	3 000
2008	7 552	33 442	21 100	8 184	3 134	5 050
2009	9 176	36 776	27 000	10 550	4 650	5 900
2010	9 898	41 172	33 700	12 150	5 450	6 700
2011	12 354	46 766	42 700	16 350	7 350	9 000

I 2011 utbetalte Statens pensjonskasse 12 354 nye lån. Den totale porteføljen av utlån var ved utgangen av 2011 på 42,7 mrd. kroner, noe som utgjør en økning på 26,7 pst. fra 2010. Antall lån totalt var 46 766 i 2011, og utgjør en økning på 13,6 pst. fra 2010. Økningen skyldes i hovedsak større etterspørsel etter lån, bl.a. som følge av gunstig rentenivå.

Resultatkravet for 2011 var en saksbehandlingstid på én måned for søknader om lån til kjøp av bolig og for søknader om refinansiering. Ved utgangen av 2011 var Statens pensjonskasses saksbehandlingstid under en måned for søknader

om lån til kjøp av bolig. Kravet om én måneds behandlingsfrist for søknader om lån til refinansiering ble ikke nådd, og var ved utgangen av 2011 åtte uker. Statens pensjonskasse har iverksatt tiltak for å øke kapasiteten. Det er bl.a. inngått avtale med en ekstern aktør som har medført at det er behandlet betydelig flere saker så langt i 2012. Tilsiget av søknader i 2012 har imidlertid vært så stort at saksbehandlingstiden har økt ytterligere for søknader om lån til refinansiering. Statens pensjonskasse vurderer tiltak for å redusere saksbehandlingstiden.

Budsjett 2013**Post 01 Driftsutgifter**

Bevilgningen på posten gjelder kostnadene til Statens pensjonskasse for å administrere boliglånsordningen. Hoveddelen av disse kostnadene blir dekket av lånekundene gjennom betaling av ulike former for gebyr, jf. gebyrinntekter under kap. 3614, post 01.

Det foreslås bevilget 64 mill. kroner for 2013.

Post 70 Tap/avskrivninger

Bevilgningen på posten gjelder forventet tap på utlån i 2013. Tap på hovedstol antas til 1,5 mill. kroner og opparbeidet rentegjeld 0,5 mill. kroner.

Det foreslås bevilget 2 mill. kroner for 2013.

Post 90 Utlån, overslagsbevilgning

Bevilgningen på posten skal dekke forventet brutto utlån til boliglån. Brutto innbetalinger bevilges på kap. 3614, post 90, jf. omtale under denne posten.

Anslaget på brutto utbetalinger er på 21 000 mill. kroner i 2013. Dette er 5 800 mill. kroner høyere enn saldert budsjett 2012 og 4 657 mill. kroner høyere enn regnskap 2011. Anslaget inkluderer utlån til opptjente, men ikke betalte renter pr. 31. desember 2013, med 95 mill. kroner. Forventet hovedstol pr. 31. desember 2013 utgjør 63 700 mill. kroner. Utestående lån pr. 31. desember 2013 er forventet å utgjøre 60 300 lån. Det er lagt til grunn en oppdatering av forventet gjennomsnittlig utbetalt beløp til 1,34 mill. kroner i budsjettperioden. Videre er det lagt til grunn en prognose på 300 utbetalte lån pr. uke i hele budsjettperioden.

Budsjettforslaget er basert på forventninger om renteutviklingen i 2013 fra Norges Bank og utviklingen i rentemarkedet for øvrig. I tillegg er det gjort vurderinger i forhold til historiske erfaringstall når det gjelder antall søknader, utbetalte lån, antall innfridde lån og gjennomsnittlig utbetalt/innfridd per lån. Det er knyttet betydelig usikkerhet til utviklingen i flere av forutsetningene som er lagt til grunn for budsjettforslaget.

Det foreslås bevilget 21 000 mill. kroner for 2013.

Kap. 3614 Boliglånsordningen i Statens pensjonskasse

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013
01	Gebyrinntekter, lån	35 360	35 000	45 000
90	Tilbakebetaling av lån	7 349 904	7 200 000	9 000 000
	Sum kap. 3614	7 385 264	7 235 000	9 045 000

Post 01 Gebyrinntekter, lån

Anslaget på posten gjelder innbetaling av gebyrer fra låntagerne i boliglånsordningen i Statens pensjonskasse i form av termingebyr, etableringsgebyr, purregebyr og liknende. Gebyrprisene blir godkjent av Arbeidsdepartementet.

Det foreslås bevilget 45 mill. kroner for 2013.

Post 90 Tilbakebetaling av lån

Anslaget på posten skal dekke forventet innbetaling av avdrag på og innfrielse av boliglån. I tillegg skal bevilgningen dekke tilbakeføring av beregnet opptjente, men ikke betalte renteinntekter ved inngangen til året som er ført under kap. 614, post 90 Utlån.

For budsjettåret 2013 er det lagt til grunn innbetalinger på 9 000 mill. kroner. Dette er 1 800 mill. kroner høyere enn saldert budsjett 2012 og 1 700 mill. kroner høyere enn regnskap 2011. Anslaget inkluderer 100 mill. kroner i tilbakeføring av beregnet opptjente renter pr. 1. januar 2013, og 2 mill. kroner i tilbakeføring av tap/kostnadsbevilgning. Anslaget er basert på en nedgang i forventet gjennomsnittlig innfridd beløp, samt en økning i årlige forventede avdrag i forhold til saldert budsjett 2012. Forutsetningen om 650 innfrielse pr. måned i hele budsjettperioden innebærer en økning på 120 innfrielse pr. måned sammenlignet med saldert budsjett 2012.

Det foreslås bevilget 9 000 mill. kroner for 2013.

Kap. 5607 Renter av boliglånsordningen i Statens pensjonskasse

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap		Forslag 2013
		2011	Saldert budsjett 2012	
80	Renter	1 031 420	1 609 000	1 145 000
	Sum kap. 5607	1 031 420	1 609 000	1 145 000

Allmenn omtale

Kapitlet gjelder renteinntekter knyttet til boliglånsordningen i Statens pensjonskasse, jf. kap. 614 og 3614. Renten på boliglån i Statens pensjonskasse følger normalrenten for skattlegging av fordel av rimelige lån i arbeidsforhold, også kalt normrenten. Det er Finansdepartementet som fastsetter normrenten. Renten kan justeres inntil seks ganger i året.

Budsjett 2013**Post 80 Renter**

Anslaget på posten gjelder renteinntekter knyttet til boliglånsordningen i Statens pensjonskasse, jf.

kap. 614 og 3614. Anslaget på renteinntekter er på 1 145 mill. kroner i 2013. Dette er 114 mill. kroner høyere enn regnskap 2011 og 464 mill. kroner lavere enn saldert budsjett 2012. Endringen i anslaget skyldes endrede renteforutsetninger. I anslaget for 2013 er det lagt til grunn en videre vekst i utlånsporteføljen, jf. kap. 614 og 3614, og en effektiv rente eksklusiv gebyrer på 2,00 pst. Anslaget på post 80 inkluderer endring i beregnede opptjente renter i 2013 med 10 mill. kroner.

Det foreslås en bevilgning på 1 145 mill. kroner for 2013.

Kap. 615 Yrkesskadeforsikring

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap		Forslag 2013
		2011	Saldert budsjett 2012	
01	Driftsutgifter, <i>overslagsbevilgning</i>	92 035	79 000	81 000
	Sum kap. 0615	92 035	79 000	81 000

Allmenn omtale

Alle som arbeider i tjeneste for arbeidsgiver, er omfattet av lov av 16. juni 1989 nr. 65 om yrkesskadeforsikring. Staten som arbeidsgiver er selvassurandør, men arbeidstakere i staten har de samme rettighetene etter loven som andre arbeidstakere. Arbeidstakere som er omfattet av Hovedtariffavtalen i staten, er i tillegg dekket av reglene i avtalen om ytelser ved yrkesskader. Utbetalinger fra disse to regelverkene blir samordnet, slik at arbeidstaker får erstatning etter det regelverket som gir høyest sum. Yrkesskadeordningen omfatter personskader som følge av arbeidsulykker og sykdommer som følge av påvirkning fra skadelige stoffer eller arbeidsprosesser. Erstatning skal ytes

uten hensyn til om noen har skyld i skaden. Vilkåret er at skaden/sykdommen skjer i arbeid på arbeidsstedet og i arbeidstiden.

Fra 1. januar 1996 er yrkesskadeforsikringen i staten basert på et premiesystem. Dette innebærer at det blir krevd en årlig premie av arbeidsgivere som skal dekke kostnadene for de skadene som blir konstatert dette året. Det gjelder også om skaden blir meldt og gjort opp flere år senere. Når Statens pensjonskasse behandler saker der skaden ble konstatert før 1. januar 1996, utbetaler Statens pensjonskasse erstatningen for deretter å kreve summen refundert fra den aktuelle arbeidsgiveren med tillegg av et administrasjonsgebyr. Skader konstaterte etter 1. januar 1996 blir dekket av innbetalt premie.

Etter lov om yrkesskedeforsikring er staten som selvassurandør ansvarlig for en rekke andre grupper som er definerte som arbeidstakere. Dette er grupper som er sysselsatt av staten, men som likevel faller utenfor tjenestemannsloven og hovedtariffavtalen.

For noen grupper av personer som ikke er arbeidstakere, men som er i arbeidsliknende forhold, har krav om yrkesskadeerstatning blitt behandlet av de ulike fagdepartementene. Fra 1. januar 2004 skal alle krav om erstatning etter yrkesskedeforsikringsloven behandles av Statens pensjonskasse.

Finansieringen av disse sakene håndteres på samme måte som for ordinære yrkesskader konstatert før 1. januar 1996 (SPK forskutterer erstatningsbeløp og får dette refundert fra ansvarlig departement, med tillegg av administrasjonsgebyr).

Fra 1. januar 2012 har Statens pensjonskasse overtatt administrasjon av alle tariff- og avtalefestede krav om erstatning for personskade (særavtaler for reiser for statens regning m.m.). Også for disse utbetalingene blir beløpene forskuttert av Statens pensjonskasse og deretter refundert av arbeidsgiver, med tillegg av administrasjonsgebyr.

Rapport 2011

I 2011 hadde Statens pensjonskasse 97 utbetalinger i yrkesskadesaker mot 253 utbetalinger i 2010. Den tilsynelatende kraftige nedgangen i antall

utbetalinger i yrkesskadesaker fra 2010 til 2011 er ikke reell. Forskjellen i tallene skyldes at Statens pensjonskasse i oversikten for 2011 bare tar med utbetalinger over kr 50 000. Mindre beløp er som regel advokathonorar eller legefakturaer og skal ikke inngå i statistikken.

I omlag 92,8 pst. av sakene ble erstatningene utbetalt innen fire uker etter at nødvendig dokumentasjon forelå. Resultatkravet for 2011 var at minst 85 pst. av erstatningene skulle utbetales innen fire uker, etter at alle opplysningene var mottatt.

Budsjett 2013

Reguleringen av pensjonene pr. 1. mai 2012 bidrar til å øke inneværende års utgifter på kap. 615 Yrkesskedeforsikring med 1 mill. kroner sammenliknet med saldert budsjett 2012. Utgiftene for 2013 er beregnet med nivået på G pr. 1. mai 2012, og det tas ikke hensyn til neste års regulering av pensjonene i anslaget for 2013, jf. omtale under del 1 punkt 2.1.

Post 01 Driftsutgifter, overslagsbevilgning

Bevilgningen på posten gjelder utgifter til yrkesskadeutbetalinger i 2013. Bevilgningen skal også dekke kostnadene til Statens pensjonskasse forvaltningsbedrift for å administrere yrkesskadeordningen, jf. omtalen under kap. 2470. I 2013 foreslås det en bevilgning på 81 mill. kroner.

Kap. 3615 Yrkesskedeforsikring

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013
01	Premieinntekter	159 778	151 000	154 000
	Sum kap. 3615	159 778	151 000	154 000

Post 01 Premieinntekter

Anslaget på posten skal dekke innbetaling av yrkesskedeforsikringspremie fra alle arbeidsgiverne som er omfattet av ordningen.

Beregnet innbetalt premie er høyere enn forventet utbetalt erstatning i 2013. Dette har sam-

menheng med at det ofte kan ta flere år før skadetidspunktet blir konstatert, og utbetalingene kommer dermed ofte flere år etter at premien er innbetalt. Det foreslås en bevilgning på 154 mill. kroner for 2013.

Kap. 616 Gruppelivsforsikring

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013
01	Driftsutgifter, <i>overslagsbevilgning</i>	173 588	157 000	182 000
	Sum kap. 0616	173 588	157 000	182 000

Allmenn omtale

Bevilgningen gjelder § 23 i hovedtariffavtalen i staten.

liknet med saldert budsjett 2012. Utgiftene for 2013 er beregnet med nivået på G pr. 1. mai 2012, og det tas ikke hensyn til neste års regulering av pensjonene i anslaget for 2013, jf. omtale under del 1 punkt 2.1.

Rapport 2011

Resultatkravet for 2011 var at engangsbeløpene etter gruppelivsordningen skulle utbetales innen sju virkedager etter at alle opplysningene var mottatt. I 2011 ble det utbetalt forsikring til 259 personer med til sammen 173,6 mill. kroner, mot 197 personer med til sammen 141,6 mill. kroner i 2010. Fem av 259 saker ble utbetalt mer enn sju virkedager etter at alle opplysninger var mottatt.

Post 01 Driftsutgifter, overslagsbevilgning

Bevilgningen på posten gjelder erstatningsutbetalinger og kostnadene til Statens pensjonskasse forvaltningsbedrift for å administrere gruppelivsordningen, jf. omtale under kap. 2470. Anslaget for 2013 er på 182 mill. kroner. Dette er 8 mill. kroner høyere enn regnskap 2011, og 25 mill. kroner høyere enn saldert budsjett 2012. Økningen i 2013 i forhold til saldert budsjett 2012 er basert på de faktiske erstatningsutbetalingene i 2011, som indikerer et høyere nivå enn saldert budsjett 2012.

Budsjett 2013

Reguleringen av pensjonene pr. 1. mai 2012 bidrar til å øke inneværende års utgifter på kap. 616 Gruppelivsforsikring med 4 mill. kroner sammen-

Det foreslås en bevilgning på 182 mill. kroner for 2013.

Kap. 3616 Gruppelivsforsikring

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013
01	Premieinntekter	93 897	87 000	87 000
	Sum kap. 3616	93 897	87 000	87 000

Post 01 Premieinntekter

Anslaget på posten skal dekke innbetaling av gruppelivspremie for de virksomheter som betaler gruppelivspremie direkte til Statens pensjons-

kasse. Budsjetterte premieinntekter i 2013 er 87 mill. kroner. Dette er 7 mill. kroner lavere enn regnskap 2011 og likt saldert budsjett 2012.

Det foreslås en bevilgning på 87 mill. kroner for 2013.

Kap. 2470 Statens pensjonskasse

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013
24	Driftsresultat		52 104	15 834
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	308 241	29 084	29 753
	Sum kap. 2470	308 241	81 188	45 587

Overført fra 2011 til 2012:
Post 45: 83 137 000

Allmenn omtale

Statens pensjonskasse er en forvaltningsbedrift. Det går et klart skille mellom pensjons- og forsikringsordningene og det administrative apparatet i virksomheten som forvalter og administrerer ordningene. Regnskapsmessig er det etablert en enhet for pensjons- og forsikringsordningene (Statens pensjonskasse forsikring) og en annen enhet for administrasjonsapparatet (Statens pensjonskasse forvaltningsbedrift). Statens pensjonskasse forvaltningsbedrift har en aktivitetsbasert økonomimodell der virksomheten får betalt for å administrere de ulike ytelsene under kapitlene 611–616. Tjenestepriene fastsettes av Arbeidsdepartementet.

Rapport 2011

I 2011 hadde Statens pensjonskasse fokus på følgende områder:

- Sørge for å opprettholde daglig drift og oppfylle de resultatkrav som Arbeidsdepartementet hadde fastsatt i tildelingsbrevet for 2011.
- Klargjøre for pensjonsreformen. Det vil si utvikling og implementering av nytt saksbehandlingssystem, samt implementering av nytt regelverk.
- Imøtekomme betydelig økt etterspørsel etter informasjon og kunnskapsformidling som følge av nytt regelverk og generelt økt interesse for pensjonsspørsmål.
- Håndtere flere henvendelser fra kunder og medlemmer samt en sterk økning i etterspørselen etter boliglån.

I tillegg har Statens pensjonskasse håndtert arbeidsoppgaver knyttet til nytt regelverk for ektefellepensjoner og ny forskrift om psykiske belast-

ningsskader relatert til forsvarspersonell i internasjonal tjeneste. Det ble meldt 110 skader under ordningen om psykiske belastningsskader i 2011.

Måloppnåelse

Arbeidsdepartementet krever i sitt tildelingsbrev for 2011 at 100 pst. av alle nye pensjoner skal utbetales første måned etter lønnsopphør dersom medlemmet har søkt om pensjon tre måneder før lønnen stanser. Det ble registrert sju brudd på utbetalingsgarantien i 2011. Nye rapporter og styringsinformasjon som leveres i 2012, vil redusere risikoen for fremtidige brudd.

Minst 96 pst. av nye pensjoner skal utbetales rett ved første gangs utbetaling. Resultatet ble 93,1 pst. I første tertial 2012 er resultatoppnåelsen forbedret til 95 pst. For endrede pensjonen var kravet at minst 94 pst. av pensjonene skulle bli riktig beregnet ved endringstidspunktet. Resultatet ble 93,1 pst. I første tertial 2012 er resultatoppnåelsen forbedret til 94 pst. Analyser viser at det ikke er enkeltfaktorer som er årsaken til at resultatkravene ikke ble nådd i 2011. Nytt regelverk, med nye og mer krevende reguleringsregler, har medført en større andel manuelle feil enn tidligere, spesielt for pensjonsartene uføre og etterlatte.

Renteutbetalinger på grunn av for sen utbetaling av pensjon skal ikke overstige 1,6 promille av pensjonsutbetalingene. I 2011 ble det utbetalt renter for til sammen 8,1 mill. kroner – som tilsvarer 0,4 promille.

Behandlingstiden for søknader om nye boliglån skal være mindre enn én måned. Dette resultatkravet ble nådd i 2011. Det er også krav om at behandlingstiden for søknader om lån til refinansiering skal være mindre enn én måned. Kravet om én måneds behandlingsfrist for søknader om lån til refinansiering ble ikke nådd, og var ved utgangen av 2011 åtte uker.

Pensjonsreformen

IKT-programmet Perform ble avsluttet i 2012. Dette innebærer at nye og eksisterende systemløsninger er lagt over på en ny og moderne teknisk plattform. Perform skal bidra til å sikre at utbetalinger av pensjoner fra Statens pensjonskasse er korrekte. Perform har vært en av de største IKT-satsinger i offentlig sektor de siste årene. Prosjektet har vært vellykket. IKT-løsningene er levert innen fristen, innenfor avtalt kostnadsramme og med planlagt kvalitet og funksjonalitet.

Utskiftning av saksbehandlingssystemet er krevende. Samtidig har saksvolumet økt i tråd med et nytt og mer komplekst regelverk. Utfordringene knyttet til dette har vært store, og har gitt seg utslag i noe redusert måloppnåelse i 2011 på enkelte av departementets resultatkrav til Statens pensjonskasse hva gjelder kvalitet i pensjonsuttbetalingene. Situasjonen er imidlertid forbedret ut over 2012.

Informasjon og kunnskapsformidling

Det ligger til Statens pensjonskasses samfunnsansvar å informere om regler og muligheter knyttet til pensjonsfaglige spørsmål. I en reformperiode blir dette informasjonsansvaret ekstra stort. Brev er en viktig kanal for Statens pensjonskasses i kommunikasjonen ut mot medlemmene. Det ble etablert et tverrfaglig brevprosjekt for å sikre at brevene er tydelige og informative. Brevprosjektet ble forlenget til 2011, og har fått positiv omtale og tilbakemeldinger i media og fra medlemmer.

For å nå målet om tydelig informasjon har Statens pensjonskasse, i tillegg til løpende oppdatering av spk.no og elektroniske kundebrev, bl.a. levert pensjonsartikler til ulike eksterne fagblader, magasiner og nettsider samt bidratt i utviklingen av sju korte filmer om pensjon. Statens pensjonskasse har også sendt brev til kommende pensjonister for å informere om viktige konsekvenser av pensjonsreformen.

Flere henvendelser fra kunder og medlemmer

I 2011 har Statens pensjonskasse arbeidet med å utvikle en ny og mer kostnadseffektiv betjeningsmodell. Det er utarbeidet klare vilkår for hva bedriftskundene er pålagt å gjøre i forhold til medlemskapet i Statens pensjonskasse. Det er også utarbeidet et skriv som forteller hvilke tjenester og leveranser som er inkludert i administrasjonskostnadene, og hvilke leveranser Statens pensjonskasse kan tilby utover basisleveransene.

Registrering og kvalitetssikring av medlemsdata er en viktig del av Statens pensjonskasses daglige driftsoppgaver. I 2011 sendte Statens pensjonskasse bl.a. ut brev til 163 000 personer for å informere om at de kan ha opptjente rettigheter i Statens pensjonskasse. Det vil si at de kan ha pensjonsrettigheter som ikke er registrert. Prosjekt rettighetsbrev pågår til og med 2012.

Kundesenteret i Statens pensjonskasse svarte på om lag 230 000 henvendelser fra medlemmer i 2011. Hovedkanal for disse henvendelsene er telefon med om lag 186 500 samtaler mens de resterende 43 500 er kommet gjennom skriftlige kanaler. Fra kunder ble det mottatt om lag 3 600 telefoner og i underkant av 3000 e-postmeldinger.

94 pst. av alle telefoner knyttet til pensjons-spørsmål ble besvart, mens det for lånespørsmål ble besvart 96 pst. I henhold til gjeldende resultatkrav skal SPK svare på skriftlige henvendelser innen fire uker. Alle henvendelser som ble adressert til kundesenteret i 2011 ble besvart eller gitt et foreløpig svar innen fire uker, som var gjeldende resultatkrav.

Sammenliknet med 2010, var det en stor økning i antall henvendelser fra medlemmer knyttet til pensjons- og lånespørsmål. På pensjon økte antallet med 10 pst. mens økningen på lån var på 21 pst. sammenliknet mot 2010. Dette henger sammen med den store økningen i antall lånekunder.

Etterspørselen etter pensjonsfaglige kurs og seminarer har vært stor. Totalt har SPK sine kursholdere gjennomført om lag 290 kurs med 10 000 deltakere.

Kundeundersøkelsen i 2011 viste at 71 pst. av bedriftskundene var fornøyde med servicenivået i Statens pensjonskasse. Undersøkelsen viste videre at 56 pst. av medlemmene (enkeltpersoner) var fornøyde med servicenivået. Resultatene for pensjonister og lånekunder som har et aktivt forhold til Statens pensjonskasse, var imidlertid betydelig høyere.

Driftsstabilitet

SPKs pensjonssystem (MP/Puma) har i 2011 hatt en driftstilgjengelighet på 99,1 pst., der resultatkravet var på 98 pst.

Hovedfokuset på IT-området i 2011 har vært å motta store, omfattende leveranser fra Performprosjektet på pensjonssystemet Puma, samtidig som drift og forvaltning på eksisterende portefølje har blitt sikret. I hele 2011 har SPK kjørt to pensjonssystemer i parallell (MP og Puma), og dette har innebåret en ekstra kompleks driftssituasjon.

Spesielle hendelser i 2011

I 2011 var det ut over pensjonsreformatarbeidet spesiell oppmerksomhet knyttet til nytt regelverk om ektefellepensjoner.

EFTA-domstolen krevde i dom av 30. oktober 2007 at det ble gjennomført likestilling for kvinner og menn i lov om Statens pensjonskasse. Som følge av dette er Lov om Statens pensjonskasse og Lov om samordning av pensjons- og trygdeytelser endret. Lovendringene, som gjelder pensjonsrettigheter opptjente etter 1. januar 1994, trådte i kraft 1. februar 2010.

SPK har i 2010 og 2011 etterbetalt i alt om lag 564 mill. kroner i løpende pensjoner i henhold til det nye regelverket. Hoveddelen av løpende pensjoner ble reberegnet og ferdigbehandlet i 2011.

Ved utgangen av 2011 er det anslått at det gjenstår å utbetale om lag 70 mill. kroner i etterbetaling av løpende pensjoner og etterbetaling til arvinger. Alle slike saker vil bli ferdig behandlet i løpet av 2012. Totalt vil SPK da ha behandlet om lag 2 600 saker knyttet til etterbetalinger av løpende pensjoner og etterbetaling til arvinger som følge av det nye regelverket.

Statens pensjonskasse har videre anslått at det gjenstår å behandle om lag 950 saker som gjelder refusjon av pensjoner til andre pensjonsordninger. Behandling av disse sakene er imidlertid avhengig av at SPK mottar krav fra den andre pensjonsordningen. Det er anslått at det vil bli utbetalt ca 160 mill. kroner i slike refusjoner, hvorav 100 mill. kroner i 2013. SPK vil ha tilsvarende krav på refusjon fra andre pensjonsordninger, som er anslått til om lag 20 mill. kroner.

Resultatmål og prioriteringer i 2013

Delmål	Resultatmål
Tjenester og informasjon tilpasset brukernes behov	– Statens pensjonskasse skal drive målrettet informasjon til medlemmer og medlemsvirksomheter om rettigheter og plikter. – Statens pensjonskasse skal sikre god driftsstabilitet i kjernevirksomheten og således redusere risikoen for brudd i tjenesteproduksjonen. – Statens pensjonskasse skal yte god service mot medlemmene målt i forhold til lave restanser og god brukerretting av tjenestene med gode nettbaserte tjenester og tilgjengelige telefontjenester. – Statens pensjonskasse skal årlig gjennomføre kunde- og medlemsundersøkelser.
Rett stønad til rett tid	– Av nye pensjoner skal minst 96 pst. være korrekte ved første gangs utbetaling. – Av endrede pensjoner (for eksempel endret pensjonsstatus i løpet av året) skal minst 94 pst. være korrekte ved første gangs utbetaling. – Nye pensjoner (alderspensjoner og uførepensjoner) skal i 100 pst. av tilfellene utbetales fra første måned etter lønnsopphør, dersom søknad om pensjon er fremmet innen tre måneder før angitt frist og all nødvendig dokumentasjon foreligger. – Nye etterlattepensjoner skal i 100 pst. av tilfellene utbetales senest tre måneder fra dødsfall, dersom dødsfallet er meldt i døds måneden og nødvendig dokumentasjon foreligger.

Delmål	Resultatmål
Effektiv drift og god gjennomføring av reformer	– Statens pensjonskasse skal utbetale forsikringsbeløpene under gruppelivsforsikring innen syv virkedager etter at nødvendig dokumentasjon er mottatt.
	– Statens pensjonskasse skal utbetale minst 85 pst. av forsikringsbeløpene under yrkesskade-forsikringen innen fire uker etter at nødvendig dokumentasjon er mottatt.
	– Statens pensjonskasse skal behandle søknader om boliglån og refinansiering av lån.
	– Statens pensjonskasse skal jobbe målrettet for å ha en god kvalitet i sin medlemsdatabase, bl.a. ved jevnlig innrapportering av medlemsdata fra medlemsbedriftene.
	– Statens pensjonskasse skal gjennomføre årlige forsikringstekniske oppgjør innen 1. juni for medlemsvirksomheter med fiktive fond.
	– Statens pensjonskasse skal nå vedtatt driftsresultat i 2013
	– Statens pensjonskasses tjenestepriiser skal dekke forvaltningsbedriftens reelle kostnader.

Post 24 Driftsresultat

Underpost	Betegnelse	(i 1 000 kr)		
		Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013
24.1	Driftsinntekter, <i>overslagsbevilgning</i>		-540 477	-573 690
24.2	Driftsutgifter, <i>overslagsbevilgning</i>		417 027	432 330
24.3	Avskrivninger		135 344	117 732
24.4	Renter av statens kapital		24 504	21 392
24.5	Til investeringsformål		18 070	18 070
24.6	Til reguleringsfondet		-2 364	
	Sum post 24		52 104	15 834

Det foreslås bevilget i alt 15,834 mill. kroner på denne posten for 2013.

Underpost 24.1 Driftsinntekter, overslagsbevilgning

Inntektene til Statens pensjonskasse forvaltningsbedrift er knyttet til betaling for de administrative tjenestene som blir utført for pensjonsordninger

og andre produkter i Statens pensjonskasse forsikring. Vel 80 pst. av inntektene kommer fra administrasjon av de ulike pensjonsordningene, der inntekten knyttet til den statlige pensjonsordningen etter lov om Statens pensjonskasse utgjør det aller meste. Inntektsøkningen skyldes i hovedsak økte administrative priser som følge av kostnadsutviklingen samt økt volum.

Underpost 24.2 Driftsutgifter, overslagsbevilgning

Pr. 31. desember 2011 hadde Statens pensjonskasse forvaltningsbedrift om lag 396 årsverk. Lønnskostnader utgjør om lag halvparten av virksomhetens driftskostnader.

De økte driftsutgiftene i 2013 sammenlignet med saldert budsjett 2012, skyldes i hovedsak forventet pris- og lønnsvekst, samt økt volum, jf. omtale under underpost 24.1 Driftsinntekter. Inkludert i driftsutgiftene er også kostnader knyttet til investeringsprosjekter som ikke kan aktive-res.

Økningen i driftsutgiftene oppveies delvis av reduserte følgekostnader knyttet til pensjonsreformen og Perform-prosjektet i 2013 på 12,0 mill. kroner.

Følgekostnadene gjelder kostnader som ikke er inkludert i styringsrammen for Perform, slik som utgifter til forvaltning av nytt IKT-system, kompliserende saksbehandling som følge av flere ulike regelverk og større informasjonsbehov blant medlemmene i Statens pensjonskasse.

Underpost 24.3 Avskrivinger

Statens pensjonskasse avskriver aktiverte driftsmidler. Avskrivningene starter året etter at anleggs-middelet er produksjonssatt. Det blir benyttet lineære avskrivninger der historisk kostpris på aktive-verte driftsmidler blir avskrevet med satser på 15 pst. for inventar og 25 pst. for kontormaskiner (inkludert IKT-utstyr og programvare). Prosjektet Perform blir avskrevet med en sats på 10 pst. Dette fordi prosjektet vil ha en forventet lengre levetid enn det som er normalt for andre investeringer. Det er lagt til grunn at det vil skje kontinuerlige leveranser i Perform i prosjektperioden der avskrivningene starter året etter ferdigstilt delleveranse.

Underpost 24.4 Renter av staten sin kapital

I samsvar med reglene for forvaltningsbedrifter, skal det beregnes rente for den kapital som er investert i bedriften. Nedgangen i rentekostnadene skyldes lavere investeringsnivå.

Underpost 24.5 Til investeringsformål

Posten omfatter avsetning til egenfinansierte investeringer, jf. kap. 5470, post 30.

Underpost 24.6 Til reguleringsfondet

Reguleringsfondet skal benyttes til å dekke svinginger i virksomhetens økonomi mellom ulike år, og til å dekke effektene av lønnsoppgjør og uforutsette utgifter i det enkelte budsjettåret. Fondet er en del av egenkapitalen til forvaltningsbedriften. Det legges til grunn at fondet kan benyttes til gjenkjøp av bl.a. systemløsninger. Det fremmes forslag om at det blir gitt anledning til å omdisponere inntil 10 mill. kroner fra reguleringsfondet til investeringsformål, jf. forslag til romertallsfullmakt.

Post 45 Større utstyrsinnkjøp og vedlikehold, kan overføres

Bevilgningen på posten gjelder investeringer knyttet til de ulike kundeområdene i Statens pensjonskasse. Det er i forslaget til bevilgning satt av 29,753 mill. kroner til slike investeringsprosjekter i 2013. Bevilgningen er prisjustert fra 2012.

Det foreslås bevilget i alt 29,753 mill. kroner på posten for 2013.

Balanse Statens pensjonskasse

kroner

	Regnskap 2010	Regnskap 2011
Eiendeler		
<i>Anleggsmidler</i>		
Driftsmidler, eiendommer ¹	700 889 422	915 365 918
<i>Sum anleggsmidler</i>	<i>700 889 422</i>	<i>915 365 918</i>
<i>Omløpsmidler</i>		
Varebeholdning, varer i arbeid	0	0
Kortsiktige fordringer	4 046 357	1 798 214
Kortsiktige plasseringer	0	0
Mellomværende med statskassen	53 145 481	47 169 078
<i>Sum omløpsmidler</i>	<i>57 191 838</i>	<i>48 967 292</i>
Sum eiendeler	758 081 260	964 333 210
Egenkapital og gjeld		
<i>Egenkapital</i>		
Egenkapital uten reguleringsfond	174 870 489	190 413 223
Reguleringsfond	36 276 714	36 276 714
<i>Sum egenkapital</i>	<i>211 147 203</i>	<i>226 689 937</i>
<i>Langsiktig gjeld</i>		
Statens rentebærende kapital	530 281 309	726 687 805
Annen langsiktig gjeld	0	0
<i>Sum langsiktig gjeld</i>	<i>530 281 309</i>	<i>726 687 805</i>
<i>Kortsiktig gjeld</i>		
Kortsiktig gjeld	16 652 748	10 955 468
<i>Sum kortsiktig gjeld</i>	<i>16 652 748</i>	<i>10 955 468</i>
Sum egenkapital og gjeld	758 081 260	964 333 210

¹ Økningen i driftsmidler er i hovedsak knyttet til investeringer og tilpasninger som følge av pensjonsreformen.

Kap. 5470 Statens pensjonskasse

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap		Forslag
		2011	Saldert budsjett 2012	2013
30	Avsetning til investeringsformål	18 070	18 069	18 070
	Sum kap. 5470	18 070	18 069	18 070

Post 30 Avsetning til investeringsformål

Bevilgningen på posten skal dekke avsetninger til investeringsformål til inntekt i statsregnskapet, jf. omtale under kap. 2470, underpost 24.5.

Det foreslås bevilget 18,070 mill. kroner på posten for 2013.

Programkategori 09.60 Kontantytelser

Utgifter under programkategori 09.60 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013	Pst. endr. 12/13
660	Krigspensjon	598 518	580 000	513 000	-11,6
664	Pensjonstrygden for sjømenn	624 562	311 672	212 586	-31,8
666	Avtalefestet pensjon (AFP)	1 821 259	1 940 000	1 880 000	-3,1
667	Supplerende stønad til personer over 67 år	370 547	398 000	410 000	3,0
Sum kategori 09.60		3 414 886	3 229 672	3 015 586	-6,6

Utgifter under programkategori 09.60 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)					
Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013	Pst. endr. 12/13
70-89	Andre overføringer	3 414 886	3 229 672	3 015 586	-6,6
Sum kategori 09.60		3 414 886	3 229 672	3 015 586	-6,6

Kategorien omfatter kontantytelser/tilskudd til visse lovregulerte pensjonsordninger utenom folketrygden som helt eller delvis finansieres av staten. Det gjelder krigspensjon, pensjonstrygden

for sjømenn, avtalefestet pensjon med statstilskudd (AFP), samt supplerende stønad til personer med kort botid i Norge.

Kap. 660 Krigspensjon

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013
70	Tilskudd, militære, <i>overslagsbevilgning</i>	171 426	165 000	146 000
71	Tilskudd, sivile, <i>overslagsbevilgning</i>	427 092	415 000	367 000
Sum kap. 0660		598 518	580 000	513 000

Innledning

Krigspensjonen har som hovedformål å gi invalidepensjon til personer som har fått mén eller redusert arbeidsevne som følge av skade eller påkjenninger under krigsdeltakelse, motstandsvirksomhet, politisk fangenskap eller sjøtjeneste under andre verdenskrig. I tillegg dekkes utgifter til skadekur. Skadekur omfatter utgifter til fri medisinsk behandling og tannbehandling, samt tre ukers opphold pr. år på Bæreiasenteret eller i godkjent opptreningsinstitusjon. Pensjonsordningen gir også stønad til etterlatte.

Hovedtrekk ved regelverket

Krigspensjonen er primært en invalidepensjon som er hjemlet i fire lover:

- Lov 13. desember 1946 nr. 21 om krigspensjoner for militærpersoner (militærloven), som omfatter militærpersoner som har fått mén som følge av skade, sykdom eller påkjenninger under tjenestegjøring i andre verdenskrig.
- Lov 13. desember 1946 nr. 22 om krigspensjoner for hjemmestyrkepersonell og sivilpersoner (sivilloven), som gjelder personer som er påført skade ved krigsulykke i Norge, på norske skip eller i fiendtlig politisk fangenskap.
- Tilleggslov 29. juni 1951 nr. 34, som gjelder sjømenn med en fartstid på minst seks måneder under andre verdenskrig som ikke var utsatt for krigsulykke som angitt i sivilloven, og personell ved det norske feltsykehuset i Korea.
- Lov 22. mars 1968 nr. 2 om tillegg til krigspensjoneringslovene av 1946, som omfatter seks kategorier av krigsdeltakere og politiske fanger som var utsatt for usedvanlig hard påkjenning.

Det avgjørende inngangskriteriet for rett til pensjon etter de to lovene av 1946 og tilleggsloven av 1951 er at det foreligger årsakssammenheng mellom krigsskaden/krigspåkjenningen og senere uførhet eller sykdom. I motsetning til disse lovene har tilleggsloven av 1968 ikke noe ordinært krav om slik årsakssammenheng. Tilleggsloven av 1968 krever derimot at ervervsevnen må være varig nedsatt med minst 50 pst.

Ytelsene i krigspensjoner ble opprinnelig gitt ut fra en rekke ulike pensjonsgrunnlag som skulle gjenspeile den enkeltes lønnsnivå i 1946 eller senere dersom krigsskaden ikke var inntruffet. Fra 1. september 1999 gjelder ett felles pensjonsgrunnlag for de såkalte innsats- og overgrepsgruppene, og ett for tilfeldige krigsram-

mede. Pensjonene reguleres årlig med virkning fra 1. mai, og reguleringen er fra 2011 tilpasset de nye prinsippene for regulering av alderspensjon fra folketrygden. Det innebærer at reguleringen skjer i samsvar med lønnsveksten fram til fylte 67 år. Fra fylte 67 år reguleres pensjonen som alderspensjon, det vil si i samsvar med lønnsveksten og deretter fratrukket 0,75 pst.

Årspensjonen pr. 1. mai 2012 har derfor økt noe mer for personer under 67 år. For innsats- og overgrepsgruppene og tilfeldige krigsrammede under 67 år utgjør årspensjonen henholdsvis 364 080 kroner og 202 278 kroner. For personer over 67 år utgjør pensjonen for de to gruppene henholdsvis 358 632 kroner og 199 704 kroner pr. 1. mai 2012.

Skadekur forvaltes av Helseøkonomiforvaltningen (HELFO) under Helse- og omsorgsdepartementet. Disse utgiftene regnskapsføres av Arbeids- og velferdsetaten, og framkommer særskilt i etatens virksomhetsregnskap.

Resultatrapport 2011

Militære

Utgiftene til militære krigspensjonister i 2011 fordelte seg med 53,1 mill. kroner til invalidepensjon og 116,8 mill. kroner til enkepensjon. Korrigert for den årlige reguleringen er dette en nedgang på 25 pst. for invalidepensjonistene og en nedgang på 8 pst. for enkepensjonistene i forhold til utgiftene i 2010. I tillegg kommer utgifter til skadekur på 1,5 mill. kroner. Utgiftsnedgangen fra 2010 til 2011 er påvirket av at det ble foretatt særskilte etterbetalinger i 2010.

Pr. 31. desember 2011 var det 316 militære invalidepensjonister og 1 202 militære enkepensjonister. Antall invalidepensjonister gikk ned med 18 pst. fra samme periode i 2010 mens antall enkepensjonister gikk ned med 7 pst. I 2011 var avgangen 68 invalidepensjonister og 133 enkepensjonister, mens det var en tilgang på 1 invalidepensjonist og 41 enkepensjonister.

Gjennomsnittsalderen pr. 31. desember 2011 var 89,6 år for invalidepensjonistene og 85,8 år for enkepensjonistene.

Sivile

Utgiftene til sivile krigspensjonister i 2011 fordelte seg med 167,8 mill. kroner til invalidepensjon og 251,6 mill. kroner til enkepensjon. Korrigert for den årlige reguleringen er dette en nedgang på 15 pst. for invalidepensjonistene og en nedgang på 9 pst. for enkepensjonistene i forhold til utgiftene i

2010. I tillegg kommer 7,7 mill. kroner til skadekur. Utgiftsnedgangen fra 2010 til 2011 er påvirket av at det ble foretatt særskilte etterbetalinger i 2010.

Pr. 31. desember 2011 var det 1 266 sivile invalidepensjonister og 2 752 sivile enkepensjonister. Antall invalidepensjonister gikk ned med 12 pst. fra samme periode i 2010, mens antall enkepensjonister viste en nedgang på 7 pst. i samme periode. I 2011 var det en avgang på 182 invalidepensjonister og 293 enkepensjonister, mens det var en tilgang på 13 invalidepensjonister og 74 enkepensjonister.

Gjennomsnittsalderen pr. 31. desember 2011 var 84,1 år for invalidepensjonistene og 85,6 år for enkepensjonistene.

Utfordringer og hovedprioriteringer

De aktuelle pensjonslovene regulerer forhold som ligger mange år tilbake i tid, og antallet pensjonister synker. Hovedprioriteringen framover er fortsatt å sikre de krigsskadde og deres etterlatte rett ytelse til rett tid.

Budsjettforslag for 2013

Utgiftene til krigspensjon er generelt beregnet etter satser pr. 1. mai 2012, og utgjør nettobeløpet etter at det er gjort fradrag i krigspensjon på grunn av samordning med ytelse fra folketrygden og yrkesskadetrygd.

Reguleringen av pensjonene pr. 1. mai 2012 bidrar til å øke inneværende års utgifter under kap. 660 Krigspensjon med 11 mill. kroner sammenliknet med saldert budsjett 2012. Utgiftene for 2013 er beregnet med G pr 1. mai 2012, og det tas ikke hensyn til neste års regulering av pensjonene i anslaget for 2013, jf. omtale under del I punkt 2.1.

Post 70 Tilskudd, militære, overslagsbevilgning

Utgiftene i 2013 anslås til 146 mill. kroner. Det legges til grunn en middelbestand på 240 mottagere av invalidepensjoner og 1 060 mottagere av enkepensjoner. Gjennomsnittlig ytelse for disse gruppene anslås til hhv. 168 400 kroner og 97 400 kroner. Utgifter til skadekur anslås til 1,2 mill. kroner.

Det foreslås bevilget 146 mill. kroner for 2013.

Post 71 Tilskudd, sivile, overslagsbevilgning

Utgiftene i 2013 anslås til 367 mill. kroner. Det legges til grunn en middelbestand på 1 090 mottagere av invalidepensjoner og 2 390 mottagere av enkepensjoner. Gjennomsnittlig ytelse for disse gruppene anslås til hhv. 129 900 kroner og 90 600 kroner. Utgifter til skadekur anslås til 6,6 mill. kroner.

Det foreslås bevilget 367 mill. kroner for 2013.

Kap. 664 Pensjonstrygden for sjømenn

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013
70	Tilskudd	624 562	311 672	212 586
	Sum kap. 0664	624 562	311 672	212 586

Post 70 Tilskudd*Anslag over antall pensjonister og normalpensjoner for 2013¹*

Pensjonsart	Antall	Årlige normalpensjoner (1 000 kr)	Gjennomsnittlig pensjon pr. år (kr)
Alderspensjon før 67 år	5 270	951 000	180 455
Alderspensjon etter 67 år	3 100	39 000	12 581
Enkepensjon m.m.	3 970	65 000	16 373
Samlet	12 340	1 055 000	85 494

¹ Andre pensjonsarter enn alderspensjon før 67 år gis etter overgangsregler**Innledning**

Formålet med pensjonstrygden for sjømenn er å gi arbeidstakere på skip mv. førtids alderspensjon fra fylte 60 til 67 år. Ordningen forvaltes av Pensjonstrygden for sjømenn.

Hovedtrekk ved regelverket

Pensjonstrygden for sjømenn ble opprettet ved lov 3. desember 1948 nr. 7. Pensjonstrygden gir alderspensjon fra 60 til 67 år. Trygden omfatter som hovedregel norske statsborgere og personer med fast bopel i Norge, som er tilsatt som arbeidstakere på skip og visse flyttbare innretninger i sjøen som er innført i norsk skipsregister (NOR eller NIS) med minst 100 brutto tonn. Per 31. desember 2011 omfattet pensjonsordningen ca. 29.000 yrkesaktive medlemmer.

Pensjonene*Fullt opptjent alderspensjon fra 1. mai 2012*

	Kroner pr. år
360 farts måneder opptjent som underordnet før 1. mai 1993	192 168
360 farts måneder opptjent som underordnet etter 30. april 1993	224 687
360 farts måneder opptjent som overordnet	269 035
Maksimalt inntektsprøvd pensjonstillegg	53 807

For rett til alderspensjon kreves det 150 pensjons-givende måneder (12,5 år), og 360 måneder (30 år) for full alderspensjon. Årlig pensjon utgjør 0,91 pst. av G per farts måned for overordnet sjømann,

og 0,76 pst. av G for underordnet sjømann (0,65 pst. av G for fartstid før 1. mai 1993). Alderspen-sjon under utbetaling reguleres som alderspen-sjon fra folketrygden.

Det ytes et pensjonstillegg til personer som har minst 3 års fartstid de siste 5 årene før pensjo-nering. Det gis ikke tillegg dersom vedkommende har en årlig pensjonsgivende inntekt over 2 G. Størrelsen på tillegget trappes ned for årskull tom. 1964 ettersom det bygges opp tariffestede pensjo-ner i størstedelen av næringen. Pensjonsalderen er mellom 60 og 65 år for arbeidstakere som begynte i tjeneste etter 31. desember 1968, og som har en opptjenings-tid (pensjonsgivende farts-tid) på mindre enn 120 farts måneder etter fylte 40 år. Pensjonsalderen blir satt opp en måned for hver andre måned disse personene mangler på 120 farts måneder etter fylte 40 år (glidende pen-sjonsalder).

Alderspensjonen faller bort når pensjonisten har uførepensjon eller arbeidsavklaringspenger fra folketrygden for hel uførhet. Er ytelsen fra fol-ketrygden gradert, faller en tilsvarende del av sjø-mannspensjonen bort. Tilsvarende gjelder når pensjonisten mottar full eller gradert avtalefestet pensjon i offentlig sektor fram til 65 år. Fra 65 år skal AFP til arbeidstakere i offentlig sektor sam-ordnes etter reglene for offentlige tjenestepensjo-ner.

Etter en overgangsordning gis det livsvarig alderspensjon for dem som fylte 67 år før 1. januar 2001, og enkepensjoner når dødsfallet inntraff før 1. januar 2001. Ytelsene gis etter fastlåste satser for fartstid før 1. januar 1967. Overgangsordnin-gen omfatter også krigsfartstillegg og et over-gangstillegg som skal hindre at pensjonen går ned ved overgang til folketrygden.

Det utbetales et engangsbeløp (tilbakebetaling av pensjonsavgift) etter nærmere regler for perso-ner som ikke har opptjent nok fartstid til å få pen-sjon.

Finansiering

De årlige utgiftene til pensjoner og administrasjon dekkes løpende etter et utligningsprinsipp. Etter lov om pensjonstrygd for sjømenn § 8 er inntektene avgift på arbeidstakere og rederier, tilskudd fra trygdens fond og lovbestemte tilskudd fra staten. Trygden er garantert av staten. Det betyr at dersom de ordinære finansieringskildene ikke er tilstrekkelig til å dekke pensjonsforpliktelsene, plikter staten å dekke underskuddet.

Etter § 15 skal staten dekke den beregnede del av pensjonsutgiftene som skyldes:

- tillegg for fartstid under andre verdenskrig,
- enkepensjoner etter arbeidstakere som sluttet i pensjongivende tjeneste før 1. september 1939, og
- utenlandsk hvalfangst.

Staten skal dessuten gi et årlig tilskudd på 8 mill. kroner fra og med 1983. Videre må staten dekke underskuddet i trygden på grunn av sitt garantiansvar. Trygden har gått med underskudd siden 1994. Statens garantiansvar ble aktivert i 2003 fordi det ikke lenger var tilstrekkelig midler i trygdens reguleringsfond til å dekke årlige underskudd. I perioden 2003–2011 har staten gitt om lag 3,67 mrd. kroner (nominelt) i tilskudd for å dekke de årlige underskuddene. Staten bidro i alt med om lag 625 mill. kroner i statstilskudd i 2011, hvorav 516,3 mill. kroner i tilskudd for å dekke underskuddet i 2011.

Resultatrapport 2011

Pr. 31. desember 2011 var det i alt 14 044 pensjonister. Dette er en nedgang på 1 629 i forhold til 31. desember 2010.

Hovedprioriteringer for Pensjonstrygden for sjømenn i 2011 var å sikre de berettigede rett pensjon til rett tid samt løpende analyser av trygdens økonomiske situasjon. I 2011 påbegynte etaten et fornyingsprosjekt på IKT-området, som etter planen skal avsluttes i 2013. Dette på bakgrunn av at virksomheten hadde foreldede IKT-systemer. De nye systemløsningene vil innebære modernisering og effektivisering av Pensjonstrygden for sjømenn, foruten å kunne håndtere endringer som følger av pensjonsreformen. De viktigste tiltakene i prosjektet er å utvikle internettbaserte selvbetjeningsløsninger for kunder og medlemmer samt nye støttesystemer for både premie- og pensjonsprosessen. Pensjonstrygden for sjømenn har prioritert å opprettholde en god daglig drift parallellt med gjennomføringen av prosjektet. Etaten har

hatt fokus på en kvalitativ og effektiv administrasjon, brukerservice, samt forenkling og fornyelse. Videre har Pensjonstrygden for sjømenn videreført utviklingsarbeidet med Arbeids- og velferdsdirektoratet for å finne fram til gode rutiner for utbetaling av pensjoner og utveksling av meldinger. Hovedbildet er at samhandlingen er ytterligere forbedret.

Utfordringer og hovedprioriteringer

Pensjonstrygden for sjømenn finansieres etter et utligningssystem, dvs. at årets pensjonsutgifter dekkes av årets inntekter.

Pensjonstrygden har hatt underskudd siden 1994. I henhold til sjømannspensjonstrygdloven § 14 kan overskuddet i reguleringsfondet benyttes til å dekke underskuddet i ordningen. Dette fondet ble brukt opp i 2003, og staten har siden dekket pensjonstrygdens underskudd med et garanti-tilskudd til ordningen. Den viktigste årsaken til underbalansen er at det er færre aktive sjøfolk nå enn i store deler av etterkrigstiden og at antall pensjonister ikke er tilsvarende redusert.

Hovedoppgaven er å sikre de berettigede rett pensjon til rett tid. Det er videre prioriterte oppgaver for Pensjonstrygden å foreta løpende analyser av den økonomiske situasjonen, og å fortsette arbeidet med å forenkle saksbehandlingen. Fornyingsprosjektet på IKT-området skal etter planen slutføres i 2013. Pensjonstrygden for sjømenn har fokus på å opprettholde god daglig drift parallellt med gjennomføringen av prosjektet.

Det er foretatt beregninger over kontantverdien av statens estimerte underskuddsgaranti pr. 1. januar 2012 som viser at med uendret antall medlemmer, 3 pst. økning i grunnbeløpet pr. år og 3 pst. realrente, utgjør kontantverdien av statsgarantien rundt 336 mill. kroner for perioden 2012–2014. Med disse forutsetningene vil trygden være i økonomisk balanse fra 2014 og senere gå med et stadig økende overskudd.

Fra 2011 ble det innført fleksibelt uttak, levealdersjustering og ny regulering av alderspensjon fra folketrygden. Det er vedtatt midlertidige tilpasninger i tidligpensjonsordningen for sjømenn til fleksibel alderspensjon fra folketrygden fra 2011. Det innebærer at pensjon under utbetaling skal reguleres som folketrygden alderspensjon. For øvrig kan sjømannspensjon ytes fullt ut ved siden av alderspensjon fra folketrygden, og det er ikke innført levealdersjustering av sjømannspensjonen. I samarbeid med næringens organisasjoner, vil departementet igangsette en større gjennomgang av tidligpensjonsordningene for sjø-

menn, med sikte på å finne en varig pensjonsløsning tilpasset de grunnleggende prinsippene i pensjonsreformen.

Budsjettforslag for 2013

Bevilgningen består av tilskudd til dekning av krigsfartstillegg mv. etter lovens § 15, som anslås til 87 mill. kroner. I tillegg skal trygdens underkudd dekkes i henhold til lovens § 8 om statsgarantien. Underskuddet anslås til 125,586 mill. kroner.

Administrasjonsutgifter for Pensjonstrygden for sjømenn inngår i denne posten. Det er foreslått et administrasjonsbudsjett på 41,586 mill.

kroner for 2013. Dette er en økning på 2,916 mill. kroner i forhold til 2012. Økningen omfatter 0,9 mill. kroner til prosjekt for fornying av etatens IKT-systemer og 1 mill. kroner i priskompensasjon. Priskompensasjonen er en videreføring av 0,6 mill. kroner i kompensasjon for manglende prisjustering for årene 2009–2011, som ble vedtatt i samsvar med Prop. 111 S (2011–2012), og i tillegg 0,4 mill. kroner i prisjustering for 2013. I tillegg er det innarbeidet lønnskompensasjon på 1,016 mill. kroner som følge av lønnsoppjøret i 2012.

Det foreslås bevilget 212,586 mill. kroner for 2013.

Kap. 666 Avtalefestet pensjon (AFP)

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap	Saldert	Forslag
		2011	budsjett 2012	2013
70	Tilskudd	1 821 259	1 940 000	1 880 000
	Sum kap. 0666	1 821 259	1 940 000	1 880 000

Post 70 Tilskudd

Innledning

Den første ordningen med avtalefestet pensjon (AFP) i privat sektor ble avtalt i inntektsoppjøret mellom LO og NHO (daværende NAF) i 1988. AFP var utformet som en tidsbegrenset tidligpensjonsordning fram til fylte 67 år, og formålet med ordningen var opprinnelig å gi slitne arbeidstakere med lange yrkeskarrierer mulighet til å gå av med alderspensjon før de nådde pensjonsalderen i folketrygden. Ordningen ble innført fra 1. januar 1989 med en aldersgrense på 66 år. Laveste pensjonsalder i AFP-ordningen er i dag 62 år. Det ble etablert AFP i finansnæringen fra 1. januar 1995, mens ordningen i Spekter (daværende NAVO) ble innført fra 1. juli 1997.

Også i offentlig sektor ble det inngått avtaler om AFP fra 1. januar 1989. Utgifter til AFP for statsansatte er budsjettet under kap. 612 Tilskudd til Statens pensjonskasse.

Fra 1. januar 2011 ble AFP-ordningene i privat sektor slått sammen til en felles ordning (Fellesordningen for AFP) og pensjonen er nå utformet som et livsvarig påslag til alderspensjon fra folketrygden.

Staten gir tilskudd til AFP etter lov 19. februar 2010 nr. 5 om statstilskott til arbeidstakere som tar ut avtalefestet pensjon i privat sektor (AFP-tilskottloven). Tilskudd til AFP som er tatt ut før 1. januar 2011 følger av lovens kapittel 4 og skal utgjøre 40 pst. av de årlige utgiftene eksklusive AFP-tillegget, for pensjonister i alderen 64 til 67 år. For AFP tilstått fra og med 2011 skal statens tilskudd utgjøre 1/3 av pensjonen etter reglene i AFP-tilskottsloven kapittel 2. Staten dekker også kompensasjonstillegget etter AFP-tilskottsloven kapittel 3. De øvrige utgiftene til AFP i privat sektor dekkes av arbeidsgiverne, herunder fullt ut pensjonsutgiftene til 62- og 63-åringer som mottar AFP etter gamle regler. I tillegg til å dekke en del av pensjonsutgiftene, bidrar staten indirekte til finansiering gjennom skattemessig gunstig behandling av pensjonen, ved godskriving av pensjonspoeng i folketrygden etter uttak av gammel AFP, samt ved å dekke utgiftene ved Arbeids- og velferdsetatens arbeid.

I privat sektor er om lag halvparten av arbeidstakerne i dag ansatt i virksomheter med tariffavtale som omfatter AFP. I offentlig og privat sektor sett under ett, har rundt 80 pst. av dem som nærmer seg 62 år rett til AFP.

Hovedtrekk ved regelverket*Avtalefestet pensjon etter reglene fram til 2011*

AFP som er tatt ut senest i desember 2010 beregnes i hovedsak som folketrygdens uførepensjon. I tillegg ytes et AFP-tillegg. Dersom pensjonisten har arbeidsinntekt, skal AFP-pensjonen reduseres med samme prosentsats som den nye arbeidsinntekten utgjør av beregnet tidligere arbeidsinntekt. AFP reduseres bare dersom inntekten overstiger 15 000 kroner (toleransebeløpet).

AFP kan ikke gis i kombinasjon med uførepensjon, etterlattepensjon, arbeidsavklaringspenger eller foreløpig uførepensjon fra folketrygden.

Avtalefestet pensjon fra 2011

I 2011 ble det innført ny AFP-ordning i privat sektor. Endringene gjelder for arbeidstakere som har tatt ut AFP med virkningstidspunkt fra og med 1. januar 2011. Ytelsen er utformet som et livsvarig påslag til alderspensjonen fra folketrygden og beregnes på grunnlag av alle år med pensjongsivende inntekt til og med det året arbeidstakeren fyller 61 år. Laveste pensjonsalder er 62 år. De første årskullene med ny AFP mottar i tillegg et kompensasjonstillegg, som utgjør et angitt kronetillegg for hvert årskull til og med årskullet født i 1962. Ny AFP blir beregnet slik at summen av de årlige utbetalingene skal være lik, uavhengig av når pensjonen tas ut, det vil si samme nøytrale løsning som gjelder for alderspensjon fra folketrygden. Ny AFP kan fritt kombineres med arbeidsinntekt.

Det er en forutsetning for å ta ut ny AFP at man også samtidig tar ut hel eller delvis alderspensjon. Det stilles krav til at vedkommende er yrkesaktiv på uttakstidspunktet, og har vært omfattet av en avtale om AFP i minst 7 av de siste

9 årene før fylte 62 år. For årskull til og med 1954-kullet er dette kravet noe lempeligere.

I offentlig sektor opprettholdes gjeldende AFP-ordning omtrent uendret fra i dag, se nærmere omtale under programkategori 09.50 Pensjoner mv. under Statens pensjonskasse.

Utviklingen i antall og andel nye AFP-pensjonister

Antall mottakere av privat AFP økte med rundt 4 000 personer både i 2010 og 2011. Ved utgangen av 2011 mottok 33 153 pensjonister AFP i privat sektor, hvorav 32 474 under 67 år (inkludert den første måneden ved fylte 67). I 2011 økte antall mottakere i privat sektor med 3 915. Tallene for 2011 inkluderer mottakerne av både AFP etter den gamle ordningen og etter den nye ordningen som ble innført i 2011.

Økningen i antall AFP-pensjonister de siste årene skyldes vekst i befolkningen i den aktuelle alderen, men også at en høyere andel av de som har muligheten til det har tatt ut AFP. AFP-pensjonister under 67 år som andel av befolkningen mellom 62 og 67 var nokså stabilt i perioden 2000–2009. Andelen økte fra 8,6 pst. til 9,4 pst. i løpet av denne perioden. I 2010 økte andelen til 10,4 pst. og i 2011 til 11,4 pst. I 2010 skyldes økningen at svært mange tok ut AFP i desember 2010 som var siste mulighet for uttak av gammel AFP. I 2011 skyldes økningen muligheten til å kombinere arbeid og ny AFP uten at pensjonen blir redusert.

Utviklingen i gjennomsnittlig AFP-pensjon

I 2011 var gjennomsnittlig årlig pensjon til AFP-pensjonister i privat sektor 221 101 kroner for mottakere av gammel AFP og 56 524 kroner for mottakere av ny AFP. Gjennomsnittlig pensjon var høyere for menn enn for kvinner.

Gjennomsnittlig pensjon. Pr. 31. desember 2007-2011, nominelle beløp

År	Gammel AFP			Ny AFP		
	Alle	Kvinner	Menn	Alle	Kvinner	Menn
2007	190 351	149 000	208 731			
2008	197 228	156 396	215 592			
2009	205 755	164 207	224 108			
2010	210 742	168 902	229 843			
2011	221 101	178 184	240 998	56 524	49 475	58 148

I 2007 var det i alt 5 897 personer som tok ut AFP-pensjon i privat sektor for første gang. Det har deretter vært en betydelig økning år for år, og i 2010 og 2011 kom det til henholdsvis 9 272 og 10 389 nye AFP-pensjonister. Antallet nye AFP-pensjonister er bl.a. påvirket av at befolkningen i alderen 62 til 67 år økte med nesten 30 pst. i årene 2006–2011. desember 2010 var siste mulighet til uttak av AFP i privat sektor etter gammel ordning, og dette ga en betydelig økning i antall nye mottakere av AFP.

I perioden 2004–2008 tok om lag 70 pst. av de nye AFP-pensjonistene i privat sektor ut pensjon ved 62 år. I perioden 2009–2010 falt andelen og endte på 62 pst. i 2010. Med innføringen av ny AFP i 2011 ble det mulig å ta ut AFP også etter 67 år. Andelen som tok ut AFP ved 62 år falt da ytterligere til 55 pst.

Beregninger viser at om lag 46 pst. av de som har mulighet til å ta ut AFP i privat sektor, gjør det i løpet av året de fyller 62 år. Blant 66-åringene ved utgangen av 2011, har 84 pst. av de som tilfredsstillte kravene for AFP i privat sektor valgt å ta ut AFP.

Utviklingen i andelen AFP-pensjonister i privat sektor som kombinerer pensjon med arbeid

Andelen av mottakerne av gammel AFP i privat sektor som hadde gradert pensjon, økte betydelig i perioden 2001–2010 og nådde opp i 17 pst. ved utgangen av 2010. I 2011 falt andelen til 16 pst. Det skyldes en seleksjonseffekt, ved at de som i særlig

grad ønsker å arbeide ved siden av pensjonen, har tatt ut ny AFP i stedet for AFP etter den gamle ordningen. Mottakerne av gradert AFP hadde en gjennomsnittlig pensjonsgrad på 45 pst. Det innebærer at disse i gjennomsnitt hadde en arbeidsinntekt tilsvarende 55 pst. av inntekten før uttak av AFP.

Blant mottakerne av ny AFP var det 79 pst. som kombinerte pensjonen med arbeid ved utgangen av 2011. Andelen er så å si den samme for begge kjønn. Dette må sees i sammenheng med at muligheten til å kombinere arbeid og pensjon uten avkorting har ført til at mange som ellers ikke ville tatt ut pensjon, nå har tatt ut alderspensjon og ny AFP ved siden av arbeid. De som kombinerte ny AFP med arbeid, hadde en gjennomsnittlig avtalt arbeidstid på 34 timer per uke, noe som tyder på at de fleste arbeider opp mot heltid.

Resultatrapport

Utgiftsutviklingen

Det er bare ordningene i privat sektor som får statstilskudd under kap. 666, post 70. I kommunal og statlig sektor dekker arbeidsgiver utgiftene fullt ut.

Utgiftene til AFP under kap. 666 var i 2011 på 1 821,3 mill. kroner, mot 1 525,3 mill. kroner i 2010. Målt i løpende priser var dette en økning på 296,0 mill. kroner, eller 19,4 pst. Til sammenlikning økte utgiftene med 17,9 pst. fra 2009 til 2010.

Viktige utviklingstrekk for grupper som omfattes av kap. 666, post 70

Antall AFP-pensjonister med statstilskudd under kap. 666, post 70 (gammel privat AFP 64–67 år og ny AFP alle aldre), tall ved utgangen av året 2007, 2010 og 2011

År	Antall			Endring i pst. fra året før		
	I alt	Menn	Kvinner	I alt	Menn	Kvinner
2007	13 388	9 315	4 073	7,5	6,3	10,3
2010	19 454	13 465	5 989	16,2	16,5	15,7
2011	29 075	21 298	7 777	49,5	58,2	29,9
2011 – gammel AFP	18 987	13 100	5 887	-2,4	-2,7	-1,7
2011 – ny AFP	10 088	8 198	1 890	-	-	-

Antall AFP-pensjonister med statstilskudd økte i perioden 2005–2010 pga. økt befolkning i den aktuelle aldersgruppen og høyere sysselsetting blant personer i AFP-alder. I 2010 økte antallet

særlig mye fordi 2010 var siste mulighet for uttak av AFP etter gammel ordning.

I 2011 økte antall mottakere med statstilskudd med nesten 50 pst. Det skyldes innføringen av ny AFP, og at mange tok ut ny AFP i 2011 siden slik

AFP kan kombineres fritt med arbeid. Videre får mottakere av ny AFP statstilskudd uavhengig av alder, mens dette tidligere var forbeholdt mottakere over 64 år. 6 442 av mottakerne av ny AFP var i alderen 62–63 år ved utgangen av 2011. Om vi kun ser på mottakere av statstilskudd over 64 år, har antallet økt med 16,3 pst. fra 2010 til 2011. Det er så å si samme vekst som fra 2009 til 2010.

Antall mottakere av gammel AFP med statstilskudd gikk svakt ned fra 2010 til 2011, ettersom ordningen ble stengt for nye mottakere ved utgangen av 2010. Ettersom statstilskudd til gammel AFP gis først fra 64 år, vil personer som tok ut gammel AFP ved 62 og 63 år i 2009 og 2010, komme til som nye mottakere av statstilskudd i løpet av 2011 og 2012.

Antall nye AFP-pensjonister med statstilskudd under kap. 666, post 70 (gammel privat AFP 64–67 år og ny AFP alle aldre), tall ved utgangen av året 2007, 2010 og 2011

År	Antall			Endring i pst. fra året før		
	I alt	Menn	Kvinner	I alt	Menn	Kvinner
2007	5 172	3 593	1 579	5,7	5,4	6,5
2010	8 056	5 642	2 414	21,2	22,4	18,7
2011	15 984	12 273	3 711	98,4	117,5	53,7

Utfordringer og hovedprioriteringer

Avtalefestet pensjon i privat sektor er gjort om til et livsvarig påslag til folketrygdens alderspensjon. Det er en forutsetning for å ta ut ny AFP at man også samtidig tar ut hel eller delvis alderspensjon fra folketrygden. Dette krever et nært og tett samarbeid mellom Fellesordningen for AFP og Arbeids- og velferdsetaten. Det er en viktig utfordring for begge parter å iverksette de nye reglene på en effektiv og god måte.

Det fleksible pensjonssystemet åpner opp for nye muligheter for å kunne kombinere arbeid og pensjon. Det er viktig at den enkelte gis god informasjon om mulighetene og konsekvensene av pensjonsreformen for å kunne gjøre godt begrunnede valg mellom arbeid og pensjon.

Budsjettforslag for 2013

Reguleringen av pensjonene pr. 1. mai 2012 bidrar til å øke inneværende års utgifter til avtalefestet

pensjon med 34 mill. kroner sammenliknet med saldert budsjett 2012. Utgiftene for 2013 er beregnet med G pr 1. mai 2012, og det tas ikke hensyn til neste års regulering av pensjonene i anslaget for 2013, jf. omtale under del 1 punkt 2.1.

I anslagene er det skilt mellom AFP innvilget til og med 2010, og ny AFP som trådte i kraft 1. januar 2011.

For 2013 er det lagt til grunn et gjennomsnittlig pensjonsnivå på 224 439 kroner (ekskl. AFP-tillegget) for mottakere av AFP innvilget til og med 2010. Statlig tilskudd til denne AFP-ordningen utgjør 40 pst. av pensjonen. Det er lagt til grunn et gjennomsnittlig statlig bidrag på om lag 27 136 kroner for mottakere av AFP etter ny ordning fra og med 1. januar 2011. Gjennomsnittlig antall pensjonister er beregnet til hhv. 12 860 og 26 900 personer.

Det foreslås bevilget 1 880 mill. kroner i statstilskudd til AFP i privat sektor for 2013.

Kap. 667 Supplerende stønad til personer over 67 år

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013
70	Tilskudd, <i>overslagsbevilgning</i>	370 547	398 000	410 000
	Sum kap. 0667	370 547	398 000	410 000

Post 70 Tilskudd, overslagsbevilgning**Innledning**

En ordning med supplerende stønad for personer med kort botid i Norge ble innført fra 2006. Formålet er å sikre eldre innvandrere og andre med liten eller ingen alderspensjon fra folketrygden en inntekt på nivå med minste pensjonsnivå.

Hovedtrekk ved regelverket

Stønadene reguleres av lov 29. april 2005 om supplerende stønad til personer med kort botid i Norge, og er ikke en folketrygdytelse.

Stønadene skal prøves mot alle typer inntekt hos stønadsmottakeren og eventuell ektefelle/samboer/registrert partner. Det er uten betydning om inntekten er fra Norge eller utlandet. Dersom det foreligger formue utover det vanlige, kan dette føre til avslag på supplerende stønad. Stønadsretten bortfaller ved opphold i utlandet i mer enn 90 dager, enten i sammenheng eller til sammen i løpet av en stønadsperiode. Det kreves personlig fram møte for å sette fram krav om stønaden. Supplerende stønad gis for inntil 12 måneder av gangen.

Reglene for supplerende stønad ble tilpasset pensjonsreformen fra 2011 etter lovendringer høsten 2010.

Resultatrapport 2011

Ordningen ble innført fra 2006. Antall stønadsmottakere har økt fra 2 575 ved utgangen av 2007 til 3 013 ved utgangen av 2011. Ved utgangen av 2011 var 65,3 pst. av stønadsmottakerne kvinner. Andelen mottakere med redusert ytelse har økt hvert år, og var i 2011 74,3 pst.

Antall personer med supplerende stønad, andel med redusert ytelse, og gjennomsnittlig ytelse

	Antall stønads- mottakere	Andel med redusert ytelse, pst.	Gjennomsnittlig ytelse
2007	2 575	67,2	96 937
2010	2 902	73,1	118 452
2011	3 013	74,3	121 810

Utgiftsutvikling 2007, 2010–2011

År	Mill. kroner i løpende priser	Endring i mill. kroner	Endring i prosent	G/KPI/sats	Mill. kroner i 2012-priser	Endring i mill. kroner	Endring i prosent
2007	247			65 505	306	–	–
2010	347	100	40,0	74 721	377	71	23,2
2011	371	24	6,9	78 024	386	9	2,4

Utfordringer og hovedprioriteringer

Formålet med ordningen er å sikre eldre innvandrere og andre med liten eller ingen alderspensjon fra folketrygden en inntekt på nivå med minste pensjonsnivå. Arbeidet med evaluering av ordningen er igangsatt og vil bli basert på bidrag fra Arbeids- og velferdsdirektoratet og Statistisk Sentralbyrå.

stønad med 8 mill. kroner sammenliknet med saldert budsjett 2012. Utgiftene for 2013 er beregnet med G pr 1. mai 2012, og det tas ikke hensyn til neste års regulering av pensjonene i anslaget for 2013, jf. omtale under del I punkt 2.1.

Utgiftene i 2013 anslås til 410 mill. kroner. Det legges til grunn en middelbestand på 3 257 mottakere, med en gjennomsnittlig ytelse på kroner 126 501.

Det foreslås bevilget 410 mill. kroner.

Budsjettforslag for 2013

Reguleringen av pensjonene pr. 1. mai 2012 bidrar til å øke inneværende års utgifter til supplerende

Programkategori 29.70 Alderdom

Utgifter under programkategori 29.70 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013	Pst. endr. 12/13
2670	Alderdom	135 496 495	146 027 000	162 208 000	11,1
	Sum kategori 29.70	135 496 495	146 027 000	162 208 000	11,1

Utgifter under programkategori 29.70 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)

Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013	Pst. endr. 12/13
70-89	Andre overføringer	135 496 495	146 027 000	162 208 000	11,1
	Sum kategori 29.70	135 496 495	146 027 000	162 208 000	11,1

Kap. 2670 Alderdom

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013
70	Grunnpensjon, <i>overslagsbevilgning</i>	48 196 055	50 860 000	55 295 000
71	Tilleggspensjon, <i>overslagsbevilgning</i>	81 517 255	89 200 000	101 130 000
72	Ventetillegg, <i>overslagsbevilgning</i>	25 252	17 000	13 000
73	Sært tillegg, pensjonstillegg mv., <i>overslagsbevilgning</i>	5 757 933	5 950 000	5 770 000
	Sum kap. 2670	135 496 495	146 027 000	162 208 000

Innledning

Formålet med folketrygdens alderspensjon er å sikre inntekt for personer i alderdommen og å legge til rette for en fleksibel og gradvis overgang fra arbeid til pensjon.

Folketrygden gir både en minstesikring for de som har hatt lav arbeidsinntekt og en standardsikring i forhold til tidligere arbeidsinntekt.

Alderspensjonen kan tas ut fleksibelt mellom 62 og 75 år. Årlig pensjon justeres for endringer i for-

ventet levealder. Alderspensjonen reguleres årlig med lønnsveksten og fratrekkes deretter 0,75 pst.

Det er innført nye opptjeningsregler i folketrygdloven kapittel 20 for personer født fra og med 1954. Årskullene 1954–1962 vil få en forholdsmessig andel av sin alderspensjon beregnet etter disse reglene. Det første året hvor alderspensjon delvis vil bli utbetalt etter nye opptjeningsregler blir i 2016 når 1954-kullet fyller 62 år. Utgiftene til alderspensjon de nærmeste årene påvirkes derfor ikke av nye opptjeningsregler.

Hovedtrekk ved regelverket

Alderspensionen kan ifølge opptjeningsreglene som gjelder fullt ut for de som er født i 1953 og tidligere bestå av følgende komponenter:

- grunnpensjon
- tilleggspensjon
- sært tillegg/pensjonstillegg
- forsørgingstillegg for ektefelle og barn
- ventetillegg
- skjermingstillegg

Alderspensionister kan fritt kombinere arbeid og pensjon uten inntektsprøving.

Grunnpensjon

Grunnpensjonen fastsettes uavhengig av tidligere inntekt. For å få rett til grunnpensjon kreves det at vedkommende har minst tre års trygdetid (vanligvis botid i Norge). Full grunnpensjon oppnås når en person har bodd 40 år i Norge.

Tilleggspensjon

Tilleggspensjonen beregnes på bakgrunn av den pensjonsgivende inntekten vedkommende har hatt som yrkesaktiv. Opptjeningstiden for full tilleggspensjon er 40 år. Gjenlevende ektefelle er berettiget til det høyeste beløpet av egenopptjent tilleggspensjon og et beløp som tilsvarer 55 pst. av summen av egen og avdødes tilleggspensjon.

Sært tillegg/pensjonstillegg

Til og med 2010 ble det gitt sært tillegg til personer som ikke hadde rett til tilleggspensjon eller som hadde tilleggspensjon som var mindre enn sært tillegg. Formålet med sært tillegg var å sikre alle et minimumsnivå på sin alderspensjon, uavhengig av tidligere opptjening. Sært tillegg ble erstattet av et pensjonstillegg til nye alderspensionister fra 1. januar 2011.

Minste pensjonsnivå skal sikre et akseptabelt inntektsnivå for personer uten eller med lav tidligere inntekt. For å få rett til et minste pensjonsnivå kreves det at vedkommende har minst tre års trygdetid (vanligvis botid i Norge). Fullt minste pensjonsnivå oppnås når en person har bodd 40 år i Norge.

Forsørgingstillegg for ektefelle og barn

Til alderspensionist som forsørger ektefelle, kan det ytes ektefelletillegg. Til alderspensionist som

forsørger barn under 18 år, kan det ytes barnetillegg. Tilleggene inntektsprøves.

Forsørgingstilleggene er knyttet til minste pensjonsnivå, slik at tilleggene utvikler seg i takt med det generelle minstenivået for alderspensionister.

Ventetillegg

Fra 1. januar 1973 til ordningen opphørte 1. april 1984 ble det opptjent et ventetillegg for personer som ikke tok ut hel alderspensjon mellom 67 og 70 år. Antall mottakere blir stadig færre, og ved utgangen av 2011 mottok 1 640 personer ventetillegg.

Fleksibelt uttak, levealdersjustering og ny regulering

Fra 1. januar 2011 ble det innført fleksibelt uttak, levealdersjustering og ny regulering av alderspensjon. Den enkelte kan starte uttak av pensjonen i alderen mellom 62 og 75 år. For å kunne ta ut pensjonen før 67 år, er det et vilkår at årlig pensjon fra 67 år minst tilsvarer minste pensjonsnivå. Pensjonen kan graderes med 20, 40, 50, 60, 80 og 100 pst. Alderspensionen kan fritt kombineres med arbeidsinntekt uten avkorting. Fortsatt arbeidsinntekt til og med fylte 75 år gir pensjonsopptjening, også når pensjonen er tatt ut.

Pensjonen beregnes ved at grunn- og tilleggspensjonen (basispensjon) divideres med et forholdstall, som gjenspeiler forventet gjenstående levetid. Gjennom forholdstallet justeres pensjonen for endringer i levealderen og for uttakstidspunkt. Den årlige pensjonen blir høyere jo senere den tas ut. Uttaksreglene er nøytralt utformet, slik at summen av alderspensjon som den enkelte kan forvente å motta i perioden som pensjonist, vil være uavhengig av uttakstidspunkt.

Pensjon under utbetaling reguleres med lønnsveksten og fratrekkes deretter 0,75 pst., mens satsene for minste pensjonsnivå reguleres med lønnsveksten justert for effekten av levealdersjustering for 67-åringer. Pensjon under opptjening reguleres i samsvar med lønnsveksten. Med virkning fra 1. mai 2012 ble alderspensjon under utbetaling økt med 2,89 pst., mens satsene for minste pensjonsnivå økte med 3,16 pst. Grunnbeløpet økte med 3,67 pst.

Skjermingstillegg

Uføre født i 1944–1951 mottar fra 67 år et tillegg i alderspensjonen som gir en delvis skjerming for effekten av levealdersjusteringen. Ved utgangen

av første halvår 2012 var det 28 300 alderspensjonister som mottok skjermingstillegg.

Resultatrapport

Tidlig uttak av alderspensjon

Fra 1. januar 2011 ble det mulig å ta ut alderspensjon fleksibelt mellom 62 og 75 år. Seks nye alderskull fikk dermed mulighet til å ta ut alderspensjon i 2011, mens det i tidligere år bare var ett nytt alderskull som kunne ta ut alderspensjon hvert år. Ved utgangen av 2011 mottok om lag 36 000 personer under 67 år alderspensjon. Dette har stor betydning for utgifter til alderspensjon, antall nye alderspensjonister, gjennomsnittlig

alderspensjon og andelen minstepensjonister i 2011, sammenlignet med tilsvarende tall for 2010.

At 36 000 personer har valgt å ta ut alderspensjon før 67 år i 2011 har ført til en stor økning i folketrygdens utgifter til alderspensjon i 2011. De nøytrale uttaksreglene gjør imidlertid at utgiftene på lang sikt i langt mindre grad påvirkes av at mange har tatt ut pensjon tidlig.

Et av hovedmålene med pensjonsreformen er at folk skal stå lenger i arbeid. Alderspensjon fra folketrygden kan fra 1. januar 2011 fritt kombineres med arbeidsinntekt uten avkorting av pensjon. En stor andel av de som valgte å ta ut alderspensjon før 67 år i 2011 fortsatte i arbeid etter uttak av pensjon. Sysselsetningen blant eldre steg fra 2010 til 2011.

Utviklingen i utgifter til alderspensjon

År	Løpende kroner (mill. kroner)	Endring (mill. kroner)	Endring (pst.vis)	2011 kroner ¹ (mill. kroner)	Endring (mill. kroner)	Endring (pst.vis)
2007	97 311	6 631	7,3	115 909	2 088	1,8
2010	121 088	8 243	7,3	126 441	4 164	3,4
2011	135 496	14 408	11,9	135 496	9 055	7,2

¹ Utgifter i 2011- kroner er deflatert med gjennomsnittlig grunnbeløp 2011 = 78 024 kroner

Fra 2010 til 2011 økte utgiftene til alderspensjon med 11,9 pst. Gjennomsnittlig grunnbeløp økte med 4,4 pst. Regnet i fast grunnbeløp var økningen 7,2 pst. Dette har sammenheng med at nye alderspensjonister har høyere opptjening, og at det ble flere alderspensjonister over 67 år. Om lag halvparten av økningen skyldes likevel at det i 2011 ble åpnet opp for å ta ut alderspensjon fra 62 år.

Utviklingen i antall alderspensjonister og minstepensjonister

Antall alderspensjonister har økt de siste årene. Fra 2007 til 2011 var økningen på om lag 79 000, dvs. en økning på 12,4 pst. I 2011 mottok om lag

719 000 personer alderspensjon fra folketrygden. Minstepensjonen kan først tas ut fra 67 år, og ingen av de som mottar alderspensjon før 67 år er derfor minstepensjonister.

Andelen minstepensjonister utgjorde 28 pst. av alle alderspensjonister i 2007, og 25 pst. i 2011. Nedgangen henger sammen med at nye pensjonister har opptjent rett til høyere tilleggspensjon i folketrygden, og at mange har tatt ut alderspensjon før 67 år. I perioden 2008–2010 økte den ordinære særtilleggssatsen fra 79,33 pst. til 100 pst. av folketrygdens grunnbeløp. Økningen av særtillegget har isolert sett medført økt antall minstepensjonister fordi flere med tilleggspensjon har fått supplert tilleggspensjonen med særtillegg.

Alderspensjonister og minstepensjonister pr. 31. desember 2007, 2010 og 2011, endringer fra foregående år og andel minstepensjonister.

År	I alt		Minstepensjonister		Andel minstepensjonister ¹		
	Antall	Endring	Antall	Endring	I alt	Menn	Kvinner
2007	639 255	5 039	176 494	-7 629	27,6	8,0	41,9
2010	663 799	12 944	185 564	-1 305	28,0	8,3	44,0
2011	718 667	54 868	180 814	-4 750	25,2	6,9	40,4

¹ Andelen mannlige og kvinnelige minstepensjonister er sett i forhold til henholdsvis antall mannlige og kvinnelige alderspensjonister, og ikke i forhold til totalt antall alderspensjonister. Antall minstepensjonister i 2011 er definert som antall pensjonister som mottar særtillegg, pensjonstillegg eller minstenivåtillegg.

Det er fortsatt en langt høyere andel kvinner enn menn med minstepensjon. Dette skyldes at kvinnene gjennomgående har hatt en svakere tilknytning til arbeidslivet og lavere inntekt enn menn.

Blant kvinner som nå blir alderspensjonister er det stadig flere som har vært yrkesaktive. Andelen minstepensjonister blant kvinner forventes derfor å gå ned i årene framover.

Antall nye alderspensjonister med tidligere uførepensjon og yrkesaktivitet

Andel nye alderspensjonister mellom 67 og 70 år med forutgående uførepensjon, og andel som var yrkesaktive året før pensjonering pr. 31. desember 2007, 2010 og 2011

År	Antall nye alderspensjonister ¹	Andel med forutgående uførepensjon, pst.	Andel som var yrkesaktive året før pensjonering ²
2007	39 530	42,5	19,5
2010	47 000	37,6	28,4
2011	52 900	37,4	33,4

¹ Antall alderspensjonister pr. 31.12. som ikke var alderspensjonister et år tidligere

² Personer som var både yrkesaktive og hadde uførepensjon er ikke medregnet. Med yrkesaktiv menes her personer med inntekt over 1G.

Blant nye alderspensjonister mellom 67 og 70 år falt andelen som mottok uførepensjon året før de mottok alderspensjon fra 2007 til 2010, mens andelen var om lag uendret fra 2010 til 2011. Andelen nye alderspensjonister som var yrkesaktive året før pensjonering økte markert fra 2007 til 2010, og økningen har fortsatt fra 2010 til 2011.

Blant nye alderspensjonister mellom 62 og 70 år i 2011 hadde 24 pst. vært uførepensjonister før de ble alderspensjonister, og hele 55 pst. var yrkesaktive. De fleste av de som tok ut alderspensjon før 67 år var yrkesaktive før pensjonering.

Utvikling i gjennomsnittlig alderspensjon og minstepensjon

Utvikling i gjennomsnittlig pensjon og minstepensjon, 2011-kroner¹

	Alderspensjon			Minstepensjon		
	I alt	Menn	Kvinner	I alt	Menn	Kvinner
2007	167 700	199 500	144 000	110 200	91 300	112 900
2010	187 300	221 400	161 400	126 300	110 000	128 600
2011	196 800	229 900	169 100	130 000	109 900	132 800

¹ Beløpene er omregnet til 2011-kroner med utviklingen konsumprisindeksen.

Gjennomsnittlig alderspensjon økte med hele 17,4 pst. i realverdi fra 2007 til 2011. Økningen skyldes både at den enkeltes pensjon har økt reelt, dvs. med mer enn prisveksten, og at nye alderspensjonister har hatt høyere opptjening. Økningen var større for kvinner enn for menn, henholdsvis 17,1 pst. og 15,2 pst. Årsaken er sannsynligvis økte

særtilleggssatser i perioden 2008–2010, men det antas at kvinner også i framtiden vil få en høyere prosentvis økning enn menn. Dette skyldes først og fremst en økende yrkesdeltakelse blant kvinner, men også at ordningen med omsorgspoeng som trådte i kraft i 1992 etter hvert vil begynne å få virkning for nye alderspensjonister.

Gjennomsnittspensjon for nye alderspensjonister og minstepensjonister

Utvikling i gjennomsnittspensjon for nye alderspensjonister, 2011-kroner¹, og andel minstepensjonister

	Gjennomsnittlig alderspensjon for nye alderspensjonister, 2011 kroner ¹			Andel minstepensjonister av nye alderspensjonister, pst.		
	I alt	Menn	Kvinner	I alt	Menn	Kvinner
2007	181 600	215 900	149 000	20,0	5,0	34,2
2010	204 500	240 100	169 400	17,8	5,3	30,2
2011	206 400	225 500	174 100	9,9	2,4	22,6

¹ Beløpene er omregnet til 2011-kroner med utviklingen i konsumprisindeksen.

Kvinnens økte yrkesdeltakelse har gitt seg utslag i at kvinnenens opptjening av tilleggspensjon er blitt høyere, og at den også øker noe raskere enn menns opptjening. Kvinner har lenge hatt høyere prosentvis vekst i gjennomsnittlig pensjon for nye alderspensjonister. Denne utviklingen forventes å fortsette ettersom flere kvinner med høyere yrkesdeltakelse når pensjonsalderen. Fra 2007 til 2011 økte gjennomsnittlig pensjon for nye pensjonister med 16,8 pst. for kvinner og bare 4,4 pst. for menn. Veksten er lavere enn for tidligere år. Lavere vekst skyldes at en betydelig andel av de nye pensjonistene, særlig menn, var under 67 år, og derfor fikk lavere årlig pensjon enn om de hadde tatt ut pensjon ved 67 år.

Andelen minstepensjonister blant nye pensjonister i 2011 var 2,4 pst. for menn og 22,6 pst. for kvinner. Det er en betydelig nedgang for begge kjønn. Man må ha pensjon over minste pensjonsnivå for å ta ut hel alderspensjon før 67 år. At mange valgte å ta ut alderspensjon før 67 år i 2011, bidro derfor til en nedgang i andelen minstepensjonister blant nye alderspensjonister. Blant de

som tok ut alderspensjon fra 67 år var det 4,9 pst. menn og 27,9 pst. kvinner som var minstepensjonister. Dette er også en nedgang sammenliknet med 2010, spesielt for kvinner. Også denne effekten henger sammen med kvinnens økende yrkesdeltakelse over tid.

Sammensetning av alderspensjonistenes inntekt

Pensjonistenes inntekter har økt sterkt i forhold til konsumprisindeksen i perioden 2006–2010, som er det siste året det foreligger inntektsopplysninger for. 66 pst. av alderspensjonistenes samlede inntekter kom i 2010 fra alderspensjon fra folketrygden, mens tjenestepensjon utgjorde i gjennomsnitt 18 pst. av samlet inntekt. Alderspensjonen utgjør en større andel av kvinnens samlede inntekt enn av menns samlede inntekt, henholdsvis 69 pst. og 63 pst. For menn utgjorde alders- og tjenestepensjonene samlet 81 pst. av inntekten, og for kvinner 87 pst. Folketrygden har en omfordelende effekt, og alderspensjonens dekningsgrad er synkende med stigende inntekter.

Sammensetning av alderspensjonistenes gjennomsnittlige inntekt 2006–2010. Samlet inntekt i faste 2010-kroner¹ og andeler i pst. av samlet inntekt.

		2006	2007	2008	2009	2010
Totalt:	Samlet inntekt ²	235 300	260 000	269 600	267 600	278 300
	Alderspensjon	67	64	64	67	66
	Tjenestepensjon	18	18	18	18	18
	Annen inntekt ³	15	18	19	15	16
Kvinner:	Samlet inntekt ²	193 900	212 200	223 000	222 000	229 100
	Alderspensjon	70	68	67	69	69
	Tjenestepensjon	18	17	17	18	18
	Annen inntekt ³	13	15	16	13	13
Menn:	Samlet inntekt ²	293 300	326 300	333 500	329 300	343 800
	Alderspensjon	64	61	61	64	63
	Tjenestepensjon	19	18	18	18	18
	Annen inntekt ³	17	21	21	17	19

¹ Beløpene er omregnet til 2010-kroner med utviklingen i konsumprisindeksen.

² Samlet inntekt er summen av yrkesinntekt, kapitalinntekt og overføringer.

³ Annen inntekt er kapitalinntekt, yrkesinntekt og andre overføringer.

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Inntektsstatistikk for personer og familier.

Utviklingen i grunnbeløpet, minste pensjonsnivå og alderspensjon

Inntektsutviklingen for alderspensjonister og lønnstakere i alt, prosentvis økning

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	Endring pr. år 2004–2011
Grunnbeløp	3,3	3,5	5,4	5,5	4,2	3,8	4,4	4,3
– Minstepensjon for enslige	3,3	3,5	5,4	11,3	7,9	5,4	4,6	5,9
– Minstepensjon for ektepar	4,9	4,0	5,4	11,9	8,2	5,5	4,6	6,3
Alderspensjon i gjennomsnitt	4,8	4,8	6,5	7,6	6,1	5,6	5,4	5,8
Lønnstakere i alt	3,3	4,1	5,4	6,3	4,5	3,7	4,2	4,5

Kilde: Prop. 125 S (2011–2012) – Tilleggsløyvingar som følgje av reguleringa av grunnbeløpet og pensjonar i folketrygda mv. frå 1. mai 2012

Grunnbeløpet i folketrygden økte i perioden 2004–2011 med gjennomsnittlig 4,3 pst. pr. år. Års-lønnsveksten for alle grupper var på 4,5 pst. pr. år i samme periode.

Fra 2011 er det innført nye regler for regulering av alderspensjon. Til tross for ny regulering økte minstepensjonene mer enn lønnsveksten i 2011. Dette har sammenheng med at økningen i minstepensjonen i 2010 fikk helårsvirkning i 2011. Utviklingen i alderspensjon i gjennomsnitt er

påvirket av at nye alderspensjonister gjennomgående har høyere opptjening enn alderspensjonister totalt.

Forventet yrkesaktivitet og forventet pensjoneringsalder

Tidligere betød pensjonering at man sluttet å jobbe og tok ut pensjon. Fra 2011 er det fullt mulig å motta pensjon mens man fortsatt er fullt yrkes-

aktiv: alderspensjon og arbeidsinntekt kan fritt kombineres uten avkorting av pensjonen. Pensjoneringsalder er derfor ikke lenger et mål på yrkesaktivitet. Et av hovedmålene med pensjonsreformen er å bidra til at folk står lenger i arbeid. For å vite om man lykkes i å nå dette målet, er det utviklingen i forventet yrkesaktivitet som er viktig, ikke utviklingen i forventet pensjoneringsalder.

Forventet yrkesaktivitet ved 50 år måler hvor mange årsverk en 50-åring kan regne med å tilbringe i arbeid framover, gitt sysselsettingsmønsteret i det aktuelle året. I IA-avtalen er et delmål å øke forventet yrkesaktivitet ved 50 år med seks måneder fra 2009 til 2013. Forventet yrkesaktivitet ved fylte 50 år var 10,9 år i 2009 og 2010 og 11,0 år i 2011.

Forventet yrkesaktivitet ved 50 år

	Ved fylte 50 år		
	I alt	Menn	Kvinner
2007	10,5	12,1	8,8
2010	10,9	12,5	9,3
2011	11,0	12,5	9,5

Forventet pensjoneringsalder måler ikke lenger yrkesaktivitet, men har fortsatt betydning for årlige utgifter til alderspensjon. Redusert forventet pensjoneringsalder øker utgiftene til alderspensjon på kort sikt. Reglene for uttak av alderspensjon er nøytralt utformet og årlig pensjon blir lavere jo tidligere pensjonen tas ut, noe som trekker i retning av lavere utgifter til alderspensjon på lang sikt. Redusert forventet pensjoneringsalder har dermed mindre betydning for folketrygdens langsiktige utgifter.

Forventet pensjoneringsalder i et gitt år er knyttet til alder for mottak av pensjon og er definert som den alderen en tilfeldig valgt person forventes å motta pensjon, gitt pensjoneringsmønsteret i dette året.

Forventet pensjoneringsalder; alderspensjon, uførepensjon og AFP

	Ved fylte 50 år		
	I alt	Menn	Kvinner
2007	64,2	64,6	63,9
2010	63,7	63,9	63,4
2011	62,3	62,3	62,5

Forventet pensjoneringsalder ved fylte 50 år var 62,3 år i 2011. Det er 1,4 år lavere enn i 2010 for begge kjønnene sett under ett. Den store nedgangen i 2011 skyldes at hele fem årskull kunne gå av med alderspensjon i alder 62–66 år i 2011. Fra 2007 til 2010 har forventet pensjoneringsalder ved 50 år falt noe, mens vi fikk en stor nedgang i 2011 på grunn av muligheten til å ta ut alderspensjon fra 62 år. Forventet yrkesaktivitet har vist en økning, noe som har sammenheng med at flere enn tidligere kombinerer arbeid og pensjon.

Utviklingen i pensjoneringsmønster og yrkesaktivitet i første halvår 2012

Ved utgangen av juni 2012 mottok 50 000 personer under 67 år folketrygdens alderspensjon. Tabellen nedenfor viser antall alderspensjonister i alderen 62–66 år etter alder og kjønn, samt gjennomsnittlig uttaksgrad og gjennomsnittlig pensjon for de ulike årskullene. De fleste som har tatt ut alderspensjon tidlig har valgt 100 pst. uttaksgrad, og gjennomsnittlig uttaksgrad er vel 90 pst. Langt flere menn enn kvinner har valgt å ta ut alderspensjon tidlig, og gjennomsnittlig pensjonsnivå er høyest blant menn som følge av at de har høyest opptjening.

Årlig pensjon øker jo senere den tas ut som følge av at pensjonen da utbetales over færre år. Når en korrigerer for uttaksgrad øker gjennomsnittlig pensjon mellom de ulike årskullene om lag i takt med endringene i forholdstall mellom årskullene.

Antall alderspensjonister 62–66 år pr. 30.06.2012. Gjennomsnittlig pensjon

	Alder	Antall	Gjennomsnittlig uttaksgrad	Gjennomsnittlig pensjon	Gjennomsnittlig pensjon korrigert for uttaksgrad
Kvinner	62	2 240	87,3	155 070	177 630
	63	2 396	86,6	156 890	180 980
	64	1 786	87,1	166 290	190 870
	65	1 874	88,8	177 230	199 520
	66	1 874	91,1	185 880	204 050
Menn	62	8 890	95,8	198 510	207 190
	63	9 664	94,5	200 410	212 010
	64	7 631	94,4	212 970	225 590
	65	7 260	94,7	223 810	236 390
	66	6 489	95,4	233 740	244 910
Totalt	62	11 130	94,1	189 760	201 670
	63	12 060	93,0	191 770	206 260
	64	9 417	93,0	204 110	219 430
	65	9 134	93,5	214 250	229 200
	66	8 363	94,5	223 020	236 080

I budsjettet for 2012 ble det på usikkert grunnlag anslått at det ved utgangen av 2012 ville være om lag 48 000 alderspensjonister under 67 år. Basert på utviklingen til og med mars 2012 ble anslaget i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett 2012 økt til 63 000. Anslaget er i dette budsjettet redusert til 60 000 ved utgangen av 2012. Antall alderspensjonister under 67 år ved utgangen av 2013 anslås til 73 000. At flere enn anslått under 67 år tok ut alderspensjon har medført høyere utgifter til alderspensjon i 2012 enn anslått i saldert budsjett 2012. Utviklingen i antall alderspensjonister under 67 år i 2012 vil også ha betydning for budsjettanslagene i 2013 og årene framover. Uttaks-mønsteret framover og anslaget for antall alderspensjonister under 67 år ved utgangen av 2013 er usikkert.

Tidlig uttak av alderspensjon gir lavere årlig pensjon for den enkelte. Selv om utgiftene øker på kort sikt som følge av at mange tar ut alderspensjon før 67 år, påvirker tidlig uttak derfor folketrygdens utgifter over tid i mindre grad.

Mange ser ut til å kombinere arbeid og pensjon, og av de under 67 år som mottar alderspensjon, var 65 pst. i arbeid ved utgangen av juni 2012. 75 pst. av disse var registrert i arbeid kvartalet før de tok ut alderspensjon, noe som innebærer at mer enn 85 pst. har fortsatt i arbeid hittil.

Et hovedmål med pensjonsreformen er å bidra til at flere velger å arbeide lenger. Selv om mange har tatt ut fleksibel alderspensjon i 2011 og første halvdel av 2012 har en hittil ikke observert noen nedgang i yrkesaktiviteten i eldre aldersgrupper. Tvert i mot viser tall fra Arbeids- og velferdsdirektoratet basert på Arbeidstaker-/arbeidsgiverregisteret (AA-registeret) at yrkesaktiviteten øker for alle grupper over 60 år, jf. tabellen nedenfor. Dette har vært en utvikling over flere år, og i 2012 er økningen særlig stor for aldersgruppen 62–66 år. Denne aldersgruppen fikk som del av pensjonsreformen muligheten til å kombinere arbeid og pensjon uten at pensjonen blir redusert.

Andelen av befolkningen i registrert arbeidsforhold ved utgangen av 2. kvartal 2008–2012. Aldersstandardiserte tall (normert mot aldersfordelingen 2. kvartal 2012).

Aldersgruppe	Andel av befolkningen i registrert arbeidsforhold. Pst.					Endring i prosentpoeng fra 2010 til 2011	Endring i prosentpoeng fra 2011 til 2012
	2008	2009	2010	2011	2012		
18–29 år	61,2	59,0	57,7	57,0	58,4	-0,7	1,4
30–59 år	73,5	73,0	72,7	73,1	73,7	0,4	0,6
60–61 år	62,3	62,7	63,1	64,4	65,5	1,3	1,1
62–66 år	38,1	38,9	39,3	40,1	42,1	0,8	2,0
67–69 år	14,3	15,5	16,2	17,0	17,7	0,8	0,7
70–74 år	5,7	6,0	6,5	6,8	7,2	0,3	0,4

Kilde: Arbeids- og velferdsdirektoratet, Arbeidstaker-/arbeidsgiverregisteret

SSBs arbeidskraftsundersøkelser AKU gir også informasjon om yrkesaktiviteten i ulike aldersgrupper og endringer i denne. Det er noen forskjeller mellom AKU og AA-registeret, bl.a. fordi AKU er en utvalgsundersøkelse. Videre inklude-

rer AKU selvstendig næringsdrivende mens disse ikke er inkludert i AA-registeret. AKU-tall over sysselsettingsprosent for ettårige aldersgrupper fra 60 år og oppover, viser stort sett ikke signifikante utslag for 2011 sammenlignet med 2010.

Sysselsettingsprosent etter alder. 60–74 år. Årsgjennomsnitt 2008–2011

	60–74 år	60 år	61 år	62 år	63 år	64 år	65 år	66 år	67–69 år	70–74 år
2008	36	75	69	57	46	44	36	30	18	6
2009	36	77	71	57	48	41	40	31	17	6
2010	36	78	72	56	50	42	38	34	19	7
2011	36	77	75	57	48	43	37	32	18	8

Kilde: Statistisk sentralbyrå, Arbeidskraftsundersøkelsen.

Utfordringer og hovedprioriteringer

Fleksibel alderspensjon, med mulighet for uttak av alderspensjon fra 62 år, innebærer at valg av pensjoneringsstidspunkt får stor betydning for inntekten resten av livet. Den årlige pensjonen blir høyere jo senere den tas ut. Folketrygdens utgifter over tid påvirkes i liten grad av om pensjonen tas ut før eller etter 67 år, siden reglene for uttak av alderspensjon er nøytralt utformet. Imidlertid har folketrygdens årlige utgifter til alderspensjon blitt mindre forutsigbare enn tidligere, siden uttak av alderspensjon nå er et selvstendig valg for den enkelte.

Det er svært viktig at den enkelte får tilstrekkelig informasjon om konsekvensene av det valget man tar med hensyn til pensjoneringsstidspunkt. Arbeids- og velferdsetaten har et hovedansvar for å gi god informasjon og veiledning til brukere om nytt regelverk. Etaten har utviklet en pensjonsportal med en pensjonskalkulator som gir den enkelte mulighet til å beregne nivået på pensjonen ved ulike tidspunkt for uttak. Personer som ikke nås på denne måten, skal kunne få like god informasjon ved henvendelse på telefon eller ved personlig oppmøte på sitt lokale NAV-kontor.

Budsjettforslag for 2013

Følgende plantall er lagt til grunn for budsjettforslaget for 2013

	2011	2012 ¹	2013
Gjennomsnittlig antall med grunnpensjon	697 960	743 780	785 690
Gjennomsnittlig antall med tilleggspensjon	657 140	704 650	747 990
Gjennomsnittlig antall med ventetillegg	1 890	1 350	950
Gjennomsnittlig antall med sært tillegg	183 190	178 210	173 050
Gjennomsnittlig pensjon i alt, inklusive etterbetalinger, kroner	194 130	202 695	206 455
Gjennomsnittlig grunnpensjon, inklusive etterbetalinger, kroner	69 050	70 340	70 380
Gjennomsnittlig tilleggspensjon, inklusive etterbetalinger, kroner	124 050	131 205	135 205
Gjennomsnittlig ventetillegg, inklusive etterbetalinger, kroner	13 220	13 620	13 795
Gjennomsnittlig sært tillegg, inklusive etterbetalinger, kroner	31 430	33 500	33 345

¹ Tallene er de siste oppdaterte plantallene for 2012 og kan derfor avvike fra plantallene i Prop. 1 S (2011–2012).

Det er gjort endringer i poststrukturen som gjelder fra 1. januar 2012. Betegnelsen på post 73 er endret til Sært tillegg, pensjonstillegg mv., overslagsbevilgning. Ytelseskomponentene pensjonstillegg, minstenivåtillegg individuelt og minstenivåtillegg ektepar føres under post 73. Videre er en del behovsprøvde tillegg som barnetillegg flyttet fra post 70 til den nye post 73 Sært tillegg, pensjonstillegg mv.

Samlet for alderspensjon bidrar reguleringen av pensjonene pr. 1. mai 2012 til å øke inneværende års utgifter med 2 927 mill. kroner sammenliknet med saldert budsjett 2012. Utgiftene for 2013 er beregnet med G pr 1. mai 2012, og det tas ikke hensyn til neste års regulering av pensjonene i anslaget for 2013, jf. omtale under del I punkt 2.1.

Post 70 Grunnpensjon, overslagsbevilgning

I budsjettforslaget for 2013 er det lagt til grunn at gjennomsnittlig antall med grunnpensjon vil utgjøre 785 690 i 2013, og at gjennomsnittlig grunnpensjon vil utgjøre 70 380 kroner.

Gjennomsnittlig antall alderspensjonister under 67 år med grunnpensjon anslås til 67 900 for 2013, og utgiftene til denne gruppen anslås til å utgjøre 3 698 mill. kroner av den totale bevilgningen på posten i 2013.

Det foreslås bevilget 55 295 mill. kroner for 2013.

Post 71 Tilleggspensjon, overslagsbevilgning

I budsjettforslaget for 2013 er det lagt til grunn at gjennomsnittlig antall med tilleggspensjon vil utgjøre 747 990 i 2013. Videre at gjennomsnittlig tilleggspensjon i 2013 vil utgjøre 135 205 kroner.

Gjennomsnittlig antall alderspensjonister under 67 år med tilleggspensjon anslås til 67 900 for 2013. Utgiftene til tilleggspensjon for alderspensjonister under 67 år anslås til å utgjøre 9 897 mill. kroner av den totale bevilgningen på posten i 2013.

Det foreslås bevilget 101 130 mill. kroner for 2013.

Post 72 Ventetillegg, overslagsbevilgning

I budsjettforslaget for 2013 er det lagt til grunn at gjennomsnittlig antall med ventetillegg vil utgjøre 950 i 2013, og videre at gjennomsnittlig ventetillegg i 2013 vil utgjøre 13 795 kroner.

Det forelås bevilget 13 mill. kroner i 2013.

Post 73 Sært tillegg, pensjonstillegg mv., overslagsbevilgning

Det er lagt til grunn at gjennomsnittlig antall med sært tillegg, pensjonstillegg mv. vil utgjøre 173 050 i 2013, og videre at gjennomsnittlig sært tillegg, pensjonstillegg mm. i 2013 vil utgjøre 33 345 kroner.

Det foreslås bevilget 5 770 mill. kroner i 2013.

Programkategori 29.80 Forsørgertap og eneomsorg for barn m.v.

Utgifter under programkategori 29.80 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013	Pst. endr. 12/13
2680	Etterlatte	2 504 734	2 524 500	2 279 500	-9,7
2686	Gravferdsstønad	167 985	180 000	200 000	11,1
	Sum kategori 29.80	2 672 719	2 704 500	2 479 500	-8,3

Utgifter under programkategori 29.80 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)					
Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013	Pst. endr. 12/13
70-89	Andre overføringer	2 672 719	2 704 500	2 479 500	-8,3
	Sum kategori 29.80	2 672 719	2 704 500	2 479 500	-8,3

Programkategori 29.80 omfatter kapitlene 2680 Etterlatte og 2686 Gravferdsstønad.

Kap. 2680 Etterlatte omfatter i hovedsak pensjon til gjenlevende ektefeller, tidligere familieplei-

ere og barn som har mistet en eller begge foreldrene. Gjenlevende ektefeller som er uføre er tatt med under kap. 2655 Uførhet og gjenlevende over 67 år under kap. 2670 Alderdom.

Kap. 2680 Etterlatte

(i 1 000 kr)					
Post	Betegnelse	Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013	
70	Grunnpensjon, <i>overslagsbevilgning</i>	1 306 816	1 315 000	1 210 000	
71	Tilleggspensjon, <i>overslagsbevilgning</i>	1 085 104	1 095 000	970 000	
72	Særtilllegg, <i>overslagsbevilgning</i>	106 351	108 000	93 000	
74	Utdanningsstønad		436	500	500
75	Stønad til barnetilsyn, <i>overslagsbevilgning</i>		6 027	6 000	6 000
	Sum kap. 2680	2 504 734	2 524 500	2 279 500	

Innledning

Formålet med folketrygdens ytelser til gjenlevende ektefeller under 67 år, tidligere familiepleiere og barn som har mistet en eller begge foreldrene, er å sikre inntekt når forsørgeren dør eller pleieforholdet for en familiepleier er slutt. I tillegg skal ytelsene bidra til hjelp til selvhjelp.

Pensjon og overgangsstønad er inntektsprøvd og blir redusert på grunnlag av faktisk og forventet inntekt.

Hovedtrekk ved regelverket

Gjenlevende ektefelle

Ytelser til gjenlevende ektefelle gis etter bestemmelser i folketrygdloven kapittel 17. Ytelsene gis også til registrerte partnere, samt samboere som har vært gift med hverandre eller har hatt felles barn.

Retten til ytelser faller bort når den gjenlevende fyller 67 år. Pensjon til gjenlevende ektefelle kan ikke kombineres med egen alderspensjon eller uførepensjon, men eventuelle rettigheter etter avdøde beregnes inn i alders- eller uførepensjonen. Før fylte 67 år faller retten til ytelser bort dersom den gjenlevende får AFP fra offentlig pensjonsordning. Personer som mottar privat AFP fra før 2011 (gammel ordning) har heller ikke rett til ytelser.

En skilt ektefelle, som ikke har inngått nytt ekteskap før den tidligere ektefellens død, har på nærmere vilkår rett til ytelser som gjenlevende skilt ektefelle.

Pensjon til gjenlevende ektefelle

Pensjon til gjenlevende ektefelle består av grunnpensjon og tilleggspensjon og/eller særtilllegg. Full grunnpensjon tilsvare folketrygdens grunnbeløp. En eventuell tilleggspensjon skal, dersom avdøde var under 67 år, utgjøre 55 pst. av den tilleggspensjon den avdøde hadde, eller ville ha hatt, som uførepensjonist. Dersom avdøde var 67 år eller eldre, fastsettes tilleggspensjonen på grunnlag av opptjeningen før dødsfallet. Det ytes særtilllegg når tilleggspensjonen er lavere enn særtillegget. Fullt særtilllegg tilsvare folketrygdens grunnbeløp. Dersom grunnpensjonen er redusert på grunn av trygdetid, blir også særtillegget redusert tilsvarende.

Dersom den gjenlevende har, eller kan forventes å få, en årlig arbeidsinntekt som er større enn 50 pst. av grunnbeløpet, skal pensjonen reduseres

med et beløp som svarer til 40 pst. av den overskytende inntekten. Det skal som hovedregel legges til grunn at en gjenlevende ektefelle under 55 år kan forventes å få en årlig arbeidsinntekt på minst to ganger folketrygdens grunnbeløp.

Overgangsstønad til gjenlevende ektefelle

Overgangsstønad kan ytes til gjenlevende ektefelle som ikke har pensjonsrett, og som enten er i en omstillingsfase etter dødsfallet, er under nødvendig utdanning eller har omsorg for små barn. Overgangsstønaden er en midlertidig ytelse som beregnes på samme måte som pensjon til gjenlevende ektefelle.

Andre ytelser til gjenlevende

Det kan gis stønad til nødvendig utdanning, stønad til barnetilsyn og tilskudd til flytting for å komme i arbeid etter de samme regler som for enslig mor eller far, jf. kap. 2620.

Tidligere familiepleiere

En ugift person under 67 år som i minst fem år har hatt nødvendig tilsyn og pleie av foreldre eller annen nærstående, kan gis pensjon eller overgangsstønad når pleieforholdet er opphørt. Full årlig pensjon svarer til folketrygdens minstepensjon for enslige (grunnbeløpet og særtillegget). Pensjonen reduseres på grunnlag av den inntekt familiepleieren har, eller kan forventes å få, på tilsvarende måte som for gjenlevende ektefelle. Overgangsstønad er en midlertidig ytelse og beregnes på samme måte som pensjon.

Barnepensjon

Barnepensjon gis til barn under 18 år som har mistet en eller begge foreldre. Barnepensjon ytes med 40 pst. av grunnbeløpet for første barn og 25 pst. av grunnbeløpet for hvert av de øvrige barna.

Når begge foreldrene er døde, får det eldste barnet like stor pensjon som den av foreldrene som ville fått størst pensjon som gjenlevende ektefelle. Det nest eldste barnet får 40 pst. av grunnbeløpet og de øvrige barna 25 pst. av grunnbeløpet. Den samlede pensjonen deles likt mellom barna.

Barnepensjon gis som hovedregel til barnet fyller 18 år. Dersom begge foreldrene er døde, og barnet er under utdanning, gis pensjon inntil det fyller 20 år. Ved dødsfall som skyldes yrkesskade kan pensjon gis til barnet fyller 21 år.

Endringer i regelverket fra 1. januar 2011

Innføring av fleksibel alderspensjon fra folketrygden har gjort det nødvendig med tilpasninger i reglene om pensjon til gjenlevende ektefelle. Tilpasningene er midlertidige.

Ved uttak av alderspensjon skal opptjente rettigheter justeres med et forholdstall (levealdersjustering). Utbetalt pensjon kan derfor bli enten lavere eller høyere enn den opptjente pensjonen, avhengig av uttaksalder. Tidligere ble både opptjente pensjonsrettigheter og pensjon under utbetaling oppregulert gjennom endringer i grunnbeløpet, mens pensjon under utbetaling nå reguleres i samsvar med lønnsveksten og fratrekkes deretter 0,75 pst. Det er derfor ikke lenger samsvar mellom en opptjent og en utbetalt alderspensjon. I de tilfellene der avdøde hadde tatt ut alderspensjon, har det derfor vært et spørsmål om pensjonen til gjenlevende skal være avledet av avdødes opptjente rettigheter, eller avdødes løpende alderspensjon. For å gjøre minst mulig endringer i ordningen inntil en varig løsning er vurdert, beregnes ytelsene fortsatt på grunnlag av avdødes opptjening. Dette innebærer at pensjonsnivået ikke påvirkes av om avdøde hadde tatt ut fleksibel alderspensjon. Den avdødes pensjoneringsatferd

vil dermed ikke påvirke pensjonsnivået til den gjenlevende ektefellen. Pensjonen skal fortsatt reguleres med grunnbeløpet og gis fram til fylte 67 år. Gjenlevende som tar ut egen alderspensjon, får eventuelle rettigheter etter avdøde beregnet inn i sin egen alderspensjon.

Resultatrapport

Utgiftsutviklingen

I nominelle beløp har utgiftene over kap. 2680 hatt en samlet vekst på 4 pst. i perioden 2007–2011. I fast grunnbeløp har det imidlertid vært en nedgang i utgiftene på 13 pst. i løpet av samme periode. Nedgangen skyldes at antall gjenlevende ektefeller med pensjon har gått ned de siste årene. Dødeligheten i aldersgruppene under 67 år er redusert, særlig blant menn, og det har dermed blitt færre enker. Den økende yrkesaktiviteten blant kvinner påvirker også utviklingen i antall gjenlevende ektefeller som får utbetalt ektefellepensjon, da pensjonen avkortet mot inntekt og dermed faller helt bort over visse inntektsnivåer.

Siden den ordinære særtilleggssatsen ble økt fra 79,33 pst. til 100 pst. av grunnbeløpet fra 1. mai 2008 til 1. mai 2010, økte antall mottakere av særtillegg fra 2007 til 2010.

Gjenlevende ektefeller med pensjon pr. 31.12. og endring fra foregående år. 2007, 2010 og 2011

År	Med grunnpensjon		Med særtillegg		Med tilleggspensjon	
	Antall personer	Endring fra året før	Antall personer	Endring fra året før	Antall personer	Endring fra året før
2007	23 308	-698	3 629	-208	22 756	-684
2010	21 460	-794	6 138	241	20 991	-763
2011	20 578	-882	5 795	-343	20 136	-855

De aller fleste gjenlevende ektefeller med pensjon er kvinner, 90 pst. i 2011. Rundt 57 pst. av enkene og 20 pst. av enkemennene under 67 år mottar pensjon eller overgangsstønad.

Andelen gjenlevende ektefeller i arbeid eller under utdanning har økt de siste årene. I 2011 var rundt tre av fire av alle gjenlevende ektefeller med pensjon/stønad i arbeid eller under utdanning.

Antall personer med avgang fra gjenlevendepensjon og tilstand etter avgang. 2011.

Kjønn	Totalt antall	Alders- pensjon	Uføre- pensjon	AFP	Gift	I arbeid ¹	Død	Annet
Totalt	3 115	1 736	501	143	65	461	42	167
Kvinner	2 572	1 430	444	105	45	369	35	144
Menn	543	306	57	38	20	92	7	23

¹ Registrert i AA-registeret

55 pst. av gjenlevende ektefeller med avgang fra gjenlevendepensjon har overgang til alderspensjon, mens 16 pst. har blitt uførepensjonister. I underkant av 5 pst. har gått over til AFP, mens om lag 2 pst. har mistet pensjonen på grunn av ekteskapsinngåelse. 1 pst. er døde. Av de gjenværende 21 pst.ene er 15 pst. i arbeid. Dette er i stor grad personer som også har vært i arbeid samtidig som de har mottatt gjenlevendepensjon. De som slutter å motta gjenlevendepensjon, har i gjennomsnitt mottatt pensjon i åtte år.

Barnepensjonister pr. 31. desember. 2007, 2010 og 2011

	2007	2010	2011	Endring 2007– 2011 i pst.
Antall i alt	13 786	13 525	13 510	-2,0
Begge foreldre døde	296	236	230	-22,3

Antall barnepensjonister utgjør 1 pst. av alle unge mellom 0 og 20 år. Det er omlag 1,4 barn pr. barnekull som fortsatt har én forelder i live og rundt 1,3 barn pr. barnekull blant foreldreløse.

Utfordringer og hovedprioriteringer

Gjenlevende ektefelle

Personer som mister ektefelle i ung alder, og som ikke kommer i arbeid i løpet av en relativt kort periode, står i fare for å bli varig avhengig av stønad. Arbeids- og velferdsetaten har derfor et ansvar for å følge opp unge gjenlevende for å motivere til selvforsørgelse på samme måte som overfor enslige forsørgere.

Tilpasningene i regelverket for pensjon til gjenlevende ektefelle til fleksibel alderspensjon er midlertidige. Den langsiktige tilpasningen av folketrygdens ytelser til etterlatte er foreløpig ikke utredet. Folketrygdens ytelser til etterlatte bør også ses i sammenheng med reglene for ytelser til uføre. Regjeringen har satt i gang en utredning av den langsiktige løsningen for etterlatteytelser.

Budsjettforslag for 2013*Følgende plantall er lagt til grunn ved fastsetting av budsjettforslaget for 2013*

	2011	2012 ¹	2013
Antall gjenlevende med grunnpensjon pr. 31.12	20 578	19 290	18 380
Antall gjenlevende med tilleggspensjon pr. 31.12	20 136	18 330	17 300
Antall gjenlevende med særtillegg pr. 31.12	5 795	5 430	5 140
Antall gjenlevende med stønad til barnetilsyn pr. 31.12	260	244	232
Gjennomsnittlig pensjon i alt, kroner	94 556	93 479	94 132
Gjennomsnittlig grunnpensjon i alt, kroner	42 029	41 874	42 165
Gjennomsnittlig tilleggspensjon i alt, kroner	50 890	50 173	50 572
Gjennomsnittlig særtillegg, kroner	15 036	14 590	14 647
Gjennomsnittlig stønad til barnetilsyn, kroner	27 592	27 278	27 469

¹ Tallene er de siste oppdaterte plantall for 2012 og kan derfor avvike fra plantallene i Prop. 1 S (2011-2012).*Plantall tidligere familiepleiere*

	2011	2011 ¹	2013
Antall pensjonister pr. 31.12.	96	84	72
Gjennomsnittlig pensjon i alt, kroner	149 758	147 258	148 059
Gjennomsnittlig grunnpensjon, kroner	74 797	74 522	75 039
Gjennomsnittlig særtillegg, kroner	74 961	72 736	73 020

¹ Tallene er de siste oppdaterte plantall for 2011 og kan derfor avvike fra plantallene i Prop. 1 S (2011-2012).*Plantall barnepensjon*

	2011	2012 ¹	2013
Antall barnepensjonister pr. 31.12	13 510	13 130	13 160
Gjennomsnittlig pensjon	29 188	29 081	29 282

¹ Tallene er de siste oppdaterte plantall for 2011 og kan derfor avvike fra plantallene i Prop. 1 S (2011-2012).

Samlet for etterlattepensjon bidrar reguleringen av pensjonene pr. 1. mai 2012 til å øke inneværende års utgifter med 60 mill. kroner sammenliknet med saldert budsjett 2012. Utgiftene for 2013 er beregnet med G pr 1. mai 2012, og det tas ikke hensyn til neste års regulering av pensjonene i anslaget for 2013, jf. omtale under del 1 punkt 2.1.

Post 70 Grunnpensjon, overslagsbevilgning

I budsjettforslaget for 2013 anslås det en middelbestand på 32 000, med en gjennomsnittlig ytelse på kr 37 776.

Det foreslås bevilget 1 210 mill. kroner for 2013.

Post 71 Tilleggspensjon, overslagsbevilgning

I budsjettforslaget for 2013 er det lagt til grunn en middelbestand på 18 600, med en gjennomsnittlig ytelse på kr 51 737.

Det foreslås bevilget 970 mill. kroner for 2013.

Post 72 Særtilllegg, overslagsbevilgning

I budsjettforslaget for 2013 anslås det en middelbestand på 5 500, med en gjennomsnittlig ytelse på kr 16 424.

Det foreslås bevilget 93 mill. kroner for 2013.

Post 74 Utdanningsstønad

Utdanningsstønad gis til gjenlevende ektefeller og tidligere familiepleiere etter samme bestemmelser som for enslig mor eller far, jf. kap. 2620. Utgiftene til utdanningsstønad vil være avhengig av

antall gjenlevende totalt, arbeidsmarkedet, det generelle utdanningsnivået, valg av utdannings-type mv. Dette er forhold som til dels er vanskelige å forutsi.

Det foreslås bevilget 0,5 mill. kroner for 2013.

Post 75 Stønad til barnetilsyn, overslagsbevilgning

Stønad til barnetilsyn gis til gjenlevende ektefeller etter samme bestemmelser som for enslig far eller mor, jf. kap. 2620.

Det foreslås bevilget 6 mill. kroner for 2013.

Kap. 2686 Gravferdsstønad

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap		Forslag 2013
		2011	Saldert budsjett 2012	
70	Gravferdsstønad, <i>overslagsbevilgning</i>	167 985	180 000	200 000
	Sum kap. 2686	167 985	180 000	200 000

Post 70 Gravferdsstønad, overslagsbevilgning**Innledning**

Gravferdsstønad kan gis når et medlem i folketrygden dør, jf. folketrygdloven kapittel 7. Det ytes også stønad når dødsfallet gjelder forsørget ektefelle eller barn under 18 år som oppholder seg i landet, selv om de ikke er medlemmer i folketrygden. Formålet med gravferdsstønaden er å kompensere for utgifter til gravferd.

Hovedtrekk ved regelverket

De fleste dødsbo har tilstrekkelig med midler til en verdig begravelse. Gravferdsstønaden er nå behovsprøvd (med unntak for barn under 18 år), og utgjør maksimalt 20 652 kroner. Størrelsen på stønaden fastsettes av Stortinget. Når avdøde etterlater seg ektefelle, gis det et fribeløp for finansformue tilsvarende maksimal stønad. I til-

legg kan det gis stønad til dekning av nødvendige utgifter til transport av bære ut over 10 pst. av gravferdsstønaden (2 065 kroner) dersom baren med den avdøde må transporteres lengre enn 20 km. Nødvendige utgifter til gravlegging av dødfødte barn dekkes med opptil 20 652 kroner.

Ved dødsfall under opphold utenfor landet kan det i visse tilfeller ytes gravferdsstønad etter særskilte regler.

Formue skal dokumenteres ved sist innsendte selvangivelse eller siste likningsutskrift.

Resultatrapport

Utgiftene til gravferdsstønad i 2011 var på 168,0 mill. kroner. Av dette ble det utbetalt 75,3 mill. kroner til behovsprøvd gravferdsstønad, 82,7 mill. kroner til bæretransport og 10,0 mill. kroner til andre formål, hovedsaklig gravferd for dødfødte barn.

Behovsprøvd gravferdshjelp 2007, 2010-2011

År	Utgifter, mill. kroner	Antall mottakere	Mottakere i pst. av antall døde	Gjennomsnittlig beløp, kroner	Maksimal sats, kroner
2007	63,4	4 379	10,4	14 360	17 212
2010	72,3	4 342	10,5	16 655	19 344
2011	75,3	4 459	10,8	16 944	19 944

I 2011 mottok 4 459 personer behovsprøvd gravferdsstønad, mot 4 342 i 2010. Andelen dødsfall hvor det ble gitt behovsprøvd gravferdsstønad var 10,8 pst. I tillegg ble det i 2011 utbetalt stønad til bæretransport for 14 117 personer og gravferdsstønad for 815 dødfødte barn.

Budsjettforslag for 2013

Det foreslås at satsen for den behovsprøvede gravferdsstønaden økes fra opptil 20 652 kroner til opptil 21 336 kroner. I anslagene er det innarbei-

det at antall mottakere av behovsprøvd gravferdsstønad anslås til 4 620, og gjennomsnittlig beløp pr mottaker på 17 680 kroner. For stønad til bæretransport anslås det at antall mottakere vil bli 16 160, med et gjennomsnittlig beløp pr mottaker på 6 660 kroner.

Øvrige utgifter på posten, hovedsaklig utgifter til gravlegging av dødfødte barn, forventes å utgjøre 10,7 mill. kroner i 2013.

Det foreslås bevilget 200 mill. kroner på post 70 for 2013.

Resultatområde 4 Arbeidsmiljø og sikkerhet

Innledning

Arbeidsmiljø- og sikkerhetsområdet omfatter arbeidsrett og arbeidsmiljø og sikkerhet i norsk arbeidsliv; på land og på norsk kontinentalsokkel. Dette innebærer arbeid med strategisk utvikling av regelverk, forvaltning, tilsyn og kunnskapsutvikling knyttet til et bredt spekter av tema som berører arbeidslivet.

Arbeidsmiljø- og sikkerhetsmyndighetene har ansvaret for forvaltning av arbeidsmiljøloven med tilhørende forskrifter, enkeltbestemmelser i petroleumsløven med tilhørende HMS-forskriftsverk og arbeidstvistlovgevingen. Videre inkluderer dette også ansvaret for bl.a. regelverk for medbestemmelse i selskapslovgivningen, ferieloven, lønnsgarantiloven, lov om lønnsnemnd i arbeidstvister, samt allmenngjøringsloven. Departementet har på arbeidsmiljø- og sikkerhetsområdet etatsstyringsansvar for Arbeidstilsynet, Petroleumstilsynet og Statens arbeidsmiljøinstitutt, administrativt ansvar for Riksmekleren og Arbeidsretten og sekretærfunksjonen for Bedriftsdemokratinemnda, Rikslønnsnemnda og Tariffnemnda

Under presenteres de viktigste utfordringene på området og målstrukturen for ansvarsområdet fra overordnet mål til delmål. Delmålene er nærmere beskrevet med en kort statusrapport samt strategier og tiltak framover.

Stortinget behandlet i juni Meld. St. 29 (2010-2011) *Felles ansvar for eit godt og anstendig arbeidsliv – Arbeidsforhold, arbeidsmiljø og sikkerheit*. Tiltak fra meldingen er innarbeidet i omtalen av resultatområde 4 i den grad de skal følges opp i budsjettåret 2013.

Deretter følger omtale av hvert enkelt budsjettkapittel under programkategori 09.40 Arbeidsmiljø og sikkerhet. For hvert budsjettkapittel/etat følger en mer utførlig rapport og mer detaljert beskrivelse av strategier og tiltak inndelt etter delmålene.

Arbeidsmiljø- og sikkerhetsområdet omfatter også de deler av programkategori 33.30 Arbeidsliv som omhandler lønnsgaranti. Nærmere bestemt gjelder dette kap. 2542, post 70 Statsgaranti for lønnskrav ved konkurs m.v. og kap. 5704, post 02 Dividende.

Utfordringer i Arbeidsmiljø- og sikkerhetspolitikken

De fleste arbeider under gode og forsvarlige arbeidsforhold i Norge. Arbeidsforholdene er jevnt over bedre enn i andre land og de senere årene har mange opplevd en ytterligere forbedring av arbeidsmiljø og arbeidsvilkår. Ni av ti sier at de er fornøyd med jobben. De fleste har fast arbeidskontrakt og føler at de har en trygg jobbtilknytning. Arbeidstakerne rapporterer at arbeidstiden er godt tilpasset familielivet og sosiale plikter, og at de selv i stor grad kan påvirke arbeidshverdagen. Dette fremgår bl.a. av tilstandsbeskrivelsen i Meld. St. 29 (2010-2011) *Felles ansvar for eit godt og anstendig arbeidsliv – Arbeidsforhold, arbeidsmiljø og sikkerheit*.

Likevel mener Regjeringen at vi står overfor utfordringer for å sikre gode arbeidsforhold og et godt arbeidsmiljø for alle. Noen av de viktigste utfordringene er:

- Deler av arbeidslivet er preget av høyt sykefravær og utstøting.
- Enkelte bransjer, for eksempel renholdsbransjen og overnattings- og serveringsvirksomhetene, er preget av mange useriøse virksomheter og sosial dumping.
- Risikonivået for storulykker i petroleumsvirksomheten viser ikke en entydig positiv utvikling de siste årene.
- Sikre at intensjonene i lovverket og i IA-avtalen etterleves og følges opp på enkelte arbeidsplass.

Disse utfordringene representerer en situasjon som regjeringen mener vi ikke kan slå oss til ro med. I tillegg kommer faren for at useriøsitet og sosial dumping skal bre om seg i det norske arbeidslivet.

Inkluderende arbeidsliv og systematisk HMS-arbeid

Å legge til rette for gode og trygge arbeidsvilkår er et viktig virkemiddel i regjeringens strategi for et inkluderende arbeidsliv. Et godt arbeidsliv er viktig for å sikre at folk ikke blir syke av jobben og

faller ut av arbeidslivet. Det er også en forutsetning for at folk med nedsatt arbeidsevne skal kunne delta og møte kravene i arbeidslivet.

I IA-avtalen fra 2010 er det enighet mellom partene om at det systematiske forebyggende HMS-arbeidet i virksomhetene skal vektlegges i større grad enn tidligere for å forebygge arbeidsrelatert skade og sykdom. Det er viktig at virksomhetene i større grad integrerer sitt arbeid med systematisk HMS og IA-oppfølgning.

Et aktiv og systematisk HMS-arbeid i virksomhetene er viktig for å få til et godt arbeidsmiljø. Det er med på å redusere arbeidsmiljøutfordringene og forebygge negative arbeidsmiljøkonsekvenser.

Sykdom og sykefravær

Enkelte yrkesgrupper er preget av høyt sykefravær og uførepensjonering. Det totale sykefraværet etter næring var i 2011 klart høyest innen helse og sosialtjenester, transport og lagring, overnattings- og serveringsvirksomhet og undervisning.

Statistikk over legemeldte sykefraværsdagsverk viser at muskel- / skjelettlidelser fremdeles er den største diagnosegruppen med nær 39 pst. av totalen i 2011. Deretter følger psykiske lidelser og sykdommer i luftveien med henholdsvis 19 og 7,7 pst.

Det er vanskelig å anslå omfanget av arbeidsrelaterte plager, sykdom og skader i befolkningen. For det første er det vanskelig å vite hvor stor andel av forekomsten av en sykdom som har sin årsak i arbeidet. For det andre mangler vi gode og pålitelige datakilder som kan tegne et helhetsbilde. Et viktig mål er å forbedre kunnskapsgrunnlaget med hensyn til hva som skal til for å forebygge arbeidsrelaterte sykdommer og skader mv. Uansett hvilke årsaker som ligger bak sykefraværet er arbeidsplassen en viktig arena for forebygging av sykdom og tilrettelegging og oppfølging av sykmeldte, med sikte på å unngå uførepensjonering og utstøting fra arbeidslivet.

Arbeidsskader

Skader som følge av ulykker er et alvorlig problem særlig innen enkelte deler av arbeidslivet. Ifølge tall for 2010 fra Nasjonal overvåkning av arbeid og helse (NOA) ved Statens arbeidsmiljøinstitutt er risikoen for arbeidsskader størst innen yrkesfeltene bønder/fiskere o.l., sykepleiere, ope-

ratører/sjåfører og håndverkere. Alvorlige hendelser med bl.a. dødsfall eller alvorlige personska-der som utfall, er ofte relatert til mangelfull organisering og planlegging av arbeidet i tillegg til mangelfull ledelsesoppfølging og forståelse for risiko.

Når det gjelder tallfesting av meldte arbeidsskader er det viktig å være oppmerksom på at underrapporteringen kan være betydelig. Frekvensen av alvorlige personska-der i petroleumsvirksomheten har vist en positiv utvikling de senere årene. Skadefrekvensen for 2010 er signifikant lavere enn gjennomsnittet for foregående tiårsperiode. Særlig for flyttbare innretninger har utviklingen vært positiv.

Useriøsitet og sosial dumping

Regjeringen er opptatt av at alle arbeidstakere i Norge skal ha gode og trygge arbeidsplasser og skikkelige lønns- og arbeidsforhold. Det kreves en fortsatt aktiv innsats for å unngå sosial dumping i Norge, uten at vi legger unødvendige hindringer i veien for arbeidsinnvandringen.

Det er også økende oppmerksomhet mot at enkelte bransjer og yrkesgrupper ikke har forsvarlige arbeidsforhold og opplever en vesentlig høyere arbeidsmiljøbelastning enn den yrkesaktive befolkningen for øvrig. I denne sammenheng kan særlig nevnes renholdsbransjen, overnattings- og serveringsvirksomhet, transport, fiskeforedling og andre deler av servicenæringene. Det er fortsatt urovekkende stor forskjell i levealder mellom ulike yrker og enkelte bransjer. Dette må antas å kunne ha sammenheng med høy risiko og høyere belastninger i arbeidsmiljøet, uakseptable arbeidsforhold og sosial dumping, i noen tilfelle også kombinert med svart arbeid og andre kriminelle forhold. Selv om dette er unntakene i norsk arbeidsliv er det alvorlig for dem det gjelder og alvorlig for samfunnet. Bransjer og virksomheter som ikke prioriterer HMS-arbeidet kan utsette arbeidstakerne for høye arbeidsmiljøbelastninger, som kan føre til helseskader, sykefravær og lavere produktivitet. Det kan også undergrave konkurransevilkårene til virksomheter som etterlever den etablerte norske arbeidslivsstandarden og svekke Norges omdømme som et attraktivt arbeidsmarked for utenlandsk arbeidskraft. Anstendige arbeidsvilkår, et godt arbeidsmiljø og trygge arbeidsplasser er en forutsetning for å realisere målet om et trygt, godt og inkluderende arbeidsliv.

Særlig om storulykkesrisiko i petroleumsvirksomheten

Samlet sett vurderes sikkerheten i norsk petroleumsvirksomhet i dag som god, og resultatene viser at dagens HMS-regime fungerer godt på de fleste områder. Det inntraff ingen alvorlige hendelser som førte til tap av menneskeliv, miljøskade eller tap av betydelige materielle verdier på norsk sokkel i 2011. Det har imidlertid inntruffet hendelser som under kun litt endrede omstendigheter kunne ført til en storulykke. Slike alvorlige hendelser, internasjonalt og nasjonalt, viser det store risikopotensialet som er knyttet til virksomheten.

Det har vært en økning i antall brønnkontrollhendelser og gasslekkasjer de siste årene, men endringen fra 2010 til 2011 viser en positiv utvikling. Det var ingen brønnkontrollhendelser med høy alvorlighet i 2011. Tallene viser også at det er en reduksjon i antall gasslekkasjer det siste året.

Strategier og virkemidler

Myndighetenes strategi er å bidra til at virksomhetene driver et systematisk og forebyggende helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid og hovedvirkemidlene er regelverk, tilsyn, veiledning, kunnskapsutvikling og samarbeid. Dette er i samsvar med arbeidsmiljølovens krav om at det er arbeidsgiver selv som skal sørge for et fullt forsvarlig og inkluderende arbeidsmiljø, og petroleumslovens krav om forsvarlig virksomhet.

Det er behov for en forsterket og fornyet innsats for å møte de hovedutfordringene som er nevnt ovenfor. Regjeringens overordnede strategi for dette arbeidet kan beskrives gjennom følgende:

- *Forsterket medvirkning og partssamarbeid nasjonalt, regionalt/lokalt og på den enkelte arbeidsplass.* Partssamarbeid er et viktig virkemiddel for å fremme gode og trygge arbeidsforhold samt i arbeidet med sikkerheten i petroleumssektoren. Det er ledelsen og de tilsatte i virksomhetene som best kjenner utfordringene og behovene de står overfor og som best kan ivareta og videreutvikle eget arbeidsmiljø.
- *Bransjeretting av innsatsen.* Treparts bransje-programmer ble etablert etter initiativ fra partene i forbindelse med lønnsoppgjøret i 2010, med det formål å bruke partenes kompetanse og kunnskap om utfordringene og hva som kan være gode tiltak i egen bransje.

- *En aktiv gjennomføring av IA-avtalen.* Myndighetene og partene er enig om å holde et høyt trykk og mobilisere bred aktivitet og samarbeid om oppfølging av IA-avtalen. Avtalen bygger på det som partene vet virker: tett oppfølging av sykmeldte fra arbeidsgiver, sykmelder og Arbeids- og velferdsetaten, samt bedre tilrettelegging for nærvær.
- *Sterkere offentlig tilsyn.* I tillegg til å understreke viktigheten av partenes ansvar og rolle i arbeidsmiljøarbeidet er det også viktig å ha fokus på myndighetenes håndheving. I dette inngår bl.a. vurderinger knyttet til spørsmål om myndighetene trenger bedre og sterkere virkemidler for å kunne håndtere utfordringene.
- *Mer kunnskap om arbeidslivsspørsmål.* For å kunne arbeide effektivt med å redusere og forebygge helseskader i arbeidslivet er det nødvendig med god og dekkende kunnskap. Å ha oversikt over omfanget av og utviklingstrender knyttet til arbeidsrelatert skade og sykdom, utsatte sektorer, yrker og grupper er avgjørende når myndighetene og de sentrale aktørene i arbeidslivet skal prioritere innsatsen. Kunnskap om årsakssammenhenger er avgjørende for å kunne vurdere både hvilke forebyggende tiltak som skal settes inn og om de ulike tiltakene virker.
- *Fortsatt stor oppmerksomhet mot useriøsitet og sosial dumping.* Noen deler av arbeidslivet, enkelte bransjer er mer preget av useriøsitet og sosial dumping enn andre. Bransjene kjenne-tegnes bl.a. av lav organisasjonsgrad og høy prosentandel arbeidsinnvandrere.

Mål for arbeidsmiljø- og sikkerhetspolitikken

Regjeringens mål med arbeidsmiljø- og sikkerhetspolitikken er et arbeidsliv med plass for alle, som sikrer arbeidstakernes medvirkning, medbestemmelse og behov for vern og trygghet, og som gir en hensiktsmessig tilpasning til utviklingen i næringslivet. Med bakgrunn i regjeringens mål på området er det formulert følgende hovedmål:

Et sikkert og inkluderende arbeidsliv med trygge tilsettingsforhold og en meningsfylt arbeidssituasjon for den enkelte.

Arbeidstakere i Norge skal ikke bli syke eller skadet som følge av forhold ved arbeidet og arbeidsplassen. De skal ha gode og trygge arbeidsplasser og skikkelige lønns- og arbeidsvilkår. Arbeidsgiver skal sørge for at arbeidsmiljøet, sikkerheten og arbeidsforholdene for øvrig er tilfredsstillende

og forsvarlig slik at arbeidstakernes helse og arbeidsevne ivaretas også i et langsiktig perspektiv. Arbeidsgiverne skal også legge til rette for at arbeidstakere med midlertidig eller varig nedsatt funksjonsevne skal kunne være i arbeid så langt det er mulig. Arbeidstakerne har både rett og plikt til å medvirke til dette. Det innebærer at arbeidsgivere i samarbeid med arbeidstakerne må arbeide systematisk med helse, miljø- og sikkerhet for å hindre at forhold ved arbeidet og arbeidsplassen forårsaker sykdom eller skader på mennesker, ytre miljø og materielle verdier. Forebygging av arbeidsrelatert sykdom, skader og ulykker og tilrettelegging, står sentralt i dette arbeidet. I petroleumsvirksomheten er det nødvendig med sterkt fokus på forebygging av storulykker.

Arbeidsmiljø- og sikkerhetsmyndighetene bidrar også gjennom forebyggende innsats til å redusere skade på ytre miljø. Tiltak for å forebygge og unngå hendelser som skader mennesker, og tiltak som forebygger storulykker, vil også forebygge skader på ytre miljø. Unntaksvis kan det oppstå motstridende interesser mellom hensynet til beskyttelse av arbeidstakere og beskyttelse av ytre miljø. Kunnskap om at det foreligger slike muligheter for motstridende sektorinteresser forutsetter godt samarbeid og god koordinering mellom ansvarlige myndigheter. Både helsemessige og miljømessige data må innarbeides i risikovurderinger og tiltak.

Hovedmål	Delmål 2013
Et sikkert og inkluderende arbeidsliv med trygge tilsetningsforhold og en meningsfylt arbeidssituasjon for den enkelte	1. Bidra til å forebygge arbeidsrelaterte sykdommer, skader/ulykker og fremme inkludering 2. Bidra til å redusere risiko for storulykker og skader på ytre miljø i petroleumssektoren 3. Bidra til å fremme et seriøst og anstendig arbeidsliv og hindre sosial dumping 4. Øke omfang og kvalitet på kunnskap om arbeidsrett, arbeidsmiljøforhold og storulykkesrisiko 5. Sikre et forsvarlig og brukervennlig regelverk – herunder arbeidstakeres rettigheter og medbestemmelse

Delmål 1: Bidra til å forebygge arbeidsrelaterte sykdommer, skader/ulykker og fremme inkludering

De fleste tiltakene under dette delmålet utføres av tilsynsetatene på arbeidsmiljø- og sikkerhetsområdet. De viktigste tiltakene handler om etatenes innsats for å sikre at virksomhetene etterlever regelverket og utfører et systematisk HMS-arbeid. Prioriterte områder er arbeidsulykker og -skader, sykefraværsoppfølging, kjemisk helsefare, risikoutsatte grupper i petroleumssektoren, unge arbeidstakere m.m. Rapportering fra disse tiltakene er plassert under de ulike kapittelomtalene bak. Her følger en statusrapport for de tiltak som er samarbeidsprosjekt mellom flere myndigheter, samt arbeid på departementsnivå og samarbeid mellom myndighetene og partene i arbeidslivet.

Rapport og status

Satsing for et inkluderende arbeidsliv

IA-avtalens overordnede mål er å forebygge og redusere sykefravær, styrke jobbnærværet og bedre arbeidsmiljøet, samt å hindre utstøting og frafall fra arbeidslivet. For å oppnå disse målene vektlegges nå i større grad enn i de tidligere avtalene det systematiske forebyggende HMS-arbeidet i virksomhetene. Arbeidsmiljømyndighetene har således fått en enda tydeligere rolle i IA-samarbeidet enn tidligere, og har etter februar 2010 samarbeidet aktivt med partene i arbeidslivet og andre myndigheter i arbeidet med å vitalisere IA-arbeidet sentralt og lokalt. Det er bl.a. etablert et forpliktende samarbeid mellom Arbeidstilsynet og Arbeids- og velferdsetaten om utveksling av data som grunnlag for tilsyn, og veiledning/informasjon til virksomhetene til hjelp i det forebyggende arbeidsmiljøarbeidet. Det er også gjennomført

egne tilsynssatsinger med bransjer med særlig risiko for utstøting og sykefravær.

Ufrivillig deltid

Mange arbeidstaker ønsker å jobbe deltid, for eksempel for å kunne tilpasse arbeidsmengden i forhold til andre forpliktelser og ønsker i hverdagen eller i forhold til egen arbeidsevne etter sykdom. Et stort antall deltidsansatte ønsker imidlertid å jobbe mer uten at de får anledning til det. Ufrivillig deltid er en form for arbeidsledighet som må bekjempes som annen arbeidsledighet. Samtidig har problemene en viktig kjønnsdimensjon – de aller fleste i ufrivillig deltid er kvinner. For regjeringen er det et mål å redusere ufrivillig deltid og at de som ønsker det skal få arbeide heltid.

I Meld. St. 29 (2010-2011) *Felles ansvar for eit godt og anstendig arbeidsliv – Arbeidsforhold, arbeidsmiljø og sikkerheit* ble ulike tiltak som inngår i regjeringens krafttak mot ufrivillig deltid lagt frem.

I helse- og omsorgssektoren, hvor prosentandelen av ansatte i ufrivillig deltid er stor, blir de eventuelle problemer som virksomhetene har med å få dekket opp helgevaktene, trukket frem som en viktig årsak til ufrivillig deltid. I 2011 ble det bevilget 25 mill. kroner per år over en treårsperiode til tiltak som kan bidra til å redusere antallet som arbeider ufrivillig deltid. Partene i arbeidslivet har vært invitert til å komme med innspill om bruken av midlene.

I mai 2011 ble det åpnet for at virksomheter og bedrifter kunne søke om å få midler til forsøk som kan bidra til å redusere omfanget av ufrivillig deltid og styrke muligheten for de som ønsker økt stilling. Prosjektene administreres av Arbeids- og velferdsdirektoratet og VOX, og har fortsatt i 2012.

Strategier og tiltak

Retningsgivende for arbeidsmiljø- og sikkerhetsmyndighetenes innsats og prioriteringer fremover er en vurdering av hvilke arbeidsmiljø- og sikkerhetsforhold som er de viktigste årsaker til helseskade og som har størst betydning for inkludering i arbeidslivet. Myndighetene legger vekt på en kunnskapsbasert vurdering, målrettet regelverksutvikling og et godt partssamarbeid.

Satsing for et inkluderende arbeidsliv

Myndighetene og partene i arbeidslivet skal påse at IA-avtalen gjennomføres ved et omfattende oppfølgingsregime, med trepartssamarbeid både på nasjonalt, regionalt og lokalt nivå. IA-innsatsen skal i større grad målrettes og tilpasses i forhold til den enkelte bransje eller nærings utfordringer og forutsetninger, og partene og myndighetene skal samarbeide om slike bransjevise satsinger. Arbeidsmiljømyndighetene vil også fortsatt gjennomføre egne aktiviteter for å støtte opp under arbeidet for et mer inkluderende arbeidsliv og for å forebygge utstøting.

HMS-opplæring

God kompetanse og opplæring innenfor helse, miljø og sikkerhet er avgjørende for å få til et godt systematisk helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid i virksomhetene. Departementet vil vurdere å forsterke arbeidsmiljølovens krav om opplæring tilpasset den enkelte virksomhet, for å tydeliggjøre formålet med dagens bestemmelse. Dette kan gi Arbeidstilsynet et bedre grunnlag for tilsyn og sanksjonering.

For å sikre at unge arbeidstakere får en god start på arbeidslivet, for å forebygge og hindre utstøting, samt for å etablere en forebyggende kultur som kan bidra til å forbedre arbeidslivsstandarden på lengre sikt, er det nødvendig at unge arbeidstakere og deres arbeidsgivere har kunnskap om arbeidsmiljøregelverket. Det er derfor behov for at utdanningsmyndighetene, arbeidsmiljømyndighetene og partene i arbeidslivet samarbeider om å vurdere ulike tiltak som er nødvendige og hvordan disse skal gjennomføres. I denne sammenheng vil departementet ta et initiativ til et tettere og mer aktivt samarbeid mellom Arbeidstilsynet og de organ som arbeider med å utvikle rammer, innhold og strategier for kompetanseutvikling, for å sikre at HMS-perspektivet blir ivare tatt på en god måte.

Styrking av tilsynene

Selv om det er virksomhetene selv som har ansvaret for at kravene i arbeidsmiljøregelverket blir fulgt, er også tilsynsmyndighetenes håndheving av regelverket viktig. Departementet vil derfor i løpet av 2013 vurdere hvorvidt det er hensiktsmessig å gi tilsynsmyndighetene flere virkemidler for å håndtere utfordringene i arbeidslivet.

En offensiv mot ufrivillig deltid og for mer heltid

I Meld. St. 29 (2010-2011) *Felles ansvar for eit godt og anstendig arbeidsliv – Arbeidsforhold, arbeidsmiljø og sikkerheit* presenteres regjeringens tiltak mot ufrivillig deltid. Regjeringen har ønsket en ytterligere opptrapping av innsatsen for å redusere antallet arbeidstakere i ufrivillig deltid, og at de som ønsker det får arbeide heltid.

Det er satt i gang flere FoU-prosjekter for å utrede ulike forhold ved ufrivillig deltid. Et prosjekt har utredet varigheten av ufrivillig deltid, et annet har evaluert tvisteløsningsnemndas praksis angående fortrinnsretten, og et tredje FoU-prosjekt har kartlagt hvilken effekt fortrinnsrettbestemmelsen har hatt for å redusere omfanget av ufrivillig deltid.

Forsøk i virksomheter og bedrifter som kan bidra til å redusere omfanget av ufrivillig deltid og styrke muligheten for de som ønsker økt stilling ble gangsatt høsten 2011, og vil fortsette fremover. Følgforskning til disse tiltakene iverksettes også.

Delmål 2: Bidra til å redusere risiko for storulykker og skader på ytre miljø i petroleumssektoren

Petroleumsvirksomhet er en kompleks industriell virksomhet i kontinuerlig endring med risiko for storulykker som kan ha særlige negative konsekvenser og kostnader både for mennesker, miljø og materielle verdier. Virksomheten er høgteknologisk, har ressurssterke aktører og er preget av et fagmiljø med høy kompetanse, samtidig som den omfatter mange ulike aktiviteter, både til havs og på land, langs hele norskekysten. For å forstå årsaker til storulykker, og dermed kunne iverksette effektive tiltak, må regelverk og risikoforhold knyttet til teknologi, styringssystemer, organisering, mennesker og kultur, ses i sammenheng. Noen av de viktigste utfordringene i arbeidet med å redusere risikoen for storulykker i tiden fremover er knyttet til teknisk og operasjonell sikkerhet, herunder brønnsikkerhet, teknisk tilstand på eldre innretninger, ledelsesinvolvering og roller og ansvar mellom aktørene i virksomheten.

Samtlige tiltak under dette delmålet utføres av Petroleumstilsynet. Strategier og tiltak samt rapportering fremgår således av kapittelomtalen for Petroleumstilsynet bak.

Boks 6.1 Storulykke – definisjon:

Med storulykke menes en akutt hendelse som f.eks. et større utslipp, brann eller en eksplosjon som umiddelbart eller senere medfører flere alvorlige personskader og/eller tap av menneskeliv, alvorlig skade på miljøet og/eller tap av større økonomiske verdier.

Rapport og status

Samlet sett vurderes sikkerheten i norsk petroleumsvirksomhet i dag som god, og resultatene viser at dagens HMS-regime fungerer godt på de fleste områder. Det inntraff ingen alvorlige hendelser i 2011 på norsk sokkel som førte til tap av menneskeliv, miljøskade eller tap av betydelige materielle verdier. Det har imidlertid inntruffet hendelser som under kun litt endrede omstendigheter kunne ført til en storulykke. Slike alvorlige hendelser, internasjonalt og nasjonalt, viser det store risikopotensialet som er knyttet til virksomheten.

Det har vært en økning i antall brønnkontrollhendelser og gasslekkasjer de siste årene, men endringen fra 2010 til 2011 viser en positiv utvikling. Det var ingen brønnkontrollhendelser med høy alvorlighet i 2011. Tallene viser også at det er en reduksjon i antall gasslekkasjer 2011. Både gasslekkasjer og brønnhendelser er hendelsestyper som har potensial for å føre til storulykker. Basert på tidligere erfaring er det viktig at Petroleumstilsynet opprettholder sin oppmerksomhet mot aktørene i næringen innen disse områdene og derigjennom påvirker dem til å iverksette enda flere målrettede tiltak med tanke på å få ned antall hendelser.

De alvorlige ulykkene de senere årene, for eksempel Montara- og Macondo-hendelsene, har fått stor internasjonal oppmerksomhet og kan sies å ha skapt en erkjennelse av at et selskap som utløser alvorlige hendelser og ulykker, ikke bare kan ramme seg selv og virksomheten i et enkelt land, men en hel industri internasjonalt. Granskinger av slike ulykker har ikke avdekket nye bakgrunnsforliggende årsaksmekanismer eller årsaksforhold, men viser bl.a. at det er behov for bedre risikostyring, barrierestyring og mer robuste løsninger for at ikke enkeltfeil eller enkelthendelser skal kunne utvikle seg til storulykker.

Strategier og tiltak

Myndighetene legger vekt på kunnskaps- og kompetanseutvikling hos alle involverte, kontinuerlig regelverksutvikling og et godt partssamarbeid.

Petroleumstilsynet legger videre stor vekt på å formidle kunnskap om risiko, og å følge opp at virksomheten foregår på en forsvarlig måte og i samsvar med gjeldende regelverk. Tilsynet er risikobasert ved at det rettes inn mot de virksomheter og forhold hvor risikoen for storulykker og skader vurderes å være størst.

Det er viktig at myndighetene er på høyde med, og helst i forkant av, utviklingen i næringen for aktivt å kunne følge opp at næringen selv iverksetter nødvendige forebyggende og risikoreducerende tiltak. Erfaringsoverføring i forbindelse med ulykker og hendelser er også en viktig kilde til kunnskap, og det vil bli lagt betydelig vekt på å trekke lærdom fra slike. Hendelsen med Deepwater Horizon i Mexicogulven er et slikt eksempel. For å sikre at dagens forvaltning er tilpasset fremtidige utfordringer i bransjen, har Arbeidsdepartementet besluttet at det skal gjennomføres en bred gjennomgang av HMS-regelverk og tilsynsmetodikk.

Regjeringen foreslår å styrke Petroleumstilsynets bevilgninger fra 2013 slik at etaten fortsatt kan drive et forebyggende og proaktivt tilsyn – og oppfølgingsarbeid overfor virksomhetene i petroleumsnæringen.

Delmål 3: Bidra til å fremme et seriøst og anstendig arbeidsliv og hindre sosial dumping

Deler av det norske arbeidslivet preges av for mange useriøse virksomheter og sosial dumping. Arbeidet for gode arbeidsforhold og mot sosial dumping har vært et viktig satsingsområde for regjeringen i flere år.

De fleste elementene i handlingsplanene mot sosial dumping er satt i verk, og det er innført en rekke viktige tiltak. De gjennomførte tiltakene har vært nødvendige og evalueringen av handlingsplanene som ble ferdigstilt i november 2011 viser at de har hatt god effekt, se nedenfor.

Regjeringen har i Meld. St. 29 (2010-2011) *Felles ansvar for eit godt og anstendig arbeidsliv – Arbeidsforhold, arbeidsmiljø og sikkerheit* (Arbeidslivsmeldingen) varslet ytterligere tiltak som har som mål å styrke arbeidet for gode arbeidsforhold. Videre har regjeringen i Prop. 74 L (2011-2012) forslått tiltak som vil sikre likebehandling mellom innleide (ansatte i bemanningsbyråder og kollegene i virksomheten de er utleid til).

Likevel avdekkes det fremdeles grove brudd på arbeidsmiljø- og sikkerhetsregelverket og kravene til lønns- og arbeidsvilkår etter allmenngjøringsforskriftene og utlendingsregelverket, særlig i noen utsatte bransjer. Dette gjelder bl.a. i renholdsbransjen, overnattings- og serveringsvirksomhet, transport og andre deler av servicenæringene. Problemer som allerede finnes i enkelte bransjer tydeliggjøres og forsterkes ofte ved en økt tilstrømming av utenlandske arbeidstakere.

Rapport og status

Treparts bransjesamarbeid og godkjenningsordning i renholdsbransjen

Regjeringen har etablert treparts bransjeprogrammer for å styrke trepartssamarbeidet og mobilisere partene til å ta fatt i arbeidsmiljøutfordringer i utsatte bransjer. Rammene for bransjeprogrammene er arbeidsforhold, medbestemmelse, arbeidsmiljø og sikkerhet i bred forstand.

Bransjeprogram for renholdsvirksomheter ble etablert som en pilotbransje. Arbeidet ble startet senhøstes 2010, og ble formalisert med en arbeidsgruppe under Arbeidslivs- og pensjonspolitisk råd i mars 2012. Det første og mest sentrale tiltaket i samarbeidet har vært innføring av en offentlig godkjenningsordning for renholdsvirksomheter. Forskrift ble fastsatt 8. mai 2012 og selve ordningen trådte i kraft 1. september 2012. Arbeidstilsynet skal føre tilsyn med at forskriften overholdes.

Regionale verneombud i overnattings- og servicevirksomhetene og renholdsbransjen

Forskrift om regionale verneombud i overnattings- og serveringsvirksomhetene og i renholdsbransjen trådte i kraft 1. januar 2011. Ordningen etableres gradvis, og arbeidet med å tilsette 12 regionale verneombud starter høsten 2012.

Allmenngjøring

De fire forskriftene om allmenngjøring av tariffavtale for byggeplasser i Norge, forskriften om delvis allmenngjøring av Verkstedsoverenskomsten for skips- og verftsindustrien, forskriften om allmenngjøring av tariffavtale for jordbruks- og gartnerinæringen og forskriften om allmenngjøring av tariffavtale for renholdsbedrifter vil opphøre å gjelde dersom partene ikke har krevet nytt vedtak innen en måned etter at tariffavtalen de bygger på er utløpt. LO har fremmet krav om fortsatt allmenngjøring på alle fire områdene, og Tariff-

nemnda har ikke tatt stilling til sakene, men vil sende dem på høring høsten 2012. De gjeldende forskriftene vil gjelde inntil nemnda treffer nye vedtak.

EUs vikarbyrådirektiv – likebehandling

Stortinget vedtok 7. juni 2012 lovforslagene som departementet fremmet i Prop. 74 L (2011-2012) om endringer i arbeidsmiljøloven og tjenestemannsloven mv. Lovvedtaket gjennomfører EUs vikarbyrådirektiv. Det er vedtatt å innføre et likebehandlingsprinsipp, som innebærer at vikarbyråansatte skal ha de samme lønns- og arbeidsvilkår som de ville hatt ved ansettelse hos innleier. Det er også vedtatt en rekke tiltak for å sikre at likebehandlingsprinsippet etterleveres. Stortinget samtykket samme dag til Prop. 69 S (2011-2012) om deltakelse i en beslutning i EØS-komiteen om innlemmelse av vikarbyrådirektivet i EØS-avtalen.

Evaluering av handlingsplanene mot sosial dumping

Den første handlingsplanen mot sosial dumping ble lagt fram i 2006 og 2009. Fafo har på oppdrag fra Arbeidsdepartementet gjennomført en bred evaluering av tiltakene. Evalueringen omfatter en rekke tiltak, samt en sammenfattende analyse av myndighetenes innsats mot sosial dumping. Evalueringsrapporten viser bl.a.:

- Tiltakene utgjør en godt integrert tiltakskjede, med totalt sett en positiv virkning.
- Å bruke begrepet «sosial dumping» som utgangspunkt for handlingsplanene har vært et velfungerende grep, fordi det har ført til en mer praktisk rettet drøfting av hensiktsmessigheten og virkningen av ulike tiltak.
- Den forsterkede innsatsen fra Arbeidstilsynet har vært viktig, og har vært gjennomført på en overbevisende måte.
- Ordningen med id-kort i bygge- og anleggsbransjen blir vurdert som et effektivt verktøy for å føre tilsyn, og er med på å skape mer ryddige og lovmessige forhold.
- Melde- og registreringsplikten for bemanningsforetak ser ut til å ha liten effekt.
- Endringene i allmenngjøringsordningen har så langt ikke gitt vesentlig effekter. Det er likevel positive indikasjoner knyttet til innføringen av solidaransvar.
- Etableringen av servicesentrene for utenlandske arbeidstakere har vært en suksess.

Strategier og tiltak

Et sterkere samarbeid med partene i arbeidslivet og bransjeorganisasjoner er et viktig og nødvendig virkemiddel for å målrette innsatsen for å fremme et seriøst og anstendig arbeidsliv og hindre sosial dumping.

Treparts bransjeprogrammer

Det er viktig at arbeidet med å etablere og drive godkjenningsordningen for renholdsbransjen videreføres på en effektiv måte. I denne sammenheng må informasjonstiltakene videreføres og til dels gjentas i 2013. Det er i denne sammenheng også viktig å nå ut med informasjon til de private kjøperne av renholdstjenester om at de nå enkelt kan forsikre seg om at renholdsvirksomheten de benytter både er registrert og ivaretar viktige forpliktelser overfor sine arbeidstakere. Arbeidsmiljømyndighetene planlegger i denne sammenheng et eget informasjonsopplegg, og vil se nærmere på muligheten for et samarbeid med skattemyndighetene i den anledning.

Regjeringen har iverksatt arbeidet med å videreutvikle bransjeprogrammer som virkemiddel, og vil fortsatt rette særlig innsats mot bransjer som er spesielt utsatt for useriøsitet, sosial dumping og utstøttings- og arbeidsmiljøproblemer, gjennom treparts bransjeprogrammer.

Det er gjennom Arbeidslivs- og pensjonspolitisk råd iverksatt et samarbeid knyttet til valg av ny bransje, og et nytt bransjeprogram vil bli etablert i løpet av 2013.

Se for øvrig omtale under kap. 649 Treparts bransjeprogrammer.

Evaluering av tiltak mot sosial dumping

Det vises til resultatene fra evalueringen av tiltakene i handlingsplanene som er omtalt ovenfor. Regjeringen følger utviklingen på arbeidsmarkedet nøye og vil videreføre arbeidet mot sosial dumping på grunnlag av evalueringen og omtalen i Arbeidslivsmeldingen. Høsten 2012 har regjeringen arrangert en nasjonal konferanse med deltakelse fra både arbeidslivets parter, forskningsmiljøene og myndighetene, hvor man drøftet hvordan resultatene fra evalueringen bør følges opp. Allmenngjøringsordningen var et sentralt tema.

Særlig om offentlig sektor

Det er Regjeringens mål at offentlig sektor skal gå foran med et godt eksempel for å hindre useriøsitet og sosial dumping.

Offentlig sektor er forpliktet etter forskrift om lønns- og arbeidsvilkår i offentlige kontrakter. For å styrke etterlevelsen av bestemmelsene ytterligere har Arbeidsdepartementet varslet at et forslag om å gi Arbeidstilsynet myndighet til å føre tilsyn med at offentlige oppdragsgivere følger opp forpliktelsene sine etter forskriften fremmes for Stortinget høsten 2012.

Regjeringens strategi for et anstendig arbeidsliv globalt

Regjeringens 7-punktsstrategi for et anstendig arbeidsliv ble presentert høsten 2008 i forbindelse med en konferanse om rettferdig globalisering, som ble holdt i Oslo i samarbeid med ILO.

Hensikten med strategien er å styrke og samordne innsatsen for å fremme arbeidstakerrettigheter i andre land, og slik komplette innsatsen mot sosial dumping i Norge. Strategien har bidratt til å løfte og samle innsatsen på dette feltet. Den har skapt oppmerksomhet og bidratt til systematisering og bredere forankring. Utenriksdepartementet har vært aktiv for å gjøre strategien kjent også utenfor Norge gjennom bl.a. oversettelse til flere språk. Den er møtt med stor interesse.

Utenriksdepartementet/Norad, Nærings- og handelsdepartementet og Arbeidsdepartementet arbeider aktivt med å integrere anstendig arbeidsliv i sine respektive fagområder. Dette er et krevende og langsiktig arbeid.

Som ledd i arbeidet med å fremme anstendige arbeidsvilkår internasjonalt, og ILOs arbeid med dette, har den norske regjering påtatt seg å være vert for ILOs europeiske regionale arbeidskonferanse 8.-11. april 2013.

For rapport og status, samt strategier og tiltak for regjeringens strategi for et anstendig arbeidsliv vises det til del III bak.

Nye konvensjoner og rekommandasjoner

I henhold til ILOs konstitusjon skal Stortinget orienteres om nye konvensjoner og rekommandasjoner.

ILOs internasjonale arbeidskonferanse vedtok i 2010 rekommandasjon nr 200 om Hiv og aids i arbeidslivet (en rekommandasjon er ikke gjenstand for ratifikasjon). Rekommandasjonen følges opp under regjeringens nasjonale hivstrategi

Aksept og mestring 2009-2014. Helse- og omsorgsdepartementet er fagansvarlig departement, men arbeidet koordineres i en internasjonal arbeidsgruppe hvor også Arbeidsdepartementet, Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, Justis- og beredskapsdepartementet, Kunnskapsdepartementet og Utenriksdepartementet deltar. Rekommandasjonen oversendes til Stortinget så snart den er oversatt.

ILO vedtok i juni 2011 en konvensjon som skal bedre arbeidsforholdene for arbeidstakere som utfører arbeid i eller for private husholdninger (domestic workers), ILO-konvensjon 189 om domestic workers, se under delmål 5.

ILOs internasjonale arbeidskonferanse vedtok i 2012 rekommandasjon nr 202, «*Social Protection Floors Recommendation, 2012*». Norsk lovgivning og praksis antas i all hovedsak allerede å være i overensstemmelse med anbefalingene i rekommandasjonen. Rekommandasjonen oversendes til Stortinget så snart den er oversatt.

Delmål 4: Øke omfang og kvalitet på kunnskap om arbeidsmiljø, arbeidsrett og storulykkesrisiko

Det er et stort kunnskapsbehov knyttet til forvaltningen av arbeidsforhold, arbeidsrett, arbeidsmiljø og sikkerhet, herunder om hvilke forhold i arbeidslivet som forårsaker helseskader og hvilke forebyggende tiltak som virker. Kunnskap om risikoforhold, årsakssammenhenger, utbredelse og forebyggende tiltak står sentralt i myndighetens oppfølging. Organisasjonsforhold, tariffavtaler, lønns- og arbeidsvilkår for utsatte grupper, er også områder der kunnskapsbehovet er stort.

Statens arbeidsmiljøinstitutt (STAMI) er det nasjonale forskningsinstituttet for arbeidsmiljø og -helse, og skal skape kunnskap om sammenhenger mellom arbeid, sykdom og helse ved å avdekke risiko og utrede årsaksforhold angående arbeid og helse. NOA er en avdeling ved STAMI som systematiserer og bearbeider data og dokumentasjon om arbeidsmiljø og arbeidsrelaterte helseskader. For nærmere rapport og status for STAMI og NOA vises til kapittelomtalen bak.

Den langsiktige arbeidsretts-, arbeidsmiljø- og sikkerhetsforskningen ivaretas i tillegg gjennom programmer og satsinger i regi av Norges forskningsråd, se også omtale under kap. 601, post 50. For øvrig iverksettes en rekke FoU-prosjekter i tilknytning til departementets løpende politikk- og forvaltningsutvikling, i tillegg til at tilsynsetatene ivaretar sentrale funksjoner knyttet til kunnskapsutvikling og dokumentasjon.

Rapport og status

Satsing på arbeidsrettslig fagutvikling

For å sikre at arbeidsrettslig kompetanse både vedrørende individuell og kollektiv arbeidsrett blir ivaretatt og utviklet, er det etablert et utviklingsprosjekt ved Juridisk fakultet, Universitetet i Oslo. Dette er viktig for å ivareta samfunnsmessige behov for kunnskap om arbeidslivets og arbeidsmarkedets regelverk og institusjoner.

Prosjektet lønner fast fra 2007 1 professor og ½ administrativ stilling. I 2011 var det dertil besatt 1 postdoktor stilling, 4 stipendiatstillinger fordelt på om lag 3 årsverk og 2 vitenskapelige assistenter i halv stilling.

I perioden 2007-2011 har det videre pågått en strategisk satsing ved Fafo for å bidra til å utvikle grunnleggende kunnskap om det kollektive arbeidslivet, parts- og organisasjonsforholdene, forhandlingssystemet, avtaleverket, samarbeid og konflikt mv. Denne satsingen vil fortsette med en ny utlysning for perioden 2012-2017.

Arbeidstidsordninger

I Meld. St. 29 (2012-2011) *Felles ansvar for eit godt og anstendig arbeidsliv – Arbeidsforhold, arbeidsmiljø og sikkerheit* gjennomgås arbeidstidsrammene i arbeidsmiljøloven og partenes mulighet til å gjøre unntak fra disse, med særlig fokus på langturnusordninger og avtaler som er inngått etter arbeidsmiljøloven § 10-12 (4). Det fremgår av meldingen at departementet vil følge utviklingen i partene sin avtalepraksis og vurdere å stille krav om at partene oppretter offentlig tilgjengelig statistikk for avtaler som er inngått etter arbeidsmiljøloven § 10-12 (4). Videre uttales det at departementet vil gå i dialog med partene for å se om de kan gjøre det enklere og mer forutsigbart å bruke disse arbeidstidsordningene over tid. Det er opprettet en arbeidsgruppe med representanter fra partene og embetsverket som arbeider med disse problemstillingene.

Sentrale forskningsprogrammer

Program for Sykefravær, arbeid og helse

Det tidligere «Sykefraværprogrammet» (2007-2016) ble fra 2011 revidert og utvidet til også å skulle ivareta arbeidshelse og arbeidsmiljøforskning, i tillegg til sykefravær- og uføre-/fracfallsforskning. En revidert programplan trådte i kraft fra høsten 2011, og programmet ble omdøpt til Sykefravær, arbeid og helse.

Helse, miljø og sikkerhet i petroleumsvirksomheten – PETROMAKS

HMSforsk er finansiert over Arbeidsdepartementets budsjett, som en integrert del av Forskningsrådets PETROMAKS-program. Overordnede satsingsområder for HMS-satsingen i programperioden 2007-2011 var helhetlig styring av helse, miljø og sikkerhet, storulykkesrisiko, samspill mellom menneske, teknologi og organisasjon (MTO) og arbeidsmiljø og helse. HMS-satsingen har også bl.a. hatt fokus på arbeidstidsordningene i petroleumsvirksomheten og helsefare ved kjemisk eksponering i næringen.

Strategier og tiltak

I Meld. St. 29 (2010-2011), *Arbeidslivsmeldingen*, ble det foretatt en bred og grundig gjennomgang både av forskning på arbeidsmiljø- og arbeidshelseområdet og av eksisterende dokumentasjonssystemer for arbeidsrelaterte skader, arbeidsskadedødsfall og arbeidsrelatert sykdom. Det fremgår bl.a. av meldingen at dagens statistikk over arbeidsulykker ikke er tilfredsstillende og at det er et mål at statistikken skal være kommet opp på et tilfredsstillende nivå i løpet av en 3-5 års periode. Et sentralt tiltak i dette forbedringsarbeidet er gjennomføringen av en ny EU-forordning om statistikk om helse og sikkerhet på arbeidsplassen. Kravene i EU-forordningen innebærer imidlertid at Arbeids- og velferdsetaten må utvikle et nytt elektronisk innmeldingssystem og nye systemer for behandling og statistikkløsning, som en integrert del av det pågående omfattende IKT moderniseringsprosjektet i etaten. Dette innebærer en forsinkelse i arbeidet med å gjennomføre EU-forordningen og tilhørende forbedringer av den nasjonale statistikken. En ferdigstilling kan påregnes tidligst i 2016/17, eventuelt ikke før i 2018/19. Det pågår parallelt et samarbeid mellom arbeidsmiljømyndighetene, Arbeids- og velferdsetaten og Statistisk Sentralbyrå for å utbedre noen av de største utfordringene ved dagens arbeidskade-statistikk også på kortere sikt.

Et viktig satsningsområde er internasjonal kunnskapsutvikling om arbeidsrett, arbeidsmiljø og sikkerhet. Fafo er i samarbeid med STAMI tildelt ansvaret som nasjonalt rapporteringssenter overfor The European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions (Dublinstiftelsen) fra 2010 til 2014. Det skal rapporteres inn data og rapporter om utviklingstrekk på en rekke områder. Det prioriteres også å delta i undersøkelser som for eksempel den europeiske

arbeidsmiljøundersøkelsen (European Survey on Working Conditions) som gjentas hvert femte år. European Agency for Safety and Health at Work (Bilbao-kontoret) utarbeider faglige innspill til utviklingen av arbeidsmiljøområdet på europeisk nivå, og kontoret sørger for samarbeid mellom medlemslandene knyttet til informasjonsinnhenting, forskning, opplæringsprogram og fellesprosjekter, med særlig vekt på forebygging og gode eksempler. Fra norsk side har Arbeidstilsynet, LO og NHO siden 2010 vært representert med observatører i styret for kontoret.

Tilsynsetatene på arbeidsmiljø- og sikkerhetsområdet skal bl.a. bidra til den nasjonale kunnskapsutviklingen gjennom å sammenstille og tilrettelegge relevante FoU-resultater og kunnskapsoversikter, samt gjennom systematisering av erfaringene fra eget arbeid. Arbeidsmiljø- og sikkerhetsmyndighetene vil også bidra til gjensidig kunnskapsutvikling og læring mellom etatene, f.eks. gjennom tverretatlige FoU-prosjekter.

I tilknytning til Norges forskningsråds store evaluering av biologisk, medisinsk og helsefaglig forskning i 2011, ble deler av den norske arbeidshelseforskningen evaluert av internasjonale fageksperter. Arbeidshelsefeltet, med Statens arbeidsmiljøinstitutt som den vesentligste aktøren, ble beskrevet som internasjonalt ledende og trukket frem av evalueringspanelet som et av fagfeltene innen biologi, medisin og helsefag som er sterkt i Norge. Evalueringspanelet anbefalte at man opprettholder satsingen på dette fagfeltet i Norge.

Sentrale forskningsprogrammer

Program for Sykefravær, arbeid og helse

I tilknytning til Sykefraværsprogrammet vil det bli vurdert å komplettere og oppdatere ovennevnte evaluering av biologisk, medisinsk og helsefaglig forskning med en gjennomgang av de fagmiljøer innenfor arbeidshelseområdet som ikke var gjenstand for vurdering i 2011, slik at man oppnår å få en samlet oversikt over arbeidshelseforskningen som fagfelt i Norge.

Den første tildelingen i programmet etter ny programplan ble gjennomført våren 2012, hvor arbeidshelse- og arbeidsmiljøprofilen tydelig fremkom i tildelingene.

Helse, miljø og sikkerhet i petroleumsvirksomheten – PETROMAKS

Hovedmålet med den nye HMS-satsingen i Petromaks for perioden 2012-2016 er å fremme ny

kunnskap og nye løsninger som kan redusere risiko ved å adressere sentrale sektorutfordringer i petroleumsnæringen. Sentrale sektorutfordringer som adresseres er bl.a. knyttet til nytt aktørbilde, internasjonalisering av næringen, ny teknologi, nye driftsformer, aldring og forlenget levetid for innretninger og felt. Departementet viser også til at bl.a. forskning som gjelder dykkeaktiviteter på norsk sokkel også framover bør være et prioritert område innenfor HMS-satsingen. Målsettingen forutsetter et flerfaglig og tett samarbeid mellom forskningsaktører og næringsliv.

Delmål 5: Sikre et forsvarlig og brukervennlig regelverk, herunder arbeidstakernes rettigheter og medbestemmelse

Rapport og status

Regelverket er det sentrale virkemidlet for regulering av rettigheter, plikter og atferd hos partene i arbeidslivet. Regelverket skal bidra til å sikre en god HMS-tilstand i norske virksomheter, samtidig som det avspeiler den generelle velferdsutviklingen i samfunnet. Det er derfor naturlig at regelverk på arbeidsmiljø- og sikkerhetsområdet er i kontinuerlig forbedring og at det endres i tråd med utviklingen

Teknisk og språklig modernisering av arbeidstvistloven, og endringer i lønnsnemndloven

Et forslag til ny arbeidstvistlov var på bred høring i 2009. Forslaget omfatter en teknisk og språklig modernisering av arbeidstvistloven, samt en gjennomgang av lovens prosessregler for Arbeidsretten, bl.a. med tilpasning til ny tvistelov. En lovproposisjon med forslag til ny arbeidstvistlov ble fremmet 24. juni 2011, og vedtatt våren 2012, med ikrafttredelse 1. mars 2012. Det ble parallelt foretatt endringer i lønnsnemndloven, som trådte i kraft samme dato.

Forskriftsverket under arbeidsmiljøloven

Arbeidstilsynet har, i nært samarbeid med partene, i flere år arbeidet med å utvikle en ny og helhetlig struktur på forskriftsverket under arbeidsmiljøloven. Målet har vært å komme fram til en enklere og mer brukerorientert regelverksstruktur som skal understøtte arbeidsgiveransvaret og HMS-arbeidet i virksomhetene. 6. desember 2011 ble den nye forskriftsstrukturen fastsatt. Det innebærer at 47 gjeldende forskrifter er blitt erstattet av seks nye. De nye forskriftene vil tre i kraft 1. januar 2013. Arbeidstilsynet vil i den

forbindelse, i samarbeid med partene, gjennomføre et omfattende informasjons- og opplæringsopplegg.

Lugardeling

Arbeidsdepartementet har, med virkning fra 1. juli 2012, fastsatt endringer i forskrift om utføring av aktiviteter i petroleumsvirksomheten (aktivitetsforskriften) § 19. Endringene innebærer at såkalt lugardeling, utover visse akutte situasjoner, også kan benyttes ved oppkobling og oppstart av nye innretninger og ved revisjonsstanser. Lugardeling innebærer at to personer i løpet av et døgn kan bruke samme enkeltlugar, men ikke samtidig. Forskriften forutsetter at det gis kompensasjon ved lugardeling, og at tiltak for å sikre ivaretagelse av sikkerhet og nødvendig restitusjon og hvile drøftes med arbeidstakernes tillitsvalgte.

Strategier og tiltak

Styrking av regler om håndhevelse av arbeidsmiljøloven og allmenngjøringsloven

Arbeidsdepartementet vil fremover arbeide med ulike tiltak for å sikre bedre etterlevelse og håndheving av arbeidslivsreguleringene. Tiltakene vil bl.a. inneholde følgende:

1. Overtredelsesgebyr for brudd på arbeidsmiljøloven, allmenngjøringsloven mv.

Forslag om å innføre hjemmel til å ilegge overtredelsesgebyr for brudd mot arbeidsmiljøloven, allmenngjøringsloven og utlendingsloven har vært på høring våren 2012. Forslaget, som er varslet i Arbeidslivsmeldingen, har til formål å gi tilsynsmyndighetene et hensiktsmessig og effektivt sanksjonsmiddel som skal supplere og utfylle de sanksjonsmidler som i dag er til rådighet.

2. Mulige endringer i strafferammene ved alvorlige lovbrudd

Departementet utreder for tiden ulike forhold som kan tilsi at strafferammene i arbeidsmiljøloven og allmenngjøringsloven utvides. En utvidelse av strafferammene vil signalisere at det er tale om alvorlig kriminalitet, og det kan gi økt allmennpreventiv effekt.

3. Mulig forslag om å innføre kollektiv søksmålsrett ved brudd på enkelte av lovens krav

Kollektiv søksmålsrett er omtalt både i Arbeidslivsmeldingen og i Prop. 74 L (vikarbyrådirektivet) og er for tiden under utredning i departementet. Det vil være naturlig å vurdere kollektiv søksmålsrett i sammenheng med

andre tiltak for bedre håndheving og etterlevelse.

4. Mulig forslag om utvidet HMS-ansvar i konsern og franchiseforhold.

Departementet jobber videre med dette med sikte på å utarbeide et forslag som sendes på alminnelig høring.

Det tas sikte på at spørsmålene og forslagene ovenfor skal følges opp med lovendringer.

Konkurransesklausuler

Arbeidsdepartementet har hatt på høring forslag til ny regulering i arbeidsmiljøloven om såkalte konkurranseklausuler, kundeklausuler og ikke-rekrutteringsavtaler. Konkurransesklausul er avtale som begrenser arbeidstakers adgang til å ta ansettelse i, etablere eller drive konkurrerende virksomhet med arbeidsgiver etter at arbeidsforholdet er avsluttet. Kundeklausuler begrenser arbeidstakers mulighet til å kontakte arbeidsgivers kunder etter at arbeidsforholdet har opphørt. Ikke-rekrutteringsklausuler avtales først og fremst mellom to virksomheter om ikke å ansette eller forsøke å ansette hverandres arbeidstakere. Temaet er krevende, og departementet arbeider med et lovforslag om saken.

Oppfølging av ILO-konvensjon 189 om domestic workers

ILO vedtok i juni 2011 en konvensjon som skal bedre arbeidsforholdene for arbeidstakere som utfører arbeid i eller for private husholdninger (domestic workers).

Konvensjonen regulerer en rekke forhold som angår slike arbeidstakere, herunder bl.a. arbeidskontrakter, arbeidsmiljø, arbeidstid, betaling i naturallytelse, regulering av virksomheten til private arbeidsformidlings- og vikarbyråer, tilgang til rettsystemet og sosiale sikringsordninger samt håndheving/tilsyn. Mange av bestemmelsene henviser til at domestic workers ikke skal ha dårligere rettigheter enn arbeidstakere generelt.

Det pågår nå et arbeid for å vurdere kravene i konvensjonen opp mot norsk regelverk og departement vil komme tilbake til Stortinget med ev. lovendringer og ratifikasjonsspørsmålet.

Endringer i ferieloven

Arbeidstidsdirektivet (direktiv 2003/88/EF om visse aspekter i forbindelse med tilrettelegging av arbeidstiden) setter rammer for den nasjonale

handlefrihet med henhold til organisering av arbeidstiden, og stiller bl.a. minimumskrav til årlig ferie for arbeidstaker. Direktivet er innlemmet i EØS-avtalen og gjelder følgelig for Norge.

Arbeidsdepartementet har kommet til at norsk rett gir en videre adgang til å få utbetalt feriepenger for ikke avvirket ferie enn det er anledning til etter arbeidstidsdirektivet artikkel 7. Departementet legger videre til grunn at omfanget av retten til å få overført ferie som ikke er avvirket på grunn av sykdom eller overført til det påfølgende ferieåret, fremstår som uklar i forhold til direktivets krav. Departementet arbeider med forslag til

endringer i ferieloven for å bringe norsk rett i samsvar med arbeidstidsdirektivets krav.

CO2-regelverk

Arbeidsdepartementet fikk i mars 2009 delegert myndighet etter kontinentalsokkeloven for sikkerhet med henblikk på transport og lagring av CO2 i undersjøiske geologiske formasjoner på kontinentalsokkelen. Forslag til forskrifter som skal regulere dette området vil bli fastsatt etter alminnelig høring.

Boks 6.2 Arbeidsrettslig regulering fra EU:

Norge er gjennom EØS-avtalen koblet til EUs sosiale dimensjon, som er basert på felles minimumsregler for arbeidsmiljø og arbeidstakerrettigheter. Slike regler har på flere områder styrket rettigheter også for norske arbeidstakere, og fortsatt skjer en del nyregulering i EU på arbeidslivsområdet som følges nøye fra EØS-siden. Vedtakelsen av bemanningsbyrådirektivet (2008), avtaledirektivet om farlige gjenstander i helsevesenet (2010) samt revisjon av direktivene om trygdekoordinering (2004), europeiske samarbeidsutvalg (2009) og foreldrepermisjon (2010), er eksempler på rettslig videreutvikling av den sosiale dimensjonen som krever samhandling og aktiviteter.

Utsendingsdirektivet (1996) og vikarbyrådirektivet (2008) ble vedtatt for særlig å balansere motstridende hensyn og interesse i arbeids- og tjenestemarkedet. For Norge er det særlig viktig å sikre faste ansettelser, lønns- og arbeidsvilkår for arbeidstakere som deltar i grenseover-skridende etablering eller tjenesteyting, og å

beskytte kollektive rettigheter, herunder streikeretten.

I mars 2012 ble det fremmet forslag til et håndhevingsdirektiv for å korrigere svakheter og mangler ved gjennomføringen av utsendingsdirektivet. Hensikten er å styrke kontrollen og motvirke urettferdig konkurranse og sosial dumping. Regjeringen er i prinsippet positiv til en styrking av håndheving av rettighetene til utsendt arbeidskraft, men direktivforslaget reiser enkelte spørsmål som må avklares nærmere.

Samtidig ble det også foreslått en forordning (Monti II) som fastslår at den nasjonale streikeretten og retten til fri bevegelse av tjenester skal være likestilte. Dette forslaget møtte betydelig motstand i mange EU-land, og Regjeringens holdning har vært at det er uaktuelt å innføre regelverk som innsnevrer streikeretten. Dette har arbeidsministeren også gitt uttrykk for i brev til Kommisjonen. Kommisjonen besluttet i september 2012 å trekke forslaget.

Programkategori 09.40 Arbeidsmiljø og sikkerhet

Utgifter under programkategori 09.40 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013	Pst. endr. 12/13
640	Arbeidstilsynet	484 638	479 850	505 000	5,2
642	Petroleumstilsynet	215 844	213 800	236 830	10,8
643	Statens arbeidsmiljøinstitutt	98 000	101 500	104 850	3,3
645	Regional verneombudsordning i hotell- og restaurantbransjen og renholdsbransjen	6 000			
646	Pionerdykkere i Nordsjøen	3 051	3 050	3 150	3,3
648	Arbeidsretten, Riksmekleren m.m.	20 127	20 837	22 213	6,6
649	Treparts bransjeprogrammer	2 428	10 300	10 600	2,9
	Sum kategori 09.40	830 088	829 337	882 643	6,4

Utgifter under programkategori 09.40 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)					
Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013	Pst. endr. 12/13
01-24	Statens egne driftsutgifter	707 349	714 837	764 613	7,0
30-49	Nybygg, anlegg m.v.	11 749	5 950	6 030	1,3
50-59	Overføringer til andre statsregnskap	98 000	101 500	104 850	3,3
70-89	Andre overføringer	12 990	7 050	7 150	1,4
	Sum kategori 09.40	830 088	829 337	882 643	6,4

Etater på arbeidsmiljø- og sikkerhetsområdet

I tillegg til Arbeidstilsynet, Petroleumstilsynet og Statens arbeidsmiljøinstitutt er følgende etater/nemnder administrativt tilknyttet arbeidsmiljø- og

sikkerhetsområdet: Riksmekleren, Arbeidsretten, Rikslønnsnemnda, Tariffnemnda, jf. omtale under kap. 648, samt Bedriftsdemokratinemnda og Tvisteløsningsnemnda.

Kap. 640 Arbeidstilsynet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013
01	Driftsutgifter	473 814	465 600	490 400
21	Spesielle driftsutgifter, regionale verneombud		10 000	10 300
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	10 824	4 250	4 300
	Sum kap. 0640	484 638	479 850	505 000

Overført fra 2011 til 2012:
Post 45: 16 000 kroner

Mål og hovedoppgaver

Arbeidstilsynets hovedoppgave er å bidra til at arbeidsmiljølovens bestemmelser blir fulgt opp i virksomhetene, bl.a. ved å føre tilsyn og gi veiledning basert på grundige vurderinger av hvilke virksomheter som har størst risiko for helseskader og ulykker. Gjennom dette arbeidet skal etaten nå sitt hovedmål om å forebygge arbeidsrelaterte helseskader og fremme et inkluderende arbeidsliv med trygge tilsetningsforhold og en meningsfylt arbeidssituasjon for den enkelte. Hovedstrategien er å sørge for at virksomhetene, gjennom systematisk helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid, selv forebygger ulykker og helseskader. Arbeidstilsynet vil i ny strategiperiode 2013-2016 prioritere innsats mot utsatte deler av norsk arbeidsliv, slik at arbeidstakerne får en trygg, sikker, helsefremmende og meningsfull arbeidssituasjon. Etaten skal fremme inkludering og bekjempe useriøsitet og sosial dumping. I perioden skal Arbeidstilsynet bidra til å bedre arbeidsmiljøtilstanden i de næringene som har de største utfordringene. For å sikre tydelig innsats vil satsingene pågå i avgrensede perioder, satsinger for 2013 er omtalt under delmålene.

Arbeidstilsynet har følgende hovedstrategi for perioden 2013-2016:

- Satsinger i utsatte næringer
- Styrke samarbeidet med partene
- Spre kunnskap til de som er nye i arbeidslivet: Unge arbeidstakere og nyetablerte virksomheter
- Aktiv oppfølging av tips og meldinger
- Gjennomføre tilsynsaktiviteter basert på årlige prioriteringer

Arbeidsmiljøloven stiller krav til hvordan arbeidstakere skal ha det på jobb og hvordan virksomhetene skal sikre et fullt forsvarlig arbeidsmiljø. Lovlige arbeidsbetingelser og et levende og systematisk HMS-arbeid er nødvendig for å skape et godt arbeidsmiljø. Det er gjennom en faktisk forbedring av arbeidsbetingelsene at negative konsekvenser som skade, sykdom og utstøtning kan reduseres.

Rapport

Arbeidstilsynet har i 2011 gjennomført i overkant av 14 200 tilsyn.

Etaten driver også et målrettet veilednings- og informasjonsarbeid overfor virksomhetene og samfunnet ellers, og har gjennomført mer enn 450 selvstendige veiledningsoppdrag med mer enn 12 200 deltakere, hatt 14 500 medieoppslag og 2,4 mill. besøkende på etatens nettsted. I tillegg bidrar etaten med viktig premissgiving og et aktivt samarbeid med andre aktører. Gjennom dette arbeidet setter Arbeidstilsynet arbeidsmiljøforhold på dagsorden og legger premisser for hvilken standard arbeidsmiljøet i norske virksomheter skal ha.

Arbeidstilsynet erfarer at både kontroll og oppfølging gjennom tilsynsaktivitet, samt en aktiv veiledningsrolle gjennom informasjonsarbeid er viktige aktiviteter som har stor betydning for det forebyggende arbeidet. Arbeidstilsynet oppfatter at også arbeidstaker- og arbeidsgiversiden står samlet rundt de aktiviteter og tiltak som etaten initierer og følger opp.

Arbeidstilsynets arbeid med dokumentasjon og måling av tilsynseffekt i henhold til etatens strategiske målsetting viser en tydelig effekt av etatens tilsyn. For eksempel ble en del tilsyn innen området tilrettelegging og oppfølging (IA) gjennomført som oppfølgingstilsyn av tidligere til-

syn. I disse tilsynene ble det gitt langt færre reaksjoner, og virksomhetene gir tilbakemelding om at de har opplevd læring gjennom det første tilsynet.

Arbeidstilsynet gjennomfører ofte tilsyn på bakgrunn av tips og henvendelser. Antall tips og henvendelser varierer stort fra bransje til bransje. For eksempel ble flertallet av tilsyn rettet mot sosial dumping i næringsmiddelindustrien i 2011 gjennomført på bakgrunn av tips og henvendelser. I andre bransjer, som bl.a. innen transport, er det få eller ingen tips og henvendelser.

Arbeidstilsynet har i 2011 prioritert å føre tilsyn innen ulykkesforebygging, ulykkesutrykning og behandling av ulykker og tilsyn med byggherres plikter etter byggherreforskriften. Tilsyn mot byggherrene er kombinert med veiledning, og Arbeidstilsynet erfarer at kombinasjonen av tilsyn og veiledning har hatt større effekt enn bruk av tilsyn alene.

Delmål 1: Bidra til å forebygge arbeidsrelaterte sykdommer, skader/ulykker og fremme inkludering

Sykefraværssatsing

Den nye IA-avtalen er i sitt tredje år. Siden høsten 2011 er det registrert økende oppfølgingsaktivitet både blant arbeidsgivere og Arbeids- og velferds-etaten, og sykefraværet er nå på sitt laveste nivå siden 2004. Arbeidstilsynets egne aktiviteter innenfor satsingsområdet er et viktig bidrag til å oppfylle intensjonene med IA-avtalen. Enkeltemaer i aktivitetene innen satsingsområdet er knyttet til hvordan arbeidsplassen tilrettelegges, bl.a. i forhold til arbeidstid og tiltak for å hindre utstøting. Bruk av bedriftshelsetjeneste har forebyggende elementer som er av betydning for en god utvikling av norske arbeidsplasser.

Forebygging av muskel- og skjelettplager og uheldige psykiske belastninger

Arbeidstilsynet har i 2011 lagt vekt på å gi økt kunnskap om hvordan man kan forebygge helseskadelig arbeidsorganisering i virksomhetene, slik at virksomhetene kan forebygge for å redusere arbeidsrelatert muskel- og skjelettplager. Arbeidstilsynets inntrykk fra tilsynene i 2011 er at det gjennomføres mange tiltak for å forebygge muskel- og skjelettplager og annen sykdom og skade i virksomhetene. Imidlertid blir tiltak ofte iverksatt etter at skade eller sykdom har oppstått. Videre erfarer Arbeidstilsynet at mange virksomheter ikke kan dokumentere tilstrekkelig systematisk arbeid for å forebygge muskel- og skjelettplager.

Kunnskapen om årsakssammenhenger mellom psykiske belastninger og organisatoriske og psykososiale forhold har økt ved at Arbeidstilsynet primært gjennom tilsyn, men også ved foredrag og veiledningsaktiviteter, har hatt fokus dette. Arbeidstilsynet erfarer at tilsynene fører til at virksomheter får en høyere bevisstgjøring om hvordan det bør arbeides for å sikre et godt psykososialt arbeidsmiljø.

Forebygge arbeidsulykker og redusere skadeomfang

Arbeidstilsynet har prioritert å føre tilsyn innen ulykkesforebygging, ulykkesutrykning og behandling av ulykker. Innsatsen for å forebygge arbeidsulykker og redusere skadeomfang i form av tilsyn, veiledning, premissgiving og samarbeid med andre har økt bevisstheten om dette tema hos flere virksomheter og bidratt til at flere virksomheter arbeider systematisk for å forebygge arbeidsulykker og redusere skadeomfang, samt bidratt til å øke virksomhetenes bevissthet om risikoforhold som fører til ulykker og hvordan risikoen kan reduseres.

Forebygge støy og reduksjon av kjemisk og biologisk helsefare

For å forebygge helsefare knyttet til eksponering for kjemiske og biologiske stoffer, har Arbeidstilsynet i 2011 gjennomført tilsyn innenfor næringer der det er risiko for at ansatte er utsatt for kjemikalier som kan gi opphav til luftveis- og hudlidelser. Arbeidstilsynet har også prioritert kontroll med virksomhetenes arbeid med risikovurdering, handlingsplan, opplæring, stoffkartotek og personlig verneutstyr, samt kontroll med hvordan virksomhetene overholder administrative normer. Dette har bidratt til at flere virksomheter arbeider systematisk med å forebygge og varig redusere risikoen for å bli syk eller skadet av støy, kjemisk og biologisk eksponering.

Øke arbeidsmiljøkunnskapen hos unge arbeidstakere

Arbeidstilsynets aktiviteter for å øke arbeidsmiljøkunnskapen til unge arbeidstakere er i hovedsak tilsyn i virksomheter med høy andel av unge arbeidstakere, veiledning og informasjon rettet mot skoler, utdanningsmyndigheter og andre relevante aktører. Dette har til sammen bidratt til at flere virksomheter arbeider systematisk for at unge arbeidstakere og deres arbeidsgivere skal ha kunnskap om arbeidslivets regler og sentrale betingelser for et godt arbeidsmiljø. Dette bidrar

til at unge arbeidstakere skal ha best mulig forutsetning for å få en god start i arbeidslivet.

Delmål 3: Bidra til å fremme et seriøst og anstendig arbeidsliv og hindre sosial dumping

Arbeidstilsynet er i de senere år styrket både når det gjelder ressurser og kompetanse, og innsatsen for å sikre at utenlandske arbeidstakere har lovlig arbeidsmiljø, lønns- og arbeidsvilkår har økt.

Arbeidstilsynet har i 2011 gjennomført tiltak mot sosial dumping, i form av tilsyn, informasjons- og veiledningstiltak, samarbeid med eksterne aktører og internasjonalt samarbeid. Basert på fjorårets aktivitet erfarer Arbeidstilsynet at omfanget av utenlandske arbeidstakere som ønsker arbeid i Norge fortsatt er høyt. Erfaringene fra tilsyn i 2011 er at det særlig er utenlandske virksomheter og utsendte arbeidstakere som representerer den høyeste risikoen for sosial dumping. Arbeidstilsynet erfarer at tiltakene mot sosial dumping virker. Dette gjelder spesielt i de virksomhetene det føres tilsyn med, og det synes å være stor forståelse for nødvendigheten av tiltak mot sosial dumping. Mange av oppslagene i media gir uttrykk for dette.

Tilsynene har vært rettet mot de deler av arbeidslivet som har størst risiko for sosial dumping. Dette omfatter i første rekke byggenæringen, verftene, landbruket, renholdsbransjen, transport og overnattings- og serveringsnæringen. Fortsatt avdekkes mange tilfeller med ulovlig lave lønninger (innen allmenngjorte områder), lang arbeidstid, mangelfulle arbeidskontrakter, manglende overtidsbetaling, ingen utbetaling av feriepenger, samt innkvartering med dårlig standard. I mange saker er det indikasjoner på andre ulovlige forhold, bl.a. svart arbeid. Arbeidstilsynets tilsynserfaring er at utenlandske virksomheter på midlertidig oppdrag i Norge representerer den største risikoen for sosial dumping, herunder utenlandske bemanningsforetak. Dårlig arbeidsmiljø, trakassering og manglende ivaretagelse av arbeidstakernes integritet og helse, er ofte et trekk ved disse sakene.

Ordningen med id-kort i bygnæringen fungerer godt og letter tilsynet. Manglende id-kort kan indikere ulovlig drift og svart arbeid. Et stort flertall av virksomhetene har id-kort for sine arbeidstakere. Dette bidrar til å gjøre næringen mer ryddig og legger grunnlaget for bedre og lovlig arbeidsforhold i bransjen. Manglende id-kort blir i første rekke avdekket hos utenlandske virksomheter og hos de som driver i den mindre og uorganiserte delen av bransjen, inkludert privatmarke-

det. I landbruket er Arbeidstilsynets erfaring at regelverkets krav er godt kjent, og at bransjens aktører arbeider aktivt med forebygging av sosial dumping. Selv om det fortsatt avdekkes enkeltsaker, viser tilsynet at de fleste utenlandske arbeidstakere har lovlig lønns- og arbeidsforhold.

Arbeidstilsynet har i 2011 gjennomført en rekke tilsyn rettet mot bemanningsforetak innen helsesektoren, renhold, overnattings- og serveringsvirksomhet, bygg-, verft- og næringsmiddelindustrien. Bakgrunnen var at det i 2011 ble avslørt alvorlige brudd på arbeidsmiljøbestemmelsene innenfor bemanningsbransjen som medførte at Arbeidstilsynet fikk styrket bevilgningen med 10 mill. kroner i revidert nasjonalbudsjett for 2011. Tilsynene er foretatt hos både utleier og innleier. Det er gitt reaksjoner knyttet til arbeidstid, overtid og systematisk helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid. Ansvaret for å ivareta arbeidstakerne i henhold til arbeidsmiljøloven for både innleier og utleier har stått sentralt i tilsynene. I tillegg kommer bruk av lovlig registrert bemanningsforetak.

Godkjenningsordningen for renholdsbedrifter er etablert og startet opp høsten 2012. Arbeidstilsynet vil også følge opp med tilsyn med virksomheter som har blitt godkjent for å sjekke samsvar mellom oppgitte og reelle forhold i virksomhetene.

I samarbeid mellom Arbeidstilsynet, Skatteetaten, Politietaten og Utlendingsdirektoratet, har tilbudet til arbeidsinnvandrere ved servicesentrene i Oslo, Stavanger og Kirkenes blitt videreført i 2011. Arbeidstilsynet har i tillegg egen polsk svar-tjeneste og gir informasjon og veiledning på en rekke språk til arbeidsinnvandrere og norske og utenlandske arbeidsgivere. Arbeidstilsynet samarbeider med en rekke offentlige etater om tilsyn og informasjon, bl.a. utføres enkelte samordnede kontroller på byggeplasser, i serveringsvirksomheter og i transportsektoren med skatteetaten, politiet, Arbeids- og velferdsetaten, Mattilsynet og Vegmyndighetene.

Strategier og utfordringer for 2013

Her beskrives Arbeidstilsynets bidrag til måloppnåelse på arbeidsmiljø- og sikkerhetsområdet.

Delmål 1: Bidra til å forebygge arbeidsrelaterte sykdommer, skader/ulykker og fremme inkludering

Styrke samarbeidet med partene i arbeidslivet

Arbeidstilsynet skal styrke samarbeidet med partene i arbeidslivet, både sentralt og regionalt, for å stimulere til varige arbeidsmiljøforbedringer i virk-

somhetene. Arbeidstilsynet skal vidare arbeide for at samarbeidet utvikles i retning av mer operativt samarbeid basert på en tydelig ansvarsdeling mellom etaten og partene. Dette skal bl.a. gjøres ved at partene i arbeidslivet inviteres til å være med på å utvikle mål og tiltak for Arbeidstilsynets bransjerettede satsinger for ny strategisk periode.

Satsninger i utsatte næringer

Arbeidstilsynet skal prioritere aktivitet mot spesielt utsatte næringer i arbeidslivet. Hovednæringene Arbeidstilsynet skal satse på i perioden 2013–2016, er valgt ut fra en helhetsvurdering av konkret eller fremtidig risiko for skade, sykdom og utstøting, samt dokumenterte arbeidsmiljøutfordringer. Næringene er også valgt ut basert på funn fra etatens tidligere innsats i næringene. Arbeidstilsynet vil i 2013 ha nasjonale satsinger rettet mot følgende næringer:

Renhold

Deler av renholdsnaeringen har flere utfordringer som det er viktig å følge opp. Næringen har bl.a. mange useriøse virksomheter, der utenlandsk arbeidskraft arbeider under ulovlige og uverdige lønns- og arbeidsvilkår. Det er vanlig med alenearbeid, og få arbeidstakere er organisert. Renholdsnaeringen er en av de næringene hvor det rapporteres om høyest forekomst av arbeidsrelaterte helseplager, og en av næringene med høyest sykefravær.

Arbeidstilsynet skal i 2013 gjennomføre en rekke tiltak for å bedre organisatoriske arbeidsbetingelser, ergonomiske forhold og kjemisk eksponering i renholdsnaeringen. Det skal i tillegg føres tilsyn med at renholdsbedriftene er godkjent i henhold til forskrift om offentlig godkjenning av renholdsbedrifter.

Helse- og sosialnaeringen

Helse- og sosialnaeringen har sammensatte arbeidsmiljøutfordringer som Arbeidstilsynet vil ha særskilt fokus på i 2013. Næringen er preget av omstillinger, turnusarbeid, midlertidige ansettelser og innleie av arbeidskraft. Flere yrkesgrupper i sektoren utsettes for risikofaktorer som høyt arbeidspress, tunge løft, vold og trusler. Arbeidsrelaterte muskel- og skjelettplager er også utbredt, og mange rapporterer at det utføres oppgaver uten tilstrekkelig opplæring. I tillegg er helse- og sosialtjenester den næringen som har høyest sykefraværspersent. Dette er også en av næringene hvor det skjer flest arbeidsskader.

Brudd på arbeidstidsbestemmelsene og uforsvarlig praksis er utbredt i deler av næringen.

Arbeidstilsynet skal i 2013 gjennomføre en rekke tiltak for å bedre organisatoriske arbeidsbetingelser, spesielt knyttet til arbeidstidsbestemmelsene. I tillegg skal Arbeidstilsynet fokusere på det forebyggende arbeidet knyttet til muskel- og skjelettplager.

Kunnskapsspredning til nye i arbeidslivet

Unge arbeidstakere og nyetablerte virksomheter har særskilte behov for kunnskap om godt arbeidsmiljø.

Arbeidstilsynet erfarer at unge arbeidstakere ofte mangler tilstrekkelig opplæring og er mer utsatt for ulykker, støy og tunge løft i arbeidslivet enn eldre arbeidstakere. Unge har også ofte mangelfulle arbeidskontrakter og mindre erfaring med arbeidsmiljø og konsekvenser av uheldige arbeidsmiljøforhold.

Det er grunn til å tro at det i nyetablerte virksomheter vil gå noe tid før nødvendige systemer og rutiner er ferdig utviklet og implementert. Ikke minst på de områder som faller utenfor virksomhetens kjerneområde. Det er viktig å komme tidlig på banen for å nå de som er nye i arbeidslivet for å skape gode holdninger til arbeidsmiljø og HMS-arbeid.

Arbeidstilsynet vil i 2013 ha et særskilt fokus på kunnskapsspredning til unge arbeidstakere og nyetablerte virksomheter om rettigheter, plikter og hva som skal til for å skape et godt arbeidsmiljø.

Gjennomføre tilsynsaktiviteter basert på årlige prioriteringer

Arbeidstilsynet skal prioritere å gjennomføre tilsynsaktivitet basert på årlige risikovurderinger tilknyttet arbeidsmiljøfaktorene regulert i arbeidsmiljøloven og tilhørende forskrifter. Det skal i alle tilsyn kontrolleres om virksomhetene etterlever krav til verneombud, bruker godkjent bedriftshelsetjeneste og har gjennomført HMS-opplæring for arbeidsgiver. I tillegg skal det være et fokus på følgende arbeidsmiljøfaktorer:

- Organisatoriske
- Psykososiale
- Ergonomiske
- Teknisk sikkerhet/ulykke
- Kjemisk/biologiske

Aktiv oppfølging av tips og meldinger

Tips og meldinger er en viktig kilde til informasjon for Arbeidstilsynet. Etaten skal etter en risikovur-

dering følge opp henvendelser og bruke dem aktivt som et ledd i risikobasert utvelgelse av tilsynsobjekter. Henvendelsene skal behandles og følges opp på en systematisk og enhetlig måte. Tips fra verneombud og tillitsvalgte skal prioriteres.

Uanmeldte tilsyn

Arbeidstilsynet gjennomfører både varslede og uanmeldte tilsyn, avhengig av situasjonen og målet for tilsynet. Hensikten med tilsyn er å bidra til et bedre arbeidsmiljø, ikke å ta flest mulig «på fersken» i å bryte arbeidsmiljøloven. Erfaringen er at ressursene brukes best når tilsyn er varslet. Da treffer Arbeidstilsynet relevante personer i virksomheten, som ledelse og verneombud, og får den informasjonen og dokumentasjonen de trenger. Et varsel fører også ofte i seg selv til at virksomheten setter i gang aktivitet som er positiv for arbeidsmiljøet og de ansatte, allerede før tilsynet.

Samtidig må Arbeidstilsynet benytte uanmeldte tilsyn når det er nødvendig for å avdekke forhold som ellers ikke ville blitt oppdaget, ved mistanke om akutt fare for liv og helse og ellers ved behov for å komme raskt ut i en virksomhet eller bransje. Deler av arbeidslivet er fortsatt preget av høy risiko, useriøsitet og sosial dumping. Arbeidstilsynet vil øke bruken av uanmeldte tilsyn i de sammenhenger dette er et mer effektivt virkemiddel for å avdekke brudd på arbeidsmiljøregelverket m.m.

Delmål 3: Bidra til å fremme et seriøst og anstendig arbeidsliv og hindre sosial dumping

Arbeidstilsynet skal kontrollere at arbeidstakere ikke utsettes for brudd på helse-, miljø- og sikkerhetsregler, herunder regler om arbeidstid og krav til bostandard og at arbeidstakere ikke tilbys lønn og andre ytelser som er uakseptabelt lave sammenlignet med hva norske arbeidstakere normalt tjener eller som ikke er i tråd med gjeldende allmenngjøringsforskrifter. Dette gjelder særskilt utenlandske arbeidstakere.

Som ledd i etableringen av godkjenningsordningen for renholdsbedrifter blir tilsynet trappet opp. Informasjonstiltakene videreføres og til dels gjentas i 2013. Det er i denne sammenhengen også viktig å nå ut med informasjon til de private kjøperne av renholdstjenester om at de nå enkelt kan forsikre seg om at renholdsvirksomheten de benytter både er registrert og ivaretar viktige forpliktelser overfor sine arbeidstakere. Arbeidsmiljømyndighetene planlegger i denne sammenheng et eget informasjonsopplegg, og vil se nærmere på

muligheten for et samarbeid med skattemyndighetene i den anledning.

For nærmere beskrivelse av arbeidet mot useriøsitet og sosial dumping vises til omtale under delmål 3 foran i Resultatområde 4.

Delmål 4: Øke omfang og kvalitet på kunnskap om arbeidsmiljøforhold

For Arbeidstilsynet er det sentralt å etablere en systematisert kunnskapsplattform basert på egne erfaringer og FoU. Kunnskapen skal gjøre Arbeidstilsynet i stand til å fylle sine oppgaver innen utvikling av regelverket og i kontrollør-, veiviser og premissleverandørrollen. Arbeidstilsynet gjennomfører bl.a. ulykkesgransking for å kunne trekke nyttig lærdom til det forebyggende arbeidet.

For nærmere beskrivelse av forskning og kunnskapsutvikling om arbeidshelse, arbeidsmiljø og sikkerhet vises til omtale under delmål 4 foran i Resultatområde 4.

Delmål 5: Sikre et forsvarlig og brukervennlig regelverk herunder arbeidstakeres rettigheter og medbestemmelse

Det etablerte regelverksforum skal være den sentrale partsarenaen hva gjelder utviklingen av regelverket på Arbeidstilsynets område. For nærmere beskrivelse av regelverksutvikling på arbeidsmiljø- og sikkerhetsområdet vises til omtale under delmål 5, resultatområde 4.

Budsjettforslag for 2013

Post 01 Driftsutgifter

Arbeidstilsynet hadde ifølge Statens sentrale tjenestemannsregister, en bemanning pr. 1. mars 2012 tilsvarende 557 årsverk.

Bevilgningen dekker lønns- og driftsutgifter til direktoratet, sju regionkontorer og Svartjenesten. Dette skal finansiere tilsyn, informasjon, behandling av søknader, dispensasjoner, regelverksarbeid og internasjonalt arbeid.

Bevilgningen foreslås økt med 10 mill. kroner til styrking av Arbeidstilsynet – økt bemanning og videre utvikling av tilsynsmetoder.

Det foreslås at bevilgningen kan overskrides mot tilsvarende merinntekt under kap. 3640, postene 01, 06 og 07, jf. forslag til romertallsvedtak.

Det er innarbeidet totalt 15,296 mill. kroner i pris- og lønnsjustering. I alt foreslås bevilget 490,4 mill. kroner for 2013.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, regionale verneombud

Bevilgningen skal dekke kostnader som Arbeidstilsynet har ved å administrere ordningen med regionale verneombud i overnattings- og serveringsvirksomhetene og renholdsbransjen. Utgiftene vil bli refundert fra Stiftelsen for regionale verneombud i overnattings- og serveringsvirksomhetene og renholdsbransjen. Det foreslås at bevilgningen kan overskrides mot tilsvarende

merinntekter under kap. 3640, post 08 Refusjon utgifter regionale verneombud.

Det foreslås bevilget på 10,3 mill. kroner for 2013.

Post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, kan overføres

Bevilgningen skal dekke vedlikehold av bygninger samt større utstyrsanskaffelser. Det foreslås bevilget 4,3 mill. kroner for 2013.

Kap. 3640 Arbeidstilsynet

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013
01	Diverse inntekter	1 291	1 134	1 200
04	Kjemikaliekontroll, gebyrer	4 632	5 671	5 900
05	Tvangsmulkt	1 616	2 062	2 125
06	Refusjoner	4 844		
07	Byggesaksbehandling, gebyrer	15 255	18 506	19 117
08	Refusjon utgifter regionale verneombud		10 000	10 300
16	Refusjon fødselspenger/adopsjonspenger	3 452		
18	Refusjon sykepenger	9 596		
Sum kap. 3640		40 686	37 373	38 642

Post 01 Diverse inntekter

Posten omfatter i hovedsak abonnements- og annonseinntekter knyttet til tidsskriftet Arbeidervern. Det foreslås bevilget 1,2 mill. kroner for 2013.

Post 04 Kjemikaliekontroll, gebyrer

Posten omfatter inntekter fra gebyrer i forbindelse med kjemikaliekontroll. Det foreslås bevilget 5,9 mill. kroner for 2013.

Post 05 Tvangsmulkt

Inntektene under denne posten omfatter innkrevd tvangsmulkt som virksomheter er blitt ilagt pga. manglende oppfølging av pålegg fra Arbeidstilsynet. Det foreslås bevilget 2,125 mill. kroner for 2013.

Post 06 Refusjoner

Posten omfatter bl.a. refusjoner for midlertidige utlegg, samt innbetaling av kursavgift der Arbeidstilsynet tar deltakeravgift.

Post 07 Byggesaksbehandling, gebyrer

De konkrete tjenester Arbeidstilsynet utfører for virksomhetene ved byggesaksbehandling etter arbeidsmiljølovens § 18-9, gebyrfinansieres og inntektene føres på denne posten. Det foreslås bevilget 19,117 mill. kroner for 2013.

Post 08 Refusjon utgifter regionale verneombud

Inntektene under denne posten er refusjon for utgifter til drift av regionale verneombud som administreres av Arbeidstilsynet. Utgiftene føres på kap. 640, post 21.

Det foreslås bevilget 10,3 mill. kroner for 2013.

Kap. 642 Petroleumstilsynet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013
01	Driftsutgifter	189 803	189 700	212 100
21	Spesielle driftsutgifter	25 116	22 400	23 000
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	925	1 700	1 730
	Sum kap. 0642	215 844	213 800	236 830

Overført fra 2011 til 2012:

Post 01: 6 846 000 kroner

Post 45: 755 000 kroner

Mål og hovedoppgaver

Petroleumstilsynet skal legge premisser for, og følge opp, at aktørene i petroleumsvirksomheten holder et høyt nivå på helse, miljø og sikkerhet slik at risikoen for storulykker, uønskede hendelser og arbeidsrelaterte skader og sykdommer reduseres. Myndighetsansvaret gjelder for petroleumsvirksomheten på norsk kontinentalsokkel og på enkelte anlegg på land herunder også gasskraftverk.

Rapport

Delmål 1: Bidra til å forebygge arbeidsrelaterte sykdommer, skader/ulykker og fremme inkludering

Det inntraff i 2011 ingen dødsulykker innenfor Petroleumstilsynets myndighetsområde til havs og på land. De siste ti årene har fem mennesker mistet livet i arbeidsulykker i petroleumsvirksomheten. Antall alvorlige personskader i virksomheten til havs er redusert fra 32 i 2009 til 28 i 2010 og 26 i 2011. Dermed fortsetter den positive trenden fra de siste årene.

Oppfølging av risikoutsatte grupper i petroleumsvirksomheten

Petroleumstilsynet har i sitt tilsyn i 2011 hatt som hovedprioritering å følge opp risikoutsatte grupper (RUG). Det er rettet særlig oppmerksomhet mot områder som støy, arbeidsmiljøkompetanse, innleid arbeidskraft, rammebetingelser og helsefarlige kjemikalier.

Petroleumstilsynet har arbeidet for å systematisere og formidle kunnskapen om risikoforhold og rammebetingelser som er fremkommet gjennom oppfølging av risikoutsatte grupper og bidratt til at partene og selskapene ansvarliggjøres og iverksetter risikoreduserende tiltak.

Støyskader

Risikoen for støyrelatert skade vurderes å være høy i den sokkelbaserte virksomheten. Petroleumstilsynet startet i 2010 et langsiktig arbeid for å etablere et kunnskapsgrunnlag og å bidra til mer omfattende prioritering i næringen for å redusere risiko for støyrelaterte skader. Dette arbeidet har fortsatt i 2011 hvor en har rettet spesiell oppmerksomhet mot:

- støyeksponering generelt
- egenprodusert støy – herunder fra håndholdt verktøy
- tiltak og erfaringsoverføring på tvers (gode ideer)
- informasjon til støykonsulentene/fagfolkene om Petroleumstilsynets forventninger
- partenes rolle når det gjelder reduksjon av støyskaderisiko

Kjemisk helsefare

Petroleumstilsynet har i 2011 prioritert oppfølging av og bidrag til næringens forbedringsprosjekt på kjemikalieområdet. Prosjektet ble startet i 2007 og avsluttet til 2011. Arbeidet har skjedd i samarbeid mellom partene i arbeidslivet, og med Petroleumstilsynet og Arbeidstilsynet som observatører. Kjemikalieprosjektet har samlet, systematisert og spredt kunnskap om kjemikalieeksponering. Det har også vært et mål å gi et helhetlig bilde av den tidligere og nåværende kjemikalieeksponeringen. Prosjektet har bidratt til å

styrke næringens evne til å håndtere risiko rundt kjemikalier i arbeidsmiljøet.

Delmål 2: Bidra til å redusere risiko for storulykker og skader på ytre miljø i petroleumssektoren

Det inntraff i 2011 ingen store ulykker med betydelige skader på mennesker, materielle skader eller miljøskade. Antall hydrokarbonlekkasjer ble redusert fra 15 i 2010 til 11 i 2011. Videre ble antall brønnkontrollhendelser redusert fra 28 til 13. Petroleumstilsynet har fulgt disse områdene nøye opp, spesielt med sikte på å avdekke bakenforliggende årsaker knyttet til ledelse og styring, erfaringsoverføring, læring av lignende hendelser, samt sikkerhetskultur.

Antall hendelser relatert til konstruksjoner og undervannsinstallasjoner har imidlertid gått opp fra 2010 til 2011, og bidrar til at utviklingen på sikkerhetsområdet er på omtrent samme nivå som 2010.

Ledelse og storulykkesrisiko

Petroleumstilsynet har i 2010 fulgt opp hvordan ledelsesnivået arbeider for å redusere storulykkesrisikoen. Det er også sett på ledelsenes kunnskap og kompetanse innen storulykkesrisiko. I tilsynet er det bl.a. lagt vekt på at det skal være en klar ansvars plassering med hensyn til det å forebygge storulykker. Dette gjelder både på og mellom ulike ledelsesnivå innen ett selskap og mellom ulike nivåer i aktørkjeden.

Teknisk og operasjonell sikkerhet

Gasslekkasjer utgjør en betydelig risikofaktor og effektive og robuste tekniske og operasjonelle barrierer er viktige for å hindre slike lekkasjer. Petroleumstilsynet har i 2011 prioritert tilsyn med industriens tiltak for å forbedre tekniske og operasjonelle barrierer som kan redusere antall gasslekkasjer og alvorlighetsgraden av disse. Antall gasslekkasjer har vist en nedgang fra ca 15 per år i tidsrommet 2008 -2010 til 11 i 2011. Det er også slik at alle disse lekkasjene hadde liten lekkasjerate, og derfor mindre potensial for alvorlige konsekvenser.

Boring og brønnoperasjoner utgjør et betydelig farepotensial og bidrar til den totale risikoen for storulykker. I perioden 2008 til 2010 ble det registrert en økning av brønnkontrollhendelser, men i 2011 er utviklingen igjen positiv både med hensyn til antall og frekvens. Petroleumstilsynet har opprettholdt oppmerksomheten på selskape-

nes bruk av ny teknologi for å gjennomføre sikrere boring og ferdigstillelse av brønner.

Aktørbildet på norsk sokkel

Antall nye aktører og aktivitetsnivået i petroleumsvirksomheten har de senere årene vært økende. Kontinuerlig overvåking av de endringer som skjer, herunder også endringer i grenseflater mellom ulike aktører og de effekter dette har for risiko og oppfølging av HMS-forhold, er derfor en viktig del av tilsynsmyndighetens oppfølging.

Petroleumstilsynet vektlegger derfor i sitt tilsyn kjennskap til HMS-regelverk spesielt, herunder bl.a. ansvar og rolle til aktør, HMS-kompetanse og kapasitet og arbeidstakermedvirkning. Dette er viktig for å skape forståelse for de klare ansvarsforhold og samarbeidsordninger som ligger til grunn for HMS-regimet i norsk petroleumsvirksomhet.

Delmål 3: Bidra til å fremme et seriøst og anstendig arbeidsliv og hindre sosial dumping

Sosial dumping

Sosial dumping har ikke vært spesielt fremtredende i petroleumsvirksomheten. Petroleumstilsynet har likevel fulgt opp utfordringer knyttet til sosial dumping som en integrert del i andre tilsynsaktiviteter der dette kan ha aktualitet. Her har håndtering av språk og kulturforskjeller samt oppfølging av HMS-forhold for innleide arbeidstakere vært sentrale tema.

Delmål 4: Øke omfang og kvalitet på kunnskap om arbeidsmiljøforhold og storulykkesrisiko

Petroleumstilsynet bidrar til økt omfang og kvalitet på kunnskap om arbeidsmiljøforhold og storulykkesrisiko både internt i egen etat, mellom statlige etater og ut i næringen gjennom utøvelsen av tilsynet, faglige seminarer, medvirkning til utvikling av mastergradsstudium ved Universitetet i Stavanger og en rekke relevante FoU-aktiviteter.

I petroleumsvirksomheten er det viktig å videreføre og videreutvikle datagrunnlaget for kunnskapsprosjektet *Risikonivå i norsk petroleumsvirksomhet* (RNNP). Det prioriteres høyt å ha en omforent oppfatning av risikobildet. Sammen med trepartssamarbeidet «Sikkerhetsforum» bidrar RNNP til å danne en felles forståelse av risikobildet i petroleumsvirksomheten, både på sokkelen og på land. For å redusere risikoen for storulykker i petroleumssektoren er det viktig å øke kunnskapen om risikoforholdene i virksomhetene, slik

at de kan bli i stand til å gjennomføre målrettede tiltak. Petroleumstilsynets granskning etter kritiske hendelser bidrar også til å øke kunnskapen om storulykkesrisiko.

Delmål 5: Sikre et forsvarlig og brukervennlig regelverk – herunder arbeidstakeres rettigheter og medbestemmelse

Nytt, helhetlig, regelverk for petroleumsvirksomheten til havs og på nærmere angitte anlegg på land trådte i kraft ved årsskifte 2010/2011. Petroleumstilsynet har gjennomført interne, og deltatt i eksterne, opplæringstiltak for å legge til rette for en best mulig implementering av det nye regelverket.

Nytt finansieringssystem for Petroleumstilsynet

Utviklingen i petroleumsnæringen og dertil Petroleumstilsynets oppgaver har gitt behov for å endre finansieringssystemet for Petroleumstilsynets oppfølging av næringen. Tradisjonelt har inspeksjoner, revisjoner og lignende vært de viktigste utadrettede virkemidlene for å sikre at virksomhetene etterlever regelverket. Slik de senere års oppgaver og utfordringer har utviklet seg, utgjør en stadig større del av Petroleumstilsynets arbeid aktiviteter som ikke like naturlig kan klassifiseres som tradisjonelt tilsynsarbeid hvor det kan kreves refusjon av utgifter fra næringen etter dagens refusjonsordning.

Dette har medført et behov for å endre Petroleumstilsynets finansieringssystem, slik at prinsippet om at næringen skal betale for tilsynets utgifter til oppfølging overfor næringen opprettholdes. Det er også viktig å sikre tilstrekkelig grad av uavhengighet mellom finansieringssystem og valg av virkemidler for å følge opp næringen.

Regjeringen har derfor hatt på høring forslag om utforming av ny forskrift for gebyr og sektoravgift for tilsyn med helse, miljø og sikkerhet i petroleumsvirksomheten. Høringsfristen var 15. september 2012 og det tas sikte på at ny forskrift skal tre i kraft 1. januar 2013.

Det nye finansieringssystemet vil være en kombinert gebyr- og sektoravgiftsordning. Det foreslås at det skal kreves gebyr for utgifter knyttet til tilsyn i tradisjonell betydning og en sektoravgift for andre oppgaver Petroleumstilsynet benytter i sitt oppfølgingsarbeid overfor næringen. Inntekten fra sektoravgiften er ikke ment å overstige kostnadene ved tiltakene. Sektoravgiften beregnes ut fra faktiske kostnader og fordeles på aktørene ved bruk av fordelingsnøkler som er basert på tids-/ressursbruk til den enkelte aktør.

På grunnlag av nytt finansieringssystem og økt aktivitet for Petroleumstilsynet foreslår Regjeringen at 40 mill. kroner flyttes fra kap. 3642 Petroleumstilsynet, post 03 Gebyr tilsyn til kap. 5571 Sektoravgifter under Arbeidsdepartementet, post 70 Petroleumstilsynet – sektoravgift. Bevilgningen på kap. 5571 foreslås økt med ytterligere 19 mill. kroner i bokført skatteproveny (25 mill. kroner påløpt) som følge av omleggingen av finansieringssystemet og 15 mill. kroner i bokført skatteproveny (20 mill. kroner påløpt) som følge av økt aktivitet. Samlet innebærer endringen av finansieringssystemet og aktivitetsøkningen økte sektoravgifter for petroleumsnæringen på 34 mill. kroner i 2013-effekt og 45 mill. kroner i helårseffekt.

Strategier og utfordringer 2013

Regjeringens ambisjon er at norsk petroleumsvirksomhet skal være verdensledende på HMS. Dette målet reflekterer og forsterker et langvarig og systematisk arbeid for å styrke HMS-arbeidet på området.

Petroleumsvirksomheten er en høgteknologisk og ressurssterk næring som er preget av et fagmiljø med høy kompetanse og mange ulike aktiviteter både til havs og på land. For å møte denne situasjonen er det fra myndighetenes side utviklet et HMS-regelverk som stiller strenge krav til sikkerhet og styring av risiko, og som blir fulgt opp gjennom et omfattende tilsyn.

Petroleumstilsynet legger i sin tilsynsvirksomhet stor vekt på aktørens egen evne til, og ansvar for, å identifisere risikoforhold ved de ulike aktiviteter og deretter styre virksomheten slik at risikoen håndteres på en forsvarlig måte.

Ved en slik strategisk tilnærming er det helt nødvendig å ha et godt samarbeid med de ulike partene i arbeidslivet. Petroleumstilsynet skal derfor også i 2013 legge betydelig vekt på å fremme et slikt samarbeid i sektoren.

Petroleumstilsynet arbeider i stor grad forebyggende – dvs. arbeider for å hindre at uheldige hendelser skal skje, og har i denne forbindelse tilgang til en rekke formelle virkemidler for å sanksjonere regelverksbrudd. Tilsynet omfatter således en rekke aktiviteter som samlet gir grunnlag for å avgjøre om selskapene ivaretar sitt ansvar for å drive forsvarlig i alle faser av virksomheten. I tilsynsarbeidet legges det videre stor vekt på å etterspørre aktørens vurdering av risikoforholdene i egen virksomhet.

I tillegg til å endre finansieringssystemet for Petroleumstilsynet som skissert ovenfor, foreslår

Regjeringen å styrke Petroleumstilsynets bevilgninger med en parallell økning av utgifter og inntekter på 20 mill. kroner fra 2013.

Denne økningen skal brukes til å styrke og opprettholde Petroleumstilsynets muligheter til å jobbe forebyggende og proaktivt overfor en næring i rask utvikling.

Delmål 1: Bidra til å forebygge arbeidsrelaterte sykdommer, skader/ulykker og fremme inkludering

Oppfølging av arbeidstakere i petroleumsvirksomheten

Som omtalt under Rapport og status har innsats overfor grupper av arbeidstakere som er særlig risikoutsatt vært en av Petroleumstilsynets hovedprioriteringer også i 2011. Innsatsen viser at entreprenøransatte og innleide arbeidstakere er mer risikoutsatt samtidig som de i mindre grad tilbys oppfølging og tilrettelegging. Også fremover vil arbeidet på dette innsatsområdet være høyt prioritert, men oppmerksomheten vil dreies mot gjennomføring av tiltak for disse gruppene

Reduksjon av støyskaderisiko

Petroleumstilsynet vil prioritere tilsyn med aktørenes egen oppfølging på dette området. Partene i næringen med Oljeindustriens Landsforening og Norsk Industri i spissen har satt i gang et større industriprosjekt som skal bidra til å redusere risiko for støyrelatert hørselsskade. Petroleumstilsynet vil delta i næringens støyprosjekt og følge dette arbeidet nøye.

Reduksjon av kjemisk og biologisk helsefare

Petroleumstilsynet vil følge opp at kunnskapen opparbeidet gjennom næringens kjemikalieprosjekt, tas i bruk i selskapenes arbeid med risikoreduksjon.

Delmål 2: Bidra til å redusere risiko for storulykker og skader på ytre miljø i petroleumssektoren

Styring av storulykkesrisiko skal være en integrert del av virksomhetenes aktivitet og Petroleumstilsynet fokuserer på hvordan ledelsen gjennom egne handlinger påvirker forhold som, direkte og indirekte, har betydning for storulykkesrisiko. Det er en målsetning at næringen skal kunne identifisere sikkerhetsutfordringer og mangler og iverksette tiltak før dette leder til ulykker og uønskede konsekvenser. Petroleumstilsynet vil

aktivt bruke resultater fra den årlige rapporten som omtaler risikonivået i norsk petroleumsvirksomhet (RNNP) som et grunnlag for prioritering av egen oppfølging av aktørene og næringen generelt.

En viktig del av Petroleumstilsynets ansvar er å være på høyde med og helst i forkant av utviklingen i næringen og dermed kunne bidra til at næringen selv iverksetter nødvendige forebyggende og risikoreduserende tiltak. Erfaringer fra alvorlige hendelser i petroleumsvirksomhet nasjonalt og internasjonalt er en viktig kunnskapskilde.

RNNP-rapporten for 2011 viser en positiv utvikling på enkelte områder. Dette må sees som en indikasjon på at industriens målrettede innsats for å redusere hendelser gir resultater. Basert på tidligere erfaring er det imidlertid viktig at Petroleumstilsynet opprettholder sin fokus mot næringen innen alle kritiske områder for å følge opp at det iverksettes målrettede tiltak for å redusere antall hendelser ytterligere.

Petroleumstilsynets egen granskingsrapport etter Deepwater Horizon-ulykken konkluderer med at etterforskningen ikke har gitt funn som utfordrer de mest overordnede prinsippene i vårt regelverk, men det åpner for at det kan være behov for presiseringer med sikte på bedre styring av storulykkesrisiko og sterkere engasjement i forhold til forskning og utvikling. Det er planlagt at det i løpet av 2013 vil være tilgjengelig nytt utstyr for tetting og oppsamling ved utslippskilden til bruk på norsk sokkel. Når det gjelder oppfølging av utblåsningssikring (BOP) pågår det et internasjonalt oppfølgingsarbeid i regi av International Regulators Forum (IRF). Petroleumstilsynet følger dette arbeidet og vurderer om det eventuelt er behov for å iverksette tiltak.

Ledelsens rolle

Petroleumstilsynet har som en av sine prioriteringer å følge opp at selskapenes ledelse arbeider målrettet med å redusere storulykkesrisiko. Prioriteringen er et resultat av kunnskap om at ledelsens beslutninger og initiativ definerer rammebetingelser som påvirker storulykkesrisiko. Det er også sentralt at selskapenes egne tilsyns- og oppfølgingsaktiviteter fungerer, slik at mangler i selskapenes egne styringssystemer blir avdekket og korrigert.

Barrierer

Barrierer er tekniske, operasjonelle og organisatoriske tiltak, som skal redusere sannsynligheten

for uønskede hendelser og eliminere eller begrense konsekvensene hvis en hendelse likevel skulle oppstå. Petroleumstilsynets oppfølging av ulykken i Mexicogulften, har pekt på betydningen av at barrierer er tilstrekkelig robuste.

Petroleumstilsynet vil prioritere å følge opp at de ansvarlige selskapene etablerer og videreutvikler systemer for barrierestyring som er i tråd med regelverkskravene på dette området.

Hydrokarbonlekkasjer (HC-lekkasjer)

Petroleumstilsynet har kontinuerlig oppmerksomhet rettet mot å kunne redusere omfanget av gasslekkasjer og vil fortsette å følge opp tematikken ovenfor næringen i årene som kommer. Selv som RNNP-resultater for 2011 viser en positiv utvikling er det fortsatt behov for å følge opp med HC-lekkasjer kontinuerlig. Petroleumstilsynet vil rette særlig oppmerksomhet mot næringens tiltak på dette området.

Brønnkontrollhendelser

Resultatene fra RNNP 2011 kan tyde på at den negative utviklingen i antall brønnkontrollhendelser de siste årene, nå har snudd. Petroleumstilsynet vil fortsatt ha en tett oppfølging av slike uønskede hendelser ved å utfordre næringen og følge opp at det igangsettes nødvendige målrettede og konkrete tiltak. Det er gjennomført en kvalitativ studie i regi av RNNP for å avdekke årsaksforhold og tiltak knyttet til brønnkontrollhendelser i norsk petroleumsvirksomhet. Rapporten peker på behov for sterkere satsing på tekniske tiltak for å bedre sikkerheten, økt satsing på planlegging, barrierestyring og mer tilpassede risikoanalyser. Petroleumstilsynet vil benytte rapporten i sin oppfølging av næringen.

Levetidsforlengelse

Petroleumstilsynet følger opp at virksomhetene opprettholder et forsvarlig sikkerhetsnivå på innretninger og anlegg som planlegges brukt og brukes utover opprinnelig levetid. I løpet av det neste tiåret kommer om lag 25 innretninger til å nå opprinnelig planlagt levetid. Eventuell videre bruk av disse innretninger vil bli fulgt opp gjennom behandling av søknader om samtykke til levetidsforlengelse.

Ytre miljø

Det er en av Petroleumstilsynets hovedprioriteringer å følge opp at næringen vektlegger forebygging av hendelser som kan føre til akutte utslipp fra petroleumsvirksomheten. Valg av løsninger skal baseres på helhetlige vurderinger av de naturmessige og geografiske områdene de opererer i, og være forenlige med regionale og nasjonale miljømål.

Petroleumstilsynet har videreutviklet RNNP med sikte på å skape bedre grunnlag for å overvåke utviklingen i risiko for akutte utslipp og vil være en pådriver for at selskapene bruker resultatene i sitt forbedringsarbeid.

Aktivitetsnivået

Aktørbildet vil også i årene framover bli preget av Statoils dominerende stilling. Mangfoldet i sammensetningen av en stor nasjonal aktør, noen store internasjonale aktører og noen nye og mindre aktører kan representere muligheter for forbedring av sikkerhetsnivået. Samtidig representerer dette mangfoldet i seg selv en utfordring.

Aktivitetsnivået i petroleumsvirksomheten har vært vedvarende høyt de senere årene og forventes å være høyt også i kommende år. Blant aktørene skjer det stadig endringer ved at nye aktører kommer til samtidig som det skjer fusjoner og oppkjøp blant etablerte aktører.

Petroleumstilsynet vil følge utviklingen i aktørbildet nøye og ha særlig oppmerksomhet på selskapenes evne og vilje til å tilpasse seg rammebetingelsene for helse, miljø og sikkerhet i den norske petroleumsvirksomheten. Selskaper som går inn i nye faser, vil bli særlig fulgt opp.

Delmål 3: Bidra til å fremme et seriøst og anstendig arbeidsliv og hindre sosial dumping

Petroleumstilsynet vil overvåke utviklingen og vurdere særskilt oppfølging av risikoforhold knyttet til useriøsitet og sosial dumping spesielt ved utstrakt bygge- og anleggsaktivitet eller omfattende bruk av innleid arbeidskraft.

Eventuelle problemstillinger og risiko knyttet til temaet sosial dumping blir løpende vurdert av Petroleumstilsynet og bygges inn i ulike andre tilsynsaktiviteter der det kan ha aktualitet.

Delmål 4: Øke omfang og kvalitet på kunnskap om arbeidsmiljøforhold og storulykkesrisiko

Det er viktig at alle berørte parter har tillit til resultatene i rapporten om Risikonivå Norsk Petroleumsvirksomhet (RNNP), og at partene oppfatter disse og arbeidet med å fremskaffe dem som et omforent uttrykk for risikoutviklingen i petroleumsvirksomheten. Petroleumstilsynet vil i dialog med partene i arbeidslivet, videreutvikle RNNP-arbeidet slik at det til en hver tid danner et best mulig grunnlag for å identifisere forbedrings tiltak i tråd med regelverkets krav om kontinuerlig forbedring.

Petroleumstilsynet skal bidra til økt omfang og kvalitet på kunnskap om arbeidsmiljøforhold og storulykkesrisiko både internt i egen etat, mellom statlige etater og ut i næringen gjennom utøvelsen av tilsynet, faglige kompetanseaktiviteter, medvirkning til utvikling av mastergradsstudium ved Universitetet i Stavanger og en rekke relevante FoU-aktiviteter.

Petroleumstilsynet vil videreføre tilsyn særskilt rettet mot hvordan aktørene i petroleumsvirksomheten sikrer seg egen kompetanse og kapasitet samt hvordan man innhenter og bruker tilgjengelig kunnskap om risiko i virksomheten på alle relevante områder.

Erfaringer og kunnskap fra tilsynsaktiviteten gjøres tilgjengelig for næringen og allmennheten gjennom publisering av rapporter og resultater fra tilsynet på nettsidene.

Når det gjelder storulykkesrisiko, vil Petroleumstilsynet i tiden fremover spesielt føre tilsyn med hvordan de ansvarlige aktørene iverksetter tiltak identifisert gjennom oppfølging av Macondo-ulykken eller andre lignende ulykker.

Gjennom faglige seminarer og fellesmøter som Petroleumstilsynet arrangerer med de ansvarlige aktørene i næringen, spres kunnskap til disse, samtidig som etaten på denne måten gir signaler om spesielle problemområder som det forventes at næringen følger opp selv eller tilsynsmyndigheten vil følge opp mot enkeltaktører.

Delmål 5: Sikre et forsvarlig og brukervennlig regelverk herunder arbeidstakers rettigheter og medbestemmelse

Regelverket for HMS i petroleumsvirksomheten, er et viktig verktøy for tilsynsmyndigheten. Gjennom prinsipper om risikostyring, kontinuerlig forbedring og tydelig ansvars plassering hos beslutningstakerne i virksomheten, legger regelverket til rette for et risikobasert tilsyn. Regelverket er

utarbeidet i nær dialog med brukerne både på industri-, arbeidsgiver- og arbeidstakersiden for å sikre tilstrekkelig kompetanse, nødvendig brukervennlighet og eierskap. God informasjon og opplæring om regelverket både eksternt og internt er viktige virkemidler for å sikre brukervennlighet, forutsigbarhet og etterlevelse.

Petroleumstilsynet skal også følge opp standardiserings- og normeringsarbeid på områder der slike dokumenter utfyller regelverkskrav.

Det etablerte regelverksforum skal være den sentrale partsarenaen hva gjelder videreutviklingen av regelverket.

Budsjettforslag for 2013**Post 01 Driftsutgifter**

Petroleumstilsynet hadde en bemanning pr. 1. mars 2012 på 160 ansatte tilsvarende 150 årverk. Bevilgningen dekker lønns- og driftsutgifter for etaten og skal finansiere tilsyn, regelverksarbeid, informasjon, internasjonalt arbeid mv.

Bevilgningen foreslås økt med 20 mill. kroner for å styrke og opprettholde Petroleumstilsynets muligheter til å jobbe forebyggende og proaktivt overfor en næring i rask utvikling.

Det foreslås at bevilgningen reduseres med om lag 3 mill. kroner som følge av at Petroleumstilsynets kantine er avviklet fra 2012, jf. kap. 3642, post 06.

Det foreslås at bevilgningen kan overskrides mot tilsvarende merinntekt under kap. 3642, postene 06 og 07, jf. forslag til romertallsvedtak.

Det er innarbeidet 5,371 mill. kroner i pris- og lønnsjustering. I alt foreslås bevilget 212,1 mill. kroner for 2013.

Post 21 Spesielle driftsutgifter

Forslaget omfatter særlige utgifter til tilsyn med petroleumsvirksomheter som Petroleumstilsynet vil utføre på egen hånd, eller ved hjelp av bistand. Posten omfatter også bistandsetaters refunderbare kontrollutgifter. Utgiftene refunderes i sin helhet av gebyrer til operatørselskapene/kontraktørene som inntektsføres under kap. 3642, post 03 Gebyr tilsyn. Det foreslås bevilget 23 mill. kroner for 2013.

Post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, kan overføres

Bevilgningen skal dekke utgifter knyttet til IKT-relatert utstyr.

Det foreslås bevilget 1,73 mill. kroner for 2013.

Kap. 3642 Petroleumstilsynet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013
02	Oppdrags- og samarbeidsvirksomhet	2 746	845	850
03	Gebyr tilsyn	90 072	84 088	46 850
06	Refusjoner/ymse inntekter	1 908	2 876	
07	Leieinntekter bedriftshytte	37		
15	Refusjon arbeidsmarkedstiltak	4		
16	Refusjon fødselspenger/adopsjonspenger	906		
17	Refusjon lærlinger	52		
18	Refusjon sykepenger	1 532		
	Sum kap. 3642	97 257	87 809	47 700

Post 02 Oppdrags- og samarbeidsvirksomhet

Bevilgningen skal dekke refunderbare timer som Petroleumstilsynets ansatte vil utføre knyttet til NORADs virksomhet. Det foreslås bevilget 0,85 mill. kroner for 2013.

Post 03 Gebyr tilsyn

Posten omfatter gebyrer for Petroleumstilsynets tilsyn med helse, miljø og sikkerhet i Petroleumssektoren.

Posten foreslås redusert med 40 mill. kroner som følge av omleggingen av finansieringssystem for Petroleumstilsynet. Hovedelementene i omleggingen består i å omgjøre dagens refusjonsordning til en rendyrket gebyrordning og en sektoravgiftsordning. Det betyr at post 03 omdøpes fra «*refusjon av tilsynsutgifter*» til «*gebyr tilsyn*». I til-

legg foreslås opprettet en ny post 70 *Petroleumstilsynet – sektoravgift* under kap. 5571.

Det foreslås en bevilgning på 46,85 mill. kroner for 2013.

Post 06 Refusjoner/ymse inntekter

Petroleumstilsynet har fra mars 2012 avviklet egen kantinedrift. Det foreslås derfor at bevilgningen over denne posten reduseres med om lag 3 mill. kroner fra 2013, jf. parallell reduksjon på kap. 642, post 01 Driftsutgifter. Det foreslås ingen bevilgning på denne posten for 2013.

Post 07 Leieinntekter bedriftshytte

Posten omfatter inntekter for fremleie av bedriftshytte blant ansatte i Petroleumstilsynet, samt inntekter i forbindelse med konferanser og seminarer rettet mot petroleumsnæringen.

Kap. 5571 Sektoravgifter under Arbeidsdepartementet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013
70	Petroleumstilsynet – sektoravgift			74 000
	Sum kap. 5571			74 000

Post 70 Petroleumstilsynet – sektoravgift

Som følge av omlegging av finansieringssystemet for Petroleumstilsynet foreslås det opprettet en ny post 70 Petroleumstilsynet – sektoravgift. Som følge av endringene av finansieringssystemet og

aktivitetsøkningen, jf. omtale under kap. 642, post 01, foreslås det bevilget 74 mill. kroner på posten i 2013, med en helårseffekt på 85 mill. kroner. Dette skal dekke Petroleumstilsynets faktiske kostnader for oppfølging av næringen i tillegg til tilsynsgebyrer over kap. 3642, post 03.

Kap. 643 Statens arbeidsmiljøinstitutt

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap	Saldert	Forslag
		2011	budsjett 2012	2013
50	Statstilskudd	98 000	101 500	104 850
	Sum kap. 0643	98 000	101 500	104 850

Mål og hovedoppgaver

Statens arbeidsmiljøinstitutt (STAMI) er det nasjonale forskningsinstitutt for arbeidsmiljø og arbeidshelse. Instituttet har som overordnet mål å skape, bruke og formidle kunnskap om sammenhengen mellom arbeid og helse. Sidestilt med, og integrert i, forsknings- og utredningsvirksomheten er service, utdanning og formidling med utgangspunkt i kunnskap om sammenhengen mellom arbeid og helse.

STAMI har følgende hovedmål for sin virksomhet:

- Skape kunnskap om sammenhengen mellom arbeid, sykdom og helse
- Kartlegge arbeidsmiljø- og helseforhold, vurdere risiko og bidra til forebyggende tiltak
- Gjøre kunnskap om sammenhengen mellom arbeid, sykdom og helse kjent.

Rapport

I 2011 utgav STAMI 50 vitenskapelige artikler innenfor et bredt nedslagsfelt på arbeidsmiljøområdet. Som en følge av at vitenskapelig aktivitet ofte er internasjonale samarbeidsprosjekter har STAMI i disse arbeidene samarbeidet med forskere fra en rekke institusjoner i inn- og utland.

Innholdet i disse vitenskapelige artiklene populariseres ofte også i form av rapporter, faktaark og nyhetsbrev, som er tilgjengelige på instituttets nettsider. Forskningsresultatene, i samtolkning med internasjonal forskning, inngår i mange sammenhenger også i instituttets seminarer og kurs. I 2011 hadde instituttet i underkant av 70 større og mindre aktive prosjekter og aktiviteter, og 16 personer holder på med doktorgradsprosjekter i regi

av STAMI. STAMI bistår med fagkunnskap til Arbeidsdepartementet, Arbeidstilsynet, Petroleumstilsynet, bedriftshelsetjenesten og partene i arbeidslivet.

I 2009 ble STAMI etter en evalueringsprosess antatt som såkalt *World Health Organization (WHO) Collaborating Centre* på arbeidsmiljø- og arbeidshelseområdet. Dette har styrket instituttets internasjonale profil ytterligere og sikrer at instituttets vitenskapelige bidrag i enda større grad vil bli benyttet også utenfor landets grenser. STAMI er også aktiv i det europeiske forskningsinstitusjonsnettverket *Partnership for European Research on Occupational Safety and Health (PEROSH)*.

Gjennom Nasjonal overvåking av arbeidsmiljø og -helse (NOA) har STAMI i systematisert og bearbeidet data og dokumentasjon om arbeidsmiljø og arbeidsrelaterede helseskader. I 2011 la NOA frem Faktaboken 2011, og bidro aktivt til arbeidsmiljøtilstandsdelen i Stortingsmelding om arbeidsforhold, arbeidsmiljø og sikkerhet i norsk arbeidsliv. NOA arbeider kontinuerlig med å videreutvikle datagrunnlaget med tanke på utgivelse av nye og oppdaterte faktabøker hvert tredje år.

STAMI ble i 2011 evaluert av internasjonale fageksperter i regi av Forskningsrådet, med svært gode tilbakemeldinger. Instituttet ble i flere sammenhenger omtalt som internasjonalt ledende.

Strategier og utfordringer for 2013

Her beskrives STAMIs bidrag til måloppnåelse på arbeidsmiljø- og sikkerhetsområdet. Samtlige av STAMIs resultatmål knyttes til delmål 4 under målstruktur: Øke omfang av og kvalitet på kunn-

skap om arbeidsmiljøforhold og storulykkesrisiko. I denne sammenhengen er utvikling av ny kunnskap gjennom forskning et viktig virkemiddel.

STAMIs forskning skal ha relevans for arbeid og helse, og skal bidra til å danne en kunnskapsbase som skal benyttes til forebyggende virksomhet. Forskingen skal være av høy vitenskapelig kvalitet, og skal i størst mulig grad søkes publisert i internasjonale tidsskrifter med fagfellebedømming.

I tråd med STAMIs strategi for perioden 2006-2015 skal følgende forskningsfelt og områder prioriteres i 2013:

- Kunnskap om kjemiske og biologiske arbeidsmiljøforhold
- Kunnskap om ergonomiske, psykososiale og organisatoriske arbeidsmiljøforhold, herunder arbeidsrelaterte muskelskjelettlidelser
- Videreutvikling av Nasjonal overvåking av arbeidsmiljø og -helse (NOA)
- Formidling av samfunnsnyttig kunnskap fra de ulike forskningsaktivitetene
- Videreutvikle samarbeid og kunnskapsdeling med Arbeidstilsynet og Petroleurstilsynet. Andre viktige målgrupper for samarbeid er arbeidslivets parter, myndigheter, helsevesenet og forskningsmiljøer.

Delmål 4: Øke omfang og kvalitet på kunnskap om arbeidsmiljøforhold

STAMI retter oppmerksomheten spesielt mot feltene kjemisk og biologisk arbeidsmiljø, arbeidsrelaterte muskel- og skjelettplager samt psykososiale og organisatorisk betingede arbeidsmiljøforhold. Instituttet utnytter sin erfaring på vekselvirkninger mellom disse faktorene for å bidra med vitenskapsbasert kunnskap på arbeidsmiljøfeltet. Videre vil instituttet bidra til økt kunnskap i arbeidet med et inkluderende arbeidsliv og til overvåking av arbeidsmiljøfaktorer av betydning for helse. Instituttet er en sentral samarbeidspartner for Arbeidstilsynet og Petroleurstilsynet. Andre viktige målgrupper/partnere er arbeidslivets parter, helsevesenet inkludert bedriftshelsetjenesten og de arbeidsmedisinske avdelingene, samt FoU-miljøer.

Nasjonal overvåking av arbeidsmiljø og -helse (NOA) er en avdeling under STAMI. NOAs viktigste oppgaver er å samle, analysere og formidle informasjon om arbeidsmiljø og arbeidsrelaterte helseskader i Norge. NOA skal gjøre data og informasjon tilgjengelig for aktører på arbeidsmil-

jøfeltet, dvs. myndighetene, arbeidslivets parter, FoU-miljøer og allmennheten for øvrig. NOAs målsetting er å utvikle et felles kunnskapsgrunnlag for aktørene på arbeidsmiljøområdet som grunnlag for utforming av politikk, strategier og prioriteringer på nasjonalt nivå, bransje- og virksomhetsnivå. Arbeidstilsynet, Petroleurstilsynet, Arbeids- og velferdsetaten og Statistisk sentralbyrå er sentrale dataleverandører til overvåkingssystemet, og etatene og partene i arbeidslivet kan utvikle et solid og omforent bilde av risikonivå og utvikling, med sikte på målrettede og effektive tiltak.

STAMI har i samarbeid med Arbeidstilsynet og Petroleurstilsynet i perioden 2008-2012 blitt tildelt prosjektmidler fra AD for å videreutvikle databasen for kjemisk eksponering i arbeidslivet (EXPO), for å øke innrapporteringen av måledata i virksomhetene til EXPO. EXPO-databasen skal således kunne gi en bedre oversikt over eksponeringsforhold i arbeidslivet for å bidra til å forebygge kjemikalierelatert sykdom og helseskade. Som ledd i denne styrkingen skal det i første omgang utvikles dataløsninger og iverksettes pilotprosjekter i utvalgte bransjer, med formål om å evaluere potensialet for å kunne etablere et permanent register med innrapporteringsplikt. Databasen skal utformes slik at hver enkelt virksomhet får tilgang til egne data og mulighet til å kunne hente fram rapporter om egne eksponeringsnivåer. Databasen vil også utgjøre en viktig kilde for overvåkingssystemet NOA. Pilot- og utviklingsperioden avsluttes høsten 2012, og saken vil følges videre opp i departementet.

Budsjettforslag for 2013

Post 50 Statstilskudd

Statens arbeidsmiljøinstitutt hadde ifølge Statens sentrale tjenestemannsregister, en bemanning pr. 1. mars 2012 tilsvarende 111 årsverk.

Instituttet ble omdannet til forvaltningsorgan med særskilte fullmakter fra 1. januar 2005. Bevilgningen er netto tilskudd til drift av instituttet. Instituttets inntekter fra bidragsforskningen utgjør om lag 15 pst. av instituttets totale budsjett. Inntektskildene er i all hovedsak offentlige midler fra andre finansieringskilder, hovedsaklig Norges forskningsråd og andre forskningsfond.

Det er innarbeidet 3,35 mill. kroner i lønns- og prisjustering.

Det foreslås bevilget 104,85 mill. kroner for 2013.

Kap. 645 Regional verneombudsordning i hotell- og restaurantbransjen og renholdsbransjen

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap	Saldert	Forslag
		2011	budsjett 2012	
70	Tilskudd til oppstartskapital	6 000		
	Sum kap. 0645	6 000		

I lys av erfaringene fra ordningen i bygge- og anleggsbransjen besluttet Regjeringen å innføre regionale verneombud i overnattings- og servicevirksomhetene og renholdsbransjen, jf. handlingsplan 2 mot sosial dumping som ble presentert i statsbudsjettet for 2009.

Ordning med regionale verneombud i overnattings- og servicevirksomhetene og renholdsbransjen skal finansieres ved en avgift som tas inn fra virksomhetene i de to bransjene. Ordningen er etablert som en stiftelse som administreres av et fondsstyre. De regionale verneombudene skal ha

sitt ansettelsesforhold i Arbeidstilsynet, men skal faglig sett være underlagt fondsstyrets instruksjonsmyndighet. Ordningen etableres gradvis, og arbeidet med å tilsette 12 regionale verneombud starter høsten 2012.

Det ble bevilget til sammen 12 mill. kroner for 2010 og 2011 som startkapital til dekning av driften, inntil ordningen blir selvfinansiert gjennom avgiftsinnkrevningen. Startkapitalen ble bevilget i form av lån som skal tilbakebetales innen 2015. Se for øvrig omtale under delmål 3.

Kap. 646 Pionerdykkere i Nordsjøen

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap	Saldert	Forslag
		2011	budsjett 2012	
01	Driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	61		
72	Tilskudd, <i>kan overføres</i>	2 990	3 050	3 150
	Sum kap. 0646	3 051	3 050	3 150

Overført fra 2011 til 2012:
Post 72: 70 000 kroner

Bakgrunn

Stortinget ba i 2004 Regjeringen etablere en kompensasjonsordning med maksimal utbetaling til den enkelte dykker på 40 ganger grunnbeløpet i folketrygden, jf. St.meld. nr. 47 (2002-2003), Innst. S. nr. 137 og 138 (2003-2004). Kompensasjon skulle også gis til etterlatte under nærmere bestemte vilkår. Regjeringen ble videre bedt om å etablere en oppreisningsordning til pionerdykkere i Nordsjøen, samt etterlatte, på 200 000 kroner. Oppreisning skulle gis til de som fylte vilkårene i flertallets retningslinjer for kompensasjonsordning, jf. Innst. S. nr. 137 (2003-2004). Finansiering av kompensasjons- og oppreisningsordningen

ble lagt fram i revidert budsjett 2004, jf. St.prp. nr. 63 og Innst. S. nr. 250 (2003-2004). Kongen i Statsråd oppnevnte i 2004 en nemnd som behandler søknader om kompensasjon.

Rapport

Fristen for å søke om kompensasjon og oppreisning utløp 1. juli 2006. Totalt har det kommet inn 340 søknader fra dykkere og etterlatte. I alt 260 dykkere og etterlatte har fått tildeling, i en del tilfeller deler flere etterlatte summen, mens 80 dykkere og etterlatte har fått avslag. Samlet er det utbetalt i overkant av 597 mill. kroner fra 2004 til 31. desember 2010. Utbetalingen på 61 000 kroner i 2011 er godtgjørelse til medlemmene i Pionerdykkernemnda for arbeid utført i 2010.

Kontakttelefonen for pionerdykkere (Dykkekontakten) er en døgnåpen telefontjeneste for oppfølging av tidligere nordsjødykkere. Dykkekontakten bidrar utenom svartelefontjenesten med bl.a. seminarer, samtalegrupper og informasjon på nett. Dykkekontakten har i 2011 hatt daglig leder i ½ stilling samt 2 stillinger som henholdsvis kontaktsykepleier og sosionom.

Budsjettforslag for 2013

Post 72 Tilskudd, kan overføres

Posten dekker tilskudd til Stiftelsen Kontakttelefonen for pionerdykkere (Dykkekontakten). Stiftel-

sen er knyttet til Sjømannskirken og drifter bl.a. en kontakttelefon for tidligere nordsjødykkere. Stiftelsen har videre knyttet til seg relevant kompetanse på gjeldsrådgivning og annen rådgivning for å kunne hjelpe nordsjødykkere som er i en vanskelig situasjon. Dykkekontakten har et meget godt omdømme og yter god og viktig bistand til dykkerne. Det foreslås bevilget 3,15 mill. kroner for 2013.

Kap. 648 Arbeidsretten, Riksmekleren m.m.

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013
01	Driftsutgifter	16 127	15 000	16 315
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres, kan nyttes under post 01</i>		1 837	1 898
70	Tilskudd til faglig utvikling	4 000	4 000	4 000
	Sum kap. 0648	20 127	20 837	22 213

Overført fra 2011 til 2012:
Post 21: 2 430 000 kroner

Mål og hovedoppgaver

Arbeidsretten er en spesialdomstol som behandler tvister om forståelse, gyldighet og eksistens av tariffavtaler. Den behandler også visse tvister om fortolkning av arbeidstvistloven og tjenestetvistlovens regler, saker om brudd på fredsplikten og saker om erstatningsansvar for tariffbrudd og ulovlig arbeidskamp.

Riksmekleren skal mekle i interessetvister mellom partene i arbeidslivet, det vil si i tvister om opprettelse eller revisjon av tariffavtaler. Hovedoppgaven er å hjelpe partene til å unngå konflikt, og dermed bevare arbeidsfreden.

Rikslønnsnemnda behandler i hovedsak tvister om opprettelse eller revisjon av tariffavtaler som blir henvist til den når det gripes inn i arbeidskonflikter med tvungen lønnsnemnd. En avgjørelse fra Rikslønnsnemnda får virkning som tariffavtale mellom partene.

Tariffnemnda fastsetter forskrifter som innebærer at lønns- og arbeidsvilkår som følger av en

tariffavtale skal gjelde for alle arbeidstakere som utfører arbeid av den art som avtalen omfatter, også for utenlandske arbeidstakere og norske arbeidstakere som ikke er omfattet av tariffavtalen som sådan.

Rapport

Arbeidsretten hadde 63 saker til behandling i 2011, hvorav 39 nye og 24 overført fra 2010. Tallet på nye saker gikk noe opp i forhold til 2010 (30) og 2009 (35). Det ble avgjort 41 saker i 2011, mot 40 saker i 2010.

Riksmekleren

Saksmengden ved institusjonen kan variere sterkt mellom år med hovedoppgjør og år med mellomoppgjør. I 2011, som var et år med mellomoppgjør, var det mekling i 28 rikssaker. En riksmekling endte i konflikt. I forrige mellomår, 2009, var det 33 meklinger. I 2010, som var et hovedoppgjørsår, var det mekling i 97 rikssaker. Videre ble 47 kretsaker ferdigbehandlet i 2011, mot 51 i 2010. Utviklingen i antall kretsmeklinger har vist en nedgang

siden 2004. I 2011 endte ingen kretsmeklinger i konflikt.

Rikslønnsnemnda og Tariffnemnda

Rikslønnsnemnda hadde ingen saker til behandling i 2011.

Tariffnemnda behandlet ingen saker i 2011. Det kom ingen saker om allmenngjøring på nye tariffområder i 2011 og de fire gjeldende allmenngjøringsforskriftene (bygg, renhold, landbruk, skips- og verftsindustrien) løp frem til tariffoppjøret våren 2012. Hvis det blir fremmet krav om videreføring av de gjeldende forskriftene, vil Tariffnemnda behandle sakene høsten 2012 og eventuelt fatte vedtak om fortsatt allmenngjøring.

I 2009 gikk 9 verft, med støtte av NHO og Norsk Industri, til sak for å få kjent forskriften om allmenngjøring i skips- og verftsindustrien ugyldig. Staten har fått medhold både i Oslo tingrett og i Borgarting lagmannsrett i at forskriften er gyldig. Saken er nå anket til Høyesterett.

Strategier og utfordringer for 2013

Markering av 100-årsjubileum for Arbeidsretten og Riksmekleren i 2016

Arbeidsretten og Riksmekleren feirer begge 100 år i 2016. Det er nedsatt en styringsgruppe og referansegruppe med deltakelse fra partene i arbeidslivet for planlegging av markeringen av disse samfunnsinstitusjonenes 100-årsjubileum. Det er ønskelig å synliggjøre institusjonene og deres samfunnsmessige betydning på ulike måter. Det planlegges utarbeidelse av et bokverk om Arbeidsrettens historie og en artikkelsamling om Riksmeklerens arbeid i både et historisk og et

fremtidsrettet perspektiv, i tillegg til faglige seminardager og festmiddag for å markere de to institusjonene.

Arbeidsretten og Riksmekleren fortsetter arbeidet med sikte på å bedre institusjonenes effektivitet, med støtte i ny arbeidstvistlov som trådte i kraft 1. mars 2012.

Budsjettforslag for 2013

Post 01 Driftsutgifter

Arbeidsretten og Riksmekleren hadde pr. 1. mars 2012 en bemanning på hhv 4 og 2 ansatte. Posten omfatter driftsutgiftene til Arbeidsretten, Riksmekleren, Rikslønnsnemnda og Tariffnemnda. Det foreslås bevilget 16,315 mill. kroner for 2013.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres, kan nyttes under post 01

Saksmengden og utgiftene til institusjonene på kapitlet varierer, særlig i forhold til hvordan lønnsoppgjørene forløper, om det er hoved- eller mellomoppgjør og om oppgjørene er samordnet eller forbundsvise. Posten skal dekke økte utgifter ved institusjonene på kapitlet, samt kompetanseoppbygging og utredninger innen feltet kollektiv arbeidsrett. Det foreslås bevilget 1,898 mill. kroner for 2013.

Post 70 Tilskudd til faglig utvikling

I 2008 ble det etablert et faglig utviklingsprosjekt ved Det juridiske fakultet ved Universitetet i Oslo med formål å sikre den arbeidsrettslige kompetansen for fremtiden. Se omtale under delmål 4.

Det foreslås bevilget 4 mill. kroner for 2013.

Kap. 649 Treparts bransjeprogrammer

Post	Betegnelse	(i 1 000 kr)		
		Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013
21	Spesielle driftsutgifter – Treparts bransjeprogrammer	2 428	10 300	10 600
	Sum kap. 0649	2 428	10 300	10 600

Overført fra 2011 til 2012:
Post 21: 7 572 000 kroner

Myndighetene og partene i arbeidslivet ble i 2010 enig om å sette i gang treparts bransjeprogram-

mer, hvor renholdsbransjen vil være første bransje. Renholdsbransjen har helt spesielle utfordringer når det gjelder lønns- og arbeidsvilkår, HMS-standard og svart arbeid. Bransjen er preget av svært lav organisasjonsgrad, uoversiktlig organi-

sering, spesielle arbeidstider, jobbing alene på ulike lokasjoner, lave etableringskostnader, utstrakt bruk av underleverandører og høyt innslag av utenlandsk arbeidskraft. Myndighetene og partene er derfor enige om at renholdsbransjen skal være en pilotbransje for den bransjevise satsingen.

Bransjesamarbeidet i renholdsbransjen ble i mars 2012 formalisert med en arbeidsgruppe under Arbeidslivs- og pensjonspolitisk råd. Som det første og mest sentrale tiltaket i trepartssamarbeidet i renholdsbransjen er det innført en offentlig godkjenningsordning for renholdsvirkosomheter som også innebærer id-kort. Forskrift om godkjenningsordningen ble fastsatt 8. mai 2012 og ordningen trådte i kraft 1. september 2012. Se nærmere omtale under delmål 3.

Budsjettforslag for 2013

Post 21 Spesielle driftsutgifter – Treparts bransjeprogrammer

Posten dekker utgifter knyttet til etablering og gjennomføring av tiltak for å bidra til å bedre lønns- og arbeidsvilkår samt bekjempe sosial dumping og svart arbeid i særlig utsatte bransjer. Regjeringen vil, i samarbeid med partene i arbeidslivet, videreutvikle bransjeprogrammer som virkemiddel, og herunder vurdere hvilke nye bransjer som er aktuelle for en slik satsing. Posten vil også dekke kostnader til lønn og drift for en prosjektkoordinatorstilling knyttet til utvikling og drift av treparts bransjeprogrammer.

Det foreslås bevilget 10,6 mill. kroner for 2013.

Del III
Omtale av særlige tema

7 Handlingsplan mot fattigdom. Rapport og status

Regjeringa la saman med statsbudsjettet for 2007 fram ein handlingsplan mot fattigdom. Handlingsplan mot fattigdom omfattar meir målretta tiltak som skal gi hjelp til grupper som faller utanfor, og særskilt innsats som kan bidra til å betre levekåra for dei som er mest vanskeleg stilt. Handlingsplan mot fattigdom inngår i ein samla politikk for å redusere økonomiske og sosiale forskjellar og fattigdom. Handlingsplanen må sjåast i samanheng med Meld. St. 30 (2010-2011), der Regjeringa har presentert ein brei politikk for ei meir rettferdig fordeling. Den breie fordelingspolitikken omfattar verkemiddel og innsatsområde som er grunnleggjande i ein heilskapleg og langsiktig innsats for å førebygge låginntekt og fattigdom. Regjeringa si politikk mot fattigdom inneheld langsiktige tiltak og eit sterkt førebyggjande perspektiv. Sjå omtale av Regjeringa si innsats for betre fordeling og mot fattigdom i denne proposisjonen, del I, punkt 2.2.8, og del II, resultatområde 2 Arbeid og velferd, delmål 6 Bedre levekårene for de vanskeligst stilte.

Handlingsplan mot fattigdom omfattar tiltak under fleire departement. I tillegg til tiltak på budsjettet til Arbeidsdepartementet er det sett i verk tiltak av Kunnskapsdepartementet, Kommunal- og regionaldepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet, Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, Kulturdepartementet, Justis- og beredskapsdepartementet og Fornyings-, administrasjons- og kyrkjedepartementet.

Under gis det ein kortfatta statusrapport på tiltak mot fattigdom som er sette i verk eller styrkte i perioden 2006-2012 knytte til handlingsplan mot fattigdom. I budsjettproposisjonen for det enkelte departement er det ei meir utførleg omtale. Ein samla rapport finst òg i trykt vedlegg til St.prp. nr. 1 (2008-2009) for Arbeids- og inkluderingsdepartementet: Handlingsplan mot fattigdom – status 2008 og styrka innsats.

Den særlege innsatsen mot fattigdom er knytt til dei tre delmåla i handlingsplanen:

- Alle skal gis mogelegheiter til å komme i arbeid.
- Alle barn og unge skal kunne delta og utvikle seg.
- Betre levekåra for dei mest vanskelegstilte.

Delmål: Alle skal gis mogelegheiter til å komme i arbeid

Kvalifiseringsprogram for utsette grupper

Ansvarleg: Arbeidsdepartementet

Eit kvalifiseringsprogram med kvalifiseringsstønad blei innført frå 1. november 2007. Kvalifiseringsprogrammet er fasa inn i takt med etableringa av NAV-kontora og blei landsomfattande frå 1. januar 2010. Ved utgangen av 2011 deltok 7 450 personar i programmet. Per 31. april 2012 var talet i underkant av 6 900. Ved utgangen av 2011 var det om lag 18 250 personar som var eller hadde vore deltakarar i programmet sidan 2008. Av dei om lag 8 900 deltakarane som gjennomførte programmet i perioden 2008-2011 gjekk 46 pst. til ordinært arbeid, utdanning eller andre arbeidsretta tiltak. Denne delen har auka vesentleg dei siste åra, frå 41 pst. i 2010 til 48 pst. i 1. tertial 2011. Sjå nærare omtale i del I, punkt 3.3 i denne proposisjonen.

Løyvinga til dekning av kommunale meirkostnader knytt til kvalifiseringsprogrammet er frå 2011 lagt inn i rammetilskotet til kommunane og gitt som ei særskilt fordeling. Statlege arbeidsmarknadstiltak inngår i kvalifiseringsprogrammet. Arbeids- og velferdsetaten har eit bredt spekter av tiltak som omfattar m.a. oppfølging, kvalifisering og arbeidstrening.

Landsomfattande arbeidsmarknadssatsing for å motverke fattigdom

Ansvarleg: Arbeidsdepartementet

I 2003 blei det sett i gang ei satsing på målretta arbeidsmarknadstiltak for utvalde målgrupper i 31 kommunar. Satsinga blei seinare utvida med fleire kommunar og fleire tiltaksplassar, og blei i løpet av 2006 landsomfattande. Målgruppa har vore langtidsmottakarar av sosialhjelp, ungdom i alderen 20-24 år og einslege forsørgjarar som har sosialhjelp som hovudinntekt, innvandrarar som treng bistand for å komme i arbeid, innsette i fengsel og personar som mottek legemiddelassistert rehabilitering (LAR). Målgruppene for kvalifiseringsprogrammet og satsinga på målretta arbeidsmarknadstiltak er i

stor grad dei same. Regjeringa fasa difor ut arbeidsmarknadssatsinga frå 2011. Den særskilte satsinga på målretta arbeidsmarknadstiltak overfor personar som mottek legemiddelassistert rehabilitering held fram.

Styrking av opplæringa innanfor kriminalomsorga

Ansvarleg: Kunnskapsdepartementet

Innsette har eit stort behov for å styrkje realkompetansen for betre å meistre livet etter soning. Talet på fengselsplassar er dei siste åra auka, og løyvingane til opplæring i kriminalomsorga er styrkt tilsvarende. Det er no opplæringstilbod ved 51 fengslar. I tillegg er det oppfølgingsklasser ti stader i landet. Sjå nærare omtale i Prop. 1 S (2012-2013) for Kunnskapsdepartementet.

Styrkje tilbakeføringa av innsette og domfelte til samfunnet

Ansvarleg: Justis- og beredskapsdepartementet mfl.

For å betre levekåra til innsette ved lauslating, har Regjeringa innført ein tilbakeføringsgaranti. Sentralt i tilbakeføringsgarantien er bustad, moglegeheiter for arbeid eller opplæring, og helsetenester og sosiale tenester. Arbeidet med å innføre tilbakeføringsgarantien har vore organisert som eit prosjekt. I løpet av 2011 og første kvartal i 2012 er det tilsett 25 tilbakeføringskoordinatorar. Desse koordinerar arbeidet i kriminalomsorga mot andre etatar. Prosjektet blei avslutta i juni 2012, men arbeidet med tilbakeføringsgarantien held fram. Sjå nærare omtale i Prop. 1 S (2012-2013) for Justis- og beredskapsdepartementet.

I 2009 sette Arbeids- og velferdsdirektoratet og Sentralforvaltninga for kriminalomsorga i gong eit treårig nasjonalt forsøk med føremål å finne fram til modellar som sikrar innsette kontinuitet, integrerte tenester og tettare individuell oppfølging i overgang frå fengsel til fridom. Sju lokale fengsel og NAV-kontor deltok i prosjektet. Dei foreløpige resultatane viser at fleire enn tidligare har arbeid, bustad og andre tenester ved lauslating. Prosjektet blir avslutta i 2012, men fire av prosjektkommunane held fram prosjektet. Arbeidsforskningsinstituttet si sluttevaluering av dei seks prosjekta blir levert i 2013.

I dag er det skuletilbod i alle fengsla. I samarbeid mellom arbeidsdrifta i fengsla og opplæringsstyresmaktene, blir det arbeidd med å dreie opplæringstilbodet frå allmennfagleg til meir yrkesfagleg opplæring. Fylkesmannen i Hordaland

leier, etter oppdrag frå Kunnskapsdepartementet, prosjektet Tilbakeføring gjennom arbeid, fritid og utdanning (TAFU) i Rogaland og Troms. Dette inngår i Regjeringa si innsats for å styrkje tilbakeføringa av straffedømde til samfunnet. Prosjektet er eit samarbeid mellom utdanningsstyresmaktene, kriminalomsorga, Arbeids- og velferdsetaten og kommunane. Om lag ein tredjedel av alle som blir sette i fengsel manglar bustad, og enda fleire er utan bustad ved lauslating. Arbeid med å skaffe bustad før lauslating er sentralt i Regjeringa si tilbakeføringsgaranti, og held fram med utgangspunkt i regionale avtaler. Auka bruk av elektronisk kontroll er òg eit verkemiddel for at domfelte skal kunne oppretthalde ein tilfredsstillande bustad under og etter soning.

Styrking av Program for basiskompetanse i arbeidslivet (BKA)

Ansvarleg: Kunnskapsdepartementet

Program for basiskompetanse i arbeidslivet (BKA) skal medverke til å styrkje grunnleggjande lese-, skrive-, rekne- og IKT-dugleikar blant vaksne arbeidstakarar og arbeidssøkjarar slik at færre fell ut av arbeidslivet og fleire kan ta del i opplæring og utdanning. Bedrifter og offentlige verksemdar kan søke om tilskot til opplæring i lesing, skriving, rekning og IKT for tilsette med svake grunnleggjande dugleikar. Opplæringa skal hovudsakleg vere knytt til deltakaranes arbeidsplass og arbeidsoppgåver. Programmet vert forvalta av Vox, nasjonalt fagorgan for kompetansepolitikk. Sidan BKA starta i 2006 har om lag 25 000 arbeidstakarar fått tilbod om å styrkje sine lese-, skrive-, rekne- og IKT-dugleikar gjennom programmet. Gjennom programmet er det i 2012 tildelt 106 mill. kroner i tilskot til kurs i lesing, skriving, rekning og IKT for tilsette med svake grunnleggjande dugleikar. Sjå nærare omtale i Prop. 1 S (2012-2013) for Kunnskapsdepartementet.

Lovendring om vaksnes rett til utdanning

Ansvarleg: Kunnskapsdepartementet

Stortinget vedtok våren 2008 å utvide retten til vidaregåande opplæring for vaksne, jf. Ot.prp. nr. 40 (2007-2008). Bakgrunnen var at ei aukande gruppe vaksne fall utanfor vaksenretten, då denne berre gjaldt vaksne født før 1978 som ikkje har fullført vidaregåande opplæring. Gjennom lovendinga har alle vaksne over 25 år rett til opplæring.

Betre ordning for studentar med nedsett funksjonsevne

Ansvarleg: Kunnskapsdepartementet

For å bidra til målet om like mogelegheiter til utdanning betra Regjeringa studiefinansieringa for studentar med nedsett funksjonsevne i 2011. For studentar som på grunn av nedsett funksjonsevne ikkje er i stand til å ta arbeid ved sidan av utdanninga eller i sommarferien blir det gitt eit ekstra månadleg stipend, samt at stønadperioden er utvida til 12 månader. I tillegg blir heile basisstøtta gitt som stipend ved forseinking i utdanninga ut over eit år når det er dokumentert at forseinkinga skuldast manglande tilrettelegging og studenten ikkje har fullfinansiering frå folketrygda. Tiltaka medverkar til at studentar med nedsett funksjonsevne i større grad enn tidlegare kan gjennomføre utdanning utan høgare gjeld enn andre studentar. Tal per 31. desember 2011 syner at ordninga med ekstra stipend blir nytta. Ved årsskiftet mottok totalt 219 personar ekstra stipend og ordninga har blitt godt motteke hos interesseorganisasjonar og andre som er opptekne av tilhøva for personar med nedsett funksjonsevne.

Delmål: Alle barn og unge skal kunne delta og utvikle seg

Heilskapleg skuledag, gratis leksehjelp

Ansvarleg: Kunnskapsdepartementet

På oppdrag frå Kunnskapsdepartementet gjennomfører Utdanningsdirektoratet eit prosjekt for å utvikle og prøve ut ulike modellar for ein skuledag med god samanheng mellom skule og skulefritidsordning (SFO). Modellane skal ha element av dagleg fysisk aktivitet, skulemat, leksehjelp og kulturelle aktivitetar. Modellane skal òg styrkje kvaliteten i SFO og sjå på betre samarbeid og ressursutnytting i ein heilskapleg skuledag. SFO skal støtte opp om læringa og læringsmiljøet til skulen. Seks kommunar deltek i prosjektet som skal vare ut 2012.

For å bidra til betre læring gjennom tidleg innsats innførte Regjeringa eit tilbod om åtte veketimar gratis leksehjelp fordelte på 1. til 4. trinn frå og med hausten 2010. Dette er eit målretta tiltak for elevar og foreldre som ønskjer ekstra støtte i læringa.

Auka gjennomføring av vidaregåande opplæring

Ansvarleg: Kunnskapsdepartementet

Av elevar som startar vidaregåande opplæring gjennomfører og består rundt 70 pst. opplæringa etter fem år. Både for samfunnet og den enkelte er konsekvensane av fråfall frå vidaregåande opplæring store. I statsbudsjettet for 2010 blei det løyva midlar til tiltak for auka fullføring i vidaregåande opplæring. Midlane blei ytterlegare trappa opp i 2011 og 2012 gjennom prosjektet Ny GIV, ei treårig satsing for å auke gjennomføringa i vidaregåande opplæring. Prosjektet held fram i 2013. Alle landets kommunar har i løpet av perioden villet ta del i Ny GIV. Tiltaka er retta mot dei kritiske faktorane som forskinga peikar på for at gjennomføringa i vidaregåande opplæring kan aukast. Hovudvekta er lagd på at dei svakaste elevane i siste del av 10. trinn og i vidaregåande opplæring får tett oppfølging slik at dei skal få betre føresetnader for å gjennomføre vidaregåande opplæring. Oppfølginga er basert på ei avtale mellom elev/føresette og skulen. Det vil bli lagt særleg vekt på å utvikle elevane sine dugleikar i rekning, skrivning og lesing. Om lag 5 000 elevar har våren 2012 gjennomført ei intensiv opplæring. For at intensivopplæringa skal bli best mogeleg, har staten til no finansiert fem dagar skoloring av om lag 2 000 lærarar i både ungdomsskular og vidaregåande skular det første året som skulen deltar i satsinga. Ordninga vil i løpet 2013 bli bygd ut til å gjelde to lærarar ved alle ungdomsskular og vidaregåande skular. Det blir vidare arbeidd med å styrkje samarbeidet mellom den fylkeskommunale oppfølgingstenesta (OT), dei vidaregåande skulane, fagopplæringa og arbeids- og velferdsforvaltninga (NAV). Målet er å få på plass eit strukturert, samordna og målretta system for oppfølging av unge som står utanfor opplæring og arbeid. Det er etablert felles kompetanseutviklingstiltak for saksbehandlarar på tvers av ansvarsområda. Hausten 2011 deltok 760 tilsette i arbeids- og velferdsforvaltninga og oppfølgingstenesta på desse tiltaka. Vidare er det fordelt midlar til utprøving av eit nytt praktisk fag på ungdomstrinnet, samt utprøving av tilpassa opplæringsmodellar for vaksne arbeidsledige som skal begynne på vidaregåande opplæring i arbeidsløseperioden. Sjå nærare omtale i Prop. 1 S (2012-2013) for Kunnskapsdepartementet.

*Auka barnetillegg til arbeidsavklaringspengar**Ansvarleg: Arbeidsdepartementet*

Barnetillegget for mottakarar av attføringspengar og rehabiliteringspengar blei auka med 10 kroner per barn per dag, frå 17 kroner til 27 kroner, frå 1. januar 2006. Barnetillegget for tidsavgrensa uførestønad blei gjort behovsprøvd frå 1. juni 2006. Frå 1. mars 2010 blei rehabiliteringspengar, attføringspengar og tidsavgrensa uførestønad erstatta med arbeidsavklaringspengar. Det standardiserte barnetillegget på 27 kroner per barn per dag blei ført vidare for heile gruppa. Det blei gitt overgangsreglar som gir tidlegare mottakarar av tidsavgrensa uførestønad kompensasjon for bortfallet av det behovsprøvde barnetillegget ut vedtaksperioden, men ikkje lenger enn ut 2012.

*Inntektssikring for forsørgjarar med låg inntekt – endringar i reglane om bidragsforskott og gebyr ved fastsetjing og endring av bidrag**Ansvarleg: Arbeidsdepartementet*

Reglane om bidragsforskott og gebyr ved fastsetjing og endring av bidrag blei endra i 2011, slik at reglane i auka grad er innretta mot dei mest vanskelegstilte. Forslaga er ei oppfølging av St.meld. nr. 19 (2006-2007) Evaluering av nytt regelverk for barnebidrag. Inntektsgrensa for retten til maksimalt forskott er auka frå 170 900 kroner per år, til 232 500 kroner (frå 1. juli 2012). Inntektsgrensa er med dette auka betydeleg og likestilt med grensa for når bidragspliktig etter barneleva er fritaken frå å betale bidrag. Auken av inntektsgrensa for rett til fullt forskott vil styrkje økonomien til forsørgjarar med låg inntekt og samtidig tryggje forsørging av barnet der den bidragspliktige ikkje kan eller vil betale. Inntektsgrensa for gebyrfritak for behandling av søknad om fastsetjing og endring av underhaltsbidrag er heva til same nivå. Denne endringa kjem både bidragsmottakarar og bidragspliktige til gode. Regelen om avgrensa behovsprøving for forskottsmottakarar med barn der far ikkje er oppgitt mv. er oppheva, for å handsame alle forskottsmottakarar likt. Sjå omtale under kap. 2620, post 76, kap. 5701, post 73 og kap. 3605, post 06 i denne proposisjonen.

*Kompetanse- og utviklingstiltak for å førebygge og redusere fattigdom blant barn, unge og barnefamiljar**Ansvarleg: Arbeidsdepartementet og Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet*

I 2004 blei det løyva midlar til tilskot til kompetanse- og utviklingstiltak for å førebygge og redusere fattigdom blant barn og unge som er i kontakt med barnevernet. Ei tilsvarende satsing blei sett i verk i 2005 overfor barn, unge og barnefamiljar som er i kontakt med sosialtenesta. Formålet er å førebygge og redusere fattigdom og sosial eksklusjon blant barn og unge gjennom å styrkje det sosiale og førebyggjande arbeidet i kommunane, utvikle nye tiltak overfor målgruppa, styrkje samarbeid og samhandling lokalt og sentralt, m.a. mellom barnevernet og sosialtenesta, og å heve og utvikle kunnskap og kompetanse blant aktørane i lokalsamfunnet. 29 kommunar tok del i satsinga knytt til barnevernet. Kommunane har hovudsakleg søkt om midlar til ferie- og fritidsaktivitetar, sommarjobb til unge, utstyrslager, leksehjelp og kompetansehevingstiltak. Satsinga knytt til barnevernet blei avslutta i 2009. Fafo og NOVA har evaluert satsinga. Evalueringa visar m.a. at merksemda på barnefattigdom har auka i dei kommunane som har teke del i satsinga.

Løyvinga til tiltak i dei sosiale tenestene blei styrkt i 2007 og 2008. I 2012 blei det fordelt tilskot til tiltak i 81 kommunar og bydelar. Fleirtalet av tiltaka retta seg direkte mot målgruppa, bl.a. støtte til ferie- og fritidsaktivitetar og aktivitetar knytt til skulegang som for eksempel utstyrsbankar, leksehjelp og sunn skolemat. Det er også gitt tilskot til større satsingar i samarbeid med fylkesmannen og andre direktorat og departement som m.a. Sjumilssteget i Troms. Fafo og NOVA evaluerte satsinga i 2009. Tilskotsordninga har ført til inkludering ved å skape høve for barn og unge til å delta i aktivitetar og på sosiale arenaer, og til økt medvite i kommunane om fattigdom og sosial eksklusjon blant barn og unge. Det er etablert samarbeid i kommunane som tek i mot tilskot, òg med frivillige organisasjonar. Tiltaka har gitt rom for å arbeide førebyggjande og å utvikle nye tiltak. Evalueringa peikte på utfordringar knytt til forankring av tiltak i kommunane, og behov for ein meir heilskapleg innsats for å betre situasjonen for barn og unge i disse familiane.

Det er opna for å gi støtte til arbeid med å lage handlingsplanar for førebygging og reduksjon av fattigdom blant barn og unge. I 2012 har det vore ei auke i talet på kommunar som utarbeider handlingsplanar. Tilskotsmidlane blir ført vidare i 2013.

Sjå nærare omtale under kap. 621, post 63 i denne proposisjonen.

Barne- og ungdomstiltak i større bysamfunn

Ansvarleg: Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Barne-, likestillings og inkluderingsdepartementet forvaltar tilskotsordninga *Barne- og ungdomstiltak i større bysamfunn*, som i 2012 omfatta 23 bykommunar. I 2012 var ordninga på om lag 63 mill. kroner. Innsatsen er todelt: ei satsing retta mot ungdom (ungdomstiltak) på 22,1 mill. kroner og ei særskild satsing retta mot barn, unge og familiar som er råka av fattigdomsproblem (fattigdomstiltak) på 40,5 mill. kroner. Løyvinga blei i 2012 auka med 7,5 mill. kroner for å inkludere bydel Bjerke, samt til ei generell styrking av ordninga. Kulturdepartementet har ytterligare styrka ordninga med 5 mill. kroner for å auke barn og unge sin deltaking i kultur- og fritidsaktivitetar. Løyvinga til tiltak mot fattigdom blir nytta til å støtte arbeid med å utvikle og tilby ferie- og fritidstiltak for barn, unge og familiar råka av fattigdomsproblem i bykommunane, tiltak som kan bidra til kvalifisering og inkludering, m.a. gjennom etablering av alternative meistringsarenaer, og tilskot til langsiktige og samordna tiltak. Fafo og NOVA evaluerte i 2010 den særlege satsinga retta mot barn, unge og familiar råka av fattigdom. Evalueringa viser at ordninga har medført at kommunane har fått større medvit og kompetanse om barnefattigdom og betydninga av å etablere sosiale møteplassar, meistringsarenaer og kvalifiseringsarenaer for utsette barn og unge. Rapporten inneheld fleire anbefalingar for det vidare arbeidet, både til departementet og til kommunane som mottek tilskot. Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet vil følgje opp rapporten. Den særskilte satsinga retta mot barn, unge og familiar råka av fattigdomsproblem blir ført vidare i 2013. Sjå nærare omtale i Prop. 1 S (2012-2013) for Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet.

Tiltak for ungdom i risikosoner – Losprosjektet

Ansvarleg: Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet har sidan 2007 hatt ei særleg satsing retta mot ungdom som står i fare for å hamne utanfor opplæring og arbeidsliv, *Unge utenfor*. Som del av denne satsinga er det gjennomført utgreiingar og evalueringar som fortel om resultat og gevinstar av tiltak retta mot ungdom i målgruppa. I tillegg

har åtte kommunar/bydelar gjennomført eit utviklingsarbeid med mål om å utvikle betre arbeidsmåtar og samarbeidsformer for målgruppa. Utviklingsarbeidet blei avslutta i 2010. Eksempelsamlinga *Veier tilbake til skole og arbeid* skildrar erfaringar og resultat frå utviklingsarbeidet og er sende ut til alle kommunar.

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet har saman med Arbeids- og velferdsdirektoratet hatt ansvar for utviklingsarbeidet *Utsatte unge 17-23 år i overgangsfaser*. Arbeidet har vore å hjelpe ungdom inn i utdanning, arbeid og bustad og å gi fritidstilbod. Arbeidet blei avslutta i 2009. NOVA har evaluert innsatsen (NOVA-rapport 14/10).

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet starta hausten 2010 opp *Losprosjektet*. *Losprosjektet* er eit 3-årig prosjekt for å styrkje oppfølging av utsett ungdom. 15 kommunar frå til saman 9 fylke deltek i prosjektet. Formålet er å betre tilknyttinga til skole og arbeid blant særleg risikoutsette unge i alderen 14-23 år. Gjennom *Losprosjektet* skal ungdom få ein kontaktperson – ein los – som skal følgje opp ungdommane og hjelpe dei med å nyttiggjere seg av tilbod frå ulike hjelpetjenestar. Innsatsen blir sett i samanheng med Kunnskapsdepartementet si gjennomføring av prosjektet *Ny GIV*. Prosjektet skal halde fram til og med 2013. NOVA har fått i oppdrag å evaluere måloppnåing i *Losprosjektet*. Sluttrapport frå evalueringa skal leverast i 2014.

Tiltak for ungdom i risikosoner

Ansvarleg: Arbeidsdepartementet

I 2008 blei det i regi av Arbeids- og velferdsdirektoratet sette i verk eit utviklingsarbeid overfor barn og unge i risikosoner. Målgruppa er ungdom 15-25 år. Innsatsen er retta mot ungdom som står i fare for eller har falt ut av vidaregåande opplæring, utviklar kriminell åtferd, testar ut rusmiddel, og minoritetsungdom. Innsatsen tar utgangspunkt i lov om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen, og skal bidra til å sette i verk modellforsøk og utviklings- og kompetansetiltak. I tiltaksporteføljen inngår 12 kommunar, samt fire interkommunale prosjekt. Utviklingsarbeidet blir ført vidare i 2013. Satsinga er under evaluering av Arbeidsforskningsinstituttet. Evalueringa ser spesielt på dei organisatoriske løysingane og korleis dei ulike tiltaka og virkemidla bidrar i ei heilskapeleg oppfølging av ungdom. Sluttrapport frå evalueringa vil komme i 2015. Erfaringane frå utviklingsarbeidet blir nytta inn i satsinga for å auke gjennomføringa i vidaregåande opplæring, Ny GIV.

Nordlandsprosjektet, «Ungdom i svevet», blei avslutta som prosjekt i 2010. Prosjektet hausta gode erfaringar. Arbeids- og velferdsdirektoratet og Helsedirektoratet har ansvaret for at erfaringar, kunnskap og kompetanse blir spreidde og ført vidare. Fylkesmannen i samarbeid med NAV fylke skal formidle og føre vidare erfaringane ut til dei lokale NAV-kontora, kommunen og fylkeskommunen. Fylkesmannen i Nordland og Universitetet i Nordland har ein særleg pådrivarrolle. Sjå nærare omtale under kap. 621, post 63 i denne proposisjonen.

Tiltak for barn med foreldre som er psykisk sjuke og/eller rusmiddelavhengige

Ansvarleg: Helse- og omsorgsdepartementet

Det er sett i verk tiltak for barn med foreldre som er psykisk sjuke og/eller rusmiddelavhengige. Tiltaka har som mål å gi tidlegare hjelp til barna, styrkje rettleiing og kompetanse i tenestene, langsiktig oppfølging av barna, auke forskning og erfaringsspreiing og å stimulere frivillige organisasjonar til tiltak.

Endringane i helsepersonellova og spesialisthelsetenestelova om oppfølging av barn som pårørende har frå 2010 styrkt rettsstillinga og medverka til at mindreårige barn av psykisk sjuke, rusmiddelavhengige, alvorleg somatisk sjuke eller skadde pasientar får betre oppfølging når foreldra mottok helsehjelp. Helsepersonell har plikt til å bidra til å ivareta mindreårige barn som pårørende. Helseinstitusjonar skal i naudsynt utstrekning ha personell med ansvar for å fremje og koordinere helsepersonellet si oppfølging av barna. Helsedirektoratet utarbeidde i 2009 eit rundskriv til lovendringane om barn som pårørende og ein informasjonsbrosjyre for barn.

Delmål: Betre levekåra for dei mest vanskelegstilte

Tiltak for rusmiddelavhengige

Ansvarleg: Helse- og omsorgsdepartementet

Tiltak for personar med rusproblem er styrkt som eit ledd i innsatsen mot fattigdom. Opptrappingsplanen for rusfeltet er forlenga ut 2012, og blei styrkt med 100 mill. kroner i 2011. Dei samla løyvingane til rusfeltet er med dette auka med over 1 mrd. kroner gjennom planperioden samanlikna med 2005. I planperioden er det løyvd midlar til styrking av førebygging, kommunale tenester, spesialisthelsetenester, fylkeskommunale tenester og tenester frå private, frivillige og ideelle

aktørar. For 2012 blei tilskota til personar med rusproblem ført vidare.

I 2012 la Helse- og omsorgsdepartementet fram ei stortingsmelding om rusmiddelpolitikken (Meld. St. 30 (2011–2012)). Stortingsmeldinga omhandlar alkohol, narkotika, legemidlar og doping som samfunnsproblem. Samhandlingsreforma blir stadfesta for personar med rusproblem, og stortingsmeldinga har fokus på førebygging, tidleg innsats, samhandling og brukar- og pårørandeperspektiv.

Auke i satsane i dei statlege rettleiande retningslinene for utmåling av økonomisk stønad til livsopphald

Ansvarleg: Arbeidsdepartementet

Satsane i dei statlege rettleiande retningslinene for utmåling av økonomisk stønad til livsopphald er prisjusterte årleg. Dei rettleiande retningslinene blei auka med 5 pst. ut over ordinær prisauke frå 1. januar 2007 og auka med ytterlegare 5 pst. ut over ordinær prisauke frå 1. januar 2009.

Styrking av bustøtta

Ansvarleg: Kommunal- og regionaldepartementet

I 2006 blei buutgiftstaket i bustøtteordninga auka med 10 000 kroner for mottakarar i dei åtte største byane i landet. Frå 2007 blei bustøtta utbetalt kvar månad, mot tidlegare kvart tertial. I 2008 blei ordninga utvida til å omfatte deltakarar på kvalifiseringsprogrammet. Frå 1. juli 2009 blei ordninga forenkla og utvida, jf. St.prp. nr. 11 (2008-2009) Ei styrkt bustøtte. Etter omlegginga kan alle med låge inntekter og høge buutgifter få bustøtte. Unntaka er studentar og militært/sivilt tenestepliktige, som har eigne ordningar for bustadstøtte. Overgangsordningar blei oppretta for å skjerme dei som fekk støtte før omlegginga mot brå endringar i utbetalingane som følgje av endra reglar. I 2010, 2011 og 2012 er satsane i bustøtta auka i takt med veksten i minstepensjonane. I 2011 blei òg buutgiftstaka auka for store husstandar/barnefamiljar. I mars 2011 blei det gitt ei ekstraordinær utbetaling på til saman 321 mill. kroner til motakarar av bustøtte, som hjelp til å dekkje dei høge energiutgiftene etter den kalde vinteren, jf. Prop. 61 S (2010-2011). For juni 2012 fekk 127 100 husstandar utbetalt bustøtte, som er 18 400 (17 pst.) fleire enn i same månad før omlegginga (juni 2009). Utbetalingane av bustøtte har auka frå 2 054 mill. kroner i 2005 til ei løyving på 3 250 mill. kroner i 2012. Sjå nærare omtale i Prop. 1 S (2012-2013) for Kommunal- og regionaldepartementet.

Varig bustad framfor bruk av hospits og andre mellombels bustadsforhold

Ansvarleg: Arbeidsdepartementet

I perioden 2007-2009 blei det gjennomført forsøksprosjekt i dei fire storbyane Oslo, Bergen, Trondheim og Stavanger, samt i fem andre kommunar med utfordringar knytte til bruk av mellombels bustadforhold. Formålet er å utvikle metodar og tiltak for oppfølging av personar som oppheld seg i mellombels bustader slik at dei kan få tilbod om varig bustad. Løyvinga til formålet inngår frå 2010 i tilskot til bustadsosialt arbeid. Sjå nærare omtale under kap. 621, post 63 i denne proposisjonen.

Reduksjon i gebyr for tvangsforretningar

Ansvarleg: Justis- og beredskapsdepartementet

Dei statlege gebyra for ulike tvangsforretningar blei reduserte i 2007. Inntekta frå slike gebyr blei sett ned med til saman 230 mill. kroner samanlikna med nivået i 2006.

Lavterskeltilbod for rettshjelpssøkjande

Ansvarleg: Justis- og beredskapsdepartementet

Justis- og beredskapsdepartementet gir kvart år tilskot til ulike prosjekt som tilbyr gratis rettshjelp. Det er primært organisasjonar som har direkte kontakt med, og som gir rettshjelp til særleg utsette samfunnsgrupper, som tek i mot tilskot. Mange av organisasjonane som mottek stønad er basert på frivillig arbeid. Blant tiltaka som mottek tilskot, er rettshjelpsarbeid i regi av jusstudantar i Oslo (Juridisk Rådgivning for Kvinner og Juss-Buss), Bergen (Jussformidlingen), Trondheim (Jushjelpa i Midt-Noreg) og Tromsø (Jushjelpa i Nord-Noreg). Mange av studentrettshjelpstiltaka driv oppsøkjande arbeid m.a. i fengslar, vaksenopplæringscenter og asylmottak. Gatejuristen i Oslo, Trondheim, Tromsø, Bergen og Kristiansand driv oppsøkjande rettshjelpsarbeid blant folk med rusproblem. Gatejuristane har fått tilskot i fleire år, og i løpet av 2012 skal det opprettast nye gatejuristprosjekt både på Hamar og i Stavanger. Ei rekkje kommunar og krisesenter mottek tilskot for å kunne tilby gratis advokatvakt. Midlane dekkjer utgifter til juridisk hjelp ved offentlege servicekontor i kommunen og krisesenter rundt i landet, inkludert Pro Sentret, DIXI Ressurssenter Oslo og Støttesenteret mot Incest. I tillegg har Oslo kommune Fri rettshjelp og Rettshjelpskontoret Indre Finnmark motteke årlege tilskot.

I St. meld. nr. 26 (2008-2009) Om offentlig rettshjelp tok Regjeringa til orde for ei rekkje tiltak for å forbetre rettshjelpsordninga. I 2010 blei det oppretta eit prosjekt for utprøving av førsteli-nerettshjelpa i Buskerud og Rogaland, samt eit interkommunalt samarbeid i Lindesnes-regionen. Sluttevalueringa av prosjektet er i gang, og vil være ferdigstilt vinteren/våren 2013. Sjå nærare omtale i Prop. 1 S (2012-2013) for Justis- og beredskapsdepartementet.

Regulering av inntekts- og formuesgrensene for fri rettshjelp

Ansvarleg: Justis- og beredskapsdepartementet

Frå 1. januar 2009 blei inntektsgrensa for fri rettshjelp auka frå 230 000 kroner til 246 000 kroner for einslege og frå 345 000 kroner til 369 000 kroner for ektefellar og andre som lever saman og har felles økonomi. Dette gjer at fleire vil bli omfatta av rettshjelpsordninga.

Frivillig arbeid

Ansvarleg: Arbeidsdepartementet og Kulturdepartementet

Løyvingane til frivillig arbeid blei styrkte i 2008 og 2009 for å styrkje og vidareutvikle dialogen og samarbeidet med frivillige organisasjonar som arbeider mot fattigdom og sosial eksklusjon. I 2008 blei det etablert eit kontaktutval mellom Regjeringa og representantar for sosialt og økonomisk vanskeligstilte og eit samarbeidsforum for organisasjonane som deltek i kontaktutvalet. Batteriet, som er eit nasjonalt ressurscenter i regi av Stiftelsen Kirkens Bymisjon Oslo, er sekretariat for samarbeidsforumet. Det er etablert fire Batterier utanfor Oslo; i Bergen, Trondheim, Bodø og Kristiansand. I 2008 blei det etablert ei tilskotsordning til drift av organisasjonar som arbeider mot fattigdom og sosial eksklusjon og til prosjekt og aktivitetar i regi av frivillige organisasjonar. Formålet er å støtte eigenorganisering, sjølvhjelpsaktivitetar, brukarpåverknad og interessepolitisk arbeid. I tillegg til driftsstøtte til Samarbeidsforum med Kontaktutvalet og Batteriene blei det i 2012 gitt driftsstøtte til 16 organisasjonar og tilskot til 21 prosjekt. I 2011 er det gitt driftsstøtte til 19 organisasjonar og tilskot til 30 prosjekt. Tilskot til aktivisering og arbeidstrening i regi av frivillige organisasjonar blei styrkt i 2009. Totalt ble 41 prosjekt tildelt tilskot i 2012. 21 av prosjekta var vidareføring av allereie igangsette prosjekt og 20 var nye prosjekt. I 2011 blei det etablert ei tilskotsordning for å stimulere til utvikling av sosialt entre-

prenørskap og sosiale entreprenørar som arbeider mot fattigdom og sosial eksklusjon. Seks verksemder har teke i mot tilskot frå ordninga i 2011, og sju verksemder har teke i mot tilskot i 2012. Sjå nærare omtale under kap. 621, post 70 i denne proposisjonen.

Kulturdepartementet har styrkt kultur under Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet si tilskotsordning, Barne- og ungdomstiltak i større bysamfunn, med eit eige program for kultur. Føremålet er å bidra til at fleire utsette barn og unge får moglegheiter til å delta i kultur- og fritidsaktivitetar.

Det er gitt støtte til ei prøveordning for opplevingskort for barn og unge i Møre og Romsdal over ein forsøksperiode på to år. Kortet er eit verkemiddel for å sikre at barn i familiar med særleg låg inntekt ikkje skal falle utanfor viktige arenaer for oppleving og sosialisering. Ein legg til grunn at ordninga blir evaluert med tanke på kunnskaps-overføring til andre fylke i landet.

Tilskotet til frivilligsentralar er styrka. I 2012 er det løyva midlar til etablering av 17 nye frivillig-

sentralar. Det er i perioden 2005-2012 gitt tilskot til etablering av 136 nye sentralar. Samla vil det i 2012 vere 384 sentralar i samanlagt 318 kommunar.

Tilskotet til frivilligsentralar i 39 kommunar/bydelar med høg grad av innvandrarak blei styrka i 2011. Føremålet er å styrkje arbeidet for inkludering og mangfald i frivilligsentralane.

Sjå nærare omtale i Prop. 1 S (2012-2013) for Kulturdepartementet.

Utviding av tilsynsansvaret til fylkesmannen

Ansvarleg: Arbeidsdepartementet

På bakgrunn av framlegg i Ot.prp. nr. 103 (2008-2009) Om lov om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen er tilsynsansvaret til fylkesmannen utvida til òg å omfatte tilsyn med økonomisk stønad og kvalifiseringsprogram/kvalifiseringsstønad frå 1. januar 2010. Løyvingane til fylkesmannsembeta er styrkte som eit ledd i dette.

8 Strategi for eit anstendig arbeidsliv globalt

Regjeringa sin 7-punkts strategi for eit anstendig arbeidsliv blei presentert hausten 2008 i samband med ein konferanse om rettferdig globalisering som vart halden i Oslo i samarbeid med ILO.

Hensikta med strategien er å styrkje og samordne innsatsen for å fremme arbeidstakarrettar i andre land, og slik komplettere innsatsen mot sosial dumping i Noreg. Strategien har medverka til å løfte og samle innsatsen på dette fagfeltet. Den har skapt merksemd og medverka til systematisering og breiare forankring. Utanriksdepartementet (UD) har vore aktiv for å gjere strategien kjent også utanfor Noreg, gjennom mellom anna oversetting til fleire språk. Strategien er blitt møtt med stor interesse.

Utanriksdepartementet/Norad, Nærings- og handelsdepartementet (NHD) og Arbeidsdepartementet (AD) arbeider aktivt med å integrere anstendig arbeidsliv i sine respektive fagområde. Dette er eit krevjande og langsiktig arbeid.

Som det kjem fram av rapporten nedanfor, har det vore gjort eit omfattande arbeid med å skape merksemd rundt strategien for anstendig arbeidsliv både nasjonalt og internasjonalt. Mange av tiltaka er i ein oppstartfase, og det er viktig at arbeidet vert vidareført. Dette vil også bli gjort, og dei nødvendige løyvingane vil bli oppretthaldne på dagens nivå.

1 Noreg skal styrke innsatsen for arbeidstakarrettar globalt.

Dette skal skje både gjennom Regjeringa sin politikk overfor ILO, i utanrikspolitikken, bistandspolitikken, handelspolitikken, eigarskapspolitikken og gjennom arbeidslivspolitikken.

Arbeidet gjennom ulike internasjonale organisasjonar er sentralt for å få ei breiare forankring av temaet og større innsats innanfor ulike politikkområde. Noreg si deltaking i FN-organ, internasjonale finansinstitusjonar og det bilaterale samarbeidet, er viktige forankringspunkt for prinsippa for eit anstendig arbeidsliv. Noreg sin bodskap internasjonalt er at arbeidsløyse, svekking av rettane og manglande sosial beskyttelse hindrar utvikling både i vestlege land og utviklingsland.

ILO sin agenda for eit anstendig arbeidsliv med sine fire prinsipp: sysselsetting, arbeidstakarrettar, sosialt vern og trepartssamarbeid, er sentral for å skape meir rettferdig globalisering og ein vekst som er driven av arbeidsplassar og velferdsbygging.

ILO er den sentrale aktøren på feltet, den eldste av FN sine særorganisasjonar, og er særprega i si trepartsorganisering. Noreg er ein av dei sterkaste politiske støttespelarane til ILO i tillegg til å vere mellom dei største økonomiske bidragsytarane. Det viktigaste utviklingspolitiske verktøyet Noreg har på feltet er programavtalen med ILO, som blei fornya og styrka frå 2012. Programavtalen med ILO er etter siste utvidinga med 30 mill. kroner no på totalt 110 mill. kroner for 2012-2013.

ILO har markert seg sterkt på den internasjonale arenaen med sitt mandat og verkeområde. Fokus på arbeidslivet er avgjerande for å få til bærekraftig utvikling, og det er ei gryande erkjening globalt av betydinga av å sjå økonomisk utvikling, sysselsetting og arbeidstakarrettar i samanheng.

Det skjer samtidig eit arbeid for å styrke samordninga mellom departementa. Koherens (coherence and accountability) nasjonalt og internasjonalt er eit sentralt tema. NHD er no, saman med UD og AD, medlem av den nasjonale ILO – komiteen.

2 Noreg sin politikk overfor ILO får eit løft.

Dette kan skje både ved at det norske økonomiske bidraget til ILO vert auka, ved at norsk kompetanse om ILO og ILO sitt arbeid vert heva, og ved at det vert lagt opp til forsterka kontakt og samarbeid med ILO.

Noreg sitt samarbeid med ILO er styrka. Norske myndigheiter har tett kontakt med ILO på ei rekke fagfelt, både med ILO sentralt og i prosjekt på landnivå. Ei styrking av ILO betyr både økonomisk og politisk støtte til dei måla organisasjonen har sett seg, men også å styrke ILO gjennom reformkrav. Noreg er opptatt av openheit, forenkling, moglegheit for etterprøving og forbetring

både av styringsstrukturar, rapportering, og i arbeidet på landnivå.

Programavtalen med ILO 2012-2015 er det viktigaste utviklingspolitiske og faglege verktøyet. Avtalen gir ein meir føreseieleg innsats, større openheit og resultatorientering gjennom eit nytt rapporteringsformat, sterke klausular på styrings-system og anti-korrupsjon, og ein eigen klausul som handlar om krav til arbeidsstandardar ved gjennomføring av avtaler. I tillegg kjem Norad sine prosjekt med ILO og tiltak på landnivå gjennom ambassadane.

3 Arbeidet med arbeidstakarrettar i andre land opprioriterast i utanrikspolitikken og bistandspolitikken.

Respekt for arbeidstakarane sine rettar, særleg ILO sine åtte kjernekonvensjonar, skal gjerast til eit kriterium ved vurdering av korleis norske bistandsmid-del skal prioriterast brukt. Alle som utfører arbeid i samband med bistandsprosjekt bør ha arbeidsvilkår som minst samsvarer med ILO sine åtte kjernekonvensjonar.

Anstendig arbeidsliv er ein del av Noreg sitt multilaterale og bilaterale samarbeid langs fleire aksar. Det er, på same måte som for eksempel for likestilling og menneskerettar, ei norsk politisk prioritering som Utanriksdepartementet og Norad har med i ulike samanhengar.

Anstendig arbeidsliv er sentralt for å fremme godt styresett, økonomisk utvikling og næringslivet sitt samfunnsansvar m.m. Det viktigaste utviklingspolitiske verktøyet Regjeringa har er som nemnt over, programavtalen mellom UD og ILO.

I det bilaterale utviklingssamarbeidet er anstendig arbeidsliv først og fremst fremma gjennom næringslivsordningane som vert forvalta av Norad, og gjennom Norfund. Norfund er det viktigaste utviklingspolitiske instrumentet for å fremme investeringar i nokon av dei vanskelegaste marknadene i verda. Det er eit krav at Norfund skal vere i fremste rekke når det gjeld samfunnsansvar, inkludert krav om anstendige arbeidsvilkår.

Under dei næringslivsretta ordningane forvalta av Norad vert relevante aktivitetar støtta gjennom medlemsorganisasjonen Initiativ for etisk handel (IEH). IEH er ein pådrivar og eit ressurscenter for etisk handel, og medlemmane får tilgang til faglege ressursar og system som kan bidra til gode arbeids- og miljøforhold. Det vert gjeven støtte til Fairtrade Norge og den internasjonale Fairtrade Labelling Organisation (FLO). Ein viktig komponent i deira arbeid er å sikre gode arbeidsvilkår hos produsentane.

Norad støtter også fleire ILO-program retta mot næringsutvikling. ILO sitt SCORE program er eit globalt program med aktivitetar i Kina, India, Indonesia, Vietnam, Sør-Afrika, Ghana og Colombia. Programmet bygger kapasitet hos små og mellomstore bedrifter når det gjelder anstendig arbeidsliv. Målet er ein reinare, meir produktiv og konkurransedyktig produksjon, for å kunne tilby fleire arbeidsplassar med anstendige arbeidsforhold.

ILO WEDGE (Women's Entrepreneurship Development and Gender Equality) er eit program i Sørlege Afrika. Programmet jobbar for å styrke kvinnelege entreprenørar sin posisjon, og styrke lokale og nasjonale rammevilkår. Ein annan viktig komponent er å utvikle nye arbeidsplassar med anstendige arbeidsvilkår for kvinner.

På bakgrunn av auka norsk næringslivsengasjement i Brasil, og interesse frå brasiliansk side for den norske trepartsmodellen, blei det i 2008 og lagt til rette for auka kontakt, erfaringsutveksling og dialog for å hjelpe til med å utvikle vidare den brasilianske sosiale dialogen.

Det blir arbeid for å skape dialog mellom norske bedrifter i Angola og sivilsamfunnet. I februar 2011 blei dei første menneskerettskonsultasjonane med Angola heldt.

På ILO sin regionale konferanse i Johannesburg i oktober 2011 blei det vedteke å intensivere arbeidet på feltet, og Angola blei utpeikt som eit hovudland.

I India har Noreg i mange år støtta indiske fagforeiningar sitt arbeid mot barnarbeid og for fri-dom til å organisere fagforeiningar. Gjennom programsamarbeidsavtalen med ILO er det i 2011 skapt ein nasjonal plattform der alle fagforeiningane samarbeider om å krevje at India ratifiserer ILO sine kjernekonvensjonar på desse områda. Dette spørsmålet er foreløpig ikkje avgjort av indiske myndigheiter. Næringslivet sitt samfunnsansvar har også vore tema for møter i ambassaden sitt næringslivsforum.

På Vest-Balkan har norske myndigheiter medverka til eit utstrakt fagleg samarbeid på arbeidslivsfeltet dei siste fem åra. Mellom anna har Arbeidstilsynet saman med partane i arbeidslivet medverka til kapasitetsbygging og andre prosjekt. Det har også vore prosjektsamarbeid kor Direktoratet for forvaltning og IKT har vore med for å bidra til profesjonalisering av offentleg sektor som arbeidsgjevar, særleg innanfor utanriks- og forsvarssektoren. I 2010 starta prosjektet «Capacity Building in Occupational Safety and Health» i Makedonia. Målet er å innføre ILO sine helse- og arbeidsmiljøstandardar, å forbetre lovverket og å

gjennomføre konkrete endringar i dei einsskille bedriftene. Prosjektet er eit samarbeid mellom Macedonian Occupational Safety and Health Association (MOSHA) og Arbeidstilsynet i Noreg.

Noreg har sidan 1997 hatt ein menneskerettsdialog med Kina. Ein viktig del av denne dialogen har mellom anna vore ei treparts arbeidsgruppe på både kinesisk og norsk side med arbeidstakarrettar som hovudtema, og kor eitt element har vore bidrag til utvikling av ein trepartsdialoq i kinesiske bedrifter, med hjelp frå norske og kinesiske forskarar, arbeidslivsmyndigheiter og partane i arbeidslivet.

4 Noreg skal vere ein pådrivar for å fremme viktigheita av anstendig arbeidsvilkår («Decent Work») også i handelspolitikken, inkludert i bilaterale handelsavtalar og i avtalar mellom fleire land og regionar.

Spørsmålet om koherens i og mellom internasjonale organisasjonar er sentralt for å medverke til å fremme anstendig arbeidsliv i handelspolitikken.

EFTA-landa er einege om eit kapittel om bærekraftig utvikling med forpliktande føresegner om miljø og arbeidstakarrettar som eit felles utgangspunkt for EFTA i notidige og framtidige forhandlingar om handelsavtalar. Kapitlet stadfestar at internasjonal handel, inkludert EFTA sine handelsavtalar, skal bidrage til bærekraftig utvikling og fastsett ei rekke forpliktingar for partane for å nå dette målet. Kapitlet inneheld mellom anna føresegner som viser til ILO sine åtte kjernekonvensjonar og føresegner om at partane ikkje skal senke sine standardar for å tiltrekke seg handel. Det er også eit krav til partane at dei med jamne mellomrom skal gjennomgå oppfølginga av kapitlet og internasjonal utvikling på området, med sikte på å vurdere ytterlegare tiltak for å fremme bærekraftig utvikling gjennom frihandelsavtalar. Denne teksten blir presentert som eit utgangspunkt for motpartane i notidige og framtidige EFTA-avtaleforhandlingar, og der Noreg er i bilaterale forhandlingar om handelsavtalar.

Noreg er tydelege i WTO på at arbeidstakarrettar må inn i forhandlingane etter at DOHA-runden er ferdig.

Som del av dei norske EØS-løyvingane 2009-2014 er det oppretta eit fond for anstendig arbeidsliv og trepartssamarbeid. Fondet er på til saman 8 mill. euro for perioden. Innovasjon Norge (IN) har fått i oppdrag å forvalte fondet. Fondet skal fremme anstendig arbeidsliv og trepartssamarbeid gjennom støtte til partane i arbeidslivet i mottakarlanda og tiltak/aktivitetar som dei gjennom-

fører. Fondet har også som mål å betre forståinga for og viktigheita av anstendig arbeidsliv som ein faktor for sosial og økonomisk utvikling. Ettersom eit av måla for fondet er å auke samarbeidet mellom partane i arbeidslivet i Noreg og deira motpartar i mottakarlanda, kan partane i arbeidslivet i Noreg også gå i partnerskap med organisasjonar i mottakarlanda som partnerar for rådgiving og kompetanseoverføring. Løyvingane under fondet blei formelt utlyst 20. oktober 2011, med søknadsfrist 22. april 2012, og er no fordelt.

5 Ivaretaking av arbeidstakarrettar i andre land skal vere eit viktig element i Regjeringa sin næringspolitikk og i politikken for å medverke til at norske selskap tar samfunnsansvar.

Staten som eigar forventar at selskapa tar samfunnsansvar. Selskapa må utføre si verksemd i samsvar med grunnleggande menneskerettar, og det må stillast krav til forretningspartnerane og leverandørane om det same. Regjeringa forventar at norske selskap legg ILO sine åtte kjernekonvensjonar til grunn for si verksemd og har gode HMS-standardar som tek hand om arbeidstakarane si sikkerheit og helse. Dei må også ha oppfølgingssystem for å følge opp dette i praksis.

Jamfør utgreiinga under dei einsskille punkta framanfor.

Utanriksdepartementet leder arbeidet i KOMpakt, som er Regjeringa sitt konsultasjonsorgan i saker knytte til næringslivet sitt samfunnsansvar. KOMpakt har 33 medlemmer som representerer ulike interessentgrupper: myndigheiter, næringslivet, fagforeiningar, det sivile samfunnet og akademia.

OECD sine retningslinjer for fleirnasjonale selskap blei oppdaterte i mai 2011. Noreg har teke aktivt del i prosessen, mellom anna for å sikre same begrepsbruk som i ILO sin trepartserklæring om fleirnasjonale selskap.

Noreg har stått i spissen for arbeidet med menneskerettar og næringsliv i FN sitt Menneskerettsråd.

6 Ein særlig innsats settast inn for å styrke kontrollen med, og handhevinga av, lover og reglar for arbeidslivsstandardar.

Dette kan skje mellom anna gjennom utviklingspolitikken, ved innsatsen gjennom ILO og ved at Arbeidstilsynet samarbeider med arbeidstilsyn i andre land.

Programavtalen med ILO er det viktigaste instrumentet for øyremerkte løyvingar også til

dette føremålet, sjå over. Regjeringa signerte i september 2010 ei Memorandum of Understanding (MOU) om samarbeid mellom norsk og kinesisk arbeidstilsyn. Målet for samarbeidet er å styrke tilsynet og handhevinga av HMS i kinesisk arbeidsliv. Løyvingane vil bli kanalisert gjennom avtalen med ILO.

7 Norske erfaringar utnyttast for å betre arbeidsmiljøovervakninga i andre land.

Kompetansen i Statens arbeidsmiljøinstitutt (STAMI), med det nyoppretta Nasjonal overvaking av arbeidsmiljø og -helse (NOA), vert teken i bruk i dette arbeidet.

Arbeidsdepartementet var i samarbeid med STAMI, STAMI sin finske søsterorganisasjon og ILO, vertskap for eit seminar om overvaking av arbeidsmiljø i juni 2011 i Genève. Seminaret tok mellom anna føre seg korleis norsk kunnskap og erfaring kan overførast til andre land med lågare arbeidsmiljøstandard enn Noreg.

9 Likestillingsomtale

Orientering om likestilling i verksemdene

Likestillingslova § 1 a, Diskrimineringslova § 3 a og Diskriminerings- og tilgjengelighetslova § 3 pålegg statlege verksemder å arbeide aktivt, målretta og planmessig for å betre likestilling og hindre diskriminering, både som offentleg myndigheit og som arbeidsgjevar. I tillegg til aktivitetsplikta, har statlege verksemder ei plikt til å greie

ut om likestillingsarbeidet. Statlege verksemder som ikkje er pålagd å utarbeide årsmelding skal gi utgreiinga i årsbudsjettet.

Det skal gjerast greie for planlagte og gjennomførte tiltak når det gjeld kjønn, funksjonsnedsetting, etnisitet, religion mv. Når det gjeld kjønn, skal det i tillegg gjerast greie for den faktiske tilstanden.

Arbeidsdepartementet

Tabell for tilstandsrapportering (kjønn)

		Kjønnsbalanse			Lønn (Gjennomsnitt pr. år i 1 000 kroner)	
		M %	K %	Total (N)	M	K
Totalt i verksemda	2011	39	61	191 ¹	587	519
	2010	41	59	203	537	540
Toppleiarar ²	2011	60	40	10	1 035	1 064
	2010	70	30	10	1 028	1 142
Mellomleiarar ³	2011	57	43	30	675	700
	2010	55	45	31	660	681
Ev. alternativ karrierevegs stillingar ⁴	2011	41	59	94	767	817
	2010	41	59	93	539	520
Saksbehandlarar ⁵	2011	25	75	65	415	427
	2010	30	70	69	411	419
Konsulentar/Sekretærar/Lærling	2011	100	0	1		
	2010	-	-	-		
Slutta (tall pr. 31.12.)	2011	58	42	26		
	2010	17	83	18		
Nyrekruttert	2011	41	59	17		
	2010	33	67	9		
Deltidstilsette	2011	12	88	24		
	2010	14	86	21		

		Kjønnsbalanse			Lønn (Gjennomsnitt pr. år i 1 000 kroner)	
		M %	K %	Total (N)	M	K
Midlertidig tilsette	2011	33	67	9		
	2010	25	75	8		
Foreldrepermisjon	2011	25	75	8		
	2010	0	100	4		
Legemeldt sjukefråvær (%)	2011	0,8	4,3			
	2010	0,8	4,6			

¹ Unntatt toppleiarar (10 personar) (SST-register statistikk pr. 1. oktober 2011.)

² Dep.råd, ass.dep.råd, direktør, informasjonssjef, ekspedisjonssjefar

³ Avdelingsdirektørar, underdirektørar

⁴ Seniorrådgjevarar, fagdirektørar, spesialrådgjevarar

⁵ Rådgjevarar, førstekonsulentar, seniorkonsulentar

Iverksette og planlagde likestillingstiltak på grunnlag av kjønn

1. oktober 2011 var det 201 tilsette (inkl. toppleiarane) i Arbeidsdepartementet. Omlag 60 pst. av dei tilsette var kvinner. Som tilstandsrapporteringa viser, er det ingen store endringar i kvinneandelen eller i fordelinga av kjønn i dei ulike stillingsgruppene samanlikna med året før. Både tilstandsrapporten og interne analysar og kartlegging av likestilling i departementet frå 2008 og 2010 viser ein stabil overrepresentasjon av kvinner i departementet. I førstekonsulent- og rådgjevarstillingane er kvinnene framleis overrepresentert. Departementet vil sjå nærare på rekruttering, karriereutvikling og lønnspolitikk som moglege barriere-områder. Det inneber oppfølging og tiltak for å sjå på om kvinner i omsorgspermisjonar kjem på etterskot i lønnsutviklinga, og lønnsforskjellar blant kvinner og menn i øvre saksbehandlar-stillingar (hovedtyngda av dei tilsette befinn seg i disse stillingskategoriane). Når det gjeld prosjektarbeid, er det førebels usikkert i kor stor grad menn vert gjeve betre sjansar enn kvinner, ettersom prosjekta i departementet stort sett vert leidde av avdelingsdirektørar. Undersøkjningar viser at det har vore ei temmeleg jamn fordeling av kvinner og menn i prosjekta. Det skal utarbeidast ein ny rekrutteringsstrategi for departementet. Departementet trur at dette skal sikre betre kvalitet i tilsettingsprosessane, slik at departementet kan trekkje til seg attraktive og godt kvalifiserte søkjarar i alle målgruppene, inkl. kjønn, nedsett funksjonsevne, og personar med innvandringsbakgrunn. Rekrutteringsstrategien skal ferdigstillast i 2012. Samstundes har departementet

utarbeidd ein eigen handlingsplan knytta til strategisk styring av departementets omdøme og profilering av departementet som ein attraktiv arbeids-gjevar. Handlingsplan for profilering av departementet vert utarbeidd for eitt år om gongen.

Kjønnspektivet er teke inn i departementets lokale lønnspolitikk. Funna i årlege interne lønnsanalysar på likestillingsområdet vert fokusert på i lokale forhandlingar.

Det er òg byrja eit arbeid med ein strategisk kompetanseplan. Tiltak knytta til denne planen vil bli sett i gang innan utgangen av 2012.

Kvinner har generelt eit høgare sjukefråvær enn menn. Sett under eitt har utviklinga likevel gått i retning av ein jamn nedgang i det totale sjukefråværet. Departementets leiargruppe, avdelingar og arbeidsmiljøutval følgjer nøye opp sjukefråværet kvart kvartal, og det settes i gang særlege tiltak på ev. identifiserte fokusområder ved behov.

Iverksette og planlagde likestillingstiltak på grunnlag av etnisitet, religion mv. og nedsett funksjonsevne

Departementet har i gjennomsnitt hatt 1-4 pst. tilsette med bakgrunn frå landgruppe 2¹³. Rekruttering er derfor særleg definert som ein barriere, og noko departementet skal ha fokus på.

Departementet har som mål å rekruttere fleire personar med bakgrunn frå landgruppe 2. Departementet deltek i den nye 2-årige forsøksperioden (2012-2013) for moderat kvotering, og har sett som mål å rekruttere ein til tre personar frå målgruppa i løpet av to-års perioden. Gjennom vår

¹³ Asia, Afrika, Latin- Amerika, Oseania unnateke Australia og New Zealand, og Europa utanfor EU.

handlingsplan for profilering av departementet som ein attraktiv arbeidsgjevar, jf. pkt. 2 ovanfor, har vi tiltak for å profilere og trekkje til oss godt kvalifiserte kandidatar til stillingar. Departementet har etablert samarbeid med ein til to nettstader (annonsering og bedriftspresentasjon) som vender seg særleg til personar med innvandrarbakgrunn.

Søkjarar med nedsett funksjonsevne vert innkalte til intervju dersom de er kvalifisert. Kartleggingar viser at det er få søkjarar (gjennomsnitt ca. 1-2 pst. av dei som søker pr. år) som oppgjer at dei har nedsett funksjonsevne, når dei søker stillingar i departementet. I departementets nye rekrutteringsstrategi, jf. pkt 2, vil blant anna annonse-

ring, kommunikasjon og marknadsføring av stillingar (bruk av inkluderande språk) overfor denne målgruppa bli vektlagd. Departementet er med i eit nytt prosjekt som er sett i gang av Fornyings-, og administrasjonsdepartementet (FAD) og hovedsamanslutningane for å sjå på kva som kan gjerest for å rekruttere fleire med redusert funksjonsevne. Departementet har i eigne IA-planar satt mål for auka rekruttering i planperioden. Departementet vil samarbeide med aktuelle interesseorganisasjonar, og sjå på alternative annonseringsstader for å nå målgruppen betre. Departementet tek også imot IA-plass-kandidatar etter søknad.

Arbeids- og velferdsetaten

Tabell for tilstandsrapportering (kjønn)

		Kjønnsbalanse			Lønn (Gjennomsnitt pr. år i 1 000 kroner)	
		M %	K %	Total	M	K
Totalt i verksemda	2011	30,5	69,5	13 597	441	408
	2010	30,5	69,5	14 145	424	392
Toppleiarar	2011	56,8	43,2	37	872	889
	2010	59,0	41,0	41	872	873
Mellomleiarar	2011	40,6	59,4	1 262	557	534
	2010	43,2	56,8	1 315	548	522
Rådgivarar mv	2011	36,0	64,0	5 541	459	428
	2010	36,7	63,3	5 033	448	418
Saksbehandlarar/kons	2011	24,3	75,7	6 467	376	376
	2010	24,6	75,4	7 405	366	364
Kontorstillingar mv.	2011	16,4	83,6	214	329	335
	2010	15,6	84,4	302	318	322
Slutta	2011	30,0	70,0	1 225		
	2010	27,0	73,0	1 927		
Nyrekrutterte	2011	31,0	69,0	755		
	2010	28,9	71,1	941		
Deltids tilsette	2011	16,9	83,1	2 585		
	2010	15,4	84,6	2 489		
Midlertidig tilsette	2011	26,0	74,0	865		
	2010	24,5	75,5	1 251		

		Kjønnsbalanse			Lønn (Gjennomsnitt pr. år i 1 000 kroner)	
		M %	K %	Total	M	K
Foreldrepermisjon	2011	12,3	87,7	301		
	2010	9,8	90,2	305		
Legemeldt sjukefråvær	2011	4,3	6,8	6,0		
	2010	4,4	7,1	6,2		

Iverksette og planlagde likestillingstiltak på grunnlag av kjønn

Arbeids- og velferdsetaten er ein kvinne-dominert arbeidsstad med 70 pst. kvinner. Av saksbehandlarstillingar utgjør 76 pst. kvinner. Kvinner ligg gjennomgåande lågare enn menn i gjennomsnittleg årslønn i alle stillingskategoriar. Unntaket gjeld toppleiargruppa der kvinner si gjennomsnittlege lønn per år er høgare enn for menn, og i kategorien kontorstillingar. For saksbehandlarstillingar er det tilnærma lik gjennomsnittleg lønn per år. Gjennomsnittleg lønnstrinn for kvinner er lågare enn for menn. Etaten har difor ved dei lokale lønnsforhandlingane fylgd Hovedtariffavtalen sine føringar om å jamne ut forskjellar på kjønn i nokre stillingskodar. Den klart største delen kvinner finns i dei lågare stillingskategoriane i Arbeids- og velferdsetaten. Kvinner ligg òg i lågare kodar og lønnstrinn i rådgjevar- og leiarkategoriane. Samstundes er kvinneandelen blant leiarar auka frå 54 til 57 pst. dei siste to åra. Arbeids- og velferdsetaten kartlegg årleg kjønnsbalansen innanfor stillingsgruppene, og fylgjer dette opp overfor driftseiningane gjennom krav til tiltak og rapportering.

I tilpassingsavtalen for Arbeids- og velferdsetaten er partane einige om at etaten skal ha ein personalpolitikk som legg til rette for likestilling og mangfald mellom tilsette i verksemda, i høve til etnisk bakgrunn, funksjonsevne, kjønn og alder. Likestillingsprinsippa (likelønn) i Arbeids- og velferdsetaten skal ivareta gjennom lokal lønnspolitikk. Moglegheitene for lønnsutvikling i samliknbare grupper skal vera uavhengig av etnisk bakgrunn, funksjonsevne, kjønn og alder.

I tråd med tilpassingsavtalen for arbeids- og velferdsetaten skal arbeidsoppgåver som gjev utvikling, auka kompetanse eller som på anna vis bidreg til å kvalifisera til avansement, fordelast slik at kvinner og menn får same grunnlag for karriereutvikling. Deltaking på kurs og oppleringstiltak er ikkje knytt opp til kjønn, men til stilling og funksjon.

Etter høge sjukefråværstal ved inngangen av 2011, blei tala reduserte til 2010-nivå og følgde profilen frå tidlegare år. Sjukefråværet i Arbeids- og velferdsetaten ligg framleis høgare enn IA-målet på 6,7 pst. Arbeids- og velferdsetaten har hatt eit forsterka fokus på arbeidsmiljø og sjukefråvær som del av oppfyllinga av IA-avtalen og etaten sitt HMS-arbeid. Særskild har elementa i etatens IA-handlingsplan knytt opp mot delmål 1 vorte fylgd tett opp i styringsdialogane og vore tema på direktørmøtet, storleiar møter, samlingar med leiarar, verneombod og tillitsvalte, og møte i arbeidsmiljøutval og medbestemmelseapparat. I 2011 har ein styrka IA-arbeidet blant anna gjennom samarbeidsavtalar med NAV Arbeidslivssenter i fylka og etatens driftseiningar (fylka og spesialeiningane samt direktoratet). Det er og understreka at IA-arbeid er del av det generelle HMS arbeidet.

Iverksette og planlagde likestillingstiltak på grunnlag av etnisitet, religion mv. og nedsett funksjonsevne

Eit av måla til Arbeids- og velferdsetaten er å auka rekrutteringa av, og behalde arbeidstakarar frå underrepresenterte grupper. Desse gruppene er definert som arbeidstakarar med nedsett funksjonsevne og arbeidstakarar med minoritetsbakgrunn. I overordna handlingsplan for etatens interne IA arbeid er det nedfelt mål om at 5 pst. av nyrekrutterte skal vere frå desse gruppene.

I alle utlysningar vert det nytta ein standardtekst for å oppmoda arbeidstakarar til å søkje stilling uavhengig av alder, kjønn, etnisk bakgrunn og funksjonsevne. Dersom det finst kvalifiserte søkjarar frå underrepresenterte grupper, skal det innkallast minimum ein søkjar til intervju per utlyst stilling. Arbeids- og velferdsetaten deltek òg i forsøk med moderat kvotering.

For å auka rekruttering av personar med minoritetsbakgrunn, samarbeider Arbeids- og velferdsetaten med nettportalen ambisjoner.no som er ein nettportal innan utdanning og karriere retta mot personar med slik bakgrunn. Alle stillingsutlysingar i Arbeids- og velferdsetaten vert og lagt

ut på denne nettstaden. Arbeids- og velferdsetaten har i 2011 delteke på karrieremesse retta mot studentar med innvandrarbakgrunn arrangert av «Ambisjoner.no».

I overordna IA handlingsplan for etaten for perioden 2011-2013 står det at alle driftseiningar

skal vurderer å stilla minimum ein IA-plass til disposisjon. Rapportering frå verksemda for 1. tertial 2012 syner at dei fleste har IA-plass til disposisjon og mange har òg teke dei i bruk.

Trygderetten

Tabell for tilstandsrapportering (kjønn)

		Kjønnsbalanse			Lønn (Gjennomsnitt pr. år i 1 000 kroner)	
		M %	K %	Total (N)	M	K
Totalt i verksemda	2011	42	58	69 ¹	706	507
	2010	42	58	67	643	480
Toppleiarar	2011	100	0	1	1 023	
	2010	100	0	1	965	
Mellomleiarar	2011	40	60	5	872	802
	2010	40	60	5	796	758
Dommarar	2011	72	28	25	779	779
	2010	71	29	24	710	710
Jur. seniorrådgjevarar	2011	50	50	4	575	514
	2010	50	50	4	553	496
Rettsfullmektigar	2011	28,5	71,5	14	410	421
	2010	28,5	71,5	14	383	394
Saksbehandlarar	2011	28,5	71,5	7	454	446
	2010	28,5	71,5	7	433	427
Kontorstill. o.a.	2011	0	100	13		388
	2010	0	100	12		369
Slutta	2011	40	60	7		
	2010	40	60	5		
Nyrekruttert	2011	44,5	55,5	9		
	2010	37,5	62,5	8		
Deltidstilsette	2011	50	50	12		
	2010	50	50	10		
Mellombels tilsette – leiarar	2011	33,5 ²	66,5 ²	3 ²		
	2010	33,5 ²	66,5 ²	3 ²		
Mellombels tilsette – andre	2011	28,5 ³	71,5 ³	14 ³		
	2010	26,5 ³	73,5 ³	15 ³		

		Kjønnsbalanse			Lønn (Gjennomsnitt pr. år i 1 000 kroner)	
		M %	K %	Total (N)	M	K
Ev. timelønna	2011	100	0	2		
	2010	100	0	2		
Foreldrepermisjon	2011	0	100	1		
	2010	100	0	1		
Legemeldt sjukefråvær (%)	2011					
	2010					

¹ Det er nytta lønsopplysningar pr. 1. oktober 2011 slik dei kjem fram av Statens sentrale tenestemannsregister, dvs. ekskl. opplysningar om resultatet av dei lokale lønsforhandlingane hausten 2011.

² Leiarfunksjonen for (fag-)avdelingane er ein funksjon på åremål. Desse leiarane er samstundes dommarar (faste embete).

³ Gruppa «andre mellombels tilsette» er rettsfullmektigane, som er tilsett på åremål. (I 2010 var det ein vikar i ei anna stilling i tillegg.)

Iverksette og planlagde likestillingstiltak på grunnlag av kjønn

I 2011 rekrutterte Trygderetten fem kvinner og fire menn. Fire av kvinnene og to av mennene vart tilsette i rettsfullmektigstillingar, som er åremålsstillingar for tre år, med moglegheit for forlenging. Vidare vart det rekruttert ein arkivmedarbeidar (kvinne), og to dommarar (menn).

Trygderetten skil seg frå dei fleste statlege verksemdene ved at dei to største stillingsgruppene, dommarane og rettsfullmektigane, har høvesvis lik lønn og ein lønnsstige med ansiennitet som kriterium for lønnplassering. For dei andre stillingsgruppene er det (heller) ikkje avdekkja lønsmessige forskjellar basert på kjønn. Blant våre saksbehandlarar og kontortilsette er det kvinnedominans. Desse stillingsgruppene har hatt ei jamn lønnsutvikling dei seinare åra. Trygderetten har seks leiarstillingar: Trygderetten sin leiar og nestleiar, tre avdelingsleiarar og ein avdelingsdirektør/leiar for Administrasjonsavdelinga. Leiar og nestleiar, som også er ein av delingsleiarane, er for tida menn, dessutan ein av delings-

leiarane. I dei tre resterande leiarstillingane er det kvinner som er tilsette. I tillegg har Trygderetten ei stilling som arkivleiar (mann), som er underlagt avdelingsdirektøren (i tabellen ovanfor er han tatt med under «saksbehandlarar»).

I Trygderetten si stillingsutlysingar er det teke inn ei formulering om at det er eit personalpolitisk mål at arbeidsstaben skal spegle befolkningssamansetjinga, og at Trygderetten derfor ynskjer søkjarar frå minoritetsgrupper, samt av begge kjønn.

Uavhengig av kjønn er moglegheitene for å delta på kurs/faglege seminar til stades. Trygderetten har systematisk opplæring av nyttilsette, og det blir gjeve tilbod om deltaking på relevante kurs/seminar avhengig av den enkelte sitt arbeidsområde.

Trygderetten er ei IA-verksemd. Sjukefråværet her er forholdsvis lågt (ca. 4,9 pst. i 2011 mot 6,3 pst. i 2010). Trygderetten har som mål å redusere det med eit halvt prosentpoeng – samanlikna med 2010-talet – innan utgangen av 2013. Trygderetten har satt aktivitetsmål på sjukefråværsområdet.

Pensjonstrygden for sjømenn

Tabell for tilstandsrapportering (kjønn)

		Kjønnsbalanse			Lønn (Gjennomsnitt pr. år i 1 000 kroner)	
		M %	K %	Total (N)	M	K
Totalt i verksemda	2011	39	61	36	453	444
	2010	42	58	36	444	429
Mellomleiarar	2011	50	50	4	604	586
	2010	40	60	5	593	639
Saksbehandlarar ¹	2011	42	58	26	428	428
	2010	50	50	26	421	417
Konsulentar/Sekretærar	2011	-	100	3	-	355
	2010	-	100	4	-	338
Slutta	2011	67	33	3		
	2010	25	75	4		
Nyrekruttert	2011	-	100	3		
	2010	-	-	-		
Deltidstilsette	2011	50	50	2		
	2010	33	67	3		
Mellombels tilsette	2011	-	1	1		
	2010	-	-	-		
Mogleg timelønna	2011	-	100	1		
	2010	-	100	1		
Foreldrepermisjon	2011	100	-	1		
	2010	-	-	-		
Legemeldt sjukefråvær (%)	2011	1,4	9,2	6		
	2010	1,3	3,1	2,3		

¹ Rådgjevar, seniorrådgjevar, førstekonsulentar, arkivleiar.

Iverksette og planlagde likestillingstiltak på grunnlag av kjønn

Kvinner er i fleirtal i verksemda og utgjer 61 pst. av dei tilsette. Kvinner er òg i fleirtal blant saksbehandlarar med 58 pst. av dei tilsette, mens det i mellomleiargruppa er lik deling mellom kvinner og menn. I gruppa for administrativt personalet (konsulentar/sekretærar) er det berre kvinner. Administrativt personale dekkjer funksjonane arkiv og sentralbord.

Skilnadene i lønn mellom kvinner og menn i verksemda er etter måten liten både sett under eitt og i dei ulike stillingsgruppene. I 2011 utgjorde lønna til kvinnene sett under eitt 98 pst. av lønna til mennene. I mellomleiargruppa utgjorde lønna til kvinnene 97 pst. av lønna til mennene. I stillingsgruppa for saksbehandlarar var det ikkje lønnskilnad.

Framstillinga av staa med omsyn til likestilling i verksemda avdekkjer ikkje systematiske skilnader i handsaminga av kjønn i verksemda når det gjeld lønn eller andre tilhøve. Det er ikkje stor

lønnsskilnad mellom kvinner og menn på noko plan i verksemda. Frå 2010 til 2011 har kvinners del av menns lønn auka frå 96,5 pst. til 98 pst. I 2009 var talet 94,9 pst. Kvinner er jamnt fordelt i alle stillingsgrupper med unntak av gruppa for administrativt personalet der det berre er kvinner. Kvinner er godt representerte i samband med tiltak for opplæring i fag og arbeidsgrupper og nytter seniorpolitiske aktivitetar på lik linje med menn.

I 2011 har verksemda hatt utfordringar med omsyn til sjukefråvær. Det legemeldte sjukefråværet i 2011 var 6 pst. og var høgare blant kvinner enn blant menn. Av det legemeldte fråværet var 9,2 pst. kvinners fråvær og 1,4 pst. fråvær blant menn. Seks tiltak (leggje oppgåver til rette, tillempe arbeidsplassen, nye rutinar for å følgje opp sjukefråvær, halvdags IA-seminar for leiarane, trening på jobb kvar veke, slutte avtale med BHT) førte til at legemeldt fråvær minskte frå 9,4 pst. i 1. kvartal 2011 til 3,6 pst. i 4. kvartal.

Iverksette og planlagde likestillingstiltak på grunnlag av etnisitet, religion mv. og nedsett funksjonsevne

Verksemda har låg turnover og ein gjennomsnittsalder på 52 år. Nær 40 pst. av dei tilsette er i aldersgruppa frå 60 og oppover og har lang fartstid i verksemda. Det er ei naudsynt oppgåve å auke mangfaldet i verksemda.

Pensjonstrygda for sjømenn legg no om drifta med nye system og løysingar for å modernisere og effektivisere drifta. Sjølv om fleire av dei tilsette vil gå av med pensjon i dei nærmaste åra vil det likevel ikkje være naudsynt å skaffe tilvekst i same takt som fråfallet. Det er difor vanskeleg å setje eit konkret mål for å skaffe tilsette med annen etnisk/religiøs bakgrunn og nedsett funksjonsevne. I verksemda si personalpolitiske retningslinjer er det likevel lagt vekt på å nytte rekruttering som eit verkemiddel for å auke mangfaldet i verksemda.

Statens pensjonskasse

Tabell for tilstandsrapportering (kjønn)

		Kjønnsbalanse			Lønn (Gjennomsnitt pr. år i 1 000 kr)	
		M %	K %	Total (N)	M	K
Totalt i verksemda	2011	41	59	409	529	462
	2010	40	60	405	525	450
Toppleiarar	2011	50	50	8	968	958
	2010	50	50	8	952	925
Mellomleiarar	2011	44	56	32	708	673
	2010	55	45	33	715	656
Ev. alternativ karrierevegs stillingar	2011	47	53	36	589	536
	2010	41	59	17	613	572
Saksbehandlarar ¹	2011	40	60	332	489	434
	2010	38	62	347	482	404
Konsulentar/Sekretærar	2011	0	0	0	0	0
	2010	0	0	0	0	0
Slutta	2011	44	56	34		
	2010	50	50	18		
Nyrekruttert	2011	52	48	42		
	2010	31	69	36		

		Kjønnsbalanse			Lønn (Gjennomsnitt pr. år i 1 000 kr)	
		M %	K %	Total (N)	M	K
Deltidstilsette	2011	22	78	27		
	2010	17	83	30		
Midlertidig tilsette	2011	34	66	61		
	2010	27	73	45		
Ev. timelønna	2011					
	2010	0	0	0		
Foreldrepermisjon	2011	13	22	35		
	2010	27	73	12		
Legemeldt sjukefråvær (%)	2011	3,8	5,1	4,6		
	2010			4,9		

¹ Rådgjevar, seniorrådgjevar, førstekonsulentar, seniorkonsulentar.

Iverksette og planlagde likestillingstiltak på grunnlag av kjønn

Statens Pensjonskasse (SPK) si vurdering av likestillingsutfordringar er at slike utfordringar og barrierar er fráværande. Verksemda har eit balansert samansett personale med 59 pst. kvinner og 41 pst. menn. Verksemda har også ein særskild god balanse mellom kvinner og menn i leiande stillingar.

I den lokale lønnsforhandlinga har Statens Pensjonskasse dei siste åra hatt føringar som skal bidra til å jamne ut skilnader i lønn mellom kjønn. Dette ser verksemda har ført snittlønna til kvinner og menn nærare kvarandre det siste året. Statens pensjonskasse analyserer lønnsforholda jamleg. Dette syner at innanfor kvar stillingskode er menn og kvinner relativt likt lønna. Men når

det i tabellen setttes saman større grupper, til dømes saksbehandlarar som kan vere både rådgjevarar, seniorrådgjevarar, førstekonsulentar og seniorkonsulentar, så vil tabellen syne at menn jamt over tener meir enn kvinner.

Iverksette og planlagde likestillingstiltak på grunnlag av etnisitet, religion mm. og nedsett funksjonsevne

SPK har vore IA-bedrift sidan 2002. Verksemda har satt mål for vårt IA-arbeid når det gjeld personar med nedsett funksjonsevne. 2011 hadde vi 18 personar med nedsett funksjonsevne på praksisplass. Av desse var det ni kvinner og ni menn. I 2011 hadde vi 33 tilsette med innvandrarbakgrunn. Av desse var 20 kvinner. Verksemda har ingen definerte utfordringar / barrierar knytt til dette.

Arbeidstilsynet

Tabell for tilstandsrapportering (kjønn)¹

		Kjønnsbalanse			Lønn (Gjennomsnitt pr. år i 1 000 kroner)	
		M %	K %	Total (N)	M	K
Totalt i verksemda	2011	42	58	579	505	470
	2010	42	58	579	495	420
Toppleiarar	2011	50	50	12	834	850
	2010	67	33	12	839	839
Mellomleiarar	2011	62	38	34	622	610
	2010	65	35	37	594	594
Ev. alternativ karrierevegsstillingar						
Avd.direktørar pt ikkje i denne funksjonen ²	2011	100		2	697	
	2010	100		2	684	
Seniorrådgivarar	2011	44	56	80	525	515
	2010	40	60	78	501	510
Rådgivarar	2011	42	58	77	466	466
	2010	46	54	78	448	448
Overlegar	2011	60	40	5	604	593
	2010	60	40	5	603	583
Inspektørar	2011	30	70	23	449	445
	2010	35	65	17	441	433
Seniorinspektørar	2011	46	54	190	473	463
	2010	44	56	189	456	448
Sjefsingeniørar/ senioringeniørar	2011	58	42	36	504	540
	2010	63	37	38	491	510
Overingeniørar/ avdelingsingeniørar	2011	56	44	32	476	470
	2010	63	37	30	465	456
Sakshandsamarar ³	2011	12	74	84	389	386
	2010	9	91	88	350	359
Renholdere	2011		100	4		322
	2010		100	5		114
Slutta ⁴	2011	55	45	33		
	2010	56	44	45		
Nyrekrutterte ⁴	2011	49	51	55		
	2010	31	69	61		

		Kjønnsbalanse			Lønn (Gjennomsnitt pr. år i 1 000 kroner)	
		M %	K %	Total (N)	M	K
Deltidstilsette	2011	20	80	60		
	2010	23	77	22		
Midlertidig tilsette	2011	39	61	18		
	2010	27	73	26		
Ev. timelønna	2011	0,4	0,3	2		
	2010		0,17	1		
Foreldrepermisjon	2011	14	86	21		
	2010	35	65	20		
Legemeldt sjukefråvær (%)	2011	3,3	6	4,8		
	2010	3,9	5,9	5		

¹ Tala i tabell frå SST samsvarar ikkje med tala frå eget lønn/personaldatasystem per same dato. Difor vil nokre av tala i tabellen ikkje vere samanliknbare då dei er henta frå to ulike system.

² I tabell frå SST er desse rekna som del av toppleinga.

³ Konsulentar, førstekonsulentar, seniorkonsulentar, førstefullmektig, førstesekretær.

⁴ Tal i kolonnen «slutta» og «nyrekruttert» er henta frå eget lønn/personaldatasystem per 1. oktober 2011.

Iverksette og planlagde likestillingstiltak på grunnlag av kjønn

I 2011 rekruterte Arbeidstilsynet 55 nye tilsette til Arbeidstilsynet. Av desse var 49 pst. menn og 51 pst. kvinner. Dette er positivt for Arbeidstilsynet, då kvinner er i fleirtal (58 pst.).

Arbeidstilsynet har hatt ei positiv utvikling når det gjeld å rekruttere kvinner i leiarstillingar. For toppleiarane er det no ei helt jamn fordeling, med 50 pst. kvinner og 50 pst. menn. Verksemda har ei større utfordring med å utlikne kjønnsbalansen når det kjem til mellomleiarar, som for 2011 er 62 pst. menn mot 38 pst. kvinner. Ved all rekruttering av mellomleiarar oppmodast difor kvinner til å søkje. Arbeidstilsynet har ein god lønnsbalanse mellom kvinner og menn i samanliknbare stillingar. Verksemda tar regelfast ut statistikk for å følgje utviklinga i kvar enkelt eining i etaten. I dei lokale lønnsforhandlingane har likelønn prioritet fyrst. Eit nytt lønnspolitisk dokument blei ferdigstilt i 2011, i samarbeid med primærorganisasjonane i etaten.

Arbeidstilsynet har ikkje eigne kurs eller aktivitetar retta mot særskilde grupper ut frå eit likestillingsperspektiv. Avgrensinga er berre ut frå kva type oppgåver deltakarane har.

Sjukefråværet per 1.oktober 2011 var 3,3 pst. for menn og 6 pst. for kvinner, totalt 4,8 pst., og gjennomsnittsalder i etaten i 2011 var 48,8 år.

Arbeidstilsynet er ei IA-bedrift, og sjukefråværet følgjes tett opp gjennom regelfast uttak av statistikkar som handsamast i Arbeidsmiljøutvalet. Det er definert IA-mål når det gjeld sjukefråvær for perioden 2010-2013. Etaten har utarbeida ein eigen rutine for å følgja opp sjukefråvær. Leiinga i etaten arbeider og aktivt med å førebyggje all form for arbeidsrelatert fråvær og leggja til rette for tilsette som har behov for det.

Iverksette og planlagde likestillingstiltak på grunnlag av etnisitet, region mv. og nedsett funksjonsevne

Funksjonshemma/yrkeshemma personar oppmodast alltid til å søkje stillingar. Verksemda si erfaring er likevel at det er få eller ingen som skriv i søknaden at dei er funksjonshemma eller yrkeshemma. Difor er denne gruppa vanskeleg å fanga opp.

Arbeidstilsynet har sidan 2008/2009 delteke i direktorata sitt trainee-program, initiert av Sosial- og helsedirektoratet. Målgruppa er personar med høgre utdanning og nedsett funksjonsevne. I 2011 tilsette verksemda 18 personar med ikkje-vestleg bakgrunn. Dette er ei sterk auking frå året før, der verksemda berre tilsette tre i denne kategorien. Direktoratet for arbeidstilsynet er med i den statlege satsinga «Moderat kvotering av ikkje-vestlege innvandrarak». Arbeidstilsynet er no inne i si andre periode i 2012-2013.

Arbeidstilsynet har utarbeida ein policy for rekruttering som skal sikra kvalitet og lik praksis i rekrutteringa, og som også skal sikra lik handsaming av søkjarane uavhengig av kjønn, funksjons-

hemming eller etnisk bakgrunn. Hausten 2012 startar verksemda opp en prosess med gjennomgang av heile rekrutteringsprosessen som skal heva kvaliteten ytterlegare.

Petroleumstilsynet

Tabell for tilstandsrapportering (kjønn)

		Kjønnsbalanse			Lønn (Gjennomsnitt pr. år i 1 000 kroner)	
		M %	K %	Total (N)	M	K
Totalt i verksemda	2011	54	46	166	783	618
	2010	54	46	167	748	589
Toppleiarar	2011	40	60	5	1 105	1 057
	2010	40	60	5	1 065	1 057
Mellomleiarar	2011	53	47	15	972	928
	2010	53	47	15	957	889
Saksbehandlarar	2011	58	42	135	763	599
	2010	57	43	136	722	575
Konsulentar/ Sekretærar	2011	18	82	11	441	346
	2010	18	82	11	425	342
Slutta	2011	57	43	7		
	2010	43	57	7		
Nyrekruttert	2011	50	50	8		
	2010	60	40	5		
Deltidstilsette	2011	53	47	15		
	2010	53	47	15		
Midlertidig tilsette	2011	0	100	5		
	2010	0	100	4		
Ev. timelønna	2011	0	0	0		
	2010	0	0	0		
Foreldrepermisjon	2011	67	33	7		
	2010	43	57	7		
Legemeldt sjukefråvær (%)	2011	2,2	4,9	3,5		
	2010	3,2	5,3	4,2		

Iverksette og planlagde likestillingstiltak på grunnlag av kjønn

Ifølgje Petroleumstilsynet (Ptil) sin personalpolitikk skal Ptil fremme likestilling mellom kjønna. Arbeidet for likestilling skal vera ein integrert del av verksemda. I vurderinga av behov for nye medarbeidarar inngår ei analyse av samansetting av kjønn og alder.

Likestilling (tiltak) vert fokusert på og er teke inn i Ptil si tilpassingsavtale med organisasjonane. Ptil har ikkje identifisert spesielle utfordringar knytt til kjønn. Ei intern undersøking om arbeidstilhøva og arbeidsmiljøet i etaten som ble gjennomført i januar 2012, viste at kjønn har lite å seie for opplevinga av arbeidstilhøva og arbeidsmiljøet i Ptil.

Skilnadene i lønn mellom kvinner og menn når det gjeld toppleiarar og mellomleiarar er relativt liten. Ein del av dei kvinnelege leiarane er fleire år yngre en dei mannlige leiarane og har mindre røynsle som leiarar. Ptil rekrutterer i stor grad ingeniørar og det er stor konkurranse om denne type arbeidskraft i petroleumsnæringa. Det er i stor grad etterspurnaden etter kompetanse og kapasitet som styrer lønnsnivået i petroleumsnæringa.

Iverksette og planlagde likestillingstiltak på grunnlag av etnisitet, religion mv. og nedsett funksjonsevne

For medarbeidarar som skal arbeide på innretningar offshore og på petroleumsanlegg på land, er det krav om helseattest og tryggleikskurs. I slike stillingar er det difor vanskeleg å tilsette søkjarar med nedsett funksjonsevne. I administrative stillingar kan Ptil leggje til rette for søkjarar med nedsett funksjonsevne. Lokala er under renovering og utbygging til universell utforming. Det var ingen søkjarar med redusert funksjonsevne til dei utlyste stillingane i 2011.

Alle kvalifiserte søkjarar med annan etnisk bakgrunn enn norsk vert kalla inn til intervju. Det er ikkje gjort nokon tilsetting av medarbeidarar med slik bakgrunn i 2011. Det er ei målsetting å tilby minst ein praksisplass per år. Denne praksisplassen ønskjer Ptil primært å tilby personar med annan etnisk bakgrunn enn norsk. Ein slik person med slik bakgrunn fekk praksisplass (seks månader) i 2011.

10 Miljøprofil – sektorovergripande tiltak

Arbeidsmiljø og sikkerhetsområdet – miljøprofil

Innleiing

Arbeidsmiljø- og sikkerhetsmyndighetene sin innsats har ein positiv og førebyggjande effekt på det ytre miljøet. Vern av arbeidstakarar mot eksponering for helsefarlege kjemikaliar, som er eit av fokusområda for arbeidsmiljømyndighetene, er med på å gje generelt større kunnskap om og medvit knytt til bruk, oppbevaring og destruksjon av kjemikaliar. Substitusjonsprinsippet fører til at helsefarlege kjemikaliar bytast ut med mindre farlege produkt. Fokuset på støy som ein helseskadeleg faktor i arbeidslivet, gjer til at det generelle støynivået i og omkring verksemdar blir redusert, samtidig som det blir utvikla teknologi og materiale som vil føre til ein generell støyreduksjon. Generelt vil arbeidsmiljømyndighetene sin aktivitet med å utvikle ein robust sikkerheitskultur, der det blir lagt vekt på ei systematisk oppfølging av helse, miljø og sikkerheit, føre til at verksemdar blir betre rusta til å ivareta sine miljøutfordringar. Forskings- og utviklingsarbeid frå arbeidslivet, enten det gjeld kjemikaliar, støy eller andre områder, vil kunne ha overføringsverdi til anna miljøarbeid.

Det må likevel erkjennast at det i ein skilde tilfelle kan oppstå motstridande interesser i forholdet mellom det å ville beskytt arbeidstakarane og det ytre miljøet. Særleg har ein sett dette i ein skilde samanhengar der målretta miljøtiltak har ført til ein auka risiko for eksponering av arbeidstakarar. På same måte kan tiltak for vern av arbeidstakarar føre til auka utslepp til miljøet. Kjennskap til at det føreligg slike mogelegheiter for motstridande interesser gjer at ei effektiv forvaltning krev ei god koordinering, der data både om helse og miljø blir innarbeidde i risikovurderingar og tiltak.

I petroleumsverksemda har Petroleumstilsynet gjennom si rolle som myndigheit for sikkerheit ein funksjon som mellom anna retter seg direkte mot ivaretaking av det ytre miljøet. Petroleumstilsynet stiller gjennom sitt regelverk krav til robust utforming av utstyr og anlegg, som mellom anna inneber krav til barrierar mot ulykker og

uønska hendingar som kan føre til akutt forureining. Macondo- og Montaraulykkene viser tydeleg dei konsekvensane ei storulykke har, også for det ytre miljøet, og dermed viktigheita av å førebygge ulykker. Petroleumstilsynet bidreg i denne samanhengen spesielt i forvaltningsplanarbeidet (Barentshavet, Nordsjøen, Norskehavet), i tilsyn retta mot oljeselskapa, og med å bringe fram ein oppdatert oversikt over risiko for akutte utslepp i petroleumsverksemda på norsk sokkel, som kan leggast til grunn for nødvendige betringstiltak. Petroleumstilsynet legg og vekt på samarbeid med Russland og samarbeid med andre land med interesser i arktiske områder, og arbeider dessutan for at det blir lagt meir vekt på FoU og teknologiutvikling retta mot å hindre eller stanse akutte oljeutslepp til sjø.

Klimaendringar og nasjonal/internasjonale mobilisering fører med seg behov for tiltak for handtering og reduksjon av klimagassutslepp. Arbeidsmiljø- og sikkerhetsmyndighetene skal sjå til at næringa sin reduksjon av utslepp av klimagassar blir gjennomført på ein sikkerheits- og arbeidsmiljømessig forsvarleg måte. Petroleumstilsynet arbeider i denne samanhengen mellom anna med å greie ut om risikoar som blir introdusert ved CCS (Carbon capture and storage), og med å lukke kunnskapshol på sikkerheits- og arbeidsmiljøområdet, slik at CCS kan gjennomførast på ein forsvarleg måte.

Arbeidsdepartementet sitt arbeid vil primært omfatte følgjande resultatområde:

- Reint hav og vatn og eit giftfritt miljø
- Eit stabilt klima og rein luft, som også inkluderer området reduksjon av støy
- Forvaltningsplanar for dei norske havområda (Barentshavet/Lofoten, Norskehavet og Nordsjøen/Skagerrak)
- Oppfølging av Naturmangfaldlova

Miljøutfordringar i petroleumsverksemda

Omtalen av miljøutfordringane er avgrensa til:

- Førebygging av forureining ved å hindre akutte utslepp til sjø og luft, og å redusere regulære utslepp til sjø og luft

– Kjemping mot ulykker ved kjelda

Petroleumsverksemda er strengt regulert både når det gjeld utnytting av ressursar og helse-, miljø- og sikkerheitskrav. Rammene for petroleumsverksemda blir sette både gjennom lovar og forskrifter og gjennom forvaltningsplanane for havområda.

Aktørbildet på norsk sokkel, med mellom anna mange små aktørar som ofte har avgrensa kapasitet, kunnskap og erfaring med å drive verksemd i samsvar med norsk regelverk i tillegg til Statoil-Hydro som ein dominerande aktør, utfordrar strategiane for å følge opp verksemdene. Samtidig er aktiviteten i ferd med å flytte seg inn i miljøfølsomme områder der det må leggest enda sterkare vekt på å prioritere førebyggjande miljø sikkerheit.

Dei tilatne, regulære utsleppa frå prosessar i olje-/gassindustrien omfattar kategoriar som olje, produsert vatn, kjemikalier og andre organiske forbindelsar. Utslepp til luft; CO₂, NO_x, nmVOC, CH₄ og SO₂, skjer i forbindelse med energiproduksjon, fakling og brønntesting osv.

Uførutsette hendingar som skuldast utforming eller drift/operasjon kan medføre akutte/utslakta utslepp i dei same kategoriane. Av akutte utslepp er det dei store utsleppa av olje og gass knytte til ei ukontrollert utblåsing, brot på røyrleidningar eller ved kollisjon med tankfartøy som held i seg størst fare for miljøet.

Risiko for akutte utslepp

Petroleumstilsynet overvakar utviklinga av mellom anna risiko for ulykker som kan føre til akutte utslepp til sjø, inkludert storulykkesrisiko. Hensikten med dette arbeidet er å fange opp negative trendar tidleg nok til å handle proaktivt og målretta for å unngå storulykker i norsk petroleumsverksemd. Ein årleg rapport om denne risikoutviklinga, *Risikonivå i norsk petroleumsvirksomhet* (RNNP), tek utgangspunkt i eit omfattande data-materiale og dekkjer både hendingar, tilløp til hendingar, årsaker og barrierar. Status og trendar for akutte utslepp av råolje, andre oljer og kjemikalier er henta frå RNNP 2011.

Råolje

I 2001 – 2010 har det vore ein tydeleg reduksjon i talet på akutte råoljeutslepp til sjø for norsk sokkel. Reduksjon i talet på akutte oljeutslepp har vore markert i perioden 2001-2004, medan talet har helde seg på eit stabilt nivå i perioden 2004-2010. Det er observert ein høgare verdi i 2011,

men det er for tidleg å seie om dette markerer ei endring i trendbildet.

Hovuddelen av akutte utslepp av råolje på norsk sokkel er plassert i kategorien 0-10 tonn. I 2007 var det ei enkelthending der utsleppsmengda var over 3500 tonn. Verdien dette året er derfor betydeleg høgare samanlikna med andre år. Det er likevel ingen klar trend når ein ser på mengda akutte utslepp av råolje, men dei siste åra har ho lege på eit nokolunde stabilt nivå.

Andre oljer (spillolje, diesel, fyringsolje 1-3 og andre oljer)

Det har vore ein nedgang i talet på akutte utslepp av andre oljer per innretningsår på norsk sokkel etter år 2002. Talet per innretningsår hadde likevel ein oppgang i 2007 og 2008, før ein igjen hadde ein reduksjon i 2009 og 2010. Det er også i 2011 ein nedgang. Mengda av utslepp av andre oljer på norsk sokkel har vore svært varierende i perioden, med toppar i 2004 og 2007.

Kjemikalier

Talet på akutte utslepp av kjemikalier har vore varierende gjennom perioden. Frå 2006 har det vore ei auke i talet på hendingar fram til 2009. Det har sidan vore ein jamn nedgang i talet på utslepp.

Mengda utslepp av kjemikalier på norsk sokkel i perioden 2001-2010 har vore stabil med unntak av verdiane i 2003 og 2004. Årsaka til dei høge verdiane i 2003 og 2004 er at det desse åra fann stad ein del store utslepp i Nordsjøen av kjemikalier i den øvste mengdekategorien (> 1 m³).

Regulære utslepp

Bruk av kjemikalier er nødvendig for å sikre for-svarleg verksemd i petroleumssektoren, men representerer samtidig ei utfordring både med omsyn til det ytre miljøet, og til helse og arbeidsmiljø. Etter at målet om null utslepp av olje og miljøfarlege stoff til sjø kom i 1997, er utsleppa av kjemikalier i svart kategori redusert frå 228 tonn til 0,6 tonn i 2011. Utslepp av kjemikalier i raud kategori er redusert frå 3933 tonn til 8 tonn i same periode. Meir enn 99 pst. av alle miljøfarlege kjemikalier er fjerna dei siste ti åra. Utanom desse kjemikaliane er det framleis ei stor mengd ulike kjemikalier i bruk i petroleumsverksemda.

Mogelege motstridande interesser når det gjeld sikkerheit og skjerming av arbeidstakar og ytre miljø, fordrar ei god koordinering, kor aspekt knytte til både helse, sikkerheit og miljø blir inte-

grerte i risikovurderingar og tiltak. Nye teknologiar for å reinse produsert vatn har ført til, og vil føre til ytterlegare reduksjon av oljeutslepp i samband med produsert vatn. Gjennomsnittleg konsentrasjon i 2010 var 11 milligram per liter. Dette er på same nivå som i 2009. Totalt blei 1500 tonn olje sleppt til sjø med produsert vatn i 2010. Driftstans ved eit slikt anlegg vil føre med seg auka risiko for akutte utslepp av ureinsa, produsert vatn.

Mål for arbeidet med desse utfordringane

Styresmaktene på arbeidsmiljø- og sikkerhetsområdet skal medverke til å førebygge forureining til sjø og til luft frå petroleumsverksemda ved å bygge opp om dei nasjonale miljømåla og klimapolitikken. Petroleumstilsynet skal ut frå gjeldande regelverk føre tilsyn med verksemdene.

Rapport om oppnådde resultat i 2011

For å sørge for eit solid kunnskapsgrunnlag for arbeidet med førebygging av utslepp til det ytre miljøet har Petroleumstilsynet gjennomført eit prosjekt for å utnytte eksisterande data i RNNP og OLF sin Environmental Web-database. Målet har vore å utvikle risikoindikatorar som kan brukast for å overvake utviklinga av risiko for uønskte hendingar i petroleumsverksemda til havs som kan føre til akutt ureining til sjø. Den første rapporten blei gitt ut i november 2010, og sidan har det komme ei årleg publisering. Data frå rapporten for 2012 viser mellom anna at:

- talet på akutte råoljeutslepp til sjø på norsk sokkel sedd under eitt blei meir enn halvert i perioden 2001–2004 (frå 85 til 40), medan nivået har vore nokolunde konstant i perioden 2004–2011 (talet på råoljeutslepp i 2011 var 34).
- det er ikkje nokon klar trend når det gjeld storleiken på akutte råoljeutslepp som har skjedd i perioden 2001–2011 for norsk sokkel sett under eitt, men dei fleste utsleppa er på mindre enn eitt tonn. Det siste større utsleppet vi har hatt på norsk sokkel var eit utslepp på ca. 3700 tonn i 2007. I 2011 var det berre hendingar med utslepp i den minste mengdekategorien, 0-10 tonn. Dette er ikkje medrekna lekkasjar frå injeksjonsbrønner.
- talet på hendingar med prosesslekkasjar som potensielt kunne ha ført til akutte utslepp på norsk sokkel har hatt ein fallande tendens i heile perioden (2001–2011), og talet på hendingar per innretningsår i 2011 er det lågaste i perioden.
- brønnskrollhendingar og gasslekkasjar har vore mindre alvorlege i 2008 og 2009 samanlikna med perioden 2004–2006, men det viser seg at det etter ei gjennomgåande positiv utvikling dei siste åra er det eit klart negativt trekk at talet for hydrokarbonlekkasjar og brønnskrollhendingar auka i 2010, og ligg framleis på same nivå i 2011.

Aktuelle tiltak på kort og lang sikt for å løyse og førebygge miljøproblem og korleis føreslåtte tiltak i 2013 vil kunne bidrage til dette

Nedanfor blir dei mest sentrale tiltaka i Petroleumstilsynet sitt arbeid for å løyse og førebygge miljøproblem nemnde:

- Vidareutvikling og forvaltning av HMS-regelverket slik at krav til teknologi, operasjonar og styring av verksemdene i petroleumssektoren underbygger dei nasjonale og regionale miljømåla og klimapolitikken
- Ha oversikt over, og følge opp at prosessane rundt avgjerder i petroleumsnæringa integrerer omsynet til energileiing og styrker bruk av beste tilgjengelege teknologi og beste operasjonspraksis
- Bruke resultatata frå miljødelen av RNNP i regelverksarbeid og tilsyn
- Aktivt samarbeid med andre etatar i forbindelse med utvikling og oppfølging av heilskaplege planar for forvaltning for Barentshavet, Norskehavet og Nordsjøen
- Utgreie risikoar som blir introduserte ved CCS (Carbon capture and storage) og lukke kunnskapshol på sikkerheits- og arbeidsmiljøområdet slik at CCS kan gjennomførast på ein forsvarlig måte. Halde oversikt over utviklinga av aktuelle CCS-prosjekt og relevant regelverksarbeid knytte til CCS.

11 Samfunnstryggleik- og beredskap

Generelt

Arbeidsdepartementet sitt arbeid med samfunns-tryggleik- og beredskap tek utgangspunkt i dei måla, oppgåvene og prioriteringane som er gitt i Meld. St. 29 (2011-2012) Samfunnstryggleik, og dei krav og forventningar som er gitt i lovverk, avtaler og andre styrande dokument for beredskapsarbeidet. Systematikken i arbeidet er på linje med instruksen for departementa sitt arbeid med samfunnstryggleik, jf. kongeleg resolusjon av 15. juni 2012.

Det vil vere eit særskilt fokus på å følgje opp dei forholda i rapporten frå 22. juli-kommisjonen som har relevans for Arbeidsdepartementet sitt sektoransvar. Dette ansvaret omfattar arbeids- og velferdsområdet og arbeidsmiljø- og sikkerhetsområdet. Underliggende etatar og andre tilknytte verksemdar har eit sjølvstendig ansvar for at omsynet til samfunnstryggleik- og beredskap er ein integrert del av arbeidet i eigen sektor og organisasjon. Oppgåver og tiltak på dette området vert prioritert innafor etatane sine ordinære budsjett.

Arbeids- og velferdsområdet

Arbeids- og velferdsetaten og Statens pensjonskasse har ansvar for å tilby høvesvis arbeidsmarknads-, sosial- og trygdetenester samt pensjonsutbetalingar, også etter at ei krise eller katastrofe har funne stad i tider med fred og i krig. For å dempe skadverkningar skal etatane arbeide for å førebyggje at kriser finn stad og ha gode beredskapsplanar dersom ei krise har oppstått.

Etatane sine IKT-system er svært viktige for å sikre utbetaling av naudsynnte ytingar og andre tenester frå etatane. Den største trusselen er knytt til ulike scenario som kan leie fram til samanbrot i etatane sine IKT-system. Departementet vil i dialog med Arbeids- og velferdsdirektoratet og Statens pensjonskasse foreta ein ny gjennomgang og vurdering av etatanes tryggleiks- og beredskapsarbeid med sikte på tiltak for å redusere risiko.

Arbeids- og velferdsetaten og Statens pensjonskasse vil vidare leggje vekt på at beredskaps-

personell vert øvd og lært opp, at leverandørar av varer og tenester held avtalar om leveransar, samt at informasjonstryggleiken tilfredsstiller krava i personopplysningslova.

Arbeidsmiljø- og sikkerheit

Petroleumsverksemda er underlagt strenge krav for å sikre et høgt nivå for helse, miljø og sikkerheit, samt førebygging av storulykker. Det er Arbeidsdepartementet/Petroleumstilsynet som har myndigheitsansvar for regelverk og tilsyn med tryggleik, beredskap og arbeidsmiljø i petroleumsverksemda, inkludert for landbaserte petroleumsanlegg med tilknytte rørleidningssystem. Myndigheitsansvaret gjeld alle fasar av verksemda, som ved planlegging, prosjektering, bygging, bruk og ved eventuell seinare fjerning.

Petroleumstilsynet sitt tilsyn og samarbeid med andre myndigheiter på helse, miljø og sikkerhetsområdet (HMS) skal sikre at verksemdene har tilfredsstillande beredskap ved fare- og ulykkesituasjonar. Lovgivinga på området tek utgangspunkt i å førebyggje ulykker og skader, og det er eit særskilt fokus på å hindre storulykker

Ved ei HMS-hending på sokkelen er operatør ansvarleg for å setje i verk naudsynnte tiltak og rapportere til Petroleumstilsynet. Petroleumstilsynet har etablert ei beredskapsvaktordning som kan varsle vidare til andre involverte myndigheiter og sikre effektiv oppfølging av eige ansvarsområde ved krisesituasjonar. Dette omfattar formidling av informasjon til Arbeidsdepartementet, som har det overordna ansvaret for Petroleumstilsynet.

Arbeidsdepartementet har òg ansvar for arbeidsmiljø og sikkerheit i landbasert arbeidsliv, men her er ansvaret for storulykker plassert hos Direktoratet for samfunnsikkerheit og beredskap. Det er satt i gang eit arbeid for å etablere varslings- og oppfølgingsrutinar for landbasert verksemd, etter mønster av det ein har på sokkelen.

For nærare omtale av arbeidsmiljø og sikkerheit i petroleumsverksemda, sjå resultatområde 4 Arbeidsmiljø og sikkerheit, samt programkategori

09.40 Arbeidsmiljø og sikkerheit, kap. 642 Petroleumsstilsynet og kap. 640 Arbeidstilsynet.

Mål

Arbeidsdepartementet sitt overordna mål på samfunnstryggleiks- og beredskapsområdet er å førebyggje uønska hendingar i vår sektor, samt å styrke evna og kapasiteten til å handsame og minske følgjene dersom ei uønska hending likevel oppstår. Det kontinuerlige arbeidet med dette skal haldast fram for å sikre at risikoerkjening og ivaretaking av samfunnstryggleiken pregar grunnleggande haldningar i sektoren og er godt forankra i leiinga.

Satsingsområde

Delmål: Etablere og systematisk ivareta ei god oversikt over risiko, truslar, sårbarheit og potensielle krisescenario i sektoren

I ein rapport frå Direktoratet for sivilt beredskap hausten 2009, etter tilsyn med ADs beredskapsarbeid, vart departementet råda til å styrke arbeidet med risiko- og sårbarheitsvurderingar. I samband med dette har det til nå vore fokus på å vurdere potensielle skjermingsverdige objekt. Heile sektoren har teke del i arbeidet med å vurdere om det er objekt som må vernast mot tryggleikstruande aktivitet av omsyn til riket si eller alliert tryggleik eller andre nasjonale tryggleiksinteresser, i samband med krava om dette i Lov om førebyggande sikkerheitsteneste (sikkerheitsloven) av 20. mars 1998 og i *forskrift av 22. oktober 2010 om objektsikkerheit*. Arbeidet skal ferdigstilles innan utgangen av 2012.

I samarbeid med Fornyings-, administrasjons-, og kyrkjedepartementet er det gjennomført ein sårbarheitsanalyse av departementets lokaler. Analysen er utført av ei ekspertgruppe, som og har gitt tilrådingar om sikringstiltak. Som følgje av dette er AD, i samarbeid med FAD, i ferd med å implementere ulike bygningsmessige og organisatoriske sikringstiltak i eige lokale.

Departementet har etablert eit planverk for krisehandsaming. I samband med dette planverket er det utarbeidd oversikter over potensielle krisehendingar med innverknad på departementet, og moglege handlingar i desse tilfella. Eit prosjekt for å utvikle ein meir omfattande oversikt over relevante krisescenario med konsekvensar for ADs sektor vil bli vurdert hausten 2012. Eit slik prosjekt vart tilrådd i departementet sin gjennomgang av eigen handsaming av hendingane

22. juli. Det er forventat at dette vil gi ny kunnskap om kva for risiki som må takast omsyn til i utviklinga av beredskapen.

Delmål: Styrke leiarforankringa og grunnleggande haldningar og kultur knytta til risikoerkjening og iverksetting av risikoreducerande tiltak

Det vert lagt vekt på å følgje opp 22. juli-kommisjonen anbefalingar om å styrke dei grunnleggande haldningane og kulturen knytta til arbeide med samfunnstryggleik- og beredskap, for derigjennom å betre evna til å beskytte samfunnet. Dette målet er nært knytta til og må sjåast i samanheng med målet om læring og overføring av erfaringar.

Ei styrking av leiarforankringa og fokuset på førebyggande beredskap vil inngå som ein del av dei ordinære arbeidsprosessane i departementet. Det vil vere eit tema i samband med kompetanseutvikling, samt øving og opplæring. Framover vil dette bli sterkare vektlagt som tema i den ordinære styringsdialogen med underliggende etatar, for å skaffe ei tilstrekkeleg oversikt over deira arbeid på området. Det vil innebere ei grundig gjennomgang av kva for krav som vert stilt i tildeingsbrev og at temaet vert fulgt opp tettare.

Delmål: Vere forberedt på å handsame departementet sitt ansvar i krisehendingar

Arbeidsdepartementet sitt planverk for krisehandsaming skal dekke dei ulike typene kriser som AD kan bli involvert i. Planverket har fokus på rutinar og prosedyrar for varslings-, etablering av kriseleiing, samhandling og koordinering med andre departement, kontakt med underliggende verksemder, situasjonsrapportering og liknande. Planverket vert revidert jamnleg, sist på grunnlag av erfaringane frå 22. juli handsaminga. Desse erfaringane er lagt til grunn for forbetringar i rutinane for varslings-, rapportering, ivaretaking av medarbeidarar i ei krise og bruken av tekniske støttesystem. Erfaringar frå øvingar og andre reelle hendingar blir og lagde til grunn for forbetringar. Det er eit arbeid i gang med å utvikle nye planar for krisekommunikasjon og krisehandsaming ved tryggingsspolitiske kriser og krig (knytt til Sivilt beredskapssystem, SBS). Begge desse vil vere ferdig utarbeidd i løpet av 2012.

Departementet vil framover vurdere og avklare eventuelle uklare grensesnitt opp mot andre departement sine ansvarsområde. Dette som grunnlag for å sikre at beredskapen er riktig dimensjonert.

Delmål: Sikre gode system for læring og overføring av erfaringar med førebyggjande beredskap og handsaming av kriser.

Arbeidsdepartementet har dei siste åra delteke i ei til to årlige samhandlingsøvingar med andre departement. Det vert òg lagt vekt på å gjennomføre interne øvingar og kompetanseutvikling om førebyggjande beredskap og krisehandsaming. Eksempelvis vil det bli gjennomført ein informasjonskampanje for IKT-tryggleik for tilsette i departementet, og ei intern beredskapsøving er planlagt før utgangen av 2012. Det er eit mål å oppretthalde arbeidet med øvingar og kompetanseutvikling. Samstundes skal dokumentering og

evaluering systematiserast nærare, for å sikre ei dynamisk utvikling av beredskapen.

Departementet vil òg halde fram og vidareutvikle eit godt samarbeid med underliggjande etatar om øving og opplæring. Dei ulike verksemdene har likevel varierende roller, føresetnader og kultur sett i samband med samfunnstryggleik- og beredskapsoppgåver. Systematisk risikotenking er til dømes meir utvikla i petroleumsverksemda enn på andre områder. Departementet vil derfor søke å skape gode arenaer som kan bidra til å overføre erfaringar med tryggleiks- og beredskapsarbeid frå petroleumsområdet til andre delar av departementet sitt sektoransvar.

12 Grunnbeløp, særtillegg og stønader

Grunnbeløpet er ein berekningsfaktor som har betydning for retten til og storleiken på mange ytingar etter folketrygdlova. Grunnbeløpet regulert kvart år frå 1. mai. Frå 1. mai 2012 økte grunnbeløpet frå 79 216 kroner til 82 122 kroner. Dette er ein auke på 3,67 pst. Det gjennomsnittlige grunnbeløpet auka med 4,01 pst. frå 2011 til 2012.

Grunnbeløpet fastsetjast på grunnlag av venta lønnsauke i inneverande år, justert for eventuelle avvik mellom venta og faktisk lønnsauke dei siste to åra. I trygdeoppgjeret for 2011 blei det lagt til grunn ein venta lønnsauke på 3,9 pst. Faktisk lønnsauke for 2010 blei i rapporten frå Det tek-

niske berekningsutvalet anslått til 4,2 pst. Det ligg føre eit avvik på 0,3 prosentpoeng for 2011. I trygdeoppgjeret for 2011 blei det lagt til grunn ein faktisk lønnsauke på 3,75 pst for 2010. Faktisk lønnsauke for 2010 er i rapporten frå Det tekniske berekningsutvalet berekna til 3,7 pst. Det ligg føre eit avvik på 0,05 prosentpoeng for 2010. Desse avvika blei medrekna ved fastsetjinga av nytt grunnbeløp i 2012.

Den ordinære satsen for særtillegget er 100 pst. av grunnbeløpet. Frå 2011 er særtillegget til alderspensjonen erstatta av eit pensjonstillegg, sjå under.

a. Grunnbeløpet

Følgjande pensjonsytingar fastsetjast i høve til grunnbeløpet:

Stønadsform	Utgjør i pst. av grunnbeløpet
1. Full grunnpensjon til einsleg pensjonist, og til pensjonist med ektemake som ikkje har rett til pensjon	100
2. Full grunnpensjon til pensjonist med ektemake/sambuar som også har rett til pensjon, eller som forsørgjer seg sjølv ¹	85
3. Tillegg for ektemake til pensjonist med full grunnpensjon før inntektsprøving	50
4. Barnetillegg for kvart barn før inntektsprøving	40
5. Barnepensjon	
a) for 1. barn når ein av foreldra er død	40
b) for kvart av dei andre barna når ein av foreldra er død	25
c) for 1. barn når begge foreldra er døde: Samme beløp som etterlatte pensjon til den av foreldra som ville ha fått størst slik pensjon	
d) for 2. barn når begge foreldra er døde	40
e) for kvart av dei andre barna når begge foreldra er døde	25
6. Full overgangsstonad til etterlatt, ugift, skilt eller separert forsørgjar	200

Stønadsform	Utgjør i pst. av grunnbeløpet
7. Sært tillegg til ytingar i folketrygda	
a) for einsleg pensjonist, pensjonist som forsørgjer ektemake under 60 år (ordinær sats)	100
b) for ektepar der begge har minstepensjon (100 pst. for kvar), og for pensjonist som forsørgjer ektemake over 60 år	200
c) for pensjonist som har ektemake med tilleggspensjon som er høgare enn særtillegget etter ordinær sats	74

¹ Ektefelle/sambuar som har ein årlig inntekt som er større enn to ganger grunnbeløpet regnes som selvforsørgjende.

Frå 1. januar 2011 blei det innført fleksibelt uttak, levealdersjustering og ny regulering av alderspensjon. Nivået på alderspensjonen avheng difor av når pensjonen vert tatt ut. For alderspensjonistar tilsvarer fullt tillegg for ektemake og barnetillegg respektive 25 pst. og 20 pst. av minste pensjonsnivå med høg sats, kr 162 615 frå 1. mai 2012.

b. Sært tillegg

Sært tillegg vert gitt til personar som får:

- uførepensjon etter kapittel 12,
- overgangsstonad og pensjon til attlevande ektefelle etter kapittel 17,
- overgangsstonad eller pensjon til tidlegare familiepleiar etter kapittel 16 og
- pensjon til foreldrelaust barn etter kapittel 18

Sært tillegg er først og fremst meint for dei som pga. alder eller av andre årsaker ikkje har tent opp

tilleggspensjon. Sært tillegg vert redusert eller fell bort i den utstrekning det vert gitt tilleggspensjon. Frå 2011 blei særtillegget for nye alderspensjonistar erstatta av eit pensjonstillegg.

c. Pensjonstillegget

Pensjonstillegget vert gitt til personar som får:

- alderspensjon etter kapittel 19

Pensjonstillegget fastsetjast med eit kronebeløp medan særtillegget fastsetjast i prosent av grunnbeløpet. Dette er ei teknisk omlegging som ikkje har innverknad på storleiken på alderspensjonen. Pensjonstillegget vert utbetala dersom summen av grunnpensjonen og tilleggspensjonen er lågare enn minste pensjonsnivå etter § 19-8. Minste pensjonsnivå fastsetjast etter ulike satsar. Satsane avheng av sivilstatus og storleiken på ektemakens inntekt og pensjon.

Andre stønader som Stortinget fastsetjer storleiken av¹:

Type stønad	2012	2013
1a. Grunnstønad for ekstrautgifter ved uførleik etter folketrygdlova § 6-3 (lågaste sats)	7 572	7 716
1b. Ved ekstrautgifter utover lågaste sats, kan grunnstønad bli forhøya til	11 568	11 796
1c. eller til	15 180	15 468
1d. eller til	22 356	22 788
1e. eller til	30 312	30 888
1f. eller til	37 860	38 580
2a-1. Hjelpstønad til uføre som må ha hjelp i huset ^{2 3}	12 624	12 864
2a-2. Hjelpstønad etter lova § 6-4 til uføre som må ha særskilt tilsyn og pleie ³	13 572	13 836
2b. Forhøya hjelpstønad etter lova § 6-5 til uføre under 18 år som må ha særskilt tilsyn og pleie ⁴	27 144	27 672
2c. eller til	54 288	55 344
2d. eller til	81 432	83 016
3. Behovsprøvd gravferdsstønad opptil	20 652	21 336
4. Stønad til barnetilsyn etter lova §§15-11 og 17-9 ⁵		
for eitt barn	42 411	43 812
for to barn	55 340	57 168
for tre eller fleire barn	62 701	64 776

¹ Satsane under pkt. 1, 2 og 4 er årlege beløp for ytingane.

² Stønad til hjelp i huset gjeld tilfelle før 1. januar 1992.

³ Frå 1. januar 1997 er det skilt mellom stønad til hjelp i huset og stønad til særskilt tilsyn og pleie.

⁴ Gjeld også ved uførleik på grunn av yrkesskade, jf. lova § 12-18.

⁵ Frå 1. januar 2004 blir 64 pst. av dokumenterte utgifter til barnetilsyn dekte. Beløpa i tabellen er maksimale refusjonssatsar. Stønadene er inntektsprøvd.

13 Standardiserte nøkkeltal for nettobudsjetterte verksemder – STAMI

Finansdepartementet har i samråd med aktuelle departement etablert nye prosedyrar for innrapportering av nettobudsjetterte verksemder sine kontantbeholdningar pr. 31. desember med verk-

nad for statsrekneskapen for 2010. Det blei i samband med budsjettproposisjonen for 2011 utarbeida tre standardtabellar med nøkkeltal for STAMI:

Utgifter og inntekter etter art: Føremålet med tabellen er å vise verksemda sine brutto utgifter og inntekter ut frå kontantprinsippet og artsinndelt etter same prinsippa som gjeld for dei bruttobudsjetterte verksemdene (i heile kroner)

Utgifter/inntekter	Rekneskap 2009	Rekneskap 2010	Rekneskap 2011	Budsjett 2012
1. Utgifter				
Driftsutgifter:				
Utgifter til løn	74 081 168	76 224 504	76 755 111	77 446 000
Varer og tenester	36 530 991	43 533 103	40 544 902	40 500 000
Sum driftsutgifter	110 612 159	119 757 607	117 300 013	117 946 000
Investeringsutgifter:				
Investeringar, større anskaffingar og vedlikehald	1 274 415	3 519 519	4 286 234	5 154 000
Sum investeringsutgifter	1 274 415	3 519 519	4 286 234	5 154 000
Sum utgifter	111 886 574	123 277 126	121 586 247	123 100 000
2. Inntekter				
Driftsinntekter:				
Inntekter frå sal av varer og tenester	5 503 726	3 883 669	3 985 450	3 750 000
Inntekter frå avgifter, gebyr og lisensar	250	400	450	0
Refusjonar	1 031 474	1 804 200	1 670 180	1 400 000
Andre driftsinntekter	295 544	574 966	450 561	450 000
Sum driftsinntekter	6 830 994	6 263 235	6 106 641	5 600 000
Overføringar til verksemda:				
Inntekter frå statlege løyvingar	93 000 000	98 300 000	99 950 000	101 500 000
Andre innbetalningar	20 535 457	24 059 140	16 574 680	16 000 000
Sum overføringsinntekter	113 535 457	122 359 140	116 524 680	117 500 000
Sum inntekter	120 366 451	128 622 375	122 631 321	123 100 000
3. Nettoendring i kontantbeholdning (2-1)	8 479 877	5 345 249	1 045 074	0

Inntekter etter inntektskjelde: Dei fleste nettobudsjetterte verksemder har fleire inntektskjelder og førermålet med tabell 2 er å gje ei oversikt over dei ulike inntektskjeldene (i heile kroner)

Inntektskjelde	2009	2010	2011	Budsjett 2012
Løyvingar til finansiering av statsoppdraget				
Løyvingar frå fagdepartementet	93 000 000	98 300 000	99 950 000	101 500 000
Løyvingar frå andre departement				
Løyvingar frå andre statlege forvaltingsorgan				
Tildeling frå Norges forskningsråd	6 434 724	8 494 979	8 067 775	8 000 000
Sum løyvingar	99 434 724	106 794 979	108 017 775	109 500 000
Offentlege og private bidrag				
Bidrag frå kommunar og fylkeskommunar				
Bidrag frå private	15 281 228	15 541 014	8 506 904	8 000 000
Tildelingar frå internasjonale organisasjonar				
Sum bidrag	15 281 228	15 541 014	8 506 904	8 000 000
Oppdragsinntekter				
Oppdrag frå statlege verksemder				
Oppdrag frå kommunale og fylkeskommunale verksemder				
Oppdrag frå private				
Andre inntekter (kursinntekter, laboratorieinntekter, refusjonar)	5 650 499	6 286 382	6 106 642	5 600 000
Sum oppdragsinntekter	5 650 499	6 286 382	6 106 642	5 600 000
Sum inntekter	120 366 451	128 622 375	122 631 321	123 100 000

Andre inntekter enn basisløyvinga er i hovudsak forskingsbidrag. Instituttet sine inntekter frå bidragsforskinga utgjorde i 2011 om lag 13,5 pst. av instituttet sine totale inntekter. Inntektskjel-

dene er i all hovudsak offentlege midlar frå andre finansieringskjelder, hovudsakleg Norges forskningsråd og andre forskingsfond.

*Verksemda si kontantbeholdning pr. 31. desember i perioden 2008 – 2010 med spesifikasjon av føremålet
kontantbeholdninga skal nyttast til (i heile kroner)*

Rekneskapspost	2009	2010	2011	Endring 2010-2011
Kontantbeholdning				
Behaldning på oppgjerskonto i Norges Bank	48 087 419	53 432 669	54 477 743	1 045 074
Behaldning på andre bankkonti, andre kontantbeholdningar og kontant-ekvivalentar				
Sum kontantbeholdning	48 087 419	53 432 669	54 477 743	1 045 074
Avsetningar til dekking av påløpte kostnader som forfell i neste budsjettår:				
Feriepengar mv.	7 148 620	6 436 272	6 435 868	-404
Skattetrekk og offentlege avgifter	5 680 256	6 807 787	6 667 739	-140 048
Gjeld til leverandørar	157	443 340	13 668	-429 672
Gjeld til arbeidsgjevarar				
Annan nettogjeld/fordring som forfell i neste budsjettår	-3 325 048	-1 765 239	-3 876 433	-2 111 194
Sum til dekking av påløpte kostnader som forfell i neste budsjettår	9 503 985	11 922 160	9 240 842	-2 681 318
Avsetningar til dekking av planlagde tiltak der kostnadene heilt eller delvis vil bli dekte i framtidige budsjettår				
Prosjekt finansiert av Norges forskningsråd	18 908 037	22 286 090	21 225 229	-1 060 861
Større påbegynte, fleirårige investeringsprosjekt finansiert av grunnløyvinga frå fagdep.				
Konkrete påbegynte, ikkje fullførte prosjekt finansiert av grunnløyvinga frå fagdep.	7 827 900	2 931 577	3 072 117	140 540
Andre avsetningar til vedtatte ikkje igangsette føremål.	10 947 497	15 192 842	19 639 555	4 446 713
Sum avsetningar til planlagde tiltak i framtidige budsjettår	37 683 434	40 410 509	43 936 901	3 526 392

Rekneskapspost	2009	2010	2011	Endring 2010-2011
Andre avsetningar				
Avsetningar til andre føremål/ikkje spesifiserte føremål	900 000	1 100 000	1 300 000	200 000
Fri verksemdskapital				
Sum andre avsetningar	900 000	1 100 000	1 300 000	200 000
Langsiktig gjeld (netto)				
Langsiktige forplikningar knytt til anleggsmiddel				
Anna langsiktig gjeld				
Sum langsiktig gjeld (netto)				
Sum netto gjeld og forplikningar	48 087 419	53 432 669	54 477 743	1 045 074

Utanom avsetninga til arbeidsgjevaravgift, feriepengar og arbeidsgjevar sine pensjonsinnskudd, inneheld kontantbeholdninga konkrete utgiftsforplikningar i form av forskotsinnbetalte forskingsbidrag i dei enkelte prosjekta, og del av tidlegare års

løyving som i framtidige år vil gå med til anskaffing av vitskapeleg utstyr i tillegg til dekking av periodevise høgare kostnader, mellom anna også for NOA og den nye arbeidsmedisinske satsinga.

Arbeidsdepartementet

t i l r å r :

I Prop. 1 S (2012–2013) om statsbudsjettet for år 2013 føres opp de forslag til vedtak som er nevnt i et
framlagt forslag.

Forslag

Under Arbeidsdepartementet føres det i Prop. 1 S (2012-2013) statsbudsjettet for budsjettåret 2013 opp følgende forslag til vedtak:

Kapitlene 600-667, 2470, 2541-2542, 2620-2690, 3600-3642, 5470, 5571, 5607, 5701-5705

I

Utgifter:

Kap.	Post	Kroner	Kroner	Kroner
Administrasjon				
600	Arbeidsdepartementet			
	01 Driftsutgifter	177 830 000		177 830 000
601	Utredningsvirksomhet, forskning m.m.			
	21 Spesielle driftsutgifter	60 770 000		
	22 Tiltak mot ufrivillig deltid, <i>kan overføres</i>	26 620 000		
	50 Norges forskningsråd	125 720 000		
	70 Tilskudd	24 990 000		
	72 Tilskudd til Senter for seniorpolitikk m.m.	12 090 000		250 190 000
	Sum Administrasjon			428 020 000
Administrasjon av arbeids- og velferdspolitikken				
604	Utviklingstiltak i arbeids- og velferdsforvaltningen			
	21 Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres, kan nyttes under post 45</i>	7 540 000		
	45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres, kan nyttes under post 21</i>	735 500 000		743 040 000
605	Arbeids- og velferdsetaten			
	01 Driftsutgifter	10 451 600 000		
	21 Spesielle driftsutgifter	28 800 000		
	45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	241 430 000		
	70 Tilskudd til helse- og rehabiliterings- tjenester for sykemeldte, <i>kan overføres</i>	201 735 000		10 923 565 000

Kap.	Post	Kroner	Kroner	Kroner
606	Trygderetten			
	01 Driftsutgifter		65 278 000	65 278 000
	Sum Administrasjon av arbeids- og velferdspolitikken			11 731 883 000
	Pensjoner m.v. under Statens pensjonskasse			
611	Pensjoner av statskassen			
	01 Driftsutgifter, <i>overslagsbevilgning</i>		18 800 000	18 800 000
612	Tilskudd til Statens pensjonskasse			
	01 Driftsutgifter, <i>overslagsbevilgning</i>		8 579 000 000	
	70 For andre medlemmer av Statens pensjonskasse, <i>overslagsbevilgning</i>		95 000 000	8 674 000 000
613	Arbeidsgiveravgift til folketrygden			
	01 Driftsutgifter, <i>overslagsbevilgning</i>		977 000 000	
	70 For andre medlemmer av Statens pensjonskasse, <i>overslagsbevilgning</i>		11 000 000	988 000 000
614	Boliglånsordningen i Statens pensjonskasse			
	01 Driftsutgifter		64 000 000	
	70 Tap/avskrivninger		2 000 000	
	90 Utlån, <i>overslagsbevilgning</i>		21 000 000 000	21 066 000 000
615	Yrkesskadeforsikring			
	01 Driftsutgifter, <i>overslagsbevilgning</i>		81 000 000	81 000 000
616	Gruppelivsforsikring			
	01 Driftsutgifter, <i>overslagsbevilgning</i>		182 000 000	182 000 000
2470	Statens pensjonskasse			
	24 Driftsresultat			
	1 Driftsinntekter, <i>overslagsbevilgning</i>	-573 690 000		
	2 Driftsutgifter, <i>overslagsbevilgning</i>	432 330 000		
	3 Avskrivninger	117 732 000		
	4 Renter av statens kapital	21 392 000		
	5 Til investeringsformål	18 070 000	15 834 000	
	45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>		29 753 000	45 587 000
	Sum Pensjoner m.v. under Statens pensjonskasse			31 055 387 000

Kap.	Post	Kroner	Kroner	Kroner
Tiltak for bedrede levekår m.v.				
621	Tilskudd til sosiale tjenester og sosial inkludering			
	21 Spesielle driftsutgifter		60 620 000	
	63 Sosiale tjenester og tiltak for vanskeligstilte, <i>kan overføres</i>		163 330 000	
	70 Frivillig arbeid, <i>kan overføres</i>		56 190 000	
	74 Tilskudd til pensjonistenes organisasjoner m.v.		10 530 000	290 670 000
	Sum Tiltak for bedrede levekår m.v.			290 670 000
Arbeidsmarked				
634	Arbeidsmarkedstiltak			
	21 Forsøk, utviklingstiltak m.v., <i>kan overføres</i>		89 600 000	
	76 Tiltak for arbeidssøkere, <i>kan overføres</i>		6 244 470 000	
	77 Varig tilrettelagt arbeid, <i>kan overføres</i>		1 053 530 000	
	78 Tilskudd til arbeids- og utdanningsreiser		63 000 000	7 450 600 000
635	Ventelønn			
	01 Driftsutgifter, <i>overslagsbevilgning</i>		125 000 000	125 000 000
	Sum Arbeidsmarked			7 575 600 000
Arbeidsmiljø og sikkerhet				
640	Arbeidstilsynet			
	01 Driftsutgifter		490 400 000	
	21 Spesielle driftsutgifter, regionale verneombud		10 300 000	
	45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>		4 300 000	505 000 000
642	Petroleumstilsynet			
	01 Driftsutgifter		212 100 000	
	21 Spesielle driftsutgifter		23 000 000	
	45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>		1 730 000	236 830 000
643	Statens arbeidsmiljøinstitutt			
	50 Statstilskudd		104 850 000	104 850 000
646	Pionerdykkere i Nordsjøen			
	72 Tilskudd, <i>kan overføres</i>		3 150 000	3 150 000

Kap.	Post	Kroner	Kroner	Kroner
648	Arbeidsretten, Riksmekleren m.m.			
	01 Driftsutgifter		16 315 000	
	21 Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres, kan nyttes under post 01</i>		1 898 000	
	70 Tilskudd til faglig utvikling		4 000 000	22 213 000
649	Treparts bransjeprogrammer			
	21 Spesielle driftsutgifter – Treparts bransjeprogrammer		10 600 000	10 600 000
	Sum Arbeidsmiljø og sikkerhet			882 643 000
	Kontantytelser			
660	Krigspensjon			
	70 Tilskudd, militære, <i>overslagsbevilgning</i>		146 000 000	
	71 Tilskudd, sivile, <i>overslagsbevilgning</i>		367 000 000	513 000 000
664	Pensjonstrygden for sjømenn			
	70 Tilskudd		212 586 000	212 586 000
666	Avtalefestet pensjon (AFP)			
	70 Tilskudd		1 880 000 000	1 880 000 000
667	Supplerende stønad til personer over 67 år			
	70 Tilskudd, <i>overslagsbevilgning</i>		410 000 000	410 000 000
	Sum Kontantytelser			3 015 586 000
	Arbeidsliv			
2541	Dagpenger			
	70 Dagpenger, <i>overslagsbevilgning</i>		11 300 000 000	11 300 000 000
2542	Statsgaranti for lønnskrav ved konkurs m.v.			
	70 Statsgaranti for lønnskrav ved konkurs m.v., <i>overslagsbevilgning</i>		705 000 000	705 000 000
	Sum Arbeidsliv			12 005 000 000
	Enslige forsørgere			
2620	Stønad til enslig mor eller far			
	70 Overgangsstonad, <i>overslagsbevilgning</i>		2 428 000 000	
	72 Stønad til barnetilsyn, <i>overslagsbevilgning</i>		370 000 000	
	73 Utdanningsstonad		55 000 000	

Kap.	Post	Kroner	Kroner	Kroner
	75	Tilskudd til flytting for å komme i arbeid	300 000	
	76	Forskuttering av underholdsbidrag	785 000 000	3 638 300 000
		Sum Enslige forsørgere		3 638 300 000
		Inntektssikring ved sykdom, uførhet og rehabilitering		
2650		Sykepenger		
	70	Sykepenger for arbeidstakere m.v., <i>overslagsbevilgning</i>	33 280 000 000	
	71	Sykepenger for selvstendige, <i>overslagsbevilgning</i>	1 720 000 000	
	72	Omsorgs- og pleiepenger ved barns sykdom m.m., <i>overslagsbevilgning</i>	550 000 000	
	73	Tilskudd til tilretteleggingstiltak mv., <i>kan overføres</i>	300 208 000	
	75	Feriepenger av sykepenger, <i>overslagsbevilgning</i>	1 810 000 000	37 660 208 000
2651		Arbeidsavklaringpenger		
	70	Arbeidsavklaringspenger, <i>overslagsbevilgning</i>	36 164 800 000	
	71	Tilleggsstønad, <i>overslagsbevilgning</i>	465 000 000	
	72	Legeerklæringer	350 000 000	36 979 800 000
2655		Uførhet		
	70	Grunnpensjon, <i>overslagsbevilgning</i>	23 110 000 000	
	71	Tilleggspensjon, <i>overslagsbevilgning</i>	35 830 000 000	
	72	Særtilllegg, <i>overslagsbevilgning</i>	2 249 000 000	
	75	Menerstatning ved yrkesskade, <i>overslagsbevilgning</i>	114 000 000	
	76	Yrkesskadetrygd gml. Lovgivning, <i>overslagsbevilgning</i>	66 000 000	61 369 000 000
		Sum Inntektssikring ved sykdom, uførhet og rehabilitering		136 009 008 000
		Kompensasjon for merutgifter ved nedsatt funksjonsevne m.v.		
2661		Grunn- og hjelpetønad, hjelpemidler m.v.		
	70	Grunnstønad, <i>overslagsbevilgning</i>	1 770 000 000	
	71	Hjelpetønad, <i>overslagsbevilgning</i>	1 740 000 000	
	73	Hjelpemidler m.v. under arbeid og utdanning	145 000 000	
	74	Tilskudd til biler	740 000 000	

Kap.	Post	Kroner	Kroner	Kroner
	75	Bedring av funksjonsevnen, hjelpemidler	2 731 600 000	
	76	Bedring av funksjonsevnen, hjelpemidler som tjenester	245 000 000	
	77	Ortopediske hjelpemidler	1 160 000 000	
	78	Høreapparater	500 000 000	9 031 600 000
		Sum Kompensasjon for merutgifter ved nedsatt funksjonsevne m.v.		9 031 600 000
		Alderdom		
2670		Alderdom		
	70	Grunnpensjon, <i>overslagsbevilgning</i>	55 295 000 000	
	71	Tilleggspensjon, <i>overslagsbevilgning</i>	101 130 000 000	
	72	Ventetillegg, <i>overslagsbevilgning</i>	13 000 000	
	73	Sært tillegg, pensjonstillegg mv., <i>overslagsbevilgning</i>	5 770 000 000	162 208 000 000
		Sum Alderdom		162 208 000 000
		Forsørgertap og eneomsorg for barn		
2680		Etterlatte		
	70	Grunnpensjon, <i>overslagsbevilgning</i>	1 210 000 000	
	71	Tilleggspensjon, <i>overslagsbevilgning</i>	970 000 000	
	72	Sært tillegg, <i>overslagsbevilgning</i>	93 000 000	
	74	Utdanningsstønad	500 000	
	75	Stønad til barnetilsyn, <i>overslagsbevilgning</i>	6 000 000	2 279 500 000
2686		Gravferdsstønad		
	70	Gravferdsstønad, <i>overslagsbevilgning</i>	200 000 000	200 000 000
		Sum Forsørgertap og eneomsorg for barn		2 479 500 000
		Diverse utgifter		
2690		Diverse utgifter		
	70	Sykestønadsutgifter i utlandet	330 000 000	
	77	Pasienter fra gjensidighetsland mv.	130 000 000	460 000 000
		Sum Diverse utgifter		460 000 000
		Sum departementets utgifter		380 811 197 000

Inntekter:

Kap.	Post	Kroner	Kroner	Kroner
Diverse inntekter				
3605	Arbeids- og velferdsetaten			
	01 Administrasjonsvederlag		22 365 000	
	06 Gebyrinntekter for fastsettelse av bidrag		22 000 000	44 365 000
3614	Boliglånsordningen i Statens pensjonskasse			
	01 Gebyrinntekter, lån		45 000 000	
	90 Tilbakebetaling av lån		9 000 000 000	9 045 000 000
3615	Yrkesskadeforsikring			
	01 Premieinntekter		154 000 000	154 000 000
3616	Gruppelivsforsikring			
	01 Premieinntekter		87 000 000	87 000 000
3634	Arbeidsmarkedstiltak			
	85 Innfordring av feilutbetaling, Arbeidsmarkedstiltak		200 000	200 000
3635	Ventelønn m.v.			
	01 Refusjon statlig virksomhet m.v.		45 000 000	
	85 Innfordring av feilutbetaling av ventelønn		1 500 000	46 500 000
3640	Arbeidstilsynet			
	01 Diverse inntekter		1 200 000	
	04 Kjemikaliekontroll, gebyrer		5 900 000	
	05 Tvangsmulkt		2 125 000	
	07 Byggesaksbehandling, gebyrer		19 117 000	
	08 Refusjon utgifter regionale verneombud		10 300 000	38 642 000
3642	Petroleumstilsynet			
	02 Oppdrags- og samarbeidsvirksomhet		850 000	
	03 Gebyr tilsyn		46 850 000	47 700 000
5470	Statens pensjonskasse			
	30 Avsetning til investeringsformål		18 070 000	18 070 000
5571	Sektoravgifter under Arbeidsdepartementet			
	70 Petroleumstilsynet – sektoravgift		74 000 000	74 000 000

Kap.	Post	Kroner	Kroner	Kroner
5607	Renter av boliglånsordningen i Statens pensjonskasse			
	80 Renter		1 145 000 000	1 145 000 000
	Sum Diverse inntekter			10 700 477 000
	Diverse inntekter – Folketrygden			
5701	Diverse inntekter			
	02 Diverse inntekter		570 000 000	
	03 Hjelpemiddelsentraler m.m.		35 805 000	
	71 Refusjon ved yrkesskade		960 150 000	
	73 Refusjon fra bidragspliktige		340 000 000	
	74 Refusjon medisinsk behandling		20 000 000	
	80 Renter		1 700 000	1 927 655 000
5704	Statsgaranti for lønnskrav ved konkurs			
	02 Dividende		150 000 000	150 000 000
5705	Refusjon av dagpenger			
	01 Refusjon av dagpenger, statsgaranti ved konkurs		55 000 000	
	03 Refusjon for dagpenger fra EØS-land		4 000 000	59 000 000
	Sum Diverse inntekter – Folketrygden			2 136 655 000
	Sum departementets inntekter			12 837 132 000

Fullmakter til å overskride gitte bevilgninger

II

Merinntektsfullmakter

Stortinget samtykker i at Arbeidsdepartementet i 2013 kan:

overskride bevilgningen under	mot tilsvarende merinntekter under
kap. 600 post 01	kap. 3600 post 02
kap. 601 post 21	kap. 3601 post 02
kap. 605 post 01	kap. 3605 postene 01, 04, 05 og 06
kap. 605 post 21	kap. 3605 post 02
kap. 621 post 21	kap. 3621 post 02
kap. 640 post 01	kap. 3640 postene 01, 06 og 07
kap. 640 post 21	kap. 3640 post 08
kap. 642 post 01	kap. 3642 postene 06 og 07
kap. 642 post 21	kap. 3642 post 02

III

Omdisponeringsfullmakter

Stortinget samtykker i at Arbeidsdepartementet i 2013 kan:

1. omdisponere inntil 40 mill. kroner av bevilgningen på kap. 634 Arbeidsmarkedstiltak, post 76 Tiltak for arbeidssøkere til kap. 605 Arbeids- og velferdsetaten, post 01 Driftsutgifter.
2. omdisponere inntil 10 pst. av bevilgningen på kap. 634 Arbeidsmarkedstiltak, post 77 Varig tilrettelagt arbeid til kap. 634 Arbeidsmarkedstiltak, post 76 Tiltak for arbeidssøkere.
3. omdisponere mellom bevilgningene under kap. 604 Utviklingstiltak i arbeids- og velferdsforvaltningen, post 21 Spesielle driftsutgifter og kap. 605 Arbeids- og velferdsetaten, post 01 Driftsutgifter.
4. omdisponere mellom bevilgningene under kap. 604 Utviklingstiltak i arbeids- og velferdsforvaltningen, post 45 Større nyanskaffelser og vedlikehold og kap. 605 Arbeids- og velferdsetaten, post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold.

IV

Fullmakt til overskridelse

Stortinget samtykker i at Arbeidsdepartementet i 2013 kan overskride bevilgningen under kap. 2470 Statens pensjonskasse, post 45 Større utstyrsan-

skaffelser og vedlikehold, med inntil 10 mill. kroner mot dekning i reguleringsfondet.

Fullmakter til å pådra staten forpliktelser utover gitte bevilgninger

V

Tilsagnsfullmakter

Stortinget samtykker i at Arbeidsdepartementet i 2013 kan gi tilsagn om tilskudd utover gitte bevilgninger, men slik at samlet ramme for nye tilsagn og gammelt ansvar ikke overstiger følgende beløp:

Kap.	Post	Betegnelse	Samlet ramme
634		Arbeidsmarkedstiltak	
	76	Tiltak for arbeidssøkere	2 538,8 mill. kroner
	77	Varig tilrettelagt arbeid	695,6 mill. kroner

Andre fullmakter

VI

Fullmakt til å ettergi rente- og avdragsfrie lån

Stortinget samtykker i at Arbeidsdepartementet i 2013 kan ettergi rente- og avdragsfrie lån gitt til arbeidsmarkedstiltak for yrkeshemmede der dette blir vurdert som nødvendig for å sikre den videre driften.

VII

Fullmakt til nettobudsjettering

Stortinget samtykker i at Arbeidsdepartementet i 2013 kan nettoføre som utgiftsreduksjon under kap. 605 Arbeids- og velferdsetaten, postene 01, 21 og 45, refusjoner av kommunenes andel av utgifter til opprettelse og drift av NAV-kontorer.

Folketrygden

Andre fullmakter

II

Folketrygdytelser

Stortinget samtykker i at med virkning fra 1. januar 2013 skal følgende ytelser etter folketrygden utgjøre¹:

	kroner
1a. Grunnstønad for ekstraavgifter ved uførhet etter lovens § 6-3 (laveste sats)	7 716
1b. Ved ekstraavgifter utover laveste sats, kan grunnstønaden forhøyes til	11 796
1c. eller til	15 468
1d. eller til	22 788
1e. eller til	30 888
1f. eller til	38 580
2a-1. Hjelpstønad til uføre som må ha hjelp i huset ^{2 3}	12 864
2a-2. Hjelpstønad etter lovens § 6-4 til uføre som må ha tilsyn og pleie ⁴	13 836
2b. Forhøyet hjelpstønad etter lovens § 6-5 til uføre under 18 år som må ha særskilt tilsyn og pleie ⁴	27 672
2c. eller til	55 344
2d. eller til	83 016
3. Behovsprøvet gravferdsstønad opptil	21 336
4. Stønad til barnetilsyn etter lovens §§ 15-11 og 17-9 ⁵	
for første barn	43 812
for to barn	57 168
for tre og flere barn	64 776

¹ Satsene under 1, 2 og 4 er årsbeløp for ytelsene.

² Stønad til hjelp i huset gjelder tilfeller før 1. januar 1992.

³ Fra 1. januar 1997 skilles det mellom stønad til hjelp i huset og stønad til særskilt tilsyn og pleie.

⁴ Gjelder også ved uførhet som skyldes yrkesskade, jf. lovens § 12-18.

⁵ Fra 1. januar 2004 dekkes 64 pst. av dokumenterte utgifter til barnetilsyn. Beløpene i tabellen er maksimale refusjonssatser. Stønaden er inntektsprøvet.

Offentlige institusjoner kan bestille flere eksemplarer fra:
Departementenes servicesenter
Internett: www.publikasjoner.dep.no
E-post: publikasjonsbestilling@dss.dep.no
Telefon: 22 24 20 00

Opplysninger om abonnement, løssalg og pris får man hos:
Fagbokforlaget
Postboks 6050, Postterminalen
5892 Bergen
E-post: offpub@fagbokforlaget.no
Telefon: 55 38 66 00
Faks: 55 38 66 01
www.fagbokforlaget.no/offpub

Publikasjonen er også tilgjengelig på
www.regjeringen.no

Trykk: 07 Oslo AS 10/2012

